بِسْــــــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيــــــــــمِ

(1) ANA ÇİZGİLERİYLE İSLÂM FIKHI-2

"GAYETÜ'L İHTİSAR" TERCÜMESİ

ARAPÇA METİNLİ

KELİME VE TOPLU MANALI

DELİLLERİYLE

SORULU VE CEVAPLI

Kadı Ebû Şuca' Ahmed B. Hüseyin. B. Ahmed El Asfehani. Eş- Şafii. Doğumu: H.433. M.1041. Vefatı: H.593. M.1196.

Tercüme Eden:

Halis Atilla.
Doğumu: H.1379. M. 1959.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

ORUÇ KİTABI

(789) DÖRDÜNCÜ KİTABIN ARAPÇA METNİ

[4 كتاب] أحكام [الصيام]

وَشَرَائِطُ وُجُوبِ الصِّيَامِ أَرْبَعَةُ الشْيَاءَ الْإِسْلَامُ وَالْبُلُوغُ وَالْعَقْلُ وَالْقُدِرَةُ عَلَى الصَّوْمِ
وَفَرَائِضُ الصَّوْمِ أَرْبَعَةُ اَشْيَاءَ النِّيَّةُ وَالْإِمْسَاكُ عَنْ الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالْجِمَاعِ وَتَعَمُّدِ
الْقَيْءِ وَالَّذِى يُفْطِرُبِهِ الصَّائِمُ عَشَرَةُ اَشْيَاءَ مَا وَصَلَ عَمْدًا إِلَى الْجَوْفِ أَوِ الرَّأْسِ
وَالْحُقْنَتُ فِى أَحَدِ السَّبِيلَيْنِ وَالْقَيْءُ عَمْدًا وَالْوَطْءُ عَمْدًا فِى الْفَرْجِ وَالْإِنْزَالُ عَنْ
مُبَاشَرَةٍ وَالْحَيْضُ وَالنِّفَاسُ وَالْجُنُونُ وَالرِّدَّةُ وَيُسْتَحَبُّ فِى الصَّوْمِ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءِ تَعْجِيلُ
الْفِطْرِ وَتَأْخِيرُ السُّحُورِ وَتَرْكُ الْهُجْرِ مِنَ الْكَلَامِ وَيَحْرُمُ صِيَامُ خَمْسَةِ أَيَّامٍ الْعِيدَانِ
وَأَيَّامُ التَّشْرِيقِ الثَّلَاثَةُ وَيُكْرَهُ صَوْمُ يَوْمِ الشَّكِّ إِلَّا أَنْ يُوَافِقَ عَادَةً لَهُ وَمَنْ وَطِىءَ فِى
نَهَارِ رَمَضَانَ عَامِدًا فِى الْفَرْجِ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ وَهِىَ عِتْقُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَإِنْ لَمْ
يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مَتَتَابِعَيْنِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا لِكُلِّ مِسْكِينٍ مُدٌّ
وَمَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ مِنْ رَمَضَانَ أُطْعِمَ عَنْهُ لِكُلِّ يَوْمٍ مُدٌّ وَالشَّيْخُ مَنْ عَجزَ عَنِ
الْصَوْمِ يُفْطِرُ وَيُطْعِمُ عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مُدًّا وَالْحَامِلُ وَالْمُرْضِعُ إِنْ خَافَتَا عَلَى أَنْفُسِهِمَا
أَفْطَرَتَا وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ فَإِنْ خَافَتَا عَلَى اَوْلَادِهِمَا أَفْطَرَتَا وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ
عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مُدٌّ وَهُوَرِطْلٌ وَثُلُثٌ بِالْعِرَاقِيِّ وَالْمَرِيضُ وَالْمُسَافِرُ سَفَرًا طَوِيلاً يُفْطِرَانِ
وَيَقْضِيَانِ.

(790) DÖRDÜNCÜ KİTABIN KELİME MANASI

[4 كتاب] أحكام [الصيام]

وَشَرَائِطُ وُجُوبِ الصِّيَامِ أَرْبَعَةُ الشْيَاءَ الْإِسْلَامُ وَالْبُلُوغُ وَالْعَقْلُ وَالْقُدِرَةُ عَلَى الصَّوْمِ

Oruç | Üzeri | Gücü yetmek | Akıllı olmak | Baliğ olmak | Müslüman olmak | Şey-ler | Dört | Oruc-un | Vacip olmasının | Şartlar-ı

وَفَرَائِضُ الصَّوْمِ أَرْبَعَةُ اَشْيَاءَ النِّيَّةُ وَالْإِمْسَاكُ عَنْ الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالْجِمَاعِ وَتَعَمُّدِ

Kasten Cima-dan İçmekten Yemekten Vazgeçmek Niyet etmek Şey-ler Dört Oruc-un Farzlar-ı

الْقَيْءِ وَالَّذِى يُفْطِرُبِهِ الصَّائِمُ عَشَرَةُ اَشْيَاءَ مَا وَصَلَ عَمْدًا إِلَى الْجَوْفِ أَوِ الرَّأْسِ

Baş'a Veya Karnına Kasten Ulaştı O şey-ler ki Şey-ler On Oruç On-lar-la Bozulur O şey ki Kusmak

وَالْحُقْنَتُ فِى أَحَدِ السَّبِيلَيْنِ وَالْقَيْءُ عَمْدًا وَالْوَطْءُ عَمْدًا فِى الْفَرْجِ وَالْإِنْزَالُ عَنْ

İnmesi Fercte önde Kasten Cima etmek Kasten Kusmak İki yoldan Bir-isin-de Şırınga

مُبَاشَرَةٍ وَالْحَيْضُ وَالنِّفَاسُ وَالْجُنُونُ وَالرِّدَّةُ وَيُسْتَحَبُّ فِى الصَّوْمِ ثَلاَثَةُ أَشْيَاءٍ تَعْجِيلُ

Acele eder Şey-ler Üç Oruçta Sünnet olur Dinden dönmek Deli Nifas Hayız Oynaşmaktan

الْفِطْرِ وَتَأْخِيرُ السُّحُورِ وَتَرْكُ الْهُجْرِ مِنَ الْكَلاَمِ وَيَحْرُمُ صِيَامُ خَمْسَةِ أَيَّامٍ الْعِيدَانِ

İki bayram Gün-ler Beş Oruç Haram olur Konuşmaktan Kötü sözü Terk eder Sahuru Tehir eder İftar

وَأَيَّامُ التَّشْرِيقِ الثَّلاَثَةُ وَيُكْرَهُ صَوْمُ يَوْمِ الشَّكِّ إِلاَّ أَنْ يُوَافِقَ عَادَةً لَهُ وَمَنْ وَطِءَ فِى

Cima etti Her kim Onun için Adet-ine Muvafık olur Eğer Ancak Şüphe Gün Oruç Mekruh olur Üç Teşrik Gün-ler

نَهَارِ رَمَضَانَ عَامِدًا فِى الْفَرْجِ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ وَهِىَ عِتْقُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَإِنْ

Onun üzerinde

Eğer | Mümin | Bir köle | Azat eder | O kefaret | Kefaret | Kaza eder | Ferçte (önde) | Kasten | Ramazan | Gündüz

يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا لِكُلِّ مِسْكِينٍ مُدٌّ

Bir müd (675 gr yada 0.688 litredir) | Her mis-kin için | Miskin | Altmış | Yedirir | Gücü yetmezse | Eğer | Peş peşe | İki ay | Oruç tutar | Bulamadı

وَمَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ مِنْ رَمَضَانَ أُطْعِمَ عَنْهُ لِكُلِّ يَوْمٍ مُدٌّ وَالشَّيْخُ مَنْ عَجَزَ عَنِ

Aciz olur | Kim ki | İhtiyar | Bir müd | Her gün için | O yiyecekten | Yedirir | Ramazandan | Oruç varsa | Onun üzerine | Öldü | Her kim

اَلْصَوْمِ يُفْطِرُ وَيُطْعِمُ عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مُدًّا وَالْحَامِلُ وَالْمُرْضِعُ إِنْ خَافَتَا عَلَى أَنْفُسِهِمَا

Kendilerinden | Üzerine | Korkarlarsa | Eğer | Emziren | Hamile olan | Bir müd | Her gün için | Yedirilir | İftar eder | Oruç tutmaktan

أَفْطَرَتَا وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ فَإِنْ خَافَتَا عَلَى اَوْلاَدِهِمَا أَفْطَرَتَا وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ

Kefaret | Kaza ederler | Üzerlerine | Bozarlar | Çocuk-larından | Üzerine | Korkarlarsa | Eğer | Kaza ederler | Üzerlerine | Bozarlar

عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مُدٌّ وَهُوَرِطْلٌ وَثُلُثٌ بِالْعِرَاقِيِّ وَالْمَرِيضُ وَالْمُسَافِرُ سَفَرًا طَوِيلاً يُفْطِرَانِ

Bozarlar | Uzun | Sefer | Misafir olan | Hasta olan | Irak rıtlı ile | Üçte bir | Bir rıtıl (675 gr ya da 0.688 litredir) | O kefaret | Bir müd | Günden | Her

وَيَقْضِيَانِ.

Kaza ederler

(791) DÖRDÜNCÜ KİTABIN TOPLU MANASI

(792) Orucun hükümleri [1]

(793) Orucun Vacip Olmasının Şartları

Oruç dört şeyle vacip olur

1- Müslüman olmak.
2- Baliğ olmak.
3- Akıllı olmak.
4- Oruç tutmaya gücü yetmek. [2]

---

[1] **ORUÇ İBADETİ VE FAYDALARI:** Oruç sözlükte; birşeyden uzaklaşmak, birşeye karşı kendini tutmak demektir. Şer'î bir terim olarak oruç; tutmaya ehil olan kimselerin niyet ederek ikinci fecirden itibaren güneşin batışına kadar orucu bozan şeylerden korunmalarıdır. Yani oruç belli bir süreyle yeme, içme, ilaç kullanma veya cinsel isteklerden uzak durmaktır. Orucun arapçası "savm" ve " sıyâm"dır. Rüknü, midenin ve cinsel organların istek ve şehvetlerinden kendini korumaktadır. Orucun zamanı; fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar geçen süredir. Gündüz ve gecenin teşekkül etmediği bölgelerde, oruç zamanı buralara en yakın olan ve gece ile gündüzün teşekkül ettiği bölgeler esas alınarak belirlenir. **Allah Teala şöyle buyurur:** "Sabah vakti beyaz iplik siyah iplikten ayrılıncaya kadar yiyiniz, içiniz" Bu âyetteki " hayt (iplik) " kelimesi mecaz anlamda kullanılmıştır. Bununla gündüzün beyazlığı ve gecenin siyahlığı arasındaki sınır kastedilmiştir. İbn Abdilber, Hz. Peygamber'in; "Bilâl gece vakti ezan okur, İbn Ümmî Mektûm'un ezanına kadar yiyin için " hadisi hakkında şöyle der : " Bu hadis, beyaz ipliğin sabah vakti olduğuna delildir. Çünkü sahur vakti ancak, sabah vaktinden önce olur. " Bilâl, sahur için, İbn ümmi Mektûm ise sabah namazı için ezan okuyurdu. Orucun dînî, ruhî, sosyal, sağlık, ekonomik ve pedagojik bakımlardan pek çok faydaları vardır. Oruç Allah'a taat ve ibadettir. Kişiye sınırsız sevap kazandırır. Çünkü oruç yalnız Allah içindir. Allah'ın keremi ise sınırsızdır. Bununla, " Reyyân " denilen ve yalnız oruçlulara ayrılmış bulunan özel kapıdan cennete girme hakkı elde edilmiş olur. Oruç bir yıldan öbür yıla kadar işlenen küçük günahlara keffârettir. Oruç Allah'ın emirlerine uymak ve yasaklarından sakınmaktan ibaret bulunan takvaya sebeb olur. Allah Teâlâ şöyle buyurur : "Ey iman edenler! Takva üzere olasınız diye, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de oruç tutmak farz kılınmıştır." Oruç bir yıl yorulan insan bedenini dinlendirir ve ona sağlık kazandırır. Allah elçisi; "Oruç tutun, sıhhat bulun" buyurmuştur. Oruç nefisle cihad, şehvet ve nefsâni arzuları kırmada bir kalkandır. Rasulûllah (s.a.s) özellikle evlenme imkânı bulamayan gençlere orucu tavsiye ederek şöyle buyurmuştur : "Ey gençler topluluğu ! Sizden evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek, gözü daha çok muhafaza eder, iffeti daha fazla korur. Evlenmeye gücü yetmeyenler oruç tutsun. Çünkü oruç bir kalkandır." İbnü'l-Hûmâm (ö.861 / 1457), orucun birçok faydaları sebebiyle meşrû kılındığını belirttikten sonra, bunlardan en önemli üç tanesini zikreder: **1- Nefs-i emmâre oruçla sukûnet bulur, nefsin harama karşı şehveti kırılır.** Onun için şöyle denilmiştir : "Nefis acıkınca bütün âzâlar doyar, nefis doyunca bütün âzâlar acıkır. " **2- Oruç yoksullara karşı şefkatli ve merhametli olmayı öğretir.** Çünkü nefis açlığın acısını tadınca yoksulların halinden anlar ve yapacağı yardımlarla Allah katında güzel bir karşılığa ulaşır. **3- Oruçlu, yoksulların katlandıkları güçlükleri bizzat yaşar ve onların sıkıntılarını daha iyi kavrar.** Bu da onların problemlerine eğilmeye ve çözüm aramaya sevkeder. Kişi böylece Allah nezdinde derece kazanır. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[2] **ORUCUN ŞARTLARI: A-Orucun Farz Olmasının Şartları: 1- Müslüman Olmak:** Oruç müslümana farzdır. Gayri müslimler İslâm'a ait, emir ve yasaklarla yükümlü bulunmazlar. Sonradan İslâm'a girince geçmiş yıllara ait namaz ve oruç gibi ibadetleri kaza etmeleri de gerekmez. Hanefîlere göre gayri müslimin âhiret azabı tek olup bu da temeldeki küfrün cezasıdır. Diğer mezhep imamları buna İslâmî yükümlülükleri terketmenin cezasını da ilâve ederler. Ramazan'da İslâm'a giren kimse geride kalan günleri oruç tutar. Geçmişe ait günahları örtülür. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Kâfir olan kimselere şöyle de: Eğer küfürlerine son verirlerse geçmiş günahları örtülür." **2- Erginlik Çağında ve Akıllı Olmak:** Çocuğa, akıl hastasına, baygın kişiye veya sarhoşa oruç tutmak farz değildir. Bunlar oruca ehil olmadıkları için emrin muhatabı olmazlar. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: Erginlik çağına ulaşıncaya kadar çocuktan, aklı yerine gelinceye kadar akıl hastasından, uyanıncaya kadar uyuyandan. " Hanefî, Şâfiî ve Hanbelilere göre, yedi yaşına girmiş olup oruca gücü yetecek durumdaki mümeyyiz kız ve erkek çocuklarına velilerin orucu emretmesi gerekir. Bunların tutacakları oruç, namazda olduğu gibi sahihtir. Bunun amacı çocukları oruca alıştırmaktır. Ancak oruç tutmak zor bir ibadet olduğu için çocuğun buna güç yetirecek durumda bulunması gerekir. Mâlikilere göre ise, oruç namazdan farklıdır. Çocuk ancak erginlik çağına ulaşınca bu ibadetle yükümlü

tutulur. Akıl hastalığı ve baygınlık kısa aralıklarla olursa orucun farz oluşuna ve kaza edilmesine engel teşkil etmez. Fakat Ramazan ayı boyunca devam eden akıl hastalığı o yılın oruç borcunu düşürür ve kaza gerekmez. Baygınlık ise ibadeti ve kaza yükümlülüğünü düşürmez. Çünkü bayılma halinin uzun süre devam etmesi nâdir olaylardandır. Sarhoşluk da bayılma gibidir. Mâlikilerin meşhur görüşüne göre akıl hastalığı prensip olarak kazayı gerektirir. Dayandıkları delil; "İyileşinceye kadar akıl hastasından kalem kaldırılmıştır " hadisidir. **3– Oruç tutmaya gücü yetmek ve mukim olmak:** Hasta ve yolculara oruç tutmak farz değildir. Ancak oruç tutarlarsa, tuttukları oruç sahihtir. Eğer oruç tutmazlarsa tutamadıkları günleri kaza ederler. Kur'an-ı Kerim'de hastalık ve yolculukla ilgili şu hükümler yer alır : "Sayılı günlerde oruç tutunuz. Sizden her kim hasta olur veya seferde bulunursa diğer günlerden tutamadığı günler sayısınca oruç tutsun. Oruç tutmaya gücü yetmeyenlerin bir yoksulu doyuracak fidye vermeleri gerekir. Kim gönül isteği ile bir hayır yaparsa o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilirseniz, oruç tutmanız, sizin için daha hayırlıdır." Yaşlılık sebebiyle gücü yetmeyenlere oruç tutmak farz olmadığı gibi hayız ve nifas halindeki kadınlara, yine kendisi veya çocuk zarar görecek durumdaki gebe veya emzikli kadınlara da farz olmaz. Yaşlılar oruç yerine fidye verir, diğerleri de kaza ederler. Yolcunun oruç tutmaması için gideceği mesafenin 90 km'nin üstünde yani namazları kısa kılmasını gerektirecek bir uzaklıkta olması gerekir. " Diğer yandan dâru'l-harpte İslâm'a giren kimsenin orucun farz olduğunu öğrenmiş olması gerekir. Burada bilmemek özür sayılır. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

B-Orucun Sıhhatinin Şartları: Orucun sahih olması için üç şartın bulunması gerekir. Hayız ve nifaslı bulunmamak, niyet ve orucu bozan hallerden uzak olmak. **1- Hayız ve nifastan temizlenmek:** Hayız veya nifas halinde bulunan bir kadının tutacağı oruç geçerli değildir. Böyle bir kadın Ramazan'da tutamadığı oruçları daha sonra kaza eder. Cünüplükten temizlenmenin orucun sıhhatinin şartı olmadığı üzerinde fakihlerin görüş birliği vardır. Çünkü cünüplüğün giderilmesi mümkündür. Ayrıca cünüplük genel olarak gece bazen de gündüz meydana gelebilir. Hz. Aişe ile Ümmü Seleme (r. anhâ) dan rivâyet edildiğine göre; " Hz. Peygamber (s.a.s.), Ramazanda ihtilâm olmaksızın cinsel tekarrüb sebebiyle cünüp olarak sabahlar, sonra orucuna devam ederdi." Yine Ümmü Seleme (r. anha)' dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.s.) ihtilâmdan dolayı değil cinsel tekarrüb sebebiyle cünüp olarak sabahlar, sonra orucunu bozmaz, kazasını da yapmazdı. " Ancak Allah elçisinin ümmetine kolaylık için bu şekilde guslü geciktirdiğini unutmamak gerekir. İmkân olunca akşamdan veya sahurdan önce yıkanmak daha faziletlidir. Cünüp olarak sabahlayıp temizlenmeyen kimse veya sabah vaktinden önce temizlenen kadın, sabah vakti girdikten sonra yıkanırsa o günün orucu sahih olur. **2- Oruca Niyet:** Herhangi bir oruca kalben niyet yeterlidir. Bir kimse geceden yarının Ramazan olduğunu ve kendisinin bu ayda oruç tutacağını kalbinden geçirse veya oruç için sahura kalksa bu bir niyet sayılır. Fakat niyetin dil ile de yapılması menduptur. Oruç ister farz, ister nafile olsun, bütün çeşitlerinde niyet şarttır. Çünkü oruç bir ibâdettir. İbadeti âdetten ayırmak için namazda olduğu gibi niyet gerekir. Hz. Peygamber (s.a.s.) ; "Ameller niyetlere göredir, herkes niyet ettiği şeyi görecektir." buyurmuştur. Bütün oruçlarda mümkün olursa sabah vakti girmeden önce veya geceden niyet etmek en faziletli olanıdır. Çünkü bu, ibadetin başlangıcına daha yakındır. İkinci fecir girdikten sonra zimmette borç olan oruçlara niyet caiz değildir. Kaza orucu gibi. **Niyet edilecek zaman bakımından oruçlar ikiye ayrılır. a- Geceden niyet edilmesi ve belirlenmesi şart olan oruçlar:** Bunlar, zimmette borç olan oruçlardır. Ramazan orucunun kazası,başlanılmış bir nafile orucun kazası, bütün çeşitleri ile keffaret oruçları ile mutlak adak oruçları bu gruba girer. Bu çeşit oruçlara niyetin geceleyin veya en geç ikinci fecrin başlangıcında yapılması şarttır. Ayrıca bunları niyetle tayin etmek de gereklidir. Bu yüzden bunlardan herhangi biri için ikinci fecirden sonra niyet edilse veya orucun çeşidi kalben de olsa tayin edilmese tutulmaları sahih olmaz. Çünkü bu oruçlar için İslâm'ın önceden belirlediği bir gün yoktur. Bu yüzden bunu oruç yükümlüsünün niyetiyle belirlemesi gerekir. Diğer yandan, akşamdan böyle bir oruca karar verilmiş olması ve bunun için sahura kalkılmış olması da niyet yerine geçer. Ancak ikinci fecirden sonra böyle bir oruca karar verip tutmak caiz olmaz. **b- Geceden niyetlenmek ve belirlemek şart olmayan oruçlar:** Bu oruçlar, Ramazan orucu, zamanı belirlenmiş adak orucu, müstehap ve mekruhları ile bütün nâfile oruçlar gibi belli bir zamana bağlı olan oruçlardır. Bu gibi oruçlara akşam güneşin batışından, ertesi gün, gündüzün yarısından öncesine kadar niyet edilebilir. Fakat güneşin batmasından önce veya tam istivâ zamanında yahut bundan sonra akşama kadar hiç bir oruca niyet edilemez. Bu konuda mukim ile yolcu veya hasta ile sağlam kimse arasında bir fark yoktur. Ancak bu gibi oruçlara öğleden önceye kadar niyet edilebilmesi, ikinci fecirden itibaren yiyip içmek gibi oruca engel bir şeyin bulunmamasına bağlıdır. Böyle birşey bilerek veya bilmeyerek vuku bulmuş olunca artık oruca niyet caiz olmaz. Zevalden önce nâfile oruca niyet edilebileceğini gösteren hadis-i şerifler vardır: "Hz. Peygamber bir gün Hz. Aişe'ye şöyle buyurdu: "Yanınızda öğle yemeği var mıdır?" Hz. Aişe: "Hayır" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) : " O halde ben oruç tutuyorum" buyurdu. Mâlikilere göre, niyetin geçerli olması için güneşin batmasından itibaren gecenin son kısmına kadar veya fecrin doğması ile birlikte yapılması gerekir. Oruç nafile bile olsa zevalden önceye kadar niyet edilemez. Çünkü sabahleyin niyet edilmeyince o gün oruç tutmamak üzere belirli hale gelmiş olur. Çünkü bir günün hem oruca hem de iftara ihtimali bulunmaz. Şâfiîlere göre Ramazanda farz oruç için veya diğer zamanlarda kaza ve adak gibi oruçlar için geceden niyetlenmek şarttır. Ancak nâfile oruca zevalden önceye kadar niyetlenmek de caiz olur. **Oruca Niyet Şekli:** Ramazan, belirli adak veya herhangi bir nâfile oruç için mutlak niyet yeterlidir. Meselâ; "Yarın oruç tutmaya; veya: Yarınki günün orucunu tutmaya; Yahut: Yarın nâfile oruç tutmaya " diye niyet edilebilir. Bununla birlikte bunlar için geceleyin niyet edilmesi ve bu oruçların tayin edilmesi, meselâ; " Yarınki Ramazan orucunu tutmaya niyet ettim." denilmesi daha faziletlidir. Fakihlerin çoğunluğuna göre Ramazan'ın her günü için ayrı ayrı niyet etmek şarttır. Çünkü her bir günün orucu kendi başına bir ibadettir, başka bir güne bağlı değildir. Dayandıkları delil, bir günün orucunu bozan şeyin diğer günlerin orucunu bozmamasıdır. Mâlikilere göre ise, Ramazan ayında bir tek niyet ile oruç tutmak yeterlidir. Ramazan orucunun keffâreti, adam öldürmenin keffâreti veya zıhar keffâreti gibi peşpeşe tutulan oruçlarda da tek bir niyet yeterlidir. Ancak bu oruçlar yolculuk, hastalık, hayız veya nifas gibi zorunlu sebeblerle kesilirse, engel kalktıktan sonra yeniden niyet gereklidir. Tek bir niyetin yeterli olduğu oruçlarda her gece niyetlenmek ise menduptur. Dayandıkları delil; "Sizden her kim Ramazan ayına yetişirse oruç tutsun " âyetidir. Ay, tek bir zamana verilen isimdir. Bu yüzden ay süresince oruç tutmak tek bir ibadettir. Bu ise namaz ve

(794) Orucun [3] Farzları

hacca benzer, tek bir niyet ile eda edilebilir. Bir kaza orucuna ikinci fecrin doğmasından sonra niyet edilse, bununla kaza geçerli olmayacağı için, oruç nâfileye dönüşür. Eğer bu oruç bozulacak olsa kazası gerekir. Çünkü başlanılmış olan bir ibadeti yarıda bırakmak caiz değildir. Bir kimse daha güneş batmadan " Yarın oruç tutayım " diye niyet etse, ertesi zeval vaktinden önceye kadar bunu teyit etmedikçe oruç tutmuş olmaz. Ancak güneş battıktan sonra yapılacak böyle bir niyet yeterli olur. Bir kimse geceleyin herhangi bir oruca niyetlendikten sonra, ikinci fecrin doğuşundan önce bu niyetinden dönse bu dönmesi geçerli olur. Orucunu bozmaya niyet ettiği halde bozmazsa, mücerret bu niyetle orucu bozulmuş olmaz. Bir kimse Ramazan ayının girdiğini bildiği halde ne oruç tutmaya ne de tutmamaya niyet etmemiş bulunsa - açık olan rivâyete göre - oruçlu bulunmuş olmaz. Niyetin tereddütlü ve şartlı olmaması gerekir. Meselâ; " Yarın davete çağrılırsam iftar etmeye, çağrılmazsam oruç tutmaya niyet ettim. " diye yapılacak bir niyet geçerli değildir. Böylece tereddütlü bir niyetle oruç tutulmuş olmaz. Ancak " İnşâallah yarın tutmaya niyet ettim. " diye yapılan bir niyet geçerlidir. İstiva zamanına kadar niyet edilmesi caiz olan oruçlarda, gündüz niyet edildiği taktirde, niyetin o günün başlangıcından itibaren oruçlu bulunmayı kapsaması gerekir. Yoksa niyet edildiği andan itibaren oruç tutmaya niyet edilecek olsa bununla oruç tutulmuş olmaz. Ramazan gecesinde veya gündüzünde bayılan veya akıl hastalığına yakalanan kimse, istiva zamanından önce ayılıp, oruca niyet etse oruçlu bulunmuş olur. Bir kimse Ramazanda başka bir vacib oruca niyet edecek olsa bu, Ramazan orucuna niyet etmiş sayılır. Ebû Yusuf ile İmam Muhammed'e göre bu konuda mukim ile yolcu arasında fark yoktur. Ebû Hanife'ye göre ise bu durumda yolcu niyet ettiği vâcip oruç için oruçlu bulunmuş olur. Çünkü onun Ramazan orucunu tutma zorunluluğu yoktur. Nâfileye niyet edilecek olsa, daha sağlam görüşe göre, Ramazan orucuna niyet edilmiş olur. Hastanın bu şekildeki niyetleri de - sağlam görüşe göre- Ramazan adına yapılmış olur. Yolcu ile hastanın mutlak olarak yapacakları niyetler de Ramazan orucu için yapılmış olur. Belirli bir adak orucu gününde keffâret veya Ramazan orucunu kaza gibi başka bir vâcibe niyet edilerek oruç tutulmuş olsa, bu oruç -sağlam görüşe göre - o vâcip için sayılır, belirli adak orucunun ise kazası gerekir. Bir oruç ile hem keffârete hem de nâfileye niyet edilse keffâret olarak caiz olur. Fakat bir oruç ile hem kazaya hem de yemin keffâretine niyet edilse hiç birisi geçerli olmaz. Çünkü bu iki oruç arasında tearuz yoktur. Böyle bir oruç nâfileye dönüşür. Bir veya daha çok Ramazan'lardan kalan oruçları kaza ederken; " üzerine kazası ilk gerekli olan oruca " diye niyet edilmesi daha uygundur. Bununla birlikte, tayin etmeksizin yalnız kazaya niyet edilmesi de yeterlidir. Bir kadın henüz âdet halinde iken geceleyin oruca niyet etse, ikinci fecirden önce temizlenmiş olursa orucu sahih olur. Esir olan veya hapiste bulunan kimseler, Ramazan ayının girip girmediği hususunda şüpheye düşseler araştırıp ictihat ederek bir ay oruç tutarlar. Bu, kıble ve namaz vaktini araştırmaya benzer. Tutulan bu oruçlar Ramazan'a rastlamış olur veya Ramazan'dan yahut oruç tutulamayan bayram günlerinden sonra geceleyin niyet ederek tutulmuş bulunursa Ramazan adına caiz olur. Ramazan günlerinden eksik tutulmuşsa, eksik kalan günler kaza edilir. Fakat Ramazan'dan önceye rastlamış olursa caiz olmaz, yalnız nafile oruç tutulmuş olur. Oruca güneş battıktan sonra niyet edilmesi halinde, ikinci fecre kadar yeme içme ve cinsel ilişkide bulunma oruca zarar vermez. Çünkü geceden yapılan niyet ikinci fecirden itibaren başlayacak olan oruç ibadeti için yapılmış olur. Nitekim, ikinci fecirden önceye kadar bu niyetten dönülmesi de mümkündür. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[3] **ORUCUN ÇEŞİTLERİ:** Oruç; farz, vâcip, nâfile ve mekruh çeşitlerine ayrılır. **A-Farz Oruç:** Bu da ikiye ayrılır. **1- Muayyen farz oruç.** Ramazan orucu gibi. **2- Gayri muayyen farz oruç.** Kazaya kalan ramazan orucu ile keffaret olarak tutulacak oruçlar birer gayri muayyen farzdır. Ebû Hanîfe'ye göre ramazan orucunu kazaya bırakan kimse bunu, istediği mübah günlerde tutabilir. İmam Şâfii'ye göre ise aynı yıl içerisinde kaza etmesi gerekir. **B-Vacib Oruç:** Bu da ikiye ayrılır. Adak oruçları vaciptir. Belirli günde tutulması adanan oruç muayyen bir vaciptir. Herhangi bir gün, hafta veya ay gibi belirsiz bir zamanda tutulması adanan bir oruç da gayri muayyen bir vaciptir. Adak yapılan îtikâf orucu da, belirli günde tutulacağı için muayyen vacip sayılır. **C-Nafile Oruç:** Bu oruçlar da sünnet, müstehap, mendup veya tatavvu adını alırlar. **Nafile oruçlar şu günlerde tutulur: 1- Gün aşırı tutmak:** Nafile oruçların en faziletlisi gün aşırı oruç tutmaktır. Rasülûllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur : "En faziletli oruç Dâvud (a.s) ın tuttuğu oruçtu. Dâvud (a.s.) bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı." Abdullah b. Ömer (r. anhüma); "Ben daha fazlasını tutabilirim" deyince, Hz. Peygamber "Bundan üstünü yoktur" buyurmuştur. **2- Her aydan üç gün oruç tutmak:** Her ayın on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günü oruç tutmak müstehaptır. Bu günlere, " eyyâmı bıyz " denir. Ebû Zer (r.a)'ten rivayet edildiğine göre, Rasülûllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her ayda üç gün oruç tuttuğun zaman, 13, 14 ve 15 nci günlerde tut." 9 Hz. Aişe (r. anhâ), Hz. Peygamber (s.a.s.)'in her aydan üç gün oruç tuttuğunu bildirmiştir. **3- Her hafta pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak:** Usâme b. Zeyd (r.a.)'ten rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.s.) pazartesi ve perşembe günleri oruç tutardı. Kendisine bu günleri tercih etmesinin sebebi sorulunca: "İnsanların âmelleri Allah Teâlâ'ya pazartesi ve perşembe günleri arz olunur" buyurdu. Başka bir rivayette; "Ben oruçlu iken amelimin yüce Rabbime arz olunmasını severim." ilavesi vardır. **4- Ayrı ayrı günlerde de olsa şevval ayında altı gün oruç tutmak:** Fakat bunların bayramın hemen arkasından peşpeşe tutulması daha faziletlidir. Kaza, adak, v.b bir oruç da bu günlerde tutulsa aynı sevap elde edilir. Ebû Eyyûb' un naklettiği bir hadiste şöyle buyurulur: "Her kim Ramazan'ı oruçla geçirir de sonra buna şevval ayından altı gün ilave ederse, bütün yılı oruçlu geçirmiş gibi olur." Bire on kat ecir hesabıyla Ramazan orucunun on aya, altı gün şevval orucunun da 60 güne karşılık olduğu, böylece bütün yılın oruçlu geçirilmiş sayılacağı rivayet edilmiştir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de; "Kim iyi bir amel işlerse, ona bunun on katı ecir vardır." buyurulur. **5- Arefe gününde oruç tutmak:** Hac' da olmayanların Zilhiccenin dokuzuncu gününü oruçla geçirmesi müstehaptır. Rasülûllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur; "Arefe günü tutulan orucun bundan önce ve sonra birer yıllık günahları örteceği Allah'tan umulur." "Arefe gününden daha çok Allah'ın cehennem ateşinden insanları azat ettiği bir gün yoktur." Müslim'in naklettiği bu hadiste arefe gününün faziletine işaret edilmiştir. **6- Zilhicce ayının ilk sekiz gününde oruç tutmak:** Çünkü Hz. Hafsa (r. anhâ) şöyle demiştir. " (Hz. Peygamber (s.a.s.) dört şeyi hiç terk etmemiştir : Aşûre orucu, Zilhiccenin ilk on günü, her aydan üç gün, sabah namazından önce iki rekat namaz. " **7- Muharrem ayının dokuzuncu, onuncu (aşûre) ve on birinci günleri oruç tutmak** müstehap

Orucun farzı dörttür

1- Niyet etmek.
2- Yemekten içmekten vazgeçmek,
3- Cima yapmamak.
4- Kasden kusmamak.

(795) Orucu Bozan Şeyler

Orucu bozan şeyler on tanedir

1- Kasden karına bir şeyin ulaşması.
2- Kasden başa bir şeyin ulaşması açık yerlerden kasden bir şeyin kasden mideye ulaşması.

---

veya sünnettir. İbn Abbas (r.a)'ten rivayet edildiğine göre, Rasülûllah (s.a.s.) Medine'ye gelince Yahudilerin aşûre gününde oruç tuttuklarını görmüş ve : Bu oruç nedir ? diye sormuştu. Kendisine : “ Bu büyük bir gündür. Allah bu günde Musa'yı ve İsrailoğullarını düşmanlarından kurtarmış, bu yüzden Musa da bu günde oruç tutmuştur. ” dediler. Hz. Peygamber de (s.a.s.) ; “Ben Musa'ya sizden daha yakınım” buyurdu ve bu günde oruç tutulmasını emretti. **8- Haram aylarda oruç tutmak:** Eşhüru'l - Hurum denilen Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarının perşembe cuma ve cumartesi günleri oruç tutmak menduptur. **9- Şaban ayında oruç tutmak:** Hz. Aişe (r. anhâ) şöyle demiştir; “ Hz. Peygamber (s.a.s.) şaban ayından çok hiç bir ayda oruç tutmazdı, o şaban ayının tamamını oruçla geçirirdi. **D-Mekruh Oruçlar:** Mekruh oruçlar iki kısımdır. Tahrîmen mekruh ve Tenzîhen mekruh. **1- Tahrîmen mekruh oruçlar:** Ramazan bayramının birinci gününde, kurban bayramının dört gününde tutulacak oruçlar tahrîmen mekruhtur. Çünkü bu günler Cenâb-ı Hakk'ın ziyâfet, yeme, içme ve sevinç günleridir. Ancak bu günlerde oruç tutan bir kimse günahkâr olmakla birlikte orucu geçerlidir. Sadece böyle bir oruç bozulursa kaza gerekmez. Çünkü câiz olmayan bir şey üstlenilmiştir. Başka bir görüşe göre kazası gerekir. **2- Tenzihen mekruh:** Sadece aşûre gününde oruç tutmak, bazılarına göre yalnız cuma gününde oruç tutmak, sadece cumartesi oruç tutmak, Nevruz ve Mihrecan (bahar ve sonbahar bayramı) günlerinde oruç tutmak tenzihen mekruhtur. Ancak kişinin âdeti olduğu için tuttuğu oruç bu günlere rastlarsa, o taktirde bunun bir sakıncası bulunmaz. Yalnız cumayı oruca ayırmanın mekruh oluşu şu hadise dayanır. “Geceler arasında sadece cuma gecesini ibadete ayırmayın. Ancak sizden biri âdeti olan bir orucu tutuyorsa bu müstesnâdır.” Geceleyin iftar edilmeyip iki üç gün peşpeşe oruç tutulması da mekruhtur. Buna “visâl orucu denir ” . Hz. Aişe'den şöyle dediği nakledilmiştir : “Hz. Peygamber (s.a.s.), müslümanlara acıdığı için, onlara iftar etmeksizin devamlı oruç tutmayı (visâl orucu) yasaklamıştır. Kendisine : Sen peşpeşe sürekli oruç tutuyorsun, denilince Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle cevap vermiştir : Ben sizler gibi değilim. Çünkü beni Rabbim yedirir ve içirir. Şek günü oruç tutmak mekruhtur. Şaban ayının otuzuncu gününün Ramazan'dan mı, yoksa Şaban ayından mı olduğu konusunda havanın bulutlu olması yüzünden şüphe meydana gelirse, bu güne “ şek günü (şüpheli gün) denilir. Eğer hava açık olur ve hilâl görülmezse bu gün şek günü sayılmaz. Şek gününde ramazan veya başka bir vâcibe niyet edilerek tutulan oruç mekruh olur. Hatta Ramazandan önce bir veya iki gün oruç tutmak da mekruhtur. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur : “Ramazan'ı bir veya iki gün önce oruçla karşılamayın. Ancak bir kimse eğer âdeti olduğu için bu günleri oruçla geçiriyorsa tutsun.” Bu kerâhetin sebebi Ramazan orucuna ilave yapılması korkusudur. Başka bir oruç ile ilgisi olmaksızın nafile niyetiyle şek günü oruç tutulmasında bir kerâhet bulunmaz. Çünkü eğer şek günü Ramazan'a dahilse bu oruç ramazan orucu sayılır. Aksi halde nâfile olarak kalır. Şek gününde; “Ramazan ise oruç tutmaya, değilse oruçsuz sayılmaya ”niyet edilse, bununla oruç tutulmuş olmaz. Çünkü oruca niyetin kesin olması gerekir. Mekruh olmakla birlikte, şek gününde Ramazan orucuna niyet edilse, sonradan Ramazan olduğu anlaşılsa bu oruç Ramazan orucu sayılır. Aksi halde nâfile olur. Fakat bir vâcibe niyet edilmişse oruç, bu vâcib adına geçerli olur. Ancak gün şüpheli kalırsa, niyet edilen vâcib oruç, o vâcib adına geçerli olmaz. Çünkü o günün Ramazan'dan olma ihtimâli vardır. Şek gününde yukarıdaki hükümleri ayırdedebilen müslümanların çevreye yaymadan oruç tutması, diğer halkın ise, durumun açıklığa kavuşması ihtimali sebebiyle zeval vaktine kadar orucu bozan hallerden sakınması daha faziletlidir. Şaban ayını oruçla geçiren veya son üç gününde oruçlu bulunan kimse için de şek gününde oruç tutmak daha faziletlidir. Bir kadın için kocasının izni olmaksızın nâfile oruç tutmak mekruhtur. Kocası da bu orucu bozdurabilir. Kadın daha sonra kocası izin verince veya kocasından ayrı düşünce bunu kaza eder. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur : “Kocası yanında bulunduğu halde, onun izni olmaksizin kadının nâfile oruç tutması helâl olmaz.” Ancak, kocasının kadına ihtiyacı yoksa, kadının nâfile oruç tutması caiz olur. Koca, kadının bulunduğu yerden uzak olur veya hac yahut umre için ihrâma girmiş bulunursa karısını nâfile oruçtan menedemez. Çünkü bu durumlarda eşinin cinsel yönlerinden yararlanma imkânı bulunmaz. Maaş veya ücret karşılığı çalışan kimse, eğer işine engel olacaksa, işverenin izni olmadan nâfile oruç tutamaz. Fakat böyle bir zarar sözkonusu değilse işverenin iznine bakmaksızın oruç tutabilir. Üzerinde Ramazan'a âit kaza oruç borcu bulunan kimsenin nâfile oruç tutması câizdir. Hacılar için zayıf düşüreceği taktirde “Terviye ” ve “ arefe ” günlerinde oruç tutmak mekruhtur. Çünkü bu durum hac ibâdetini yerine getirmede zorluk doğurabilir. Hayız veya nifas halindeki kadının oruç tutması haram olup, tuttuğu oruç geçerli değildir. Bu durumdaki kadınlar, tutamadıkları oruçları temiz günlerinde kaza ederler. Namazları ise kaza etmeleri gerekmez. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

3- Hukne. Şırınga ile önden veya arkadan ilaç alması.
4- Kasden kusması.
5- Kasden cima yapması.
6- Cima yapmadan oynaşmakla menin çıkması,
7- Hayızlı olması.
8- Nifaslı olması.
9- Deli olması.
10- Dinden çıkması.

(796) Orucun Sünnetleri

Orucun sünnetleri üç tanedir
1- Acele iftarı açmak,
2- Sahuru geciktirmek.
3- Kötü ve çirkin sözlerden sakınmak,

(797) oruç tutulması haram olan günler

Beş günde oruç tutmak haramdır
1- Ramazan bayramı.
2- Kurban bayramı.
3- Teşrik günleri. Kurban bayramın ikinci günü
4- Kurban bayramının üçüncü günü,
5- Kurban bayramının dördüncü günü,

Yevmi şek (Şüpheli gün) de oruç tutmak mekruhtur. Ancak eğer adedine denk gelmişse mekruh değildir.

(798) Orucun Kefareti

Her kim ramazanda gündüzün ferçten (önden) cima (cinsi münasebet) de kendi isteğiyle kasdi olarak bulunduysa, ona hem kaza hem de kefaret gerekir. Bu kaza ve kefaret (sırasıyla şöyledir).
1- Mümin bir köle azadetmek.
2- Eğer buna gücü yetmezse iki ay peş peşe oruç tutmak.
3- Eğer buna da gücü yetmezse altmış fakirin her birine bir müdd [4] gıda maddesinde doyurmak. [5]

---

[4] Bir müddün miktarı şöyledir: 1.1/3 rıtıl veya 675 gr ya da 0.688 litredir. İslam fıkhı ansiklopedisi,1,58.

[5] **KEFFARET ÇEŞİTLERİ:** Yanlışlıkla, bilerek veya zorlanma sonucu işlenen bazı günahların affedilmesi için islâm'da gösterilen telâfi yollarının her birine " keffâret " denir. Keffâret hem bir ibadet hem de bazı fiilleri işleyen mü'minler için dünyevî bir cezadır. İslâm hukukunda beş çeşit keffâret vardır : Oruç keffâreti, hataen bir mü'mini öldürmenin keffâreti, zıhar keffâreti, hacda ihramlı iken traş olmanın keffâreti ve yemini bozmanın keffâreti . **A - Oruç Keffâreti:** Ramazan orucunu bilerek ve özürsüz olarak bozan bir mükellefin müslim veya gayri müslim bir köle veya cariye azat etmesinden, buna gücü yetmezse iki ay peşpeşe oruç tutmasından, buna da gücü yetmezse altmış fakire yemek yedirmesinden ibaret bir keffâret çeşididir. Allah Teâlâ "Amellerinizi iptal etmeyiniz" 114 buyurmuştur. Orucu kasten bozan kimse bir suç işlemiş olur. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: " Kim Ramazan ayında orucunu bozarsa, onun üzerine zıhar yapan kimsenin üzerine lâzım gelen (keffâret) vardır. " Ramazan orucu dışındaki herhangi bir orucun bilerek bozulması halinde yalnız kaza gerekir, keffâret gerekmez. Orucun keffâretini bundan önce kendi konusu içinde açıkladığımız için kısa geçiyoruz. (Oraya bakınız) **B - Hata İle Bir Mü'mini Öldürmenin Keffâreti :** Yan-

(799) Üzerinde Ramazan Orucu Olduğu Halde Ölenin Durumu

Her kim üzerinde ramazan orucu olduğu halde ölürse tutamadığı günler sayısınca her gün için bir müdd fakirlere verir.

---

lışlıkla bir mü'mini öldüren kimseye diyet vermek vacip olur. Ayrıca bir de keffâret vermek gerekir ki, bu da , mü'min bir köle azat etmek, gücü yetmezse peşpeşe iki ay oruç tutmaktır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur:"Bir mü'minin diğer bir mü'mini, yanlışlık eseri olmayarak kasten öldürmesi yakışmaz. Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse, mü'min bir köle azat etmesi ve (ölenin ailesine) teslim edilecek bir diyet vermesi gerekir. Meğer ki, ölenin yakınları o diyeti sadaka olarak bağışlamış olsunlar." Ava atılan bir kurşunla bir şahsın öldürülmesi, hata yolu ile öldürme niteliğindedir. **C - Zıhar Keffâreti :** Zıhar; İslâm'ın gelişi sırasında Arap toplumunda bir boşama yolu idi. Bir erkek karısını boşamak istediği zaman ona : "Sen bana annemin sırtı gibisin" veya "Sen bana annem gibisin" derdi. Bu sözle boşamanın gerçekleşmesi örf halini almıştı.Ashab-ı Kiram'dan Evs b. Sâmit (r.a.) eşi Havle binti Sa'lebe'ye kızarak "Sen bana annemin sırtı gibi ol" der ve evi terkeder. Havle binti Sa'lebe (r. anhâ) Rasûlüllah (s.a.s.) 'e başvurarak; yaşlılığını, fakirliğini ve çocuklarına bakacak durumu olmadığını bildirir ve bu boşamaya bir çare bulunmasını ister. Bu arada Cenab-ı Hakk'a da dua eder. Bunun üzerine zıharla ilgili şu âyeti kerimeler inmiştir: "Ey Muhammed! Kocası hakkında seninle mücadele eden ve Allah'a şikayette bulunan o kadının sözünü Allah işitmiştir. Zaten Allah, ikinizin arasında geçen münakaşayı işitiyordu. Şüphesiz ki Allah, " Semi'dir, Basir'dir" her şeyi işiten ve görendir. Ey iman edenler! Sizden karılarını annelerine benzetip " zihar " yapanlar bilsinler ki, karıları onların anneleri değildir. Onların anneleri ancak kendilerini doğuranlardır. Muhakkak ki "zihar" yapanlar, asılsız ve çirkin bir söz söylüyorlar. Şüphesiz Allah, çok affeden ve bağışlayandır. Karılarına zıhar yapıp sonra sözlerini geri almak isteyenlerin karılarıyla temasta bulunmadan evvel bir köle azat etmeleri gerekir. İşte böylece size öğüt verilmektedir. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır. Azad edecek köle bulamayanın ise, karısıyla temasta bulunmadan önce aralıksız iki ay oruç tutması gerekir. Buna da gücü yetmeyenin altmış yoksulu doyurması gerekir. Bu açıklama Allah'a ve Rusûlüne hakkıyla iman etmeniz içindir. İşte bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. İnkar edenler için can yakıcı bir azap vardır." Bu âyetlerden de anlaşılacağı gibi zıhar keffâreti oruç keffâreti ile aynıdır. Eşine karşı zıhar yoluna başvurmuş olan mükellef bir erkeğin keffâreti yerine getirmedikçe onunla cinsel temasta bulunması câiz olmaz. Zıhar yapan kimse yalan söylemiş, gerçekte kendisine helâl olan bir şeyi haram göstermiş olmaktadır. Sonuç olarak zıhardan vazgeçmek isteyen erkek azat edecek köle bulamazsa, peşpeşe iki ay oruç tutar. Eğer sağlığı buna elverişli değilse altmış yoksulu doyurur. Bu sıranın gözetilmesi zorunludur. İki ay peşpeşe oruç tutarken gece veya gündüz, özürlü veya özürsüz, unutarak veya kasten ailesi ile cinsel temasta bulunsa, iki aylık oruca yeniden başlaması gerekir. Çünkü zıhar âyetinde : " ..birbirleriyle cinsel temasta bulunmadan önce.. " keffâretin yerine getirilmesinden söz edilmiştir. Bu görüş Ebû Hanifeye aittir. Ebû Yusuf'a göre, gece bilerek, gündüz unutarak cinsel temasta bulunmak oruca yeniden başlamayı gerektirmez. Çünkü bu peşpeşe olmaya engel değildir, nitekim bununla oruç da bozulmaz. Bir erkeğin eşine " Sen bana annem gibisin veya annemin benzerisin " sözünü kullanması halinde şu ihtimaller ortaya çıkar . Bununla eşinin iyiliğini kasdetmişse bir şey gerekmez. Zıharı kasdetmişse zıhar hükümleri uygulanır. Boşamayı kasdetmişse bir bâin talak meydana gelir. Hiç bir niyet taşımamışsa, bu sözü ile bir hüküm meydana gelmez. **D) Hac'da İhramlı İken Traş Olmanın Keffâreti :** Hac için ihrama giren kimsenin uyması gereken kurallar âyet ve hadislerde belirlenmiştir. İhramlı kaldığı sürece tıraş olmaması da bu kurallar arasındadır. İhramlı kimse başının dörtte bir ve daha fazlasını veya sakalının dörtte birini tıraş etse bir kurban cezası gerekir. Dörtte birden daha azını tıraş etse sadaka verir. Bu da yarım sa' kadar buğday veya bunun bedelini bir yoksula vermekten ibarettir. İhramlı kimse bir özürden dolayı vaktinden önce saçlarını tıraş ettirse keffaret olarak üç gün oruç tutar. Bu orucun peşpeşe olması şart değildir. Ayrı ayrı günlerde de tutulabilir (Hac konusuna bkz.) Bu keffaretle ilgili hükümler şu âyet-i kerîmede açıklanmıştır: "Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın. Eğer hacdan men olunursanız size gücünüzün yettiği bir kurban gerekir. Bu kurban, yerine varmadan başınızı tıraş etmeyin. Sizden kim hasta olur veya başında bir rahatsızlık bulunursa tıraş olabilir. Ve bunun için oruç tutmak veya sadaka vermek yahut kurban kesmek suretiyle fidye verir" **E) Yemin Keffâreti:** Yaptığı bir yemine riayet etmeyip yeminini bozan kimseye gerekli olan bir keffarettir. Şu şekilde yerine getirilir. **1)** Gücü yeterse bir müslim veya gayri müslim köle azat etmek, veya **2)** On yoksulu akşamlı sabahlı doyurmak, veya **3)** On yoksulu orta halde bir elbise ile giydirmek, **4)** Bu üç şeyden hiç birisine gücü yetmezse üç gün peşpeşe oruç tutmaktan ibarettir. Bu orucun arasına âdet hali bile olsa bir kesinti girerse yeniden tutulması gerekir. Şâfiîlere göre yemin keffareti orucunun peşpeşe tutulması şart değildir. Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyurulur: "Allah sizi kasıtsız olarak yaptığınız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Fakat bile bile yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bozulan yeminin keffâreti; ailenize yedirdiğinizin orta hallisinden on yoksulu yedirmek veya giydirmek yahut da bir köle azat etmektir. Bu üç şeyden birisini yerine getiremeyecek kimse için de üç gün oruç tutmaktır. Yapıp da bozduğunuz yeminlerinizin keffareti işte budur. Yeminlerinizi koruyun. İşte, Allah âyetlerini size böyle açıklar ki, şükredesiniz." Yemin keffareti için on fakire fıtır sadakası miktarı bir şey verilmesi de yeterli olur. Bir yoksula on gün birer fitre verilmesi veya on gün sabahlı akşamlı doyurulması da yetişir. Ancak bir yoksula on gün birer elbise verilmesi de caizdir. Fakat on elbise bir günde bir yoksula topluca verilse yalnız bir elbise verilmiş gibi olur. Nitekim bu keffaret için on fitre miktarı bir yoksula bir günde verilse yalnız bir fitre verilmiş sayılır. Fakire yemin keffareti için verilecek elbise onun vücudunun tamamını veya çoğunu örtecek bir halde bulunmalıdır. Bu elbisenin iki veya üç parçadan oluşması daha iyidir. Bununla birlikte bir elbise kısa da olsa yiyecek yerine bir bedel olarak da verilebilir. Keffaretin, yemin bozulduktan sonra yerine getirilmesi gerekir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Bir kimse bir şey için yemin eder, sonra da ondan daha hayırlısını görürse yeminini bozsun ve keffaret versin" (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

(800) Oruç Tutmaya Gücü Yetmeyenin Durumu

Her kim oruç tutamayacak derecede ihtiyar olup gücü yetmiyorsa tutamadığı her gün için fakirlere bir müdd verecek.

(801) Hamile Ve Emzikli Kadınların Durumu

Hamile ve emzikli olan kadın, eğer kendilerinden korkuyorlarsa orucunu bozarlar ve kaza ederler. Eğer bebeklerinden [6] korkarlarsa orucunu bozarlar. Bundan dolayı hem kaza ederler hem de kefaret verirler. Her yediği güne karşılık bir müdd verirler. Bir müdd Irak rıtlının 1/3'edir.

(802) Hasta Ve Yolcu Olanların Durumu

Hasta olanlar ve uzun yola sefere çıkanlar oruçlarını bozarlar(daha sonra yediklerini) kaza ederler. [7]

---

[6] Ben oruç tutarsam bebeğim zayıf kalır veya başına bir şey gelir diye korkarlarsa.

[7] **ORUCUN BOZULMASI, KAZASI VE KEFFÂRETİ: A- Oruç Tutmamayı Mübah Kılan Özürler:** Aşağıdaki sebeplerden dolayı oruç tutmamak veya tutulmuş bir orucu açmak mübahtır. **1) Sefer-Yolculuk:** Ramazanda en az üç günlük, yani on sekiz saatlik bir yere gidecek kimse geceden oruca niyet etmeyebilir. Böylece o gün yola çıkınca oruçlu bulunmamış olur. Ancak bir kimse oruca başladıktan sonra gündüzün yolculuğa çıksa bu yolculuk o ilk gün için bir özür sayılmaz. Orucuna devam etmesi gerekir. Bununla birlikte bu kimse orucunu bozarsa yalnız kaza gerekir, keffâret gerekmez. Çünkü orucunu yolculuk özrüne dayalı olarak bozmuştur. Allah Teâlâ hasta ve yolcular için oruçta kolaylık getirmiştir: "Sizden her kim hasta olur veya seferde bulunursa diğer günlerden tutamadığı günler sayısınca oruç tutsun" Zarar görmeyecekse yolcunun oruç tutması daha faziletlidir. Çünkü yukarıdaki âyetin son kısmında; "Eğer bilirseniz, oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır" buyurulur. Yolcunun arkadaşları oruçlu olur veya yolculuk masrafları ortak bulunmazsa kendisinin de oruç tutması daha faziletlidir. Fakat arkadaşlarının çoğunluğu oruç tutmaz veya harcamada ortak bulunurlarsa oruç tutmaması daha uygundur. Şâfiî ve Hanbelîlere göre yolcu, geceden niyetlendiği orucunu da bozabilir. Delil, İbn Abbas (r.anhümâ) dan rivayet edilen şu hadistir: "Hz. Peygamber Ramazan'da Mekke'nin fethine çıktı. Kedid'e varıncaya kadar oruç tuttu. Orada kendisi de orucunu bozdu, insanlar da oruçlarını bozdular." **2) Hastalık:** Bir kimse oruç tuttuğu takdirde ölmekten veya hastalığının artmasından veya uzamasından yahut aklının gitmesinden korkarsa, oruç tutmayabilir veya tutmakta olduğu orucu açabilir. Daha sonra iyi olunca bunu yalnız kaza eder. Eğer hastalık uyuz, diş ağrısı, parmak ağrısı, çıban ve benzeri hastalıklarda olduğu gibi kişinin oruç tutması halinde kendisine bir zararı olmayacak hastalıklardan ise orucu bozmak mübah olmaz. Orucun hastanın sağlığı için bir tehlike teşkil edip etmediği konusunda müslüman mütehassıs bir doktorun bilgisine başvurulmalıdır. Hastanın oruç tutmama ruhsatı şu âyete dayanır: "Sizden her kim hasta olur veya yolcu bulunursa, başka günlerde tutamadığı günler sayısınca oruç tutsun." Oruç tuttuğu takdirde hasta olacağını galip zanla bilen veya müslüman bir doktorun haberine dayanan sağlam kimse de hasta hükmündedir. **3) Gebelik ve çocuk emzirmek:** Ramazan'da gebe veya emzikli olan kadınların kendilerine yahut çocuklarına bir zarar gelmesinden korkmaları halinde oruç tutmamaları mübahtır. Daha sonra kaza ederler. Başkasının çocuğunu emzirmekte, çocuğa kendisinden başka süt veren bulunmamalı veya bulunduğu halde çocuk emmemelidir. Gebe ve emzikli kadınların oruç tutmamalarının caiz olmasının delili hasta ve yolcuya kıyastır. Başka bir delil, Hz. Peygamber (s.a.s)'ın şu hadisidir: "Allah Teâlâ yolcudan orucu ve namazın yarısını kaldırmıştır, gebe kadınlarla emzikli kadınlardan da orucu kaldırmıştır." **4) Yaşlılık:** Yılın bütün mevsimlerinde oruç tutmaktan aciz olan çok yaşlı erkek ve kadınların oruç tutmamaları icmâ ile caizdir. Bunların oruçlarını kaza etmeleri de gerekmez. Çünkü oruç tutabilecek durumda değildirler. Bunların tutamadıkları her gün için bir yoksulu doyuracak kadar fidye vermeleri gerekir. Çünkü Allah Teâlâ: "Oruç tutmaya gücü yetmeyenlerin bir yoksulu doyuracak kadar fidye vermeleri gerekir." buyurmaktadır. İbn Abbas (r.a) bu âyetin çok yaşlı ve oruç tutamayan erkek ve kadınlarla ilgili olduğunu söylemiştir. Bunlar her bir güne karşılık bir yoksulu doyururlar. İyileşme ümidi bulunmayan hastalar da yaşlılar gibidir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: "Allah sizin için dinde bir güçlük yapmamıştır." Ancak Ramazan'da oruç tutma gücüne sahip olmayıp da, daha sonra kaza edebilecek durumda bulunanlara kaza gerekir, fidye vermeleri gerekmez. Oruç fidyesi Ramazan'ın başında veya sonunda verilebilir. Otuz günün fidyesi çeşitli yoksullara verilebileceği gibi bir yoksula da def'aten verilebilir. Hatta İmam Ebû Yusuf'a göre bir günün fidyesi bir kaç yoksula dağıtılabilir. Fidyede böyle temlik yerine ibâha da caizdir. Şöyle ki, her günün orucuna karşılık bir yoksula sabah ve akşam doyacak kadar yiyecek yedirilmesi de yeterli olur. Yaşlılık veya iyileşmeyen sürekli bir hastalık nedeniyle oruç fidyesi veren kimsenin daha sonra oruç tutmaya gücü yetse fidyenin hükmü kalmaz. Oruç tutması, geçmiş günleri de kaza etmesi gerekir. **5) Düşmanla cihad:** Ramazan ayında düşmanla savaşacak olan bir İslâm askeri, düşman karşısında zayıf düşeceğinden korkarsa oruç tutmayabilir. Hatta daha sonra savaş gerçekleşmese de kendisine yalnız kaza gerekir. **6)**

İkrah ve tehdit altında kalmak: Canına veya bir uzvuna yönelik bir zararla tehdit edilen kimse orucunu bozabilir. Daha sonra bunu kaza eder. Bununla birlikte yolcu veya hasta olmayan kimse zorlama karşısında Ramazan orucunu bozmaz da zulmen öldürülecek olursa günahkâr olmaz. Belki büyük bir sevap kazanmış ve dinine olan bağlılığını göstermiş olur. Ancak yolcu ve hasta zorlama karşısında orucunu bozmaz ve öldürülürse günaha girmiş olur. Çünkü bunlara zaten İslâm'da oruçlarını açmak için ruhsat vardır. Zorlama hâlinde bu ruhsattan yararlanmamaları doğru olmaz. Oruçlu kadına zorla veya uyku halinde iken cinsel ilişkide bulunulursa orucunu kaza etmesi gerekir. **7) Şiddetli açlık ve susuzluk:** Oruçlu bir kimse açlıktan veya susuzluktan dolayı helâk olacağından veya aklına eksiklik gelmesinden bir tecrübeye veya bir belirtiye yahut müslüman bir doktorun haberine dayanarak korkarsa orucunu bozması caiz olur. Bunu daha sonra kaza eder. Hatta ölüm tehlikesi açıksa oruç tutması haram olur. Çünkü Allah Teâlâ: "Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayınız", "Kendinizi öldürmeyin, şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir" buyurmuştur. **8) Ziyafet:** Ziyafet vermek veya ziyafete davet olunmak yalnız nâfile orucu açmak için bir özür sayılabilir. Ziyafet veren veya ziyafete çağrılan kimse nafile orucunu bozabilir, bunu daha sonra kaza eder. Çünkü orucuna devam ettiği takdirde bir müslüman kardeşini gücendirmesi muhtemeldir. Diğer yandan en sağlam görüşe göre ziyafet, misafir veya ev sahibi için öğleden önceye kadar özür teşkil eder. Zevalden sonra sadece oruca devam etmekte ana-babaya isyan söz konusu olduğu takdirde oruç bozulabilir. Çünkü öğleden sonra orucun tamamlanması hükmü güç kazanmıştır. Ziyafet ne farz ve ne de vacip oruçlar için bir özür teşkil eder. **9) Hayız ve nifas hali:** Bir kadın Ramazan'da gündüzün âdet görmeye başlasa veya çocuk doğursa orucu bozulmuş olur. Artık âdet günlerinde ve lohusa bulundukça oruç tutması caiz olmaz. Ramazanda âdet gören bir kadın, geceleyin âdeti kesilmiş olsa, eğer âdet günleri tam on gün ise ertesi günü Ramazan orucuna başlar. Fakat on günden az ise âdeti kesildikten sonra imsâk vaktine kadar yıkanmasına yeterli ve bir miktar da fazla bir vakit kalmış olursa yine oruca başlar. Bu kadar bir vakit bulunmazsa, meselâ ; yıkanmasının arkasından hemen imsak zamanı olursa o gün oruca başlamaz. Çünkü on günden eksik âdet görenler hakkında yıkanma süresi de âdet vaktinden sayılır. **10) Zor işlerde çalışmak:** Çok zor işlerde çalışanların orucu hakkında Ebû Bekir el-Acûrrî şöyle demiştir: Zor ve ağır işte çalışan kimse, oruç tuttuğu takdirde canının telef olmasından korarsa bakılır; işini terketmek hayatını sürdürmesine zarar verecekse orucunu bozar ve tutamadığı günleri kaza eder. Eğer işini terketmekten ötürü zarar bulunmayacaksa ve buna rağmen orucunu bozarsa günahkâr olur. Eğer işi terketmekle göreceği zarardan yine de kurtulamıyorsa, özür sebebiyle orucunu bozmakta bir sakınca bulunmaz. Ağır işte çalışanın açlık veya susuzluk sebebiyle zararı bilfiil gerçekleşirse orucu bozması vacip olur. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyururur: "Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir." Sonuç olarak çalışan oruçlu kimse iş sebebiyle hasta olacağını bilse bile, daha hasta olmadan orucunu bozması veya hiç oruca başlamaması helâl olmaz. Ramazan'da bir özür sebebiyle orucunu bozan kimsenin, imsaktan sonra temizlenen hayız ve nifas durumundaki kadının, daha sonra mukim olan yolcunun, iyileşen hastanın, aklı başına gelen akıl hastasının, erginlik çağına giren çocuğun, müslüman olan gayri müslimin günün geri kalan kısmında yemek ve içmekten kaçınarak oruçlu gibi bulunması gerekir. Dinî terbiye, İslâm'a, İslâm toplumuna ve Ramazan'a saygı bunu gerektirir. Hatta, bu şekilde bulunmak sağlam görülen görüşe göre vaciptir. Başka bir görüşe göre ise müstehaptır. Yolcu, hasta, hayızlı veya lohusa olan kadının kendilerini oruçlu gibi göstermeleri gerekmez. Yolcu ile hasta açık olarak yiyebilirler. Ancak bunların özel durumlarını bilmeyen çevrede töhmetten korunmak ve oruçlu din kardeşlerine karşı saygı göstermek için gizli yemeleri daha iyidir. Âdetli ve lohusa kadınların da gizlice yiyip içmesi edebe daha uygundur. Yukarıdaki kimselerden bûluğa eren çocuk ile, ihtida eden kimsenin o günün orucunu ayrıca kaza etmesi gerekmez. Çünkü bunlar imsak sırasında mükellef değildir. Diğerlerine ise kaza etmek gerekir. **B) Orucu Bozduğu Halde Yalnız Kazayı Gerektiren Durumlar:** Bozulan bir oruçta yalnız kazayı gerektiren durumları üç noktada toplamak mümkündür. **1) Beslenme veya tedavi olma, amacı taşımayan bir şeyi vücuda girdirmek orucu bozar ve yalnız kazayı gerektirir.** Bunlar, mutat olarak kendileriyle beslenme kastedilmeyen ve insan tabiatının meyletmediği şeylerdir. Meselâ; oruçlu kimsenin çiğ pirinç veya mutat olarak yağ, şeker, bal gibi şeylerle karıştırılmaksızın yenmeyen çiğ hamur veya un gibi maddeleri yemesi gibi. Eğer bu gibi şeylerle karıştırılarak yenilirse keffâreti gerektirir. Bunun gibi bir kimse bir defada çok miktarda tuz yese kaza gerekir, eğer yediği tuz az olursa keffâret gerekir. Çünkü mutat olarak az tuz yemede gıdalanma niteliği vardır.Yine, olgunlaşmamış meyveyi veya dişleri arasında kalan nohut kadar bir yemek artığını yerse oruç bozulur ve kaza gerekir. Eğer nohut miktarından küçük olursa oruç bozulmaz. Yenmesi mutat olmayan toprak veya çamuru yiyene kaza gerekir. Attarlarda bulunan ermeni kilini yemek ise mutat olduğu için keffareti gerektirir. Bilerek yutulacak bir taş, bir demir , bir kurşun, bir çekirdek, kuru kabuklu bir fındık veya badem orucu bozar ve kazayı gerektirir. Çünkü bunlarda şeklen bir iftar varsa da yenilmeleri mutat olmadığı için mânâ bakımından iftar yoktur.Yine yutulan bir kâğıt, bir pamuk, adî bir çamur, bir toprak, kuru bir ot, bir saman parçası, olgunlaşmamış ayva tanesi, kuru veya yaş kabuklu ceviz tanesi ve kabuklu yumurta kazayı gerektirirse de keffâreti gerektirmez. Çünkü bunlarla âdeten gıdalanma veya tedavi söz konusu olmaz. Kuru fıstık ise, içi dolu olduğu halde çiğnenirse keffareti, çiğnenmeden yutulursa yalnız kazayı gerektirir. Kuru pirinç, kuru darı, mercimek ve fiy de keffâreti değil yalnız kazayı gerektirir. Yanlışlıkla yiyip içmek de orucu bozar. Bir kimse oruçlu olduğunu bildiği halde, yanlışlıkla bir şey yese veya içse, meselâ; abdest alırken midesine su kaçsa veya ağzına kar veya yağmur taneleri düşüp içerisine gitse orucu bozulup üzerine kaza lâzım gelir. Fakat oruçlu olduğu hatırında bulunmazsa bunlardan dolayı orucu bozulmaz. Dişlerin arasından çıkan kan, tükrüğe denk veya tükrükten daha fazla olur ve boğaza giderse orucu bozar. Daha azı bozmaz, çünkü bundan kaçınmak güçtür. Unutularak bir şey yemekle veya içmekle yahut cinsel temasta bulunmakla oruç bozulmaz. Bu konuda farz ile vacip ve nâfile oruçlar arasında fark yoktur. Çünkü yanılma ile unutma affedilmiştir. Mâlikîlere göre, bunların herhangi birisi ile farz oruç bozulur ve kazası gerekir. Çünkü orucun rüknü olan imsak bozulmuş bulunur. Yanlışlıkla yemekte olan bir oruçluya rastlandığı zaman, eğer oruca gücü yeten birisi ise, ona oruçlu olduğunu hatırlatmamak , tercih edilen görüşe göre tahrimen mekruhtur. Eğer bu kimse yaşlı veya güçsüz birisi olursa susulması caiz görülmüştür. Kendiliğinden gelen ve ağız dolusu olmayan kusuntu kendi kendine içeriye giderse orucu bozmaz. Bu konuda görüş birliği vardır. Fakat içeriye yutulursa imam Muhammed'e göre oruç bozulur. Çünkü bununla imsak ortadan kalkmış olur. Ebû Yusuf'a göre bozulmaz. Çünkü bu az olduğundan, tahareti bozmayacağı gibi orucu da bozmaz. Fakat bu kusuntu ağız dolusu olup, kendiliğinden geri

giderse, orucu Ebû Yusuf'a göre bozar. Çünkü bu taharete engeldir. İmam Muhammed'e göre bozmaz. Çünkü imsak kasten terkedilmiş değildir. Ancak içeriye kısmen veya tamamen yutulursa orucu ittifakla bozar. Oruçlu kendi isteği ile ağız dolusu kusarsa orucu ittifakla bozulur. Çünkü bu hal taharete engel olduğu gibi, içeriye az çok bir şey geri gideceği için imsâke de engeldir. Bu yüzden orucun kazası gerekir. Fakat ağız dolusundan az olursa ve kendiliğinden içeriye giderse İmam Muhammed'e göre bozar, çünkü bu imsâke engeldir. İmam Ebû Yusuf'a göre bozmaz, çünkü az olduğundan taharete engel değildir.Bu kusuntu içeriye yutulduğu takdirde ise iki imama göre de oruç bozulur. Ebû Yusuf'tan başka bir rivayete göre ise bozulmaz. Ağız dolusu kusuntu balgam olduğu takdirde Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre orucu hiç bir durumda bozmaz.Yukarıdaki meselelerin dayandığı delil şu hadis-i şeriftir: "Oruçlu kimseye kusmak gelir de kendisine hâkim olamazsa ona kaza gerekmez. Kendi isteği ile kusarsa orucunu kaza etsin." Yenilmesi mutat olmayan ve kendisinden kaçınmak da mümkün bulunmayan bir şeyin içeriye gitmesi orucu bozmaz. Meselâ; ilaçların tadı, havada dağılan duman, öğütülen veya tokmakla döğülen şeylerden kalkan toz orucu bozmaz. Uçan bir sineğin buruna veya boğaza kaçması da böyledir. Fakat ilâcın, meselâ, dişe konulan bir karanfilin içeriye gitmesi orucu bozar. Kadının cinsel organına veya her iki cinsin makatına şırınga ile ilaç konulması, burna veya kulağa ilaç damlatılması orucu bozar, kazayı gerektirir. Fakat kulağa giren veya dökülen su orucu bozmaz. Su veya yağ ile ıslanmış bir parmağın ön veya arka tarafa sokulması, hatırda bulunan orucu bozar, unutma halinde ise bozmaz.Erkeğin sidik yoluna damlatılan sıvı veya yağ mesanesine kadar gitse bile Ebû Hanife ile İmam Muhammed'e göre orucunu bozmaz. Göze damlatılan bir ilaç boğazda hissedilse bile orucu bozmaz. Göze sürülen bir sürme de eseri ve rengi tükrükte görülse bile oruca zarar vermez. Çünkü bunların içreriye nüfuzu mesâmât yoluyladır. İslâmda hasta olan kişi oruca dayanabilecek durumda ise oruç tutabilir. Bu durumda günlük olarak belirli saatlerde alması gereken ilâçları varsa durum ne olur? Ağız, burun, ön ve arka gibi normal yollardan oruçlu iken alınacak yiyecek, içecek, ilâç ve benzeri şeylerin orucu bozacağı konusunda İslâm bilginleri arasında görüş birliği vardır. Bu yüzden ağızdan alınacak hap, şurup, pastil vb. ilaçlar orucu bozar. Aşı ve iğnenin durumuna gelince: Ebû Hanife'ye göre karın boşluğuna veya beyne kadar ulaşan derin yaralara sürülen ilaçlar karın boşluğuna veya beyne ulaşırsa oruç bozulur ve kazayı gerektirir. Buna göre aşı veya iğne yoluyla deri altına, adaleye veya damara zerkedilen ilaç orucu bozar. Çünkü bu yolla alınan ilâç, serum veya aşı tam içeriye akıtılmış ve bütün vücuda yayılmış olur. Ayrıca oruçlunun isteğiyle uygulanmış ve vücudun salâhına elverişli bulunmuştur. İlâcın bu şekilde içeriye girmesi, suyun deri gözeneklerinden içeriye nüfuz etmesi kâbilinden değildir. Bu duruma göre aşı veya iğneyi zaruret bulunmayan durumlarda iftardan sonra yapmak ihtiyata daha uygundur.İmam Muhammed ve İmam Ebû Yusuf'a göre, bir şey normal yollardan içeriye girmedikçe oruç bozulmaz. Çünkü oruç; " normal bir yoldan, ağız veya burun gibi bir uzuvdan içeriye bir şey götürmemek sûretiyle kendini tutmak. " şeklinde tarif edilir. Bu konuda derin bir yaraya konan bir ilacın karına veya beyne ulaşmasına itibar edilmez. Çünkü bu nüfuz etme normal bir yolla olmamıştır. Buna göre, aşı ve iğnenin de orucu bozmaması gerekir. Eskiden fetvâhanede ve el- Ezher Üniversitesi fetva komisyonunda 1948 yılında "Tabîî delikler dışında bir yerden içeriye giren şey orucu bozmaz." şeklinde fetva verilmiştir. Günümüzde, müctehid imamlar devrinde bulunmayan ve açlığı, susuzluğu giderecek ya da oruca karşı vücuda direnç kazandıracak hap, iğne, serum vb. nin kullanılması oruç ibadetini amacından uzaklaştırabilir. Çünkü bir çok ilâçların tableti yerine ayrıca iğnesi olabilmektedir. Tablet şeklini ağızdan alanın orucu bozulurken, aynı ilacın sıvı olarak şırınga ile adaleye zerkedilmesi halinde orucun bozulmaması bir çelişki meydana getirebilir. Bu yüzden gündüz ilaç almak zorunda olan hastaların orucu kazaya bırakması, durumu hafif olanların ise iğneyi iftardan sonra yaptırması ihtiyata daha uygun olsa gerektir. **2) Oruçlu kimsenin bir gıda maddesini veya bir ilâcı şer'î özür sebebiyle alması yalnız kazayı gerektirir.** Hastalık, yolculuk, ikrâh, hata, ihmal veya şüphe şer'î özürlerdendir. Bu durumlar sebebiyle yemek yemek veya orucu bozacak şekilde ilâç kullanmak kazayı gerektirir, keffaret gerekmez. Meselâ; **a)** Abdestte veya abdest dışında mideye su kaçırmak, **b)** Başındaki veya karnındaki derin bir yarayı tedavi ederken ilacın beyne veya karın boşluğuna ulaşması, **c)** Uyumakta olan kimseye su içirilmesi, **d)** Ağır bir işte çalışırken hastalanarak kendisine bir zarar gelmesinden korkup orucun bozulması, **e)** Unutarak yiyip içtikten veya cinsel ilişkide bulunduktan sonra, oruç bozuldu zannıyla günün geri kalan kısmında bilerek bir şey yemek veya cinsel ilişkide bulunmak. **f)** Gece niyetlenmeyip, gündüz niyetlendikten sonra, bu niyetin yetersiz olduğunu sanarak yiyip içmek, **g)** Geceden oruç tutmaya niyetlenip mukim olarak sabahlayan ve gündüz sefere başlayan kimsenin, sefer halinde iken orucu bozmanın caiz olduğunu sanarak yiyip içmesi veya cinsel ilişkide bulunması, **h)** Gece oruç tutmaya niyetlenen yolcunun ikamete niyetlendikten sonra yemesi, **i)** Sabah vaktinin girip girmediği konusunda şüphe içinde bulunan kimse yemeye içmeye veya cinsel ilişkiye devam etse, fakat bu arada ikinci fecrin doğmuş olduğu anlaşılsa yalnız kaza gerekir, keffaret gerekmez. Çünkü fecrin doğuşu kesin olarak bilinmezden önce aslolan gecenin devam etmesidir. **j)** Oruçlu kimse güneşin battığını sanarak orucunu bozsa, ancak güneş batmamışsa güneşin battığı kanaati ile orucunu bozduğu için kaza gerekir, keffâret gerekmez. Bir kimse imsak vakti girmeden önce cinsel ilişkide bulunsa veya yemek yese, bu sırada sabah vakti girse, eğer yaptığı işi hemen bırakır, ağzındaki yiyecekleri çıkarırsa orucu bozulmaz. **3) Oruçlu kimsenin şehvetini meşru olmayan yollarla tatmin etmesi kazayı gerektirir, keffâret gerekmez.** Meselâ; ölü ile veya hayvanla yahut kendisine iştiha duyulmayan küçük kızla cinsel ilişkide bulunmak yahut uyluk arasından, karından, öpmek ve dokunmak suretiyle yahut eliyle oynayarak şehvetini getirmek yahut da uyku halindeki kadınla cinsel temasta bulunmak orucu bozar ve yalnız kaza gerekir, keffâret gerekmez. Buna ilâve olarak, bir kimse su veya yağ ile ıslatılmış olan parmağını makadına soksa veya taharetlenirken makattan içeriye su kaçsa yahut makatına, pamuk, bez parçası soksa veya içinde birşey kalmamış olan şırıngayı soksa yahut kadın ıslak veya yağ sürülmüş olan parmağını cinsel organının içine soksa yahut organına pamuk, odun ve benzeri maddeleri sokup da içinde kaybolsa, yine oruç bozulur ve kaza gerekir. Çünkü bu şeylerin organa girmesi tam olmuştur. Bir kısmı girerse orucu bozmaz. Çünkü bir şeyin tam olarak girmemesi bir kere girmemesi gibidir. Bu yüzden giren maddenin bir kısmı dışarda kalırda bütünü kaybolmazsa oruç bozulmaz. Bir kimse Ramazan dışında tutmakta olduğu bir orucu yemek, içmek veya cinsel ilişkide bulunmak suretiyle bozarsa, Ramazan ayını ihlâl söz konusu olmadığı için keffâret değil kaza gerekir. **C- Orucu Bozup Hem Kaza Hem Keffâret Gerektiren Durumlar :** Ramazanda oruçlu bulunan kimse geceden niyetlenmiş olarak aşağıda açıklayacağımız orucu bozan hallerden birini bilerek kendi isteğiyle ve mec-

bur kalmadan yaparsa ve bundan sonra hastalık gibi orucu bozmayı mübah kılan bir özür de ortaya çıkmazsa veya bunlardan önce yolculuk durumu ortaya çıkmazsa hem kaza hem de keffâret gerekir. Bunlardan birini geceden niyetlenmemiş kimse veya çocuk yaparsa yahut Ramazanda tutulamayan bir orucun kazası sırasında veya Ramazan dışı bir oruç sırasında yapılırsa, yahut unutularak, hata veya cebir altında olursa yahut hastalık veya yolculuk gibi şer'i özürler ortaya çıkarsa bunlardan ötürü keffâret gerekmez, yalnız kaza etmek gerekir. Hem kaza hem de keffâret gerektiren durumları iki grupta toplamak mümkündür. **1) Şer'î bir özür olmaksızın gıda veya gıda özelliği taşıyan her türlü maddeyi bilerek almak.** Meselâ; bilerek yemek, içmek, ilâç almak, sigara içmek, afyon, haşhaş ve benzeri uyuşturucu maddeleri almak gibi. Çünkü bunlarda şehvet olduğu açıktır. Yemek, mutat olarak yenilecek olan her şeyi kapsamına alır. ekmek, çiğ veya pişmiş et çeşitleri, yağ, peynir, süt, meyveler, sebzeler, meyve suları, buğday, kavrulmuş arpa, su, kar, buz, dolu, karpuz, kavun, yaş olup temiz bulunan karpuz kabuğu, üzüm tanesi, taze üzüm yaprağı, yenilmesi mutat olan diğer yapraklar, bitkiler, herhangi bir ilâç, yenilmesi mutat olan toprak veya çamur ve benzeri ağız dışından içeri alınan maddeler yiyecek kapsamına girer. Bunların ağıza alınıp çiğnenmesi, tadının boğaza gitmesi ve yutulması orucu bozar, hem kaza ve hem keffâret gerekir. Tütün, nargile, enfiye ve emilen bir pastilin veya şekerin boğaza giden tadı da içkiler grubuna girer. Ancak bu maddeler ağızda ezildikten sonra yutulmaz ve tadı da boğaza ulaşmamış olursa orucu bozmazlar. Diğer yandan gıybet ettikten sonra, dedikodunun orucu bozduğunu, yine kan aldırdıktan sonra veya şehvetle öpüştükten sonra orucun bozulduğunu sanarak bilerek yemek de keffâreti gerektirir. Ancak bu konuda fakih bir kimse fetva verir de yemek yenirse kaza yeterli olur. Yine ağzına giren yağmur sularını yutmak veya eşinin tükrüğünü yutmak da keffâreti gerektirir. Çünkü bunlardan şehvet duyulur. Az miktarda tuz yemek de keffâreti gerektiren hallerdendir. Bu konuda dayanılan delil, Hz. Aişe (r.anhâ) 'nin rivâyet ettiği; "Oruç ancak girenden bozulur, çıkandan bozulmaz." hadisidir. **2) Cinsel arzuyu tam olarak tatmin etmek.** Bu da ön veya arka uzuvlardan istekle cinsel temasta bulunmak suretiyle olur. Bu ilişkide boşalma olmasada temasın gerçekleşmesi ile cinsel ilişkide bulunan da, kendisiyle temas edilen de keffâretle yükümlü olur. Ancak temas edilenin yaşayan ve şehvet duyulabilecek yaşta bir insan olması şarttır. Eğer bir kadın kendisini küçük çocuk veya akıl hastası ile cinsel temasta bulunmak için teslim etse, yine kendisine keffâret gerekir. Bu konunun dayandığı delil, Ramazanda gündüz eşiyle cinsel temasta bulunan bedevî ile ligili olaydır. Hz. Peygamber bu bedeviye keffâret gerektiğine hükmetmişti. Bu keffâret de ya köle azat etmek yahut bunu bulamazsa veya gücü buna yetmezse peşpeşe iki ay oruç tutmaktır. Eğer iki ay peşpeşe oruç tutmaktan da âciz olursa altmış yoksulu doyurmaktır. **D) Orucu Bozmayan Durumlar:** Aşağıdaki durumlar orucu bozmaz: **1) Unutarak yemek, içmek veya cinsel temasta bulunmak.** Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Oruçlu olduğu halde unutarak yiyip içen kimse orucunu tamamlasın. Onu yedirip içiren Allah'tır.94. Başka bir hadis şu ifade ile gelmiştir : "Ramazan'da unutarak orucunu bozan kimseye, kaza da keffârette gerekmez." Cinsel ilişki de aynı sonucu doğurur. Ancak ilişki sırasında oruçlu olduğunu hatırlayan hemen kendini çeker. Eğer hatırladıktan veya başkası hatırlattıktan sonra beklerse orucu bozulur. Sabah vakti girdi korkusu ile kendini çekse de, sabah vakti girdikten ve kendini geri çektikten sonra menisi aksa bir şey lâzım gelmez. Eğer bir kişi böyle bir durumda kendisini hareket ettirip de cinsel ilişkiden geri çekilmezse veya geri çekilip sonra yeniden ilişkiye devam ederse keffâret gerekir. Oruç tutmaya gücü yeten kuvvetli kişi unutarak yemek yiyorsa, yemeği bırakması için ona oruçlu olduğunu hatırlatmak vâciptir. Hatırlatmamak mekruh olur. Güçsüz ve zayıf kimse eğer unutarak yemek yerse ona acıyarak orucu hatırlatmamak daha iyidir. **2) Bakmak veya düşünmek suretiyle boşalmak, bakmaya ve düşünmeye devam edilse de orucu bozmaz.** Çünkü bu kişide cinsel ilişki, ne şekil ve ne de anlam olarak bulunur. Ancak bakmak ve düşünmek suretiyle boşalan kimse günahkar olur. İki kadının cinsel organlarını birbirine temas ettirmekle yaptıkları iş eğer boşalma olmamışsa orucu bozmaz. Fakat bunu yapanlar günahkar olur. Bunun gibi gündüzün ihtilam olmakla da oruç bozulmaz. **3) Erkeklik organından içeriye (ihliline) su, yağ ve benzeri sıvı maddeler akıtmak,** yahut nehre veya suya dalmak suretiyle su girmek, yahut kulağa bir çöp veya kürdan sokmak suretiyle kulak kirlerini çıkarmak orucu bozmaz. Çünkü erkeklik organındaki delik açık bir yol değildir. Kulağın suya girmesi ise zaruret sebebiyledir. **4) Bir kimse cünüp olarak sabahlasa ve cünüplük gün boyunca devam etse de orucu bozmaz.** Ancak cünüplükten temizlenmek namaz kılmak için farzdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Eğer cünüp olursanız, temizlenin. Cünüplükten bir an önce temizlenme İslâm'ın âdâbındandır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Melekler, içinde resim veya köpek yahut cünüp insanın bulunduğu eve girmezler" **5) Göze ilâç damlatmak veya sürme çekmek orucu bozmaz.** Hatta oruçlu kişi ilâcın veya sürmenin tadını boğazında hissetse bile oruca zarar vermez. Çünkü bunların nüfuzu bir şeyin mesamat yoluyla vücuda girmesi niteliğindedir. Yağın deriden geçisi gibi. **6) Kan aldırmak veya hacamat yaptırmak orucu bozmaz.** Çünkü Hz. Peygamber ihramlı iken ve oruçlu bulunduğu sırada kan aldırmış, hacamat yaptırmıştır. **7) Su ile ıslatılmış olsa bile oruçlu iken misvak kullanmak orucu bozmaz.** Çünkü misvak kullanmak sünnettir. **8) Ağıza ve buruna su vererek çalkalamak ve sümkürmek orucu bozmaz.** Fakat içeriye bir şeyin gitmemesi için özen gösterilmelidir. **9) Serinlemek için yıkanmak, yüzmek veya yaş bir elbise ile serinlemek orucu bozmaz.** Ancak özellikle su yutmadan yüzmek güç olduğu için oruçlunun derin suya girmekten sakınması veya girmek zorunda kalmışsa dikkatli olması gerekir. **10) Dedikodu yapmak, yalan söylemek veya başka bir haramı işlemek orucu bozmaz.** Ancak bunları yapan günahkâr olur. **11) Boğaza duman veya un, toprak yahut kum tozları,** sinek veya ilâçların tadının girmesi, eğer oruçlunun kendi isteği ve zorlaması ile olmamışsa orucu bozmaz. Çünkü bunlardan sakınmak mümkün değildir. Fakat bir kimse oruçlu olduğunu hatırladığı halde buhurdanlığı kendine yaklaştırarak dumanını burnuna ve ciğerlerine çekse orucu bozulur. Çünkü bundan sakınmak mümkündür. **12) Diş çektirmek de orucu bozmaz.** Ancak kan veya ilaçtan hiç bir şeyi yutmamak gerekir. **13) Ağızdaki tükrüğü veya burundaki sümüğü çekip yutmak orucu bozmaz.** Ancak sümüğü dışarı atmak temizlik bakımından daha iyidir. **14) Kendi kendine gelen kusmuk** yahut ağız dolusu bile olsa bu kusma kendiliğinden içeri giderse, sağlam olan görüşe göre (orucu bozmaz. Kasden ağız dolusundan az bir kusma da sağlam olan görüşe göre böyledir. Fakat bir kimse kustuğunu veya nohut miktarı kadarını yutarsa ve kusuntunun aslı da ağız dolusu olursa Hanefîlere göre ittifakla oruç bozulur. Tercih edilen görüşe göre keffaret gerekmez. Eğer kusuntu kendiliğinden içeri gitse orucu bozmaz. Yutulan kusuntu ister az ister çok olsun hüküm değişmez. Özet olarak; kasden ağız dolusu

kusmak veya kustuğunu geri yutmak kaza etmeyi gerektirir, keffareti gerektirmez. Fakat kendiliğinden kusmak veya kusuntunun kendiliğinden içe gitmesi yahut ağız dolusundan daha az kusmak ise orucu bozmaz. **15) Dişler arasında kalan nohut tanesinden az olan yemek kalıntılarını yemek de orucu bozmaz.** Çünkü ağızda kalabilen bu gibi yemek kırıntıları tükrük hükmündedir. Ağız dışından alınan susam tanesi gibi çok küçük bir şeyi yemek de orucu bozmaz. Ancak bu tanelerin ağızda yok olup, boğazda tadının hissedilmemesi gerekir. Böylece bir şey yutulmamış sayılır. **16) Deri altına, kaslara veya damara iğne yapmak** Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre orucu bozmaz. Ancak Ebû Hanîfe'nin aksi görüşte olduğunu da dikkate alarak, mümkün olursa iğneyi iftardan sonraya geciktirmek ihtiyat bakımından daha uygundur. Makattan yapılan şırınga orucu bozar. **17) Gül, çiçek, esans, misk gibi güzel kokuları koklamak orucu bozmaz. E) Orucun Kazası:** Ramazan'dan bir veya daha fazla gün oruç tutmayan kimselerin bunları kaza etmeleri gerektiğinde görüş birliği vardır. Tutmama hastalık, yolculuk, hayız, nifas ve benzeri özürler sebebiyle, yahut kasden veya yanılarak niyeti terk etmek sûretiyle olabilir. Delil şu âyet-i kerîme'dir: "Sizden her kim hasta veya yolcu bulunursa diğer günlerdetutamadığı günler sayısınca oruç tutsun." Bu âyet hasta veya yolcu olup da oruç tutamayan kimseler o sayıda günleri kaza orucu olarak tutsunlar, anlamındadır. Hz. Âişe (r.anhâ)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerîfte şöyle buyurulur: "Bizler, Hz. Peygamber döneminde aybaşı olunca orucu kaza etmekle emrolunurduk."Ramazan'da özürsüz olarak oruç tutmayan kimse günahkârdır. Çünkü Rasûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Ruhsatsız (özürsüz) olarak veya hastalık durumu olmaksızın Ramazan'dan bir günü oruç tutmayan kimse, başka günlerde ömür boyu oruç tutsa da o günün borcunu gerçekten ödemiş olmaz." Hanefî ve Mâlikîlere göre, Ramazan orucunun kazası gibi, keffaret, adak veya başlanmış olan nafile oruçların kazası da gereklidir. Ancak Mâlikîler nafile oruçlarda sadece kasden oruç bozanlara kaza etmeyi vacip görmüşlerdir. Ramazan orucunun kazası, özür bulunsun veya bulunmasın ömür boyu mümkündür. Şâfiîlere göre ise gelecek Ramazan'a kadar kaza edilmelidir. Aksi halde bu Ramazan'dan sonra hem kaza hem de keffaret (fidye) gerekir. Bayram günleri gibi yasaklanan günlerde, belirli adak orucu günlerinde ve Ramazan ayı günlerinde kaza orucu tutulması yeterli değildir. Çünkü bugünler kendilerine tahsis edilen oruçlardan başka bir orucu kabul etmezler. Ramazan orucunun kazasında peşpeşe olma ve acele edilme şartı yoktur. Kişi kaza oruçlarını dilerse ayrı ayrı veya peşpeşe tutar. Çünkü oruçların kazasını bildiren âyet mutlaktır. Ölünün kaza orucunu velisinin tutması câiz midir? Üzerinde Ramazan'a ait oruç borcu olan kimse için iki durum sözkonusudur: **1) Vakit darlığı, hastalık, yolculuk,** aşırı yaşlılık ve sürekli hastalık gibi özürler yüzünden oruç tutma imkânını bulamadan ölmüş olan kimselere âlimlerin büyük çoğunluğuna göre bu imkânsızlığın ortaya çıkmasında kendilerinin bir kusuru olmadığı için bir şey yapmak gerekmez. Bu oruçlar Hac'da olduğu gibi bedelsiz olarak düşmüştür. Kaza edilmeleri de gerekmez. Çünkü bunları yerine getirecek zaman ve imkân olmamıştır. **2) Oruç borcu olan kişi oruçlarının kazasını yapma** imkânını elde ettikten sonra ölmüşse velisi onun için oruç tutamaz. Gerek sağlığında ve gerekse öldükten sonra bunda vekâlet ve niyabet de câiz olmaz: Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "Hiç kimse başka birisi adına namaz kılamaz, oruç tutamaz. Fakat onun adına her güne karşılık bir ölçek buğdayı fakirlere yedirir."Hanefi ve Mâlikilere göre ölü tutamadığı günler için fidye verilmesini vasiyet etmiş ise, onun adına velisi her bir güne karşılık bir fakire yarım sa' hurma veya arpa verir. Çünkü ölü ömrünün son kısmında orucu edadan aciz kalmıştır, bu yüzden de yaşlı kimse gibi sayılır. **F) Orucun Keffâreti :** Keffâret orucunun hükmü, sadece Ramazan'da başlanmış bir orucu bilerek bozmaktan ötürü vâciptir. Ramazan dışındaki herhangi bir orucu bozmaktan dolayı keffâret gerekmez, yalnız kaza gerekir. Keffâretin sebebi Ramazan'ın hürmetini çiğnemek, ihlâl etmek ve ona aldırmamaktır.Ancak unutarak, bilmeyerek veya zanna dayanarak oruç bozan kimseye keffâret gerekmez. Hanefi ve Malikilere göre keffâreti gerektiren oruç bozma Ramazan'da cinsel ilişki ve yiyip içmek gibi hareketlerle olur. Keffâret orucunun dayandığı delil, Ebû Hureyre (r.a.) 'den nakledilen şu hadistir: "Bir adam Rasûlullah (s.a.s.) a gelerek : Mahv oldum" dedi. Hz. Peygamser: "Seni mahveden şey nedir?" buyurdu. Adam: "Ramazan'da eşimle ilişkide bulundum. " dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu : "Köle azat edecek kadar mal bulabilir misin?", Adam: "Hayır" dedi. Hz. Peygamber: "Peşpeşe iki ay oruç tutabilir misin?" buyurdu. Adam: "Hayır" dedi. Hz. Peygamber : "Altmış fakiri doyuracak kadar mal bulabilir misin?" buyurdu. Adam yine: "Hayır" dedi. Bu sırada Allah elçisine bir zenbil (on beş sa'lık bir ölçek) içinde hurma getirildi. Hz. Peygamber bunları o adama vererek yoksullara dağıtmasını bildirdi. Adam: "Bizden daha muhtaç olan mı vardır?" deyince, Hz. Peygamber dişleri görününceye kadar gülümsedi ve şöyle buyurdu: "Git bunları ailene yedir." Bu hadis-i şerife göre orucun keffâreti üçtür: Köle azat etmek, oruç tutmak, yemek yedirmek. Sıra bakımından zıhar keffâreti ile yanlışlıkla adam öldürmenin keffâretine benzer. Bir kimse köle azat edecek imkânı bulamazsa peşpeşe iki ay oruç tutması gerekir. Eğer peşpeşe iki ay oruç tutmaktan aciz ise o takdirde altmış yoksulu doyuracaktır. Mâlikilere göre keffâret üç çeşidinde de muhayyer olmak üzere vaciptir. Kişi dilerse altmış fakiri doyurur ki bu en faziletlisidir veya altmış gün oruç tutar yahut da köle azat eder. Keffâret orucu hayız, nifas, araya bayramın girmesi gibi bir özürle kesilirse yeni baştan tutulması gerekmez kaldığı yerden devam edilir. Cinsi ilişkiden veya kasten oruç bozmaktan ötürü daha keffâret ödenmeden değişik günlerdeki oruçların bozulmasından dolayı tek bir keffâret ödemek yeterlidir. Bu durum iki ayrı Ramazan'da olsa bile, sağlam olan görüşe göre hüküm böyledir. Eğer araya bir keffâret ödemesi girmişse sağlam olan bir rivayete göre tek bir keffâret yeterli değildir. Keffâret ödemekten aciz olan kimsenin üzerinden keffâret borcu düşmez. Hangi ödeme şekline gücü yeterse onu yapar. Hayız, nifas, veya orucun bozulduğu günde orucu bozmayı mübah kılan hastalık gibi bir özür sebebiyle keffâret düşer. Çünkü bir gün keffâret için hem sabit olma hem de sakıt olma bakımından parçalanmaz. **G) Oruç Fidyesi:** Hiç bir şekilde oruç tutmaya gücü yetmeyenlere fidye vermek vacip olur. Bunlarda çok yaşlı erkeklerle yaşlı kadınlardır. Bu gibi kimseler oruç tutmayarak her gün için bir yoksulu doyururlar veya fidyeyi nakit para yahut mal olarak verebilirler. Hanefilere göre fidye buğdaydan yarım sa'; arpa, hurma veya kuru üzümden bir sa' dır. Bir yoksulu altmış gün sabah, akşam doyurmak veya yüz yirmi fakire yalnız sabah veya yalnız akşam yedirmekte yeterlidir. Fakihlerin çoğunluğuna göre fidyenin ölçüsü bir beldenin genel olarak yedikleri yiyecek maddelerinden bir müd'dür. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Oruca gücü yetmeyenlerin bir fakiri doyuracak kadar fidye vermeleri gerekir." İbn Abbas (r. anhüma) şöyle demiştir: "Ayet, yaşlı kimseler için ruhsat olarak inmiştir. Orucu eda etmek ise farzdır. Kazada olduğu gibi, edanın keffâretle düşmesi câizdir." Bir kimse eğer fakirlere yemek yedirmekten de aciz kalırsa Allah'a istiğfar eder ve bir emre uyamamaktan dolayı ondan af diler. Çünkü

(803) DÖRDÜNCÜ KİTAP ORUCUN DELİLLERİ

(804) Orucun Delilleri

(805) Orucun Vacip Olmasının Şartları Delilleri

Kur'an'ı Kerim'de delilleri

Yüce Allah (c.c) buyurduğu şu ayeti kerimesidir;

Bakara suresi 2/183. Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.[8]

Bakara suresi 2/185. Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir.[9]

Meryem suresi 19/26. Ben, çok merhametli olan Allah'a oruç adadım;[10]

Sünnette delilleri

İbni Umer (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Peygamber (s.a.v) İslam beş temel üzerine bina edilmiştir. (Bunlar sırası ile şöyledir)

1) Allah'tan başka ilâh olmadığına Hz. Peygamber (s.a.v)'in Allah'ın ne resulü olduğuna şahadet etmek.
2) Namaz kılmak.(Ta'dili ve erkâna riayet ederek huşu içerisinde kılmak)
3) Oruç tutmak. (Senede bir ay farzdır)
4) Zekât vermek. (Malın kırkta birini vermek farzdır)
5) Hacca gitmek. (Ömründe bir kere hacca gitmek farzdır) buyurmuştur.[11]

Talha B. Übeydullah (r.a)'den; Peygamber (s.a.v)'in Bedevinin sorduğu soruya şu cevabı vermiştir, Allah, Ramazan orucunu farz kılmıştır.[12]

Hz. Ali (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kalem üç kişiden kaldırılmıştır;

1- Uyanıncaya kadar uykuda olanın,
2- İhtilam olmayıncaya kadar sabî olanın,
3- Akıllanmayıncaya kadar deli olanın.[13]

(806) Oruca Güç Yetirmeyenin Delili

Yüce Allah hiç bir kimseye gücünün yetmeyeceği yükü yüklemez. İyilişmesi umulmayan sürekli hastaya da fidyenin vacip olduğu konusunda görüş birliği vardır. Çünkü böyle bir hastaya oruç tutmak farz değildir. İyileşme ümidi bulunmayınca orucu kaza etmekten sürekli olarak aciz sayılır. Bu yüzden durumu çok yaşlı ve güçsüzlere benzer. Bunun delili şu âyet-i kerime'dir: " Allah sizin için dinde bir güçlük yaratmamıştır." Hanefiler dışındaki fakihlerin çoğunluğuna göre, Ramazan orucunu gelecek Ramazan ayına kadar kaza etmeyerek ihmal gösteren kimselere fidye ile birlikte kaza lâzım gelir. Burada, kasıtlı olarak orucunu bozan kimseye kıyas yapılmıştır. Çünkü bunların her ikisi de orucun hürmetini hafife almıştır. Hastalık, yolculuk, akıl hastalığı, hayız ve nifas gibi özürlere dayalı olarak orucun kazasını gelecek Ramazan ayından sonraya bırakanlara ise fidye vermek gerekmez. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[8] Bakara suresi 2/183.
[9] Bakara suresi 2/185.
[10] Meryem suresi 18/26
[11] Tecridi Sarih, c, 1, sh, 27, bab, 1, h, 8; Buhari, c, 1, sh, 11, bab, 17, K. İman; Müslim, c, 1, sh, 36, bab, 1, h, 1, K, İman; Tirmizi, c, 5, sh, 3, bab, 1, h, 2607; Tac, c, 1, sh, 24; Şerhi Müslim, c, 1, sh, 157; Fethu'l Bari Şerhi Buhari, c, 1, sh, 71,
[12] Buğari c, 2, sh, 225, bab, 1, K, Savm; Müslim, c, 1, sh, 40-41, bab, 2, K, İman; Sahih-i Buğari tercümesi Ötüken yay, c, 4, sh, 1767, 1768.
[13] Ebu Davud, c, 4, sh, 4403, bab, 17, K, Hudud.

Oruç tutmaya gücü yetmeyenlere bir fakirin doyumluğu kadar fidye vardır;

Bakara suresi 2/184. Sayılı günlerde olmak üzere (oruç size farz kılındı). Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa (tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder. (İhtiyarlık veya şifa umudu kalmamış hastalık gibi devamlı mazereti olup da) oruç tutmaya güçleri yetmeyenlere bir fakiri doyuracak fidye gerekir. Bununla beraber kim gönüllü olarak hayır yaparsa, bu kendisi için daha iyidir. Eğer bilirseniz (güçlüğüne rağmen) oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.[14]

İbni Abbas (r.a) şöyle demiştir**;** Burada kastedilenler, yaşlı erkek ve kadınlardır. Çünkü onların, oruş tutmaya güçleri yetmemektedir. Bu yüzden her gün için bir fakiri doyurmaları gerekir.[15]

(807) ORUCUN FARZLARININ DELİLLERİ

(808) A) Niyetin Delili

Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Ameller niyetlere göredir. [16]

Başka bir hadiste; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Fecirden önce niyet etmeyen kimsenin orucu yoktur. [17]

(809) B) Yemenin Ve İçmenin Delili

Yüce Rabbimizin şu buyruğudur; Şafağın beyaz ipliği siyah ipliğinden ayrılıncaya kadar yiyin için. Sonrada orucu geceye kadar tamamlayın. Mescidlerde itikâfta iken kadınlara yanaşmayın.[18]

(810) C) Cimanın Delili

Yüce Rabbimizin şu buyruğudur; Şafağın beyaz ipliği siyah ipliğinden ayrılıncaya kadar yiyin için. Sonrada orucu geceye kadar tamamlayın. Mescidlerde itikâfta iken kadınlara yanaşmayın.[19]

(811) Ç) Kusmanın Delili

Ebu Hureyre (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Oruçlu iken kendisine kusmak galebe edipde kusan kimseye kaza yoktur. Fakat kendisi kusarsa kaza etmelidir.[20]

---

[14] Bakara suresi 2/184.
[15] Buğari, 4235; Muhezzeb, c, 1, sh, 236; et-Tezhib-fi edilletuhu, sh, 102; Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte, Trc, c, 9, sh, 181; Sahih-i Buğari Trc, c, 4, sh, 1817; Büyük Şafii fıkhı Trc, c, 1, sh, 334.
[16] Buğari, c, 1, sh, 2, Bedei Vahiy, Müslim, c, 2, sh, 1515, bab, 45, hd, 1907; bab, 60, hd, 75; Tecrid-i Sarih, c, 1, sh, 12, K, Bedei Vahiy.
[17] Dârekutni, c, 2, sh, 172; Beyhaki, c, 4, sh, 202.
[18] Bakara suresi 2/187.
[19] Bakara suresi 2/187.
[20] Ebu Davud, c, 2, sh, 776, bab, 33, hd, 2380, K, Savm; Tirmizi, c, 3, sh, 98, bab, 25, hd, 720, K, Savm.

Ayette geçen, beyaz iplikten maksat gün ışığı, siyah iplikten maksat gece karanlığıdır. Fecr ufukta yatay bir şekilde meydana gelen ve gecenin sona erdiğini gösteren ışıktır.

Ayetteki kadınlara yaklaşmayındaki ibaresinden maksat, itikâfta iken cinsel ilişkide bulunmamak.[21] (Yani itikaf halinde iken kadınlarla cinsel ilişkide bulunmak haramdır. Yoksa oruçlu günlerin gecelerinde cinsel ilişkide bulunmak helaldır.[22]

(812) ORUCU BOZAN ŞEYLERİN DELİLLERİ

(813) A) Kasden Karına Bir Şeyin Ulaşmasının Delili

Ebu Hureyre (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kim oruçlu iken unutup yer ve içerse, orucunu (bozmayıp) tamamlasın. Çünkü ona ancak Allah yedirmiş ve içirmiştir.[23]

(814) B) Kasden Başa Bir Şeyin Ulaşması Açık Yerlerden Kasden Bir Şeyin Kasden Mideye Ulaşmasının Delili

Açık yerlerden maksat, ağız, kulak, burun, ön ve arkadan giren şeylerdir. Bu bakımdan göze akıtılan bir damla orucu bozar.[24]

(815) C) Hukne. Şırınga İle Önden Veya Arkadan İlaç Almasının Delili

Açık yerlerden maksat, ağız, kulak, burun, ön ve arkadan giren şeylerdir. Bu bakımdan göze akıtılan bir damla orucu bozar.[25]

(816) Ç) Kasden Kusmasının Delili

Ebu Hureyre (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Oruçlu iken kendisine kusmak galebe edipde kusan kimseye kaza yoktur. Fakat kendisi kusarsa kaza etmelidir.[26]

(817) D) Kasden Cima Yapmasının Delili

Yüce Rabbimizin şu buyruğudur; Şafağın beyaz ipliği siyah ipliğinden ayrılıncaya kadar yiyin için. Sonrada orucu geceye kadar tamamlayın. Mescidlerde itikâfta iken kadınlara yanaşmayın.[27]

(818) E) Cima Yapmadan Oynaşmakla Menin Çıkmasının Delili

Hz. Aişe (r.a)'dan; Peygamber (s.a.v); Oruçlu olduğu halde beni öperdi. Halbuki hanginiz, Hz. Peygamber'in nefsine hakim oluşu kadar, nefsine hakim olabilir.[28]

(819) D) Hayızlı Olmasının Delili

---

[21] Büyük Şafii fıkhı tercümesi, c, 1, sh, 338; et-Tezhib fi edilletuhu, sh, 103.
[22] Bakara suresi 2/187.
[23] Müslim, c, 1, sh, 809, bab 33, hd, 1155, K, Savm; Buğari, c, 2, sh, 234, bab, 26, K, Savm.
[24] Büyük Şafii Fıkhı Trc, c, 1, sh, 336.
[25] Büyük Şafii Fıkhı Trc, c, 1, sh, 336.
[26] Ebu Davud, c, 2, sh, 776, bab, 33, hd, 2380, K, Savm; Tirmizi, c, 3, sh, 98, bab, 25, hd, 720, K, Savm.
[27] Bakara suresi 2/187.
[28] Müslim, c, 1, sh, 777, bab, 12, hd, 1106, K, Siyam.

Hz. Ebu Said el-Hudri (r.a)'den; Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadının dininin nasıl noksan olduğu sorulunca, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur. Kadın hayız ve nifaslı olduğu zaman namazı terketmez mi? Orucunu bırakmazmı? [29]

(820) E) Nifaslı Olmasının Delili

Hz. Ebu Said el-Hudri (r.a)'den; Hz. Peygamber (s.a.v)'e kadının dininin nasıl noksan olduğu sorulunca, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur. Kadın hayız ve nifaslı olduğu zaman namazı terketmez mi? Orucunu bırakmazmı? [30]

(821) F) Deli Olmasının Delili

Hz. Ali (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kalem üç kişiden kaldırılmıştır.
1- Uyanıncaya kadar uykuda olanın,
2- İhtilam olmayıncaya kadar sabi olanın,
3- Akıllanmayıncaya kadar deli olanın, [31] Deli mükellef olmaktan çıkar.

(822) G) Dinden Çıkmasının Delili

3/144. Muhammed, sadece resuldür, elçidir. Nitekim ondan önce de nice resuller gelip geçmiştir. Şayet o ölür veya öldürülürse, Siz hemen gerisin geriye dinden mi döneceksiniz? Kim geri döner, dinden çıkarsa, bilsin ki Allah'a asla zarar veremez. Ama Allah hidâyetin kadrini bilip şükredenleri bol bol mükâfatlandıracaktır. [32]
Çünkü bu ikisi (deli olan ve dinden çıkan) kişileri mükellef olmaktan çıkarır. [33]

(823) ORUCUN SÜNNETLERİNİN DELİLLERİ

(824) A) Acele İftarı Açmanın Delilleri

Sehl İbni Sâd (r.a)'den; Peygamber (s.a.v); Şöyle buyurdu. İnsanlar vakti girince iftar etmeye acele davrandıkları müddetçe daima hayırla beraberdirler.[34]

İftarı yaş veya kuru hurma ile yapmak en efdaldır. Eğer hurma yoksa su ile iftar edilmelidir. [35] İftarın efdal olanı hurma veya bir su ile açmak sonra akşam namazını kıldıktan sonra yemeği yemek. İbni Hibban buna sahih demiştir. Çünkü Peygamber (s.a.v) oruçlu iken

[29] Müslim, c, 1, sh, 86, bab, 34, hd, 89, K, İman; Buğari, c, 1, sh, 78, 79, bab, 6, K, Hayd; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 1, sh, 402.
[30] Müslim, c, 1, sh, 86, bab, 34, hd, 89, K, İman; Buğari, c, 1, sh, 78, 79, bab, 6, K, Hayd; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 1, sh, 402.
[31] Ebu Davud, c, 4, sh, 56, bab, 17, hd, 4403, K, Hudud.
[32] Al-i İmran suresi: 3/144.
[33] Et-Tezhib fi edilletuhu, sh, 103; Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi, c, 1, sh, 339; Tenvirul Kulûb, sh, 312; Beycuri, c, 1, sh, 435; Büyük Şafii İlmihali, sh, 220.
[34] Buğari, c, 2, sh, 241, bab, 45, K, Siyam; Müslim, c, 1, sh, 771, bab, 9, hd, 1098, K, Siyam.
[35] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi, c, 1, sh, 339.

hurma veya su ile orucunu açmadıkça namaz kılmazdı. Kışta da böyle yapardı. Yani orucunu hurma veya su ile açmadan namaz kılmazdı. [36]

Enes B. Malik şöyle demiştir; Peygamber (s.a.v); akşam namazını kılmadan önce yaş hurmalarla iftar ederdi. O da yoksa birkaç yudum su içerdi.[37]

(825) B) Sahuru Geciktirmenin Delilleri

Enes B. Malik (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Sahura kalkın çünkü sahurda bereket vardır.[38] Başka bir hadiste, Peygamber (s.a.v) sahur yemeği ile oruca karşı yardım isteyin.[39] Bir yudum su ile de olsa sahur yapınız.[40]

Ady B. Hatem (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Ümmetim iftarı acele, sahuru da tehir ederek yaptıkları sürece hayırla yaşarlar.[41] Başka bir hadiste,

Enes B. Malik (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) ile Zeyd B Sabit ile sahur yediler sonra Hz. Peygamber (s.a.v) kalkıp namaz kıldı. Biz Enes'e dedik ki, Hz. Peygamber Zeyd B Sabit yemekleri ne kadar zaman da yediler? Elli ayet okuyacak kadar bir zaman da.[42]

(826) C) Kötü Ve Çirkin Sözlerden Sakınmanın Delilleri

Kötü ve çirkin sözlerin delili, yani fahiş batıl kelimelerdir ki, sövmek gıybet etmek gibi.[43]

Ebu Hureyre (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Her kim yalan söylemeyi veya yalanla amel etmeyi bırakmazsa, o kimsenin yemesini içmesini bırakmasına Allah için hiçbir ihtiyaç yoktur. [44]

Cünüplü olarak sabahlamak orucun sıhhatine mani değildir. Ancak efdal olan fecrden önce yıkanmaktır.[45] Bunun delili şu hadisi şeriftir ki,

Hz. Aişe (r.a)'dan; Peygamber (s.a.v); Ramazanda ihtilâm olmaktan başka sebeble cünüb olduğu halde kendisine fecr(e sabaha) erişirdi. Akabinde yıkanır orucunu tutardı. [46]

(827) Ç) Oruç tutulması haram olan günlerinin delilleri

Ebu Hureyre (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) İki gün oruç tutmaktan nehyetti. Ramazan bayramı günü ile kurban bayramı günü.[47] Diğer bir hadiste; Kab B. Malik (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) teşrik günlerinde benimle Evs B. Hadesa'yı göndererek şöyle ilan etmemizi emretti. Şu muhakkak ki cennette mü'min'den başkası giremez. Mina'da geçirilen teşrik günleri yeme içme

---

[36] Et-Tezhib fi edilletuhu, sh, 104.
[37] Tirmizi, c, 3, sh,77, 78, bab, 10, K, Savm; Ebu Davud, c, 2, sh, 764, 765, bab, 22, hd, 2356, K, Savm; Ebu Davud, Tercümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 200; Darekutni, Sünen, c, 2, sh, 185; Müsnedi Ahmed, c, 3, sh, 164.
[38] Buğari, c, 2, sh, 232, bab, 20, K, Savm; Müslim, c, 1, sh, 770, bab, 9, hd, 1095, K, Siyam; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 4, sh, 1790.
[39] Hakim, Müstedrek, c, 1, sh, 425.
[40] İbni Hibban, Sahih, (Mevariduz-zaman) 884.
[41] Müsnedi Ahmed, c, 5, sh, 147.
[42] Buğari, c, 2, sh, 231, 232, bab, 19, K, Savm; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 4, sh, 1789.
[43] Et-Tezhib fi edilletuhu, sh, 104.
[44] Buğari, c, 2, sh, 228, bab, 8, K, Savm; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 4, sh, 1775.
[45] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi, c, 1, sh, 341.
[46] Buğari, c, 2, sh, 234, bab, 25, K, Savm; c, 2, sh, 232, bab, 22; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 4, sh, 1799, 1792.
[47] Müslim, c, 1, sh, 799, bab, 22, hd, 1238, K, Siyam; Buğari, c, 2, sh, 299, bab, 66-67, K, Savm.

günleridir.[48] Diğer bir hadiste; Amr B. As (r.a) şöyle rivayet etmektedir, Hz. Peygamber (s.a.v) teşrik günlerinde yememizi emreder, bu günlerde oruç tutmamızı nehyederdi. [49]

(828) D) Yevmi Şek (Şüpheli Günün) de Oruç Tutmamanın Delili

Bu gün Şaban ayının otuzuncu günüdür. Ancak bu gün hakkında, Şaban ayının son günü mü? Yoksa Ramazanın ilk günü mü? Diye şüphe edildiğinde ve hilal görülmediğinden bu günde oruç tutmak haram olur. Mezhebte itimat edilen, o günde orucun tutulması haram olup sahih olmamasıdır. [50] Bunun delili ise şu hadisi şeriftir;

Sıla (r.a)'den; şek (şüphe) edilen günde Ammar'ın yanında bulunuyorduk (pişmiş) bir koyun getirildi. Cemaatten bazısı sofradan uzaklaştılar. Ammar şöyle dedi. Kim bu günü oruçlu geçirirse, Ebu'l Kasım'a asi olmuş olur. [51]

(Yukarıda geçen) Musannıfın (ibaresi bunun yani bu hadisin hükmünün) tahrimen (mekruh) oluşuna hamledilir, bunun muvafakiyetine uygun olur.[52]

Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Şaban'ın yarısı olunca (nafile) oruç tutmayın.[53]

Ebu Hureyre (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Şaban ayının ikinci yarısı olduğundan, Ramazan gelinceye kadar oruç yoktur.[54]

Ebu Hureyre (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Bir gün veya iki gün önceden tutmak suretiyle sakın, Ramazanın önüne geçmeyin. Bir kimsenin âdet edindiği bir oruç tutması müstesnadır. Böyle kişi âdet edindiği o orucunu varsın tutsun.[55]

(829) Orucun Kefaretinin Delili

Ebu Hureyre (r.a)'den, Biz Peygamber (s.a.v)'in yanında oturmuş olduğumuz sırada o'na bir kimse geldi de. Ya Resûlallah, helak oldum! Dedi. Resûlullah, ona, sana ne oldu ki? Diye sordu. O kimse oruçlu olduğum hâlde kadımın üzerine düştüm (yani onunla cinsi münasebet yaptım) dedi. Resûlullah (s.a.v) Hürriyete kavuşturacağın bir köle bulabilirmisin? Buyurdu. O zat hayır (bulamam) dedi. Resûlullah (s.a.v) öyle ise iki ay zincirleme (peşpeşe) oruç tutmaya gücün yeter mi? Diye sordu. O zat hayır buna güç yetiremem dedi. Resûlullah (s.a.v) altmış yoksulu doyurma yolunu bulabilirmisin?, buyurdu. O zat Hayır (bulamam), dedi, Ebu Hüreyre (r.a) dedi ki; Peygamber bir süre bekledi. Bizlerde bu bekleyiş üzerinde iken Peygamber'e içinde hurma dolu bir arak (sepet veya zenbil) getirildi. Arak miktarı (onbeş sa' alabilen sepet veya zenbil) demektir. Peygamber (s.a.v) O meseleyi soran kimse neredendir buyurdu. O zat. Benim (buradayım diye ayağa kalktı). Peygamber (s.a.v) bu hurmayı al da yoksullara sadaka et buyurdu. O adam benden daha fakir olana mı? vereceğim ya dedi Resûlallah Allah'a yemin ederim ki, Medine'nin iki kara taşlığı arasında benim ev halkından daha fakir bir ev halkı

---

[48] Müslim, c, 1, sh, 800, bab, 23, hd, 1141, K, Siyam.
[49] Ebu Davud, c, 2, sh, 803, 804, bab, 50, hd, 1418, K, Savm; Ebu Davud Ter cümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 312.
[50] Et-Tezhib fi edilletuhu, sh, 105; Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi, c, 1, sh, 353.
[51] Ebu Davud, c, 2, sh, 749, 750, bab, 10, hd, 2334, K, Savm; Ebu Davud Ter cümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 15; Tirmizi, c, 3, sh, 70, bab, 3, hd, 676, K, Savm; Nesai, c, 4, 153, bab, 37, hd, 2186, K, Siyam; İbni Mace, c, 1, sh, 527; bab, 3, hd, 1645, K, Siyam.
[52] Et-Tezhib fi edilletuhu, sh, 105.
[53] Ebu Davud, c, 2, sh, 752, bab, 123, hd, 2337, K, Savm; Tirmizi, c, 3, sh, 115, bab, 38, hd, 738, K, Savm.
[53] Et-Tezhib fi edilletuhu, sh, 105.
[54] İbni Mace, c, 1, sh, 528; bab, 5, hd, 1651, K, Siyam.
[55] Buğari, c, 2, sh, 230, bab, 14, K, Savm; Müslim, c, 1, sh, 762, bab, 23, hd, 1082, K, Savm.

yoktur, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), azı dişleri görülünceye kadar güldü. Sonra o kimseye şöyle dedi. Haydi hurmayı götürde bunu kendi ailene yedir, buyurdu.[56]

Bir fakir eğer ailesinin nafakasını vermeye gücü yetiyorsa o kefareti ailesine vermesi caiz değildir. Diğer kefaretlerde böyledir. Hadiste zikredilen durum da adam için hususi bir durum (ki fetva sorup öğrenmek için gelmişti). [57]

Hududa girmeyip içtihada giren meselelerde fetva sormak üzere gelen kimseye ta'zir ve ceza verilmez. Nitekim peygamber (s.a.v) efendimiz. Ramazanın hürmetini ihlâl eden Bedeviyi cezalandırmamıştır. İyaz der ki, Çünkü gelişinde, fetva soruşunda onun yaptığından pişmanlığı ve vazgeçtiği gözükmektedir. Üstelik fetva için her gelene ceza verilecek olsa bunun korkusuyla kimse fetva sormaya gelmez. Hududa giren bir fiile gelecek olursa o ayrı (yani o haddedilmesi gerektiği durumda haddedilir demektir).[58]

Haddin dışında bir günah işleyen bu suçu İmam'a haber verilen kimse tevbe ettikten sonra İmam'a fetva isteyici olarak geldiği zamanbu kimseye hiçbir ceza yoktur. Ata İbn Rebbah, Peygamber (s.a.v) böyle bir masiyet işleyip de kendisine bunu haber veren kimseyi (namaz kılıncaya kadar ihmal etti namazdan sonra tekrar haber verdiğinde, namazın ona kefaret olduğunu bildirdi de) ona hiçbir ceza vermedi demiştir.[59]

(830) ORUCUN KAZASININ DELİLLERİ

(831) Üzerinde Ramazan Orucu Olduğu Halde Ölenin Durumunun Delilleri

İbni Ömer (r.a)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Kim üzerinde bir ay oruç borcu olduğu halde ölürse onun yerine (velisi) her bir fakiri doyursun. [60]

Başka bir hadiste; İbni Abbas (r.a) demiştir ki, bir adam ramazanda hastalanır, sonra orucunu tutmasdan ölürse onun yerine yemek yedirilir (sadaka verilir). Artık onun kazası yoktur. Eğer kişinin nezir borcu varsa onu kaza eder.[61]

Hz. Aişe (r.a)'dan, Resûlullah (sav), Her hangi bir kimse üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse, bu ölünün velisi onun adına oruç tutabilir. [62]

---

[56] Buğari, c, 3, sh, 235, 236, bab, 30, K, Savm; Müslim, c, 1, sh, 781, 782, bab, 14, hd, 1111, K, Siyam; Fethul Bari Şerhi Buğari, c, 4, sh, 668, 669, bab, 30, hd, 1936, 1937, 2600, 53268, 6087, 6164, 6709, 6710, 6711; Şerhi Sahihi Müslim, c, 7, sh, 224, 225, 226, bab, 14, hd, 2590, Siyam; hd, 5368; Nafaka, 6087, Edeb, 6164; Nefs, 6709, 6821; Kefaretul Eyman, 6711, K, Hudud; Ebu Davud, c, 2, sh, 782, 783, bab, 237, hd, 2390, 2391; Tirmizi, c, 3, sh, 102, bab, 28, hd, 724, Savm; Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 208, 241, 281, 516; İbni Mace, c, 1, sh, 524, bab, 14, hd, 1671, Siyam; Hadis Ansiklopedisi, Kütübi Sitte Tercümesi, c, 9, sh, 172; Ayrıca yine, Buğari, c, 3, sh, 137, bab, 20, Hibe; c, 6, sh, 194, bab, 13, Nafaka; c, 7, sh, 94, 111, bab, 68, 95, Edeb, c, 7, sh, 236, bab, 3, 4, Kefaretul Eyman; c, 8, sh, 23; Ebu Davud, Tercümesi ve şerhi, c, 9, sh, 255, 262, 264, 267; Sahihi Buhari Tercümesi, Ötüken yay, c, 4, sh, 1803, 1804, 1805, 1806; c, 5, sh, 2393, 2394; c, 12, sh, 5468, 5469; c, 13, 6065, 6066; c, 14, sh, 6579, 6580, 6581, 6582, 6583.

[57] Et-Tezhib fi edilletuhu metnul ğayeti ve takrib, sh, 107.

[58] Hadis Ansiklopedisi, Kütübi Sitte Tercümesi, c, 9, sh, 173.

[59] Buğari, c, 7, sh, 23, bab, 26, Hudud; Sahihi Buhari Tercümesi, c, 14, sh, 6672, 6673.

[60] Tirmizi, c, 3, sh, 96, bab, 223, hd, 718, Savm.

[61] Ebu Davud, c, 2, sh, 792, bab, 41, hd, 2401, Savm; Ebu Davud, Tercümesi ve şerhi, c, 9, sh, 283. Beyhaki es-Sünenül Kübra, c, 4, sh, 257.

[62] Sahihi Buğari, c, 2, sh, 239, 240, bab, 42, K, Savm; Fethu'l Bari Şerhi Buğari, c, 4, sh, 705, bab, 42, hd, 1952, Savm; Müslim, c, 1, sh, 803, bab, 27, hd, 1147, Siyam; Nevevi Şerhi Müslim, c, 8, sh, 265, bab, 27, hd, 2687, Siyam; Ebu Davud, c, 2, sh, 791, bab, 42, hd, 2400, Savm; Ebu Davud Tercümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 280; Tuhfetul Eşraf 16382; Sahihi Sahihi Buğari Tercümesi ve Şerhi, c, 4, sh, 1820; İbni Mace, c, 1, sh, 688, bab, 19, hd, 21232, Kefaret; Müsnedi Ahmed, c, 6, sh, 255, c, 6, sh, 279.

Başka bir hadiste; İbni Abbas (r.a) şöyle demiştir, Peygamber (s.a.v)'e bir adam Ya Resûlullah! Anam üzerinde bir ay oruç borcu varken öldü. Ben anam adına bu orucu kaza edebilirmiyim? Diye sordu. Resûlullah (sav) evet sen kaza et! Çünkü Allah'a olan borç ödenmeye daha layıktır buyurdu. [63]

Kişi orucu kaza etmeden ölürse iki durum söz konusudur; ya kaza etmek imkânı bulmuştur veya bulmamıştır. İkinci durumda kişi günahkâr olmaz ve orucunun kazası söz konusu olmaz. Çünkü oruç tutmaması kendi suçu değildir. Fakat kaza etmek imkânına sahip olduktan sonra ölmüşse, velisinin onun yerine kaza etmesi menduptur. Buradaki veliden maksat kişinin akrabalarından her hangi birisidir. [64]

(832) Oruç Tutmaya Gücü Yetmeyenin Durumunun Delilleri

Oruç tutmaya gücü yetmeyenlere bir fakirin doyumluğu kadar fidye vardır. [65]

İbni Abbas (r.a) şöyle demiştir, burada kastedilenler, yaşlı erkek ve kadınlardır. Çünkü onların oruç tutmaya gücü yetmemektir. Bu yüzden her gün bir fakiri doyurmaları gerekir. [66]

İbni Abbas (r.a) şöyle dediği rivayet edilmiştir, (bu ayet) oruca dayanabilen yaşlı kadın için oruç tutmayıp her günün yerine bir yoksul doyurmalarına ruhsat teşkil etmektedir. Yine bu ayet korkmaları halinde hamile ve emzikliler için (de bir ruhsat) idi. Ebu Davud, Korkmalarından maksadın çocukları hakkında olduğunu (bu durumda) oruç tutmayıp yoksul doyuracaklarını söyledi. [67]

Müdd Irak rıtlının üçte biridir ki daha önce bunun ölçüsünü vermiştik. Yeniden belirtmekte yarar vardır. Bu adı geçen rıtıl iki kilo dörtyüz gramdır. [68] Cumhur ulemaya göre ise iki kilo yediyüzellibir (2751) gramdır.[69]

(833) Hamile Ve Emzikli Kadınların Durumunun Delilleri

Enes b. Malik (ra)'den, Peygamber (sav) Allahu Teâlâ, namazın bir kısmını (veya yarısını) ve orucu misafirden emzikli ve hâmile kadından kaldırmıştır. [70]

Oruç tutmaya gücü yetmeyenlere bir fakirin doyumluğu kadar fidye vardır.[71]

İbni Abbas (r.a) şöyle dediği rivayet edilmiştir, (bu ayet) oruca dayanabilen yaşlı kadın için oruç tutmayıp her günün yerine bir yoksul doyurmalarına ruhsat teşkil etmektedir. Yine bu ayet korkmaları halinde hamile ve emzikliler için (de bir ruhsat) idi. Ebu Davud,

---

[63] Sahihi Buğari, c, 2, sh, 240, bab, 42, K, Savm; Fethu'l Bari Şerhi Buğari, c, 4, sh, 705, bab, 42, hd, 1953, Savm; Müslim, c, 1, sh, 804, bab, 27, hd, 1148, Siyam; Nevevi Şerhi Müslim, c, 8, sh, 264, bab, 27, hd, 2687, Siyam; Ebu Davud, c, 3, sh, 605, bab, 24, hd, 3310, Eyman vennüzür; Tirmizi, c, 3, sh, 95, 96, bab, 22, hd, 716, 717, Savm; Tuhfetul Eşraf 2688; İbni Mace, c, 1, sh, 1758, Siyam.
[64] El-fıkhul Menheci Tercümesi, c, 1, sh, 343; et-Tezhib fi edilletuhu metnul ğayeti ve takrib, sh, 107.
[65] Bakara suresi, 2/184.
[66] Buğari, 4235; Mühezzeb, c, 1, sh, 326; et-Tezhib fi edilletuhu metnul ğayeti ve takrib, sh, 181; Hadis Ansiklopedisi, Kütübüs Sitte Tercümesi, c, 9, sh, 181; Sahihi Buhari Tercümesi, Ötüken yay, c, 4, sh, 1817; El-fıkhul Menheci Tercümesi, c, 1, sh, 334.
[67] Ebu Davud Tercümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 131; Buğari, c, 5, sh, 155, bab, 25, Tefsir; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 9, sh, 4200.
[68] et-Tezhib fi edilletuhu metnul ğayeti ve takrib, sh, 100.
[69] Fıkhul İslami ve edillwetuhu, c, 3, sh, 2046; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 3, sh, 391.
[70] Tirmizi, c, 3, sh, 294, bab, 21, hd, 715, Savm; Ebu Davud, c, 2, sh, 796, bab, 44, hd, 2408, Savm; Ebu Davud Tercümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 294; Nesai, c, 4, sh, 180, bab, 51-62, Siyam; İbni Mace, 1, sh, 533, bab, 12, hd, 1167, Siyam; Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 347, c, 5, sh, 29.
[71] Bakara suresi, 2/184.

Korkmalarından maksadın çocukları hakkında olduğunu (bu durumda) oruç tutmayıp yoksul doyuracaklarını söyledi. [72]

(834) Hasta Ve Yolcu Olanların Durumunun Delilleri

Enes b. Malik (ra)'den, Peygamber (sav) Allahu Teâlâ, namazın bir kısmını (veya yarısını) ve orucu misafirden emzikli ve hâmile kadından kaldırmıştır. [73]

Seferde veya hasta olanların tutamadıkları oruçlarla ilgili cenabi Allah şöyle buyuruyor; Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir.[74]

(835) DÖRDÜNCÜ KİTABIN SORULARI VE CEVAPLARI

Orucun Hükümleri

1- Soru: Oruç kitabında kaç bölüm vardır ve nelerdir?

1- Cevap: Oruç kitabında bir fasıl (bölüm) vardır.

Oruç bölümü: Orucun vacip olmasının şartları,
Orucun farzları.
Orucu bozan şeyler.
Orucun sünnetleri.
Oruç tutulması haram olan günler.
Orucun kefareti.
Üzerinde ramazan orucu olduğu halde ölenin durumu,
Oruç tutmaya gücü yetmeyenin durumu.
Hamile ve emzikli kadınların durumu,
Hasta ve yolcu olanların durumu,
Birinci bölüm: İ'tikaf bahsi.

2- Soru: Orucun vacip olmasının şartları kaç tanedir?

2- Cevap: Oruç dört şeyle vacip olur.

1- Müslüman olmak.
2- Baliğ olmak.
3- Akıllı olmak.
4- Oruç tutmaya gücü yetmek.

3- Soru: Orucun farzı kaç tanedir.

3- Cevap: Orucun farzı dörttür.

1- Niyet etmek.
2- Yemekten içmekten vazgeçmek,

---

[72] Ebu Davud Tercümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 131; Buğari, c, 5, sh, 155, bab, 25, Tefsir; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 9, sh, 4200.
[73] Tirmizi, c, 3, sh, 294, bab, 21, hd, 715, Savm; Ebu Davud, c, 2, sh, 796, bab, 44, hd, 2408, Savm; Ebu Davud Tercümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 294; Nesai, c, 4, sh, 180, bab, 51-62, Siyam; İbni Mace, 1, sh, 533, bab, 12, hd, 1167, Siyam; Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 347, c, 5, sh, 29.
[74] Bakara suresi, 2/185.

3- Cima yapmamak.
4- Kasden kusmamak.

4- Soru: Orucu bozan şeyler kaç tanedir?

4- Cevap: Orucu bozan şeyler on tanedir.

1- Kasden karına bir şeyin ulaşması.
2- Kasden başa bir şeyin ulaşması açık yerlerden kasden bir şeyin kasden mideye ulaşması.
3- Hukne. Şırınga ile önden veya arkadan ilaç alması.
4- Kasden kusması.
5- Kasden cima yapması.
6- Cima yapmadan oynaşmakla menin çıkması,
7- Hayızlı olması.
8- Nifaslı olması.
9- Deli olması.
10- Riddet mürted olması.

5- Soru: Orucun sünnetleri kaç tanedir?

5- Cevap: Orucun sünnetleri üç tanedir.

1- Acele iftarı açmak,
2- Sahuru geciktirmek.
3- Kötü ve çirkin sözlerden sakınmak,

6- Soru: Kaç günde oruç tutmak haramdır.

6- Cevap: Beş günde oruç tutmak haramdır.

1- Ramazan bayramı.
2- Kurban bayramı.
3- Teşrik günleri. Kurban bayramın ikinci günü,
4- Kurban bayramının üçüncü günü,
5- Kurban bayramının dördüncü günü,

7- Soru: Yevmi şek (Şüpheli gün) de oruç tutmak tutulur mu?

7- Cevap: Yevmi şek (Şüpheli gün) de oruç tutmak mekruhtur. Ancak eğer adedine denk gelmişse mekruh değildir.

8- Soru: Her kim ramazanda gündüzün ferçten (önden) cima (cinsi münasebet) de kendi isteğiyle kasti olarak bulunduysa ona ne lazım gelir?

8- Cevap: Her kim ramazanda gündüzün ferçten (önden) cima (cinsi münasebet) de kendi isteğiyle kasti olarak bulunduysa, ona hem kaza hem de kefaret gerekir. Bu kaza ve kefaret (Bunlar sırasıyla şöyledir).

9- Soru: Bu kaza ve kefaret nasıldır?

9- Cevap: Bu kaza ve kefaret (Bunlar sırasıyla şöyledir).

1- Mümin bir köle azadetmek.
2- Eğer buna gücü yetmezse iki ay peş peşe oruç tutmak.
3- Eğer buna da gücü yetmezse altmış fakirin her birine bir müdd gıda maddesinde doyurmak.

10- Soru: Bir müdd gıda maddesinde kasıt nedir ve bir müdd miktarı ne kadardır?

10- Cevap: Bir müdün miktarı 1.1/3 rıtıl veya 675 gr ya da 0.688 litredir. İslam fıkhı ansiklopedisi, 1, 58.

11- Soru: Her kim ki üzerinde ramazan orucu olduğu halde ölürse bu kişi için ne yapılabilir?

11- Cevap: Her kim ki üzerinde ramazan orucu olduğu halde ölürse tutamadığı günler sayısınca her gün için bir müdd fakirlere verir.

12- Soru: Her kim ki oruç tutamayacak derece ihtiyar olup gücü yetmiyorsa tutamadığı her gün için ne yapması lazımdır?

12- Cevap: Her kim ki oruç tutamayacak ihtiyar olup gücü yetmiyorsa tutamadığı her gün için fakirlere bir müdd verecek.

13- Soru: Hamile ve emzikli olan kadın, eğer kendilerinden zayıf kalacaklar diye korkuyorlarsa oruçta ne yapmaları lazım gelir?.

13- Cevap: Hamile ve emzikli olan kadın, eğer kendilerinden korkuyorlarsa orucunu bozarlar ve (daha sonra) kaza ederler.

14- Soru: Eğer Hamile ve emzikli olan kadın, bebeklerinden korkarlarsa yani acaba ben oruç tutarsam bebeğim zayıf kalır diye bir korkuları varsa bu kadınlara ne lazım gelir?

14- Cevap: Eğer hamile ve emzikli olan kadın, bebeklerinden korkarlarsa orucunu bozarlar. Bundan dolayı hem kaza ederler hem de kefaret verirler.

15- Soru: Bu kefaretin miktarı ne kadardır?

15- Cevap: Her yediği güne karşılık bir müdd verirler. Bir müdd Irak rıtlının 1/3'edir. (müdd yukarıda geçti 675 gram'dır.

16- Soru: Hasta olanlar ve uzun yola sefere çıkanlar oruçlarını bozabilirler mi? bozarlarsa bunlara ne gerekir?

16- Cevap: Hasta olanlar ve uzun yola sefere çıkanlar oruçlarını bozarlar (daha sonra yediklerini) kaza ederler.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(836) DÖRDÜNCÜ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[1 فصل] وَالْإِعْتِكَافُ سُنَّةٌ مَسْتحَبَّةٌ وَلَهُ شَرْطَانِ النِّيَّةُ وَاللُّبْثُ فِي الْمَسْجِدِ وَلاَيَخْرُجُ مِنَ الْإِعْتِقَافِ الْمَنْذُورِ إِلاَّ لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ عُذْرٍ مِنْ حَيْضٍ أَوْ مَرَضٍ لاَ يُمْكِنُ الْمَقَامُ مَعَهُ وَيَبْطُلُ بِالْوَطْءِ.

(837) DÖRDÜNCÜ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[1 فصل] وَالْإِعْتِكَافُ سُنَّةٌ مَسْتحَبَّةٌ وَلَهُ شَرْطَانِ النِّيَّةُ وَاللُّبْثُ فِي الْمَسْجِدِ

Mescitte
Durmak
Niyet etmek
İki şart vardır
Onun için
Müstehab güzel
Sünnettir
İ'tikaf
Fasıl
Bir-inci

وَلاَيَخْرُجُ مِنَ الْإِعْتِقَافِ الْمَنْذُورِ إِلاَّ لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ عُذْرٍ مِنْ حَيْضٍ أَوْ مَرَضٍ لاَ

Hastalık-tan Yahut Hayızdan Özür Veyahut İnsani İhtiyaç için Ancak Nezredilmiş İ'tikaftan Çıkamaz

يُمْكِنُ الْمَقَامُ مَعَهُ وَيَبْطُلُ بِالْوَطْءِ.

Cima ile Bozulur Onunla beraber Makam yer Mümkün olmaz

(838) DÖRDÜNCÜ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(839) İ'tikaf'ın Hükmü

İtikâf güzel bir sünnettir. Bunun iki şartı vardır

1- (İtikâfa)[75] niyet etmek,

2- Mescitte durmak. [76]

---

[75] İtikâfın lügatte ki manası şöyledir. Bir şeyden ayrılmamak, ister hayır olsun, ister kötülük olsun, bir şey üzerinde devam etmek demektir. İslam fıkhı ansiklopedisi. 3,217. Şer'i manası ise şöyledir. Özel bir niyetle mescitte durmaktır. Büyük Şafii Fıkhı, 1, 354.

[76] **İTİKÂF:** İtikâf; bir yerde durma, bekleme ve kendini orada hapsetme demektir. Bir fıkıh terimi olarak; bir mescitte veya o hükümdeki bir yerde itikâf niyetiyle bir süre durmaktan ibarettir. İtikâf vacip, müekked, sünnet ve müstehap olmak üzere üçe ayrılır. Adanan bir itikâf vacip, Ramazan'ın son on gününde itikâf kifâye yoluyla müekked sünnet ve başka bir zamanda ibadet niyetiyle bir mescitte bir süre yapılan itikâf da müstehaptır. **A- İtikâfın Meşrû Oluşunun Delilleri:** İtikâf kitap, sünnet ve icma'a dayanır. Kitaptan delil Cenâb-ı Hakk'ın şu ayetleridir: "Sizler mescitlerde itikâfta iken hanımlarınıza yaklaşmayın." "Benim Beytimi, tavaf edenler ve itikâfta bulunanlar için temizleyiniz." İlk ayette itikâf ibadetlere mahsus olan mescitlere nisbet edilmiştir. Diğer yandan itikâf için, mübah olan cinsel ilişkiyi terketmek, onun bir ibadet olduğunu gösterir. Sünnetten delil, İbn Ömer, Enes ve Hz. Aişe (r. anhüm)'ün rivayet ettikleri şu hadistir: "Hz. Peygamber Medine'ye geldikten sonra vefatına kadar Ramazan'ın son on gününde itikâfa girerdi." İtikâfın amacı: İhlâsla yapılacak itikâf şerefli bir ibadettir. Bununla Allah'a yönelmek, boş vakitleri ibadete ayırmak, ibadet için kendini dış dünyadan tecrit etmek, Yüce Allah'ın kapısından affedilinceye kadar ayrılmamak kastedilir. Bir itikâfın en az süresi Ebu Yusuf'a göre bir gündür. İmam Muhammed'e göre ise bir saattir. Bundan maksat kısa bir süre de olabilir. Malikilerde tercih edilen görüşe göre, itikâfın en az süresi bir gün bir gecedir. Şafiilere göre ise, "Sübhanallah" diyecek kadar bir zamandan daha fazla durmaktır. Hanbelilere göre de en az süre bir an durmaktır. **B- İtikâfın Şartları:** Bir itikâfın geçerli olması şu şartların bulunmasına bağlıdır. **1) İtikâfta bulunan kimse müslüman, akıllı ve temiz olmalıdır.** Gayri müslimin, akıl hastasının, cünübün, hayız veya nifastan temizlenmemiş kimsenin itikâfı caiz değildir. Çünkü gayri müslim ibadete ve akıl hastası niyete ehil değildir. Temiz olmayanlar ise mescide girmekten menedilmiştir. İtikâfa giren, mescit içinde iken ihtilam olursa, dışarı çıkarak gusül abdesti alır ve yeniden itikâfa devam eder. İtikâfta erginlik çağına gelmiş olmak şart değildir. Bu yüzden mümeyyiz bir çocuğun itikâfı da geçerlidir. **2) İtikâfa niyet edilmiş olmalıdır.** Niyetsiz olarak yapılan bir itikâf geçerli değildir. Adanan bir itikâfta ayrıca niyetin dil ile de ifade edilmesi gerekir. **3) İtikâf mescitte veya mescit hükmündeki bir yerde yapılmalıdır.** İçinde cemaatle namaz kılınan her hangi bir mescitte itikâf yapılabilir. Büyük camilerde yapılması daha faziletlidir. Abdullah b. Mes'ud (r. anhümâ) şöyle demiştir: "İtikâf ancak camaatle namaz kılınan yerde yapılır." Kadınlar ise kendi evlerinde mescit edinecekleri bir odada itikâfta bulunurlar. Buralar onlar için birer mescit sayılır. Kadınların dışardaki mescitlerde itikâf etmeleri caiz ise de kerahetten hali değildir. Kadınların kendi evlerinde namaz kılmaları mescitlerde namaz kılmalarından daha faziletli olduğu gibi, evde itikâfları, mescitte itikâftan daha faziletlidir. İmam Şafii'ye göre itikâf tazime layık bir yerde yapılabilir ki, buna en uygun yer mescittir. Evlerde mescit edinilen yerler bu tazime uygun değildir. Çünkü evde mescit edinilen yer değiştirilebilir, orada cünüp olarak gezilebilir. Diğer yandan Hz. Peygamber'in hanımları mescitte itikâfa girerlerdi. Eğer onların evleri itikâf için yeterli olacak olsaydı, evlerinde itikâfa girmeleri daha iyi olurdu. **4) Vacip olan bir itikâfta, itikâflı oruçlu bulunmalıdır.** Bu durumda orucun yanılarak bozulması itikâfa zarar vermez. Sünnet itikâf, zaten ramazan içinde olacağı için kendiliğinden oruç zamanına rastlar. Ancak yolculuk, has-

Neziredilmiş [77] bir i'tikaftan çıkılmaz. Ancak def'i hacet veya bir özürden, hayızdan veya hastalıktan, ihtilamdan dolayı çıkar. Çünkü bu gibi durumlarda orada duramaz. Cinsi münasebet i'tikafı bozar.

---

talık gibi bir sebeple oruçsuz bulunmak sünnet itikâfa zarar vermeceği gibi diğer müstehap itikâflarda da oruç şart değildir. Diğer yandan sünnet veya nafile itikâflar için bir süre de söz konusu değildir. Şafiilere göre vacip olan itikâfta da oruç şart değildir. Kadının itikâfa girebilmesi için kocasından izin alması şarttır. Koca eşine itikâf izni verince, artık bundan dönemez. **C- İtikâfın Çeşitleri: 1) Vacip olan itikâf:** Adak itikâf vaciptir. Bu en az bir gün olur ve gündüz oruçla geçirilir. Hz. Ömer'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.s)'a Mescid-i Haram'da bir gece itikâfa girmeyi adamıştım" dedim. Hz, Peygamber bana; "Adağını yerine getir" buyurdu." **2) Müekked sünnet olan itikâf:** Ramazan'ın son on gününde itikâf kifai olarak müekked sünnettir. Bir kişinin bunu yapması, bir yerleşim birimindeki diğer müslümanları sorumluluktan kurtardığı gibi, Cenâb-ı Hakk'ın itikâf yapanın ecrini o beldedeki bütün müslümanlara da vereceği umulur. Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s) orucun farz kılınmasından ömrünün sonuna kadar Ramazan aylarının son on gününde itikâfa girmiştir. **3) Müstehap olan itikâf:** Vacip ve sünnet olan itikâfların dışında itikâfa girmek müstehaptır. Bunun belirli bir vakti ve süresi yoktur. Hatta mescide giren kimse çıkıncaya kadar itikâfa niyet etse, orada kaldığı sürece itikâfta sayılır. Bu itikâfta oruç şart değildir. **D-İtikâfın Âdâbı: 1)** İtikâf Ramazanın son on gününde ve en faziletli mescitte yapılmalıdır. **2)** İtikâf sırasında kötü ve çirkin söz söylememeli, hayır konuşmalıdır. Günahı gerektirmeyecek sözler konuşulmasında bir sakınca yoktur. Bir ibadet inancıyla susmak ise mekruhtur. **3)** İtikâf sırasında Kur'an, hadis, Allah'ı zikir ve ibadetle meşgul olmalı, temiz elbise giyip güzel kokular sürünmelidir. **E-İtikâfı Bozan Şeyler: 1) Cinsel ilişkide bulunmak:** Kur'an-ı Kerim'de; "Mescitlerde itikâfa çekildiğinizde kadınlarınıza yaklaşmayın" buyurulur. Öpmek ve kucaklamak gibi şeylerden dolayı boşalma olursa yine itikâf bozulur. Ancak bakma veya düşünme sonucu boşalma itikâfı bozmaz. **2) İtikâflının mescidden özürsüz olarak çıkması itikâfını bozar.** Bir itikâflı gece veya gündüz mescitten özürsüz bir şekilde bilerek veya yanlışlıkla çıkacak olsa itikâfı bozulmuş olur. Bu süre Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre bir günün yarısından fazla bir süredir. Bir görüşe göre ise bir günün bir cüzünden ibarettir. Kadın da itikâf yaptığı odadan özürsüz yere evin diğer kısımlarına çıksa itikâfı bozulmuş olur. Hasta ziyareti, cenaze, cenaze namazı veya şahitlik yapmak için dışarıya çıkılması da itikâfa engeldir. Hastalıktan dolayı bir saat kadar dışarı çıkılması da itikâfı bozar. Ancak adak itikâfta, hasta ziyareti veya cenaze namazı için mescit dışına çıkmak şart koşulmuş olursa bunlar için çıkılması itikâfı bozmaz. **3) İtikâflıya, itikâfı sırasında birkaç gün baygınlık veya akıl hastalığı gelse itikâfı bozulmuş olur.** İyileşince yeniden itikâfa başlar. Ancak itikâflı mescitten şer'i, zaruri veya tabii ihtiyaçları için çıkabilir. İtikâfa giren kimsenin bulunduğu mescitte cuma namazı kılınmıyorsa, cuma namazını kılmak için başka bir mescide gitmesi, küçük ve büyük abdest için mescitten dışarı çıkması şer'i ve tabii özürlerdendir. İçinde bulunduğu mescitten zorla çıkarılma ya da şahsı veya eşyası hakkında korkma yüzünden başka bir mescide taşınma zaruri bir ihtiyaç için çıkıştır. İtikâfta olan kimsenin yemesi, içmesi, uyuması ve ihtiyacı olan şeyleri satın alması mescitte olur. Mescidi işgal etmeyecek şeyleri oraya getirebilir. Mescid içinde hazırlanmış uygun yer varsa orada abdest alıp gusl edebilir. Böyle bir yer yoksa dışarı çıkar abdest ve yıkanmanın arkasından hemen mescide girer. İtikâf yapan, ezan okumak için minareye çıkabilir. Minarenin kapısının mescit dışında olması da zarar vermez. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[77] **ADAK VE ÇEŞİTLERİ: A) Adağın Mahiyeti :** Adak; Allah Teâlâ'ya ibadet amacıyla, mükellef olmadığı halde mübah olan bir işi yapmayı kararlaştırmak, böyle bir işi kendisine vacip kılmak ve bu konuda Allah'a söz vermek demektir. Arapçada adağın karşılığı "nezir" olup, çoğulu "nüzür" dür. Allah rızası için ibadet sayılan bazı şeyleri adamak sevaba vesiledir. "Adağım olsun ki Allah rızası için yarın oruç tutayım" veya "yoksullara şu kadar para vereyim" denilmesi gibi . Dünyevî bir amaç için yapılacak adaklar makbul değildir. " Filan işim yoluna girerse üç gün oruç tutayım " veya " yoksullara şu kadar para vereyim " denilmesi gibi. Bu şekilde dünyevî bir gaye için yapılacak bir ibadet ve taat yüce bir maksada değil dünyalık isteğine dayanmış olur. Bu ise ibadetlerde bulunması gereken ihlâsla bağdaşmaz. Zaten böyle bir adak kaderi değiştiremez. Kaderde yazılı olan ne ise o meydana gelir. Belki dünyada bir takım nimetlere kavuşma veya bir takım sıkıntılardan kurtulma halinde Allah'a şükür için fazla ibadet ve taat, hayır ve hasenât yapmak daha uygun olur. Bununla birlikte aşağıda şartlarını belirleyeceğimiz ölçüler içinde yapılacak adakları yerine getirmek vacip olur. Adak önceki semâvî dinlerde de yer almış bulunan bir ibadettir. Kur'an- ı Kerim'de Hz. Meryem ile ilgili kıssada adaktan şu şekilde söz edilmektedir: "Hani İmran'ın karısı şöyle demişti: Rabbim! karnımda taşıdığım çocuğu sadece sana hizmet etmek üzere adadım . Bunu benden kabul buyur. Allah'ım! sen her şeyi çok iyi işiten ve çok iyi bilensin." Ve yine Hz. Meryem'e şöyle hitap edilmişti: "İnsanlardan birini görürsen;" Rahman olan Allah'a konuşmama orucu adadım, bugün kimse ile konuşmayacağım." de" Allah Teâlâ Kur'an- ı Kerim'de "Adaklarını yerine getirsinler" buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.) de meşru konulardaki adakla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: "Her kim Allah'a itaat edeceğini adarsa itaat etsin, her kim de Allah'a isyan edeceğini adarsa, Allah'a âsi olmasın." **B) Adağın Şartları:** Adağın İslâmî hükümlere göre geçerli olabilmesi için şu şartların bulunması gerekir: **1) Adanan şeyin cinsinden bir farz veya vacibin bulunması gerekir.** Bir kimse; "Üç gün oruç tutayım" , "On rekat namaz kılayım" veya "Bir kurban keseyim" diye adakta bulunsa bunları yerine getirmesi vacip olur. Çünkü bunların cinsinden farz veya vacip ibadetler vardır. Fakat; "Hasta ziyaret edeyim" veya "Mevlit okutayım" diye yapılacak adağın yerine getirilmesi gerekmez. Çünkü bunların cinsinden farz veya vacip yoktur. **2) Adayanın akıllı ve bûluğ çağına girmiş olması gerekir.** Küçüğün veya akıl hastasının yaptığı adağın yerine getirilmesi zorunlu değildir. **3) Adanan şeyin cinsinden olan farz veya vacip başkasına bağlı olarak değil, kendi başına bir ibâdet olmalıdır.** Meselâ ; "İki rekat namaz kılayım" diye yapılan adak geçerli iken "Abdest alayım" veya "Tilâvet secdesinde bulunayım" diye yapılacak bir adak geçerli olmaz. Çünkü abdest ile tilâvet secdesi bizzat maksut değildir. Belki asıl ibadetlere birer vesiledir. **4) Adanan şey o anda veya gelecekte zaten yapılması gereken bir farz veya vacip olmamalıdır.** "Yarın sabah namazını kılayım" veya "Vitir namazını kılayım" yahut zengin mukim kimsenin "bu yıl kurban bayramında kurban keseyim" diye

(840) DÖRDÜNCÜ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(841) İ'tikâf'ın Delili

Hz. Aişe (r.a)'dan, Resûlullah (sav) Ramazandan son on günde İtikâf ederdi. Onun bu âdeti tâ yüce Allah (cc) O'nu vefât ettirinceye kadar devam etmiştir. Sonra onun ardından zevceleri İtikâf etmişlerdir.[78]

Hz. Aişe (r.a)'dan, Resûlullah (sav) Şevval ayının son on günü içinde İtikâf etti.[79]

Hz. Aişe (r.a)'dan, Resûlullah (sav) mescid'de İtikâf iken muhakkak başını benim hücreme sokardı da bende başının saçlarını (yıkayıp) tarardım. Yine Resûlullah (sav) İtikâfta bulunduğu zaman bir ihtiyaç için olmak müstesnâ evine girmezdi.[80]

(842) Cinsi Münasebet İ'tikafı Bozar Ve Bunun Delili

2/187. Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı. Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz. Allah sizin kendinize kötülük ettiğinizi bildi ve tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık (ramazan gecelerinde) onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için takdir ettiklerini isteyin. Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yeyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın. Mescitlerde ibadete çekilmiş olduğunuz zamanlarda kadınlarla birleşmeyin. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın bu sınırlara yaklaşmayın. İşte böylece Allah âyetlerini insanlara açıklar. Umulur ki korunurlar.[81]

(Yani i'tikaf halinde iken hanımızla cinsel ilişkide bulunmayın, yoksa normal olarak, ramazan gecelerinde, cinsel ilişki helâldır. Bu sınır sadece i'tikafla alakalıdır.)

Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı.[82]

(843) Oruçla İlgili Kaynaklar [83]

---

yapacağı adaklar geçerli olmaz. **5) Adanan şey, temelde Allah'a ve Rasûlüne isyan niteliğinde olmamalıdır.** Meselâ; " Şu işim olursa kendimi Allah yolunda kurban edeyim " diye yapılacak adak geçerli olmaz. Ancak temelde meşru iken, başka bir sebebten ötürü yasaklanmış olan birşeyi adamak geçerlidir. Meselâ ; bir kimse Ramazan bayramının birinci gününde veya kurban bayramının dört gününde oruç tutmayı adasa bu sahih olur. Ancak o günlerde oruç yasaklandığı için tutmayıp sonra kaza eder. Bununla birlikte o günlerde orucunu tutsa adağını yerine getirmiş olur. "Şu işim olursa Allah için oğlumu Kurban edeceğim " diye yapılan adak için, Ebû Yusuf ile İmam Şâfiî' ye göre bir şey lâzım gelmez. Çünkü bu caiz olmayan bir adaktır. Fakat Ebû Hanife ile İmam Muhammed'e göre bu durumda bir koyun kurban edilmesi gerekir. Çünkü İbrahim (a.s), oğlu İsmail'in yerine böyle bir kurban ile emrolunmuştur. **6) Adanan şeyin yerine getirilmesi imkânsız olmamalıdır.** Meselâ; " Allah için dünkü günü veya geçen falanca günü oruç tutayım " diye adak yapılsa bir şey gerekmez. Çünkü böyle bir ibadetin yerine getirilmesi imkânsızdır. " Filân zatın geleceği gün oruç tutayım " diye yapılan adakta, bu zat gece gelse veya gündüz zevalden sonra gelse artık oruç tutma imkânı olmaz. Sabahtan oruca engel bir hal olmaksızın gelmişse zevalden önce niyet edilerek oruç tutmak mümkün olur. **7) Adanan şey bir malın sadaka olarak verilmesi ise, mal adayanın mülkünden fazla olmamalı veya başkasına ait bulunmamalıdır.** Çünkü adağı yapan kimse ancak mal varlığı kadar bir tasaddukta bulunabilecektir. Diğer yandan başkasının malını tasaddukta bulunmayı adamak da caiz değildir. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[78] Buğari, c, 2, sh, 255, İ'tikâf; Fethul Bari Şerhi Buğari, c, 4, sh, 805, bab, 1, hd, 2026; Müslim, c, 8, sh, bab, 1, hd, 1172, İ'tikâf; Nevevi Şerhi Müslim, c, 8, bab, 1, hd, 2776, İ'tikâf; Ebu Davud, c, 2, sh, 829, bab, 77, hd, 2467, Siyam, İ'tikâf; Ebu Davud Tercümesi ve Şerhi, c, 9, sh, 403; Tirmizi, c, 3, sh, 157, bab, 71, hd, 790, Savm; Tuhfetul Eşraf, 16538; İbni Mace, c, 1, sh, 562-564, bab, 58, 81, hd, 1769, 17723, Siyam; Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 133-136; Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 4, sh, 1877.

[79] Buğari, c, 2, sh, 259, bab, 14, İ'tikâf; Sahihi Buhari Tercümesi Ötüken yay, c, 4, sh, 1889; Fethul Bari Şerhi Buğari, c, 4, sh, 820, bab, 14, hd, 2029, 2041.

[80] Buğari, c, 2, sh, 256, bab, 3, İ'tikâf; Fethul Bari Şerhi Buğari, c, 4, sh, 808, bab, 3, hd, 2029, 2033, 2034, 2041, 2045; Müslim, c, 1, sh, 244 bab, 3, hd, 297.

[81] Bakara suresi, 2/187

[82] Bakara suresi, 2/187

[83] Buğari, c, 2, sh, 225, Savm, 69 tane bab vardır, sh, 255, İtikaf, 10 tane bab vardır; Fethulbari Şerhi Buğari, c, 43, sh, 592, Savm; İtikaf sh, 817; Müslim, c, 1, sh, 758, (222, tane hadis vardır), İtikaf, sh, 830 (10 tane hadis vardır);

(844) DÖRDÜNCÜ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

İ'tikaf'ın Hükmü

Soru–17- İtikâf güzel bir sünnet midir? Bunun kaç şartı vardır?

Cevap–17- İtikâf güzel bir sünnettir. Bunun iki şartı vardır.

1- İtikâfa niyet etmek,
2- Mescitte durmak.

Soru–18- Nezir edilmiş bir itikâfta çıkılması mümkün müdür?

Cevap–18- Nezir edilmiş bir itikâfta çıkılmaz. Ancak defi hacet veya bir özürden hayız dan veya hastalıktan ihtilamdan. Çünkü bunlarla beraber o yerde duramaz.

Soru–19- İtikâf ne ile bozulur?

Cevap-19- Cinsi münasebet i'tikafı bozar.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

Minhac Şerhi Müslim, c, 7, sh, 186, Siyam, sh, 306, c, 8, İtikaf; Nesai, c, 4, sh, 217, (85 tane hadis vardır); Tecrid-i Sarih, c, 205; İbni Mace, c, 1, sh, 525, (78 tane hadis vardır); Darimi, c, 1, sh, 335, (56 tane hadis vardır), K, Savm; Tirmizi, c, 3, sh, 66, Savm, (82 tane hadis vardır); Ebu Davud, c, 2, sh, 736, Savm, (81 tane hadis vardır); Muvatta, sh, 286, Siyam, (60 tane hadis vardır); Sahihi Buhari Tercümesi, Ötüken yay, c, 4, sh, 1766-1861, Oruç Kitabı, 68, tane bab, 114 tane hadis vardır), ayrıca sdh, 1876-1892, İtikaf, (19 tane bab, 21 hadis vardır); Hadis Ansiklopedisi, Kütüb-i Sitte, Tercümesi, c, 9, sh, 53-225 sahifeye kadar, Oruç Kitabı; Ebu Davud, Tercümesi ve Şerhi c, 9, sh, 113-402, Oruç, sh, 403, İtikaf; Neylul Evtar, c, 4, sh, 209, Savm, 295, İtikaf; Beycuri, c, 1, sh, 450; Fıkhul İslami we edilletuhu, c, 3, sh, 1613, Oruç, 1892, İtikaf; Şerhi İbni Kasım, sh, 33-35; Muğnil Muhtac, c, 1, sh, 571, 613; Merakil Felah, sh, 110-131; Durer, c, 1, sh, 196-212; el-Mebsut, c, 3, sh, 53-115; Haşiyetu Tahtavi, sh, 521-576; el-Mecmu' c, 6, sh, 247-480; el-Umm, c, 2, sh, 126-143; Multekal Ebhur, sh, 73-79; el-Muhezzeb, c, 1, sh, 234-349; et-Tezhib fi edilletuhu, Metnulğayeti vet-Takrib, sh, 102,109; el-Hidaye, c, 1, sh, 84-95; el-Lubab, c, 1, sh, 154-162; Kuduri, sh, 34-36; et-Teshiduddaruri, c, 1, sh, 134; Cevhere, sh, c, 1, sh, 174-187; Şafii Ahkamul Kur'an, c, 1, sh, 105-110; Kifayetul Eğyar, c, 1, sh, 126; Mecmuul Feteva, c, 25, sh, 59-157; Reddul Muhtar, c, 3, sh, 346-428; Mezahibul Erbaa, c, 1, sh, 511-550; Bidayetul Müctehid, c, 2, sh, 555; Muğni, c, 3, sh, 3-122; İmam Şafii Ahkamul Kur'ân Tercümesi, sh, 100-103; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 329-354; İslam Fıkhı Ansiklopedisi, c, 3, sh, 112-217; Büyük Şafii İlmihali, sh, 215-228; Nimeti İslam, sh, 881-976; Din görevlisinin el kitabı, sh, 734-381; Mukayeseli İbadetler İlmihali, c, 2, sh, 345-375; Mülteka Tercümesi, sh, 390-418; Dört Mezhebin Fıkhı Tercümesi, c, 2, sh, 13-69; Tenvirul Kulub Tercümesi, sh, 309-315; Fıkhus Sünne Tercümesi, c, 2, sh, 13-53; Ğayetul İhtisar Tercümesi, sh, 178-187; Nurul İzah Tercümesi, sh, 122-138; Kuduri Tercümesi, sh, 34-36; İzahlı Kadın İlmihali Ansiklopedisi, sh, 308-318; İslam Dini, sh, 202; İhyau Ulumud Din, c, 1, sh, 589; Zadul Mead, c, 2, sh, 621-669; Emanet ve Ehliyet, c, 1, sh, 403-431; Büyük İslam İlmihali, sh, 275-325.

BEŞİNCİ KİTAP

HAC KİTABI

(845) BEŞİNCİ KİTABIN ARAPÇA METNİ

[5 كتاب] أحكام [الحج]

وَشَرَائِطُ وُجُوبِ الْحَجِّ سَبْعَةُ أَشْيَاءَ اْلإِسْلاَمُ وَالْبُلُوغُ وَالْعَقْلُ وَالْحُرِّيَّةُ وَوُجُودُ الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ وَتَخْلِيَةُ الطَّرِيقِ وَإِمْكَانُ الْمَسِيرِ وَأَرْكَانُ الْحَجِّ أَرْبَعَةٌ اْلإِحْرَامُ مَعَ النِّيَّةِ وَالْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ وَالطَّوَافُ بِالْبَيْتِ وَالسَّعْيُ البَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَأَرْكَانُ الْعُمْرَةَ ثَلاَثَةٌ

الْإِحْرَامُ وَالطَّوَافُ وَالسَّعْىُ وَالْحَلْقُ أَوْ التَّقْصِيرُ فِى أَحَدِ الْقَوْلَيْنِ وَوَاجِبَاتُ الْحَجِّ غَيْرُ الْأَرْكَانِ ثَلاَثَةُ أَشْيَاءَ الْإِحْرَامُ مِنَ الْمِقَاتِ وَرَمْىُ الْجِمَارِ الثَّلاَثِ وَالْحَلْقُ وَسُنَنُ الْحَجِّ سَبْعٌ الْإِفْرَادُ وَهُوَ تَقْدِيمُ الْحَجِّ عَلَى الْعُمْرَةِ وَالتَّلْبِيَةُ وَطَوَافُ الْقُدُومِ وَالْمَبِيتُ بِمُزْدَلِفَةَ وَرَكَعَتَا الطَّوَافِ وَالْمَبِيتُ بِمِنَى وَطَوَافُ الْوَدَاعِ وَيَتَجَرَّدُ الرَّجُلُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ عَنِ الْمَخِيطِ وَيَلْبَسُ إِزَاراً وَرِدَاءً أَبْيَضَيْنِ.

(846) BEŞİNCİ KİTABIN KELİME MANASI

[5 كتاب] أحكام [الحج]

وَشَرَائِطُ وُجُوبِ الْحَجِّ سَبْعَةُ أَشْيَاءَ الْإِسْلاَمُ وَالْبُلوغُ وَالْعَقْلُ وَالْحُرِّيَّةُ وَوُجُودُ الزَّادِ

Yiyecek Bulunmuş olmak, Hür olmak, Akıllı olmak, Baliğ olmak, Müslüman olmak, Şey-ler, Yedi, Hacc-ın, Vacip olması, Şartlar

وَالرَّاحِلَةِ وَتَخْلِيَةُ الطَّرِيقِ وَإِمْكَانُ الْمَسِيرِ وَأَرْكَانُ الْحَجِّ أَرْبَعَةٌ الْإِحْرَامُ مَعَ النِّيَّةِ

Niyet, Beraber, İhram, Dört tanedir, Hacc-ın, Rükünler, Yolculuğun, İmkan mümkün, Yol, Emniyetli, Binek

وَالْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ وَالطَّوَافُ بِالْبَيْتِ وَالسَّعْيُ البَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَأَرْكَانُ الْعُمْرَةَ ثَلاَثَةٌ

Üç-tür, Umre, Rükünler, Merve, Safa, Arası, Say etmek, Kabe'yi, Tavaf etmek, Arafatta, Vakfe yapmak

الْإِحْرَامُ وَالطَّوَافُ وَالسَّعْىُ وَالْحَلْقُ أَوْ التَّقْصِيرُ فِى أَحَدِ الْقَوْلَيْنِ وَوَاجِبَاتُ الْحَجِّ غَيْرُ

Dışında, Hacc-ın, Vacipler, İki görüşten, Birisinde, Kısaltmak, Veya, Tıraş olmak, Say etmek, Tavaf etmek, İhram giymek

الْأَرْكَانِ ثَلاَثَةُ أَشْيَاءَ الْإِحْرَامُ مِنَ الْمِقَاتِ وَرَمْىُ الْجِمَارِ الثَّلاَثِ وَالْحَلْقُ وَسُنَنُ الْحَجِّ

Haccın Sünnetler Tıraş olmak Üç Cemrelere Atmak Mikattan İhram giymek Şey-ler Üç Rükünlerin

سَبْعٌ الْإِفْرَادُ وَهُوَ تَقْدِيمُ الْحَجّ عَلَى الْعُمْرَةِ وَالتَّلْبِيَةُ وَطَوَافُ الْقُدُومِ وَالْمَبِيتُ بِمُزْدَلِفَةَ

Müzdelifede Gecelemek Kudum Tavaf etmek Telbiye etmek Umre-nin Üzerine Haccı Takdim eder O ifrad haccı İfrad Yedi

وَرَكَعَتَا الطَّوَافِ وَالْمَبِيتُ بِمِنَى وَطَوَافُ الْوَدَاعِ وَيَتَجَرَّدُ الرَّجُلُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ عَنِ

İhram giymek Yanında Erkek Soyutlanır Veda Tavaf etmek Minada Gecelemek Tavaf namazı İki rekat

الْمَخِيطِ وَيَلْبَسُ إِزَاراً وَرِدَاءً أَبْيَضَيْنِ.

İki beyaz Rıda İzarı Giyer Dikilmiş elbiselerden

(847) BEŞİNCİ KİTABIN TOPLU MANASI

(848) Haccın [84] Hükümleri [85]

[84] **HACCIN MAHİYETİ:** Hac sözlükte; ta'zim edilecek yer ve makamlara ziyarette bulunmaktır. Hac şer'î bir terim olarak şöyle tarif edilir: İbadet maksadıyla Arafat'ta belirli vakitte bir süre durmaktan, daha sonra Beytûllah'ı usûlüne göre ziyaret etmekten ibaret olan ve İslâm'ın şartlarından birisini teşkil eden mâli ve bedenî bir ibâdettir. Ziyaret edilecek olan yerler; Kâ'be, Arafat ve çevresidir. Zamanı ise hac ayları diye isimlendirilen; Şevval, Zilkâde ve Zilhicce aylarıdır. Hac'da her fiil için özel zamanlar vardır. Ziyâret tavâfının, Kurban bayramı sabahından, ömrünün sonuna; Arafat'ta vakfenin ise, arefe günü zevalden, Kurban bayramı sabahı şafak sökünceye kadar yapılabilmesi gibi. Diğer yandan bu büyük ziyârete hac niyetiyle ve ihramlı olarak yönelmek de gereklidir. Mekke - i Mükerreme ve Medine - i Münevvere çevresinde belirli bir alana " Haremeyn (iki haram bölgesi) " denir. Mekke haremi veya Harem - i Şerif ; Mekke'ye Medine yolundan üç mil; Yemen yolundan yedi mil; Tâif ve Arafat yolu üzerindeki Nemire vadisinden yedi mil; Ci'râne yolundan dokuz mil; Cidde üzerinden on mil uzaklıktaki alanın çevrelediği bölgeyi içine alır. Mekke hareminin sınırlarını Cebrâil (a.s.), Hz. İbrâhim'e göstermiş; Rasûlullah (s.a.s.) aynı sınırları yenilemiş; Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Muaviye bu nirengi noktalarının günümüze ulaşmasında rol oynamışlardır. Buna göre Mekke haremi çok eskilere dayanır. Nitekim, Hz. Peygamber, Mekke fethedildiği zaman şöyle buyurmuştur: "Burası Allah'ın gökleri ve yerleri yarattığı günde haram kıldığı bir beldedir. Burası kıyâmet gününe kadar Allah'ın haram kılmasıyla haramdır. " Mekke'de Kâ'be ve Mescid - i Harâm, harem bölgesinin merkezini oluşturur. Yeryüzünde, insanların ibâdet etmesi için ilk inşa edilen mâbed Kâ'be-i Muazzama'dır. Buna Beyt - i Harâm veya Beytullah (Allah'ın evi) da denir. Ayet - i kerimelerde şöyle buyurulur: " İnsanlar için yeryüzünde kurulan ilk ev Mekke'de bulunan mübarek ve âlemler için bir hidayet kaynağı olan Kâbe'dir. Orada apaçık deliller vardır. İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse emniyette olur. Oraya gitmeye gücü yeten herkese, Allah için Kâbe'yi ziyaret edip haccetmek farzdır." "İbrahim şöyle dedi: Ey Rabbim, Bu beldeyi emniyetli kıl." "Biz Kâbe'yi insanlar için bir toplantı ve emniyet yeri yaptık " "Biz onları, nezdimizden

(849) Haccın [86] Farz Olmasının Şartları

bir rızık olarak, herşeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği emin ve mukaddes bir yere yerleştirmedik mi? " Çevrelerinde, insanlar kaçırılıp zulmedilirken, bizim Mekke'yi mukaddes ve emin bir belde yaptığımızı görmediler mi? " Hac veya Umre gibi bir maksatla Mekke'ye gelmek isteyen bir müslüman mikatta ihrama girmek zorundadır. Bundan sonra ihram yasakları başlar. Meselâ; eşiyle cinsel ilişkide bulunamaz; avlanamaz; haremdeki yeşil ot ve bitkileri koparamaz. Harem bölgesinin dış çevre sınırları ile ihrama girme yerleri olan mikatlar arasında kalan alana da "Hıll bölgesi " denir. Medine şehrinin çevresinde de harem bölgesi vardır. Bu bölge şehrin güney ve kuzeyinde Air (ayr) dağı ile Sevr dağı arasındaki alanla, doğu ve batıdaki kara taşlık alanı içine alır. Hz. Peygamber'in "Medîne Ayr'dan Sevr'e kadar haremdir" hadisi ile "Rasûlullah (s.a.s.) Medine'nin doğu ve batısındaki kara taşlık arasındaki alanları haram kıldı " hadisi bunun delilleridir. Hz. Peygamber'in belirlediği bu Medine harem bölgesi on iki mil kadardır. Bu bölgenin merkezi Mescid - i Nebevi'dir. Medine harem bölgesi de kutsal bir bölge sayıldığı için burada yapılan ibâdetler Mekke hariç başka yerde yapılanlardan daha faziletlidir. Hac büyük masraf ve zorluklarla yapılan bir ibâdet olduğu için fazileti de o derece büyüktür. Hadis -i şeriflerde şöyle buyurulur: Ebû Hureyre'den (Ö. 58/ 677) şöyle dediği nakledilmiştir: "Allah elçisine hangi amelin daha faziletli olduğu sorulunca şöyle buyurdu: 'Allah'a ve Rasûlüne iman; Sonra hangisi ? denildi: 'Allah yolunda cihad ' buyurdu. Sonra hangisi sorusuna ise, ' mebrûr hac ' cevabını verdi. " " Umre, ikinci bir umreye kadar olan günahlara keffârettir. Mebrur haccın karşılığı ise ancak cennettir." Mebrûr hac ; kendisine hiçbir günah karışmayan, eksiksiz olarak ifa edilen makbul hac anlamına gelir. eş- Şevkânî (Ö. 1255/ 1839) amellerin fazileti ile ilgili birbirinden farklı olan hadisleri, Hz. Peygamber'e soru soran muhatabın durumuna göre verilmiş cevaplar olarak değerlendirir. İmam Mâlik'e (Ö. 179/ 795) göre, farz hattâ nâfile hac düşman korkusu olmadıkça cihaddan daha üstündür. Ancak düşman korkusu olursa, cihad, nâfile hacdan önde gelir. Hac ve umre ile, her yıl Kâbe'nin ihyası gerçekleşir. Umre'yi bir yılın veya ömrün herhangi bir gününde ifa imkanı vardır. Umre, belirli günlerde yapılabilen hac ibâdetinden daha kolaydır. Hac küçük günahlara keffâret olur ve ruhu ma'siyet kirlerinden temizler. Hattâ bazı Hanefi bilginlerine göre, büyük günahları da , örter. Mebrûr hac yapanın cennete gireceğini bildiren hadisle, yine Hz. Peygamber'in şu hadisleri bu konuda önemli delildir. "Kim hac yapar, bu esnada cinsî temastan korunur, çirkin söz ve davranışlardan uzak durursa, annesinden doğduğu gündeki gibi günahlarından kurtulur." "Hac ve umre yapanlar Allah'ın misafirleridir. O'ndan birşey isterlerse, onlara cevap verir. Af isterlerse onları affeder" Kâdî Iyâz (Ö.544/ 1149) şöyle demiştir : Ehli sünnet, haccın büyük günâhlara, ancak tevbe edilirse keffâret olacağı konusunda görüş birliği içindedir. Namaz ve zekât gibi Allah'a âit veya para borcu gibi kula âit bir borcun düştüğünü söyleyen bilgin yoktur. Kul hakları zimmette devam eder. Allahu Teâlâ kıyamet günü hak sahiplerini, haklarını almak üzere toplar. Ancak yüce yaratıcının bu alacaklılara vereceği birtakım nimetlerle onları razı etmesi ve bir ikram olmak üzere borçlulara müsâmaha göstermesi de mümkündür. Hac ibadeti, dünyanın çeşitli yörelerinden, renk, dil ve ülke ayırımı gözetilmeksizin, milyonlarca müslümanı bir araya getirir. Tanışıp, görüşmelerine, ekonomik bakımdan bütünleşmelerine, düşmanları karşısında tek saf hâlinde yardımlaşmalarına zemin hazırlar. Böylece, şu âyetlerdeki mânâ tecelli eder: "İnsanları hacca dâvet et ki, gerek yaya olarak ve gerekse uzak yollardan gelen çeşitli vasıtalarla sana varsınlar. Böylece onlar dünyevî ve uhrevî menfaatlerini görsünler ve belli günlerde, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanları kurban ederken, Allah'ın adını ansınlar. Siz de onlardan yeyin, yoksula ve fakire yedirin." Hac, dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan mü'minler arasındaki kardeşlik bağlarını güçlendirir. İnsanlar, gerçekten eşit olduklarını birlikte yaşayarak gösterirler. Arap olanla olmayanın, beyazla siyahın takvâ dışında bir üstünlüğünün bulunmadığı inancı vicdanlara yerleşir. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[85] **HACCIN FARZ OLUŞUNUN DELİLLERİ:** İslâm âlimleri haccın ömürde bir defa farz olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Delilleri; kitap ve sünnettir. Kur'an'da şöyle buyurulur : "Oraya gitmeye gücü yeten herkese, Allah için Kâbe'yi ziyaret edip haccetmek farzdır." "Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın" "İnsanları hacca dâvet et ki, gerek yaya olarak ve gerekse uzak yollardan gelen çeşitli vasıtalarla sana varsınlar " Hadislerde şöyle buyurulur: "Şüphesiz Allah size haccı farz kıldı, haccı ifa ediniz." "İslâm beş esas üzerine binâ edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed (s.a.s.)'in Allah'ın elçisi olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Beytullah'ı haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak " Hz. Peygamber haccın farz kılındığını ashâb-ı kirâma duyurunca, içlerinden birisi; "Her yıl mı? " demiş, Rasûlullah (s.a.s.) susmuştur. Bu soru üç defa tekrar edilince; "Eğer evet deseydim, hac üzerinize her yıl farz olurdu, buna da güç yetiremezdiniz." buyurmuştur. İbn Abbas (r.a)'dan yapılan rivâyette, soru soranın el - Akra' b. Hâbis olduğu belirtilir ve şu ilâve yer alır: "Kim birden fazla hac yaparsa, bu nâfile hac olur. " Bu hadis, haccın farz olarak tekrarının gerekmediğini gösterir. İslâm hukukçuları, haccın bir defadan fazla farz olmadığı ve fazla haccın nâfile sayılacağı konusunda görüş birliği içindedir. Hadiste şöyle buyurulur : "Hac ve umreyi peşipeşine yapınız. Bu ikisi; körüğün; demir, altın ve gümüşün pasını yok ettiği gibi, fakirliği ve günahları yok eder. Mebrûr haccın karşılığı ancak cennettir. Bazı durumlarda birden fazla hac yapmak gerekebilir. Adak haccı ve bozulan bir nâfile haccı kaza etmek gibi. Bazan hac haram olur; haram para ile haccetmek gibi. Bazan da mekrûh olur; hizmete muhtaç olan ana - babanın iznini almadan haccetmek gibi. Ebeveyn bulunmayınca dede ve nineden, borcunu ödeyecek başka bir malı bulunmayan borçlu ile kefilin alacaklılardan izin almaksızın hac yapması da mekruhtur. Hanefilere göre bu kerâhet, tahrîmendir. Hanefi, Şâfiî ve Mâlikilere göre haram para ile yapılan hac, gasbedilen arazide kılınan namazda olduğu gibi, farz veya nâfile olarak sahih olur. Bu sûretle o kimsenin üzerinden farz veya nâfile hac düşer. Hanbeliler ise, haram malla yapılacak hacca icâzet vermezler. Çünkü bu mezhep, gasbedilen arazide kılınacak namazı da sahih kabul etmez. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[86] **HACCIN FEVRÎ VEYA ÖMRÎ OLUŞU:** Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf ile Mâlikiler ve Hanbelilere göre hac, fevrîdir. Yani yükümlünün, gerekli şartları taşıdığı ilk yılda haccetmesi gerekir. Haccı, yıllar boyunca geciktirirse fâsık olur ve şâhitliği reddedilir. Çünkü haccı geri bırakmak küçük ma'siyettir. Bunda ısrar etmek kişiyi fıska götürür. Böyle bir kimse hac yapmadan malı telef olsa, borç para alıp haccetmesi halinde, ilâhî mağfirete nâil olacağı umulur. Haccın geciktirilmeden îfasına, hacla ilgili âyetler delâlet ettiği gibi, şu hadisler de bunu destekler : "Hac yapmakta acele ediniz. Çünkü

Haccın farz olmasının şartları yedidir
1- Müslüman olmak.
2- Baliğ olmak.
3- Akıllı olmak.
4- Hür olmak.
5- Aile ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yiyeceği olmak.
6- Bineği olmak.
7- Yol emniyeti (yani) gitmenin imkânı olmak. [87]

---

sizden biriniz ölümün kendisine ne zaman geleceğini bilmez." "Bir kimseyi hastalık, açık bir ihtiyaç, bir sıkıntı veya zâlim bir sultan alıkoymaksızın hac yapmazsa ister yahudi, isterse hristiyan olarak ölsün. " Şâfiîlere ve İmam Muhammed'e göre, hac ömrî (terâhî) dir; yani hac için gerekli şartları taşıyan yükümlü, bunu ilk yılda yapmak zorunda değildir. Ancak bu kimsenin hac veya umreyi, geciktirmeksizin yapması sünnettir. Çünkü tâat sayılan amelleri çabuk yapmak, hayırlı işlerde acele etmek İslâm'ın tavsiye ettiği hususlardandır. Âyette; "Ey mü'minler, hayır işlerine koşunuz, birbirinizle yarış ediniz." buyurulur. Hac kendisine farz olan kimse, mesken yapma, çocuğunu evlendirme gibi sebeblerle, hattâ sebebsiz olarak haccı başka bir yıla geciktirebilir. Çünkü hac farîzası hicretin dokuzuncu yılında geldiği halde Hz. Peygamber bunu, bir özür olmaksızın onuncu yıla tehir etmiştir. Eğer geciktirmek câiz olmasaydı, bunu onun da yapmaması gerekirdi. Bu görüş, müslümanlara kolaylık sağlayacağı için daha uygundur. Ancak şartlar gerçekleştikten sonra, önemli bir sebep olmaksızın haccı ifa etmek mü'minin şiârı olmalıdır. Çünkü ölümün ne zaman geleceği bilinmediği için ihtiyatlı davranmak gerekir. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[87] **HACCIN FARZ OLMASININ ŞARTLARI:** Bir kimseye hac etmenin farz olması için şu şartların bulunması gerekir. **1. Müslüman Olmak :** Gayr -i müslimler hac ile yükümlü değildirler. Bu yüzden bir gayri müslim herhangi bir vesileyle hac ettikten sonra İslâm'a girse, diğer şartları da bulununca yeniden hac yapması gerekir. Yine bunun gibi, bir müslüman hac ettikten sonra irtidat edip daha sonra tevbe ederek İslâm'a dönse, diğer şartlar bulununca, onun da yeniden hac etmesi gerekir. **2. Ergin ve Akıllı Olmak :** Çocuklar ve akıl hastaları hacla yükümlü değildirler. Çünkü bunlar şer'î hükümlerle yükümlü tutulmamışlardır. Akıl hastasının yapacağı hac veya umre, ibâdet ehliyeti bulunmadığı için sahih olamaz. Bu ikisi hac yapsa, sonra çocuk bûluğ çağına ulaşsa, akıl hastası iyileşse, bunlara hac farz olur. Çocuğun bûluğdan önce yaptığı hac nâfile sayılır. Hadiste şöyle buyurulur : "Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, gençlik çağına girinceye kadar çocuktan, şifa buluncaya kadar akıl hastasından" Ancak akıl hastalığı, bayılma, sarhoşluk ve uyku, ihram emrini ortadan kaldırmaz. **3. Hür Olmak :** Köle, esir ve mahkûma hac farz değildir. Çünkü hac, süresi uzun, belli bir yolculuğu gerekli kılan ve yolculuğa güç yetirilmesi şart kılınan bir ibâdettir. Hürriyetten yoksun olan kimsenin bunu ifa etmesi mümkün olmaz. **4. Vakit :** Arafat'ta vakfe ve ziyâret tavâfı için belirli vakitlere yetişmedikçe hac farz olmaz. Şu âyetler haccın vakitli bir ibâdet olduğunu gösterir : "Sana yeni doğan ayları (hilalleri) sorarlar. De ki : ' O, insanların faydası için vakit ölçüleridir." "Hac ayları bilinen aylardır" Hanefî ve Hanbelîlere göre, hac ayları; Şevvâl, Zilkâde ve Zilhicce'nin ilk on günüdür. Buna Abâdile adıyla anılan İbn Mes'ud, İbn Abbâs, İbn Ömer ve İbnü'z - Zübeyr den nakledilen "En büyük hac (hacc-ı ekber) günü, Kurban bayramı günleridir." hadisi delil olarak gösterilir. Bu sürenin dışındaki vakitler, farz hac için ihrama girmeye ve haccın rükünlerini ifâya elverişli değildir. Ancak hac niyetiyle ihrama, bu aylardan önce girilse, ihram geçerli ve yapılacak hac sahih olur. Delili ; "Hac ve umreyi Allah için tamamlayınız" âyetidir. Bu durumda hac ayları girmedikçe hac fiillerinden birşey yapmak câiz olmaz. Hanefîlere göre ihrâm bir şart olup, bunun öne alınması, abdestin namaz vaktinden öne alınması gibidir. Çünkü ihrâm, hac yapacak kişinin kendisine bazı şeyleri yasaklaması ve bazı şeyleri de gerekli kılmasıdır. Yine bu, ihrâmı, Mikât'tan önce başlatmak gibi olur. Bununla birlikte hac aylarından önce ihrâma girmek mekrûh olur. Mâlikilere göre, hac ayları tam üç aydır. İhramın vakti, Şevval'in başından, yani Ramazan bayramının ilk gecesinden itibaren başlar, Kurban bayramı sabahı şafak sökünceye kadar devam eder. Bir kimse bayram sabahı şafak sökmezden önce bir an, ihramlı olarak Arafat'ta dursa hacca yetişmiş olur. Geride ziyaret tavafı ve sa'y gibi ibâdetler kalır. **5. Haccı ifâya gücünün yetmesi** (istitâa) . Bu; beden, mal veya yol emniyeti ile ilgili olabilir. Ayette, "Oraya gitmeye gücü yeten herkese, Allah için, Kâbe'yi ziyaret edip haccetmek farzdır. 37 buyurulur. Ayetteki "hacca yol bulabilen, hacca gitmeye gücü yeten" ifadesi, Hanefîlere göre "bedenî, mâlî istitaat ve emniyet" unsurlarını kapsamına alır. Bunlar haccın edasının şartlarıdır. **HACCIN EDASININ FARZ OLMASININ ŞARTLARI: A - Ortak Şartlar: 1. Beden sağlığı ve sağlamlığı:** Buna göre, yatalak hasta, kör, felçli, iki ayağı kesik, binit üzerinde kendi başına duramayan yaşlı kimse, tutuklu bulunan ile zâlim yöneticilerin hac için vize vermediği kimseler üzerine hac farz olmaz. Çünkü Allah Teâlâ, haccın farz olması için "gücün yetmesi"ni şart koşmuştur. İbn Abbâs "istitâa"yı yol azığı (zâd) ve binit (râhıle) olarak tefsir etmiştir. Âyette, "Allah hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden fazlasını yüklemez" buyurulur. **2. Gerekli maddî güce sahip olmak:** Bu yolda tüketeceği yiyecek ve oraya varabilmek için bineceği vasıtadan ibarettir. Buna göre, bir kimseye haccın farz olabilmesi için, hac süresince hem kendisinin, hem de bakmakla yükümlü olduğu kimselerin nafakalarını ve nakil vasıtasını temin gücüne sahip olmalıdır. Mekke'liler ve Mekke çevresinde oturanlar için nakil aracına sahip olmak şart değildir; yaya yürüyecek durumda bulunmaları yeterlidir. **3. Yol emniyeti:** Haccın farz olması için yol güvenliğinin bulunması şarttır. Bu, Ebû Hanife'ye göre, vücûbunun, bazılarına göre ise edâsının şartlarındandır. Kadın için yol emniyeti; beraberinde neseb veya sihrî (evlilikle doğan hısımlık) hısımlardan fâsık olmayan akıllı, ergin veya mürâhık (yaşla bûluğ arası erkek çocuk) mahrem birisinin veya kocasının bulunmasıyla gerçekleşir. Kadının yanında kocası veya mahrem bir hısımı olmaksızın, Mekke'ye üç gün üç gece (sefer mesafesi) ve daha uzak yerden gelerek hac yapması tahrîmen mekrûhtur. Mahremsiz hac yaparsa kerâhetle birlikte câiz olur. Mahremin bu-

(850) Haccın [88] Rükünleri [89]

lunması vücûb şartıdır. Edâ şartı, diyenler de vardır. Günümüzde yaygın fesad sebebiyle, kadın süt erkek kardeşiyle yolculuk yapamaz. Çünkü genç sıhrî hısımlarda olduğu gibi, süt hısımıyla başbaşa kalmak (halvet) mekruhtur. Şâfiîler buna "kadının, kafilede güvenilir diğer kadınlarla birlikte hac yapabileceği" esasını ilâve ederler. **B - Kadınlarla İlgili Özel Şartlar: 1. Hac'da yol arkadaşının bulunması:** Hac yapacak kadının yanında kocası veya mahrem bir akrabâsının bulunması gereklidir. Aksi halde kendisine hac farz olmaz. Hadislerde "Kadın, yanında mahremi bulunmadıkça üç günden fazla yolculuk yapamaz." "Bir kadın, yanında kocası bulunmadıkça hac yapmasın" buyurulur. Şafiîler ise kadına, güvenilir kadınlarla birlikte olunca, haccı gerekli görürler. Yol arkadaşı olarak tek kadın yeterli değildir. Mâlikîlere göre ise kadın, yalnız kendilerine emânet edilmiş kadın arkadaşları veya yalnız erkekler yahut da erkek-kadın karışık bir toplulukla birlikte hac yapabilir. Bu iki mezhebin dayandığı delil; "Oraya gitmeye gücü yeten herkese, Allah için Kâbe'yi ziyaret edip hac etmek farzdır" âyetinin genel anlamıdır. Bu yüzden, kadın kendisi aleyhine kötülükten güvende olunca, ona hac gerekli olur. Mahrem ifadesi, nesep, süt veya sıhrî hısımlık yüzünden kendisiyle evlenmek ebediyyen haram olan kimseleri içine alır. Oğul, torun, baba, dede, sütoğul, sütkardeş , damat, kayınpeder gibi. Kızkardeşin, hala veya teyzenin kocası olmak geçici evlenme engeli doğurduğundan, eniştelerle hac yolculuğu câiz olmaz. Şâfiî ve Mâlikîlerle diğer fakihler arasındaki bu görüş ayrılığı, bir farzı ifâ için yapılacak yolculuğa mahsustur. Hac Yolculuğu böyledir. İhtiyâri yolculuklar icmâ ile buna kıyas edilmez. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir erkek, bir kadınla yanlarında mahrem biri bulunmadıkça yalnız kalmasın. Kadın, yanında mahremi bulunmadıkça yolculuk yapamaz." Bir adam kalktı: "Ey Allah'ın elçisi, karım hac yolculuğuna çıktı. Ben ise falanca gazveye yazıldım. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Git ve karınla birlikte haccet" **2. İddetli Olmaması:** Hac yapacak kadının boşanma veya vefâttan dolayı iddetli olmaması gereklidir. Çünkü Yüce Allah şu âyetle iddetli kadınların evden çıkışını yasaklamıştır. "Boşadığınız kadınları evlerinden çıkarmayın. Kendileri de çıkmasınlar. " Haccın başka bir vakitte edâsı mümkündür. İddet ise ancak özel bir vakitte söz konusu olur. **C - Hacca Engel Olan Durumlar : 1) Ebeveyn :** Ana veya baba Mekkeli olmayan çocuğunu nâfile hac veya umre içiin ihrâma girmekten alıkoyabilir. Ancak farz hacca engel olamazlar. Çünkü ebeveyne hizmet, bir cihaddır. Farz hac'da ana babadan izin almak sünnettir. **2) Evlilik :** İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre koca, karısının farz haccına engel olamaz. Çünkü bu, ilk yükümlülük yılında (fevrî) farz olmuştur. Şâfiîlere göre ise koca, karısını farz veya sünnet hacdan alıkoyabilir. Çünkü kocanın hakkı önceliklidir. Hac ibâdeti ise ömür boyu ifâ edilebilir. **3) Kölelik :** Efendinin kölesini farz veya sünnet hac'dan alıkoyma hakkı vardır. Ancak köle onun izniyle ihrâma girmişse, artık hac veya umreyi tamamlamasına engel olamaz. **4) Hapis :** Haksız olarak veya maddî sıkıntı içinde olduğu halde bir borçtan dolayı hapiste bulunmak hac engelidir. **5) Borçluluk :** Vâdesi gelen borcu ödemek için başka bir malı olmayan borçlunun hac yapmasına, alacaklı engel olabilir. Vâdesi gelmeyen borçlar hac engeli teşkil etmez. **6) Hacr altında bulunmak :** Sefih olan kimse veli veya vasînin izni olmadıkça hac yapamaz. **7) İhsâr :** Hac veya umre için ihrâma girmiş olan kimsenin, düşmanın engel olması veya hastalık gibi bir sebeble hac veya umreyi tamamlayamadan ihramdan çıkmak zorunda kalmasıdır. Böyle bir engelle karşılaşan kimseye de " muhsar " denir. Ölüm veya malını verme dışında engeli aşmaya gücü yetmeyen hacı, engelin kalkması umulan bir süre bekledikten sonra ihramdan çıkabilir. Ancak bu durumda kurban kesmesi gerekir. **8) Hastalık :** Bir kimse ihrâma girdikten sonra hastalansa, Ebû Hanife'ye göre, muhsar sayılır ve ihramdan çıkabilir. Şâfiî, Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise, ihramda iken hastalanan kimse, uzun sürse bile, iyileşinceye kadar ihramlı olarak kalır. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[88] **BAŞKASININ YERİNE HACCETMEK (HACDA NİYABET) : İbâdetler, başkasının yerine yapılıp yapılmaması bakımından üçe ayrılır: a) Sırf mâli ibâdet.** Zekât, keffâret ve kurban kesip etini dağıtmak gibi. Zâruret olsun veya olmasın bunları, başkasına yetki vererek yerine getirmek mümkün ve câizdir. **b) Sırf bedenî ibâdet.** Namaz, oruç gibi. Bunlarda niyâbet câiz değildir. Çünkü bu ibâdetlerin amacı nefsi eğitmektir. Bu ise, başkasının bizim adımıza namaz kılması veya oruç tutması ile gerçekleşmez. **c) Hem bedenî hem mâli ibâdet.** Hac gibi. Mâlikiler dışında, İslâm hukukçularının büyük çoğunluğuna göre, acz veya zarûret hâlinde, hac'da niyâbet câizdir. Çünkü hacdaki zorluklar, kişinin kendi fiiliyle meydana geleceği gibi, hac masraflarını karşılayacak olan başka birisinin (hac nâibi) fiiliyle de gerçekleşir. Mâlikiler ise hayatta olanın farz veya nâfile hac için, kendi yerine başkasını göndermesini câiz görmezler. Vefât eden kimse haccı vasiyet etmişse, kerâhetle birlikte geçerli olur. İslâm âlimleri dua, sadaka ve kurban gibi ibâdetlerin sevâbının bağışlanan ölüye ulaşacağında görüş birliği içindedir. "İnsan öldüğü zaman ameli kesilir. Üç şey müstesnâdır : Sadaka - i cariye, yararlı ilim ve kendisi için dua eden hayırlı evlâd " İslâm bilginlerinin çoğunluğuna göre, bir kimse namaz, oruç, sadaka gibi ibâdetlerini veya okuduğu Kur'an-ı Kerîm'in sevabını başkasına bağışlayabilir. Hz. Peygamber iki koç kurban kesmiş; birisini kendisine, diğerini de ümmetinden Allah'ın birliğini kabul edenlere bağışlamıştır. "İnsan için ancak kendi çalıştığının karşılığı vardır." âyetinden, bu amelin sevabının başkasına hibe edilmesi durumu istisna edilmiştir. Hanefilere göre, hastalık ve benzeri bir özür sebebiyle hac kendisine bizzat farz olmayan zengin müslümanın, kendi yerine başkasını hacca göndermesi gerekir. Bu, ona hac olarak yeterlidir. Hac'da niyâbet yalnız acz halinde câizdir. Ayrıca bu hâlin ölüme kadar devam etmesi de şarttır. **Hac'da niyâbetin şartları şunlardır : a) İhrâma girerken nâibin, asîl yerine niyet** etmesi. **b) Asîlin, zengin olduğu halde haccı bizzât eda etmekten âciz** olması. **c) Acz halinin hastalık ve hapis gibi sebeblerle ölünceye kadar devam etmesi.** Acz hâli ölmezden önce sona ererse nâibin (vekil) haccı yeterli olmaz. Çünkü başkası yerine hac, kıyasın aksine, iyileşmesi umulmayan acz zarureti sebebiyle sâbit olmuştur. Bu yüzden cevaz bununla sınırlıdır. Bu, Hanefi ve Şâfiilerin görüşüdür. Hanbelilere göre ise, başkasına hac yaptıran kimse sonra iyileşse de bu hac yeterli olur. **d) Başkasını vekil gönderecek kimsenin hacla yükümlü olması** gerekir. **e) Özrün, vekil göndermezden önce mevcud** olması. **f) Hac masraflarının tamamının veya çoğunun asîlin malından karşılanması gerekir.** Ayrıca vârisin, teberrûda bulunarak mirasçısı olduğu kimse için hac yaptırması mümkündür. **g) Mikat'ta asîlin talimatına uygun olarak ifrad, temettu' veya kıran** hac çeşidlerinden birisine niyet edilmesi. **h) Nâibe, hac yapması için emir verilmiş olması.** Çünkü mirasçı dışında, başkası yerine izinsiz hac câiz olmaz. **i) Hanefilere göre, hac için adam kiralama** (icare

Haccın rükünleri dört tanedir:
1- Niyetle beraber ihrama girmek.
2- Arafatta vakfe'ye durmak.
3- Kâbe-i Şerif ' i tavaf etmek.
4- Safa ile Merve arasında sa'y etmek. [90]

---

akdi) câiz değildir. **j) Haccın sahih olması için nâibin ehliyet şartlarını taşıması gerekir.** Kendi haccını ifa etmemiş olan kimsenin, başkası yerine hac yapması caiz ise de, hac yapıp, haccın menâsikini bilen kimsenin vekil yapılması daha faziletlidir. Çünkü, yaşlılığı yüzünden hac yapamayan babasının yerine hac yapıp yapamayacağını soran Has'ameli bir kadına Hz. Peygamber (s.a.s.); "Onun yerine hac yap " buyurmuştur. Bu hadisin mutlak anlamına göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) kadının daha önce kendi farz haccını ifâ edip etmediğini sormamıştır. **Mâlikilere göre, böyle bir hac mekruhtur. Şâfiî ve Hanbelilere göre ise, kendi farz haccını ifâ etmemiş olan kimsenin başkasının yerine hac yapması sahih değildir.** Çünkü Şübrüme'nin yerine telbiye getiren bir adama Rasûlullah (s.a.s.) ; "Önce kendi yerine hac yap, sonra Şübrüme için hac yaparsın " buyurmuştur. Onlar, el - Has'amiyye hadîsini, Hz. Peygamberin, o kadının daha önce kendi farz haccını ifâ ettiğini bildiğine hamlederler. Ayrıca "İslâm'da sarûre yoktur." hadisi de bunu destekler. Sarûre; kendi haccını yapmayan kimsenin başkasının yerine hac yapması demektir. **k) Yerine hac yapılacak kimse, vekili şahıs olarak belirlemişse,** onun haccı bizzat yapması gerekir. Genel yetki verilmişse hac'da vekilin vekili geçerlidir. **l) Vekilin haccı fâsit olursa,** hac masraflarını asîle iâde eder ve kendisi kaza ile yükümlü olur.) Vekîlin, asîlin talimatına uygun hareket etmesi ve tek hac için ihrâma girmesi gerekir. Yukarıdaki bütün bu şartlar, Hanefilere göre vâcib ve farz hacla ilgilidir. Başkasının yerine nâfile hac'da müslüman, akıllı ve mümeyyiz olma dışında bir şart aranmaz. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[89] **HACCIN SIHHATİNİN ŞARTLARI**: Yapılacak haccın geçerli olması için dört şartın bulunması gereklidir. **1) İslâm :** Haccın, hem farz olmasının ve hem de sıhhatinin şartıdır. **2) Özel yerler :** Arafat ve Kâbe **3) Özel vakit :** Arafat'ta vakfe, arafe günü zevalden itibaren, kurban bayramı sabahı şafak sökünceye ; ziyâret tavafı ise, bayram sabahından, ömür sonuna kadar yapılabilir. Ancak ziyâret tavafını bayramın ilk üç gününde yapmak vâcip olduğu için, ziyaret tavafını bundan sonraya bırakana, vâcibi terkettiği için, kurban kesmek gerekli olur. **4) İhram :** Hac veya umre niyetiyle, diğer zamanlarda helâl olan bir kısım fiil ve davranışları, kişinin kendisine hac veya umre süresince haram kılması demektir. Halk arasında ihramlı erkeğin örtündüğü iki parça örtüye de "ihram " denilmektedir. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[90] **HAC FİİLLERİNİN HÜKÜMLERİ:** Hac süresince yapılan, farz, vâcip veya sünnet niteliğindeki haccın fiillerine " Menâsik " denir. Bu menâsikten farz olanlara rükün adı verilir. **A - Haccın Rükünleri :** Hanefilere göre haccın rükünleri ikidir. Arafat'ta vakfe yapmak ve ziyaret (ifâda) tavâfını ifâ etmek. Bu rükünlerden birisi eksik kalırsa hac bâtıl olur. Rükün veya farz kesin delille; vâcib ise zannî bir delille sâbit olan hükümdür.Vâcibi bir özürden dolayı terkedene birşey gerekmez. Ancak özürsüz terkedilirse kurban cezası gerekli olur. **1) Vakfe:** Arafe günü, güneşin zevâlinden, kurban bayramının birinci günü şafak sökünceye kadar, Arafat'ta kısa bir süre de olsa, durmanın, haccın aslî bir rüknü olduğunda, İslâm bilginleri görüş birliği içindedir. Hadiste; "Hac Arafat'tır." buyurulur. Bu yüzden, vakfe yapamayan kimse, haccı kaçırmış olur ve ertesi yıl yeniden hac yapar. Bugün belirli sınırlarla çevrelenen Arafat'ın her yeri vakfe yeridir. Hadiste "Arafat'ın tamamı vakfe yeridir." buyurulmuş, ancak Urene vadisi, Şeytan vadisi olarak nitelendirilerek, vakfe yeri dışında tutulmuştur. Arafat'ın Cebelü'r -rahme denilen yerinde vakfe yapmak daha faziletlidir. Hanefi, Maliki ve Hanbelilere göre, Arafat'ta gece ile gündüzün arasını birleştirmek için güneş batıncaya kadar kalmak vâciptir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) böyle yapmış ve "Hac ile ilgili ibâdetlerinizi benden alınız " buyurmuştur. Bu yüzden, güneşin gurûbundan önce Arafat'tan ayrılana kurban cezası gerekir. Şâfiîler gurûba kadar kalışı sünnet kabul ederler. İslâm bilginleri arasında, vakfe için abdest, setr-i avret, kıbleye dönme ve niyetin şart olmadığı konusunda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Bu duruma göre, abdestsiz, cünüp, hayızlı veya nifaslı kimsenin yapacağı vakfe de geçerlidir. Çünkü Hz. Aişe, Rasûlullah (s.a.s.)'ın emriyle, hayızlı iken vakfe yapmıştır. **2) Tavâf:** Tavâf, sözlükte; ziyaret etmek, birşeyin etrafında dolaşmak demektir. Bir terim olarak; Kâbe -i Muazzama'nın etrafında yedi defa dolaşmak, anlamına gelir. Tavâfa, Kâbe'nin Hacerü'l -esved köşesinden Kâbe sola alınarak başlanır. Gerek tavâfa başlarken ve gerek tavâf sırasında Hacerü'l - esved'in önüne geldikçe, ona doğru dönülür, namazda durur gibi tekbir ve tehlil ile kutsal taşa mümkünse eller sürülür veya öpülür. Bu mümkün olmazsa karşıdan elle selâmlanır. Buna " istilâm " adı verilir. Tavâfta her dolanmaya "şavt " denir. Hacda üç çeşit tavâf sözkonusu olur. Kudûm, Ziyaret (ifâda) ve Vedâ (Sader) tavâfı. Bunun dışında yapılan fazla tavâflar nâfiledir. **a) Kudûm tavâfı :** Fakihlerin çoğunluğuna göre, Arafat'ta vakfeden önce Mekke'ye giren hacılar için kudûm tavâfı sünnettir. İfrâd veya kıran haccı arasında fark yoktur. Mekke'liler ve mikat bölgesi içinde oturanlar kudûm tavâfı yapmazlar. Yine mikatlar dışından (âfâkî) gelse de umre ve temettu' haccı yapanların da bu tavâfı yapma zorunluluğu yoktur. **b) Ziyâret tavâfı (ifâda) :** Bu tavâfın bir rükün olduğunda görüş birliği vardır. Hac, bu olmaksızın tamamlanmaz. Ayette; "Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve o Beyt -i Atik'i (Kâbe) tavâf etsinler" buyurulur. **Ziyaret tavafının şart veya vacipleri beş tanedir: 1.** Tavaf niyeti , **2.** Gücü yetenin yürüyerek tavaf etmesi , **3.** Mescid -i Hâram içinde, Beytullah'ın çevresinde yapılması, **4.** Tavâfın zamanı, Kurban bayramının birinci günü şafak söktüğü zaman başlar ve ömür boyu devam eder. Ancak bu tavâf bayram günlerinden, sonraya kalırsa bir ceza kurbanı gerekir. **5.** Bu tavâfın ilk dört şavtı farz, geri kalan üç şavtı sünnettir. Tavâf bir çeşit namazdır. Hadiste şöyle buyurulur : "Tavâf Allahu Teâlâ'nın kendisinde yani, tavâf yaparken konuşmayı mübah kıldığı bir namazdır." **c) Vedâ tavâfı (Sader) :** Hac sırasında Mina'dan Mekke'ye inildiği vakit yapılan tavâftır. Bu tavâf, Mâlikilere göre mendup, diğer mezheplere göre ise vâciptir. Mekke ve çevresinde oturanlar için vedâ tavâfı gerekli değildir. Bununla hac ibâdetleri son bulmuş olur. Hacılar Kâbe-yi Muazzama'ya vedâ ederek ülkelerine dönmek üzere bulunurlar. Mâlikî ve Hanbelilere göre, haccın rükünleri; İhram, Safâ ile Merve arasında yedi

(851) Umrenin [91] Rükünleri

Umrenin rükünleri üçtür

1- İhrama girmek.
2- Tavaf etmek.
3- Say etmek. Saçı tıraş veya kısaltma yapmak (bu da) iki görüşten birisidir.

(852) Haccın [92] Vacipleri

şavt'lık sa'y, Arafat'ta vakfe ve ziyâret tavâfı olmak üzere dört tanedir. Şâfîîler bu dört rükne, saçların traş edilmesini veya kısaltılmasını ilâve ederler. Bunların dışında tavâf çeşidi olarak nâfile ve umre tavâfı sözkonusudur. Nâfile (tatavvu) tavâf, Mekke'ye dış belde ve ülkelerden gelenler için nâfile namaz kılmaktan daha faziletlidir. Umre tavâfının dört şavtı, umrenin rükünlerinden olup, umrede kudûm veya vedâ tavâfı bulunmaz. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[91] **UMRE VE UYGULAMASI:** Yalnız umre yapmak isteyen kimse, Mikat'ta, Mekkeli ise harem dışında, umre yapmaya niyet edip ihrâma girer. Erkek, elbiselerini çıkarıp peştemale bürünür, telbiye getirir ve yol boyunca telbiyeye devam eder; ihram yasaklarından kaçınır. Mekke-i mükerreme'ye girince umre için tavâfta bulunur. Hacerü'l-Esved'i her defasında selâmlar ve ilk üç dolaşmada sürat gösterir, tekbir ve tehlilde bulunur. Bundan sonra sürat gösterir, tekbir ve tehlilde bulunur. Bundan sonra Safa ile Merve arasında yedi defa sa'y yapar. Daha sonra saçlarını tıraş ettirmek veya kısaltmak sûretiyle umresini tamamlamış ve ihrâmdan çıkmış olur. Artık Mekke'de kaldığı sürece Kâbe'yi nâfile olarak tavâf edebilir. Normal elbiselerini giyer ve kendisine daha önce helâl olan şeyler yine helâl olmuş olur. Umrenin rüknü tavâftır. Âyette; "Onlar o Beyt-i Atîk'i tavâf etsinler" buyurulur. Vâcipleri ise; Safa ile Merve arasında sa'y yapmak, tıraş olmak veya saçları kısaltmaktan ibarettir. Tavâfın ilk şavtında, Hacerü'l- esved selâmlandığı andan itibaren telbiye kesilir. Bu, umrenin sünnetidir. Umre için belirli bir zaman yoktur. Yılın her mevsiminde yapılabilir. Ancak Hanefî mezhebine göre, yalnız Arafe günü ile kurban bayramının ilk dört gününde umre yapılması tahrîmen mekruhtur. Ramazan ayında yapılması ise menduptur. Şâfiîler, Arafe ve kurban bayramı günlerinde yapılacak umrenin daha az faziletli olduğunu söylerler. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[92] **HACCIN ÇEŞİTLERİ:** Hac; farz, vâcib ve sünnet olmak üzere üç kısma ayrılır. Gerekli şartlara sahip olan her müslümana ömründe bir defa haccetmek farzdır. Hac yapmayı adayan kimsenin haccetmesi vâciptir. Yine, başlanmışken bozulan nâfile bir haccı kaza etmek de vâciptir. Farz haccı yapmış olan kimsenin, birden fazla yapacağı haclarla, henüz yükümlü olmayan çocuğun yapacağı hac nâfiledir. Umre ise, hac ayları dışında da yapılabilen sünnet bir ibâdettir. Gerek farz, gerek vâcip, sünnet veya nâfile hac üç çeşide ayrılır. İfrâd, temettü, ve kıran haccı. **A - İfrâd haccı**: Mikatta ihrâma girerken yalnız hac yapmaya niyet edilince, buna ifrâd haccı denir. Bu haccı yapana da " müfrid " denir. Bunda, umre yapılmaksızın yalnız hac ibâdeti ifâ edilir. Akabe cemresini atıncaya kadar ihrâmda kalır. Akabe cemresinden sonra dilerse kurban keser. Çünkü ifrâd haccı yapana kurban kesmek vâcib değildir. Dilerse nâfile olarak keser. Sonra traş olur veya saçlarını kısaltır ve ihramdan çıkar. **B -Temettu haccı**: Hac aylarında önce umre için ihrama girip, umreyi tamamladıktan sonra, aynı yılın hac aylarında hac için yeniden ihrâma girerek yapılan hacca "temettu' haccı" denir. Burada umre ve hac ayrı ayrı ihrâmla ifâ edilmektedir. Bu çeşit haccı yapana " mütemetti " denir. Temettu haccı yapacak olan kimse, mikatta umre niyetiyle ihrâma girer. Mekke'ye ulaşınca tavâf ve sa'yeder, tıraş olur veya saçlarını kısaltır. Böylece umreyi tamamlayıp ihrâmdan çıkar. Normal elbiselerini giyer, ihrâmlı olmayanlara mübah olan şeylerden yararlanır. Sonra Zilhicce'nin sekizinci günü veya daha önce Mekke'de kaldığı evde ihrâma girer, kudûm tavafını yapar, diğer hac amellerini tamamlar. Bir haccın temettu' haccı sayılması için, umre ile haccın aynı hac mevsimi içinde yapılması gereklidir. Hac mevsiminden önce umre yapıp, sonra hac mevsiminde hac yapmak, temettu' haccı olmadığı gibi, bir yıl umre, sonraki yıl hac yapmakla da temettu' meydana gelmez. Mikatların dışında kalan belde ve ülkelerden gelen hacılar (âfâkîler), uzun süre ihrâmda kalmamak için, daha çok temettu' haccını tercih ederler. Burada umre ile haccı, aynı hac mevsiminde ayrı ihrâmlarla birlikte yapmaya muvaffak kıldığından, Allahu Teâlâ için bir şükür kurbanı kesilir. Bu kurban, Akabe cemresi atıldıktan sonra, traştan veya saçları kısaltmazdan önce, kurban bayramı günlerinden birinde kesilir. Kurban kesmeye gücü yetmeyen kimse, hac sırasında bayramdan önce üç, bayram günleri çıktıktan veya kendi beldesine döndükten sonra yedi olmak üzere toplam on gün oruç tutar. **C - Kırân haccı**: Aynı hac mevsimi içinde umre yaptıktan sonra ihrâmdan çıkmadan yapılan hacca, " kırân haccı "; bu haccı yapana " kârîn " denir. Kişi, umre ile haccı beraber yapmak üzere ihrâma girer; umreyi tamamlar, ihrâmdan çıkmaz; ihrâmın gereklerine riâyet ederek hac fiillerine başlar, kudûm tavafını yapar, Arafat'ta durur, bayramın birinci günü Akabe cemresini attıktan sonra kurbanını kesip traş olur, ihrâmdan çıkar. Temettu' ve kırân haccı yapanlara şükür kurbanı kesmek vâciptir. İfrâd haccı yapanın böyle yükümlülüğü yoktur, dilerse nâfile kurban kesebilir. Kırân haccında da şükür kurbanı kesemeyen kimse, bayramdan önce üç gün, evine döndükten sonra yedi gün olmak üzere, on gün oruç tutar. Allahu Teâlâ şöyle buyurur : " Güvene kavuştuğunuz zaman hac zamanına kadar umre ile faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen kurbanı keser; kurbanı bulamayan, üç gün hacda, yedi gün de döndüğünüz zaman olmak üzere tam on gün oruç tutar. Bu, ailesi Mescid -i Haram civarında oturmayanlar içindir." Temettu' veya kırân haccı yapan kimsenin şükür kurbanı kesmeye gücü yetmez ve kurban bayramından önceki üç gün orucu da tutmamış bulunursa, sonraki yedi günü de tutması gerekmez. Bunun yerine kurban kesmesi gerekir. Kurban kesemeyecek durumda ise ihrâmdan çıkar, fakat bu kez iki kurban lâzım gelir. Birisi temettu' veya kırân kurbanı, diğeri kurban kesmeden ihrâmdan çıktığı için ceza kurbanıdır. Mekkelilere ve Mikat sınırları dâhilinde oturanlara temettu' veya kırân haccı yoktur. Onlar yalnız ifrâd

Haccın vacipleri üçtür

1- Mikat (yerlerinden birinde) ihrama girmek.
2- Üç cemreye taş atmak.
3- Tıraş olmak. [93]

(853) Haccın [94] Sünnetleri

---

haccı yaptıklarından şükür kurbanı kesmeleri gerekmez. **D - Hedy kurbanı:** Allahu Teâlâ'nın rızasını kazanmak için veya hac ibâdetindeki bir eksiklikten yâhut ihrâm yasaklarına uymamaktan dolayı keffâret (ceza) olarak kesilmek üzere Harem - i Şerife götürülen veya kendisi yahut parası gönderilen kurbana " hedy " denir. Ayette şöyle buyurulur : "Eğer emniyet içinde iseniz, hac zamanına kadar umre yapana, gücünün yettiği bir kurban (hedy) gerekir. Temettu' veya kırân haccında kesilen şükür kurbanı ile hac mevsiminde Harem'de kesilen nâfile her cins kurban " hedy kurbanı " olup, bunların sahipleri etlerinden yiyebilir. Ceza veya keffâret kurbanı ise hedy olmakla birlikte zekât, adak kurbanı ve fıtır sadakası türünden sayıldığı için, bunun etinden sahibi, eşi, usûl ve fürûu yiyemezler. Yiyecek olurlarsa kıymetini yoksullara ödemeleri gerekir. Şükür kurbanı bayramın ilk üç gününde traş olmazdan önce kesilebilirse de, birinci günü kesilmesi daha faziletlidir. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[93] **Haccın Vâcipleri:** Hanefilere göre, hacda, kendi başına vâcib olan beş ibâdet vardır. Sa'y, Müzdelife vakfesi, şeytan taşlama, traş veya saçları kısaltma ve vedâ tavâfı. Bunlardan başka, haccın rükün, farz veya şartlarını tamamlayıcı nitelikte olmak üzere on tane daha vâcib vardır. Bunları kısaca açıklayacağız . **1) Sa'y :** Safâ ile Merve arasında yedi şavtlık sa'yı (hızlı yürüyüş) yapmak, Hanefilere göre vâcib, diğer mezheplere göre bir rükündür. Kur'an' da şöyle buyurulur: "Şüphesiz ki, Safâ ile Merve Allah'ın alâmet-lerindendir. Kim hac için Kâbe'yi ziyâret eder veya umre yaparsa, Safa ile Merve'yi tavâf etmesinde bir sakınca yoktur." Hz. Peygamber şöye buyurur : "Şüphesiz Allah size sa'yı farz kıldı; size sa'y farz kılındı, sa'y yapınız." Sa'yın tavâftan sonra yapılması, Safâ'da başlayıp Merve'de bitirilmesi ve yedi şavt halinde Safâ ile Merve arasındaki mesafeyi tam olarak kapsaması gereklidir. **2) Müzdelife'de vakfe :** Bayram akşamı şafağın sökmesiyle güneşin doğması arasında Müzdelife'de bir an da olsa bulunmak vacib, geceyi orada geçirmek sünnet, Meş'ar-i Haram denen Kuzah Dağı'na gitmek ise müstehaptır. Ayette şöyle buyurulur : "Arafat'tan sel gibi akıp inerken Meş'ar -i Haram'da Allah'ı zikredin." Hadiste şöyle buyurulur : "Kim bizim şu sabah namazımızda hazır bulunur, biz ayrılıncaya kadar bizimle birlikte vakfe yapar ve daha önce gece veya gündüz Arafat vakfesini de yapmış olursa, onun haccı tamam olur " Müzdelife vakfesi bir özür sebebiyle terkedilirse birşey lâzım gelmez. Çünkü Hz. Peygamber bu vakfeyi yapamayan zayıf kimselere keffâreti emretmemiştir. Özürsüz terk ise kurban cezasını gerektirir. **3) Mina'da şeytan taşlamak:** Buna "remyu'l- cemerât" denir. Câbir (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.s.)'i, kurban bayramı gününde, biniti üzerinde şeytan taşlarken (cemrelere taş atarken) gördüm. O, şöyle diyordu: "Hac menâsikini (ibâdetini) benden alınız. Ben bu haccımdan sonra hac yapıp yapamayacağımı bilmiyorum" Mina'da üç ayrı yerde bulunan ve küçük, orta ve büyük (akabe) cemresi adı verilen taş yığınlarına, kurban bayramı günlerinde "Bismillâhi Allahu ekber" denilerek yedişer tane küçük taş atılır. Bu, Hz. İbrahim, eşi Hacer ve oğlu İsmail'in o yörede şeytan taşlamasının bir sembolüdür. Şeytan o sırada onlara İsmail'in kurban edilmemesi için vesvese vermeye çalışıyordu. **4) Tıraş olmak veya saçları kısaltmak (halk veya taksîr):** Mina'da taşları attıktan sonra, temettu' haccı yapanın kurban kesmesi, daha sonra da Mekke Hareminde ve bayramın ilk üç gününden birinde saçlarını tıraş etmesi veya kısaltması vâciptir. Kadınlar saçlarının ucundan biraz keserler. Böylece ihrâmdan çıkmış olurlar. Kur'an'da şöyle buyurulur: "Sonra kirlerini gidersinler " İbn Ömer, âyetteki "tefes "in ; saçları tıraş etmek ve ihrâmı çıkarıp elbiseleri giymek anlamına geldiğini söyler. Enes (r.a)'den şöyle dediği nakledilir : Rasûlullah (s.a.s.), Mina'ya geldi, cemrelere vardı, Onları taşladı. Sonra Mina'da kaldığı yere gitti ve kurban kesti. Sonra berbere başının sağ ve sol yanlarını göstererek, saçlarını almasını söyledi. Ebû Hüreyre'den rivâyete göre, Hz. Peygamber (s.a.s.), ihramdan çıkarken başını tıraş edene iki defa Allah'tan mağfiret isteyerek dua etmiş, saçını kısaltanlar için de dua etmesi istenince, üçüncüde onlara dua etmiştir. Ayette şöyle buyurulur : "İnşâallah hepiniz, güven içinde saçlarınızı kestirmiş olarak, kiminiz de kısaltarak, mutlaka Mescid -i Haram'a gireceksiniz." Hz. Peygamber (s.a.s.), Hudeybiye seferinden önce, bu âyette haber verilen durumu, rüyasında görmüş, böylece Mekke'nin fethini ve yapılacak haccı ashâbına müjdelemiştir. **5) Vedâ tavâfı (Sader):** Mikatların dışından gelenlerin, haccı tamamladıktan sonra Mekke'den ayrılacakları zaman, son olarak Kâbe'yi Muazzama'yı tavâf etmeleri vâciptir. Hz. Ömer'den şöyle nakledilmiştir: " Kim Beytûllah'ı haccederse, onun son niyeti Beytûllah olsun. Ancak hayızlı kadın müstesnâdır. Rasûlullah (s.a.s.) onlara ruhsat verdi. " Buna göre vedâ tavâfının şartları; hacının Hicaz'a dışardan gelmiş olması, hayızlı veya nifaslı bulunmaması, tavâfa niyet etmesi ve ziyâret (ifâda) tavâfından sonra yapmasıdır. **Haccın rükün veya şartlarını tamamlayıcı nitelikteki diğer bazı vâcipler de şunlardır: 6) İhrama Mikat denilen yerlerden başlamak :** Mikatı ihramsız geçen kimse, geri dönüp mikat'ta ihrama girer ve telbiye getirirse birşey gerekmez. Kurban cezası sâkıt olur. İbn Abbas mikattan sonra ihrama giren kimseye şöyle demiştir : "Mikata dön ve telbiye getir. Aksi halde hac etmiş olmazsın. " **7) İhramlıya yasak olan şeyleri terketmek :** Dikişli elbise giyilmesi, avlanması, daha ihramda iken saçların kesilmesi gibi. **8) Arafat'ta güneşin zevâlinden,** guruba kadar durmak. **9) Dört şavtı (dolanması) farz olan ziyaret tavâfını yedi şavta** tamamlamak. **10) Ziyaret tavâfını,** kurban bayramının birinci, ikinci ve üçüncü gününde yapmak. **11) Tavâf sırasında abdestli olmak ve avret yerleri örtülü** bulunmak. **12) Kâbe - Muazzama'yı tavâfa dâima Hacerü'l - Esved tarafından başlayıp,** Beyt'i sola alarak tavâf etmek ve bunu yaya olarak yapmak. **13) Tavâfı Hatim'in gerisinden** yapmak. **14) Her tavâftan sonra iki rekât namaz kılmak.** Haccın vâciplerinden birini terketmek, haccın sihhatine mâni olmaz. Bundan dolayı ceza olarak yalnız kurban kesmek gerekir. Kurbanın eti Mekke -i Mükerreme yoksullarına dağıtılır. Bununla birlikte, terkedilen bir vâcib yeniden yapılınca ceza düşer. Abdestsiz yapılan bir tavâfı, abdestli olarak yeniden yapmak gibi. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

Haccın sünnetleri yedidir
1- İfrad haccını umrenin üzerine takdim etmek.
2- Telbiye getirmek.
3- Kudüm tavafı yapmak (Yani Mekke'ye giriş tavafı).
4- Müzdelife'de gecelemek.
5- İki rekât tavaf namazını kılmak,
6- Mina'da gecelemek.
7- Veda tavafı yapmak (Yani Mekke'den ayrılış tavafı). [95]

---

[94] **HACLA İLGİLİ UYGULAMA: 1) İhrâma girmek.** Mikat yerinde yıkandıktan veya abdest aldıktan sonra hacca veya umreye yahut her ikisine niyet edilir. Niyet şöyle olur : " Hac veya umreye niyet ettim, ey Allahım, onu bana kolay kıl ve onu benden kabul buyur. Ben Allah için ihrâma girdim. " Başkasının yerine hac veya umre yapacak olan kimse ise; " Falancanın yerine hac veya umreye niyet ettim. Ve Allah için ihrama girdim. " der. İki rekât ihrâm namazından sonra " Lebbeyk Allahümme Lebbeyk ... " diye telbiyede bulunur. **2) Mekke'ye Kedâ' denilen üst taraftan girilir** ve Mescid- i Haram'a Benî Şeybe kapısından dâhil olunur. Sonra Hacerü'l - Esved köşesinden başlanarak kudûm tavafı yapılır. **3) Tavâf. Kudûm, ziyaret (ifâda) ve vedâ (sader) tavâfları ifâ edilir.** Haccın rükünlerinden olan ziyâret tavâfı, Kurban bayramı sabahından itibaren bayram günlerinde; bu mümkün olmadığı takdirde ömür sonuna kadar yapılabilir. Hayızlı ve nifaslı kadın haccın tavâf dışındaki bütün ibâdetlerini yapabilir. **4) Sa'y .** Kudûm veya ziyaret tavâfından sonra Safâ ile Merve arasında, dört defa Safâ'dan Merve'ye, üç defa da Merve'den Safâ'ya gider gelir. Belirli bir bölgede (bugün için iki yeşil direk arasında) hızla koşar. Safâ ve Merve tepesine Kâbe görününceye kadar çıkıp Beytullah'a yönelerek tekbir, tehlil ve salâtü selâmda bulunur. **5) Yalnız hacca niyet eden kimse, sa'y'dan sonra Mekke'de yine ihrâmlı olarak kalır;** dilediği zaman Beytullah'ı nâfile tavâf eder. Zilhiccenin sekizinci günü Mina'ya gider, orada kalır. **6) Arafat'ta kalış.** Arafe günü, güneşin doğmasından sonra Mina'dan Arafat'a gider. Öğle ve ikindi namazlarını Nemire Mescidi'nde veya başka bir yerde imamla birlikte birleştirerek kılar. Haccın vakfe rüknünü ifâ ettikten sonra, güneşin batışını müteâkip Müzdelife'ye geçer. **7) Müzdelife'de gecelemek.** Müzdelife; Mina ile Arafat arasındadır. Hacılar, burada bayram akşamı, akşamla yatsı namazını, şafak kaybolduktan sonra birleştirerek kılarlar. Sabah namazı da Meş'ar -i Haram'da kılınır. Tazarru ve dua için vakfe yapılır ve güneş doğmazdan önce Mina'ya gidilir. **8) Şeytan taşlama.** Bayramın birinci günü, Akabe cemresine yedi tane küçük taş atılır. Bundan sonra temettu' veya kıran haccı yapanın kurban kesmesi ihtîyârîdir. **9) Sonra saçlar tıraş edilir veya kısaltılır.** Kökünden tıraş daha faziletlidir. İmam Şâfiî'ye göre, iki üç tel saç kesmek de yeterlidir. Bundan sonra normal elbiseler giyilir, eşiyle cinsel temas dışında tüm ihrâm yasakları sona erer. **10) Mümkün olursa, aynı gün ziyâret tavâfı yapılır;** iki rekât tavâf namazı kılınır; zemzem suyu içilerek dua edilir. Ziyaret tavâfından sonra artık cinsel temas da serbest olur. **11) Bundan sonra Mina'ya gidilir.** Acelesi olmayan hacılar orada üç gün daha kalarak, bayramın ikinci, üçüncü ve dördüncü günleri ilk, orta ve büyük (akabe) şeytana yedişer taş atarlar. Acele edenler, bayramın üçüncü günü yapılacak taşlama ile yetinerek, o gün güneş batmazdan önce Mina'dan ayrılabilirler. Taşlamalar, güneşin zevâli ile gurûbu arasında yapılır. Ancak dördüncü gün taşlaması, zevâlden önce de yapılabilir. **12) Vedâ tavâfı.** Taşlamalar bittikten sonra Mekke'ye dönülür; vedâ tavâfı yapılarak iki rekât namaz kılınır. Kana kana zemzem içilir, bununla yüz ve baş yıkanır, zorluk olmazsa bedene dökülür. Zemzem içilirken şöyle dua edilir : "Allahümme innî es'elüke ilmen nâfian ve rızkan vâsian ve şifâen min külli dâin ve sakamin " Mânâsı : " Allahım, ben senden faydalı bilgi, geniş rızık ve her türlü hastalıktan şifa dilerim " Artık tam bir edep ile tekbir ve tehlil getirilerek, Hacerü'l - Esved'le Kâbe kapısı arasında bulunan ve Mültezem denilen yere gelinip, yüz ve göğüs sürülür; Kâbe -i Muazzam'a örtüsüne yapışılarak duada bulunulur. Artık memleketlerine dönecek olan hacılar yüzlerini Beytullah tarafından ayırmayarak hüzünlü bir şekilde geri geri çekilir ve Harem- i Şeriften çıkarlar. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[95] **Haccın Sünnetleri: 1)** İhram için, temizlik amacıyla gusletmek veya abdest almak, kokulanmak ve ihrâmın sünneti niyetiyle iki rekât namaz kılmak. Hac için ihrâma girecek hayızlı veya lohusa kadınların da yıkanması sünnettir. **2)** Erkeklerin bütün elbise ve çamaşırlarını çıkarıp beyaz bir peştemal ve beyaz bir havlu kullanması. **3)** İhrâmdan sonra, her namazın arkasından, her yokuşa iniş çıkışta ve yolcu kafileleriyle her karşılaşmada orta sesle üç defa " Lebbeyk Allahümme Lebbeyk, Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk, İnnel hamde ve'n ni'mete leke vel mülk lâ şerike lek" diye telbiyede bulunmak. **4)** Fakihlerin çoğunluğuna, kudûm tavâfı yapmak sünnettir. Mâlikiler, bu tavâfı vâcib kabul ederler. **5)** Mekke'ye girmek için yıkanmak ve gündüz girmek. Kâbe -i Muazzama'yı görünce dua etmek. Beytullah önünde tekbir ve tehlil getirmek. **6)** Tavâfta erkeklerin ıdtıba yapması. Idtıba; tavâfa başlamadan önce üzerine aldığı havlunun bir ucunu sağ koltuğunun altından geçirip sol omuzunun üzerine atmaktır. **7)** Ardından sa'y yapılacak olan tavâfın ilk üç şavtında erkeklerin remel yapmaları. Remel; adımları kısaltarak ve omuzları silkerek çalımlıca koşmaktır. Bunda, düşmana ve kötü niyetli bakışlara karşı güçlü görünme gayreti vardır. Çünkü Hz. Peygamber Hudeybiye antlaşmasından bir yıl sonra yapılan umre tavâfında, düşmana karşı zayıf, yorgun ve bitkin görünmemeleri için ashâbına remel yapmalarını yani canlı yürümelerini emir buyurmuştur. Veda tavâfında remel yapılmaz. **8)** Safâ ile Merve arasında sa'y ederken , iki tepe arasında belirli bir bölgeyi (iki yeşil direk arasını) erkeklerin koşarcasına, geçmesi. Buna " hervele "denir. **9)** Hac süresince çokça nâfile tavâf yapmak. **10)** Zilhicce'nin yedinci günü öğle namazından sonra Mekke'de hutbe okunması ve hac ibâdeti hakkında bilgi verilmesi. **11)** Zilhicce'nin sekizinci günü güneş doğduktan sonra Mina'ya gitmek ve o gece orada kalmak. **12)** Zilhicce'nin dokuzuncu günü, güneş doğduktan sonra Mina'dan Arafat'a çıkmak . O gün arafe olup, öğle ile ikindi namazı öğle vaktinde Arafat'ta (cem-i takdîm) ve akşamla yatsı namazı yat-

Erkekler ihram [96] giyerken bütün dikişli elbiselerden soyunacak. Beyaz rida ve izar giyecekler.[97]

---

sı vaktinde Müzdelife'de (cem'i tehîr) birleştirilerek kılınır. **13)** Arafat'ta hac emîri, zevâlden sonra, birleştirilerek kılınacak, öğle ve ikindi namazlarından önce iki hutbe okur. **14)** Kurban bayramının ilk gününde bir hutbe okunarak haccın geri kalan ibâdetleri açıklanır. Böylece, hutbeler üç tane olmuş olur. **15)** Arafat'ta ve Müzdelife'de namazlarda, huşû ve hudû içinde kendisi, ana-babası ve diğer mü'minler için hayır duada bulunması. **16)** Güneş battıktan sonra Arafat'tan ağır ağır inmek ve Müzdelife'ye varıldığında, Meş'ar-i Haram denilen Kuzah tepesi yakınına konmak. **17)** Bayram gecesi Müzdelife'de kalıp, bayram sabahı Mina'ya gitmek ve Kurban bayramı günlerinde bütün eşyasıyla birlikte Mina'da kalmak. **18)** Mina'da taşlar atılırken Mina'yı sağa, Mekke'yi sola almak, ilk ve orta cemreyi yaya, büyük (akabe) cemreyi ise binitte taşlamak. Günümüzde, üçüncü cemre de ancak yaya taşlanabilmektedir. **19)** Taşlamayı ilk gün, güneşle zevâl arasında, diğer günlerde zevâl lie gurûp arasında yapmak. **20)** Mina'dan Mekke'ye acele gitmek isteyen kimsenin, bayramın üçüncü günü, güneş batmazdan önce Mina'dan çıkması. **21)** Mina'dan Mekke'ye gelirken " Muhassab " denilen yerde bir süre durmak. **22)** Mekke'ye gelip, vedâ tavâfını yaptıktan ve tavâf namazını kıldıktan sonra Beytullah'a bakarak ayakta zemzem suyundan bol bol içmek ve üzerine dökmek. **23)** Hacerü'l-Esved ile Kâ'be kapısı arasında bulunan Mültezem'e göğsünü ve yüzünü koymak. **24)** Kâbe örtüsüne yapışıp dilediği duayı yapmak Kâbenin içine girmek mümkün olursa, kemal -i edeple iki rekât namaz kılmak. **25)** Medine-i Münevvere'ye gidip Rasûl-i Ekrem (sav) efendimizi ziyaret etmek. Haccın sünnetlerini terkeden fazilet ve sevabından mahrum kalırsa da, kendisine kurban cezası gerekmez. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[96] **İHRAMA GİRME YERLERİ (Mikatlar)**: Mîkat, ihrâma girme yeri ve zamanı demektir. Çoğulu mevâkît'tir. Bir terim olarak; Mekke çevresinde, çeşitli bölge ve ülkelerden hacca gelenlerin ihrâma girecekleri özel yerleri ifade eder. Bir kimsenin, hac veya umre için, mîkatları ihramsız geçmesi câiz olmaz. Aksi halde kurban veya mikat yerine dönmek gerekir. Ancak mîkat yerinden önce ihrâma girmek ittifakla câizdir. Hattâ Hanefilere göre, bir sakınca doğmayacaksa ihrâmı öne almak daha faziletlidir. "Hac ve umreyi Allah için tamamlayınız" âyetinde buna delâlet vardır. Mîkatları beklemeksizin, ailesinin bulunduğu yerden ihrâma girmek hac ve umreyi eksiksiz tamamlamak demektir. Hz. Ali (Ö. 40/ 660) ve Abdullah b. Mes'ud'un (Ö. 32/652) görüşü budur. Çünkü bunda daha çok meşakkat ve daha büyük ta'zim vardır. İhrâma girme yerleri, Mekke'de, Mekke (harem) ile mikatlar arasında (hıll bölgesi) veya mîkatların dışında kalan bölgelerde (âfâkî) oturanlara göre değişiklik gösterir. **A - İkamet Edilen Yere Göre Mîkatler : 1) Mekke'de oturanlar:** Bunların hac için ihrâma girme yeri yine Mekke'dir. Hz. Peygamber ashâb-ı kirâma hac için ihrâma, Mekke'nin içinden girmelerini emir buyurmuştur. Mekke dışında, hârem dâhilinde evi olanlar da böyledir. Mekkelilerin umre için mîkat yeri ise, dilediği herhangi bir yerden, hıll'in hârem bölgesine en yakın olan yeridir. Ancak umrede ihrâma girmek için hıll'in en faziletli yeri Hanefi ve Hanbelîlere göre "Ten'im ", sonra " Ci'râne ", sonra "Hudeybiye" dir. Rasûlullah (s.a.s.) Abdurrahman b. Ebi Bekr'e Hz. Aişe'ye Ten'im'de ihrâma girerek umre yaptırmasını emir buyurmuştur. **2) Hıll'de oturanlar:** Harem bölgesiyle, beş mikat yerinin çevrelediği alan arasındaki bölgeye " hıll " denir. Hıll'de oturanların hac veya umre için ihrâma girme yeri (mikat), ailelerinin bulunduğu yer veya bu yerle harem arasında kalan, hıll'den dilediği herhangi bir yerdir. Hac ve umreyi tamamlamayı emreden âyetle51 Hz. Ali ve İbn Mes'ud'un görüşü buna delildir. Hanefîler, bu görüşü benimsemiştir: İmam Mâlik'e göre, bunların mikat yeri, kendi evleridir. **3) Mikatların çevrelediği alan dışında oturanlar (âfâkî) :** Arabistan'da mikatlar dışında oturanlarla, dış ülkelerden hac veya umre niyetiyle Hicaz'a gidenler için geldiği bölge veya ülkeye göre ihrâma girme yerleri (mikat) belirlenmiştir. İbn Abbâs (r.a.)'tan şöyle dediği nakledilmiştir. "Nebî (s.a.s.), Medineliler için Zülhuleyfe'yi, Şamlılar için el - Cuhfe'yi, Necidliler için Karnü'l - Menâzil'i ve Yemenliler için Yelemlem'i mikat olarak belirledi. Bunlar, belirtilen bölge veya ülke tarafından gelen diğer belde yolcuları için de mikat yeridir. " Câbir (r.a)'den merfû olarak rivâyet edilen Müslim hadisinde bunlara, Iraklılar için Zât -ı Irk ilâve edilmiştir. **B - Gelinen Ülkelere Göre Mikatlar: 1)** Türkiye, Suriye, Mısır, Mağrib ve Avrupa tarafından deniz yoluyla gelenlerin mikatı Cuhfe (Râbiğ)'dir. Cuhfe ile Mekke arası yaklaşık 187 km.dir. **2)** Medine'den gelenlerin mîkatı Zülhuleyfe (Âbâr -ı Alî) olup, Mekke'ye yaklaşık 464 km.dir. En uzak mîkat yeri burasıdır. **3)** Irak, İran ve diğer doğu ülkelerinden gelenlerin mîkatı Zât -ı Irk'tır. Bu yer Mekke'ye yaklaşık 94 km. dir. **4)** Kuveyt ve Necid yönünden gelenlerin mikatı bugün es - Seyl denilen Karnü'l - Menâzil'dir. **5)** Yemen'den gelenlerin mikatı Mekke'nin güneyinde bulunan Yelemlem olup, Mekke'ye 54 km. dir. İhrâma girme yerlerini Hz. Peygamber tâyin ettiği için Hac, umre, ticaret veya başka bir amaçla gelen her müslümanın buralarda veya daha önce ihrâma girmiş olması lâzımdır. Eğer yol, bu noktalardan geçmiyorsa buraların hizalarından ihrama girilir. Medine'ye gelenler, hac için Mekke'ye doğru yola çıkınca Zülhuleyfe'de bugün Abârı - ı Alî denilen yerde ihrâma girerler. Mikatlardan içeride bulunan kimseler, ihrâmsız Mekke'ye girebilirler. Fakat hac veya umre için, bulundukları yerden ihrama girerler. Mikat içinde, fakat Mekke dışında bulunanlar, bulundukları yerde; Mekke'nin içinde oturanlar ise, kaldıkları evde ihrama girerler. Dışarıdan hac veya umre için gelen kimse mikatı ihrâmsız geçerse ya bir kurban keser veya geri dönüp mikat yerinde ihrâma girer. Mekke'ye girme niyeti olmaksızın mikatı ihramsız geçene birşey lâzım gelmez. **C - İhram :** Hac dışında yapılması mübah olan bazı şeyleri kendisine haram kılmak demektir. Hanefîlere göre, ihrâm haccın rüknü değil şartıdır. Bu da niyet ve telbiye ile gerçekleşir. Hac veya umreye yahut her ikisine niyet etmek ve Allah için telbiye getirerek ihrâma girmekle hac ibâdeti başlamış olur. **D -İhrâma Girerken Sünnet veya Müstehap Olan Fiiller: 1) Abdest veya boy abdesti almak:** Temizlenmek için abdest veya boy abdesti alınır. Hz. Peygamber ihrâm için boy abdesti almıştır. Bu, temizlenmek için olup, tahâret (abdestlilik) için değildir. Bu yüzden, hayızlı ve nifaslı kadınlar da bunu yaparlar. İbn Abbâs'ın merfû olarak naklettiği bir hadiste şöyle buyurulur: "Nifaslı ve hayızlı kadınlar boy abdesti alır, ihrârama girer, Beytullah'ı tavâf dışında, haccın bütün menâsikini ifâ ederler" Diğer yandan Hz. Peygamber (s.a.s.), Esmâ binti Umeys'e nifaslı (lohusa) iken, boy abdesti almasını emir buyurmuştur. İhrâma girecek kimsenin tırnaklarını kesmesi, tıraş olup, bıyıklarını kısaltması, koltuk altlarını ve edep yerini tıraş etmesi müstehaptır. **2) Erkekler, dikişli elbiselerini çıkarır ve birisiyle göbekten aşağısını örtmek,** diğerini omuzuna almak üzere iki temiz ve yeni peştemala bürünürler. Başı açık, ayakları çıplak olup, terlik veya nalin giyebilirler.

(854) BEŞİNCİ KİTABIN DELİLLERİ

(855) Haccın delilleri

(856) Haccın Farz Olmasının Şartlarının Delilleri

Kur'an'ı Kerim'de Allah (cc) şöyle buyuruyor**:**

3/97. Orada apaçık nişaneler (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir.[98]

22/27. İnsanlara haccı ilan et gerek yaya gerek her uzak yoldan gelen arık (zayıf) develer üzerinde sana gelsinler. [99]

Hadisteki deliller ise şöyledir:

Ebu Hüreyre (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: Ey İnsanlar muhakkak ki Allah sizin üzerinize haccı farz kılmıştır, sizde haccedin.[100] Başka bir hadiste ise,

İbni Umer (ra) 'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: İslam beş şey üzerine bina olunmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed (sav) onun kulu ve Resulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve ramazan orucunu tutmak.[101]

Enes bin Malik (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

3/97…Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır…[102] Denildi ki Ey Allah'ın Resulü yol nedir. Şöyle buyurdu. O yol zad (yiyecek) ve binektir.[103]

(Yani hacca gidecek yolun selameti olması, yol emniyetinin tehlikede olmaması, yol kesen ve soyguncuların olmaması. Can ve mal emniyetinin ortada kalkmamış olması. Eğer can ve mal güvenliği ortada kalkmışsa yollarda elinde silah olupta soyan veya silah yokta boynunda gravat olan soyguncunun arasında hiçbir fark yoktur. Biri silah zoru ile seni soyuyor, öbürüde

---

Hadiste şöyle buyurulur: "Sizden biriniz, bir izâr (alt peştemal) bir ridâ (üst peştemal) ve iki nalınla ihrâma girsin. Nalin bulamazsa, mest giysin, mestlerin topuklarından aşağısını ayırsın" İbn Abbâs rivâyetinde "topuklardan aşağısını ayırma" ifadesi yoktur. İhrâma giren kadınlar, elbiselerini çıkarmazlar, başlarını ve ayaklarını açık bulundurmazlar. Yalnız yüzleri açık bulunur, telbiye ederken seslerini yükseltmezler. **3) Çoğunluğa göre, ihrâmdan önce bedenini kokulamak câizdir.** Hanefî ve Hanbelîlere göre, elbiseyi kokulamak câiz değildir. Şâfiîler elbise konusunda da aksi görüştedir. Delil, Hz. Âişe'den nakledilen şu hadistir: "Ben Nebî (s.a.s)'i, ihrâma girerken bulabildiğim en güzel koku ile kokuluyordum" Buna göre, kokunun eserinin ihrâmdan sonra devam etmesinde bir sakınca yoktur. Ancak artık ihrâm süresince yeniden kokulanmak, hattâ kokulu sabun kullanmak câiz görülmemiştir. **4) İhrâm namazı.** Boy abdesti veya abdest alındıktan ve ihramdan önce, ittifakla iki rek'at ihram namazı kılınır. Delil şu hadistir: "Nebî (s.a.s.), Zülhuleyfe'de iki rekât namaz kıldı, sonra ihrâma girdi" Bu namazın birinci rekâtında Kâfirûn, ikinci rekâtında ise ihlâs sûresini okumak sünnettir. Mâlikî ve Hanbelîlere göre, ihrâma farz namazın arkasından girilir. Çünkü İbn Abbâs (r.a.)'tan, Rasûlulah'ın böyle yaptığı nakledilmiştir. **5) Telbiye.** Hanefîlere göre, ihrâm namazından sonra telbiye getirilir. Çünkü Hz. Peygamber böyle yapmıştır. Efdal olan da budur. Vasıtaya bindikten sonra telbiye getirip, sonra niyet edebilir. **Telbiye şudur:** "Lebbeyk Allahümme Lebbeyk, Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk, İnnel hamde ve'n ni'mete leke vel mülk lâ şerike lek" "Allahım! hiçbir ortağın yoktur. Davetine uyup geldim. Şüphesiz, hamd, nimet ve mülk sana aittir, Sen'in hiçbir ortağın yoktur." Hanefilere göre bir kimse mikatta niyet ederek telbiye getirince ihrâma girmiş olur. Telbiye, yolda, iniş çıkışlarda, yol arkadaşlarıyla karşılaşmalarda namazların ardından tekrarlanır ve zaman zaman ses yükseltilir. Telbiye, Mâlikiler dışında çoğunluğa göre, kurban bayramı günü Akabe cemresine ilk taşın atılmasıyla kesilir. Çünkü Hz. Peygamber böyle yapmıştır. Ancak, taşlamadan önce traş olunursa, telbiye kesilir. Umre yapan ise tavâfa başlamakla telbiyeyi keser.(İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[97] İzar ve rida: İki beyaz parçadan oluşan peştamal gibidir. Biri belden yukarı omuza atılır diğeri ise belden aşağı bağlanır, bunların her ikisi de dikişsizdir.

[98] Al-i İmran suresi 3/97.

[99] Hacc suresi 22/27.

[100] Müslim, c, 1 sh, 975, bab, 73, hd, 1373.

[101] Buğari, c, 1, sh, 8, bab, 1, K. İman; Müslim, c, 1, sh, 45, bab, 16, İman.

[102] Al-i İmran suresi 3/97.

[103] Hakim, c, 1, sh, 442; Bu hadis sahihtir; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 110.

boynundaki gravatın etki yetkisini kullarak soyuyor, dolayısıyla soygun soygundur. Biri gayri medeni silah zoruyla seni soyuyor, diğeride seni medeniyet adı altında yürütülen safsata ve dikta zoruyla seni soyuyor, nihayetinde iki ayrı kılıf ve şeklin neticesi soygundur. Birinci soygun daha hacca gitmeden dinsiz bir sistemin boynuna taktırdığı gravatı ve eline verdiği kalemle seninle savaşmadan masa başında seni soyuyor, altı ay öncesi sende aldığı parayı bankaya yatırarak o paradan faiz geliri elde ediyor, o faizi dinsiz sisteme aktararak o yolla güçlendirip dine ve Müslümanlara saldırarak bir tarafta ben senin inandığın Rabbini tanımıyorum (haşa) Kur'an'ını tanımıyorum (haşa) Peygamberin Hz. Muhammed (sav)'i tanımıyorum (haşa) diyor öbür taraftan gelir ve getirim sağlandığı için yaldızlı, cazibeli ve çekici, münafıkvari tavırlarla senin paranı senden alarak onu dinsiz basın ve medyaya aktararak bir yerde kendi hakimiyetini ve gücünü sağlamaya çalışıyor. Neden? Hac için daha altı ay öncesinde hazırlığa geçiyor, ramazan oldumu fitre ve zekât kampanyaları açarak o dinini, kitabını, Allah'ını, Peygamberini hiçe saydığın müslümanın fitre ve zekâtını utanmadan istiyor, hâlbuki bu fitre ve zekât Allah'ü azimüşşan yüce kitabında onu kimlere verileceğini (Tevbe suresi 9/60 ayetinde) beyan buyurmuştur. Eğer senin bundan çıkar ve getirim gelirlerin olmasaydı, açıkça hac yolunu keserdin, öbür tarafta tesettürlüdür diye eğitim hakkını vermiyorsun, adam namaz kılar, oruç tutar, sakal bırakır veya hanımı tesettürlüdür diye onu yetkili yerlerden atıyorsun. Peki, o inancı taşıyan ve yaşayanın oğlunu irticacıdır diye askerden atsana? Bu insanlar irticacıdır diye onlardan hiçbir türlü vergi alma bakalım durumun nasıl olur.

Birde bu yüce değerlere inanan insanların annesine ve babasına gerici ve yobaz deyip onları yerin dibine batırırsın.

O insanlar ömür boyu yetiştirdiği biricik evlatlarını, alıp kör dava uğruna onları öldürtürürsün ondan sonra çıkıpta o zavalı bağrı ve yüreği yanık anne babanın gözü boyarcasına bir ödül verip küçük çocuğun eline bisküvi verip kandırmak gibi.

Onları orada över durursun, etkili ve yetkili bir yere bu ödüllendirdiğin insanlar yerlerini aldıkları zaman bunlara haddini bildirin diye içinde o kokuşmuş köhneleşmiş fasa fisa olmuş kinini buğzunu açıklıyorsun. Değerli okuyucularım bu o ödüllendirdikleri ana ve babalarıyla alay etmek onları hiçe saymak onları insan saymayıp affederseniz hayvan saymak demek değimlidir? Benim inandığım şehadet yüksek bir mertebedir.

Allah'ın adını onun kanun ve nizamlarını yüceltmek için olursa bu mertebe kazanılır. Yani bir taraftan dinin ekonomi sistemini tanımayıp kendilerine rant sağlandığı için ona müsaade eder tekeline alırsın. Peki, senin dinsizliğini anlattığımda neden kanunlarla ve yasalarla karşıma çıkıyorsun. O zaman sende benim dinimin temeli olan haccımda beni serbest bırak, sende benim dinimi dinsizliğine alet ediyorsun, beni ve Müslüman kardeşlerimi kandırıyorsun. Senin haddine değildir, benim dinimi tekeline alma, beni serbest bırak, istersem yaya giderim, istersem otobüsle giderim, istersem uçakla giderim, benim gücüm nasıl yetiyorsa öyle giderim. Peki soruyorum ben hür miyim, esir miyim, köle miyim? Camide bana karışıyorsun, benim ve Müslüman kardeşlerimin yardımıyla yaptığımız camileri elimizde alıyorsun. Rabbimin kitabını senelerden beri ayaklar altına aldığın halde hükmünü rafa kaldırdığın halde, yüzeysel bir okumaya bile hazmedemeyip, yaz tatilin iki aylık veya üç aylık bir süreyi içine sindiremiyorsan, benim örtüme, saçıma, sakalıma, sarığıma, cübbeme karışıyorsan sana soruyorum, bu hürriyet midir? Yoksa kimilerine hürriyet kimilerine zulüm müdür? Camiden çıkıyorum haydi bakalım karakola, karakola beni götürüyorsun? Neymiş başına niye sarık taktın, sırtına niye cübbe giydin, bu zulüm değil midir? Şimdiye kadar kaç tane başı ve bacakları açık olanı; başın ve bacakların açıktır deyipte karakola ve savcılıklara sevkettin. Tabii

ki biz bu kardeşlerimizide götürülmesini istemiyoruz. Mademki özgürlükse herkes özgür olmalıdır. Hemen şunu açıklayayım, ben bu başı açık olan kardeşlerime kızmıyorum onlar o hale getirenlere kızıyorum. Onlar bizim bir parçamızdır, senelerdir o kardeşlerime din yanlış anlatılmıştır, öyle nice kardeşlere şahit olmuşuz ki onlara gerçek din anlatılınca yaptıklarından pişman olarak, onları o hale getirenlere lanet okuyarak tesettüre bürünmüşlerdir. Biz sadece o kardeşlerimizin akibeti hakkında yüce mevlanın onları ve bizi bağışlamasını dileriz. Bu fakir kardeşiniz böylesi bacılarımızdan kafalarına takıldığı soruları cevaplandırırken o bacılarımızın kendileri bizzat dilleriyle itiraf edip, ey vah diyerek bizlere din yanlış anlatılmış, pişmanlıklarını ifade eden çok bacılarıma şahit olmuşum. Tabiidir ki insan bilmediği bir şeyin düşmanıdır. Senelerden beri bu insanları yanlış eğitim politikalarıyla kardeşi kardeşe düşman ettirmişlerdir. Bu düşman ettiren dinsizler, bu gün görüyorlar öze dönüş vardır. Onun için bunu önüne geçmeye çalışıyorlar. Kanunlarla, zorbalıkla, diktatörlükle dininde etmeğe çalışıyorlar. Böylesi bir dönem içinde hürriyetten bahsetmek zordur. Resmi kölelik yoktur ama zorbalıklarla insanlar köleleştirilmiş durumdadır. (Mütercim)

(857) Haccın Rükünlerinin Delilleri

Hac, arefe günü vakfe yapmak (durmak) demektir. Kim Müzdelife gecesi sabah olmadan (arafata)gelirse haccı tamdır.[104]

22/27...Beyti atik (eski evi Kabe'yi) tavaf etsinler…[105]

22/27…İnsanlara haccı ilan et (çağır)… [106]

2/196…Haccı ve umreyi Allah için tam yapın.[107]

Peygamber (sav) şöyle buyurdu; Tavaf etmek namaz namaz gibidir, ancak Allah Teala tavafta konuşmayı helal kılmıştır. Kim tavaf esnasında konuşursa hayırdan başka bir şey konuşmasın. [108]

2/158…Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın koyduğu nişanlardandır.[109]

Peygamber (sav) şöyle buyurdu; Sa'y ediniz Allah Teala sa'yi size gerekli kılmıştır.[110]

Safiye binti Şeybe (ra)'den; Dedi ki Resulallah (sav)'i Safa ile Merve arasında sa'y ederken gördüm.[111]

Hz. Aişe (ra)'den; Ömrüme yemin olsun ki, Safa ile Merve arasında sa'y etmeyenin haccını Allah tamamlamaz.[112]

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) için Mekke'ye geldi. Beyt'i yedi defa dolaştı. 33/21. Andolsun ki, sizin için Rasûlullah'da bir güzel örnek vardır, Allah'ı ve ahiret gününü uman ve Allah'ı çokca zikreden zat için.[113]

---

104 Ebu Davud, c, 2, sh, 485, bab, 68, hd, 1949, Hacc; Süneni Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 7, sh, 368; Tirmizi, c, 3, sh, 237, bab, 57, hd, 889, Hac; Nesai, c, 5, sh, 263, bab, 211, hd, 3037, Menasik; İbni Mace, c, 2, sh, 1003, bab, 57, hd, 3015, Menasik; Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 309, 310, 335 ; Beyhaki es-Sünenu'l Kübra, c, 5, sh, 116; Hakim wel-Müstedrek, c, sh, 464; İbni Hibban, Sahih, c, 6, sh, 76.
105 Hacc suresi 22/27.
106 Hacc suresi 22/27.
107 Bakara suresi 2/196.
108 Tirmizi, c, 3, sh, 293, bab, 112, hd, 960, Hac; Nesai, c, 5, sh, 222, bab, 136, hd, 2920, 2921, Menasik; Darekutni, el-Fıkhu'^l Menheci tercümesi, c, 1, sh, 381.
109 Bakara suresi 2/158.
110 Darekutni, c, 1, sh, 270; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111; Fıkhu's-Sünne, c, 2, 143.
111 İbni Mace, c, 2, sh, 995, bab, 43, hd, 2987, Menasik.
112 İbni Mace, c, 2, sh, 994, bab, 43, hd, 2986, Menasik.
113 Ahzab suresi, 33/21; Buğari, c, 2, sh, 170, bab, 80, K, Hac; Sahihi Buhari tercümesi, c, 34, sh, 1571; Müslim, c, 1, sh, 947, bab, 56, hd, 1305, Hac.

48/27…Başlarınızı (saçlarınızı) traş etmiş (kazıtarak dipten ustura ile) ve -saçlarınızı- kısaltmış (kırparak)… [114]

Kırpmanın, (Kısaltmanın) en azı üç kıl kesmektir.[115]

Erkek için dipten ustura ile saçı kazımak kırpmaktan daha efdaldır. [116] Bunun için Peygamber (sav) şöyle dua etmiştir:

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Allah başlarını (saçlarını) traş edenlere rahmet eyle diye dua etti. Sahabiler, ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da (rahmet et) dediler. Resulüllah (sav) yine ya Allah! Saçlarını kestirenlere merhamet eyle! Diye dua etti. Sahabilerde, tekrar ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da merhamet eyle, diye dua et dediler.[117]

Enes b. Malik (ra), Peygamber (sav) Muhakkak ki minaya gelip cemrelere taş attı sonra kurban kesme yerine geldi kurban kesti sonra traş oldu. [118]

Kadın için efdal olan saçını kırpması. Dipten kesmesi ise haramdır. [119] Bunun delili ise şu hadisi şeriftir.

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) kadınların saçlarını dipten kesmesini nehyetti. [120]

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kadınlara traş olmak gerekmez. Kadınlara gereken sadece (saçları) kısaltmaktır. [121]

(858) Umrenin Rükünlerinin Delilleri

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) sahabilerine haccı umreye çevirmelerine, Kâbe'yi tavaf etmelerine sonra saçları kısaltmalarına ve ihramdan çıkmalarına izin verdi. [122]

İbni Ömer (ra)'den, Her bir kimse üzerinde muhakkak ki bir hac ve bir umre borcu vardır, demiştir. İbni Abbas (ra)'den şüphesiz ki umre, Allah'ın kitabında hac ile beraber zikredilmiştir. «Haccıda umreyi Allah için tam yapın» [123] buyruldu demiştir. [124]

(859) Haccın Vaciplerinin Delilleri

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) Medine ahalisi için Zu'l Huleyfe, Şam (Mısır mağrib) ahalisi için Cuhfe, Necd ahalisi için Karne'l menazil mevkiini, Yemen ahalisi için Yelemlem'i (ihrama girme) mikatı tayin etti. Bu yerlere gelen kimselerin mikatlarıdır.

---

[114] Fetih suresi, 48/27.

[115] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 382.

[116] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111.

[117] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1633, 1634; Buğari, c, 2, sh, 188, bab, 127, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 945, bab, 55, hd, 1301, K, Hac; Tirmizi, c, 3, sh, 256, bab, 74, hd, 913, K, Hac.

[118] Müslim, c, 1, sh, 947, bab, 56, hd, 1305, Hac.

[119] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 112; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 383.

[120] Tirmizi, c, 3, sh, 257, bab, 75, hd, 914, K, Hac.

[121] Ebu Davud, c, 2, sh, 502, bab, 78, hd, 1984, 1985, K, Menasik; Ebu Davud Tercümesi ve şerhi c, 7, sh, 427, 428; Beyhaki, c, 5, sh, 104.

[122] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1680; Buğari, c, 2, sh, 201, bab, 7, K, Umre; Müslim, c, 1, sh, 901, bab, 24, hd, 1227, K, Hac.

[123] Bakara suresi 2/196.

[124] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1670; Buğari, c, 2, sh, 198, bab, 1, K, Umre.

Bunlardan başka bu mikatlarla Mekke arasındaki yerler halkı da haccı inşa etmiş bulundukları mahallerden ihrama girerler. Hatta Mekkelilerde, Mekke'den ihrama girerler.[125]

Başka bir hadisi şerifte, İbni Ömer (ra)'den, Şöyle demiştir. Şu iki şehir, yani Basra ile Kufe şehirleri Hz Ömer zamanında fetihedilip kururlunca, bu şehirler halkı Ömer'e geldiler ve Ey mü'minlerin emiri, Şüphesiz Resulüllah (sav) Necd ahalisi için Karn'ı mikat tayin buyurmuştur. Hâlbuki burası bizim yolumuzdan sapadır. Eğer biz Karn'dan ihrama girmek istersek bu bize meşakkatli oluyor, diye şikâyet arzettiler. Hz. Ömer bunlara, öyleyse siz, Mekke'ye giden yolun üzerinden sapa olmayan Karne'l Menazil hizasında bulunan bir noktaya bakıp, orayı mikat edininiz, dedi. Akabinde Iraklılar için Zatu Irk mevkiini mikat tayin etti. [126]

Abdullah İbni Ömer (ra) el-Cemretu'l Ula'ya yedi tane çakıl taşı atar ve her bir çakıl taşını atmasından sonra Allah'u Ekber diye tekbir getirirdi. Sonra buradan ilerler, vadinin ortasındaki düzlüğe girer, yine kıbleye yönelmiş olarak uzun bir dikilme yapar, iki ellerini kaldırır, dua ederdi. Bundan sonra cemretu'l Vusta'ya yine böyle taş atar, akabinde vadinin kuzey tarafına doğru yürür, düzlüğe girer yine kıble'ye yönelmiş olarak uzun bir dikilme yapar, iki elini kaldırır dua ederdi. Bundan sonra Akabe cemresine gelir, vadinin içinden onuda taşlar, fakat onun yanında vakfe yapmazdı. Ve: Ben Resulüllah (sav)'î işte böyle yapar gördüm der idi.[127]

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) ortadaki yola girdi. O yol Cemretu'l Akabe'ye çıkıyordu. Ağacın yanındaki cemreye geldi ve yedi taş attı. Her atışında da tekbir getirdi. Taşların büyüklüğü yaklaşık olarak nohut kadar veya biraz daha büyüktür. [128]

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) bayram günü kuşluk vaktinde bayramdan sonraki günlere gelince güneşin batıya doğru meylettiğinde cemrelere taş atmaya başlardı. [129]

Hz. Aişe (ra)'dan; Peygamber (sav) sonra mina'ya döndü. Teşrik günlerinden orada geceledi. Cemrelere güneş batıya meylederek, her cemreye yedi tane taş attı.[130]

Tercih edilen görüşe saçı traş veya kısaltma bu da beşinci rükün sayılır.[131]

48/27…Başlarınızı (saçlarınızı) traş etmiş (kazıtarak dipten ustura ile) ve -saçlarınızı- kısaltmış (kırparak)… [132]

Kırpmanın, (Kısaltmanın) en azı üç kıl kesmektir.[133]

Erkek için dipten ustura ile saçı kazımak kırpmaktan daha efdaldır. [134] Bunun için Peygamber (sav) şöyle dua etmiştir:

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Allah başlarını (saçlarını) traş edenlere rahmet eyle diye dua etti. Sahabiler, ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da (rahmet et) dediler. Resulüllah (sav) yine ya Allah! Saçlarını kestirenlere merhamet eyle! Diye dua etti. Sahabilerde, tekrar ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da merhamet eyle, diye dua et dediler.[135]

---

[125] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1461; Buğari, c, 2, sh, 142, bab, 7, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 938, 839, bab, 2, hd, 1181, K, Hac.
[126] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1455, 1456; Buğari, c, 2, sh, 143, bab, 13, K, Hac.
[127] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1655, 1656; Buğari, c, 2, sh, 194, bab, 141, K, Hac.
[128] Müslim, c, 1, sh, 886, bab, 19, hd, 1218, K, Hac.
[129] Müslim, c, 1, sh, 944, hd, 1299, K, Hac.
[130] Ebu Davud, c, 2, sh, 498, bab, 77, hd, 1973, K, Hac.
[131] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2159; İslam fıkhı ansiklopedisi tercümesi, c, 3, sh, 479; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111.
[132] Fetih suresi, 48/27.
[133] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 382.
[134] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111.
[135] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1633, 1634; Buğari, c, 2, sh, 188, bab, 127, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 945, bab, 55, hd, 1301, K, Hac; Tirmizi, c, 3, sh, 256, bab, 74, hd, 913, K, Hac.

Enes b. Malik (ra), Peygamber (sav) Muhakkak ki minaya gelip cemrelere taş attı sonra kurban kesme yerine geldi kurban kesti sonra traş oldu. [136]

Kadın için efdal olan saçını kırpması. Dipten kesmesi ise haramdır. [137] Bunun delili ise şu hadisi şeriftir.

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) kadınların saçlarını dipten kesmesini nehyetti. [138]

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kadınlara traş olmak gerekmez. Kadınlara gereken sadece (saçları) kısaltmaktır. [139]

Hz. Aişe (ra)'dan; dedi ki biz Resulüllah (sav) ile beraber veda haccına çıktık (gittik) bizden kimisi umre'den idi. Kimisi hac'dan idi, kimiside ehli hac ve umre idi. Peygamber (sav)'în ehlide ehli hacdandı, veyahutta hac ile umreyi bir arada cemetti. Nahr (Kurban günü) de ihramdan çıktılar. [140]

(860) Haccın Sünnetlerinin Delilleri

Hz. Aişe (ra)'dan; dedi ki biz Resulüllah (sav) ile beraber veda haccına çıktık (gittik) bizden kimisi umre'den idi. Kimisi hac'dan idi, kimiside ehli hac ve umre idi. Peygamber (sav)'în ehlide ehli hacdandı, veyahutta hac ile umreyi bir arada cemetti. Nahr (Kurban günü) de ihramdan çıktılar. [141]

Telbiye getirmek: Lebbeyke Ellahümme Lebbeykeyi okumak. [142]

Ayakta ve bineğinin üzerine kıbleye yönelerek telbiye getirilir. [143]

Erkek bu duayı ayakta, oturarak veya yürüyerek okuyabilir. Ancak yüksek sesle okunmalıdır. [144]

Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Cebrail bana gelerek ashabına, yüksek sesle okumalarını emretmemi söyledi. [145]

Hz. Aişe (ra)'dan; Resulüllah (sav) Mekke'ye girdiğinde ilk yaptığı iş abdest alır sonra beyti tavaf eder. [146]

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) müzdelifede akşam ve yatsıyı kıldı ve uzandı (yattı) taki fecr doğuncaya kadar (fecrden sonra) sabah namazını kıldı. [147]

(Bunda itibar edilen sünnet oluşudur). Lakin Ziyadat, Ravda ve Şerhu'l Mühezzeb'de: Müzdelifede gecelemek vaciptir.[148]

Tercih edilen zahirde (Müzdelifede gecelemenin vacip olmasıdır). İmam Nevevi; Şerhu'l Mühezzeb'de onu sahihlemiştir. Onun sahih oluşuda gecenin yarısından (sonra) bir an dahi (dursa bile bu vacibiyet) hâsıl olur. [149]

---

[136] Müslim, c, 1, sh, 947, bab, 56, hd, 1305, Hac.
[137] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 112; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 383.
[138] Tirmizi, c, 3, sh, 257, bab, 75, hd, 914, K, Hac.
[139] Ebu Davud, c, 2, sh, 502, bab, 78, hd, 1984, 1985, K, Menasik; Ebu Davud Tercümesi ve şerhi c, 7, sh, 427, 428; Beyhaki, c, 5, sh, 104.
[140] Buğari, 4146; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 114.
[141] Buğari, 4146; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 114.
[142] Buğari, c, 2, sh, 147, bab, 26, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 841, bab, 3, hd, 1184.
[143] Buğari, c, 2, sh, 148, bab, 28, 29, K, Hac.
[144] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 384.
[145] Müslim, c, 1, sh, 842, bab, 3, hd, 21.
[146] Buğari, 1536; Müslim, c, 1, sh, 907, bab, 29, hd, 1235.
[147] Müslim, c, 1, sh, 891, bab, 19, hd, 1218.
[148] Şerhu'l İbni Kasım, sh, 37.
[149] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 115; Nevevi, el-Mecmu' kitabından.

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) Mekke'ye geldi, Beyt'i yedi dolaşıp tavaf etti. Makamın arkasında iki rekât namaz kıldı.[150]

(861) Müzdelifede Taşları Toplamanın Delilleri

Fadl b. Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) bayram sabahı bana. Benim için taş topla dedi. Bende nohut büyüklüğünde taşlar topladım. [151]

2/198. Meşar'ul Haram (Kuzah dağın) da Allah'ı anın O'nu, size nasıl hidayet ettiyse öyle zikredin. Çünkü onun hidayetden önce dalalette olanlardandınız. [152]

Meşar'ul Haram, Müzdelifenin sonunda küçük bir dağın adıdır. [153]

(862) Mina'da Gecelemenin Delili

Mina'da gecelemek; Çünkü Peygamber (sav) Mina'da gecelemiştir. İmam, Rafii bunu sahih olduğunu söylemiştir. Lakin İmamı Nevevi; Ziyadat ve Ravda'da bunu vacip olduğunu söylemiştir. [154]

(863) Veda Tavafı

Enes b. Malik (ra)'den, Peygamber (sav) Beyt'e doğru hareket etti ve Beyt'e (veda) tavafı yaptı. [155]

İbni Abbas (ra) anlatıyor. Halk (haccın bitmesiyle) her tarafa dağılıyordu. Resulüllah (sav) sakın kimse son vardığı Beytullah olmadıkça bir yere gitmesin, buyurdu. [156]

(864) Veda Tavafı Vacip Midir Veya Sünnet Midir?

Bunda iki görüş vardır, o iki görüşten birisi vacip demişlerdir. Şu hadisi delil göstermişlerdir. İbni Abbas (ra) anlatıyor. Halk (haccın bitmesiyle) her tarafa dağılıyordu. Resulüllah (sav) sakın kimse son vardığı Beytullah olmadıkça bir yere gitmesin, buyurdu. [157]

İkinci görüş ise vacip değil demişlerdir, çünkü eğer vacip olsaydı hayızlı (bir kadının) onu terk etmesi caiz olmazdı. Eğer denilse ki vaciptir, onu terk edenin Peygamber (sav)'in Kim bir nusuki terk ederse onun üzerine bir kurban vacip olur, buyurmuştur. Eğer denilse vacip

---

[150] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1557; Buğari, c, 2, sh, 166, bab, 72, K, Hac.
[151] Nesai ve Beyhaki; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 390.
[152] Bakara suresi, 2/198.
[153] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 390.
[154] Şerhu'l İbni Kasım, sh, 38.
[155] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1664, 1634; Buğari, c, 2, sh, 196, K, Hac.
[156] Hadis Ansiklopedisi, Kütübü's-Sitte tercümesi, c, 4, sh, 404; Müslim, c, 1, sh, 963, bab, 67, hd, 1327; Ebu Davud, c, 2, sh, 510, bab, 83, hd, 2002, Menasik; İbni Mace, bab, 82, hd, 3070, Menasik; Muvatta, 122, Hac; Darimi, 85, Menasik; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 222; Beyhaki, es-Sünenü'l Kübra, c, 5, sh, 161.
[157] Hadis Ansiklopedisi, Kütübü's-Sitte tercümesi, c, 4, sh, 404; Müslim, c, 1, sh, 963, bab, 67, hd, 1327; Ebu Davud, c, 2, sh, 510, bab, 83, hd, 2002, Menasik; İbni Mace, bab, 82, hd, 3070, Menasik; Muvatta, 122, Hac; Darimi, 85, Menasik; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 222; Beyhaki, es-Sünenü'l Kübra, c, 5, sh, 161.

değildir. Onu terk edene kurban vacip olmaz. Çünkü sünnettir, sünnet terkinde ise kurban kurban gerekmez, o da sair haccın sünnetleri gibidir. [158]

(865) Veda Tavafının Tercih Edilen Görüşü

Veda tavafının tercih edilen görüşünün vacip olmasıdır.[159] Ulemanın çoğunluğuna göre Veda tavafı haccın vaciplerindendir. Terk edene kurban gerekir, Şafii, Ebu Hanife, Ahmed, İbni Hanbel, başka pek çok bunun vacip olduğunda müttefiktir. İmamı Malik Davud-ı Zahiri, İbni Münzir: Veda tavafı sünnettir terkine bir şey gerekmez derler. [160] hayızlı olan kadına Veda tavafı yapmadığı takdirde ruhsat verilmiştir.

İbni Abbas (ra) kadın hayızlı olduğu takdirde (Veda tavafı yapmadan) yola çıkmasına ruhsat verildi, demiştir.[161]

(866) İHRAM

(867) Erkeklerin ihramı

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav)'e Ya! Resulüllah ihrama giren kimse elbiselerden ne giyer diye sordu. Resulüllah (sav) buyurdu ki, gömlekler, şalvarlar, başlıklar, bornoslar (başı örten bir çeşit giysi) mestler giyemez. Ancak iki edik bulamayan kimse mest giysin ve onları topuklarından aşağısını kessin. [162]

(868) Rida Ve İzar

İbni Abbas (ra)'den, şöyle demiştir, Peygamber (sav) gerek kendisi, gerek sahabileri saçlarını taradıkları, güzel kokular süründükleri, (en güzel) izar ve ridalarını giydikten sonra Medine'den yola çıktılar. Peygamber (sav) giyilmesi adet olan rida ve izarlardan hiçbir şeyi giymekten kimseyi men'etmedi. [163]

(869) BEŞİNCİ KİTABIN SORULARI VE CEVAPLARI

Haccın Hükümleri

Soru: Hac kitabında kaç tane bölüm vardır?

Cevap: Hac kitabında iki fasıl (bölüm) vardır

wHac bölümü: Haccın farz olmasının şartları,

Umrenin rükünleri.

Haccın vacipleri.

Haccın sünnetleri.

Birinci bölüm: İhramlıya haram olan şeyler.

---

[158] el-Muhezzeb, c, 1, sh, 422.

[159] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2189; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, sh, 422; Şerhu'l İbni Kasım, sh, 37.

[160] Hadis Ansiklopedisi, Kütübü's-Sitte tercümesi, c, 4, sh, 405.

[161] Hadis Ansiklopedisi, Kütübü's-Sitte tercümesi, c, 4, sh, 406; Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1661; Buğari, c, 1, sh, 85, bab, 27, K, Hayd; Müslim, c, 1, sh, 963, bab, 67, hd, 1327, K, Hac.

[162] Buğari, c, 2, sh, 145, bab, 21, K, Hac, bab, 13-15, Cezaus Sayd, bab, 53, İlim, bab, 9, Salat; Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1464; Müslim, c, 1, sh, 834, bab, 1, hd, 1177, K, Hac; Ebu Davud, c, 2, sh, 410, bab, 31, hd, 1823, K, Hac; Muvatta, bab, 8, hd, 324-328, K, Hac.

[163] Buğari, c, 2, sh, 146, bab, 23, K, Hac; Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1467.

İhramın haramlarını işleyenin tamamında fidye vardır.
Arafat'a çıkmayıp onu geçirenin durumu nasıl olur?
Haccın bir rüknünü terk edene ne yapması gerekir?
Haccın bir vacibini terk edene ne gerekir?
Haccın bir sünnetini terk edene ne gerekir?
İkinci bölüm: İhramda iken işlenen suçlardan vacip olan kurbanlar.
Vaciplerden birini terk etmekle vacip olan kurban,
Tıraş olmak veya koku sürünmekle vacip olan kurban,
Mahsur edilmiş olana vacip olan kurban.
Av hayvanlarından bir hayvanı ihramlı iken öldürmekle vacip olan kurban,

Soru–1- Haccın farz olmasının şartları tanedir?

Cevap–1- Haccın farz olmasının şartları yedidir.

1- Müslüman olmak.
2- Baliğ olmak.
3- Akıllı olmak.
4- Hür olmak.
5- Aile ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yiyeceği olmak.
6- Bineği olmak.
7- Yol emniyeti (yani) gitmenin imkânı olmak.

Soru–2- Umrenin rükünleri kaç tanedir?

Cevap–2- Umrenin rükünleri üçtür.

1- İhrama girmek.
2- Tavaf etmek.
3- Say etmek. Saçı tıraş veya kısaltma yapmak (buda) iki görüşten birisidir.

Soru–3- Haccın vacipleri kaç tanedir?

Cevap–3- Haccın vacipleri üçtür.

1- Mikat yerlerinden birinde ihrama girmek.
2- Üç cemreye taş atmak.
3- Tıraş olmak.

Soru–4- Haccın sünnetleri kaç tanedir?

Cevap–4- Haccın sünnetleri yedidir.

1- İfrad haccını umrenin üzerine takdim etmek.
2- Telbiye getirmek.
3- Kudüm tavafı yapmak (Yani Mekke'ye giriş tavafı).
4- Müzdelife'de gecelemek.
5- İki rekât tavaf namazını kılmak,
6- Mina'da gecelemek.
7- Veda tavafı yapmak (Yani Mekke'den ayrılış tavafı).

Soru-5- Erkekler ihram giyerken bütün dikişli elbiseleri çıkarırlarmı?

Cevap-5- Erkekler ihram giyerken bütün dikişli elbiselerden soyunacak. Beyaz rida ve izar giyecekler.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(870) BEŞİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[1 فصل] وَيَحْرُمُ عَلَى الْمُحْرِمِ عَشَرَةَ أَشْيَاءَ لُبْسُ الْمَخِيطِ وَتَغْطِيَةُ الرَّأْسِ مِنَ الرَّجُلِ وَالْوَجْهِ مِنَ الْمَرْأَةِ وَتَرْجِيلُ الشَّعْرِ وَحَلْقُهُ وَتَقْلِيمُ الأَظْفَارِ وَالطِّيبُ وَقَتْلُ الصَّيْدِ وَعَقْدُ النِّكَاحِ وَالْوَطْءُ وَالْبَشَرَةُ بِشَهْوَةٍ وَجَمِيعِ ذَلِكَ الْفِدْيَةُ إِلاَّ عَقْدِ النِّكَاحِ فَإِنَّهُ لاَيَنْعَقِدُ لاَ يُفْسِدُهُ إِلاَّ الْوَطْءُ فِى الْفَرْجِ وَلاَيَخْرُجُ مِنْهُ بِالْفَسَادِ وَمَنْ فَاتَهُ الْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ تَحَلَّلَ بِعَمَلِ عُمْرَةٍ وَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَالْهَدْىُ وَمَنْ تَرَكَ رُكْنًا لَمْ يَحِلَّ مِنْ إِحْرَامِهِ حَتَّى يَأْتِىَ بِهِ وَمَنْ تَرَكَ وَاجِبًا لَزِمَهُ الدَّمُ وَمَنْ تَرَكَ سُنَّةً لَمْ يَلْزَمْهُ بِتَرْكِهَاشَيْءٌ.

(871) BEŞİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[1 فصل] وَيَحْرُمُ عَلَى الْمُحْرِمِ عَشَرَةَ أَشْيَاءَ لُبْسُ الْمَخِيطِ وَتَغْطِيَةُ الرَّأْسِ مِنَ الرَّجُلِ

Bir-inci, Fasıl, Haram olur, Üzerine, İhramlının, On, Şey-ler, Giymek, Dikişli, Örtmek, Baş-ını, Erkeklerden

وَالْوَجْهِ مِنَ الْمَرْأَةِ وَتَرْجِيلُ الشَّعْرِ وَحَلْقُهُ وَتَقْلِيمُ الأَظْفَارِ وَالطِّيبُ وَقَتْلُ الصَّيْدِ

Yüzünün kapatması, Kadından, Salıvermek, Saç-ını, Onun tıraş olması, Kesmesi, Tırnaklar-ını, Kokulanmak, Öldürmek, Av-ı

وَعَقْدُ النِّكَاحِ وَالْوَطْءُ وَالْبَشَرَةُ بِشَهْوَةٍ وَجَمِيعِ ذَلِكَ الْفِدْيَةُ إِلاَّ عَقْدِ النِّكَاحِ فَإِنَّهُ

Akdetmek, Nikah-ı, Cima etmek, Oynaşmak, Şehvet ile, Tamam-ı, Bu-nların, Fidye vardır, Ancak, Nikah Akdetmek (kıymak), Çünkü o

لاَيَنْعَقِدُ لاَ يُفْسِدُهُ إِلاَّ الْوَطْءُ فِى الْفَرْجِ وَلاَيَخْرُجُ مِنْهُ بِالْفَسَادِ وَمَنْ فَاتَهُ الْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ

Kıyamaz, Onu Bozamaz, Ancak, Cima etmek, Ferçte, Çıkamaz, Onda, Bozulması, Her kim, Onu geçirdi, Vakfeye durmayı, Arafatta

تَحَلَّلَ بِعَمَلِ عُمْرَةٍ وَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَالْهَدْىُ وَمَنْ تَرَكَ رُكْنًا لَمْ يَحِلَّ مِنْ إِحْرَامِهِ حَتَّى

Ta ki | Onun ih-ramından | Helal olmaz | Bir rüknü | Terk etti | Her kim | Kurban gerekir | Kaza eder | Onun üzerine | Umre-nin | Yapması ile | Helal kılar

يَأْتِيَ بِهِ وَمَنْ تَرَكَ وَاجِبًا لَزِمَهُ الدَّمُ وَمَنْ تَرَكَ سُنَّةً لَمْ يَلْزَمْهُ بِتَرْكِهَا شَيْءٌ.

Hiç bir şey | Onu terk-etmek ile | Ona lazım gelmez | Sünnet-i | Terk etti | Herkim | Bir kurban | Ona laz-ım gelir | Bir vacibi | Terk etti | Her kim | Onu | Getirir

(872) BEŞİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(873) İhramlıya Haram Olan Şeylerin Hükmü

İhramlıya on şey haram olur

1- Dikişli elbise giymek.
2- Erkeğin başını kapatması.
3- Kadının yüzünü kapatması.
4- Tırnakları kesmek.
5- Traş olmak.
6- Koku sürünmek.
7- Avı öldürmek.
8- Nikah kıymak.
9- Cinsi münasebette bulunmak.
10- Şehvet ile oynaşmak. [164]

---

[164] **İHRAMLIYA YASAK OLAN FİİLLER: A - Dikişli Giysiler :** Erkeğin ihrâma girmesiyle, başının tamamını veya bir bölümünü, dikişli veya dikişsiz bir örtüyle örtmesi haramdır. Başının üstüne ve yüzüne, sarık, bez parçası, şapka veya takke örtemeyeceği gibi altını gösterse bile bir kumaşla da örtemez ve sargı saramaz. Rasûlullah (s.a.s.) devesinden düşüp vefât eden ihramlı sahabi için şöyle buyurmuştur : "Onun başını örtmeyiniz. O, kıyâmet günü telbiye getirerek diriltilir." Tedavi, sıcak veya soğuk gibi zarûret hallerinde örtünmek câiz olur ve fidye gerekir. Ancak elini başının üstüne koymak, şemsiye, ev, otobüs vb. şeylerin gölgesinden yararlanmak câizdir. Yine yüzü ve ihram havluları dışında bedenin geri kalan yerlerini örtmek câiz değildir. Bu yüzden ihrâmlı kimse cübbe, palto, gömlek, pantolon, mest ve dikişli ayakkabı gibi şeyleri giyemez. Soğukta palto vb. şeyleri omuzlarına alabilir. Dikişsiz nalin veya terlikleri ise parmaklarının çoğu açıkta kalacağı için giyebilir. Bunları bulamaz veya parasını temin edemezse Hanefi ve Mâlikilere göre pantolon ve topuklardan altı kesilmiş mestleri giyebilir. İbn Abbâs (r.a.), Hz. Peygamberin Arafat'ta şöyle buyurduğunu nakleder: "Kim nalin bulamazsa mestlerini giysin, peştemal bulamayan da fistan giysin" Ancak bunları giyenlere fidye gerekir. Çünkü İbn Ömer (r.a.)'den rivâyete göre, bir adam Rasûlullah (s.a.s.)'e ihrâmlının giyebileceği şeyleri sormuş, O da şöyle cevap vermiştir : "İhramlı kimse gömlek, sarık, fistan, bornoz ve mest giyemez. nalin bulamayan mestlerini giysin ve onların topuktan aşağısını kessin. Yine koku ve za'feranla kokulanmış hiçbir şeyi giymesin " Şâfiî ve Hanbelilere göre, bunları giymek zorunda kalan kimseye fidye gerekmez. Kadın ihrâma girince, başını ve yüzü dışında bütün bedenini dikişli elbiseyle örter. Kadının yüzü erkeğin başı gibi açık tutulur. Hadiste şöyle buyurulur : "İhrâmlı kadın yüzünü örtecek şekilde başını bağlamasın ve eldiven giymesin " Kadın, ihrâmda üç konuda erkekten ayrılır: Dikişli elbise giymek, mest giymek ve başını örtmek. **B - Bedenini Rahatlatmak :** İhrâmlının kokulanmak, saç ve kılları gidermek, tırnak kesmek ve benzeri yollarla rahatlaması câiz görülmemiştir. İhrâmlı, elbise ve vücuduna koku sürünemez. Hadiste "Koku ve za'feranla kokulanmış elbise giymesin" buyurulmuştur. Ebû Hanife'ye göre, kokulu veya kokusuz yağ sürünmek, tam bir uzvu kapsarsa fidye gerekir. Ancak ihramlının kokusuz sabunla yıkanması ve banyoya gitmesi câizdir. Ancak unutarak, zorlanarak veya haramlığını bilmeksizin koku sürünmek günah değildir ve fidyeyi gerektirmez. Bedenin herhangi bir yerinden, burundan bile olsa kılları gidermek ve tıraş olmak ihrâmlı için câiz değildir. Ayette şöyle buyurulur: "Kurban (hedy) yerine ulaşmadan başınızı tıraş etmeyin" Bedenin diğer yerleri başa

(874) İhramın Haramlarını İşleyenin Tamamında Fidye Vardır

Bu haram olanların tamamından fidye verilmesi gerekir. Yalnız nikah kıyılmakta fidye yoktur. Çünkü ihramlının nikahı sahih olmaz. Bu haramların hiç birinden hacc bozulmaz. Ferçten yapılan cinsi münasebet haccı bozar. Bozulmuş olan haccda ihramdan çıkamaz.

(875) Arafata Çıkmayıp Onu Geçirenin Durumu Nasıl Olur?

Her kim Arafat'a çıkmayıp onu geçirirse o kişi umrenin ameli ile yetinir. Ona hacc kazası ve birde kurban gerekir.

(876) Haccın Bir Rüknünü Terk Edene Ne Yapması Gerekir?

Her kim bir rüknü terk ederse o rüknü yerine getirinceye kadar ihramdan çıkması helal olmaz.

(877) Haccın Bir Vacibini Terk Edene Ne Gerekir?

Her kim bir vacibi terk ederse ona bir kurban kesmesi gerekir.

(878) Haccın Bir Sünnetini Terk Edene Ne Gerekir?

Her kim ki bir sünneti terk ederse ona hiçbir şey lazım gelmez.

(879) BEŞİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(880) İhramın Delilleri
(881) İhramlıya Haram Olan Şeylerin Delilleri
(882) İhramlının Dikişli Elbise Giyemeyeceğinin Delilleri

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav)'e ihramlı bir kimse neler giyebilir diye sordu. Peygamber (sav) sarık gömlek, don, bornoz (başı örten bir çeşit giysi) ve ayağı kapatan

---

kıyas edilmiştir. Çünkü, ihrâmlı kimse saçları dağınık ve toz toprak içinde olan kimse olarak tanımlanır. Tırnaklarını kesemez, kasık ve koltuk altı ya da yüzündeki kılları gideremez. **C - Cinsel Yasaklar :** Evlilik akdi, cinsî münâsebet ve münâsebete yol açan şeylerle ilgli yasaklar bunlar arasındadır. Hanefilere göre, ihrâmlının evlenmesi ve nişanlanması câizdir. Ancak zifaf hac'dan sonraya geciktirilir. Çünkü Rasûlullah (s.a.s.) ihramlı iken Meymûne ile evlenmiştir. İslâm hukukçularının çoğunluğu ise ihrâmlının evlilik akdini geçersiz sayarlar. Hz. Peygamber "İhrâmlı kimse evlenemez, kendisiyle evlenilmez ve nişanlanamaz." buyurur. Diğer yandan çoğunluk, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Hz. Meymûne (r. anha) ile ihrâmlı değilken nikahlandığını söyler. Cinsel temas ve temasa yol açan; sarılmak, öpüşmek, şehvetle dokunmak, kadının cinsel organına bakmak gibi fiiller ihram süresince yasaktır. " "Kim hac aylarında ihrâma girerek haccı kendisine farz kılarsa, hacda kadına yaklaşmak, günah işlemek ve kavga etmek yoktur." Ayetteki; "refes "; cinsel temas ve genel olarak erkeklerin kadınlara olan ihtiyacı için kinâyeli bir sözcüktür. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kim hac yapar, hac sırasında cinsel temastan kaçınır ve günah işlemezse, annesinden doğduğu gündeki gibi günahlarından kurtulur. " Arafat'ta vakfeden önce cinsel temasta bulunsa, haccı fasid olur, gelecek yıl kaza etmesi gerekir. Ayrıca ceza olarak bir küçük baş hayvanı (dem) kurban eder. Cinsel temasa yol açacak öpme, şehvetle dokunma gibi fiillerde, boşalma olsun veya olmasın bir küçük baş hayvan kurban gerekir. Mâlikiler dışında, cumhûra göre bu durumda hac fâsid olmaz. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

ayakkabı giyemez. Ancak nalin bulamayan kişi ayakkabıların üst kısımlarını kesmek şartıyla ayakkabı giyebilir. Ayrıca bir erkek, zaferan veya vers (bir çeşit nebatat adıdır, Yemen'de biter) bu tür kokulardan sürmüş olduğu elbiseyide giyemez.[165]

(883) İhramlının Koku Sürünemeyeceğinin Delilleri

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav)'e ihramlı bir kimse neler giyebilir diye sordu. Peygamber (sav) sarık gömlek, don, bornoz (başı örten bir çeşit giysi) ve ayağı kapatan ayakkabı giyemez. Ancak nalin bulamayan kişi ayakkabıların üst kısımlarını kesmek şartıyla ayakkabı giyebilir. Ayrıca bir erkek, zaferan veya vers (bir çeşit nebatat adıdır, Yemen'de biter) bu tür kokulardan sürmüş olduğu elbiseyide giyemez.[166]

(884) İhramlı Kadın Yüzünü Örtemez, Eldiven Giyemeyeceğinin Delilleri

İhramlı kadın yüzünü örtemez, eldiven giyemez.[167]

(885) Saçları Traş Etmenin Delilleri

2/196…Kurban yerine varmadıkça başlarınızı (saçlarınızı) traş etmeyin…[168]

(886) Saçları Ve Tırnakları Zaruretsiz Kesmek Haramdır

Saçları ve tırnakları zaruretsiz kesmek haramdır. Zaruret varsa haram olmaz. Kokuyu yemek veya suya katıp bu şekilde alması, kokulu bir yatak veya üzerinde çarşafsız yatmasıda haramdır. Kokulu bir sabunla yıkanmak daha haramdır. Fakat gülsuyunu koklamak haram değildir. Bunları haram oluşunda icma sabittir. Ayrıca bunlar haccın hikmetine aykırıdır. Hayatın en açık örneklerindendir.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Hacı tozlu, topraklı, kirli, paslıdır. [169]

(Hz. Peygamber (sav)'in Hacı tozlu, topraklı, kirli, paslıdır. Sözünün altında mütevazılık yatar. Bu mütevazı haliyle belki dualar, yalvarmalar, Allah katında daha makbul olur. Gurur ve kibrin kırılmasına vesile olur ki, bu da o kişi için bir mutluluk olur ki yaptığı dualar daha çok kabule şayan olur. Mütercim).

(887) İhramda İken Avlamak Haram Oluşunun Delilleri

5/95. Ey mü'minler!. Siz ihramda iken avı öldürmeyiniz…[170]

5/96. Deniz avı ve onu yemek sizede yolcularada geçimlik olarak helal kılınmıştır. İhramlı bulunduğunuz sürece kara avı size haram kılınmıştır. [171]

---

[165] Buğari, c, 2, sh, 145, bab, 21, K, Hac, bab, 13-15, Cezaus Sayd, bab, 53, İlim, bab, 9, Salat; Müslim, c, 1, sh, 834, bab, 1, hd, 1177, K, Hac.
[166] Buğari, c, 2, sh, 145, bab, 21, K, Hac, bab, 13-15, Cezaus Sayd, bab, 53, İlim, bab, 9, Salat; Müslim, c, 1, sh, 834, bab, 1, hd, 1177, K, Hac.
[167] Buğari, bab, 13-15, Cezaus Sayd.
[168] Bakara suresi, 2/196.
[169] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 376.
[170] Maide suresi, 5/95.
[171] Maide suresi, 5/96.

Ayetin akışında anlaşılan şudur ki, deniz avı helal, kara avı haramdır.

(888) İhramlıya Haremin İçinde Ve Dışında Öldürmesi Caiz Olan Hayvanların Delilleri

Yalnız şunu da unutmamak lazımdır ki, beş çeşit hayvan vardır ki, haremin içinde ve dışında öldürülmesi caizdir. Bunun delili şu hadisi şeriftir.

Hz. Peygamber (sav)'e ihramlının öldürmesi caiz olan kara hayvanları sorulmuş. Peygamber (sav) Beş (çeşit) hayvan vardır ki onları harem dışında da haremde de öldürmekte herhangi bir günah yoktur. Akrep, fare, çaylak, karçaylak, karga, saldırgan köpektir. [172]

(889) İhramlının Cima yapmasının Yasak Oluşunun Delilleri

Hac bilinen aylar(da)dır. O aylarda (ihrama girmekle) hacı kendine farz kılan kimse için (hacda iken) kadına yaklaşmak (cinsi münasebette bulunmak) günah işlemek ve kavga etmek yoktur. [173]

Kadına şehvetle dokunmak ve öpmek, El ile veya başka bir şekilde meniyi akıtmakta haramdır. Bunların tamamı Allah tealanın söz konusu ayette yasakladığı refes kelimesinin muhtevasına dâhildir. [174]

(890) İhramlı Evlenmeyeceği, Evlendiremeyeceğinin Delili

Hz. Peygamber (sav)'ın şu buyruğu manidir: İhramlı evlenmez, evlendiremez. [175]

Osman İbni Affan (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İhramlı evlenmez, evlendiremez, dünürcü de olamaz. [176]

(891) İhramlı İçin Haram Olan Şeylerde Hiçbiri Haccı Bozmaz Ve Delilleri

İhramlı için haram olan şeylerde hiçbiri haccı bozmaz. Ferçte yapılan cinsi münasebet haccı bozar. Cumhur ulemaya göre cinsel ilişkiyle hac bozulur. Malikiler buna ayrıca menin akması şartını eklemişlerdir. Ayrıca şunu belirtmekte yarar vardır. Cinsel ilişki ile haccın bozulması için iki şart gerekir.

Birincisi cinsel ilişkinin cinsi organ yoluyla olması gerekir. Bunda ittifak vardır. Cinsi organ dışında başka bir noktada ilişkide bulunsa veya şehvetle dokunsa, kucaklasa, öpse yâda çıplak halde vucüt temasında bulunsa haccı bozulmaz. Ancak Hanefilere göre meni gelsin veya gelmesin kefaret gerekir. Şafiilere göre; El ile cinsi organ dışında çıplak vucüt teması ile meni gelmesi haram olmakla birlikte haccı bozmaz, ama eğer böylece meni gelmişse kurban gerekir. Malikiler göre, birleşme sonucu veya birleşmesiz kendi fiiliyle meni gelmesi de böyledir.

---

[172] Ebu Davud, c, 2, sh, 424, bab, 39, hd, 1864, K, Menasik; Müslim, c, 1, sh, 858, bab, 9, hd, 1198, 1199; Buğari, 7, Cezaus Sayd, 16, Bedeul Halk; Tirmizi, 21, Hac; Nesai, 82, 84, 86, 88, 114, 119; İbni Mace, 91, Menasik; Darimi, 19, Menasik; Muvatta, 88, 90; Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 3, 8, 30, 32, 48, 50, 54, 56, 77, 138, c, 3, sh, 80, c, 6, sh, 98, 164, 203, 231.

[173] Bakara suresi, 2/197.

[174] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 377.

[175] Ebu Davud, c, 2, sh, 421, bab, 38, hd, 1841, 1842; Müslim, 41, 45, Nikah; Tirmizi, 23, Hac; Nesai, 91, Menasik, 38, Nika, Nikah; İbni Mace, 45, Nikah; Darimi, 17, Nikah; Muvatta, 70, 73, Hac; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 57, 64, 65, 68, 73.

[176] Müslim, c, 2, sh, 1030, 1031, bab, 5, hd, 1409, K, Nikâh.

İhtilam ise kurban gerekir. Hanbelîlere göre ise, cinsi organ dışındaki bir yerle ilişki kursa, fakat meni gelmezse kurban gerekir.

İkincisi Hanefilere göre. Cinsi ilişkinin Arafatta vakfeden önce olması lazımdır. Arafatta vakfeden sonra böyle bir ilişkide bulunursa haccı bozulmaz. Daha geniş bilgi için. Prof. Vehbe Zuhaylinin Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2306-2308, sahifelerine bakınız. Aynı kitabın Türkçe'ye çevrilmiş tercümesi, İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, sh, 109, 110, sahifelere bakılması rica olunur.

Biz ibareyi fazla engebelere sokmadan okuyucuyu yormadan kısa ve özlü bir şekilde okuyan kardeşlerimin önünü kolaylaştırarak bu mübarek ilimlere götüren bir kapı anahtarı gibi yolunu açmak istiyoruz ki bunda araştırma hevesi ortaya çıksın ve yeni bu ilim sahasına atılan kardeşlerime en kolay ve en sade dil ile bu yolu açmaya çalışıyoruz. Allah'ın izin ve keremiyle başarılı olacağız inşallah.

(892) Şafiilere Göre İhramlı Evlenmeyeceği, Evlendiremeyeceğinin Delili

Hz. Peygamber (sav)'ın şu buyruğu manidir: İhramlı evlenmez, evlendiremez. [177]

Osman İbni Affan (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İhramlı evlenmez, evlendiremez, dünürcü de olamaz. [178]

(893) Evlilik Akdi, Cumhura Göre Haram Oluşunun Delilleri

Evlilik akdi, Cumhura göre haram olup o akid yapılsa bile sahih olmaz. Ancak için hüküm değişiktir. Bu da eğer onu ihramlı iken Meymune ile evlendiği sabit ise. Dolayısıyla bunda fidye söz konusu olmamaktadır. Buna göre ihramlı kimse ihramlı olmayan bir vekil vasıtası ile de olsa evlenemez, yani ne velayetle evlenilebilir ne de vekâletle. Şayet bu şekilde evlenirse bu evlilik geçersiz sayılır. Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İhramlı evlenmez, evlendiremez, dünürcü de olamaz. [179] Buyurmuştur. Bir de ihram güzel kokuyu haram kıldığından nikahıda iddet gibi yasaklar. Öyleyse ihramlı evlenir veya evlendirilirse (ihramlı kadın için de hüküm aynı) nikâh hüküm aynı) nikâh geçersiz olur. Çünkü böyle bir nikâh yasaktır. [180]

Nikâhı ve diğer yasaklara engel olma bakımından fasit sahih ihram gibidir. Çünkü ihram günkü ihram gerekleri ve yasakları hususunda onun hükmü de aynen geçerli kalmaktadır.[181]

(894) Hanefilere Göre İhramlı İçin Evlilik Ve Dünürcülüğü Caiz Oluşunun Delilleri

Hanefiler, ihramlı için evlilik ve dünürcülüğü caiz görmüşlerdir. [182] Dayandıkları delil de İbni Abbas'în «Peygamber (sav) ihramlı iken Meymune ile evlendi» [183] sözüdür. Bu görüşü reddeden İmam Şafiî, Peygamber (sav)'in «İhramlı kimse, ne nikâhlanır ne de nikâhlandırılır» hadisini delil olarak ileri sürmektedir. [184]

---

[177] Ebu Davud, c, 2, sh, 421, bab, 38, hd, 1841, 1842; Müslim, 41, 45, Nikah; Tirmizi, 23, Hac; Nesai, 91, Menasik, 38, Nika, Nikah; İbni Mace, 45, Nikah; Darimi, 17, Nikah; Muvatta, 70, 73, Hac; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 57, 64, 65, 68, 73.

[178] Müslim, c, 2, sh, 1030, 1031, bab, 5, hd, 1409, K, Nikâh.

[179] Müslim, c, 2, sh, 1030, 1031, bab, 5, hd, 1409, K, Nikâh.

[180] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, sh, 107.

[181] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, sh, 107.

[182] Hidaye

[183] Buhari ve Müslim

[184] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, sh, 107.

İbni Abbas'în rivayet ettiği hadiste «Peygamber (sav) ihramlı iken Haris kızı Hz. Meymune (ra) ile evlendiğini rivayet etmiştir» [185]

İbni Haceril askalani bu hadisi şerherderken şöyle diyor. Bu akid Peygamber (sav) için hususiyet arzeder. Bu evlilik akdinden murad cima ise bu cima ile hac da umre de ittifakla bozulur. Peygamber (sav) bu nikâhı Hz. Meymune kendisine helal olsun diye yaptı. Bu meselede ulemanın cumhuru bu hadisi men etmiştirler. Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İhramlı evlenmez, evlendiremez, dünürcü de olamaz.[186] Buyurmuştur. Bunda ulemanın ihtilafı vardır. [187]

Hz. Peygamberin Hz. Meymune ile evlendiği hadise dayanan. İbrahim Nahai, Sevri, Ata, Hammad ibni ebi Süleyman, İkrime, Mesruk, Ebu Hanife, Ebu Yusuf, nikâh etmekte ihramlı için hiçbir mahzur yoktur, şu kadar ki, ihramdan çıkıncaya kadar cinsi münasebette bulunamaz demişlerdir. (Bunun karşıtı olan diğer diğer ulema ise) İbni Mes'ûd, Said ibni Müseyyeb, Evzai, Malik, Şafii, Ahmed ve İshak da ihramlının nikâh etmesini ve nikâh olunmasını tezvic (cevaz) vermemişlerdir. Bakınız dipnot. [188] (Bu sonraki ulemanın dayandığı hadis ise. İhramlı evlenmez, evlendiremez, dünürcü de olamaz. [189] Hadisi delil getirmişlerdir) Bu ulemalara göre ihramlı bir kimsenin cinsi ilişkide bulunması, cinsi ilişkinin başlangıcı demek olan öpme, şehvetle dokunma ve cinsi organ dışındaki başka bir noktada cinsi ilişkide bulunmak haramdır. Cinsi ilişki ve başlangıçları konusu cumhur ulemanın ittifakı ile haramdır. [190]

Yüce Allah şöyle buyuruyor; Hac bilinen aylardır. Bu aylarda haccı kendine farz ederse, bilsin ki hacda kadına yaklaşmak, günah işlemek ve tartışmak (sövüşmek döğüşmek) yoktur.[191]

Ebu Hüreyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu, Kim ki hac yapar ve çirkinliklerden, kötülükten kaçınırsa anasından doğduğu günkü gibi günahlardan arınır (temizlenir).[192]

(895) Cinsel İlişkiden Dolayı Bozulan Hac

Cinsel ilişkiden dolayı bozulmuş hacdan ihramdan çıkılmaz taki bütün hac nüsüklerini yerine getirinceye kadar. O nüsükleri yerine geldikten sonra ihramdan çıkar. Çünkü Allah (cc) şöyle buyurur. «Hac ve Umreyi Allah için tam yapın» [193]

(896) Arafata Çıkmayıp Onu Geçirenin Durumu Ve Delilleri

Abdurrahman b. Ya'mur ed-Deyliyyi (ra)'den, Peygamber (sav)'den hac ile ilgili sorulan soruya. (İki kere) hac, Arefe günü (vakfe yapmak yani durmak) demektir. Kim Müzdelife gecesi sabah olmadan (arafata) gelirse haccı tamdır. Buyurdu.[194]

---

[185] Buğari, c, 2, sh, 214, bab, 12, K. Cezaus Sayd.
[186] Müslim, c, 2, sh, 1030, 1031, bab, 5, hd, 1409, K, Nikâh.
[187] Fethul bari Şerhi Buğari, c, 4, sh, 528.
[188] Sahihi buhari tercümesi, ötüken yay, c, 4, sh, 1729.
[189] Müslim, c, 2, sh, 1030, 1031, bab, 5, hd, 1409, K, Nikâh.
[190] Fıkhul İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2304.
[191] Bakara, 2/197.
[192] Sahihi buhari tercümesi, ötüken yay, c, 3, sh, 1448; Buğari, c, 2, sh, 141, bab, 5, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 983, bab, 89, hd, 1350, K, Hac.
[193] Bakara, 2/196.
[194] Ebu Davud, c, 2, sh, 475, 476, bab, 68, hd, 1949, K, Menasik; Ebu Davud Tercümesi ve şerhi, c, 7, sh, 368; Tirmizi, c, 3, sh, 237, bab, 57, hd, 889, K, Hac, c, 5, sh, 214, bab, 2, hd, 2975, K, Tefsir; Nesai, c, 5, sh, 263, bab, 211, K, Menasik; Müsnedi Ahmed, c, 34, sh, 309, 310, 335; Beyhaki es-Sünenü'l Kübra, c, 5, sh, 116; Hakim el-Müstedrek, c, 1, sh, 464; İbni Hibban es-Sahih, c, 6, sh, 76.

Kaçırılan haccın ister farz ister nafile olsun gelecek sene kaza edilmesinin gerektiğine delil. Hz. Ömer, İbni Ömer, İbi Abbas, İbnu'z Zübeyr, Mervan (ra) (ra) gibi sahabeden gelen rivayetlerdir. Hz. Peygamber (sav) buyuruyor ki. Arafat'a yetişemeyen kimse haccı kaçırmıştır. Umre yaparak ihramdan çıksın. Gelecek sene yeniden haccetsin. Darekutni İbni Abbastan rivayet etmiştir. Umre yaparak ihramdan çıkmanın delili. Hz. Ömer ve oğlu İbni Ömer ve diğer sahabeden gelen rivayetlerdir. Şafii Müsnedinde rivayet etmiştir. Malik Muvattada sahih bir isnad ile Hebar b. Esved'den şöyle rivayet eder. Hz. Ömer hem kaza edileceğine hemde kurban gerektiğine dair fetva vermiş bu fetvası sahabe arasında yayılmıştır. [195]

(897) Haccın Bir Rüknünü Terk Edenin Yerine Getirmesi Gereken Deliller

Her kim bir rüknü terk ederse o rüknü yerine getirinceye kadar ihramdan çıkması helal olmaz.

Hac, arefe günü vakfe yapmak (durmak) demektir. Kim Müzdelife gecesi sabah olmadan (arafata)gelirse haccı tamdır.[196]

22/27…Beyti atik (eski evi Kabe'yi) tavaf etsinler…[197]

22/27…İnsanlara haccı ilan et (çağır)… [198]

2/196…Haccı ve umreyi Allah için tam yapın.[199]

Peygamber (sav) şöyle buyurdu; Tavaf etmek namaz namaz gibidir, ancak Allah Teala tavafta konuşmayı helal kılmıştır. Kim tavaf esnasında konuşursa hayırdan başka bir şey konuşmasın. [200]

2/158…Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın koyduğu nişanlardandır.[201]

Peygamber (sav) şöyle buyurdu; Sa'y ediniz Allah Teala sa'yi size gerekli kılmıştır.[202]

Safiye binti Şeybe (ra)'den; Dedi ki Resulallah (sav)'i Safa ile Merve arasında sa'y ederken gördüm.[203]

Hz. Aişe (ra)'den; Ömrüme yemin olsun ki, Safa ile Merve arasında sa'y etmeyenin haccını Allah tamamlamaz.[204]

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) için Mekke'ye geldi. Beyt'i yedi defa dolaştı. 33/21. Andolsun ki, sizin için Rasûlullah'da bir güzel örnek vardır, Allah'ı ve ahiret gününü uman ve Allah'ı çokca zikreden zat için.[205]

48/27…Başlarınızı (saçlarınızı) traş etmiş (kazıtarak dipten ustura ile) ve -saçlarınızı-kısaltmış (kırparak)… [206]

Kırpmanın, (Kısaltmanın) en azı üç kıl kesmektir.[207]

---

195 Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2435; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 3, sh, 141.

196 Ebu Davud, c, 2, sh, 485, bab, 68, hd, 1949, Hacc; Süneni Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 7, sh, 368; Tirmizi, c, 3, sh, 237, bab, 57, hd, 889, Hac; Nesai, c, 5, sh, 263, bab, 211, hd, 3037, Menasik; İbni Mace, c, 2, sh, 1003, bab, 57, hd, 3015, Menasik; Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 309, 310, 335 ; Beyhaki es-Sünenu'l Kübra, c, 5, sh, 116; Hakim wel-Müstedrek, c, sh, 464; İbni Hibban, Sahih, c, 6, sh, 76.

197 Hacc suresi 22/27.

198 Hacc suresi 22/27.

199 Bakara suresi 2/196.

200 Tirmizi, c, 3, sh, 293, bab, 112, hd, 960, Hac; Nesai, c, 5, sh, 222, bab, 136, hd, 2920, 2921, Menasik; Darekutni, el-Fıkhu'l Menheci tercümesi, c, 1, sh, 381.

201 Bakara suresi 2/158.

202 Darekutni, c, 1, sh, 270; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111; Fıkhu's-Sünne, c, 2, 143.

203 İbni Mace, c, 2, sh, 995, bab, 43, hd, 2987, Menasik.

204 İbni Mace, c, 2, sh, 994, bab, 43, hd, 2986, Menasik.

205 Ahzab suresi, 33/21; Buğari, c, 2, sh, 170, bab, 80, K, Hac; Sahihi Buhari tercümesi, c, 34, sh, 1571; Müslim, c, 1, sh, 947, bab, 56, hd, 1305, Hac.

206 Fetih suresi, 48/27.

Erkek için dipten ustura ile saçı kazımak kırpmaktan daha efdaldır. [208] Bunun için Peygamber (sav) şöyle dua etmiştir:

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Allah başlarını (saçlarını) traş edenlere rahmet eyle diye dua etti. Sahabiler, ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da (rahmet et) dediler. Resulüllah (sav) yine ya Allah! Saçlarını kestirenlere merhamet eyle! Diye dua etti. Sahabilerde, tekrar ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da merhamet eyle, diye dua et dediler.[209]

Enes b. Malik (ra), Peygamber (sav) Muhakkak ki minaya gelip cemrelere taş attı sonra kurban kesme yerine geldi kurban kesti sonra traş oldu. [210]

Kadın için efdal olan saçını kırpması. Dipten kesmesi ise haramdır. [211] Bunun delili ise şu hadisi şeriftir.

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) kadınların saçlarını dipten kesmesini nehyetti. [212]

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kadınlara traş olmak gerekmez. Kadınlara gereken sadece (saçları) kısaltmaktır. [213]

(898) Umrenin Bir Rüknünü Terk Edenin Yerine Getirmesi Gereken Deliller

Her kim bir rüknü terk ederse o rüknü yerine getirinceye kadar ihramdan çıkması helal olmaz.

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) sahabilerine haccı umreye çevirmelerine, Kâbe'yi tavaf etmelerine sonra saçları kısaltmalarına ve ihramdan çıkmalarına izin verdi. [214]

İbni Ömer (ra)'den, Her bir kimse üzerinde muhakkak ki bir hac ve bir umre borcu vardır, demiştir. İbni Abbas (ra)'den şüphesiz ki umre, Allah'ın kitabında hac ile beraber zikredilmiştir. «Haccıda umreyi Allah için tam yapın» [215] buyruldu demiştir. [216]

(899) Haccın Bir Vacibini Terk Edenin Yerine Getmesi Gereken Deliller

Her kim bir vacibi terk ederse ona bir kurban kesmesi gerekir:

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) Medine ahalisi için Zu'l Huleyfe, Şam (Mısır mağrib) ahalisi için Cuhfe, Necd ahalisi için Karne'l menazil mevkiini, Yemen ahalisi için Yelemlem'i (ihrama girme) mikatı tayin etti. Bu yerlere gelen kimselerin mikatlarıdır. Bunlardan başka bu mikatlarla Mekke arasındaki yerler halkı da haccı inşa etmiş bulundukları mahallerden ihrama girerler. Hatta Mekkelilerde, Mekke'den ihrama girerler.[217]

---

[207] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 382.
[208] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111.
[209] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1633, 1634; Buğari, c, 2, sh, 188, bab, 127, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 945, bab, 55, hd, 1301, K, Hac; Tirmizi, c, 3, sh, 256, bab, 74, hd, 913, K, Hac.
[210] Müslim, c, 1, sh, 947, bab, 56, hd, 1305, Hac.
[211] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 112; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 383.
[212] Tirmizi, c, 3, sh, 257, bab, 75, hd, 914, K, Hac.
[213] Ebu Davud, c, 2, sh, 502, bab, 78, hd, 1984, 1985, K, Menasik; Ebu Davud Tercümesi ve şerhi c, 7, sh, 427, 428; Beyhaki, c, 5, sh, 104.
[214] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1680; Buğari, c, 2, sh, 201, bab, 7, K, Umre; Müslim, c, 1, sh, 901, bab, 24, hd, 1227, K, Hac.
[215] Bakara suresi 2/196.
[216] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1670; Buğari, c, 2, sh, 198, bab, 1, K, Umre.
[217] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1461; Buğari, c, 2, sh, 142, bab, 7, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 938, 839, bab, 2, hd, 1181, K, Hac.

Başka bir hadisi şerifte, İbni Ömer (ra)'den, Şöyle demiştir. Şu iki şehir, yani Basra ile Kufe şehirleri Hz Ömer zamanında fetihedilip kururlunca, bu şehirler halkı Ömer'e geldiler ve Ey mü'minlerin emiri, Şüphesiz Resulüllah (sav) Necd ahalisi için Karn'ı mikat tayin buyurmuştur. Hâlbuki burası bizim yolumuzdan sapadır. Eğer biz Karn'dan ihrama girmek istersek bu bize meşakkatli oluyor, diye şikâyet arzettiler. Hz. Ömer bunlara, öyleyse siz, Mekke'ye giden yolun üzerinden sapa olmayan Karne'l Menazil hizasında bulunan bir noktaya bakıp, orayı mikat edininiz, dedi. Akabinde Iraklılar için Zatu Irk mevkiini mikat tayin etti. [218]

Abdullah İbni Ömer (ra) el-Cemretu'l Ula'ya yedi tane çakıl taşı atar ve her bir çakıl taşını atmasından sonra Allah'u Ekber diye tekbir getirirdi. Sonra buradan ilerler, vadinin ortasındaki düzlüğe girer, yine kıbleye yönelmiş olarak uzun bir dikilme yapar, iki ellerini kaldırır, dua ederdi. Bundan sonra cemretu'l Vusta'ya yine böyle taş atar, akabinde vadinin kuzey tarafına doğru yürür, düzlüğe girer yine kıble'ye yönelmiş olarak uzun bir dikilme yapar, iki elini kaldırır dua ederdi. Bundan sonra Akabe cemresine gelir, vadinin içinden onuda taşlar, fakat onun yanında vakfe yapmazdı. Ve: Ben Resulüllah (sav)'î işte böyle yapar gördüm der idi.[219]

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) ortadaki yola girdi. O yol Cemretu'l Akabe'ye çıkıyordu. Ağacın yanındaki cemreye geldi ve yedi taş attı. Her atışında da tekbir getirdi. Taşların büyüklüğü yaklaşık olarak nohut kadar veya biraz daha büyüktür. [220]

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) bayram günü kuşluk vaktinde bayramdan sonraki günlere gelince güneşin batıya doğru meylettiğinde cemrelere taş atmaya başlardı. [221]

Hz. Aişe (ra)'dan; Peygamber (sav) sonra mina'ya döndü. Teşrik günlerinden orada geceledi. Cemrelere güneş batıya meylederek, her cemreye yedi tane taş attı.[222]

Tercih edilen görüşe saçı traş veya kısaltma bu da beşinci rükün sayılır.[223]

48/27…Başlarınızı (saçlarınızı) traş etmiş (kazıtarak dipten ustura ile) ve -saçlarınızı- kısaltmış (kırparak)… [224]

Kırpmanın, (Kısaltmanın) en azı üç kıl kesmektir.[225]

Erkek için dipten ustura ile saçı kazımak kırpmaktan daha efdaldır. [226] Bunun için Peygamber (sav) şöyle dua etmiştir:

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Allah başlarını (saçlarını) traş edenlere rahmet eyle diye dua etti. Sahabiler, ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da (rahmet et) dediler. Resulüllah (sav) yine ya Allah! Saçlarını kestirenlere merhamet eyle! Diye dua etti. Sahabilerde, tekrar ya Resulüllah (sav) saçlarını kısaltanlara da merhamet eyle, diye dua et dediler.[227]

Enes b. Malik (ra), Peygamber (sav) Muhakkak ki minaya gelip cemrelere taş attı sonra kurban kesme yerine geldi kurban kesti sonra traş oldu. [228]

---

[218] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1455, 1456; Buğari, c, 2, sh, 143, bab, 13, K, Hac.
[219] Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1655, 1656; Buğari, c, 2, sh, 194, bab, 141, K, Hac.
[220] Müslim, c, 1, sh, 886, bab, 19, hd, 1218, K, Hac.
[221] Müslim, c, 1, sh, 944, hd, 1299, K, Hac.
[222] Ebu Davud, c, 2, sh, 498, bab, 77, hd, 1973, K, Hac.
[223] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2159; İslam fıkhı ansiklopedisi tercümesi, c, 3, sh, 479; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111.
[224] Fetih suresi, 48/27.
[225] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 382.
[226] et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 111.
[227] Sahihi Buhari tercümesi, c, 3, sh, 1633, 1634; Buğari, c, 2, sh, 188, bab, 127, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 945, bab, 55, hd, 1301, K, Hac; Tirmizi, c, 3, sh, 256, bab, 74, hd, 913, K, Hac.
[228] Müslim, c, 1, sh, 947, bab, 56, hd, 1305, Hac.

Kadın için efdal olan saçını kırpması. Dipten kesmesi ise haramdır. [229] Bunun delili ise şu hadisi şeriftir.

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) kadınların saçlarını dipten kesmesini nehyetti. [230]

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kadınlara traş olmak gerekmez. Kadınlara gereken sadece (saçları) kısaltmaktır. [231]

Hz. Aişe (ra)'dan; dedi ki biz Resulüllah (sav) ile beraber veda haccına çıktık (gittik) bizden kimisi umre'den idi. Kimisi hac'dan idi, kimiside ehli hac ve umre idi. Peygamber (sav)'în ehlide ehli hacdandı, veyahutta hac ile umreyi bir arada cemetti. Nahr (Kurban günü) de ihramdan çıktılar. [232]

(900) Haccın Bir Sünnetini Terk Edene Ne Gerekir Ve Delilleri

Her kim ki bir sünneti terk ederse ona hiçbir şey lazım gelmez.

Hz. Aişe (ra)'dan; dedi ki biz Resulüllah (sav) ile beraber veda haccına çıktık (gittik) bizden kimisi umre'den idi. Kimisi hac'dan idi, kimiside ehli hac ve umre idi. Peygamber (sav)'în ehlide ehli hacdandı, veyahutta hac ile umreyi bir arada cemetti. Nahr (Kurban günü) de ihramdan çıktılar. [233]

Telbiye getirmek: Lebbeyke Ellahümme Lebbeyke'yi okumak. [234]

Ayakta ve bineğinin üzerine kıbleye yönelerek telbiye getirilir. [235]

Erkek bu duayı ayakta, oturarak veya yürüyerek okuyabilir. Ancak yüksek sesle okunmalıdır. [236]

Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Cebrail bana gelerek ashabına, yüksek sesle okumalarını emretmemi söyledi. [237]

Hz. Aişe (ra)'dan; Resulüllah (sav) Mekke'ye girdiğinde ilk yaptığı iş abdest alır sonra beyti tavaf eder. [238]

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (sav) müzdelifede akşam ve yatsıyı kıldı ve uzandı (yattı) taki fecr doğuncaya kadar (fecrden sonra) sabah namazını kıldı. [239]

(Bunda itibar edilen sünnet oluşudur). Lakin Ziyadat, Ravda ve Şerhu'l Mühezzeb'de: Müzdelifede gecelemek vaciptir.[240]

Tercih edilen zahirde (Müzdelifede gecelemenin vacip olmasıdır). İmam Nevevi; Şerhu'l Mühezzeb'de onu sahihlemiştir. Onun sahih oluşuda gecenin yarısından (sonra) bir an dahi (dursa bile bu vacibiyet) hâsıl olur. [241]

İbni Umer (ra)'den, Peygamber (sav) Mekke'ye geldi, Beyt'i yedi dolaşıp tavaf etti. Makamın arkasında iki rekât namaz kıldı.[242]

---

229 et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 112; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 383.

230 Tirmizi, c, 3, sh, 257, bab, 75, hd, 914, K, Hac.

231 Ebu Davud, c, 2, sh, 502, bab, 78, hd, 1984, 1985, K, Menasik; Ebu Davud Tercümesi ve şerhi c, 7, sh, 427, 428; Beyhaki, c, 5, sh, 104.

232 Buğari, 4146; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 114.

233 Buğari, 4146; et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 114.

234 Buğari, c, 2, sh, 147, bab, 26, K, Hac; Müslim, c, 1, sh, 841, bab, 3, hd, 1184.

235 Buğari, c, 2, sh, 148, bab, 28, 29, K, Hac.

236 el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 384.

237 Müslim, c, 1, sh, 842, bab, 3, hd, 21.

238 Buğari, 1536; Müslim, c, 1, sh, 907, bab, 29, hd, 1235.

239 Müslim, c, 1, sh, 891, bab, 19, hd, 1218.

240 Şerhu'l İbni Kasım, sh, 37.

241 et-Tezhib fi edilletuhu, metnu'l ğayeti ve takrib, sh, 115; Nevevi, el-Mecmu' kitabından.

242 Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1557; Buğari, c, 2, sh, 166, bab, 72, K, Hac.

Müzdelifede taşları toplamak:

Fadl b. Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) bayram sabahı bana. Benim için taş topla dedi. Bende nohut büyüklüğünde taşlar topladım. [243]

2/198. Meşar'ul Haram (Kuzah dağın) da Allah'ı anın O'nu, size nasıl hidayet ettiyse öyle zikredin. Çünkü onun hidayetden önce dalalette olanlardandınız. [244]

Meşar'ul Haram, Müzdelifenin sonunda küçük bir dağın adıdır. [245]

Mina'da gecelemek; Çünkü Peygamber (sav) Mina'da gecelemiştir. İmam, Rafii bunu sahih olduğunu söylemiştir. Lakin İmamı Nevevi; Ziyadat ve Ravda'da bunu vacip olduğunu söylemiştir. [246]

(901) BEŞİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

İhramlıya Haram Olan Şeylerin Hükmü

Soru-6- İhramlıya kaç şey haram olur?

Cevap-6- İhramlıya on şey haram olur.

1- Dikişli elbise giymek.
2- Erkeğin başını kapatması.
3- Kadının yüzünü kapatması.
4- Tırnakları kesmek.
5- Tıraş olmak.
6- Koku sürünmek.
7- Avı öldürmek.
8- Nikah kıymak.
9- Cinsi münasebette bulunmak.
10- Şehvet ile oynaşmak.

Soru-7- Bu haram olanların tamamından fidye verilmesi gerekirmi?

Cevap-7- Bu haram olanların tamamından fidye verilmesi gerekir. Yalnız nikah kıyılmakta fidye yoktur. Çünkü ihramlının nikahı sahih olmaz.

Soru-8- Bu haramların her hangi birisinden hacc bozulur mu?

Cevap-8- Bu haramların hiç birinden hacc bozulmaz. Ferçte yapılan cinsi münasebet haccı bozar.

Soru-9- Bozulmuş olan haccdan hacı ihramda çıkabilir mi?

Cevap-9- Bozulmuş olan haccda ihramda çıkamaz.

Soru-10- Arafatta çıkmayıp onu geçiren birisi ne yapar?

Cevap-10- Her kim ki Arafatta çıkmayıp onu geçirirse o kişi umrenin ameli ile yetinir.

Soru-11- Arafatta çıkmayıp onu geçiren birisine hac kazası lazım gelir mi?

Cevap-11- Arafatta çıkmayıp onu geçiren kimseye Ona hem hacc kazası ve birde kurban gerekir.

Soru-12- Her kim bir rüknü terk ederse ihramdan çıkması helal olur mu?

Cevap-12- Her kim bir rüknü terk ederse o rüknü yerine getirinceye kadar ihramdan çıkması helal olmaz.

Soru-13- Her kim bir vacibi terk ederse ona ne gerekir?

[243] Nesai ve Beyhaki; el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 390.
[244] Bakara suresi, 2/198.
[245] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 390.
[246] Şerhu'l İbni Kasım, sh, 38.

Cevap-13- Her kim bir vacibi terk ederse ona bir kurban kesmesi gerekir.
Soru-14- Her kim ki bir sünneti terk ederse ona lazım gelir?
Cevap-14- Her kim ki bir sünneti terk ederse ona hiçbir şey lazım gelmez.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(902) BEŞİNCİ KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[2 فصل] وَالدِّمَاءُ الْوَاجِبَةُ فِي الْإِحْرَامِ خَمْسَةُ أَشْيَاءَ أَحَدهَا الدَّمُّ الْوَاجِبُ بِتَرْكِ نُسُكٍ وَهُوَ عَلَى التَّرْتِبِ شَاةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ عَشَرَةِ أَيَّامٍ ثَلاثَةٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَالثَّانِي الدَّمُ الوَاجِبُ بِالْحَلْقِ وَالتَّرَفُّهِ وَهُوَ عَلَى التَخْيِيرِ شَاةٌ اَوْ صَوْمُ ثَلاثَةِ أَيَّامٍ أَوِ التَّصَدَّقَ بِثَلاثَةِ آصُعٍ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ وَالثَّالِثُ الدَّمُ الْوَاجِبُ بِالْإِحْصَارِ فَيَتَحَلَّلُ وَيُهْدِي شَاةً وَالرَّابِعُ الدَّمُ الْوَاجِبُ بِقَتْلِ الصَّيْدِ وَهُوَ عَلَى التَّخْيِيرِ إِنْ كَانَ الصَّيْدُ مِمَّا لَهُ مِثْلٌ أَخْرَج الْمِثْلَ مِنَ النَّعَمِ أَوْ قَوَّمَهُ وَاشْتَرَى بِقِيمَتِهِ طَعَامًا وَتَصَدَّقَ بِهِ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا وَإِنْ كَانَ الصَّيْدُ مِمَّا لامِثْلَ لَهُ أَخْرَجَ بِقِيْمَتِهِ طَعَامًا أَوْ صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا وَالْخَامِسُ الدَّمُ الْوَاجِبُ بِالْوَطْءِ وَهُوَ عَلَى التَّرْتِيبِ بَدَنَةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا فَبَقَرَةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا فَسَبْعٌ مِنَ الْغَنَمِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ قَوَّمَ الْبَدَنَةَ وَاشْتَرَى بِقِيمَتِهَا طَعَامًا وَتَصَدَّقَ بِهِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا وَلايَجْزِئُهُ الْهَدْيُ وَلاالْإِطْعَامُ إِلاَّ بِالْحَرَمِ وَيَجْزِئُهُ اَنْ يَصُومَ حَيثُ شَاءَ وَلايَجُوزُ قَتْلُ صَيْدِ الْحَرَمِ وَلاقَطْعُ شَجَرِهِ وَالْمُحِلُّ وَالْمُحْرِمُ فِي ذَلِكَ سَوَاءٌ.

(903) BEŞİNCİ KİTAP İKİNCİ İKİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[2 فصل] وَالدِّمَاءُ الْوَاجِبَةُ فِي الْإِحْرَامِ خَمْسَةُ أَشْيَاءَ أَحَدهَا الدَّمُّ الْوَاجِبُ بِتَرْكِ

Terk etmek ile · Vacip olan · Kurban · O beş şeyden birisi · Şey-ler · Beş · İhramda olana · Vaciptir · Kanlar kurbanlar · Fasıl · İki-nci

نُسُكٍ وَهُوَ عَلَى التَّرْتِبِ شَاةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ عَشَرَةِ أَيَّامٍ ثَلاَثَةٍ فِى الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ

Yedi gün · Haccda · Üç · Gün-ler · On · Oruç tutar · Bulamadı · Eğer · Bir koyun · Sırası ile · Üzerine · O vacipler · Vaciplerden

إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَالثَّانِى الدَّمُ الوَاجِبُ بِالْحَلْقِ وَالتَّرَفُّهِ وَهُوَ عَلَى التَخْيِيرِ شَاةٌ اَوْ

Veya Bir koyun · Serbesttir · Üzerine · O vacipler · Koku sürünmek · Tıraş olmakla · Vacip olan · Kurban · O beşten ikincisi · Onun ailesine · Döndü · Ne zaman ki

صَوْمُ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ أَوِ التَّصَدَّقَ بِثَلاَثَةِ آصُعٍ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ وَالثَّالِثُ الدَّمُ الْوَاجِبُ

Vacip olan · Kurban · O beşten üçüncüsü · Miskine · Altı · Üzerine · Üç Saa (2400 veya 2751 gr · Sadaka verir · Veya · Gün-ler · Üç · Oruç tutar

بِالْإِحْصَارِ فَيَتَحَلَّلُ وَيُهْدِى شَاةً وَالرَّابِعُ الدَّمُ الْوَاجِبُ بِقَتْلِ الصَيْدِ وَهُوَ عَلَى التَّخْيِيرِ

Serbesttir · Üzerine · O vacipler · Av hayvanı · Öldürmek ile · Vacip olan · Kurban · O beşten dördüncüsü · Bir koyun · Kurban eder · Helal kılar · Muhasara ile

إِنْ كَانَ الصَّيْدُ مِمَّا لَهُ مِثْلٌ أَخْرَجَ الْمِثْلَ مِنَ النَّعَمِ أَوْ قَوَّمَهُ وَاشْتَرَى بِقِيمَتِهِ طَعَامًا

Yiyecek · Onun kıymeti ile · Satın alır · Onun kıymeti · Veya · Hayvanlardan · Benzeri · Çıkarır · Benzeri · Onun için · O hayvan ki · Av hayvanı · İdi · Eğer

وَتَصَدَّقَ بِهِ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا وَإِنْ كَانَ الصَّيْدُ مِمَّا لاَمِثْلَ لَهُ أَخْرَجَ بِقِيْمَتِهِ طَعَامًا أَوْ

Veya Yiyecek Onun kıymeti ile Çıkarır Onun için Benzeri yoktur O hayvanı ki Av hayvanı İdi Eğer Bir gün Müdden Her Onunla Sadaka verir

صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا وَالْخَامِسُ الدَّمُ الْوَاجِبُ بِالْوَطْءِ وَهُوَ عَلَى التَّرْتِيبِ بَدَنَةٌ فَإِنْ

Eğer Deve Sırası ile Üzerine Vacipler Cima ile Vacip olan Kurban Beşten beşincisi Bir gün Müdden Her Oruç tutar

لَمْ يَجِدْهَا فَبَقَرَةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا فَسَبْعٌ مِنَ الْغَنَمِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ قَوَّمَ الْبَدَنَةَ وَاشْتَرَى

Satın alır Devenin kıymeti ile Onu kıymetlendirir O koyunları bulamadı Eğer Koyunlardan Yedi tane O ineği bulamadı Eğer İnek O deveyi Bulamadı

بِقِيمَتِهَا طَعَامًا وَتَصَدَّقَ بِهِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا وَلاَيَجْزِئُهُ الْهَدْىُ

Kurban kesmesi Ona caiz olmaz Bir gün Müdden Her Oruç tutar Onu bulamadı ise Eğer Onunla Sadaka verir Yiyecek Onun kıymeti ile

وَلاَالإِطْعَامُ إِلاَّ بِالْحَرَمِ وَيَجْزِئُهُ اَنْ يَصُومَ حَيثُ شَاءَ وَلاَيَجُوزُ قَتْلُ صَيْدِ الْحَرَمِ

Haremi şerifin Av hayvanı Öldürmek Caiz olmaz Dilerse Şöyle ki Oruç tutar Eğer Ona caiz olur Haremi şerifte Ancak keser yedirir Yediremez

وَلاَقَطْعُ شَجَرِهِ وَالْمُحِلُّ وَالْمُحْرِمُ فِى ذَلِكَ سَوَاءٌ.

Eşittir Bunda İhramlı olan İhramsız olan Onun Ağaç-ları Kesemez

(904) BEŞİNCİ KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(905) İhramda İken İşlenen Suçlardan Vacip Olan Kurbanların Hükmü [247]
(906) İhramlıya Vacip Olan Kurban Beş Tanedir

(907) A) Vaciplerden Birini Terk Etmekle Vacip Olan Kurban

Vaciplerden birini terk etmekle vacip olan kurban: Bu kurban sırası ile şöyledir. Önce bir koyun kurban eder. Eğer koyun bulamazsa on gün oruç tutar, orucun üç günü hacda iken, yedi günü de memleketine dönüp ailesine vardığı zaman tutar.

(908) B) Traş Olmak Veya Koku Sürünmekle Vacip Olan Kurban

Vacip olan kurban: Tıraş olmak veya koku sürünmek o suçu işleyen kişi şu şeylerden birini yapmakla serbesttir. Ya bir koyun kurban eder veya üç gün oruç tutar veya üç saa[248] altı fakire vermek üzere sadaka verir.

(909) C) Mahsur Edilmiş Olana Vacip Olan Kurban

Vacip olan kurban: Mahsur[249] edilmiş olan kişi bir koyun kurban eder ve ihramdan çıkar.

(910) D) Av Hayvanlarından Bir Hayvanı İhramlı İken Öldürmekle Vacip Olan Kurban

---

[247] **HEDY KURBANI VE HÜKÜMLERİ:** Allah Teâlâ'ya mânen yaklaşmak için veya hac sırasında bir ihram yasağını çiğnemekten ötürü, keffâret olarak kesilmek üzere Harem-i Şerîfe götürülen veya kendisi yahut parası gönderilen "kurban" demektir. Hedy kurbanı deve, sığır, koyun veya keçi cinsinden olabilir. Deve beş, sığır iki, koyun veya keçi ise bir yaşında olmalı yahut gösterişli ise altı ayını doldurmuş bulunmalıdır. Bunların erkeği ile dişisi birdir. Kurbanda aranan nitelikler bunlarda da aranır. Hac veya umre için ihrama giren kimsenin, nâfile olarak, Harem-i Şerif'te keseceği her cins kurban da birer hedy'dir. Kur'ân'da şöyle buyurulur: "Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın. Eğer hacdan men olunursanız, size gücünüzün yettiği bir kurban gerekir. Bu kurban (hedy), yerine varmadan başınızı tıraş etmeyin. Sizden kim hasta olur veya başında bir rahatsızlık bulunursa tıraş olabilir. Ve bunun için oruç tutmak veya sadaka vermek yahut kurban kesmek suretiyle fidye verir. Eğer güvenlik içinde iseniz, hac zamanına kadar umre yapana, gücünün yettiği bir kurban gerekir. Kurban bulamayana, hacc sırasında üç gün, döndüğünden sonra da yedi gün oruç tutması gerekir. Bu, tam on gündür. Bu hüküm, ailesi Mescid-i Haram çevresinde oturmayan kimse içindir. Allah'tan korkun ve bilin ki, Allah'ın cezası şiddetlidir." Hedy kurbanı, farz ve nâfile olmak üzere ikiye ayrılır: **1) Nâfile olan hedy;** Bir kimsenin hacda, zorunluluk olmaksızın Allah'a yaklaşmak için kestiği kurbandır. Hac veya umre için Mekke'ye yönelen kimsenin, oraya bir kurban sevkedip kesmesi müstehab görülmüştür. Çünkü Hz. Peygamber Hudeybiye yılında, umre yapmaları engellendiği zaman yüz deve (bedene) kurban kesmiştir. İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre, hacının hedy kurbanını kendi ülkesinden, bu mümkün olmazsa, mikat'taki yolu üzerinden veya benzeri yerden yahut Mekke ya da Mina'dan temin etmesi daha faziletlidir. Günümüzde kurbanların temin edilip, kesilmesi ve etlerinin dağıtılması yalnız Mina'da mümkün olmaktadır. **2) Farz olan hedy;** Bu da adak kurbanı, yahut kıran veya temettu haccı yapanın keseceği şükür kurbanı olur, yahut da haccın vaciplerinden birisini terketme veya bir ihram yasağına uymama yüzünden keffâret amacıyla kesilen kurban türünden olabilir. Hac aylarında umre yapan kimse, tavaf ve sa'yi tamamlar, daha sonra aynı yıl farz hac için ihrama girerse; temettû haccı yapmış olur. Bu kimsenin şükür kurbanı kesmesi gerekir. Cenab-ı Allah: "Hac zamanına kadar umre yapana gücünün yettiği bir kurban gerekir" buyurur. Bu kimse kurban kesme imkânı bulamazsa aynı âyetin devamında şu kolaylık getirilmiştir: Hac sırasında üç gün, memleketine döndüğü zaman da yedi gün olmak üzere, toplam on gün oruç tutar. Harem bölgesinde oturanlar için şükür kurbanı kesme zorunluluğu yoktur. Nafile olarak veya temettu' yada kıran haccı yapanların keseceği kurbanın etinden sahipleri yiyebilir. Keffâret, adak, haccı engellenen kişinin (muhsar) ihramdan çıkmak zorunda kalması nedeniyle keseceği kurban ve yerine, yani Mekke veya Mina'ya ulaşmamış olan nâfile hedy kurbanının etinden sahibi yiyemez. Hacc ve umresi; düşman, hastalık, parasını çaldırma, hapis gibi sebeplerle engellenen kimse ihramdan çıkmak isterse, gücünün yettiği bir hedy kurbanı kesmesi gerekir. Bu, hacc veya umreyi tamamlamadan ihramdan çıkmanın keffâretidir. Çünkü hacdan mücerred engellenme kurban cezasını gerektirmez. Hedy kurbanının kesilme yeri, Harem bölgesidir. Hacdan engellenme nedeniyle (ihsar) kesilecek kurban ancak Harem'de câiz olur. Kesilme zamanı; Ebû Yusuf ve Muhammed'e göre, temettu' ve kıran hacılarının keseceği şükür kurbanı gibi kurban bayramı günleridir. Ebû Hanîfe'ye göre bayramdan önce de kesilebilir. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[248] Buda takriben 2400 gr. cumhur ulemaya göre ise 2751 gr dır.

[249] Yani muhasara altına alınmış hacca gitmelerine engel olunuyor.

Vacip olan kurban: Av hayvanlarından bir hayvanı ihramlı iken öldürmek, o suçu işleyen kişi şunları yapmakta serbesttir. Avladığı hayvanın benzerini kurban eder. Veya onun değeri ile yiyecek satın alır ve onu sadaka olarak verir. Ve yahut da her müdde[250] karşılık bir gün oruç tutar. Eğer avladığı hayvanın benzeri bulamazsa onun kıymeti ile yiyecek alır. Veyahut da o hayvanın kıymeti ne kadar tutar ise o kadar gün oruç tutar.

(911) E) İhramlı İken Cinsi Münasebette Bulunan Kişiye Vacip Olan Kurban

Vacip olan kurban: İhramlı iken cinsi münasebette bulunan kişiye vacip olan kurban, o da sırası ile şöyledir. Önce bir deve kurban keser, eğer deveyi bulamazsa bir sığır kurban eder. Eğer onu da bulamazsa yedi tane koyun keser. Eğer bunları da bulamazsa, devenin değeri ile yiyecek satın alıp sadaka olarak verir. Eğer bunu da bulamaza devenin değerini müdd da bölecek her bir müdd de karşı bir gün oruç tutar. Kurban kesmek ve sadaka vermek ancak haremi şerifte olacak. Oruç ise onu dilediği yerde tutabilir. Haremi şerifin hududunda av öldürmek, ağaçları kesmek haramdır. İster o suçu işleyen ihramlı olsun veya ihramsız olsun eşittir. [251]

---

[250] Müdd: 1. 1/3 rıtıl veya 675 gr ya da 0.688 litredir. İslam fıkhı ansiklopedisi,1,58.

[251] **HAC'DA YASAK FİİLLERİ İŞLEMENİN CEZASI A - Büyükbaş Kurbanı Gerektiren Fiiller :** Hacda, deve ve sığır cinsinden olan kurbanlık büyükbaş hayvana " bedene " denir. Bunların eti harem bölgesi yoksullarına dağıtılır. Bedene cezasını gerektiren yasak fiiller şunlardır : **1)** Arafat'ta vakfeden sonra, ihramdan henüz çıkmadan eşiyle cinsel temasta bulunmak. **2)** Ziyâret (ifâda) tavâfını cünüp, hayızlı veya nifaslı iken yapmak. Ancak imkân bulunup da, bu tavâf temiz olarak yeniden yapılırsa ceza düşer. **B - İki Küçükbaş Kurban Gerektiren Suçlar :** Kıran haccı yapanın, şükür kurbanı kesmeden önce tıraş olması hâlinde iki kurban kesmesi gerekir. Birisi, geciktirme, diğeri kıran haccı sebebiyle kesilmiş olur. **C - Bir Küçükbaş Kurban Gerektiren Suçlar : 1) Dikişli elbise giymek, başı örtmek, tıraş olmak, tırnakları kesmek ve kokulanmak** bunlar arasındadır. Hanefilere göre, ihramlı kimse, tam bir gün süreyle dikişli elbise giyer ve başını örterse, bir küçükbaş hayvanı kurban etmesi gerekir. Daha kısa süreli örtmelerde sadaka verir. Başının dörtte bir ve daha fazlasını veya sakalının dörtte birini tıraş ederse bir kurban keser. Dörtte birden daha azını tıraş ederse, sadaka verir. Bir mecliste, el ve ayaklarının bütün tırnaklarını veya yalnız iki elinin yahut tek el veya tek ayak tırnaklarını keserse bir koyun kurban keser. El ve ayağından farklı beş tırnaktan daha azını keserse, Ebû Hanife ve Ebû Yûsuf'a göre, bir sadaka gerekir. İhrâmlı kimse; baş, el, ayak gibi tam bir organı kokularsa, ona bir koyun gerekir. Çünkü itibar çokluğadır. Elbise kokulanıp tam bir gün giyilirse bir kurban gerekir. Başına, ellerine veya sakalına kına yakmak yağ sürünmek de kurbanı gerektirir. Eğer ihrâmlı kişi bir özürden dolayı kokulanır, tıraş olur veya bir elbise giyerse dilerse, bir kurban keser, dilerse altı yoksula yarımşar sâ' (1900 gram) buğday kadar tasadduk eder; dilerse de üç gün oruç tutar. Ayette şöyle buyurulur : "İçinizden kim hasta olur yahut başından bir eziyeti bulunursa (yara, ağrı gibi), ona oruçtan veya sadakadan yahut da kurbandan biriyle fidye vâcib olur. " **2) Cinsi temas veya temasa yol açan fiiller,** Hanefilere göre; öpme, sarılma, boşalma olsun veya olmasın şehvetle dokunma yahut elle boşalma bir kurban kesmeyi gerektirir. **3) Haccın vâciplerinden birisini terk etmek.** Kudûm tavâfını cünüp, ziyaret tavâfını ise abdestsiz yapmak bir kurban gerektirir. Kudûm tavâfını abdestsiz yaparsa sadaka gerekir. Ancak Mekke'de iken tavâfı iâde ederse, bu daha faziletli olur ve kurban gerekmez. **D - Sadakayı Gerektiren Fiiller :** Sadaka; yarım sâ' (1 sâ' 3800 gr.) buğday veya bunun para olarak kıymetidir. Hanefilere göre sadaka gereken haller şunlardır : **1)** İhramlının bir uzvundan daha azını kokulaması. **2)** Başının veya sakalının dörtte birinden daha azını tıraş etmek. **3)** Bir gün veya bir geceden daha az bir süreyle dikişli elbise giymek veya başını örtmek. **4)** Çeşitli parmaklardan beşinden daha azının tırnaklarını kesmek. **5)** Kudûm veya vedâ tarafını yahut herhangi bir nâfile tavâfı abdestsiz olarak yapmak. Kudûm tavâfını cünüp veya ziyâret tavâfını abdestsiz olarak yapana koç kurban etmesi gerekir. **6)** Vedâ veya sa'y tavâfının şavtlarından birisini terketmek, şeytan taşlamada eksik sayıda taş kullanmak. **7)** İhrâmlının, ihrâmlı veya ihrâmsız olan başka birisinin başını tıraş etmesi. **E -Yarım Sâ' (1900 gr.) Buğdaydan Daha Az Ceza Gerektiren Fiiller :** Harem bölgesinde çekirge, pire gibi canlıları öldürmek; bunları bedeninden veya elbisesinden atmak. Bunu yapan bir kimse uygun bir tasaddukta bulunur. **F - Avlanmanın Veya Bitkilere Zarar Vermenin Cezası:** Bunların kıymetini veya mislini yoksullara tasadduk etmek gerekir. Hayvanın değeri, kurban değerine ulaşırsa, o kimse şu üç şeyden birini yapar: **1)** Ya hayvanın değeri ile kurban alıp, Harem'de keser. **2)** Yahut bu para ile yiyecek alıp dilediği yerde, her yoksula yarım sâ' olarak dağıtır. **3)** Yahut da her yarım sâ' yerine bir gün oruç tutar. Avlanan hayvanın değeri, kurban değerine ulaşmazsa, o kimse ya yoksula yemek yedirir, yahut oruç tutar. Mekke Harem'inde kendiliğinden yetişmiş ot ve ağaçları kesmek de, bunların kıymetini tasadduk etmeyi gerektirir. Mantar, yer elması gibi bitkiler müstesnâdır. Harem'de av hayvanlarına, ot ve ağaçlara verilecek zararın kasten, yanlışlıkla veya unutularak olması arasında bir fark yoktur. Kur'an- Kerim'de, şöyle buyurulur : "Ey iman edenler, hacda ihrâmlı iken av hayvanı öldürmeyin. Sizden kim, ihrâmlı iken kasten bir av hayvanını öldürürse, onun cezası; içinizden adâletli iki kişinin vereceği hükme göre ehlî hayvanlardan, öldürdüğüne denk ve Kâbe'ye ulaşacak bir kurbanlıktır. Yahut onun kıymeti kadarıyla keffâret olarak yoksulları doyurmak veya kıymeti ölçüsünde, oruç tutmaktır. Bu ceza, işlediği suçun

(912) İhramda İken İşlenen Suçlardan Vacip Olan Kurbanların Delilleri

(913) A) Vaciplerden Birini Terk Etmekle Vacip Olan Kurbanın Delili

Bunun delili şu ayeti kerimedir; Hac zamanında umre ile faydalanmak isteyen kimse, kolaylıkla elde edebileceği bir kurban kessin. Fakat bunu bulamayan kimse hac'da üç gün hac'dan sonra (memleketine döndüğünde) yedi gün oruç tutsun.[252]

(Mesela vaciplerden mikat mahalinde ihrama girmesi gerekirken girmedi. Cemrelere taş atması gerekirken atmadı. Tıraş olması gerekirken olmadı. Daha önce belirtmiştik tıraş essah olan görüşe göre rükün olmasıdır. Yine minada gecelemek tercih edilen görüşe vacip olmasıdır. Yine sahih görüşlerde vaciptir. Bunlardan birini terk edene yukarıdaki ayeti kerimeden geçen bir koyunu kurban eder).

(914) B) Traş Olmak Veya Koku Sürünmekle Vacip Olan Kurbanın Delilleri

Peygamber (sav) şöyle buyurdu, devesinde düşüp ölen ihramlı bir kimse hakkında, başını örtmeyin, çünkü o, kıyamet günü telbiye getirerek dirilecektir. Bu hadisi Ahmed, Nesai ve İbni Mace de İbni Abbastan rivayet etmiştir. [253]

İbni Ömer'in (ra) rivayet ettiği hadisi şerifte. Bir adam Peygamber (sav)'e sordu ihramlı hangi elbiseleri giyebilir? Resulüllah (sav) cevap verdiler. Gömlek, sarık don, bornoz ve mest giyemez. Ancak nalın bulamayan küçük topuklarından aşağısını keserek mestlerini giysin. Zaferan ve vers bulaşığı bulunan her hangi bir elbisede giyemez. [254]

Yine başka bir hadiste, Peygamber (sav) şöyle buyurdu, Kadında (ihramda) yüzünü örtemez ve eldivende giyemez. [255] Birde kadının ihramı yüzündedir hadisi vardır. [256]

Güzel koku, kıl gidermek, tırnak kesmek gibi şeyler vucudu rahatlatmaya yöneliktir. Çünkü hadisi şerifte:

Peygamber (sav) ihramlının saçı, sakalı karışık ve üstü başı tozlu olandır. Buyrulmuştur. Tirmizi ve İbni Mace'nin rivayetine göre İbni Ömer şöyle der. Peygamber (sav)'e gelen adam hacı kimdir? Diye sordu. Allah'ın Resulü, üstü başı tozlu ve dağınık kişidir, buyurdu. [257]

Bu söz konusu ihramın haramları olan tıraş, dikişli elbise, tırnak kesmek gibi başı kapatmak yüzü gibi her hangi bir özür ve hastalıktan dolayı olursa herhangi bir günah yoktur. Bunun delili ise şu ayeti kerimedir.

Sizden her hangi biriniz hasta ise veya başında rahatsızlık bulunursa fidye olarak ya oruç yâda sadaka vermesi veya kurban kesmesi gerekir. [258] Buyrulmuştur.

---

karşılığını tatması içindir. " Harem bölgesinde tabîî olarak yetişen hayvan ve bitki örtüsünün bu yasaklarla koruma altına alınması, İslâm medeniyetinin bir göstergesi olması yanında, birbirini söz ve davranışlarıyla incitmeyecek bir ruh inceliğine bürünen hacıların şefkat ve merhametinin, diğer canlı ve bitkileri de kapsaması anlamına gelmektedir. Farz hac için ihrâma girene yasak olan şeyler, umre ihrâmlısına da yasaktır. Hanefilere göre, umre yapacak kişi, tavâfın dört şavtından önce eşiyle cinsel temasta bulunursa, umreyi kaza etmesi ve bir küçükbaş hayvanı kurban kesmesi gerekir. Dört şavt tavâftan sonra cinsel temasta bulunmak kazayı gerektirmez; bir koyun kurban etmekle yetinilir. (İlmihal, Doç. Dr. Hamdi DÖNDÜREN Bursa, 30 Temmuz 1991, Erkam Yayınevi)

[252] Bakara, 2/196.

[253] Buğari, c, 2, sh, 76, bab, 22, K, Cenaiz; Müslim c, 1, sh, 859, bab, 10, hd, 1201, K, Hac.

[254] Buğari, c, 2, sh, 145, bab, 21, K, Hac; Müslim c, 1, sh, 834, bab, 1, hd, 1177, K, Hac.

[255] Buğari, bab, 13, 15, K, Cezau's Sayd.

[256] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 3, sh, 100.

[257] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 3, sh, 101.

[258] Bakara, 2/196.

Ka'b B. Ucre (ra)'den bu ayet benim hakkımda indi. Resulüllah (sav)'e geldim, bana yaklaş dedi, bende yaklaştım. Bunun üzerine, başındaki haşarat sana eziyet veriyor mu? Diye sordu. Bende evet dedim. Peygamber (sav) bana başını tıraş et, üç gün oruç tut yahut altı fakiri doyur yahutta bir koyun kurban kes. Diğer bir hadiste ise her bir fakire yarım sa' ver buyurdu. [259] Başka bir hadiste:

Şüphesiz ihramlı kimse saçları dağınık ve gösterişten uzaktır, buyrulmuştur. Şüphesiz Allah Arafatta bulunanlarla melekler öğünür ve ey Meleklerim! Şu kullarıma bakın, saçları dağınık, toztoprak içinde, güneş altında ve tam bir teslimiyet içinde huzuruma gelmişlerdir, buyurur. [260]

(915) C) Mahsur Edilmiş Olana Vacip Olan Kurbanın Delilleri

Eğer men olunursanız o halde kolayınıza gelen kurbanı gönderin. [261]

Cumhura göre ise muhsar olan (mahsur kalan) kimse kurban kesmek suretiyle ihramdan çıkar. İster hac olsun, ister umre olsun, isterse kıran haccı yapsın hüküm aynıdır. Yukarıda ayet buna delalet etmektedir. Bu ayet Allah'în Resulü (sav) müşrikler tarafından Beytullah'a gitmekten men edildiğinde Hudeybiye'de inmiştir. Resulüllah (sav) umreye niyet etmiştir. Kurbanı kesip tıraş olmuş. [262] Ashabına'da kalkın kurbanlarınızı kesin sonrada saçlarınızı tıraş edin, buyurmuştur. [263]

Kurban kesileceği yere ulaşana kadar başınızı tıraş etmeyin. [264] …Sonra kurbanların varacakları yer beyt-i atikadır. [265]

(916) Ç) Av Hayvanlarından Bir Hayvanı İhramlı İken Öldürmekle Vacip Olan Kurbanın Delilleri

5/95. Ey iman edenler! İhramlı iken avı öldürmeyin. İçinizden kim onu kasten öldürürse öldürdüğü hayvanın dengi (ona) cezadır. (Buna) Kâbe'ye varacak bir kurban olmak üzere içinizden adalet sahibi iki kişi hükmeder (öldürülen avın dengini takdir eder). Yahut (avlanmanın cezası), fakirleri doyurmaktan ibaret bir keffârettir yahut onun dengi oruç tutmaktır. Ta ki (yasak av yapan) işinin cezasını tatmış olsun. Allah geçmişi affetmiştir. Kim bu suçu tekrar işlerse Allah da ondan karşılığını alır. Allah daima galiptir, öç alandır. 5/96. Hem size hem de yolculara fayda olmak üzere (faydalanmanız için) deniz avı yapmak ve onu yemek size helâl kılındı. İhramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılındı. Huzuruna toplanacağınız Allah'tan korkun. (Bu yasakları çiğnemeyin) [266]

(917) Öldürülmesi Caiz Olan Kara Hayvanlarının Delili

---

[259] Buğari, c, 2, sh, 208, bab, 5, 6, 7, 8, k, Hac, c, 5, sh, 70, bab, 35, K, Meğazi; Müslim, Ahmed, Ebu Davud, Neylul Evtar, c, 5, sh, 123.
[260] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2303; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 3, sh, 106.
[261] Bakara, 2/196.
[262] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 3, sh, 145.
[263] Buğari, c, 2, sh, 207, bab, 3, K, Muhsir; Ahmed İbni Ömer (ra)'den rivayet etmiştir, Neylul evtar, c, 5, sh, 9.
[264] Bakara, 2/196.
[265] Hac suresi, 22/33.
[266] Maide suresi 5/95, 96.

Öldürülmesi caiz olan kara hayvanlarından Peygamber (sav)'e sorulmuş. Peygamber (sav) beş (çeşit) hayvan vardır ki onları harem dışında da haremde de öldürmekte her hangi bir günah yoktur. Akrep, fare, çaylak, karga ve saldırgan köpektir, buyurdu. [267]

(918) Av Sayılmayan Hayvanların Delilleri

Av sayılmadıkları için, pire, sivrisinek, karasinek, kene ve eşek arısı gibi hayvanları öldürmekte bir beis yoktur. Yalnız bit öldürülmez, Şafiiler göre bit'i öldürmek mübahtır. Bit'in öldürülmemesi av olduğundan dolayı değildir. Aksine bir tefes'î yani (kıl, tırnak, saç gibi fazlalıkları) gidermek anlamına geldiği içindir. Çünkü o kıl gibi bedenden çıkan şeydir. İhramlı, bilindiği gibi bedeninden bu cinsten şeyleri gideremez. Öldürdüğü takdirde, tıpkı bir kılı gidermesi bir şey tasadduk etmesi gerekir. [268]

Kara av hayvanı sayıldığından çekirgenin de öldürülmesi caiz görülmez. Ama fare, yılan, hamam böceği, pislik böceği ve akrep gibi yer haşeratının öldürülmesinde av hayvanı olmadıklarından bir beis görülmemiştir. [269]

Buna karşılık sırtlan tilki, kertenkele, yaban faresi, maymun, fil, domuz gibi hayvanları eğer saldırma durumları söz konusu ise öldürebilir. İmam Züfer dışındaki Hanefi imamlarının görüşleri uyarınca onlardan birini öldüren kimseye bir şey gerekmez.[270]

(919) D) İhramlı İken Cinsi Münasebette Bulunan Kişiye Vacip Olan Kurbanın Delilleri

2/197. Hac, bilinen aylardadır. Kim o aylarda hacca niyet ederse (ihramını giyerse), hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur. Ne hayır işlerseniz Allah onu bilir. (Ey müminler! Ahiret için) azık edinin. Bilin ki azığın en hayırlısı takvadır. Ey akıl sahipleri! Benden (emirlerime muhalefetten) sakının. [271]

Kadına şehvetle dokunmak ve öpmek, El ile veya başka bir şekilde meniyi akıtmakta haramdır. Bunların tamamı Allah tealanın söz konusu ayette yasakladığı refes kelimesinin muhtevasına dâhildir. [272]

İhramlı nikâh kıyamaz, evlenmez, evlendiremez:

Çünkü Hz. Peygamber (sav)'ın şu buyruğu manidir: İhramlı evlenmez, evlendiremez. [273]

İhramlı için haram olan şeylerde hiçbiri haccı bozmaz. Ferçte yapılan cinsi münasebet haccı bozar. Cumhur ulemaya göre cinsel ilişkiyle hac bozulur. Malikiler buna ayrıca menin akması şartını eklemişlerdir. Ayrıca şunu belirtmekte yarar vardır. Cinsel ilişki ile haccın bozulması için iki şart gerekir.

Birincisi cinsel ilişkinin cinsi organ yoluyla olması gerekir. Bunda ittifak vardır. Cinsi organ dışında başka bir noktada ilişkide bulunsa veya şehvetle dokunsa, kucaklasa, öpse yâda çıplak halde vucüt temasında bulunsa haccı bozulmaz. Ancak Hanefilere göre meni gelsin veya gelmesin kefaret gerekir. Şafiilere göre; El ile cinsi organ dışında çıplak vucüt teması ile meni

---

[267] Buğari, c, 7, Cezaus; Müslim, c, 1, sh, 858, bab, 9, hd, 1198, 1199; Ebu Davud, c, 2, sh, 424, bab, 239, hd, 1846, K, Menasik; Ayrıca Tirmizi, Nesai, İbni Mace, Darimi, Muvatta, Müsnedi Ahmed.

[268] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2311; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, 113.

[269] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2311; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, 113.

[270] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2311; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, 113.

[271] Bakara, 2/197.

[272] el-Fıkhul Menheci ala mezhebi İmam Şafii Tercümesi, c, 1, 377.

[273] Ebu Davud, c, 2, sh, 421, bab, 38, hd, 1841, 1842; Müslim, 41, 45, Nikah; Tirmizi, 23, Hac; Nesai, 91, Menasik, 38, Nika, Nikah; İbni Mace, 45, Nikah; Darimi, 17, Nikah; Muvatta, 70, 73, Hac; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 57, 64, 65, 68, 73.

gelmesi haram olmakla birlikte haccı bozmaz, ama eğer böylece meni gelmişse kurban gerekir. Malikiler göre, birleşme sonucu veya birleşmesiz kendi fiiliyle meni gelmesi de böyledir. İhtilam ise kurban gerekir. Hanbelîlere göre ise, cinsi organ dışındaki bir yerle ilişki kursa, fakat meni gelmezse kurban gerekir.

İkincisi Hanefilere göre. Cinsi ilişkinin Arafatta vakfeden önce olması lazımdır. Arafatta vakfeden sonra böyle bir ilişkide bulunursa haccı bozulmaz. Daha geniş bilgi için. Prof. Vehbe Zuhaylinin Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2306-2308, sahifelerine bakınız. Aynı kitabın Türkçe'ye çevrilmiş tercümesi, İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 4, sh, 109, 110, sahifelere bakılması rica olunur.

(920) Haremi şerifin hududunda av öldürmenin delili

İbni Abbas (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Şüphesiz Allah (cc) Mekke'yi harem kılmıştır. Artık benden evvel hiçbir kimse için helal olmadı, benden sonra da hiçbir kimse için helal olmayacaktır. O benim için yalnız nim için yalnız gündüzün bir saatinde helal kılınmıştır. Mekke'nin yaş otu koparılmaz, ağacı kesilmez, av, hayvanları ürkütülüp rahatsız edilmez, yitiği kimde tarafından el uzatılıp alınamaz, ancak sahibini bilipde tanıyorsa onu alıp muhafaza eder. Bu arada İbni Abbas (ra): Ya Resulüllah! Izhır otu dökümcülerimiz ve kabirlerimiz için bu yasaktan hariç olsun dedi, Resulüllah (sav) ızhır müstesnadır, buyurdu. [274]

Bundan sonra konu ile ilgili eserlerin isimlerini vereceğim inşallah. [275]

(921) BEŞİNCİ KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

İhramda İken İşlenen Suçlardan Vacip Olan Kurbanların Hükmü

Soru–15- İhramlıya vacip olan kurban kaç tanedir?

Cevap–15- İhramlıya vacip olan kurban beş tanedir.

---

[274] Buğari, c, 2, sh, 214, bab, 8, 9, 10, K, Cezaus Sayd; Buhari tercümesi ötüken yay, c, 4, sh, , 17234, 1725, 1727.

[275] Buğari, c, 2, sh, 140, K, Hac, 151 tane babı vardır, c, 2, sh, 198, K, Umre, 20 tane babı vardır, c, 2, sh, 206, K, Musir, 10 tane babı vardır, c, 2, sh, 209, K, Cezaus Sayd, 27, tane babı vardır; Fetbul bari bi şerhi buğari, c, 4, sh, 152, K, Hac, sh, 4231, K, Umre, sh, 468, K, Musir, sh, 489, K, Cezaus Sayd; Müslim, c, 1, sh, 832, K, Hac, 522 tane hadis vardır, c, 2, sh, 1529, K, Sayd ve Zekat, 60 tane hadis vardır; Sahihi Müslim bi şerhi Nevevi, c, 8, sh, 313; Neylul Evtar, c, 4, sh, 312, K, Menasik, c, 5, sh, 3; et-Tac Camiul usul fi ehadisir Resul, c, 2, sh, 106; İbni Mace, c, 2, 962, K, Hac; 108 tane hadis vardır, sh, 1068, K, Sayd, 20 tane hadis vardır; Ebu Davud, c, 2, sh, 344, K, Menasik, 97, tane hadis vardır, c, 3, sh, 266; Nesai, c, 5, sh, 110, K, Menasik, 231 tane hadis vardır, c, 7, sh, 179, Sayd ve Zebaih, 238, tane hadis vardır; Darimi, c, 1, sh, 360, K, Menasik, 91, tane babı vardır, c, 2, sh, 415, Sayd, 9 tane babı vardır; Tirmizi, c, 3, sh, 173, K, Hac, 116, tane hadis vardır, c, 4, sh, 64, K, Sayd, 19 tane hadis vardır; Tecridi Sarih, 178, 193, 196, 197; Sahihi Buhari tercümesi ötüken yay, c, 34, sh, 1444, 1501, 1525, 1670, K, Hac, 152, tane bab 241 tane hadis vardır, c, 4, sh, 1671, 1697, K, Umre 20 tane bab 32 tane hadis, c, 4, sh, 1698, 1748, Avlanma cezası, 38, bab, 58, hadis vardır; Muvatta, sh, 322, K, Hac, 225, tane hadis vardır, sh, 491, K, Sayd, 18, tane hadis vardır, Süneni Ebu Davud tercümesi, c, 6, sh, 387, c, 7, sh, 205, 427; Hadis Ansdiklopedisi kütübüs Sitte tercümesi, c, 4, sh, 193, 195, 197, 198, 517, c, 5, sh, 39; Riyadus Salihin, sh, 385; Riyadus Salihin tercümesi, c, 2, sh, 527; et-Terğib vet Terhib tercümesi, c, 2, sh, 544; Sıratul Muhtedin tercümesi, c, 1, sh, 268, 269, 271; el-Mecmu' c, 7, sh, 2; el-Umm, c, 2, sh, 150, 355; Muğnil muhtac, c, 1, sh, 634; Haşiyetut Tahtavi, sh, 597, 608; ed-Dürer, c, 1, sh, 215; Merakil felah, sh, 135; el-Mebsut, c, 4, sh, 2, 25, 34, 50, 70, 79, 117, 106; Haşiyetul Beycuri, c, 1, sh, 479; Şerhi İbni kasım, sh, 36; Kifayetul Ağyar, c, 1, sh, 134; el-Muhezzeb, c, 1, sh, 358; Multekal Ebhur, sh, 36; el-Hidaye, c, 1, sh, 96; et-Teshidud daruri, c, 1, sh, 149; Fıkhul İslami ve edilletuhu, c, 3, sh, 2063; Cevheretun Neyriye, c, 1, sh, 191; Ahkamul Kur'ân, c, 1, sh, 113; Mecmuul feteva, c, 26, sh, 7, 17, 56; Bidayetul müctehid, c, 2, sh, 622, 877; Mezahibul Erbaa, c, 1, sh, 594; Reddul Muhtar, c, 3, sh, 453; el-Muğni c, 3, sh, 164; Dört mezhebin fıkhı, c, 2, sh, 143; Tenvirul kulub, sh, 316; Mukayeseli ibadetler ilmihali, c, 2, sh, 143, 207, 217, 255, 265, 273; Kuduri tercümesi, sh, 36; Büyük Şafii ilmihali, sh, 230; Emanet ve ehliyet, c, 1, sh, 481; İslam dini, c, 1, sh, 211; İzahlı kadın ilmihali, sh, 330; Nurul izah tercümesi, sh, 161; Zadul mead, tercümesi, c, 1, sh, 675; Multeka tercümesi, c, 2, sh, 3, 5; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 3, sh, 403, 413, c, 4, sh, 9; İhyau ulumid-din, tercümesi, c, 1, sh, 615; Büyük islam ilmihali, sh, 371; Nimeti İslam, sh, 1042; Ğayetul iğtisar, sh, 188; Fıkhus Sünne, tercümesi, c, 1, sh, 65; Fıkhul menheci tercümesi, c, 1, sh, 359; Din görevlisinin el kitabı, sh, 451; Ahkamul Kur'an tercümesi, sh, 104.

Soru-16- Vaciplerden birini terk etmekle vacip olan kurban nasıl olur?

Cevap–16- Vaciplerden birini terk etmekle vacip olan kurban: Bu kurban sırası ile şöyledir. Önce bir koyun kurban eder. Eğer koyun bulamazsa on gün oruç tutar, orucun üç günü hacda iken, yedi günüde memleketine dönüp ailesine vardığı zaman tutar.

Soru-17- Tıraş olmak veya koku sürünmekle Vacip olan kurban nasıl olur.

Cevap–17- Tıraş olmak veya koku sürünmekten Vacip olan kurban, o suçu işleyen kişi şu şeylerden birini yapmakla serbesttir. Ya bir koyun kurban eder veya üç gün oruç tutar veya üç saa altı fakire vermek üzere sadaka verir.

Soru-18- Mahsur edilmiş olan kişiye kurban vacip olur mu?

Cevap–18- Mahsur edilmiş olan kişiye Vacip olan kurban. Bundan dolayı bir koyun kurban eder ve ihramdan çıkar.

Soru-19- Av hayvanlarından bir hayvanı ihramlı iken öldürmek. O suçu işleyen kişiye Vacip olan kurban nasıl olur?

Cevap–19- Av hayvanlarından bir hayvanı ihramlı iken öldürmek. O suçu işleyen kişiye Vacip olan kurbanda şunları yapmakta serbesttir. Avladığı hayvanın benzerini kurban eder. Veya onun değeri ile yiyecek satın alır ve onu sadaka olarak verir. Ve yahut ta her müdd de karşılık bir gün oruç tutar. Eğer avladığı hayvanın benzerini bulunmazsa onun kıymeti ile yiyecek alır. Ve yahut da o hayvanın kıymeti ne kadar tutar ise o kadar gün oruç tutar.

Soru-20- İhramlı iken cinsi münasebette bulunan kişiye vacip olan kurban nasıl olur

Cevap-20- İhramlı iken cinsi münasebette bulunan kişiye vacip olan kurban.O da sırası ile şöyledir. Önce bir deve kurban keser, eğer deveyi bulamazsa bir sığır kurban eder. Eğer onu da bulamazsa yedi tane koyun keser. Eğer bunları da bulamazsa, devenin değeri ile yiyecek satın alıp sadaka olarak verir. Eğer bunu da bulamazsa devenin değerini müd da bölecek her bir müd de karşı bir gün oruç tutar.

Soru-21- Kurban kesmek ve sadaka vermek haremi şerifte yoksa her hangi bir yerde mi olacak?

Cevap-21- Kurban kesmek ve sadaka vermek ancak haremi şerifte olacak.

Soru-22-İhram cezasından dolayı tutması gerekli olan orucu nerede tutabilir?.

Cevap-22- Oruç ise ister haremi şerifte tutar isterse onu dilediği yerde tutabilir.

Soru -23- Haremi şerifin hududunda av öldürmek ağaçları kesmek harammıdır?.

Cevap-23- Evet Haremi şerifin hududunda av öldürmek ağaçları kesmek haramdır.

Soru-24- Haremi şerifin hududunda av öldürmek ağaçları kesmek ihramlıya mı haramdır, yoksa ihramlı veya ihramsız fark edermi?

Cevap–24- Haremi şerifin hududunda av öldürmek, ağaçları kesmek haramdır. İster o suçu işleyen ihramlı olsun veya ihramsız olsun eşittir.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(922) İHRAMIN MİKAT YERLERİ

مواقيت الإحرام..

حدد النبي ﷺ خمسة مواقيت للإحرام يجب على كل من أراد أن يحج أو يعتمر أن يحرم منها قال ﷺ..

هن لهن ولمن أتى عليهن من غير أهلهن ممن أراد الحج والعمرة

أخرجه البخاري ومسلم

الشمال

ذو الحليفة ٤٥٠ كم

ذات عرق ٩٤ كم

الجحفة ١٨٣كم

قرن المنازل ٧٥ كم

يلملم ٩٢ كم

٢

(923) TAVAF ALANI VE KÂBE

ملاحظات أثناء الطواف..

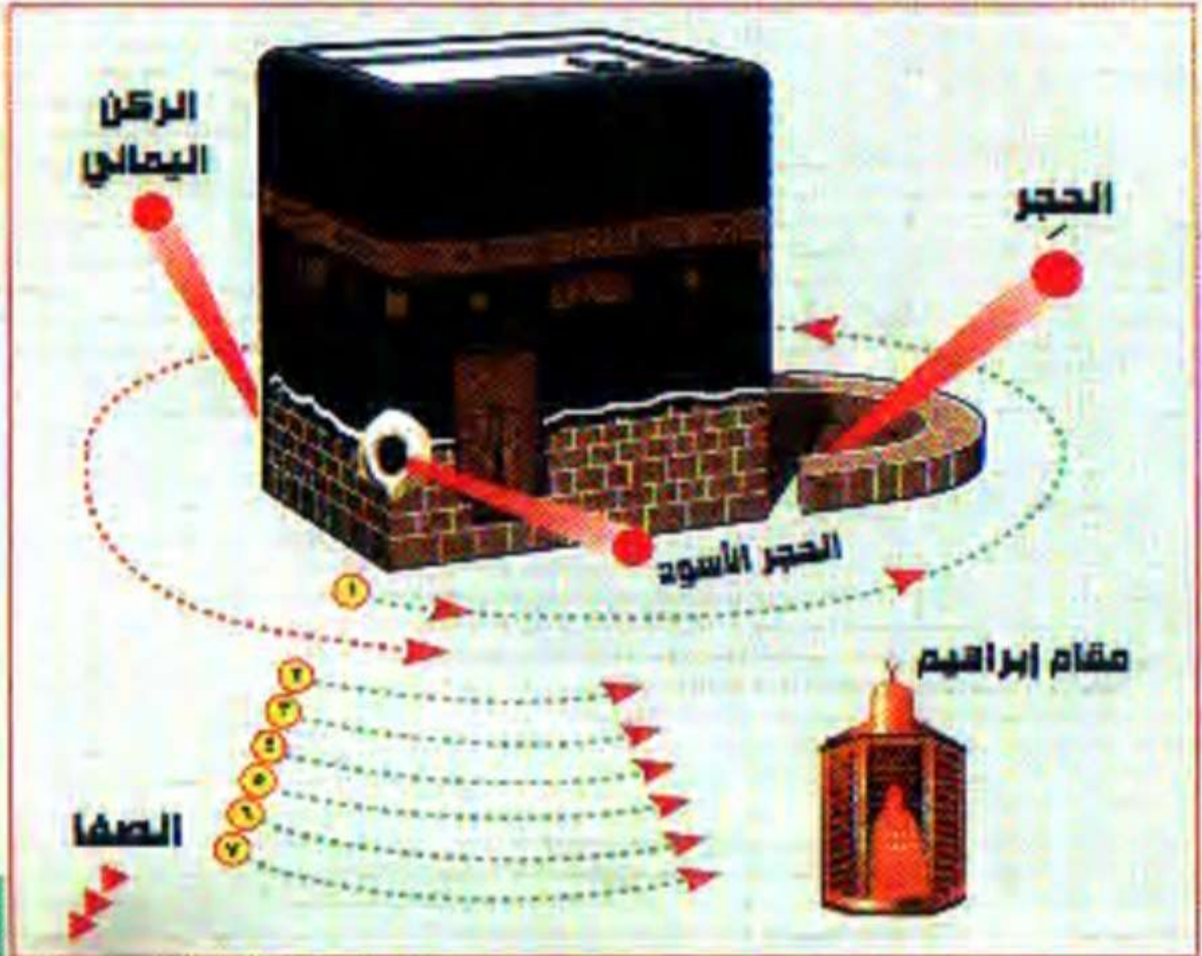
يطوف البعض من داخل الحِجر معتقداً صحة طوافه والواقع أن الحِجر من الكعبة فلا بد من الطواف خارجه ..

استلام جميع أركان الكعبة وربما جدرانها والتمسح بها وبأستارها وبابها وبمقام إبراهيم عليه السلام، وكل ذلك لا يجوز، لأنه من البدع التي لا أصل لها في الشرع ولم يفعلها النبي ﷺ ..

مزاحمة النساء للرجال أثناء الطواف خطأ خاصة عند الحجر الأسود وعند مقام إبراهيم عليه السلام ..

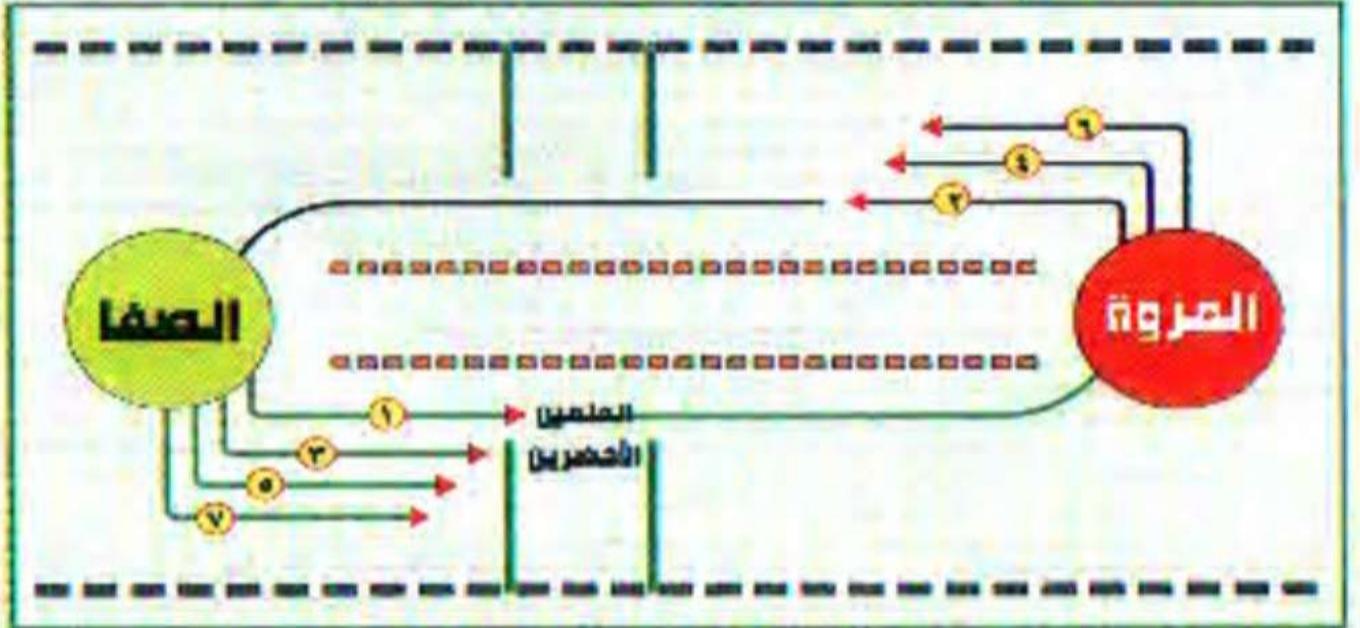

(924) SA'Y ALANI SAFA VE MERVE

سعي العمرة .. ٧ أشواط

عندما يصل المعتمر إلى المروة يستقبل الكعبة
ويقول ما قاله من الذكر عند صعود الصفا ، دون قراءة الآية ويدعو بما يشاء
ثم ينزل ويمشي حتى يصل إلى العلم الأخضر ويركض حتى
يصل إلى العلم الثاني ثم يكمل مشياً كالمعتاد إلى أن يرقى
الصفا وهكذا يكمل سعيه على هذه الصفة سبعة أشواط
فيكون ذهابه من الصفا إلى المروة شوطاً ، ورجوعه من المروة
إلى الصفا شوطاً آخر ، ولا حرج عليه إن كان مرهقاً أو ألم به
عارض صحي أن يسعى راكباً العربة ..

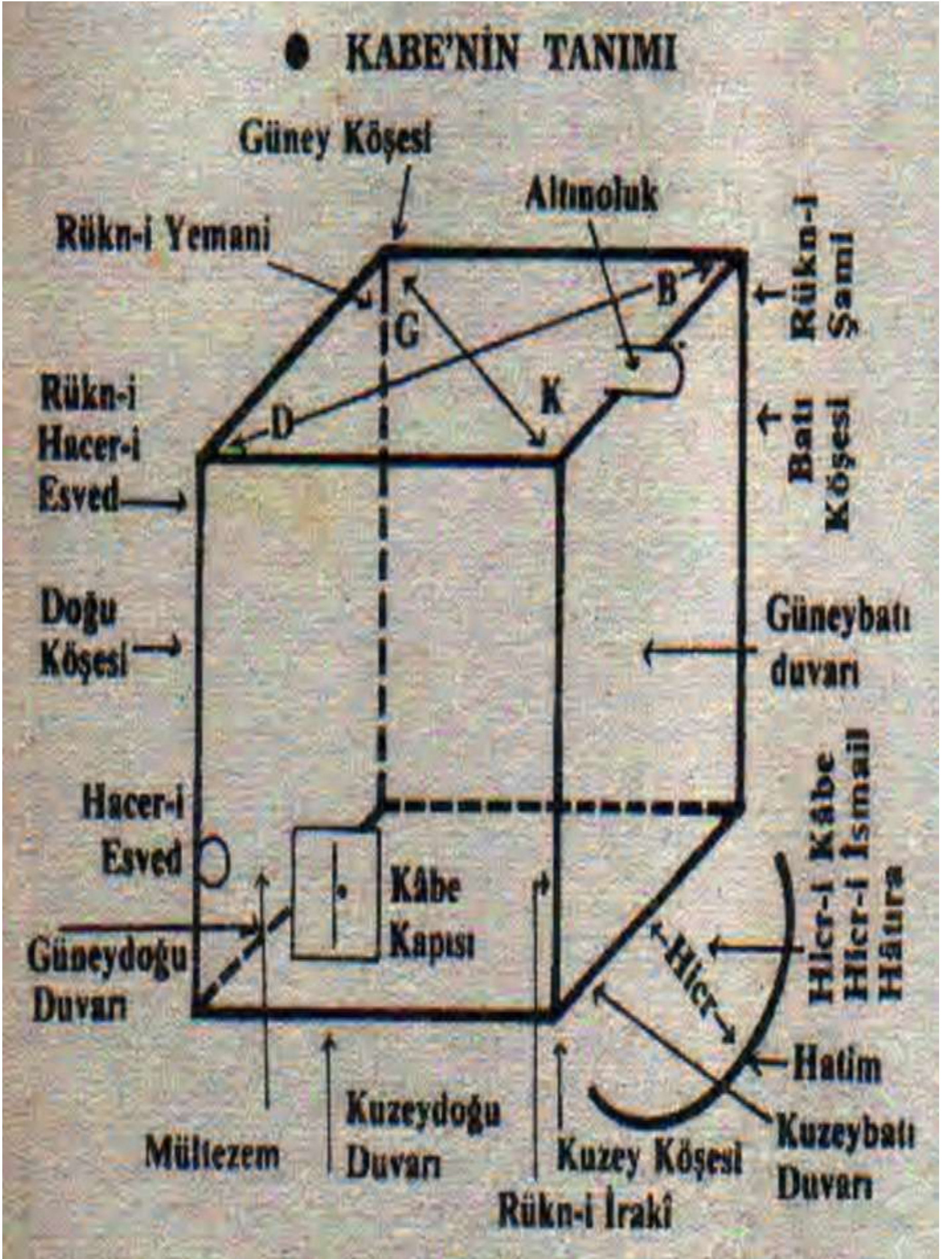
السعي سبعة أشواط تبدأ من الصفا وتنتهي بالمروة

الإسراع للرجال فقط بين العلمين الأخضرين

١٢

(912) KÂBE'NİN TANIMI

KABE'NİN TANIMI
Güney Köşesi
Altınoluk
Rükn-i Yemani
Rükn-i Şami
B
G
K
D
Rükn-i Hacer-i Esved
Batı Köşesi
Doğu Köşesi
Güneybatı duvarı
Hacer-i Esved
Kâbe Kapısı
Hicr-i Kâbe
Hicr-i İsmail
Hâura
Güneydoğu Duvarı
Hicr
Hatim
Kuzeydoğu Duvarı
Mültezem
Kuzey Köşesi
Kuzeybatı Duvarı
Rükn-i İrakî

(913) Mezheplere Göre Önemli Hac Amellerinin Hükümlerini Gösteren Tablo [276]

Mezheplere Göre Önemli Hac Amellerinin Hükümlerini Gösteren Tablo جدول بأهم أحكام أعمال الحج في المذاهب				
Amelin Adı العمل	Hanefilere Göre الحنفية	Malikilere Göre المالكية	Şafiilere Göre الشافعية	Hanbelilere Göre الحنابلة
1-Haccın Hükmü 1–حكم الحج	İmkanı olan kişiye hemen farz فرض فوراً على المستطيع	Hemen farzdır فرض فوراً	Geciktiril ebilir farzdır فرض على التراخي	Hemen farzdır فرض فوراً
2-Umrenin hükmü 2–حكم العمرة	Müekked bir sünnettir سنة مؤكدة	Meşhur görüşe müekked sünnettir سنة مؤكدة على المشهور	Geciktiril ebilir farzdır فرض على التراخي	Hemen farzdır فرض فوراً
3-Hac için ihrama girmek (niyet) 3–الإحرام بالحج(نيته)	Şart شرط	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن
4-Umre için ihrama girmek (niyet) 4–الإحرام بالعمرة(نيتها)	Şart شرط	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن
5-Mikatta ihram 5–الإحرام من الميقات	Vacib واجب	Vacib واجب	Vacib واجب	Vacib واجب

[276] Fıkhu'l İslami Ve Edilletuhu, c, 3, sh, 496: İslam Fıkhı Ansiklopedisi, c, 3, sh, 495.

6-İhramın hemen ardından telbiye getirmek 6–اقتران الإحرام بالتلبية	**Vacib** واجب	**Vacib** واجب	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة
7-İhram için güsul 7–الغسل للإحرام	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة
8-İhram için güzel koku sürünmek 8–التطيب للإحرام	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة
9-Telbiye 9–التلبية	**Vacib** واجب	**Vacib** واجب	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة
10-Kırân ve ifrâd haccı için kudûm tavafı 10–طواف القدوم للمفرد والقارن	**Sünnet** سنة	**Vacib** واجب	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة
11-Tavaf niyeti 11–نية الطواف	**Şart** شرط	**Vacib** واجب	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة
12-Tavafa Hacer-i Esved'den başlamak 12–بدء الطواف من الحجر الأسود	**Vacib** واجب	**Vacib** واجب	**Şart** شرط	**Şart** شرط
13-Tavaf edenin Kâbe'yi soluna alması 13–جعل البيت عن يسار الطائف	**Vacib** واجب	**Şart** شرط	**Şart** شرط	**Şart** شرط
14-Güçlü kimselerin yaya halde tavaf etmesi 14–المشي في الطواف للقادر عليه	**Vacib** واجب	**Vacib** واجب	**Sünnet** سنة	**Şart** شرط
15-Tavafa temiz ve abdestli olmak	**Vacib**	**Şart**	**Şart**	**Şart**

15-الطهارة من الحدثين في الطواف	واجب	شرط	شرط	شرط
16-Beden elbise ve mekân temizliği 16-طهارة البدن والثوب والمكان	Sünnet سنة	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط
17-Tavafın Hatim'in veya Hacer'in arkasından yapılması 17-كون الطواف من وراء الحطيم أو الحجر	Vacib واجب	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط
18-Tavafın Mescid'de olması 18-كون الطواف في المسجد	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط
19-Tavafın yedi şavt olması 19-كون الطواف سبعة أشواط	Vacib واجب	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط
20-Tavaf devirlerinin peşpeşe olması 20-الموالاة بين أشواط الطواف	Sünnet سنة	Vacib واجب	Sünnet سنة	Vacib واجب
21-Tavafta avret mahallini örtmek 21-ستر العورة في الطواف	Vacib واجب	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط
22-İki rekat tavaf namazı 22-ركعتا الطواف	Vacib واجب	Vacib واجب	Sünnet سنة	Sünnet سنة
23-Umre tavafı 23-طواف العمرة	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن
24-Safa ile Merve arasında Sa'y 24-السعي بين الصفا والمروة	Vacib واجب	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن
25-Sa'yin tavaftan sonra olması 25-وقوع السعي بعد الطواف	Vacib واجب	Vacib واجب	Şart شرط	Şart شرط
26-Sa'y niyeti	Vacib	Şart	Şart	Şart

26-نية السعي	واجب	شرط	شرط	شرط
27-Sa'yin Safa'da başlaması ve Merve'de bitmesi 27-بدء السعي بالصفا وختمه بالمروة	Vacib واجب	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط
28-Güçlü kişilerin yaya olarak sa'y etmesi 28-المشي في السعي للقادر	Vacib واجب	Vacib واجب	Sünnet سنة	Şart شرط
29-Sa'yin yedi devir olması 29-كون السعي سبعة أشواط	Vacib واجب	Şart شرط	Şart شرط	Şart شرط
30-Sa'y devirlerinin peşpeşe olması 30-الموالاة بين أشواط السعي	Sünnet سنة	Şart شرط	Sünnet سنة	Şart شرط
31-Umrede saçları traş veya kısaltmak 31-الحلق أو التقصير في العمرة	Vacib واجب	Vacib واجب	Meşhura göre rükün ركن على المشهور	Vacib واجب
32-Arefe gecesi Mina'da gecelemek 32-المبيت بمنى ليلة عرفة	Sünnet سنة	Sünnet سنة	Sünnet سنة	Sünnet سنة
33-Arafat'ta vakfe 33-الوقوف بعرفة	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن
34-Arafat'ta vakfe vakti 34-وقت الوقوف بعرفة İttifakla Arefe günü zevâl vaktinden sonra Kurban bayramı günü şafağı sökünceye kadarki sûre (1) من بعد الزوال من يوم عرفة إلى	İttifakla بالاتفاق	İttifakla بالاتفاق	İttifakla بالاتفاق	Hanbeliler Vakfe vaktinin sonu hakkında ittifak ederlerken, başlangıcı üzerinde

طلوع فجر يوم النحر بالاتفاق(1) (1) Vakfe vaktinin sonu hakkında ittifak ederlerken, başlangıcı üzerinde Hanbeliler farklı görüş ileri sürmüşler vakfe vaktinin arefe günü şafağının sökmesinden itibaren başlayacağını söylemiş-lerdir. El-Muğni, III, 415. (1) اتفقوا على آخر وقت الوقوف، واختلفوا في بدئه، فقال الحنابلة: يبدء الوقوف من طلوع فجر يوم عرفة (المغني: 3/415).				ihtilaf etmişlerdir اتفقوا على آخر وقت الوقوف، واختلفوا في بدئه،
35-Gündüz vakfe yapanlar için vakfenin gün batımından sonraya kadar uzaması 35–امتداد الوقوف لما بعد الغروب إن وقف نهاراً	Vacib واجب	Vacib واجب	Sünnet سنة	Vacib واجب
36-İmam veya vekili ile Arafat’tan dönmek 36–الدفع من عرفة مع الإمام أو نائبه	Vacib واجب	Vacib واجب	Sünnet سنة	Vacib واجب
37-Müzdelife’de akşam ile yatsıyı cem-i takdim ile birleştirmek 37–الجمع بمزدلفة بين المغرب والعشاء تقديماً	Vacib واجب	Sünnet سنة	Sünnet سنة	Sünnet سنة
38-Müzdelife’de vakfe 38–الوقوف بمزدلفة	Vacib. Bir an bile olsa fecirden sonra.	Vacib. Kafilenin istirahat edeceği, iki	Vacib. Gecenin ikinci yarısında	Gece yarısından sonraya kadar

	واجب ولو لحظة بعد الفجر	vakit namazın birleştirilerek kılınacağı ve bir miktar kadar yeyip içecek kadar bir zaman vakfe yeterlidir. Gecelemek ise mendubtur واجب ويكفي مقدار حط الرحال وجمع الصلاتين وتناول شيء من الطعام والشراب، والمبيت مندوب	bir an bile واجب ويكفي لحظة في النصف الثاني من الليل	gecelemek vacibdir. المبيت واجب لما بعد منتصف الليل
39-Müzdelife'de Meş'ar-i Harâm'da fecirden güneş doğuncaya kadar vakfe	**Müstehab** مستحب	**Mendub. Fakat mutemet olan görüş**	**Sünnet** سنة	**Sünnet** سنة

39-الوقوف بمزدلفة عند المشعر الحرام من الفجر إلى الشروق		sünnet olduğudur مندوب والمعتمد أنه سنة		
40-Kurban bayramı günü Akabe cemresini atmak 40-رمي جمرة العقبة يوم النحر	Vacib واجب	Vacib واجب	Vacib واجب	Vacib واجب
41-Hacda traş veya saçları kısaltmak 41-الحلق أو التقصير في الحج	Vacib واجب	Mutemet görüşe göre Rükün ركن على المعتمد	Vacib واجب	Vacib واجب
42-Cemre atma, kurban kesme ve traş arasındaki sıralama 42-الترتيب بين الرمي والذبح والحلق	Vacib واجب	Sünnet سنة	Sünnet سنة	Sünnet سنة
43-Ziyaret tavafı 43-طواف الإفاضة	Çoğu rükündür. (Üç ve dördüncü şavtın fazlası) أكثره ركن(ثلاثة وأكثر الرابع)	Rükün ركن	Rükün ركن	Rükün ركن
44-Ziyaret tavafının günlerinde olması	Vacib واجب	Zilhicce' de olması vacip	Sünnet سنة	Bayram günü Sünnet

44–كون طواف الإفاضةفي أيام النحر		واجب في ذي الحجة		سنة يوم العيد
45-Ziyaret tavafını Akabe Cemresinden sonraya atmak 45–تأخير طواف الإفاضة عن رمي العقبة	Sünnet سنة	Vacib واجب	Sünnet سنة	Vacib واجب
46-Üç cemreyi teşrik günlerinde atmak 46–رمي الجمار الثلاث في أيام التشريق	Vacib واجب	Vacib واجب	Vacib واجب	Vacib واجب
47-Cemreyi geceye ertelememek 47–عد تأخير الرمي إلى الليل	Sünnet سنة	Vacib واجب	Sünnet سنة	Su taşımak bineklere gözcülük etmek gibi hizmetlerde bulunanla-rın dışında-ki hacılara vacibdir. Çünkü böy-le hizmetler verenler gece gündüz atabilirler. واجب على غير سقاة ورعاة فيرمون ليلاً ونهاراً
48-Teşrik tekbirlerinin gecelerinde	Sünnet	Ancak bi-	Binek	Vacib

Mina'da gecelemek 48–المبيت بمنى ليالي التشريق	سنة	nek gözcüleri ve su taşıyıcıları dışındakiler için vacibdir واجب إلا لراعي الإبل والسقّاء	gözcüleri ve su taşıyıcıları dışındakiler için vacibdir واجب لغير الرعاء وأهل السقاية	واجب
49-Veda tavafı 49–طواف الوداع	Vacib واجب	Mendub مندوب	Mutemed olan görüşe göre vacibdir واجب على المعتمد	Vacib واجب
50-Umrenin teşrik günlerinde eda edilmesi 50–أداء العمرة في أيام التشريق	Tahrimen Mekruh مكروه تحريماً	Olamaz. Ayrıca dördüncü gün cemresinden sonra gün batımına kadar mekruhtur لا يصح ويكره بعد رمي اليوم	Hac işlerini bitirdikten sonra kerahetsiz yerini bulur يصح بغير كراهة بعد إنهاء	Kerahetsiz yerini bulur يصح بغير كراهة

		الرابع إلى الغروب	أعمال الحج	
51-Cemreleri sırayla atmak (Birinci, orta ve Akabe) 51–ترتيب الجمار (الأولى فالوسطى فالعقبة)	Sünnet سنة	Vacib واجب	Vacib واجب	Vacib واجب

(914) Mezheplere Göre İhramın Yasakları Ve Cezalarını Gösteren Tablo [277]

Mezheplere Göre İhramın Yasakları Ve Cezalarını Gösteren Tablo جدول محظورات الإحرام	
Yasaklar المحرّمات	**Kasten sehven, bilmeden veya özür sebebiyle yapılması durumunda gereken ceza.** ما يترتب على فعل شيءٍ منها عمداً أو سهواً أو جهلاً أو لعذر
1-Erkeğin özürsüz olarak dikişli elbise giymesi veya başını örtmesi. 1–لبس الرجل الثياب أو المخيط من الحذاء وستر بلا عذر	**Bir koyun kurban eder.** الفدية بذبح شاة
2-Erkeğin başını kadının yüzünü örtmesi. 2–تغطية رأس الرجل ووجه المرأة	**Bir koyun kurban eder.** الفدية بذبح شاة

277 Fıkhu'l İslami Ve Edilletuhu, c, 3, sh, 640: İslam Fıkhı Ansiklopedisi, c, 4, sh, 138.

3-Vücuttaki saçı kesmek kılları gidermek. **3-إزالة الشعر من الجسم بأي**	**Hanefilere göre başın dörtte birini traş ederse bir koyun, kurban eder, daha azında sadaka verir.** **الفدية بذبح شاة بحلق ربع الرأس عند الحنفية، وإلا فعليه نوع في أي موضع صدقة** **Malikilere göre on tel saçtan fazlasını koparırsa bir koyun keser, daha az olursa iki avuç yiyecek tasadduk eder.** **الفدية بذبح شاة بإزالة ما يزيد عن عشر شعرات عند المالكية وإلا فعليه حفنة من طعام** **Şafiiler Hanbelilere göre üç ve üçten fazla saç ve kıldan fazlasını giderirse bir koyun keser.** **الفدية بذبح شاة بإزالة ثلاث شعرات فأكثر عند الشافعية والحنابلة،** **Ancak daha az olursa Hanbelilere göre bir fakir doyurur,** **وإلا فعليه إطعام مسكين عند الحنابلة،** **Şafiilere göre ise bir tel saçtan dolayı bir müd, iki tel saçtan dolayı iki müd tasadduk eder.** **ومد لشعرة ومدان لشعرتين عند الشافعية**
4-Tırnakları kesmek **4-تقليم الأظافر**	**Hanefilere göre bir tek el veya ayağın tırnaklarını kestiğinde bir koyun keser.** **الفدية بالذبح بتقليم أظافر يد أو رجل عند الحنفية،** **Diğer mezheplere göre saç kesme ve kılları giderme hususunda sıraya göre ceza gerekir.** **وأما عند الأئمة الآخرين فعلى تفصيل إزالة الشعر**
5-Mutlak olarak tîb (güzel koku) kullanmak. **5-استعمال الطيب مطلقاً**	**Kurban kesmek lazım gelir.** **الفدية بالذبح**
6-Av hayvanı öldürmek veya	**Cumhura göre cezası misil=benzer bir hayvanı kurban etmek veya kıymeti tutarınca yiyecek tasadduk etmek yahut da her bir**

yaralamak 6–صيد الحيوان أو التعرّض له	müd karşılığında bir gün oruç tutmaktır. جزاء عند الجمهور بالمثل أو التصدق بقيمته طعاماً، أو الصيام عن كل مد يوماً Hanefilere göre ceza olarak öldürülen hayvanın kıymetini vermek lazımdır. Yasağı işleyen ihramlı kıymeti tutarında bir kurbanlık alıp kesmek veya her birine yarım sa' buğday düşecek şekilde fakirlere yiyecek tasadduk etmek yahut da her bir yarım sa' karşılığında bir gün oruç tutma arasında serbesttir. جزاء بالقيمة عند أبي حنيفة، ويخير فيها بين شراء هدي وذبحه أو التصدق بطعام لكل مسكين نصف صاع من حنطة، أو صوم يوم عن كل نصف صاع
7-Mekke harem sınırları içindeki ağaç veya bitkileri kesmek, koparmak. 7–قطع نبات حرم مكة أو شجرة	Malikilere göre bu hususta ceza yoktur. لا جزاء عند المالكي، Hanefilere göre kiymetini öder. وعليه القيمة عند أبي حنيفة، Şafii ve Hanbelilere göre ise ağacın küçük veya büyük olmasına göre koyun veya sığır keser, bitkinin kıymetini öder. وعليه شاة أو بقرة عند الشافعية والحنابلة بحسب كون الشجرة صغيرة أو كبيرة، وقيمة النبات.
8-Cinsi münasebet ve öpüşme vb. mukaddimeleri. 8–الجماع ومقدماته التي فيها	Cinsi münasebet sebebiyle ittifakla hac bozulur. فساد الحج بالجماع اتفاقاً، Malikilere göre haccın bozulması için meni gelmiş olmalıdır. وكذا بالإنزال عند المالكية استمتاع بالنساء Yine ittifakla bu haccın kazası icab eder. مع القضاء اتفاقاً، Bu durumda Şafii ve Hanbelilere göre bir deve, وذبح بدنة عند الشافعية والحنابلة، Malikilere göre bir koyun.

	وهدي عند المالكية، **Hanefilere göre ise Arafat'ta vakfeden sonra olduğunda bir deve vakfeden önce olduğunda bir koyun kurban etmek lazım gelir.** وبدنة بعد الوقوف عند الحنفية وقبله شاة. **İmam Ahmed'e göre uyuyanın veya zorlama neticesinde cima eden kadına ceza icab etmez.** ولافدية عند أحمد على المرأة النائمة والمكرهة، **Şafiilere göre unutarak öpüşme, sarılma gibi cima öncesi ilişkilerde bulunan kişiye, unutarak cima edene, haram olduğunu bilmeyene, cimaya zorlanan kadına da ceza gerekmez bu sebeple hacları bozulmaz.** ولا شيء عند الشافعية على من باشر مقدمات الجماع ناسياً ولا على الجامع الناسي والجاهل بالتحريم والمرأة المكرهة، ولا يفسد الحج أيضاً بذلك عندهم.

(915) Kapsamlı Dualar

Aşağıda Arafat'ta, Meş'ar-i Haram'da, Teşrîk günlerinde birinci ve ikinci cemreye taş attıktan sonra, Safa ile Merve üzerinde, dua edilebilecek her konumda -bu yerlere tahsis edilmeksizin- her zaman ve mekanda okunabilecek türden faydalı ve genel kapsamlı dua örnekleri vardır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur:
"Muhtevasında günahkârlık yahut akrabalık bağlarını kopartmak sözkonusu olmayan bir dua ile Allah'a dua eden herbir müslümana mutlaka Allah bu duası karşılığında üç husustan birisini verir: Ya duasındaki isteği ona dünyada verilir ya Allah o duasının karşılığını ahirette mükafat olarak ona saklar yahutta o duasının bir benzeri kötülüğü Allah ondan uzaklaştırır."
Ashab:
"O halde biz de çok dua ederiz", deyince, Peygamber:
"Allah('ın bağışları) daha çoktur." diye buyurdu. [278]

{اَلْحَمْدُ للهِ وَحْدَهْ, وَالصَّلاَةُ عَلَى مَنْ لاَ نَبِيَّ بَعْدَهْ}

"Elhamdulillâhi vahdeh, vessalâtu vesselâmu alâ men lâ nebiyye ba'deh."
: Hamd yalnızca Allah'adır. Salât ve selam da kendisinden sonra Peygamber gönderilmeyecek olan (Peygamber efendimize) olsun."

1– [رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ]

[278] Tirmizi, V, 566, 462; Ahmed, II, 18. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi,* III, 140.

1- *"Rabbimiz biz kendimize zulmettik, eğer bize mağfiret ve rahmet etmezsen muhakkak ki zarara uğrayanlardan oluruz."* [279]

2– **[رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلاَّ تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ]**

2- *"Rabbim ben bilmediğim şeyi senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve merhamet etmez isen en büyük zarara uğrayanlardan olurum."* [280]

3– **[رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ]**

3- *"Rabbim, bana, anama, babama, mümin olarak evime girene, erkek ve kadın müminlere mağfiret buyur."* [281]

4– **[رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ] [وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ]**

4- *"Rabbimiz, bizden kabul buyur. Şüphesiz sen işitensin, hakkıyla bilensin... Tevbelerimizi kabul buyur. Çünkü sen tevbeleri pek çok kabul edensin. Hakkıyla esirgeyensin."* [282]

5– **[رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلاَةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ]**

5- *"Rabbim beni de, soyumdan gelecekleri de namazı dosdoğru kılanlardan eyle! Rabbimiz, duamı kabul buyur."* [283]

6– **[رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ]**

6- *"Rabbimiz, hesabın ayağa kalkacağı gün beni, ana babamı ve bütün iman edenleri bağışla."*

284

7– **[رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ] [وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ] [وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ] [وَلاَ تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ]**

7- *"Rabbim, bana bir hüküm bağışla ve beni salihlere kat. Sonrakiler arasında bana bir doğruluk lisanı (güzel övgü ve anılış) bağışla ve beni Naîm cennetinin mirasçılarından kıl... Öldükten sonra diriltilecekleri günde de beni zelil eyleme!"* [285]

8– **[رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ]**

8- *"Rabbim, bana salihlerden bağışla!"* [286]

9– **[رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ]**

---

[279] el-A'raf, 7/23
[280] Hud, 11/47
[281] Nuh, 71/28
[282] el-Bakara, 2/127-128
[283] İbrahim, 14/40
[284] İbrahim, 14/41
[285] eş-Şuara, 26/83-85,87
[286] es-Saffat, 37/100

9- *"Rabbimiz yalnız sana tevekkül ettik, yalnız sana yöneldik ve dönüşümüz de yalnız sanadır."* [287]

10– [رَبَّنَا لاَ تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ]

10- *"Rabbimiz, bizi inkâr edenler için fitne konusu kılma ve bize mağfiret et. Ey Rabbimiz! Çünkü mülkünde aziz, emrinde hikmeti sonsuz olan yalnız sensin sen."* [288]

11– [رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ]

11- *"Rabbim, bana ve ana babama ihsan ettiğin nimetine şükür etmeyi bana ilham et. Razı olacağın salih amel işlemeye de muvaffak kıl. Rahmetinle beni salih kullarının arasına kat."* [289]

12– [رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ]

12- *"Rabbim, bana katından çok temiz bir soy bağışla. Sen duayı işitensin."* [290]

13– [رَبَّهُ رَبِّ لاَ تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ]

13- *"Rabbim, beni bir başıma bırakma. Sen varislerin en hayırlısısın."* [291]

14– [لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ]

14- *"Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zulmedenlerden oldum."* [292]

15– [رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي] [وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي] [وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي] [يَفْقَهُوا قَوْلِي]

15- *"Rabbim, göğsüme genişlik ver, işimi kolaylaştır. Bir de dilimden bağı çöz ki sözümü anlasınlar."* [293]

16– [رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي]

16- *"Rabbim, gerçekten ben nefsime zulmettim. Onun için bana mağfiret eyle."* [294]

17– [رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ]

17- *"Rabbimiz, indirdiklerine inandık ve o peygamberin izine uyduk. Artık bizi şahitlerle beraber yaz."* [295]

---

[287] el-Mümtehine, 60/4
[288] el-Mümtehine, 60/5
[289] en-Neml, 27/19
[290] Al-i İmran, 3/38
[291] el-Enbiya, 21/89
[292] el-Enbiya, 21/78
[293] Taha, 20/25-28
[294] el-Kasas, 28/16
[295] Al-i İmran, 3/53

18– [رَبَّنَا لاَ تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ] [وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ]

18- *"Rabbimiz, bizi o zalimler topluluğunun fitnesine uğratma ve rahmetinle bizi o kâfirler topluluğundan kurtar."* [296]

19– [رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ]

19- *"Rabbimiz, günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlığımızı bağışla. Ayaklarımıza iyice sebat ver. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et."* (Al-i İmran, 3/147)

20– [رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا]

20- *"Rabbimiz, bize tarafından bir rahmet, işimizde bize doğruyu bulma başarısını ver."* [297]

21– [رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا]

21- *"Rabbim, ilmimi arttır."* [298]

22– [رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ] [وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ]

22- *"Rabbim, şeytanların vesveselerinden, kışkırtmalarından sana sığınırım. Rabbim yanımda hazır olmalarından da sana sığınırım."* [299]

23– [رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ]

23- *"Rabbim, mağfiret ve rahmet buyur. Zaten sen merhamet edicilerin en hayırlısısın."* [300]

24– [رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ]

24- *"Rabbimiz, bize dünyada bir güzellik ver. Ahirette de bir güzellik ver ve bizi ateş azabından koru."* [301]

25– [سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ]

25- *"Dinledik, itaat ettik. Rabbimiz, senden mağfiret dileriz ve dönüş ancak sanadır."* [302]

26– [رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلاَنَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ]

---

[296] Yunus, 10/85-86
[297] el-Kehf, 18/10
[298] Taha, 20/114
[299] el-Muminun, 23/97-98
[300] el-Muminun, 23/118
[301] el-Bakara, 2/201
[302] el-Bakara, 2/285

26- *"Rabbimiz, unuttuk yahut yanıldıysak bizi sorguya çekme. Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi üzerimize ağır yükler yükleme. Rabbimiz, güç yetiremeyeceğimiz şeyi bize yükletme. Bizi affet, bize mağfiret buyur ve bize merhamet eyle. Sensin bizim mevlamız. Kâfirler topluluğuna karşı da bize yardım et."* [303]

27– **[رَبَّنَا لاَ تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ]**

27- *"Rabbimiz, bizi doğru yola ilettikten sonra kalblerimizi saptırma. Bize katından bir rahmet bağışla. Muhakkak sen bol bol bağışlayansın."* [304]

28– **[رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ] [رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ] [رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آَمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآَمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ] [رَبَّنَا وَآَتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلاَ تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لاَ تُخْلِفُ الْمِيعَادَ]**

28- *"Rabbimiz, sen bunları boşuna yaratmadın. Sen münezzehsin. Bizi ateş azabından koru. Rabbimiz, şüphe yok ki sen kimi ateşe sokarsan onu hakir kıldın demektir ve zulmedenlerin de hiçbir yardımcıları yoktur. Rabbimiz biz rabbinize iman edin diye imana çağıran bir davetçiyi işittik ve iman ettik. Rabbimiz, günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, ruhumuzu iyilerle birlikte al. Rabbimiz, bize peygamberlerin aracılığı ile vaadettiğini de ver. Kıyamet gününde bizi rüsvay etme. Şüphe yok ki sen vaadinden dönmezsin."* [305]

29– **[رَبَّنَا آَمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ]**

29- *"Rabbimiz, iman ettik. Bize mağfiret ve rahmet buyur. Sen rahmet edenlerin en hayırlısısın."* [306]

30– **[رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا] [إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا]**

30- *"Rabbimiz, bizden cehennem azabını geri çevir. Çünkü gerçekten onun azabı kesin bir helak oluştur. Gerçekten o ne kötü bir durak ve ne kötü bir yerdir!"* [307]

31– **[رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا]**

31- *"Rabbimiz, eş ve çocuklarımızdan bize gözlerimizin aydınlığı olan kimseler ver. Bizi takva sahiblerine önder yap."* [308]

---

[303] el-Bakara, 2/286
[304] Al-i İmran, 3/8
[305] Al-i İmran, 3/191-194
[306] el-Muminun, 23/109
[307] el-Furkan, 25/65-66
[308] el-Furkan, 25/74

32– [رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ]

32- *"Rabbim bana, ana-babama, verdiğin nimete şükretmemi ve senin razı olacağın salih amel işlememi bana ilham et ve soyumdan gelenleri de benim için salih kimseler kıl. Şüphesiz ben sana tevbe ve ben teslim olmuşlardanım."* [309]

33– [رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلاَ تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ]

33- *"Rabbimiz, bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi mağfiret eyle! Kalblerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz, şüphesiz ki sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin."* [310]

34– [رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ]

34- *"Rabbimiz, bize nurumuzu tamamla ve bize mağfiret buyur. Çünkü sen herşeye güç yetirensin."* [311]

35– [رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ]

35- *"Rabbimiz, biz gerçekten iman ettik. Artık günahlarımızı bize bağışla ve bizi ateş azabından koru."* [312]

36– [رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ]

36- *"Rabbimiz, iman ettik. Artık bizi şahid olanlarla beraber yaz."* [313]

37– [رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ]

37- *"Rabbim, şu şehri emniyetli kıl! Beni de, oğullarımı da putlara tapmaktan uzak tut."* [314]

38– [رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ]

38- *"Rabbim, doğrusu bana indireceğin hayıra muhtacım."* [315]

39– [رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ]

39- *"Rabbim, bu fesadçılar topluluğuna karşı bana yardım et."* [316]

40– [رَبَّنَا لاَ تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ]

40- *"Rabbimiz, bizi bu zalimler topluluğu ile beraber bulundurma."* [317]

---

[309] el-Ahkaf, 46/15
[310] el-Haşr, 59/10
[311] et-Tahrim, 66/8
[312] Al-i İmran, 3/16
[313] el-Maide, 5/83
[314] İbrahim, 14/35
[315] el-Kasas, 28/24
[316] el-Ankebut, 29/30

41- [حَسْبِيَ اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ]

41- *"Bana Allah yeter. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Ben ancak O'na güvenip, dayandım. O ulu Arşın Rabbidir."* [318]

42- [عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ]

42- *"Umarım Rabbim, beni doğru yola iletir."* [319]

43- [رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ]

43- *"Rabbim beni zalimler topluluğundan kurtar."* [320]

44- «اللَّهُمَّ آتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ».

44- *"Allah'ım bize dünyada da bir iyilik ver, ahirette de bir iyilik ver ve bizi ateş azabından koru."* [321]

45- «اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ النَّارِ وَعَذَابِ النَّارِ، وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ، وَشَرِّ فِتْنَةِ الْغِنَى، وَشَرِّ فِتْنَةِ الْفَقْرِ، اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ قَلْبِى بِمَاءِ الثَّلْجِ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّ قَلْبِى مِنَ الْخَطَايَا، كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَبَاعِدْ بَيْنِى وَبَيْنَ خَطَايَاىَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَالْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ».

45- *"Allah'ım, ben ateş fitnesinden (azabına maruz kalmaktan) ve ateş azabından, kabir fitnesinden (kabir azabından), zenginlikle imtihanın kötülüğünden, fakirlikle imtihanın kötülüğünden sana sığınırım. Allah'ım, Mesih Deccal'in fitnesinin şerrinden sana sığınırım. Allah'ım, kalbimi karın ve dolunun suyu ile yıka. Kalbimi beyaz elbise, kirli elbiselerden nasıl ayırdedilebiliyorsa kötülüklerden öylece arındır. Benimle günahlarımın arasını doğu ile batının arasını uzak tuttuğun gibi uzak tut. Allah'ım tembellikten, günahkarlıktan ve borca boğulmaktan sana sığınırım."* [322]

46- «اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْجُبْنِ وَالْهَرَمِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ»

46- *"Allah'ım, âcizlikten, tenbellikten, korkaklıktan, kocamışlıktan, cimrilikten sana sığınırım. Kabir azabından, ölümün ve hayatın fitnelerinden sana sığınırım."* [323]

---

[317] el-Araf, 7/47
[318] et-Tevbe, 9/129
[319] el-Kasas, 28/22
[320] el-Kasas, 28/21
[321] Buhari, VII, 163; Müslim, IV, 2070
[322] Buhari, VII, 161; Müslim, IV, 2078
[323] Buhari, VII, 59; Müslim, IV, 2079

47– «اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَهْدِ الْبَلاَءِ، وَدَرَكِ الشَّقَاءِ، وَسُوءِ الْقَضَاءِ، وَشَمَاتَةِ الأَعْدَاءِ»

47- *"Allah'ım, belânın zor duruma düşürmesinden, bedbahtlığın gelip beni yetişmesinden, kaza ve hükmünün kötü olanından, düşmanların (başıma gelen musibetten dolayı) bana sevinmelerinden sana sığınırım."* [324]

48– «اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ»

48- *"Allah'ım, işimi kötülüklerden koruyan, dinimi benim için salih kıl. Maişetimin içinde bulunduğu dünyamı benim için salih kıl. Dönüşümün kendisinde olacağı ahiretimi benim için salih kıl. Hayatı benim için her türlü hayrın artışına sebeb kıl. Ölümü de benim için her türlü kötülükten rahata kavuşacağım bir hal kıl."* [325]

49– «اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى, وَالتُّقَى, وَالْعَفَافَ, وَالْغِنَى»

49- *"Allah'ım, ben senden hidayeti, takvayı, afifliği ve muhtaç olmamayı dilerim."* [326]

50– «اللَّهم إني أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخلِ، وَالْجُبْنِ، وَالْهَرَمِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، اللَّهمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا. أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلاَهَا. اللَّهم إِنِّي أَعُوذ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لاَ يَخْشَعُ, وَمِنْ نَفْسٍ لاَ تَشْبَعُ، وَعِلْمٍ لاَ يَنْفَعُ وَدَعْوَةٍ لاَ يُسْتَجَابُ لَهَا»

50- *"Allah'ım, âcizlikten, tenbellikten, korkaklıktan, cimrilikten, yaşlanıp kocamaktan, kabir azabından sana sığınırım. Allah'ım, sen nefsimi takvalı kıl, onu temizle ve arındır. Çünkü sen onu arındırıp temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen onun hem dostu, hem mevlâsısın. Allah'ım, fayda vermeyen ilimden, senden korkmayan kalbden, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım."* [327]

51– «اللَّهُمَّ اهْدِنِي وَسَدِّدْنِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالسَّدَادَ»

51- *"Allah'ım, bana hidayet ver, beni doğruya ilet. Allah'ım ben senden hidayeti ve doğru yolda olmayı dilerim."* [328]

---

324 Buhari, VII, 155; Müslim, IV, 2080. Hadisin lafzı şu şekildedir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi vesellem* belanın ağır basmasından, fakirliğin gelip yetişmesinden, kötü ve kaza ve takdirden, düşmanların da başına gelen işler dolayısıyla sevinmelerinden Allah'a sığınırdı.
325 Müslim, IV, 2087
326 Müslim, IV, 2087
327 Müslim, IV, 2088
328 Müslim, IV, 2090

52– «اللَّهمَّ إنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ, وَتَحوَّلِ عَافِيَتِكَ, وفُجَاءَةِ نِقْمَتِكَ, وَجَمِيعِ سَخَتِكَ»

52- *"Allah'ım, (üzerimdeki) nimetinin zeval bulmasından, bana verdiğin afiyetin dönüşmesinden, ansızın intikam alışından ve bütün gazabından sana sığınırım."*[329]

53– «اللَّهمَّ إِنِي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَلِمْتُ، وَمِنْ شَرِّ مَالَمْ أَعْمَلْ»

53- *"Allah'ım, yaptıklarımın şerrinden, işlemediklerimin de şerrinden sana sığınırım."* [330]

54– «اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالِي, وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَنِي», [وَأَطِلْ حَيَاتِي عَلَى طَاعَتِكَ وَأَحسِنْ عَمَلِي] وَغْفِرْلِي»

54- *"Allah'ım, malımı, çocuklarımı çoğalt ve bana verdiklerini mübarek kıl."*[331]
"Hayatımı sana itaat üzere uzun kıl. Benim amelimi güzelleştir ve bana mağfiret buyur."[332]

55– «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ, لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ, لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ, وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ».

55- *"O pek büyük ve cahillerin cahilliklerini bağışlayan (halîm) olan, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Pek büyük Arşın Rabbi olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Göklerin, yerin ve kerim olan Arşın Rabbi olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur."*[333]

56– «اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو فَلاَ تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَأَصلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ»

56- *"Allah'ım, ben senin rahmetini ümit ederim. O halde bir göz açıp kapayacak bir an dahi beni bana bırakma. Bütün işlerimi benim için salih kıl. Senden başka hiçbir ilah yoktur."*[334]

57– « لاَّ إِلَهَ إِلاَّ أَنت سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ » .

57- *"Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni her türlü eksiklikten tenzih ederim. Şüphesiz ben zalimlerdenim."*[335]

---

[329] Müslim, IV, 2097
[330] Müslim, IV, 2085
[331] Buna Peygamber *sallallahu aleyhi vesellem*'in Enes'e yaptığı şu dua delildir: *"Allah'ım, malını ve çocuklarını çoğalt ve ona verdiklerini de bereketli kıl."* (Buhari, VII, 154) Bu hadisi Müslim de rivayet etmiştir.
[332] Buhari, *el-Edebu'l-Müfred*, Hadis no: 253; el-Elbani, *Silsiletu'l-Ahadîsi's-Sahiha*, Hadis no: 2241'de ve Sahihu'l-Edebi'l-Müfred, s. 244'de sahih olduğunu belirtmektedir. Hayatı uzatmak ve amelinin güzelliği ile ilgili ifadeye de Peygamber *sallallahu aleyhi vesellem*'e: İnsanların en hayırlısı kimdir diye sorulduğu zaman: *"Ömrü uzun olup, ameli güzel olandır"* şeklinde verdiği cevab delil teşkil etmektedir. Bu hadisi Tirmizi ve Ahmed rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi*, II, 271'de sahih olduğunu belirtmiştir. Ben de büyük ilim adamı İbn Bâz'a bu şekilde dua etmenin sünnet olup olmadığını sorduğumda, evet cevabını vermiştir.
[333] Buhari, VII, 154; Müslim, IV, 2092
[334] Ebu Davud, IV, 324; Ahmed, V, 42. Bu hadisi el-Elbani ve başkaları hasen kabul etmiştir.
[335] Tirmizi, V, 529. Hakim hadisin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Bk. *el-Müstedrek*, I, 555. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 168. Hadisin lafzı şu şekildedir:
"Zünnun (Yunus)'un balığın karnında iken yaptığı dua şudur: Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni hertürlü eksiklikten tenzih ederim. Şüphesiz ki ben zalimlerden oldum. Bu duayı müslüman bir adam herhangi bir şey hakkında yaptı mı mutlaka Allah onun o duasını kabul eder."

58– «اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ ابْنُ أَمَتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَمْتَهُ أَحَداً مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ بَصَرِي، وَجِلاَءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي»

58- *"Allah'ım, ben senin kulunum. Kulunun oğluyum. Senin cariyenin oğluyum. Benim alnım senin elindedir. Senin hükmün benim hakkımda aynen geçerlidir. Hakkımdaki hükmün de adaletlidir. Kendi zatına ad olarak verdiğin yahut Kitabında indirdiğin yahut yarattıklarından birisine öğrettiğin yahutta gayb ilminde kendin için sakladığın herbir ismin adına senden Kur'ân'ı kalbimin baharı, göğsümün nuru, hüznümün silip süpürücüsü, kederimin gidericisi kılmanı isterim."* [336]

59– «اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ»

59- *"Ey kalbleri evirip çeviren, kalblerimizi itaatin üzere evirip çevir."* [337]

60– «يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»

60- *"Ey kalbleri evirip çeviren, dinin üzere kalbime sebat ver."* [338]

61– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ»

61- *"Allah'ım, dünyada da, ahirette de senden afiyet dilerim."* [339]

62– «اللَّهُمَّ أَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِي الأُمُورِ كُلِّهَا, وَأَجِرْنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الآخِرَةِ»

62- *"Allah'ım, bütün işlerimizde âkıbetimizi güzel kıl. Dünya rüsvaylığından ve âhiret azabından bizleri koru."* [340]

63– «رَبِّ أَعِنِّي وَلاَ تُعِنْ عَلَيَّ وَانْصُرْنِي وَلاَ تَنْصُرْ عَلَيَّ وَامْكُرْ لِي وَلاَ تَمْكُرْ عَلَيَّ وَاهْدِنِي وَيَسِّرْ هُدَايَ إِلَيَّ وَانْصُرْنِي عَلَى مَنْ بَغَى عَلَيَّ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي لَكَ شَاكِرًا لَكَ

---

[336] Ahmed, I, 391, 452; Hakim, I, 509. Hafız (İbn Hacer) *el-Ezkar'*daki hadislerin tahricinde hasen olduğunu belirtmekte, el-Elbani sahih olduğunu söylemektedir. Bk. *Tahricu'l-Kelimi't-Tayyib*, s.73

[337] Müslim, IV, 2045

[338] Tirmizi, V, 238; Ahmed, IV, 182; Hakim, I, 525 ve 528'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, VI, 309; *Sahihu't-Tirmizi*, III, 171. Ummu Seleme *radiyallahu anha*: "Bu Peygamber efendimizin en çok yaptığı duadır." demiştir.

[339] Tirmizi, V, 534 ve başkaları. Hadisin lafzı şöyledir: "Yüce Allah'tan dünyada ve ahirette afiyet isteyiniz." Bir lafızda da şöyle denilmektedir: "Yüce Allah'tan affedilmeyi ve afiyeti dileyiniz. Çünkü hiçbir kimseye yakînden sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmiş değildir." Bk. *Sahihu İbn Mace*, III, 180; III, 185; III, 170. Bu hadisin başka birtakım tanıkları da vardır. Bk. Ahmed Şakir'in tertibi ile İmam Ahmed'in *Müsned'i*, I, 156-157

[340] Ahmed, IV, 181; Taberani, *el-Mucem el-Kebir*, Hafız el-Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, X, 178'de Ahmed'in rivayeti ile hadisin senedindekiler ve Taberani'nin senedlerinin birisindeki raviler sika (güvenilir) kimselerdir.

ذَاكِرًا لَكَ رَاهِبًا لَكَ مِطْوَاعًا إِلَيْكَ مُخْبِتًا أَوْ مُنِيبًا رَبِّ تَقَبَّلْ تَوْبَتِي وَاغْسِلْ حَوْبَتِي وَأَجِبْ دَعْوَتِي وَثَبِّتْ حُجَّتِي وَاهْدِ قَلْبِي وَسَدِّدْ لِسَانِي وَاسْلُلْ سَخِيمَةَ قَلْبِي»

63- *"Rabbim, bana yardım et. Bana karşı başkasına yardımcı olma. Bana zafer ver, başkalarını bana karşı muzaffer kılma. Benim lehime takdirde bulun, aleyhime takdirlerde bulunma. Bana hidayet ver, hidayeti izlemeyi bana kolaylaştır. Bana haksızlık edenlere karşı bana yardımcı ol. Rabbim, beni sana çok şükreden, seni çok anan, senden çok korkan, sana çok itaat eden, sana çok yalvarıp yakaran çok yönelen kıl. Rabbim tevbemi kabul buyur. Günahlarımı yıka, duamı kabul eyle. Delilimi sağlam kıl, kalbime hidayet ver, dilimi doğrult, kalbimdeki kötü duyguları sıyırıp al."*[341]

64– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَكَ مِنْهُ مُحَمَّدٌ صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ, وَعَلَيْكَ الْبَلاَغُ، وَلاَحَوْلَ وَلاَقُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ»

64- *"Allah'ım, ben senden peygamberin Muhammed Salallahu aleyhi vesellem'in diledikleri hayırlı şeylerden dilerim. Peygamberin Muhammed Salallahu aleyhi vesellem'in kendisinden sana sığındığı şeylerin kötülüklerinden sana sığınırız. Yardımı senden isteriz. Maksadımıza ulaştırmak sana düşer. Bizim Allah vermedikçe hiçbir şeye güç ve takat yetirmemiz mümkün değildir."*[342]

65– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِي, وَمِنْ شَرِّ بَصَرِي, وَمِنْ شَرِّ لِسَانِي, وَمِنْ شَرِّ مَنِيِّي»

65- *"Allah'ım, kulağımın şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve menimin şerrinden sana sığınırım."*[343]

66– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبَرَصِ, وَالْجُنُونِ, وَالْجُذَامِ, وَمِنْ سَيِّئِ الأَسْقَامِ»

66- *"Allah'ım, baraş hastalığından, delilikten, cüzzamdan ve kötü hastalıklardan sana sığınırım."*[344]

67– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُنْكَرَاتِ الأَخْلاَقِ, وَالأَعْمَالِ, وَالأَهْوَاءِ»

67- *"Allah'ım, kötü ahlaktan, kötü amellerden ve hevâlardan sana sığınırım."*[345]

68– «اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَعْفُ عَنِّي»

---

[341] Ebu Davud, II, 83; Tirmizi, V, 554; İbn Mace, II, 1259; Hakim, I, 519 sahih olduğunu belirtmiş Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 178; Ahmed, I, 127

[342] Tirmizi, V, 537; İbn Mace, II, 1264 -bu anlamda-

[343] Ebu Davud, II, 92; Tirmizi, V, 523; Nesai, VIII, 271 ve başkaları. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 166; *Sahihu'n-Nesai*, III, 1108

[344] Ebu Davud, II, 93; Nesai, VIII, 271; Ahmed, III, 192. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1116; *Sahihu't-Tirmizi*, III, 184

[345] Tirmizi, V, 575; Ayrıca İbn Hibban, Hakim ve Taberani'de rivayet etmiştir. Bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 184

68- *"Allah'ım, şüphesiz ki sen çok affedicisin, keremi bol olansın, affi seversin. O halde beni affet."*[346]

69– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ، وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ، وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي، وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةَ قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ، وَ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ, وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ، وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُ إِلَى حُبِّكَ»

69- *"Allah'ım, senden hayırlı işler işlemeyi, münkerleri terketmeyi, yoksullara sevgi beslemeyi dilerim. Bana mağfiret buyurmanı, bana merhamet etmeni dilerim. Bir kavmi fitneye maruz bırakmak dilersen sen beni fitneye uğramadan canımı al. Senden seni, seni sevenleri sevmeyi, sana sevgine yakınlaştırıcı amelleri sevmeyi dilerim."*[347]

70– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَاذَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا»

70- *"Allah'ım, ben senden dünyada olanıyla, âhirette olanıyla bildiğim kadarıyla ve bilmediklerimle bütün hayırları isterim. Dünyada olanıyla âhirette olanıyla, bildiğimle bilmediğim bütün şerlerden de sana sığınırım. Allah'ım, ben senden kulun ve peygamberinin dilediği bütün hayırlardan dilerim. Kulun ve peygamberinin kendilerinden sana sığındığı bütün kötülüklerden sana sığınırım. Allah'ım, ben senden cenneti, ona yaklaştıran herbir söz veya ameli dilerim. Allah'ım, ateşten ve ona yakınlaştıran herbir söz ve amelden sana sığınırım. Benim için takdir buyurduğun herbir hükmü benim için hayırlı kılmanı dilerim."*[348]

71– «اللَّهُمَّ احْفَظنِي بالإِسْلاَمِ قائِماً وَاحْفَظْنِي بِالإِسْلاَمِ قاعِداً واحْفَظنِي بالإِسْلاَمِ راقِداً وَلاَ تُشْمِتْ بِي عَدُوّاً وَلاَ حَاسِداً اللَّهُمَّ إِنِّي أسْأَلُكَ مِنْ كُلِّ خَيْر خزائِنُهُ بِيَدِكَ وأعُوذُ بكَ مِنْ كُلِّ شَرَ خَزَائِنُهُ بِيَدِكَ»

71- *"Allah'ım, ayakta iken İslam ile beni koru, otururken İslam ile beni koru, yatarken İslam ile beni koru. Hiçbir düşmanı ve hiçbir kıskanan kimseyi başıma gelen hallerden dolayı*

---

[346] Tirmizi, V, 534; Bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 170

[347] Bu lafızla Ahmed, V, 243; Tirmizi yakın ifadelerle, V, 369; Hakim, I, 521; Tirmizi hadisin hasen olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: Ben Muhammed b. İsmail'e -Buhari'yi kastediyor- sordum da bu hadis hasen, sahih bir hadistir, demiştir. Hadisin sonunda da, Peygamber *sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: *"Gerçek şu ki bu bir haktır. O bakımdan onu öğreniniz ve belleyiniz."*

[348] İbn Mace, II, 1264; Ahmed, VI, 134; Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir, I, 521. Ayrıca bk. *Sahihu İbn Mace*, II, 327

sevindirme. Allah'ım, hazineleri elinde bulunan herbir hayırdan senden dilerim. Allah'ım, hazineleri elinde bulunan herbir kötülükten sana sığınırım."[349]

72- «اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيكَ، وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتَكَ، وَمِنَ الْيَقِينِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مُصِيبَاتِ الدُّنْيَا، وَمَتِّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُوَّتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا، وَاجْعَلْهُ الْوَارِث مِنَّا، وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمَنَا، وَانْصُرْنَا عَلَى مَنْ عَادَانَا وَلاَ تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا، وَلاَ تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا وَلاَ مَبْلَغ عِلْمِنَا، وَلاَ تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لاَ يَرْحَمُنَا»

72- *"Allah'ım, bize, bizim ile sana isyanın arasına engel teşkil edecek şekilde, senden korkmayı pay olarak ver. İtaatinden kendisiyle bizi cennetine ulaştıracağın kadarını, yakînden bize kendisiyle dünyanın musibetlerini hafifleteceğin kadarını ihsan et. Allah'ım, kulaklarımızla, gözlerimizle ve bütün güçlerimizle bizi hayatta bıraktığın sürece güzelce faydalandır ve bizden onları geriye mirasçı bırak (ölene kadar bu güçlerimiz, duyularımız sapasağlam kalsın). Bize zulmedenlerden intikamımızı al. Bize düşmanlık edenlere karşı bize yardım et. Bize musibet vereceksen dinimizle verme. En büyük çabamız ve ilmimizin varacağı son nokta dünya olmasın. Bize merhamet etmeyecek kimseyi başımıza geçirme."*[350]

73- «اللَّهُم إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»

73- *"Allah'ım, korkaklıktan sana sığınırım. Allah'ım, cimrilikten sana sığınırım. Ömrün en kötü haline döndürülmekten sana sığınırım. Dünya fitnesinden ve kabir azabından sana sığınırım."*[351]

74- «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَجَهْلِي وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي هَزْلِي وَجِدِّي وَخَطَئِي وَعَمْدِي وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي»

74- *"Allah'ım, günahımı, cahilliğimi, işimde aşırıya gitmemi ve senin benden daha iyi bildiğin hususları sen bana bağışla. Allah'ım, şakalaşırken, ciddi iken, bilmeyerek ve bilerek işlediğim hataları sen bana bağışla. Esasen bütün bunlar yaptığım şeylerdir."*[352]

75- « اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي » .

75- *"Allah'ım, bana mağfiret buyur, bana merhamet eyle, beni hidayete ilet, bana afiyet ver, bana rızık ihsan et."*[353]

---

[349] Hakim, I, 525'te sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, II, 398 ve Silsiletu'l-Ahadîsi's-Sahiha, IV, 54, hadis no: 1540

[350] Tirmizi, V, 528; Hakim, I, 258'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir; İbnu's-Sünni, hadis no: 446; Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 168; *Sahihu'l-Cami*, I, 400

[351] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, XI, 181

[352] Buhari, -*Fethu'l-Bari* ile-, XI, 196

[353] Müslim, IV, 2073, IV, 2078

76- «اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ أَنْتَ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»

76- *"Allah'ım, ben nefsime çokça zulmettim. Günahları da senden başka kimse bağışlamaz. O halde katından bir mağfiret ile bana bağışla ve bana merhamet buyur. Çünkü günahları çokça bağışlayan ve çok merhametli olansın sen."*[354]

77- «اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِعِزَّتِكَ، لا إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ أَنْ تُضِلَّنِي أَنْتَ الْحَيُّ الَّذِي لا يَمُوتُ، وَالْجِنُّ وَالإِنْسُ يَمُوتُونَ»

77- *"Allah'ım, sana teslim oldum, sana iman ettim, sana güvenip dayandım, sana inandım ve senin adın ile davalaştım. Allah'ım, senden başka hiçbir ilah yoktur. Beni saptırmandan senin izzetine sığınırım. Sen ölmeyen haysın, cinler, insanlar hep ölürler."*[355]

78- «اللَّهُمَّ إِنَّا نسألُكَ مُوجِباتِ رَحْمَتِكَ وَعَزَائِمَ مغفرَتِكَ، وَالسَّلامَةَ مِنْ كلِّ إِثْمٍ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كلِّ بِرٍّ، وَالْفَوْزَ بالجَنَّةِ وَالنَّجَاةَ مِنَ النَارِ»

78- *"Allah'ım, rahmetini gerektiren, mağfiretini icab ettiren hususları, her türlü günahtan esenliğe kavuşmayı, her türlü iyilikten pay elde etmeyi, cennete vararak umduğumuza kavuşmayı ve cehennem ateşinden kurtulmayı senden dileriz."*[356]

79- «اللَّهمَّ اجْعَلْ أوْسَعَ رِزْقِكَ عَلَيَّ عندَ كِبَرِ سِنِّي وانْقِطَاعِ عُمْرِي»

79- *"Allah'ım, senin üzerimdeki en geniş rızkın, yaşımın ilerleyeceği ve ömrümün kesileceği zaman kıl."*[357]

80- «اللَّهُمّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسّعْ لِي فِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي»

80- *"Allah'ım, günahımı bana bağışla, evimi benim için genişlet ve rızkımı benim için bereketli olsun."*[358]

81- «اللَّهُمَّ إِنِّ أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ وَرَحْمَتِكَ فَإِنَّهُ لاَ يَمْلِكُهَا إِلاَّ أَنْتَ»

81- *"Allah'ım, senden, lütf-u kereminden ve senin rahmetini dilerim. Çünkü bunlara senden başkası sahib değildir."*[359]

---

[354] Buhari, I, 203; Müslim, IV, 2078
[355] Buhari, VIII, 167; Müslim, IV, 2086
[356] Hakim, I, 525 sahih olduğunu belirtmiş ve Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Nevevi, *el-Ezkar*, s. 340. Muhakkik Abdu'l-Kadir el-Arnavut hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.
[357] Hakim, I, 542. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 396; *el-Ahadiîsu's-Sahiha*, Hadis no: 1539
[358] Ahmed, IV, 63, V, 375. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 399
[359] Hadisi Taberani rivayet etmiş olup, el-Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, X, 159'da ravileri Muhammed b. Ziyad dışında Sahih'in ravileridir. Muhammed de sika (güvenilir) bir ravidir demektedir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 404

82- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ التَّرَدِّي وَالْهَدْمِ وَالْغَرَقِ وَالْحَرِيقِ وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ يَتَخَبَّطَنِي الشَّيْطَانُ عِنْدَ الْمَوْتِ وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَمُوتَ فِي سَبِيلِكَ مُدْبِرًا وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَمُوتَ لَدِيغًا»

82- *"Allah'ım, yüksek yerden düşmekten, göçük altında kalmaktan, suda boğulmaktan, yangından sana sığınırım. Ölüm esnasında şeytanın beni etkisi altına almasından sana sığınırım. Senin yolunda (ilerlemek gerekirken) arkamı dönerek kaçarken ölmekten sana sığınırım. (Zehirli bir) hayvanın sokması sonucu ölmekten sana sığınırım."*[360]

83- «اللَّهُمَّ إِنِّي أعُوذُ بِكَ مِنَ الجُوعِ، فَإِنَّهُ بِئْسَ الضَّجِيعُ، وأعوذُ بكَ منَ الخِيَانَةِ، فَإِنَّهَا بِئْسَتِ البطَانَةُ»

83- *"Allah'ım, açlıktan sana sığınırım. Çünkü o en kötü arkadaştır. Hainlikten sana sığınırım. Çünkü o en kötü yoldaştır."*[361]

84- «اللَّهُمَّ إنِّي أعُوذُ بكَ مِنَ العَجْزِ والكَسَلِ والجُبْنِ والبُخْلِ والهَرَمِ والقَسْوَةِ والغَفْلَةِ والعَيْلَةِ والذِّلَّةِ والمَسْكَنَةِ وأعُوذُ بِكَ مِنَ الفَقْرِ والكُفْرِ والفُسُوقِ والشِّقاقِ والنِّفاقِ والسُّمْعَةِ والرِّياءِ وأعُوذُ بِكَ مِنَ الصَّمَمِ والبَكَمِ والجُنُونِ والجُذامِ والبَرَصِ وَسَيِّىءِ الأَسْقامِ»

84- *"Allah'ım, acizlikten, tenbellikten, korkaklıktan, cimrilikten, yaşlanmaktan, kalb katılığından, gafletten, fakirlikten, zilletten, yoksulluktan sana sığınırım. Fakirlikten, küfürden, fasıklıktan, ayrılık çıkarmaktan, münafıklıktan, desinler diye iş yapmaktan, riyakarlıktan sana sığınırım. Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, cüzzamdan, baras hastalığından ve bütün kötü hastalıklardan sana sığınırım."*[362]

85- « اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَالْقِلَّةِ وَالذِّلَّةِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ » .

85- *"Allah'ım, fakirlikten, azlıktan, zilletten sana sığınırım. Allah'ım, başkasına zulmetmekten yahut zulme uğramaktan sana sığınırım."*[363]

---

[360] Ebu Davud, II, 92. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1123
[361] Ebu Davud, II, 91; Nesai, VIII, 263 ile İbn Mace rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1112
[362] Hakim ve Beyhaki rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 406; *İrvau'l-Ğalil*, Hadis no:852
[363] Nesai ve Ebu Davud, II, 91'de rivayet etmiştir. Bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1111; *Sahihu'l-Cami*, I/407

86- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمُقَامَةِ، فَإِنَّ جَارَ الْبَادِيَةِ يَتَحَوَّلُ»

86- *"Allah'ım, kalıcılık yurdunda kötü komşudan sana sığınırım. Çünkü geçici konaklama yerlerindeki komşular başka yere giderler."*[364]

87- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لاَ يَخْشَعُ، وَدُعَاءٍ لاَ يُسْمَعُ، وَمِنْ نَفسٍ لاَ تَشْبَعُ، وَمِنْ عِلمٍ لاَ يَنْفَعُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَؤُلاَءِ الأَرْبَعِ»

87- *"Allah'ım, huşû'suz kalbten, kabul olunmayan duadan, doymayan bir nefisten, fayda vermeyen ilimden sana sığınırım. Evet, bu dördünden sana sığınırım."*[365]

88- « اللَّهمَّ إنّي أعوذُ بكَ من يَوْمِ السُّوءِ ومنْ لَيْلَةِ السُّوءِ ومنْ ساعَةِ السُّوءِ ومنْ صَاحِبِ السُّوءِ ومنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمُقامَةِ»

88- *"Allah'ım, kötü günden, kötü geceden, kötü andan, kötü arkadaştan ve kalıcı yurtta kötü komşudan sana sığınırım."*[366]

89- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَسْتَجِيرُ بِكَ مِنَ النَّارِ»

89- *"Allah'ım, ben senden cenneti dilerim, cehennem ateşinden de sana sığınırım."*[367]

90- «اَللَّهُمَّ فَقِهْنِي فِي الدِّينِ»

90- *"Allah'ım, dinde beni fakih (derin bilgi sahibi) kıl."*[368]

91- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أُشْرِكَ بك وَأَنَا أَعْلَمُ, وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لاَ أَعْلَمُ»

91- *"Allah'ım, bile bile sana ortak koşmaktan sana sığınırım, bilmediklerimden dolayı da senden mağfiret dilerim."*[369]

92- «اللَّهُمَّ انْفَعْنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي, وَعَلِّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي, وَزِدْنِي عِلْمًا»

92- *"Allah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Bana faydalı olacak şeyleri bana öğret ve ilmimi arttır."*[370]

93- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا, وَرِزْقًا طَيِّبًا, وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً»

93- *"Allah'ım, senden faydalı bir bilgi, hoş bir rızık ve kabul olunan bir amel niyaz ederim."*[371]

---

[364] Hakim, I, 532'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca hadisi Nesai, VIII, 274'te rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 408; *Sahihu'n-Nesai*, III, 1118

[365] Tirmizi, V, 519; Ebu Davud, II, 92. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, X, 410; *Sahihu'n-Nesai*, III, 1113

[366] Hadisi Taberani rivayet etmiş olup el-Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, X, 144'te: Hadisin ravileri, Sahih'in ravileridir demiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 411

[367] Tirmizi, IV, 700; İbn Mace, 1453; ve Nesai rivayet etmiştir. Bk. Sahihu't-Tirmizi, II, 319; Sahihu'n-Nesai, III, 1121. Hadisin lafzı şu şekildedir: *"Her kim cenneti üç defa Allah'tan dileyecek olursa, cennet: Allah'ım, onu cennete koy der. Her kim de cehennem ateşinden üç defa sığınırsa ateş: Allah'ım, onu ateşten koru der."*

[368] Bu duaya Buhari ve Müslim'in, Peygamber (s.a)'ın İbn Abbas *radıyallahu anhuma*'a yaptığı dua delil teşkil etmektedir. Bk. Buhari *-Fethu'l-Bari* ile-, I, 44; Müslim, IV, 1797

[369] Ahmed, IV, 403'te ve başkaları rivayet etmiştir. Ayrıca bk. el-Elbani, *Sahihu't-T?erğib ve't-Terhib*, I, 19

[370] İbn Mace, I, 92; Bk. *Sahihu İbn Mace*, I, 47

[371] İbn Mace, I, 298. Ayrıca bk. *Sahihu İbn Mace*, I, 152

94- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللهُ، بِأَنَّكَ الْوَاحِدُ الأَحَدُ الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»

94- *"Allah'ım, ey Allah, bir, tek, samed, doğmayan ve doğurmayan ve kimsenin kendisine denk olmamak özelliğinle senden günahlarımı bana bağışlamanı dilerim. Çünkü şüphesiz sen günahları çok çok bağışlayansın, çok merhametlisin."*[372]

95- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكُ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ [وَحْدَكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ] الْمَنَّانُ [يَا] بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرضِ ذُو الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ، أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ»

95- *"Allah'ım, hamdin yalnız sana ait olmasıyla, senden başka hiçbir ilah bulunmayıp, ortaksız bir ve tek olmak özelliğinle senden niyaz ederim. Ey lutfu bol olan, ey gökleri ve yeri yoktan var eden, ey celal ve ikram sahibi, ey hayy ve kayyûm olan, ben senden cenneti dilerim, cehennem ateşinden sana sığınırım."*[373]

96- «اللَّهمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنِّي أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ اللهُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ الأَحَدُ الصَّمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ»

96- *"Allah'ım ben senden niyaz ederim. Çünkü ben senden başka hiçbir ilah olmadığına, bir ve tek olduğuna, samed olduğuna, doğmayan ve doğurmayan olduğuna ve hiçbir kimsenin senin dengin olmadığına şahitlik ederim."*[374]

97- «رَبِّ اغْفِرْلِي, وَتُبْ عَلَيَّ, إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الْغَفُورٌ»

97- *"Rabbim, bana mağfiret buyur, tevbemi kabul et. Çünkü şüphesiz ki sen tevbeleri çok kabul edensin, mağfireti bol olansın."*[375]

98- «اللَّهمَّ بِعِلْمِكَ الْغَيْبَ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ، أحيني مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا عَلِمْتَ الْوَفَاةَ خَيْرًا لِي، اللَّهمَّ وَأَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، وَأَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الرِّضَا وَالْغَضَبِ، وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى، وَأَسْأَلُكَ نَعِيمًا لاَ يَنْفَدُ، وَأَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ لاَ تَنْقَطِعُ، وَأَسْأَلُكَ الرِّضَاءَ بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَأَسْأَلُكَ

---

372 Bu lafızla Nesai, III,52 ve Ahmed, IV, 338. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, II, 279

373 Ebu Davud, II, 80; İbn Mace, II, 1268; Nesai, III, 52; Tirmizi, V, 550. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, I, 279

374 Ebu Davud, II, 79; Tirmizi, V, 515; İbn Mace, II, 1267; Ahmed, V, 360; Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 163

375 Ebu Davud ve -lafız kendisine ait olmak üzere- Tirmizi, Nesai ve İbn Mace, II, 1353'te rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu İbn Mace*, II, 321; *Sahihu't-Tirmizi*, III, 153

بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَالشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ فِي غَيْرِ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ وَلاَ فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اللَّهمَّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الإِيمَانِ، وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِينَ»

98- *"Allah'ım, gaybı bilmenle, bütün yaratıklara kadir olmanla, hayatım benim için hayırlı olduğunu bildiğin sürece beni hayatta bırakmanı, ölümün benim için hayırlı olduğunu bildiğin takdirde canımı almanı dilerim. Allah'ım, ben gizlide ve açıkta senden korkmayı niyaz ederim. Kızgınken de, hoşnutken de hak söz söylemeyi, zenginken de, fakirken de orta yollu davranmayı dilerim. Senden sonu gelmeyecek bir nimet, senden arkası kesilmeyecek bir göz aydınlığı dilerim. Hükmünü hakkımda takdir edip gerçekleştirdikten sonra ona razı olmayı dilerim. Ölümden sonra senden rahat bir hayat dilerim. Yüzüne bakma lezzetine erişmeyi, sana kavuşma şevkini duymayı -zarar verici herhangi bir husus ve saptırıcı hiçbir fitne olmaksızın-* dilerim. *Allah'ım iman süsü ile bizleri süslendir, bizleri hidayete ulaştıran ve hidayet bulanlardan kıl."*[376]

99– «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ مَنْ يَنْفَعُنِي حُبُّهُ عِنْدَكَ, اللَّهُمَّ مَا رَزَقْتَنِي مِمَّا أُحِبُّ فَاجْعَلْهُ قُوَّةً لِي فِيمَا تُحِبُّ, اللَّهُمَّ مَا زَوَيْتَ عَنِّي مِمَّا أُحِبُّ فَاجْعَلْهُ فَرَاغًا لِي فِيمَا تُحِبُّ»

99- *"Allah'ım, seni sevmeyi, sevgisi nezdinde bana fayda verenin sevgisini bana nasib et. Allah'ım, sevdiklerimden bana verdiğin rızıkları senin sevdiğin şeyler için bana güç kaynağı kıl. Allah'ım, sevip de bana vermediğin şeyleri senin sevdiğin şeyler için fırsat verecek haller kıl."*[377]

100– «اللَّهمَّ طَهِّرْنِي مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْهَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ, اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي بالثَّلْجِ ، وَالْبَرَدِ ، وَالْمَاءِ الْبَارِدِ»

100- *"Allah'ım, büyük ve küçük günahlardan beni arındır. Allah'ım, beyaz bir elbise, kirli elbiseden nasıl seçilebiliyorsa beni günahlarımdan arındır. Allah'ım kar, dolu ve soğuk su ile beni pir-u pâk kıl."*[378]

101– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ, وَالْجُبْنِ, وَسُوءِ الْعُمْرِ, وَفِتْنَةِ الصَّدْرِ, وَعَذَابِ الْقَبْرِ»

101- *"Allah'ım, cimrilikten, korkaklıktan, ömrün kötü hallerinden, kalbin fitneye maruz kalmasından ve kabir azabından sana sığınırım."*[379]

---

[376] Nesai, III, 54,55; Ahmed, IV, 364. Senedi ceyyiddir. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, I, 280, 281

[377] Hadisi Tirmizi, V, 523'te rivayet etmiş ve hasen olduğunu belirtmiştir. Abdu'l-Kadir el-Arnavut: Hadisin durumu dediği gibidir, demiştir. Bk. *Camiu'l-Usul*, IV, 341'deki el-Arnavut'un tahkiki.

[378] Nesai, I, 198,199; Tirmizi, V, 515. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, I, 86

[379] Nesai, VIII, 255. Hadisin lafzı şu şekildedir: Peygamber (s.a) beş şeyden (Allah'a) sığınırdı. "Cimrilikten, korkaklıktan, kötü ömürden, kalb fitnesinden ve kabir azabından." Hadisi Ebu Davud, II, 9'da rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Camiu'l-Usul*, IV, 363 -el-Arnavut'un tahkiki ile-

102- «اللَّهُمَّ ربَ جِبْرَائِيلَ, وَمِيكَائِيلَ, وَرَبَّ إِسْرَافِيلَ, أَعُوذُ بِكَ مِنْ حَرِّ النَّارِ, وَمِنْ عَذَابِ الْقَبرِ»

102- *"Ey Cebrail'in ve Mikail'in Rabbi, İsrafil'in Rabbi olan Allah'ım! Cehennem ateşinin sıcağından ve kabir azabından sana sığınırım."*[380]

103- «اللَّهُمَّ أَلْهِمْنِي رُشْدِي, وَأَعِذْنِي مِنْ شَرِّ نَفْسِي»

103- *"Allah'ım, bana doğru yolu bulmayı ilham eyle, nefsimin şerrinden beni koru."*[381]

104- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا, وَأَعُوذ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لاَيَنْفَعُ»

104- *"Allah'ım, senden faydalı bir ilim dilerim. Fayda vermeyen ilimden sana sığınırım."*[382]

105- «اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ [السَّبْعِ] وَرَبَّ العَرْشِ العَظِيمِ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شيءٍ، فَالِقَ الحَبِّ وَالنَّوَى وَمُنْزِل التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ وَالفُرْقَانِ, أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ, اللَّهُمَّ أَنْتَ الأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ البَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ إِقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الفَقْرِ»

105- *"Yedi göğün Rabbi, arzın Rabbi, büyük Arşın Rabbi olan Allah'ım,. Bizim Rabbimiz ve herşeyin Rabbi! Çekirdeği ve taneyi açıp yaran, Tevrat'ı, İncil'i ve Furkan'ı indiren Allah'ım! Perçeminden tuttuğun herbir şeyin kötülüğünden sana sığınırım. Allah'ım, sen evvel (ilk)sin, senden önce hiçbir şey yoktur. Sen âhirsin, senden sonra hiçbir şey olmayacaktır. Sen zahirsin, senden yukarda (senden üstün ve güçlü) hiçbir şey yoktur. Sen batınsın, senin ötende hiçbir şey yoktur. Borcumuzu ödet, fakirlikten bizi kurtar."*[383]

106- «اللَّهُمَّ أَلِّفْ بَيْنَ قُلُوبِنَا وَأَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِنَا وَاهْدِنَا سُبُلَ السَّلاَمِ وَنَجِّنَا مِنْ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَجَنِّبْنَا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَبَارِكْ لَنَا فِي أَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُلُوبِنَا وَأَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ وَاجْعَلْنَا شَاكِرِينَ لِنِعْمَتِكَ مُثْنِينَ بِهَا عَلَيْكَ قَابِلِيهَا وَأَتِمَّهَا عَلَيْنَا»

106- *"Allah'ım, kalblerimizi birbirine kaynaştır, aramızı düzelt. Bizi doğru yola ilet. Karanlıklardan bizi kurtar, aydınlığa çıkar. Açıkta olanıyla, gizlisiyle hertürlü hayasızlıktan*

---

[380] Nesai, VIII, 278. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1121

[381] Hadisi Ahmed, IV, 444; Tirmizi -lafız kendisinin-, V, 519; Ahmed'deki senediyle hadis ceyyiddir.

[382] İbn Mace, II, 1263. Ayrıca bk. Sahihu İbn Mace, II, 327. Hadisin lafzı: *"Allah'tan faydalı bir bilgi isteyiniz ve fayda vermeyen ilimden de Allah'a sığınırız"* şeklindedir.

[383] Hadisi Müslim, IV, 2084'te Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet etmiştir.

bizleri uzak tut. Kulaklarımızı, gözlerimizi, kalblerimizi, eşlerimizi, soyumuzu, sopumuzu bizim için mübarek kıl. Tevbemizi kabul buyur, şüphesiz ki sen tevbeleri çok kabul edensin, çok merhametlisin. Bizi nimetlerine şükredenlerden, onlardan ötürü seni övenlerden, nimetlerini kabul edenlerden kıl, üzerimizdeki nimetlerini tamamla."[384]

107- «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَسْأَلَةِ, وَخَيْرَ الدُّعَاءِ وَخَيْرَ النَّجَاحِ, وَخَيْرَ الْعَمَلِ وَخَيْرَ الثَّوَابِ, وَخَيْرَ الْحَيَاةِ, وَخَيْرَ الْمَمَاتِ وَثَبِّتْنِي, وَثَقِّلْ مَوَازِينِي, وَحَقِّقْ إِيْمَانِي, وَارْفَعْ دَرَجَاتِي, وَتَقَبَّلْ صَلَاتِي, وَاغْفِرْ خَطِيئَتِي, وَأَسْأَلُكَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ, اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فَوَاتِحَ الْخَيْرِ وَخَوَاتِمَهُ, وَجَوَامِعَهُ وَأَوَّلَهُ, وَظَاهِرَهُ وَبَاطِنَهُ, وَالدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِين. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا آتِي وَخَيْرَ مَا أَفْعَلَ وَخَيْرَ مَا أَعْمَلَ وَخَيْرَ مَا بَطَنَ وَخَيْرَ مَا ظَهَرَ وَالدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِين. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَرْفَعَ ذِكْرِي وَتَضَعَ وِزْرِي وَتُصْلِحَ أَمْرِي وَتُطَهِّرَ قَلْبِي وَتُحَصِّنَ فَرْجِي وَتُنَوِّرَ لِي قَلْبِي وَتَغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَأَسْأَلُكَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِين. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تُبَارِكَ لِي فِي نَفْسِي وَفِي سَمْعِي وَفِي بَصَرِي وَفِي رُوحِي وَفِي خَلْقِي وَفِي خُلُقِي وَفِي أَهْلِي وَفِي مَحْيَايَ وَفِي مَمَاتِي وَفِي عَمَلِي فَتَقَبَّلْ حَسَنَاتِي وَأَسْأَلُكَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ آمِين»

107- *"Allah'ım, senden en hayırlı şeyleri dilemeyi dilerim. Senden en hayırlı duaları yapmayı, hayırlı başarıları, hayırlı ameli, hayırlı mükafatı, hayırlı bir hayatı, hayırlı ölümü dilerim. Sen bana (hak üzere) sebat ver. Terazilerimi ağır bastır, imanımı gerçekleştir, derecelerimi yükselt. Namazımı kabul buyur, günahımı bağışla. Senden cennetlerin yüksek derecelerini dilerim. Allah'ım, ben senden hayrın başlarını da, ortalarını da, genel ve kapsamlı olanlarını da, ilkini de, açıkta olanını da, gizli olanını da dilerim. Cennetteki yüksek dereceleri niyaz ederim. Amin. Allah'ım, ben senden ettiğimin, yaptıklarımın, işlediklerimin hayırlısını dilerim. Gizli şeylerin de, açıkta olanların da hayırlısını, cennetin yüksek derece ve mertebelerini dilerim. Amin. Allah'ım senden şanımı yüceltmeni, günahımı kaldırmanı, işimi salih kılmanı, kalbimi temizlemeni, namus ve iffetimi korumanı, kalbimi nurlandırmanı dilerim. Günahlarımı bağışlamanı niyaz ederim. Senden cennetteki yüksek mertebeleri niyaz ederim. Amin. Allah'ım, nefsimi, kulağımı, gözümü, ruhumu, yaratılışımı, ahlakımı, aile halkımı, hayatımı, ölümümü, amelimi mübarek kılmanı dilerim. Benim yaptığım iyilikleri kabul buyur. Senden cennetin yüksek mertebelerini niyaz ederim. Amin."*[385]

---

[384] Hadisi Hakim, I, 265'te zikretmiş olup, Müslim'in şartına göre sahihtir, demiş ve Zehebi de ona muvafakat etmiştir.
[385] Hakim, I, 520'de Ümmü Seleme'den (Peygamber Efendimize) merfu olarak rivayet etmiş, sahih olduğunu belirtmiş ve Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

108– «اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي مُنْكَرَاتِ الأَخْلاَقِ, وَالأَهْوَاءِ, وَالأَعْمَالِ, وَالأَدْوَاءِ»

108- *"Allah'ım, kötü huylardan, hevâlardan, amellerden ve hastalıklardan beni uzak tut."*[386]

109– «اللَّهُمَّ قَنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي, وَبَارِكْ لِي فِيهِ, وَاخْلُفْ عَلَيَّ كُلَّ غَائِبَةٍ لِي بِخَيْرٍ»

109- *"Allah'ım, bana verdiğin rızka beni kanaatkâr kıl, o rızkı benim için bereketli kıl ve huzurunda olmayan herbir hususta benim yerime sen güzel bir şekilde onu kolla ve gözet."*[387]

110– «اللَّهُمَّ حَاسِبْنِي حِسَابًا يَسِيرًا»

110- *"Allah'ım, sen beni kolay bir şekilde hesaba çek."*[388]

111– «اللَّهُمَّ أَعِنَّا عَلَى ذِكْرِكَ, وَشُكْرِكَ, وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ»

111- *"Allah'ım seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzel bir şekilde ibadet etmek için bize yardımcı ol."*[389]

112– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا لاَيَرْتَدُّ, وَنَعِيمًا لاَيَنْفَدُ, وَمُرَافَقَةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَعْلَى جَنَّةِ الْخُلْدِ»

112- *"Allah'ım, senden geri çevrilmeyecek bir iman, bitip tükenmeyecek bir nimet ve ebedilik cennetinin en yükseğinde Muhammed Salallahu aleyhi vesellem ile arkadaşlık dilerim."*[390]

113– «اللَّهُمَّ قِنِي شَرَّ نَفْسِي, وَاعْزِمْ لِي عَلَى أَرْشَدِ أَمْرِي, اللَّهُمَّ اغْفِرْلِي مَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ, وَمَا أَخْطَأْتُ, وَمَا عَمَدْتُ, وَمَا عَلِمْتُ, وَمَا جَهِلْتُ»

113- *"Allah'ım, nefsimin şerrinden beni koru. İşimde en doğru olana beni ilet. Allah'ım gizlediklerimi, açıkladıklarımı, bilmeyerek yaptıklarımı, kastederek yaptıklarımı, bildiklerimi ve bilmediklerimi bana bağışla."*[391]

114– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ غَلَبَةِ الدَّيْنِ, وَغَلَبَةِ عَدُوٍّ, وَشَمَتَةِ الأَعْدَاءِ»

114- *"Allah'ım, borcun galib gelmesinden, düşmanın üstünlüğünden ve dost olmayanların başıma gelen musibetlere sevinmesinden sana sığınırım."*[392]

---

386 Hakim, I, 532'de Müslim'in şartına göre sahihtir demiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

387 Hakim, I, 510'da rivayet etmiş sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

388 Ahmed, VI, 48; Hakim, I, 255'te rivayet etmiş olup, Müslim'in şartına göre sahihtir demiş Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Aişe *radıyallahu anh* dedi ki: Peygambere:

"Ey Allah'ın Peygamberi kolay hesab ne demektir?" diye sordum. Şöyle buyurdu:

"Onun kitabına (amel defterine) bakılarak onun (günahlarının) bağışlanması sorgulanmamasıdır. Çünkü o gün kim inceden inceye hesaba çekilecek olursa -ey Aişe- helak olur. Müminin başına gelen herbir musibet sebebiyle yüce Allah onun karşılığında onun günahlarını siler. Hatta ona batan bir diken bile olsa."

389 Hakim, I, 499'da rivayet etmiş, sahih olduğunu belirtmiş olup Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Durum da dedikleri gibidir. Ebu Davud, II, 86; Nesai, III, 53'te belirttiklerine göre Peygamber (s.a)'a Muaz'a her namazın akabinde bu sözleri söylemesini tavsiye etmiştir.

390 İbn Hibban, s. 604, hadis no: 2436'da, İbn Mesud (r.a)'dan mevkuf olarak (İbn Mesud'un sözü olarak) rivayet etmiş olup, Ahmed, I, 386 ve 400'de başka bir yoldan rivayet ettiği gibi Nesai, *Amelu'l-Yevmi* ve'l-Leyle, no: 869'da rivayet etmiştir.

391 Hakim, I, 510'da sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ahmed, IV, 444. Hafız (İbn Hacer) *el-İsabe'*de senedi sahihtir demiştir.

392 Nesai, VIII, 265. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1113

115– «اللَّهُمَّ اغْفِرْلِي, وَاهْدِنِي, وَارْزُقْنِي, وَعَافِنِي, أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ ضِيقِ الْمُقَامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

115- *"Allah'ım, bana mağfiret buyur, beni doğru yola ilet, bana rızık ihsan et, bana afiyet ver. Kıyamet gününde kalınacak yerin darlığından Allah'a sığınırım."*[393]

116– «اللَّهُمَّ مَتِّعْنِي بِسَمْعِي, وَبَصَرِي, وَاجْعَلْهُمَا الْوَارِثَ مِنِّي, وَانْصُرْنِي عَلَى مَنْ يَظْلِمُنِي, وَخُذْ مِنْهُ بِثَأْرِي»

116- *"Allah'ım, kulağımla, gözlerimle beni hayırlı bir şekilde faydalandır. Onları bana mirasçı kıl (hayat boyunca onlar sağlıklı olsunlar). Bana zulmeden kimselere karşı bana yardım et ve ondan benim intikamımı al."*[394]

117– «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِيشَةً نَقِيَّةً, وَمِيتَةً سَوِيَّةً, وَمَرَدًّا غَيْرَ مُخْزٍ وَلاَ فَاضِحٍ»

117- *"Allah'ım, senden tertemiz bir hayat dilerim. Dosdoğru bir ölüm, rezil ve rüsvay etmeyecek bir dönüş niyaz ederim."*[395]

118– «اللَّهُمَّ أَحْسَنْتَ خَلْقِي فَأَحْسِنْ خُلُقِي»

118- *"Allah'ım, yaratılış ve suretimi güzel kıldın, huyumu da güzelleştir."*[396]

119– «اللَّهُمَّ ثَبِّتْنِي وَاجْعَلْنِي هَادِيًا مَهْدِيًا»

119- *"Allah'ım, bana sebat ver, beni hidayete ileten ve hidayet bulmuş kimse kıl."*[397]

120– «اللَّهُمَّ آتِنِي الْحِكْمَةَ الَّتِي مَنْ أُوتِيَهَا فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِرًا»

120- *"Allah'ım, kendisine verildiği takdirde kendisine pek çok hayır verilmiş olan o hikmeti bana da ver."*[398]

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ.

Allah'ım, Muhammed'e, onun aile halkına ve bütün ashabına salat ve selam olsun.

---

[393] Nesai, III, 209; İbn Mace, I, 431 ve başkaları. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai,* I, 356; *Sahihu İbn Mace*, I, 226

[394] Hadisi Tirmizi rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 188; Hakim, I, 523'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[395] *Zevaidu Müsnedi'l-Bezzar,* II, 442, no: 2177 ve Taberani rivayet etmiştir. Bk. *Mecmau'z-Zevaid,* X, 179'da, Taberani'nin senedi ceyyiddir, demektedir.

[396] Ahmed, VI, 68, 155, I, 403; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, I, 155'de sahih olduğunu belirtmektedir.

[397] Buna Peygamber *sallallahu aleyhi vesellem*'in Cerir *radıyallahu anh*'a yaptığı dua delil teşkil etmektedir. Bk. Buhari *-Fethu'l-Bari* ile-, VI, 161

[398] Şanı yüce Allah şöyle buyurmaktadır:
"O hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilirse muhakkak ona pekçok hayır verilmiş demektir." (el-Bakara, 2/269)

ALTINCI KİTAP

ALIŞ VERİŞ KİTABI

(916) ALTINCI KİTABIN ARAPÇA METNİ

[6 كتاب] أحكام [البيوع وغيرها من معاملات]

الْبُيُوعُ ثَلاَثَةُ أَشْيَاءَ بَيْعُ عَيْنٍ مُشَاهَدَةٍ فَجَائِزٌ وَبَيْعُ شَيْءٍ مَوْصُوفٍ فِي الذِّمَّةِ فَجَائِزٌ إِذَا وُجِدَتْ الصِّفَةُ عَلَى مَاوُصِفَ بِهِ وَبَيْعُ عَيْنٍ غَائِبَةٍ لَمْ تُشَاهَدْ فَلاَيَجُوزُ وَيَصِحُّ بَيْعُ كُلِّ طَاهِرٍ مُنْتَفَعٍ بِهِ مَمْلُوكٍ وَلاَيَصِحُّ بَيْعُ عَيْنٍ نَجِسَةٍ وَلاَ مَا لاَ مَنْفَعَةَ فِيهِ.

(917) ALTINCI KİTABIN KELİME MANASI

[6 كتاب] أحكام [البيوع وغيرها من معاملات]

الْبُيُوعُ ثَلاَثَةُ أَشْيَاءَ بَيْعُ عَيْنٍ مُشَاهَدَةٍ فَجَائِزٌ وَبَيْعُ شَيْءٍ مَوْصُوفٍ فِي الذِّمَّةِ فَجَائِزٌ إِذَا

Ne zaman ki / Caizdir / Zimmetinde / Vasfedilmiş / Bir şey / Alış veriş / Caizdir / Gözüyle görmek / Göz / Alış veriş / Şey-ler / Üç / Alış verişler

وُجِدَتْ الصِّفَةُ عَلَى مَاوُصِفَ بِهِ وَبَيْعُ عَيْنٍ غَائِبَةٍ لَمْ تُشَاهَدْ فَلاَيَجُوزُ وَيَصِحُّ بَيْعُ كُلِّ

Her / Alış veriş / Sahih olur / Caiz olmaz / Gözle görülmeyen / Görülmeyen / Göz-le / Alış veriş / O vasıfla / Vasf olundu / O vasıf ki / Üzeri / Sıfat-ı / Bulunur

طَاهِرٍ مُنْتَفَعٍ بِهِ مَمْلُوكٍ وَلاَيَصِحُّ بَيْعُ عَيْنٍ نَجِسَةٍ وَلاَ مَا لاَ مَنْفَعَةَ فِيهِ.

O necisil ayn da / Menfaatsiz / O necis-il ayn ki / Olmaz / Necis-il / Ayn / Alış veriş / Sahih olmaz / Mülkedinmiş / Onunla / Menfaat-lenmiş / Temiz olan

(918) ALTINCI KİTABIN TOPLU MANASI

(919) Alış Veriş Ve Onun Dışındaki Muamelelerin Hükümleri

Alış veriş üç çeşittir

1- Gözle görülen alış veriş caizdir.
2- Zimmetteki vasfedilmiş bilinen bir malın alış verişi caizdir.
3- Gözle görülmeyen alış veriş caiz değildir.

Her temiz ve menfaat verici bir şeyin alış verişi ve mülk edinmesi sahih olur. Bizzat murdar olan bir şeyin menfaat vermeyen bir şeyin alım satımı caiz değildir. [399]

(920) ALTINCI KİTABIN DELİLLERİ

(921) Alış Veriş Ve Onun Dışındaki Muamelelerin Delilleri

Kur'an ve sünnette deliller:

2/275. Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların «Alım-satım tıpkı faiz gibidir» demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alım-satımı helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisinindir ve artık onun işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar. 2/276. Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve günahta ısrar eden hiç kimseyi sevmez.[400]

4/29. Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali müstesna, mallarınızı, bâtıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda (alıp vererek) yemeyin. Ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah, sizi esirgeyecektir. [401]

9/111. Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.[402]

12/20. (Kafile Mısır'a vardığında) onu değersiz bir pahaya, sayılı birkaç dirheme sattılar. Onlar zaten ona değer vermemişlerdi.[403]

24/37. Onlar, ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar.[404]

2/282. Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir kâtip onu aranızda adaletle yazsın. Hiçbir kâtip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın; (her şeyi olduğu gibi) yazsın. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın, Rabbinden korksun ve borcunu asla eksik yazdırmasın. Şayet borçlu sefih veya aklı zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise, velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şahit bulundurun. Eğer iki erkek bulunamazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki kadın (olsun). Çağırıldıkları vakit şahitler gelmemezlik etmesin. Büyük veya küçük, vâdesine kadar hiçbir şeyi yazmaktan sakın üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah nezdinde daha adaletli, şehadet için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Ancak aranızda yapıp bitirdiğiniz peşin bir ticaret olursa, bu durum farklıdır. Bu durumda onu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. (Genellikle) alış-veriş yaptığınızda şahit tutun. Ne yazan, ne de şahit zarara uğratılsın.

---

[399] Mesela domuzun alım satımı gibi, bu caiz değildir.
[400] Bakara suresi, 2/275, 276.
[401] Nisa suresi, 4/29.
[402] Tevbe suresi, 9/111.
[403] Yusuf suresi, 12/20.
[404] Nur suresi, 24/20.

Eğer bunu yaparsanız (zarar verirseniz) şüphe yok ki bu, sizin yoldan çıkmanız demektir. Allah'tan korkun. Allah size gerekli olanı öğretiyor. Allah her şeyi bilmektedir.[405]

Ebu Hureyre (ra) Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Elbette sizden birisinin ipini alması ve sırtı üzerine bir bağ odun getirmesi ve onu satması böylece yüzünü onunla (başkasına dönmekten) men etmesi, onun için insanlardan, ister ona versinler ister vermesinler, istemesinden hayırlıdır. [406]

Mikdam (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Hiçbir kimse kendi elinin çalışmasını yemekten daha hayırlı bir yiyecek asla yememiştir. Allah'ın Peygamberi Davud (as)'da kendi elinin emeğinden yer idi. [407]

Her kim kim görmediği bir şeyi satın alırsa onu satın alırsa onu gördüğü takdirde muhayyerdir. [408]

Hazır olmayanın (gaibin) satışı mutlak olarak sahih değildir. Hazır olmayan şeyden kasıt ise, akit taraflarının her ikisinin veya birisinin görmediği şeydir. [409]

İbni Abbas (ra)'den Peygamber (sav)'in nehyettiği şey satın alınıpta henüz kabzedilmeyecek (teslim alınmayarak) yanında bulunmayan erzakın satılmasıdır. [410] Yanında mevcut olmayan bir şeyin satılması babı 55, K, Buyu

Cabir ibni Abdullah (ra) Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Muhakkak Allah ve Resulü şarabın, meytenin, domuzun ve putların satışını haram kıldılar. Ey Allah'ın Resulü! Meytenin yağları hakkında ne dersin onlarla gemiler ve insanlar onu aydınlanmak için kullanırlar? Diye sorulunca. Hayır Peygamber (sav) o haramdır diye buyurdu. Allah Yahudileri kahretsin. Allah onlara hayvanların iç yağlarını haram kılınca onlar bunu erittiler ve sonrada satıp bedelini yediler. [411]

(922) ALTINCI KİTABIN SORULARI VE CEVAPLARI

Alış Veriş Ve Onun Dışındaki Muamelelerin Hükümleri

Soru: Alış veriş kitabında kaç tane bölüm vardır?

Cevap: Alış veriş kitabında yirmialtı fasıl (bölüm) vardır.

Alış veriş bölümü: Alış veriş ve onun dışındaki muamelelerin hükümleri.

Birinci bölüm: Faizin hükmü

İkinci bölüm: Muhayyerliğin hükmü.

Üçüncü bölüm: Selemin hükmü

Dördüncü bölüm: Rehinin hükmü

Beşinci bölüm: Hacr'ın hükmü.

Altıncı bölüm: Sulh (barıştırmanın) hükmü

---

405 Bakara suresi, 2/282.

406 Buğari, c, 3, sh, 9, bab, 15, K, Buyû, sh, 79, 80, bab, 13, K, Şürb ve müsakat; Müslim, c, 1, sh, 721, bab, 35, hd, 1042, K, Zekat; Tirmizi, c, 3, sh, 64, bab, 38, hd, 680, K, Zekat; Nesai, c, 5, sh, 92, bab, 83, K, Zekat; Müsnedi Ahmed, 3, hd, 7321, c, 4, sh, 195; Kenzul Ummal, hd, 16703; Terğib ve terhib, c, sh, 362; Müsnedi Ahmed, 1056.

407 Buğari, c, 3, sh, 9, bab, 15, K, Buyû; Sahihi buhari tercümesi ötüken, c, 4, sh, 1917, 1918.

408 Fıkhul İslami ve edilletuhu.

409 İslam fıkhı ansiklpedisi, c, 5, sh, 320, 321.

410 Buğari, c, 3, sh, 23.

411 Buğari, c, 3, sh, 43, bab, 112, K, Buyû; Bu hadisi Kütübüs Sitte musannıfları. Cabir b. Abdullah'tan rivayet etmişlerdir, Camiul Usul, sh, 375; Sübülüs Selam, c, 3, sh, 5; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 307.

Yedinci bölüm: Havalenin hükmü
Sekizinci bölüm: Zamin (yükümlülük) hükmü.
Dokuzuncu bölüm: Kefaletin hükmü
Onuncu bölüm: Şirket (ortaklık)'in hükmü.
Onbirinci bölüm: Vekâlet(vekillik)in hükmü.
Onikinci bölüm: İkrar(itiraf)'ın hükmü.
Onüçüncü bölüm: Ariye'nin hükmü.
Ondördüncü bölüm: Gasp'ın hükmü.
Onbeşinci bölüm: Şuf'a'nın hükmü.
Onaltıncı bölüm: Kırad'ın hükmü.
Onyedinci bölüm: Müsakat'ın hükmü.
Onsekizinci bölüm: İcara (kiralama)'ın hükmü.
Ondokuzuncu bölüm: Ceale'nin hükmü.
Yirminci bölüm: Muhaberenin hükmü,
Yirmibirinci bölüm: İhya etmenin hükmü.
Yirmiikinci bölüm: Vakfın hükmü.
Yirmiüçüncü bölüm: Hibe(bağış)'ın hükmü.
Yirmidördüncü bölüm: Lukata(buluntu)'nın hükmü.
Yirmibeşinci bölüm: Lakit (bulunan çocuk)'in hükmü.
Yirmialtıncı bölüm: Vedia (emanet)'in hükmü.

Soru-1- Alış veriş kaç çeşittir?

Cevap-1- Alış veriş üç çeşittir

Gözle görülen alış veriş caizdir.

Zimmetteki vasıf edilmiş bir malın alış verişi caizdir.

Gözle görülmeyen alış veriş caiz değildir.

Soru-2- Her temiz ve menfaat verici bir şeyin alış verişi ve mülk edinmesi sahih olur mu?

Cevap–2- Her temiz ve menfaat verici bir şeyin alış verişi ve mülk edinmesi sahih olur.

Soru-3- Bizzat murdar olan köpek ve domuz gibi olan bir şeyin menfaat vermeyen bir şeyin alım satımı caiz midir?

Cevap-3- Bizzat murdar olan bir şeyin menfaat vermeyen bir şeyin alım satımı caiz değildir.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(923) ALTINCI KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[1فصل]وَالرِّبَا فِى الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْمَطْعُومَاتِ وَلاَيَجُوزُ بَيْعُ الذَّهَبِ بالذَهَبِ وَالْفِضَّةِ كَذَلِكَ إلاَّ مُتماثِلاً نَقْدًا وَلاَبيعُ مَا اُبْتاعَهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ وَلاَبَيْعُ اللَّحْمِ بالْحَيَوانِ وَيَجُوزُ بَيْعُ الذَّهَبِ بالْفِضَّةِ مُتفاضِلاً نَقْدًا وَكَذَلِكَ الْمَطْعُومَاتِ لاَيَجُوزُ بَيْعُ الْجنْسِ مِنْهَا بمِثْلِهِ إلاَّ مُتَمَاثِلاً نَقْداً وَيَجُوزُ بَيْعُ الْجنْسِ مِنْها بغَيْرِهِ مُتَفَاضِلاً نَقْدًا وَلاَيَجُوزُ بَيْعُ الْغرَرِ.

(924) ALTINCI KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[1فصل]وَالرِّبَا فِى الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْمَطْعُومَاتِ وَلاَيَجُوزُ بَيْعُ الذَّهَبِ بِالذَهَبِ وَالْفِضَّةِ

Gümüşle
Altınla
Altın
Alış veriş
Caiz
Olmaz
Yiyeceklerde
Gümüşte
Altında
Faiz
Fasıl
Bir-inci

كَذَلِكَ إِلاَّ مُتَماَثِلاً نَقْدًا وَلاَبَيعُ مَا اُبْتَاعَهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ وَلاَبَيْعُ اللَّحْمِ بِالْحَيَوَانِ وَيَجُوزُ بَيْعُ

Alış veriş
Caiz olur
Hayvanla
Et-in
Alış veriş olmaz
Teslim almadıkça
Ta ki
O satın aldığı
O alış veriş ki
Alış veriş olmaz
Peşin
Misliyle
Ancak
Yine bunun gibi

الذَّهَبِ بِالْفِضَّةِ مُتَفَاضِلاً نَقْدًا وَكَذَلِكَ الْمَطْعُومَاتِ لاَيَجُوزُ بَيْعُ الْجِنْسِ مِنْهَا بِمِثْلِهِ إِلاَّ

Ancak
Misliyle
O yiyeceklerde
Cins
Alış veriş
Caiz olmaz
Yiyeceklerde
Yine böyledir
Peşin
Fazlasıyla
Gümüşle
Altın

مُتَمَاثِلاً نَقْدًا وَيَجُوزُ بَيْعُ الْجِنْسِ مِنْهَا بِغَيْرِهِ مُتَفَاضِلاً نَقْدًا وَلاَيَجُوزُ بَيْعُ الْغَرَرِ

Aldatma ile
Alış veriş
Caiz olmaz
Peşin
Fazlasıyla
Onun dışında
O cinsten
Cins
Alış veriş
Caiz olur
Peşin
Misliyle

(925) ALTINCI KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(926) Faizin Hükmü

Faiz, altın, gümüş ve yiyeceklerde vardır. Altının altınla, gümüşün gümüşle satımı caiz değildir. Ancak misli ile peşin olursa caizdir.

Satın alınan bir alış verişin (o satın aldığı şeyleri) teslim almadıkça (alış verişleri) caiz olmaz.

Etin alış verişi hayvanla caiz olmaz.[412]

Altının, gümüşün fazlasıyla ve yiyeceklerde alış verişi caizdir. Bir cinsin misliyle alış verişi caiz değildir. Ancak misli olup ta alış verişleri peşin para ile olursa caizdir.

Bir cinsin [413] diğer cinsin fazlası ile olup da peşin olursa caizdir.

---

[412] Mesela adam derki sana yirmi kilo et veriyorum sende bana şu koyunu ver gibi. Ancak koyunun değeri belirlenirse o koyunun parasını verip ayrıca parası ile eti alabilir. Buradaki durum faiz korkusudur, günümüzde de faiz ile alış veriş normal bir alış veriş gibi kabul ediliyor. Bundan Allah'a sığınırım. Her kim ki faiz ile alış verişi aynı ölçüye koyarak faizde alış veriş, alış verişte faiz gibidir derse dinden çıkarak kâfir olur. Çünkü faiz ile ticareti aynı kefeye koymak Allah ve Resulü ile savaşmak demektir. Bu da kati nasslarla sabittir.

Belirsiz (meçhul olan) aldatıcı bir şeyin alış verişi caiz değildir. [414]

(927) ALTINCI KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(928) Faizin Delilleri

Faiz, kitap sünnet ve icmaı ümmetle haram kılındığı sabittir.[415]

2/275. Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların «Alım-satım tıpkı faiz gibidir» demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alım-satımı helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisinindir ve artık onun işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar. 2/276. Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve günahta ısrar eden hiç kimseyi sevmez.[416]

2/277. İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler.

23/278. Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin. 2/279. Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve Resûlü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun. Eğer tevbe eçip vazgeçerseniz, sermayeniz sizindir; ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.[417]

Cabir ibni Abdullah (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Faiz yiyeni, yedireni, onu yazanı ve iki şahidini lanetlemiştir ve bunlar (günahta) birbirine eşittirler, buyurmuştur. [418]

Ebu Cuhafe (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Köpek bedelinden kan alma ücretinden nehyetti. Döğün yapıcılıktan döğünmekten, faiz yiyiciliğinden ve faiz yediriciliğinden nehyetti. Resim yapıcı ve resim yaptırıcıyada lanet eyledi. [419]

Semure ibni Cündüb (ra)'den Peygamber (sav) kandan olan nehirde taşlanan adamı sorunca bu nedir dedim. Meleklerden biri, o nehirde (taşlanıp (taşlanıp geri gittiğini) gittiğini) gördüğün kimse faiz yiyendir, dedi. [420]

Hakim İbni Mesud (ra)'den İbni Mace Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurduğu rivayet etmektedir. Riba (faiz) yetmişüç türlüdür. Bunun en hafif (günah) kişinin annesini nikahlamasıdır. Riba (faiz) en ağır olan (günah)ı ise Müslüman adamın ırzıdır.[421] İbni mace (kısa olarak).

Ebu Hüreyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Yedi helak edici şeyden uzak durunuz. Bizi ey Allah'în Resulü bunlar hangilerdir diye sorduk? şöyle buyurdu.

1- Allah'â şirk koşmak.
2- Büyü yapmak. Hak ile olması müstesna.
3- Allah'în haram kıldığı canı öldürmek.

---

[413] Mesela buğdayın fazlasını buğdayla, mercimeğin fazlasını mercimekle alış verişleri gibi.
[414] Mesela sudaki balığın havadaki kuşun satışı gibi. Belirsiz olduğu için satışları caiz değildir.
[415] Mezahibul Erbaa, c, 2, sh, 228.
[416] Bakara suresi, 2/275, 276.
[417] Bakara suresi, 2/277, 278, 279.
[418] Müslim, c, 1, sh, 1219, bab, 19, hd, 1598, K, Müsakat; İbni Mace, c, 2, sh, 764, bab, 58, hd, 2277, K, Ticaret; Tirmizi c, 3, sh, 512, bab, 2, hd, 1206, K, Buyû; Nesai, c, 6, sh, 149, bab, 13, hd, 3414, K, Talak; Ebu Davud, c, 3, sh, 628, bab, 4, K, Buyû; Darimi, c, 2, sh, 560, bab, 4, hd, 2538, K, Buyû; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 93, 107.
[419] Buğari, c, 3, sh, 12, bab, 25, Buyû;
[420] Buğari, c, 3, sh, 11, bab, 234, Buyû; Sahihi buhari tercümesi ötüken yay, c, 4, sh, 1928, 1929.
[421] İbni mace (kısa olarak),, c, 2, sh, 764, bab, 58, hd, 2274; Hakim sahih olduğunu söylemiştir, Mecmau'z Zevaid, c, 4, sh, 118; Sübülüs Selam, c, 3, sh, 36.

4- Yetim malı yemek.
5- Faiz yemek.
6- Savaş günleri geri kaçmak.
7- Bir şeyden haberi olmayan mü'min ve iffetli hanımlara zina iftirasında bulunmak.[422]

(929) Ribânın (faizin) haram olduğu üzerinde ümmet icma etmiştir

İmam Maverdi şöyle der. Hatta ribâ (faiz) hiçbir şeriatte helal kılınmış değildir, denilmiştir.[423]

Süleyman b. Amr (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Veda haccında dinledim şöyle diyordu. Haberiniz olsun, şüphesiz cahiliye faizlerinden olan tüm faizler kaldırılmıştır. Sermayeleriniz ise kendinize aittir. Siz zulmetmeyiniz zulmede uğramayınız. Haberiniz olsun şüphesiz cahiliye devrinin bütün kan davaları kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdulmuttalib'în oğlu haris'in kan davasıdır. Böylece üç kere şahit ol yarab diye tebliğ etti. [424]

Allah'ın Resulü (sav)'ın Yedi helak edici şeylerden birisi de faizdir. Yüce Rabbimizin şöyle bir buyruğu vardır.

4/160-161. Yahudilerin zulmü sebebiyle, bir de çok kimseyi Allah yolundan çevirmeleri, menedildikleri halde faizi almaları ve haksız (yollar) ile insanların mallarını yemeleri yüzünden kendilerine (daha önce) helâl kılınmış bulunan temiz ve iyi şeyleri onlara haram kıldık; ve içlerinden inkâra sapanlara acı bir azap hazırladık. [425]

(930) Altını Altınla, Gümüşü Gümüşle Satmanın Delilleri

Ebu Bekr (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Altını altınla satmayınız. Ancak ikisi müsavi miktarda olarak satınız. Gümüşü gümüşle satmayın. Ancak ikisi müsavi miktarda olarak satınız. Altını gümüş ile gümüşü altın ile (fazlalık veya eşit) nasıl isterseniz (peşin para nakit) olarak öyle satınız. [426]

Ubade b. Samit (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Altını altınla, gümüşle gümüş, buğdayla buğday, arpa ile arpa, hurma ile hurma, tuz ile tuz, misli misline ve elden ele (verilmesi) caizdir. Kim artırır yahut fazla almak isterse muhakkak riba (faiz) yapmış olur. [427]

Ebu said el-Hudri (ra) şöyle demiştir. Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Altını altınla satmayınız. Ancak bunlardan bazısını bazısı üzerine artırmayarak, misli misline (yani eşit bir şekilde) satınız. Gümüşü gümüşle satmayınız. Ancak bunlardan bazısını bazısı üzerine artırmaksızın, misli misline (yani eşit bir şekilde) satınız. Bunlardan gaib (yani hazır olmayıp müddetlenmiş veresiyeye bağlanmış) olanı da hazır ve peşin olanla satmayınız. [428]

Başka bir hadiste; Habib İbnu Ebi Sabit (ra)'den. Resulüllah (sav) vadeye bağlanmış borç olarak altın ve gümüşü satmaktan nehyetti. [429]

Faiz ancak veresiyede caridir.[430]

---

[422] el-İlmam bi Ehadisil Ahkam, İbni Dakik'il, sh, 518; Fıkhu'l İslami ve edilletuhu c, 5, sh, 3698.
[423] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 4396; Helak edici şeylerin diğer kitaplardaki kaynakları; Buğar, c, 3, sh, 195, bab, 23, Vesaya; Müslim, c, 1, sh, 92, bab, 38, hd, 89, İman.
[424] Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 335, bab, 5, hd, 3334; Ebu Davud, c, 3, sh, 628, bab, 5, hd, 3334; Müslim, 147, Hac; Tirmizi tefsiru sure, 2; İbni Mace, 76, 84, Menasik; Darimi, 3, Menasik; Muvatta, 83, Buyû; Müsnedi Ahmed, c, 5, sh, 83.
[425] Nisa suresi, 4/160-161.
[426] Buğari, c, 3, sh, 30, bab, 77, K, Buyû; Müslim, c, 3, sh, 1211, bab, 15, hd, 1584, K, Müskakat.
[427] Müslim, c, 2, sh, 1210, bab, 15, hd, 1587, K, Müskakat.
[428] Buğari, c, 3, sh, 30, bab, 78, K, Buyû; Müslim, c, 2, sh, 1208, 1209, bab, 14, hd, 1584, K, Müskakat.
[429] Buğari, c, 3, sh, 31, bab, 80, K, Buyû.

(931) Etin Hayvanla Satmanın Delilleri

Semure ibni Cündüb (ra)'den Peygamber (sav) koyunu et mukabilinde satmayı yasakladı.[431]
Said İbni Müseyyeb (ra)'den Peygamber (sav) hayvanı et mukabilinde satmayı yasakladı. [432]

(932) Yiyecek Gıda Maddelerinin Cinsinin Cinsiyle Satılmasının Delilleri

Mâlik İbni Evs Ömer İbnu'l Hattab (ra)'den işittik ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Buğdayı buğdayla satmak faizdir. Ancak (iki taraf birbirine) ha al ha ver diye peşin olması hali müstesnadır. Arpayı arpa ile satmak faizdir. Ancak ha al ha ver diye peşin olması hali müstesnadır. Hurmayı hurma ile satmak faizdir. Ancak ha al ha ver diye peşin olması hali müstesnadır. [433]

Ebu said el-Hudri (ra) şöyle rivayet ediyor. Bilal en iyi cinsten bir miktar getirdi Peygamber (sav) ona şöyle dedi. Bu hurma nereden. Bizde adi hurma vardı. Peygamber'in yemesi için bu adi hurmalardan iki sâ' vererek karşılığında bir sâ' hurma aldım. Eyvah eyvah bu faizin tâ kendisidir. Sakın böyle yapma. Lakin iyi cins hurma almak istediğiniz zaman önce adi hurmayı para ile sat. Sonra eline geçen ile iyi cins hurma satın al. [434]

(933) Belli Olmayan, Belirsiz (Mechul) Bir Şeyin Satışının Delilleri

Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Aldatmanın sahibi ateştedir. [435]

İbni Ömer (ra) şöyle demiştir. Cahiliye devri halkı deve etlerini gebe bir devenin karnındaki yavruyu doğurmasına ta'lîkan alıp satarladı. İbni Ömer Habelu'l-habele bir devenin karnındaki yavruyu doğurması sonra bu doğan dişi yavrunun gebe kalması demektir. Peygamber (sav) insanları Habelu'l-habele satışında (yani (yani gebe devenin dişi doğan yavrusunun gebeliğini satmaktan) nehyetti. (Çünkü bunda aldatma vardır).[436] Başka bir hadiste ise şöyledir.

İbni Abbas (ra)'den Peygamber (sav) olgunlaşmamış meyvenin dalındayken, koyunun yününün koyunun üzerinde iken, sütte bulunan yağı sütün içindeyken satılmasını yasaklamıştır.[437]

İbni Mes'ûd (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Sudaki balık satılamaz. Çünkü bunda belirsizlik ve mechulluk vardır. Bundan dolayı aldanmak durumu söz konusudur. [438]

---

430 Buğari, c, 3, sh, 31, bab, 79, K, Buyû; Camiul usul, c, 2, sh, 213.
431 Hakim, c, 2, sh, 35; Fıkhul menheci tercümesi, c, 3, sh, 182.
432 Muvatta c, 3, sh, 655; Neylul Evtar, c, 5, sh, 229.
433 Buğari, c, 3, sh, 29, bab, 74, K, Buyû.
434 Müslim, c, 2, sh, 1215, bab, 18, hd, 1594, K, Müskakat; Müslim şerhi Nevei, c, 11, sh, 24; Buğari, c, 3, sh, 64, bab, 11, K, Vekalet; Nesai, c, 6, sh, 271, bab, 41, hd, 4550, K, Buyû; Tuhfetu'l eşraf, 4246.
435 Buğari, c, 3, sh, 24, bab, 60, K, Buyû.
436 Buğari, c, 3, sh, 24, bab, 60, K, Buyû, c, 4, sh, 236, bab, 26, Menakibül Ensar; Müslim, c, 2, sh, 1153, bab, 3, K, Buyû; Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 424; Ebu Davud, c, 3, sh, 675, 676, bab, 24, hd, 3380, 3381; Muhtasar Tuhfetul eşraf, 8149; Nevevi Şerhi Müslim, c, 10, sh, 397; Tirmizi, c, 2, sh, 531, bab, 16, Buyû; Nesai, c, 7, sh, 292, bab, 67, Buyû; İbni Mace, c, 2, sh, 739, bab, 23, hd, 2194, Ticarat; Muvatta, c, 2, sh, 653, bab, 26, Buyû.
437 Darekutni, 42; Taberani Mu'cem; Beyhaki sünen; Nasbu'r Raye, c, 4, sh, 11; Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 5, sh, 3719; Neylu'l Evtar, c, 5, sh, 168.
438 Mezahibul Erbaa, c, 2, sh, 217.

Teslim edilmeyen şeyin satışı caiz değildir. Havada uçan kuşun sudaki balığın yakalanması kesin değildir. Kesin olmayan bir şeyde aldanma vardır. [439]

(934) Teslim Alınmayan Bir Şeyin Satışının Delilleri

İbni Ömer (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Kim bir yiyecek maddesi satın alırsa onu kabzetmedikçe (teslim almadıkça) başkasına satmasın. [440]

İbni Abbas (ra) öyle sanıyorum ki her şey, kabzdan (teslim almadıkça) satılmamak hükmündeki yiyecek maddesi gibidir demiştir. [441]

İmamı Ahmed Hakim. B. Hizam'dan şöyle rivayet etmektedir. Dedim ki ey Allah'în Resulü (sav) ben bir takım satış işlerinde bulunuyorum, bunlarda hangisi benim için helal hangisi haramdır. Şöyle buyurdu. Bir şey satın aldığın zaman onu kabzetmedikçe (teslim almadıkça) tazminat altına almadığın şeyin kârı ve yanında olmayan şeyin satışıda helal değildir. (Yani satın aldığın bir malı zimmetine geçirip teslim almadıkça onun satışı nasıl değil onun kârıda satışı gibi caiz değildir). [442]

(935) ALTINCI KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Faizin Hükmü

Soru–4- Faiz nelerde bulunur?

Cevap–4- Faiz altın gümüş ve yiyeceklerde vardır.

Soru-5- Altının altınla, gümüşün gümüşle satımı caizmidir?

Cevap-5- Altının altınla, gümüşün gümüşle satımı caiz değildir. Ancak misli ile peşin olursa caizdir.

Soru-6- Satın alınan bir alış verişin o satın aldığı şeyleri teslim almadıkça alış verişleri caiz olur mu?

Cevap-6- Satın alınan bir alış verişin o satın aldığı şeyleri teslim almadıkça alış verişleri caiz olmaz.

Soru-7- Etin alış verişi hayvanla caiz olur mu?

Cevap–7- Etin alış verişi hayvanla caiz olmaz.

Soru-8-Altının gümüşün fazlasıyla ve yiyeceklerde alış verişi caiz midir?

Cevap-8-Altının gümüşün fazlasıyla ve yiyeceklerde alış verişi caizdir.

Soru-9- Bir cinsin misliyle alış verişi caiz midir?

Cevap–9- Bir cinsin misliyle alış verişi caiz değildir. Ancak misli olup ta alış verişleri peşin para ile olursa caizdir.

Soru-10- Bir cinsin diğer cinsin fazlası ile olup ta peşin veya veresiye olursa caizmidir?

Cevap-10- Bir cinsin diğer cinsin fazlası ile olup ta peşin olursa caizdir.

Soru-11- Belirsiz (meçhul olan) aldatıcı bir şeyin alış verişi caizmidir?. Mesela havadaki kuşu sudaki balığı satmak gibi.

Cevap-11- Belirsiz (meçhul olan) aldatıcı bir şeyin alış verişi caiz değildir.

---

[439] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 294.

[440] Müslim, c, 2, sh, 1161, bab, 8, K, Buyû.

[441] Müslim, c, 2, sh, 1159, bab, 8, hd, 1525, K, Buyû; Nevevi Şerhi Müslim, c, 10, sh, 408; Buğari, c, 3, sh, 23, bab, 55, K, Buyû. Buhari tercümesi, ötüken yay, c, 4, sh, 24, 1970, 1971; Ebu Davud, hd, 3497, Buyû, Ticarat; Tirmizi, hd, 1291, Buyû; İbni Mace, hd, 2194, Ticarat; Nesai, hd, 2227, K, Buyû; Tuhfetu'l eşraf, 5736, 5707; Neylul evtar, c, 5, sh, 178.

[442] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu, c, 5, sh, 3465; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 223; Mezahibul Erbaa, c, 2, sh, 218.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(936) DEPREM ANISINA

Bu helak edici hadisi şerif hatırıma 17/08/1999 Salı günü ani bir şekilde olan depremi hatırlattı bu deprem anısına birkaç satır yazı yazmadan geçmeyeceğim.

Ebu Hüreyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Yedi helak edici şeyden uzak durunuz. Bizi ey Allah'în Resulü bunlar hangilerdir diye sorduk? şöyle buyurdu.

1- Allah'â şirk koşmak.
2- Büyü yapmak. Hak ile olması müstesna.
3- Allah'în haram kıldığı canı öldürmek.
4- Yetim malı yemek.
5- Faiz yemek.
6- Savaş günleri geri kaçmak.
7- Bir şeyden haberi olmayan mü'min ve iffetli hanımlara zina iftirasında bulunmak.[443]

Ribânın (faizin) haram olduğu üzerinde ümmet icma etmiştir.
İmam Maverdi şöyle der. Hatta ribâ (faiz) hiçbir şeriatte helal kılınmış değildir, denilmiştir.[444]

Süleyman b. Amr (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Veda haccında dinledim şöyle diyordu. Haberiniz olsun, şüphesiz cahiliye faizlerinden olan tüm faizler kaldırılmıştır. Sermayeleriniz ise kendinize aittir. Siz zulmetmeyiniz zulmede uğramayınız. Haberiniz olsun şüphesiz cahiliye devrinin bütün kan davaları kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdulmuttalib'în oğlu haris'in kan davasıdır. Böylece üç kere şahit ol yarab diye tebliğ etti. [445]

Hakim İbni Mesud (ra)'den İbni Mace Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurduğu rivayet etmektedir. Riba (faiz) yetmişüç türlüdür. Bunun en hafif (günah) kişinin annesini nikahlamasıdır. Riba (faiz) en ağır olan (günah)ı ise Müslüman adamın ırzıdır.[446] İbni mace (kısa olarak).

Yüce Rabbimiz bir ayeti şu kerimelerde şöyle buyuruyor:

17/16. Bir ülkeyi helâk etmek istediğimizde, o ülkenin zenginlik sebebiyle şımarmış elebaşılarına (iyilikleri) emrederiz; buna rağmen onlar orada kötülük işlerler. Böylece o ülke, helâke müstahak olur; biz de orayı darmadağın ederiz. (17/17) Nuh'tan sonraki nesillerden nicelerini helâk ettik. Kullarının günahlarını bilen ve gören olarak Rabbin yeterlidir. (17/18) Her kim bu çarçabuk geçen dünyayı dilerse ona, yani dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen verir, sonra da onu, kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme sokarız.[447]

---

[443] el-İlmam bi Ehadisil Ahkam, İbni Dakik'il, sh, 518; Fıkhu'l İslami ve edilletuhu c, 5, sh, 3698.
[444] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 4396; Helak edici şeylerin diğer kitaplardaki kaynakları; Buğar, c, 3, sh, 195, bab, 23, Vesaya; Müslim, c, 1, sh, 92, bab, 38, hd, 89, İman.
[445] Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 335, bab, 5, hd, 3334; Ebu Davud, c, 3, sh, 628, bab, 5, hd, 3334; Müslim, 147, Hac; Tirmizi tefsiru sure, 2; İbni Mace, 76, 84, Menasik; Darimi, 3, Menasik; Muvatta, 83, Buyû; Müsnedi Ahmed, c, 5, sh, 83.
[446] İbni mace (kısa olarak),, c, 2, sh, 764, bab, 58, hd, 2274; Hakim sahih olduğunu söylemiştir, Mecmau'z Zevaid, c, 4, sh, 118; Sübülüs Selam, c, 3, sh, 36.
[447] İsra suresi, 17/16, 17, 18..

43/79. Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir. Seni insanlara elçi gönderdik; şahit olarak da Allah yeter. [448]

3/165. (Bedir'de) iki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi «Bu nasıl oluyor!» dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır. Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter.[449]

11/100. (Ey Muhammed!) İşte bu, (halkı helâk olmuş) memleketlerin haberlerindendir. Biz onu sana anlatıyoruz; onlardan (bugüne kadar izleri) kalan da vardır, biçilmiş ekin (gibi yok olan) da vardır. (11/101) Onlara biz zulmetmedik; fakat, onlar kendilerine zulmettiler. Rabbinin (azap) emri geldiğinde, Allah'ı bırakıp da taptıkları tanrıları, onlara hiçbir şey sağlamadı, ziyanlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı. (11/102) Rabbin, haksızlık eden memleketleri (onların halkını) yakaladığında, onun yakalayışı işte böyle (şiddetlidir). Şüphesiz onun yakalaması pek elem vericidir, pek çetindir! (11/103) İşte bunda, ahiret azabından korkanlar için elbette bir ibret vardır. O gün bütün insanların bir araya toplandığı bir gündür ve o gün (bütün mahlûkatın) hazır bulunduğu bir gündür.[450]

11/67. Zulmedenleri de o korkunç ses yakaladı ve yurtlarında diz üstü çökekaldılar.[451]

11/37. Gözlerimizin önünde ve vahyimiz (emrimiz) uyarınca gemiyi yap ve zulmedenler hakkında bana (bir şey) söyleme! Onlar mutlaka boğulacaklardır! (11/38) Nuh gemiyi yapıyor, kavminden ileri gelenler ise, yanına her uğradıkça onunla alay ediyorlardı. Dedi ki: «Eğer bizimle alay ediyorsanız, iyi bilin ki siz nasıl alay ediyorsanız biz de sizinle alay edeceğiz! (11/39) Kendisini rezil edecek azabın kime geleceğini ve sürekli bir azabın kimin başına ineceğini yakında bileceksiniz.» (11/40) Nihayet emrimiz gelip de sular coşup yükselmeye başlayınca Nuh'a dedik ki: «(Canlı çeşitlerinin) her birinden birer çift ile -(boğulacağına dair) aleyhinde söz geçmiş olanlar dışında- aileni ve iman edenleri gemiye yükle!» Zaten onunla beraber pek azı iman etmişti. (11/41) (Nuh) dedi ki: «Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de, durması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.» (11/42) Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum! (Sen de) bizimle beraber bin, kâfirlerle beraber olma! diye seslendi. (11/43) Oğlu: Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh): «Bugün Allah'ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur» dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu. (11/44) (Nihayet) «Ey yer suyunu yut! Ve ey gök (suyunu) tut!» denildi. Su çekildi; iş bitirildi; (gemi de) Cûdî (dağının) üzerine yerleşti. Ve: «O zalimler topluluğunun canı cehenneme!» denildi. (11/45) Nuh Rabbine dua edip dedi ki: «Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vâdin ise elbette haktır. Sen hakimler hakimisin.» (11/46) Allah buyurdu ki: Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim. (11/47) Nuh dedi ki: Ey Rabbim! Ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, ben ziyana uğrayanlardan olurum! (11/48) Denildi ki: Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan ümmetlere bizden selam ve bereketlerle (gemiden) in! Kendilerini (dünyada) faydalandıracağımız, sonra da bizden kendilerine elem verici bir azabın dokunacağı ümmetler de olacaktır. (11/49) (Resûlüm!) İşte bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Bundan

---

[448] Nisa suresi, 4/79.
[449] Al-i İmran suresi, 3/165.
[450] Hud suresi 11/100-103.
[451] Hud suresi 11/67.

önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Çünkü iyi sonuç (sabredip) sakınanlarındır.[452]

16/103. Derken, Firavun onları ülkeden çıkarmak istedi. Bu yüzden biz onu ve maiyyetindekilerin hepsini (denizde) boğduk.[453]

41/13. Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Âd ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı uyarıyorum! (41/14) Peygamberler onlara: Önlerinden ve arkalarından gelerek Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, dedikleri zaman, «Rabbimiz dileseydi elbette melekler indirirdi. Onun için biz sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz» demişlerdi. (41/15) Âd kavmine gelince, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve: Bizden daha kuvvetli kim var? dediler. Onlar kendilerini yaratan Allah'ın, onlardan daha kuvvetli olduğunu görmediler mi? Onlar bizim âyetlerimizi (mucizelerimizi) inkâr ediyorlardı. (41/16) Bundan dolayı biz de onlara dünya hayatında zillet azâbını tattırmak için o uğursuz günlerde soğuk bir rüzgâr gönderdik. Ahiret azabı elbette daha çok rüsvay edicidir. Onlara yardım da edilmez. (41/17) Semûd'a gelince onlara doğru yolu gösterdik, ama onlar körlüğü doğru yola tercih ettiler. Böylece yapmakta oldukları kötülükler yüzünden alçaltıcı azabın yıldırımı onları çarptı.[454]

11/68. Sanki orada hiç oturmamışlardı. Biliniz ki, Semûd kavmi gerçekten Rablerini inkâr ettiler. Yine bilesiniz ki, Semûd kavmi (Allah'ın rahmetinden) uzak kılındı.[455]

11/100. (Ey Muhammed!) İşte bu, (halkı helâk olmuş) memleketlerin haberlerindendir. Biz onu sana anlatıyoruz; onlardan (bugüne kadar izleri) kalan da vardır, biçilmiş ekin (gibi yok olan) da vardır.[456]

8/25. Bir de öyle bir fitneden sakının ki o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (umuma sirayet ve hepsini perişan eder). Biliniz ki, Allah'ın azabı şiddetlidir.[457]

11/116. Sizden önceki asırlarda yeryüzünde (insanları) bozgunculuktan alıkoyacak faziletli kimseler bulunsaydı ya! Fakat onlardan, kurtuluşa erdirdiğimiz az bir kısmı müstesnadır (bunlar görevlerini yaptılar). Zulmedenler ise, kendilerine verilen refahın (lüksün) peşine düştüler. Zaten günahkâr idiler. (11/117) Halkı iyi olduğu halde Rabbin, haksızlıkla memleketleri helâk etmez.[458]

Bu ayeti kerimelerin geçmişte günah ve şirk koştukları şeyler yüzünden helak olduklarını Rabbimiz yüce kitabında bize bildirmektedir.

17/16. Bir ülkeyi helâk etmek istediğimizde, o ülkenin zenginlik sebebiyle şımarmış elebaşılarına (iyilikleri) emrederiz; buna rağmen onlar orada kötülük işlerler. Böylece o ülke, helâke müstahak olur; biz de orayı darmadağın ederiz. [459]

Peki, bu ülkenin zenginlik sebebiyle şımarmış günümüzün varlıklı ve şımarık insanları. Allah'u Teala'nın ayeti kerime'de tarif ettiği gibi değil midir. Birkaç tane varlıklı şımarık Yahudi uşakları bu memleketi faize, içkiye, zinaya boğmamış mıdır, öyle bir hale gelmişiz ki yaptığımız her alış verişe faiz bulaşmış, yediğimiz her ekmeği faiz parasıyla alınıyor, her sokak başı aleni bir şekilde içki içilip, sansöz ve dansöz oynatılıyor. Bir insanın ölmediği katil edilmediği bir gün duymuyoruz, her gün adam öldürme, her gün katil olayı ile karşı karşıyayız.

---

[452] Hud suresi 11/37-49.
[453] İsra suresi 11/103.
[454] Fussilet, 41/13-17.
[455] Hud suresi 11/68.
[456] Hud suresi 11/100.
[457] Enfal suresi 8/25.
[458] Hud suresi 11/116, 117.
[459] İsra suresi, 17/16.

Allah'â ve onun peygamberine her gün küfrediliyor kimse müdahale edemiyor, Allah ve onun kanunlarını konuşan kişi cezalandırılıyor, üç kağıtçı hırsız, puşt, namussuz, deyyus, insanlar ödüllendiriliyor. Kur'an'â karşı her türlü tedbirler alınıyor, müşrik ve putperestlik kanunları adı altında korunuyor. Allah'ın emrine göre tesettüre bürünmüş, kişilere zor kullanarak açtırılmaya çalışılıyor. Bir avuç hırsız, namussuz, dinsiz, kitapsızın huzuru bozulmasın diye her gün kanun üstüne kanun çıkartılıyor. Kanunlarla bu mazlum milletin tepesine vurarak onları dinden etmeye çalışıyorlar. Zelzele geliyor yer, yerinden oynuyor, biz diyoruz ki neden bu Zelzele oldu, halbuki Allah'â karşı işlenen bunca suçlara ve günahlara rağmen, bu müsibetler daha da azdır. Ekonomimiz faizci para babalarının elinde ağzımıza aldığımız her lokma faize bulaşmış neredeyse yemeyen kimse yok gibidir. Bunca isyanlara karşı zulüm artık arşı alaya çıkmış. Yüce Allah (cc) bize öfkenlenmiş, depremden birkaç birkaç gün öncesi güneş tutuldu bizim beyinsiz kafalar çalgılarla onu karşıladılar. Düşünüp tevbe, istiğfar pişmanlık yerine çalgılarla neşeler saçmaya başladılar. Bu musibet Rabbimizin bize olan manevi bir tokatıdır. Bizi deniyor kendimize gelmemizi istiyor, zulümden vazgeçip adalete dönmemizi, elimizi iki şakakımızın arasına koyup biraz düşünmemizi, elimizi vicdanımıza koymamızı, bu musibetin bizim işlediğimiz suçlar yüzünden başımıza geldiğini görmemiz için, bizi sınıyor.

Dinsiz, kitapsızın biri depremden hemen bir kaç sonrası bir gazetede, adeta Allah (cc)'la (haşa) tartışırcasına şöyle diyor. Sen biçim Allah(cc)'sın (haşa) geceleyin masum insanları evlerinden yakalayıp, evlerini onların başlarına yıktın, senin adaletin bu mu? (haşa) diyor o dinsiz kafir. Düşünün bu islam ülkesi denen, guya halkın yüzde doksan dokuzu Müslüman bir ülkede bir, dinsiz kitapsız, böyle konuşuyor ve gazetelere demeç veriyorsa, bu nasıl olurda, halkın yüzde doksan dokuzu Müslüman bir ülkedir, adam açıkça Allah(cc)'la hesaplaşıyor, kimsede buna bir şey diyemiyor. Söyleyin Allah aşkına bu adam bu gücü kimden hangi eller vasıtasıyla alıyor, halkın yüzde doksan dokuzu Müslüman Ülke bu mudur?

Aziz Müslümanlar! Aklımızı başımıza toplayalım yeniden hep beraber, tevbe istiğfar edelim. Allah'în dinine sımsıkı sarılalım, Kur'ân'a dört elle yapışalım, Allah(cc)'a, Peygamber (sav)'e, Kur'an'a, Din'e, (İslam'a) maneviyata yapılan her hakareti nefsimize yapılmış gibi kabul edelim. Eğer top yekûn İslam'a ve Kur'an'a dönmezsek, daha büyük bela ve musibetin geleceğini hiç aklımızdan çıkarmayalım. Bela ve musibet geldiğindede bu bela neden geldi diye şaşmayalım, bu Rabbimizin bizi ikaz etmiş olduğu bir ikazıdır. Allah rızası için bu ikaza kulak verelim. Bakınız Bakınız gelmiş geçmiş ne kadar Pegamberler (as) gelmişlerse ümmetlerini Allah'ın azabına karşı uyarmışlardır. Onların uyarı ve tavsiyelerine uyan her kimse kurtulmuş, saadete kavuşmuştur. Onları dinlemenler de yok olup gitmişlerdir. Bunların kıssaları Kur'ân'ı azimüşşanda bize anlatılmaktadır. Nuh (as)'în kavmi, ad kavmi, semud kavmi, lut (as)'ın kavmi ve daha nice kavimler, hepsi helak olup gitmişlerdir. Bu kavimlerden kimi puta tapardı, kimi ölçüde ve tartıda hilekarlık yapardı. Kimileri insanlara zulmederdi. Kimileri kadınları bırakıp erkek erkeğe, cinsel temasta bulunurdu. Bunlar hepsi yok olup gittiler. Peki şu andan itibaren düşünün bu insanları helake götüren sebebler hepsi içimizde mevcut değil midir?

Artık bir daha peygamber (as) gelmez, artık bir daha kitap inmez, peygamberler (as) halkası sona ermiştir. O yüce peygamber (as) o yüce kitabın hükümlerini bize tebliğ etmiştir, görevini yerine getirmiştir. Her şey hazır, bize düşen o hazır sofrada faydalanmaktır. Kişi kendi kendine suç işliyor suçunun yüzünden helak oluyor. Yoksa Allah (cc) durup dururken kimseye zulmetmez. Hatayı kendimizde aramamız lazımdır.

11/117. Halkı iyi olduğu halde Rabbin, haksızlıkla memleketleri helâk etmez.[460]

11/101. Onlara biz zulmetmedik; fakat, onlar kendilerine zulmettiler. Rabbinin (azap) emri geldiğinde, Allah'ı bırakıp da taptıkları tanrıları, onlara hiçbir şey sağlamadı, ziyanlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı. (11/102) Rabbin, haksızlık eden memleketleri (onların halkını) yakaladığında, onun yakalayışı işte böyle (şiddetlidir). Şüphesiz onun yakalaması pek elem vericidir, pek çetindir! [461]

Ebu Hüreyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Yedi helak edici şeyden uzak durunuz. Bizi ey Allah'în Resulü bunlar hangilerdir diye sorduk? şöyle buyurdu.

1- Allah'â şirk koşmak.
2- Büyü yapmak. Hak ile olması müstesna.
3- Allah'în haram kıldığı canı öldürmek.
4- Yetim malı yemek.
5- Faiz yemek.
6- Savaş günleri geri kaçmak.
7- Bir şeyden haberi olmayan mü'min ve iffetli hanımlara zina iftirasında bulunmak.[462]

Geçmiş şeriatlerde de haram olan faiz bu kanunlarla korunuyor.

İmam Maverdi şöyle der. Hatta ribâ (faiz) hiçbir şeriatte helal kılınmış değildir, denilmiştir. [463]

Bu gün bu haramların tamamı işleniyor, o halde bunları işleyenler ilahi cezaya ve mustahak olurlar.

43/79. Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir. Seni insanlara elçi gönderdik; şahit olarak da Allah yeter. [464]

Ebu Hüreyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İnsanlar üzerine öyle bir zaman bir zaman gelecektir ki, faiz yemeyen hiçbir kimse kalmayacaktır. Kişi faiz yemese bile kendisine onun buharı bulaşacaktır. İbni İsa onun tozundan ona bulaşacaktır, dedi. [465]

Bu günümüzde hadisin işaret ettiği gibi değil midir? Eğer bu durumda biz kendimize gelip toparlanmazsak, tekrar bir azap tehlikesiyle karşı karşıya kalırız ve helak olmaya mahkum oluruz. Allah ümmeti Muhammed (sav)'î bu tür felaketlerde muhafaza buyursun. Şunu her an bilelim ki başımıza gelen her bela ve musibet işlemiş olduğumuz günahlar yüzündendir.

17/68. O'nun, sizi kara tarafında yerin dibine geçirmeyeceğinden, yahut başınıza taş yağdırmayacağından emin misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız. (17/69) Yahut O'nun, sizi bir kez daha oraya (denize) gönderip üzerinize bir kasırga yollayarak, inkâr etmiş olmanız sebebiyle sizi boğmayacağından emin misiniz? Sonra, bundan dolayı kendinize (intikamınızı almak için) bizi arayıp soracak bir destekçi de bulamazsınız. [466]

11/101. Onlara biz zulmetmedik; fakat, onlar kendilerine zulmettiler. Rabbinin (azap) emri geldiğinde, Allah'ı bırakıp da taptıkları tanrıları, onlara hiçbir şey sağlamadı, ziyanlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı. (11/102) Rabbin, haksızlık eden memleketleri (onların

---

460 Hud suresi 11/117.
461 Hud suresi 11/101, 102.
462 el-İlmam bi Ehadisil Ahkam, İbni Dakik'il, sh, 518; Fıkhu'l İslami ve edilletuhu c, 5, sh, 3698.
463 İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 496; Helak edici şeylerin diğer kitaplardaki kaynakları; Buğar, c, 3, sh, 195, bab, 23, Vesaya; Müslim, c, 1, sh, 92, bab, 38, hd, 89, İman.
464 Nisa suresi, 4/79.
465 Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 328; Ebu Davud, c, 3, sh, 626, bab, 3, hd, 3331, K, Buyû; Nesai, 3, K, Buyû; İbni Mace, 58, Ticarat; Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 494.
466 İsra suresi, 17/68, 69.

halkını) yakaladığında, onun yakalayışı işte böyle (şiddetlidir). Şüphesiz onun yakalaması pek elem vericidir, pek çetindir! [467]

(11/117) Halkı iyi olduğu halde Rabbin, haksızlıkla memleketleri helâk etmez.[468]

Deprem hatırasının son anısı zilzal suresi ile bitirelim.

(937) ZİLZÂL SURESİ

(1-5) Yerküre kendine has sarsıntısıyla sallandığı, toprak ağırlıklarını dışarıçıkardığı ve insan «Ne oluyor buna!» dediği vakit, işte o gün (yer) Rabbinin ona bildirmesiyle bütün haberlerini anlatır. (6) O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için darmadağınık geri dönüp gelirler. (7) Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. (8) Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.[469]

Rabbim ibret almayı nasip müyesser eylesin.

(938) ALTINCI KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[2 فصل] وَالْمُتَبَاعِيَانِ بِالْخَيَارِ مَا لَمْ يَتفَرَّقَا وَلَهُمَا أَنْ يَشْتَرِطَا الْخِيَارَ إِلَى ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ وَإِذَا وُجِدَ بِالْمَبِيعِ عَيْبٌ فَلِلْمُشْتَرِى رَدُّهُ وَلاَيَجُوزُ بَيْعُ الثَّمَرَةِ مُطْلَقًا إِلاَّ بَعْدَ بُدُوِّ صَلاَحِهَا وَلاَبَيْعُ مَا فِيهِ الرِّبَا بِجِنْسِهِ رَطْبًا إِلاَّ اللَّبَنَ.

(939) ALTINCI KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[2 فصل] وَالْمُتَبَاعِيَانِ بِالْخَيَارِ مَا لَمْ يَتفَرَّقَا وَلَهُمَا أَنْ يَشْتَرِطَا الْخِيَارَ إِلَى ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ

İki-inci
Fasıl
Satın alanlar
Muhay-yerdirler
O alış veriş ki
Ayrılmazlarsa
O ikisi için
Eğer
Şart koş-arlarsa
Pişmanlıkla
Kadar
Üç
Gün-ler

وَإِذَا وُجِدَ بِالْمَبِيعِ عَيْبٌ فَلِلْمُشْتَرِى رَدُّهُ وَلاَيَجُوزُ بَيْعُ الثَّمَرَةِ مُطْلَقًا إِلاَّ بَعْدَ بُدُوِّ

Ne zaman ki
Bulunur
Satın almakla
Bir kusur
Satın alan için
Onu geri çevirir
Caiz olmaz
Alış veriş
Meyve-nin
Mutlak kesin
Ancak
Sonra
Zahirde görünmek

صَلاَحِهَا وَلاَبَيْعُ مَا فِيهِ الرِّبَا بِجِنْسِهِ رَطْبًا إِلاَّ اللَّبَنَ

467 Hud suresi 11/101, 102.
468 Hud suresi 11/116, 117.
469 Zilzâl Suresi, 99/1-8.

Süt Ancak Yaş Onun cinsinden Faiz vardır Onda O alış veriş ki Alış veriş olmaz Onun olgunluğu

(940) ALTINCI KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(941) Muhayyerliğin Hükmü

Alış verişlerde (satan ve alan) birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyerlik hakkı vardır. (yani pişman olabilirler) Satan ve alan için üç gün muhayyerlik hakkını şart koşabilirler. Alıcı olan kişi aldığı maldan bir kusur görürse onu, geri çevirme hakkı vardır. Daldaki meyve olgunlaşmadan kesinlikle satılması caiz değildir. Ancak olgunluğu görüldüğünde satılması caiz olur. Yaş meyvenin yaşlık halinde cinsiyle satılması caiz değildir. (Çünkü bunda faiz vardır. Kuruduktan sonra satılmasında beis yoktur). (Yaş olan şeylerde). Ancak sütün süt ile satılması caizdir.

(942) ALTINCI KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(943) Muhayyerliğin Delilleri

Alış verişlerde (satan ve alan) birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyerlik hakkı vardır. (yani pişman olabilirler).

Abdullah ibni Ömer (ra)'den Resulüllah (sav) şöyle buyurdu. Satıcı ile müşteriden her biri birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe, arkadaşına karşı muhayyerliktedir (yani muhayyerlik hakkı vardır). Ancak satışın muhayyerli satış olması müstesnadır. (Yani bana bir gün veya üç gün muhayyerlik hakkı ver gibi). [470]

Abdullah ibni Ömer (ra). Ben mü'minlerin emiri Osman (ra)'den Hayberdeki bir malı mukabilinde diğer bir vadide bir mal (bir arazi yahut bir akar) satın aldım. Alış verişi yaptığımız zaman ben topuğumun üzerinde geri döndüm ve nihayet onun evinden dışarı çıktım. Böyle çabuk dışarı çıkmışım, satışı geri almak istemesi korkumdan dolayıdır. O vakit satışta sünnet olan hukuk yolu, satıcı ile müşteri birbirlerinden ayrılıncaya kadar meclis muhayyerliğinde olmaları idi. [471]

Abdullah ibni Ömer (ra)'den Peygamber (sav)'e bir kimse aldatıldığını söyledi. Peygamber (sav) ona, sen bir şey satın almak istediğinde (İslam dininde) aldatmak yoktur, de buyurdu. [472]

(944) Muhayyerlikte Üç Gün Pişmanlık Hakkı Oluşunun Delilleri

Satan ve alan için üç gün muhayyerlik hakkını şart koşabilirler:

---

[470] Buğari, c, 3, sh, 18, bab, 44, Buyû; Müslim, c, 2, sh, 1163, bab, 10, hd, 1531; Ebu Davud, hd, 3454, K, Buyû; Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 536; Nesai, hd, 4477; Nevevi Şerhi Müslim minhac, c, 10, sh, 413, hd, 3731; Tuhfetul Eşraf, 7341; Tirmizi, 26, Buyû; İbni Mace, 17, Ticarat; Darimi, 15, Buyû; Muvatta, 79, Buyû; Ayrıca yine Buğari, 19, 22, 43, 44, 46, 47; Buhari tercümesi ötüken, c, 4, sh, 1954.

[471] Buğari, c, 3, sh, 19, bab, 47, Buyû.

[472] Buhari, c, 3, sh, 19, bab, 48, Buyû; Beyhaki, c, sh, 273; Müslim, hd, 164; Tirmizi, 72, Buyû; İbni Mace, 36, Ticarat; Darimi, 10, Buyû; Müsnedi Ahmed, 202.

Bunun delili: Habbân b. Münkiz hadisi ile sabittir. İbni Ömer ile Enes'in (ra) bir adam bir başkasında bir deve satın aldı ve dört gün süre ile ona muhayyerlik şartını koydu. Resulüllah (sav) satışı iptal edip muhayyerlik üç üç gündür, buyurdu. [473]

Abdullah ibni Ömer (ra)'den, bir adam Peygamber (sav)'e satışlarda kandırıldığını zikretti. Peygamber (sav) ona dedi ki, birisi sana satımı deki, hile ve aldatma yoktur. Sonra sen satın aldığın her bir satılık malda üç gece muhayyersin, buyurdu. [474]

(945) Alıcı Olan Kişi Aldığı Maldan Bir Kusur Görmesinin Delilleri

Alıcı olan kişi aldığı maldan bir kusur görürse onu, geri çevirme hakkı vardır.

Ebu Hureyre (ra)'den Peygamber (sav) hile yapan bizden değil, buyurdu. [475]

Vasile B. Eska (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Sattığı bir malın ayıbını söylemeden satmak hiç kimseye helal değildir. Bu ayıbı bilen kimseye de o ayıbı açıklamamak helal değildir.[476] Başka bir hadiste ise,

Ukbe b. Amr (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Müslüman, müslümanın kardeşidir. Hiçbir müslümanın, kardeşine malının ayıbını açıklamadan satması helal değildir. [477]

Hz. Aişe (ra)'dan, Bir kişi bir köle satın aldı. Sonra kölede bir ayıp bir ayıp görerek köleyi reddetti. Bunun üzerine köleyi satan kişi, sen kölemi çalıştırdın, onun ücreti nerede dedi. Durum hz. Peygamber (sav) arzedilince. Köle kimin zimmetinde ise ücrette ona aittir, buyurdu.[478]

(946) Daldaki Meyve Olgunlaşmadan Satılmasının Delilleri

Daldaki meyve olgunlaşmadan kesinlikle satılması caiz değildir. Ancak olgunluğu görüldüğünde satılması caiz olur.

Abdullah ibni Ömer (ra)'den Resulüllah (sav) meyvenin olgunluğunu görünmedikçe meyveyi satmayı nehyetti, hem satıcıyı hem alıcıyı da menetti. [479]

Enes (ra)'den Peygamber (sav) meyve ortaya çıkmadıkça satışını nehyetti. ortaya çıkması ne demektir? Diye sordu, o kızarması ve sararması demektir. Sonra dedi ki, eğer Allah, meyveyi vermeyecek olursa sizden her hangi bir kimse kardeşinin malını neyin karşılığında almış olacaktır. [480]

---

[473] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu c, 5, sh, 3536; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 386;

[474] Hakim, Beyhaki, Buğari, Müslim, Ebu Davud, Nesai ve Muvatta'da rivayet etmişlerdir. Tuhfetul Fukaha bi tahricihi ve tahkiki ehadisi, c, 2, sh, 82; Mezahibul Erbaa, c, 2, sh, 169; Dört mezhebin fıkhı, c, 3, sh, 246; Buğari, c, 3, sh, 87, bab, 19, İstikrad; Buğari, c, 8, sh, 61, bab, 8, Hayd; Müslim, c, 2, sh, 1165, bab, 12, hd, 1533, Buyû; ; Muvatta, c, 2, sh, 685, bab, 46, hd, 98, Buyû; Ebu Davud, hd, 3459, 3500; Nesai, hd, 4496, bab, 12, Buyû; Müsnedi Ahmed, c, 2, hd, 5271, 5405; Abdurrezzak, fi müsenifihi fi kitab, hd, 15337; İbni Hibban es-Sahih, bab, 11, hd, 5052; Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 13, sh, 50; Fıkhul Menheci tercümesi, c, 3, sh, 133; Buhari tercümesi ötüken, c, 5, sh, 2225.

[475] Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 535, bab, 50, hd, 3452, İcare; Müslim, hd, 164, İman; Tirmizi, 72, Buyû; İbni Mace, 36, Ticarat; Darimi, 10, Buyû; Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 242.

[476] Müsnedi Ahmed, c, 3, sh, 491.

[477] İbni Mace, c, 2, sh, 755, bab, 45, hd, 2246 Ticarat; Neylul Evtar, c, 5, sh, 239.

[478] Müsnedi Ahmed, c, 6, sh, 80.

[479] Ebu Davud, c, 3, sh, 663, 664, 665, bab, 22, hd, 3367; Buğari, c, 3, sh, 31, bab, 82, 83, 84, 85, 86, Buyû; c, 2, sh, 134, bab, 58, Zekat; Müslim, c, 2, sh, 1165, bab, 13, hd, 1534-1536-1539; Müslim şerhi, Minhac Nevevi, c, 10, sh, 418, 419; Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 399; Tuhfetul Eşraf, 8355; Nesai, 28-35, Buyû; İbni Mace, 32, Ticarat; Muvatta, 10, Buyû; Darimi, 21, Buyû; Buhari Tercümesi, ötüken yay, c, 3, sh, 1416.

[480] Buğari, Müslim, Malik ve Nesai rivayet etmişlerdir, Camiul Usul, c, 5, sh, 344.

(947) Yaş Meyvenin Yaşlık Halinde Cinsiyle Satılmasının Delilleri

Yaş meyvenin yaşlık halinde cinsiyle satılması caiz değildir. (Çünkü bunda faiz vardır. Kuruduktan sonra satılmasında beis yoktur). (Yaş olan şeylerde).

Hz. Ömer (ra) Peygamber (sav) Buğdayı buğdayla değiştirmekde riba'dır (faizdir). Meğerki (her iki taraf) ha al ha ver (diyerek peşin alıp versinler), Hurmayı hurma ile satmakta faizdir. Meğerki (her iki taraf) ha al ha ver denilsin. [481]

Abdullah ibni Ömer (ra)'den Resulüllah (sav) Muzâbene satışında nehyetti. Muzâbene satışı yaş hurmayı (Muzâbene yani ağacında miktarını tahmin ederek kilosuz küme şeklinde vermek gibi) ölçekle kuru hurma mukabili satmaktır. Kuru üzümde (yine böyle tahmini ölçekle satmaktır. Başka bir hadiste Abdullah ibni Ömer (ra)'den Resulüllah (sav) Muzâbeneden nehyetti. Muzâbene ağaç üzerindeki yaş hurmayı tahmin edip fazla gelirse benimdir, eksik gelirse tamamlaması bana aittir diyerek ölçekle kuru hurma mukabilinde satmaktır. Abdullah ibni Ömer (ra) Bana Zeyd ibn Sâbit anlattı. Peygamber (sav) Ağaç üzerindeki yaş meyveyi kuruluğun oluşturabileceği kuru hurma miktarını takdir ile (o kadar kuru hurma mukabilinde) satma hususunda ruhsat vermiştir.[482]

(948) Sütün Süt İle Satılmasının Delilleri

Sütün süt ile satılması caizdir. Bunun delilleri, şu şartlarla olması caizdir. Hemen teslim almakla beraber eşit ölçüde olduğu ister verdiğin süt, koyun sütü, öbürü camuş sütü veya inek sütüdür veya keçi sütüdür fark etmez çünkü süt, süttür. Cinslerin değişik olması o sütün varlığına zarar vermez. [483] Yalnız memedeki süt henüz sağılmadıysa onun satışı caiz değildir. Bunun delili şu hadisi şeriftir.

İbni Abbas (ra) Peygamber (sav) Olgunlaşmamış meyvenin dalındayken koyunun yünü koyunun sırtında iken (yani daha kırpılmamış yün) süt memede iken veyahutta sütte bulunan yağı sütün içinde iken satılmasını yasaklamıştır. [484]

Yalnız burada şunu hatırlatmakta yarar vardır. Sütannenin sütünün satışı ise ihtiyaç dolayısıyla çocuğu beslemek için caizdir.[485]

(949) ALTINCI KİTAP İKİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Muhayyerliğin Hükmü

Soru–12- Alış verişlerde (satan ve alan) birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyerlik hakkı yani pişman olmak var mıdır?

Cevap–12- Alış verişlerde satan ve alan birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyerlik hakkı vardır. (yani pişman olabilirler)

Soru–13- Satan ve alan için kaç gün muhayyerlik hakkını şart edebilirler?

Cevap–13-Evet Satan ve alan için üç gün muhayyerlik hakkını şart edebilirler.

---

[481] Müslim, c, 2, sh, 1211, bab, 15, hd, 1587, Müsakat; Buğari, c, 3, sh, 29, bab, 84, Buyû; Ebu Davud, 3348; Tirmizi, hd, 1243; İbni Mace, hd, 2253; Nesai, hd, 4572; Tuhfetul Eşraf, 10630; ; Müslim şerhi, Minhac Nevevi, c, 11, sh, 14.

[482] Buğari, c, 3, sh, 29, 30 bab, 75, Buyû; Sahihi Buhari tercümesi, c, 4, sh, 1996, 1997.

[483] Haşiyetul Beycuri, c, 2, sh, 522.

[484] Neylul Evtar, c, 5, sh, 165.

[485] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 291.

Soru–14- Alıcı olan kişi aldığı maldan bir kusur görürse onu geri çevirme hakkı var mıdır?

Cevap–14-Evet. Alıcı olan kişi aldığı maldan bir kusur görürse onu geri çevirme hakkı vardır.

Soru–15- Daldaki meyve olgunlaşmadan kesinlikle satılması caiz midir?

Cevap–15- Daldaki meyve olgunlaşmadan kesinlikle satılması caiz değildir. Ancak olgunluğu görüldüğünde satılması caiz olur.

Soru–16- Yaş meyvenin yaşlık halinde cinsiyle satılması caiz midir? Çünkü bunda faiz var mıdır? Kuruduktan sonra satılmasında beis var mıdır?

Cevap–16- Yaş meyvenin yaşlık halinde cinsiyle satılması caiz değildir. Çünkü bunda faiz vardır. Kuruduktan sonra satılmasında beis yoktur.

Soru–17- Sütün süt ile satılması caiz midir?

Cevap–17-Evet sütün süt ile satılması caizdir.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(950) ALTINCI KİTAP ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[3 فصل] وَيَصِحُّ السَّلَمُ حَالاًّ وَمُؤَجَّلاً فِيماَ تَكَامَلَ فِيهِ خَمْسُ شَرَائِطَ أَنْ يَكُونَ مَضْبُوطًا بِالصِّفَةِ وَأَنْ يَكُونَ جِنْسًا لَمْ يَخْتَلِطْ بِهِ غَيْرُهُ وَلَمْ تَدْخُلْهُ النَّارُ لِإحَالَتِهِ وَأَنْ لاَيَكُونَ مُعَيَّنًا وَلاَمُعَيَّنٍ ثُمَّ لِصِحَّةِ الْمُسْلَمَ فِيهِ ثَمَانِيَةُ شَرَائِطَ وَهُوَ أَنْ يَصِفَهُ بَعْدَ ذِكْرِ جِنْسِهِ وَنَوْعِهِ بِالصِّفَاتِ الَّتِي يَخْتَلِفُ بِهَا الثَّمَنُ وَأَنْ يَذْكُرَ قَدْرَهُ بِمَا يَنْفِى الْجَهَالَةَ عَنْهُ وَإِنْ كَانَ مُؤَجَّلاً ذَكَرَ وَقْتَ مَحَلِّهِ وَأَنْ يَكُونَ مَوْجُودًا عِنْدَ الْإِسْتِحْقَاقِ فِى الْغَالِبِ وَأَنْ يَذْكُرَ مَوْضِعَ قَبْضِهِ وَأَنْ يَكُونَ الثَّمَنُ مَعْلُمًا وَأَنْ يَتَقَابَضَا قَبْلَ التَّفَرُّقِ وَأَنْ يَكُونَ عَقْدُ السَّلَمِ نَاجِزًا لاَيَدْخُلُهُ خِيَارُ الشَّرْطِ.

(951) ALTINCI KİTAP ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[3 فصل] وَيَصِحُّ السَّلَمُ حَالاًّ وَمُؤَجَّلاً فِيماَ تَكَامَلَ فِيهِ خَمْسُ شَرَائِطَ أَنْ يَكُونَ

Olur-sa
Eğer
Şart-lar
Beş
O selemde
Tamam oldu
O selem ki
Veresiye
Peşin
Selem
Sahih olur
Fasıl
Üçüncü

مَضْبُوطًا بِالصِّفَةِ وَأَنْ يَكُونَ جِنْسًا لَمْ يَخْتَلِطْ بِهِ غَيْرُهُ وَلَمْ تَدْخُلْهُ النَّارُ لِإحَالَتِهِ وَأَنْ

Eğer Onun ih-alesi için Ateş Ona girmez Onun dışında Onunla Karışmaz Cinsi Olur Eğer Sıfatı ile Zabtedilmiş

لاَيَكُونَ مُعَيَّنًا وَلاَمُعَيَّنٍ ثُمَّ لِصِحَّةِ الْمُسْلَمِ فِيهِ ثَمَانِيَةُ شَرَائِطَ وَهُوَ أَنْ يَصِفَهُ بَعْدَ ذِكْرِ

Zikreder Sonra Onu vasfeder Eğer O şartlar Şart-lar Sekiz Onda Selem-in Sıhhatı için Sonra Belirlenmiş Olmamaktan Belirlenmiş Olmaz

جِنْسِهِ وَنَوْعِهِ بِالصِّفَاتِ الَّتِي يَخْتَلِفُ بِهَا الثَّمَنُ وَأَنْ يَذْكُرَ قَدْرَهُ بِمَا يَنْفِي الْجَهَالَةَ عَنْهُ

Onda Bilgisizliği Nefyeder O miktar ki Onun miktarını Zikreder Eğer Fiyatıyla Onunla İhtilaf eder O sıfat ki Sıfatıyla Onun çeşidini Onun cinsini

وَإِنْ كَانَ مُؤَجَّلاً ذَكَرَ وَقْتَ مَحَلِّهِ وَأَنْ يَكُونَ مَوْجُودًا عِنْدَ الْإِسْتِحْقَاقِ فِي الْغَالِبِ

Genelde İstihkakı Yanında Mevcudu varlığı Olur Eğer Onun yerini Vakti-ni Zikretti Veresiye Oldu idi Eğer

وَأَنْ يَذْكُرَ مَوْضِعَ قَبْضِهِ وَأَنْ يَكُونَ الثّمَنُ مَعْلُمًا وَأَنْ يَتَقَابَضَا قَبْلَ التَّفَرُّقِ وَأَنْ يَكُونَ

Olur Eğer Ayrılmadan Önce Teslim alırlarsa Eğer Belirlenmiş Fiyatı Olur Eğer Onun teslimi Bırakıl-acak yer Zikreder Eğer

عَقْدُ السَّلَمِ نَاجِزًا لاَيَدْخُلُهُ خِيَارُ الشَّرْطِ.

Şart Muhayyerlik Ona giremez Kesin Selem-in Akit

(952) ALTINCI KİTAP ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(953) Selemin Hükmü

Selem satışı peşin ve veresiye olarak kendisinde beş şartı tamamlanmasıyla sahih olur.

1- Selemde olan malın sıfatıyla belirlenmiş olmalı.
2- Selemde olan malın başka şeyin cinsine karışmış olmamalı.
3- Selemde olan malın ihale için ateşe girmiş olmamalı.
4- Selemde olan malın, Muayyen belirli olmamalı.
5- Selemde olan malın, Muayyen bir cüzde, parçada olmamalı.

(954) Selemin Sahih Olmasının Şartları

Selemin sahih olması için sekiz şart lazımdır

1- Cinsini, nevi'sini, sıfatını, vasıf edecek. Fiyatıyla muhalif olmayacak.
2- Miktarını zikredecek, bunda bilgisi olacak.
3- Eğer veresiye ise vaktini ve zamanını tayin edecek.
4- Eğer hak ettiği hakkı olan malın genelde mevcut olacak.
5- Teslim edilecek yeri zikredilecek.
6- Fiyatı belirlenmiş olacak.
7- Akit meclisinden ayrılmadan önce teslim alınacak.
8- Selem akdi kesin olacak. Muhayyerlik olmaz, bu muhayyerliğe girmez.

(955) ALTINCI KİTAP ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(956) Selemin Delilleri

Kitaptaki delili:

2/282: Ey iman edenler, süresi belli bir vakte kadar, birbirinizle borçlandığınız zaman onu yazın…[486]

Sünnetteki delili ise şöyledir:

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) Medine'ye geldiğinde insanlar selem suretiyle iki ve üç sene vadeli hurma alış verişi yapıyorlardı. Peygamber (sav) Kim her hangi bir şeyde selem suretiyle alış veriş yaparsa tartısı belli olsun, ölçüsü belli olsun, vadesi belli olsun.[487]

İcmadaki delili ise şöyledir

İbnu'l Münzir şöyle der. Kendisinde ilim bellediğimiz (öğrenip ezberlediğimiz) ilim ehli icma etmiştir. [488]

(957) Selemin Selem Olmasdı İçin Bulunması Gereken Şartlarının Delilleri

Selem satışı peşin ve veresiye olarak kendisinde beş şartı tamamlanmasıyla sahih olur.

(958) A) Selemde Olan Malın Sıfatıyla Belirlenmiş Olmanın Delilleri

---

[486] Bakara suresi, 2/282.
[487] Buğari, c, 3, sh, 44, bab, 2, Selem; Bu hadisi altı hadis imamın beşi rivayet etmiştir; et-Tac, c, 2, sh, 215, babu Selem.
[488] Fıkhul İslami ve edilletuhu, c, 5, sh, 3603; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 437.

Bunun delili ise şu hadisi şeriftir. Abdullah b. Ebi Evfa (ra)'den. Biz Peygamber (sav) zamanında, Ebubekr ve Ömer zamanlarında buğdayı, arpa, kuru, üzüm ve hurmada selem yoluyla muamele yapardık, dedi. [489]

Yani selem yapılan bire malın han yapılan bire malın hangi sıfatla belirtilmişse onunla olmalı. Mesela buğday ise buğdayın sıfatı bilinmeli, arpa ise arpanın, üzüm ise üzümün, hurma ise hurmanın sıfatıyla belirtilmiş olmalıdır ki bunda ihtilaf olmasın.

(959) B) Selemde Olan Malın Başka Şeyin Cinsine Karışmış Olmamanın Delilleri

Yani malın cinsi ne ise o cins üzerine selem yapılır. Eğer buna başka cins karışırsa bu selem sahih değildir. Çünkü selemde aranan sahihlik şartına aykırıdır. Bunun buğday ise o buğdayın cinsi gibi olmalı, mesela kalitede buğdayın birbirine üstünlüğü vardır. Eğer o kişi misal birinci kaliteyle konuşulmuş ve selem akdi yapılmışsa o kişi aynen onu vermelidir. Daha bir ednasıyla (adisiyle) karıştırıp veremez veyahut arpaya karıştırılmış kuşyemi veya misk kokusuna başka kokular karıştırılmış gibi olmamalıdır. Hadiste geçtiği gibi, Arpa, buğday, üzüm ve hurmada selem yapardık. [490] Hadiste anlaşılan her kendi özelliğini muhafaza eder, birisi birisine karıştırılamaz.

(960) C) Selemde Olan Malın İhale İçin Ateşe Girmiş Olmamanın Delilleri

Yani selem yaptığı bir şeyi ateşe koymamış olmalı. Mesela un üzerine selem yapılmışsa, o unu ekmek yapıp nasılsa bu da undan olur deyip ekmeği un yerine veremez veya patatesi pişirip veremez veya yağı eritip veremez. Eğer konuşulan selem malı ateşe girerse bu akid sahih değildir.

(961) Ç) Selemde Olan Malın, Muayyen Belirli Olmamanın Delilleri

Yani selemde olan bir malın belirli bir zamanda bir borç veya borcun bir cüzü bir kısmı ile belirlemiş olmamalı. Çünkü ölçeği belli şeylerde selem yapılır.

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) Medine'ye geldiğinde insanlar selem sûretiyle iki ve üç sene vadeli hurma alış verişi yapıyorlardı. Peygamber (sav) Kim her hangi bir şeyde selem sûretiyle alış veriş yaparsa tartısı belli olsun, ölçüsü belli olsun, vadesi belli olsun.[491]

(962) D) Selemde Olan Malın, Muayyen Bir Cüzde, Parçada Olmamanın Delilleri

Selem yapmak (yani selem akdi yapmak) peşin vermek demektir. Çünkü bir akde selem adının verilmesi re'sülmalın (malın başta) teslim edilmesi dolayısıyladır. Bu gecikecek (yani para verilmeyip gecikirse selem olmaz, o bakımdan sahihde olmaz. Eğer gecikirse bu bir nevi borca karşılık olur ki böylesi bir muamele caiz değildir).

---

[489] Buğari, c, 3, sh, 44, bab, 2, Selem.
[490] Buğari, c, 3, sh, 44, bab, 2, Selem.
[491] Buğari, c, 3, sh, 44, bab, 2, Selem; Bu hadisi altı hadis imamın beşi rivayet etmiştir; et-Tac, c, 2, sh, 215, babu Selem.

Bezzarın bu konuda hadisi şöyledir. Peygamber (sav) Garar (aldatma) satışından ve kâli'nin kâli ile, yani borcun borca satımını ve hazır olanın veresiye satılmasını yasaklamıştır. [492]

(963) Selemin Sahih Olmasının Şartlarının Delilleri

İbni Abbas (ra)'den, Peygamber (sav) Medine'ye geldiğinde insanlar selem sûretiyle iki ve üç sene vadeli hurma alış verişi yapıyorlardı. Peygamber (sav) Kim her hangi bir şeyde selem sûretiyle alış veriş yaparsa tartısı belli olsun, ölçüsü belli olsun, vadesi belli olsun.[493]

Bu hadis ölçüyü, vadeyi ve tartısını içine kapsar.

Abdullah b. Ebi Evfa (ra)'den. Biz Peygamber (sav) zamanında, Ebubekr ve Ömer zamanlarında buğdayı, arpa, kuru, üzüm ve hurmada selem yoluyla muamele yapardık, dedi. [494] Buda şartlarda geçen çeşidi (nevi'yi) beyan eder. Yani buğdaymıdır arpamıdır? Üzümüdür, hurmamıdır? Gibi çeşitler, şartlar bulunan miktar ise mesela mal buğdaymıdır, arpamıdır, 100 kilomudur, 100 grammıdır, metre ile olan şey ise kaç metredir, gibi cinsleriyle miktarını bilmiş olmalıdır. Eğer selem'î yapan taraflarca bu beyan edilip açıklanmazsa bu sahih değildir. [495] Sermayesi peşin olacak. [496]

Teslim edilecek yeri zikredilip bu da kudret sahilinde olmalıdır. (Yani teslim etmeye gücü yetmiş olmalı). [497]

İbni Abbas (ra)'den Peygamber (sav) Ekinlerin biçim zamanına yahud dövülme zamanlarına diye vade belirterek alışveriş yapmayınız. Hafız Zeylai şöyle demektedir. Beyhaki Kitabul Ma'rife'de Şafii yoluyla İbni Abbas (ra)'den şöyle dediğini rivayet etmektedir. Maaşların verileceği zamana, biçim zamanına ve ekinlerin dövülme zamanına diyerek alışveriş yapmayınız. [498]

Bu zamanlarda, Hanefi, Hanbelî ve Şafii'ye göre sahih değildir. Malikilere göre ise caizdir. [499]

(964) ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Selemin Hükmü

Soru–18- Selem satışı peşin ve veresiye olarak kendisinde kaç şartın tamamlanmasıyla sahih olur?

Cevap–18- Selem satışı peşin ve veresiye olarak kendisinde beş şart tamamlanmasıyla sahih olur?

1- Selemde olan malın sıfatıyla belirlenmiş olmalı.
2- Selemde olan malın başka şeyin cinsine karışmış olmamalı.
3- Selemde olan malın ihale için ateşe girmiş olmamalı.
4- Selemde olan malın, Muayyen belirli olmamalı.

---

492 İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 441.
493 Buğari, c, 3, sh, 44, bab, 2, Selem; Bu hadisi altı hadis imamın beşi rivayet etmiştir; et-Tac, c, 2, sh, 215, babu Selem.
494 Buğari, c, 3, sh, 44, bab, 2, Selem; Sahihi buhari tercümesi, Ötüken yay, c, 5, sh, 2074, 2075.
495 İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 440.
496 Büyük Şafii ilmihali, sh, 299.
497 Fıkhul Menheci, c, 3, sh, 165; Dört mezhebin fıkhı, c, 3, sh, 408.
498 Râye, c, 4, sh, 21.
499 İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 5, sh, 445.

5- Selemde olan malın, Muayyen bir cüzde, parçada olmamalı.
Soru-19- Selemin sahih olması için kaç şart lazım dır?
Cevap–19- Selemin sahih olması için sekiz şart lazımdır.

1- Cinsini, nevi' sini sıfatını vasıf edecek. Fiyatıyla muhalif olmayacak.
2- Miktarını zikir edecek, bunda bilgisi olacak.
3- Eğer veresiye ise vaktini ve zamanını tayin edecek.
4- Eğer hak ettiği hakkı olan malın genelde mevcut olacak.
5- Teslim edilecek yeri zikir edilecek.
6- Fiyatı belirlenmiş olacak.
7- Akit meclisinden ayrılmadan önce teslim alınacak.
8- Selem akdi kesin olacak. Muhayyerlik olmaz, bu muhayyerliğe girmez.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(965) ALTINCI KİTAP DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[4 فصل]وَكُلُّ مَاجَازَ بَيْعُهُ جَازَ رَهْنُهُ فِي الدُّيُونِ إِذَا اسْتَقَرَّ ثُبُوتُهَا فِي الذِّمَّةِ وَلِلرَّاهِنِ الرُّجُوعُ فِيهِ مَالَمْ يَقْبِضْهُ وَلاَيَضْمَنُهُ الْمُرْتَهِنُ إِلاَّ بِالتَّعَدِّي وَإِذَا قَبَضَ بَعْضَ الْحَقِّ لَمْ يَخْرُجْ شَيْءٍ مِنَ الرَّاهِنِ حَتَى يَقْضَّى جَمِيعَهُ.

(966) ALTINCI KİTAP DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[4 فصل]وَكُلُّ مَاجَازَ بَيْعُهُ جَازَ رَهْنُهُ فِي الدُّيُونِ إِذَا اسْتَقَرَّ ثُبُوتُهَا فِي الذِّمَّةِ وَلِلرَّاهِنِ

Rehin veren için / Zimmette / Onun / Sabit olunur / Kesinleşir / Ne zaman ki / Borçlarda / Onu rehin etmek / Caiz olur / Onun alış verişi / Caiz olur / O şey ki / Her / Fasıl / Dört-üncü

الرُّجُوعُ فِيهِ مَالَمْ يَقْبِضْهُ وَلاَيَضْمَنُهُ الْمُرْتَهِنُ إِلاَّ بِالتَّعَدِّي وَإِذَا قَبَضَ بَعْضَ الْحَقِّ لَمْ

Hakkı / Bazı / Teslim aldı / Ne zaman ki / Adavet ihmalkarlık / Ancak / Rehin alan / Ona sorumlu değil / Onu teslim almamış / O rehin ki / O rehin de / Dönülür

يَخْرُجْ شَيْءٍ مِنَ الرَّاهِنِ حَتَى يَقْضَّى جَمِيعَهُ.

Onun tamamı Teslim eder Ta ki Rehinden Bir şey Çıkaramaz

(967) ALTINCI KİTAP DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(968) Rehinin Hükmü

Alım ve satımı caiz olan her şeyin rehin vermesinde caizdir. Ne zaman ki zimmette kesinleşmiş borçlarda rehin veren şahıs o rehini alan kişi teslim almadan dönebilir. Rehin alan rehinin (telef olmasından) sorumlu değildir. Ancak (eğer o rehin ihmalkarlık veya düşmanlıkla telef olduysa) o zaman sorumludur. Ne zaman ki (hak sahibi hakkın) bir kısmını teslim alırsa (ona rehinden) hiç bir şey çıkaramaz. Tâ ki (alacağının) tamamını almadıkça. (alacağını tamamen aldığında rehini geri iade eder).

(969) ALTINCI KİTAP DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(970) Rehin'in Delilleri

Rehin'in hükmü, Kur'ân Sünnet ve İcma ile meşrudur.

Kur'ân'ı Kerim'de yüce Allah şöyle buyurmaktadır. Eğer yolcu olup yazacak bir kimse bulamazsanız bu sefer kabzedilen (teslim alınan) bir rehin alınız. [500]

Sünnetteki delil de. Hz. Aişe (ra)'dan Resulüllah (sav) bir Yahudi'den bir miktar buğday ve arpa satınalmış, bunun karşılığında demirden bir zırhı onda rehin bırakmıştır. [501] Başka bir hadiste Hz. Enes (ra)'den, Hz. Aişe (ra)'dan Resulüllah (sav) Medine'de bir Yahudi'ye bir zırh vermiş ve bunun karşılığında aile halkı için arpa almıştır.[502]

İcmadaki delilde şöyledir. Rehin ittifakla caizdir. Çünkü bu borç karşılığında bir vesikadır. [503]

Alım ve satımı caiz olan her şeyin rehin vermesinde caizdir. Ne zaman ki zimmette kesinleşmiş borçlarda rehin veren şahıs o rehini alan kişi teslim almadan dönebilir. Rehin alan rehinin (telef olmasından) sorumlu değildir. Ancak (eğer o rehin ihmalkarlık veya düşmanlıkla telef olduysa) o zaman sorumludur. Ne zaman ki (hak sahibi hakkın) bir kısmını teslim alırsa (ona rehinden) hiç bir şey çıkaramaz. Tâ ki (alacağının) tamamını almadıkça. (alacağını tamamen aldığında rehini geri iade eder).

(971) Alım Ve Satımı Caiz Olan Her Şeyin Rehin Vermesinde Caiz Oluşunu Delilleri

Bunun delili şu ayeti kerimedir.

…Allah alışverişi helal faizi haram kılmıştır… [504] Başka bir ayette ise,

…Alışveriş yaptığına da şahit tutunuz… [505] Diğer bir ayette ise,

[500] Bakara suresi, 2/283.
[501] Buğari, c, 3, sh, 115, bab, 2, K, Rehin; Müslim, c, 2, sh, 1126, bab, 234, hd, 1603, K, Rehin;
[502] Buğari, c, 3, sh, 115, bab, 2, K, Rehin; Nesai'de bu hadisi rivayet etmiş, İbni Mace, c, 2, sh, 815, bab, 1, hd, 2436, K, Rehin.
[503] Fıknul İslami ve edilletuhu, c, 6, sh, 4210.
[504] Bakara suresi, 2/275.
[505] Bakara suresi, 2/282.

Öyle adamlar vardır ki onları ne bir ticaret ne bir alışveriş onlar Allah'ı anmakta alıkoymaz. [506]

Bu ayetler alışverişin meşruluğunu gösteriyor.

Rehinin delili Rabbimizin şu buyruğudur.

Eğer yolculukta olup yazacak bir kimse bulamazsanız, bu sefer kabzedilen (teslim alınan) bir rehin alınız… [507] Buyruğudur.

(972) Rehin Zimmette Kesinleşmiş Borçlarda Oluşunun Delilleri

Bunun delili şu ayeti kerimedir. Her nefis kazandığı şeye karşılık rehindir. [508]

Eğer yolculukta olup yazacak bir kimse bulamazsanız, bu sefer kabzedilen (teslim alınan) bir rehin alınız… [509]

Buhari ve Müslimde Hz. Aişe'nin rivayet ettiği hadisi şerifte. Resulüllah (sav) Medine'de bir Yahudi'ye bir zırh vermiş ve bunun karşılığında aile halkı için arpa almıştır.[510]

Geçen ayeti kerime ve hadisi şeriflerde anlaşılan borç kesinleşmiş borçtur. Eğer kesinleşmesi sabit omazsa rehin edilmesi sahih olmaz. [511]

(973) Rehini Alan Kişi Teslim Almadan Dönebileceğinin Delilleri

Çünkü rehin teslim almakla gerçekleşir. Cenabı mevlamaız celle ve ala şöyle buyurur.

Yolculukta olur da, yazacak kimse bulamazsanız (borca karşılık) alınmış bir rehin de yeterlidir. Birbirinize bir emanet bırakırsanız, emanet bırakılan kimse emaneti sahibine versin ve (bu hususta) Rabbi olan Allah'tan korksun. Şahitliği, bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse, bilsin ki onun kalbi günahkârdır. Allah yapmakta olduklarınızı bilir.[512]

Darekutni ve Hakimin rivayetinde. Rehine binilir, sütü sağılır. [513]

Yani hadiste anlaşılan şudurki kişi almış olduğu Rehineden faydalanması helaldır.

Ebu Hüreyre (ra)'den, peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Binek rehin olduğu takdirde ona yapılacak masraf karşılığında ona binilir. Aynı şekilde sağmal bir hayvan rehin olduğu takdirde ona yaptığı masraf karşılığında sütünü içebilir. Binen ve sütünü içerek ondan yararlanan kimseye de bunun masrafını karşılamak düşer. Bu hadisi Ahmed, Buhari, Ebu Davud, Tirmizi, İbni Mace rivayet etmiştir. [514]

Yine başka bir hadiste, Yine Ebu Hüreyre (ra)'den, peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Rehin alan kişi aldığı rehine biner sütünden içerse o bindiği ve sütünü içtiği hayvanın nafakası ona aittir. Bu hadisi Buğari, Tirmizi ve Ebu Davud rivayet etmiştir.[515]

(974) Rehin Alan Rehinin (Telef Olmasından) Sorumlu Olmadığının Delilleri

---

[506] Nur suresi 24/29.
[507] Bakara suresi, 2/283.
[508] Müddesir suresi 74/38.
[509] Bakara suresi, 2/283.
[510] Buğari, c, 3, sh, 115, bab, 2, K, Rehin; Müslim, c, 2, sh, 1226, bab, 24, hd, 1603; Nesai'de bu hadisi rivayet etmiş, İbni Mace, c, 2, sh, 815, bab, 1, hd, 2436, K, Rehin.
[511] Ğayetul Eğyar, c, 1, sh, 163.
[512] Bakara suresi, 2/283.
[513] İslam fıkhı ansiklopedisi c, 6, sh, 334.
[514] Neylu Evtar, c, 5, sh, 263.
[515] Et-Tac, c, 2, sh, 216.

Bunun delili; Şafii ve Darekutni Ebu Hüreyre (ra)'den peygamber (sav) şöyle buyurmuştur. Rehin edilen mal, onu rehin veren sahibinin (mülkiyetinden) çıkartılarak alınkonulmaz. O malın menfaatide sahibine aittir, zararıda onun üzerindedir. [516]

Hadiste anlaşılan rehin alan kişiye telef olan rehinden dolayı borcu sakıt (düşmez) olmaz. Ancak ihmalkârlık neticesinde telef olduysa o zaman borcu düşer. [517]

(975) Borcun Tamamı Ödenmedikçe Rehin Geri Verilmeyeceğinin Delilleri

Hak sahibi hakkın bir kısmını teslim alırsa rehini veremez. Taki alacağının tamamını alınca teslim eder. Asıl itibarıyla rehin alınmasının amacı borcunu temlik etmesi içindir. (Çünkü eğer rehin alan kişi rehini yanında tutuyor ki borcu ödenmezse ya borcunu yerine satar veya parasını alır. Onun için borcun tamamı ödenmeden rehin verilmez). Çünkü borcun tamamına karşı alınmış bir vesikadır. Onun için ondan herhangi bir cüz ayrılamaz taki bütün borç ödeninceye kadar. Bu borç yazışmalı kölenin duruma benzer ki bütün taksitlerini ödemedikçe efendisi onu azad etmiyor. İbni Münzir'in iddia edip bunun üzerine icma vardır, diyor. [518]

Cumhur ulema; Şafii, Maliki ve Hanbelîlere göre diğer vesikaların mucibi (gereği) ne ise rehinin mucibi de odur. Bu mucip ise rehin vasıtası ile mürtehin (rehin alan) alacağı, merhun (rehinedilmiş) olan ayn üzerine taaluk eder ve alacağının merhunun (rehnedilmişin) maliyetinden ödenmesini isteme hakkı sabit olur. Bu ayn satılır ve murtehin (rehni alanın) öncelikle hakkını alma hakkına sahip olur. [519]

Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Rehin edilen mal, onu rehneden sahibinden alıkonulmaz. Rehnedilen malın menfaatinde yararlanır, verdiği zararı öder, yani rehin hapsolunmaz, demektir. [520]

(976) ALTINCI KİTAP DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Rehinin Hükmü

Soru–20- Alım ve satımım caiz olan her şeyin rehin vermesinde caiz olur mu?

Cevap–20- Alım ve satımım caiz olan her şeyin rehin vermesinde caizdir.

Soru–21- Zimmette kesinleşmiş borçlarda rehin veren şahıs o rehini alan kişi teslim almadan dönebilir mi?

Cevap–21- Ne zaman ki zimmette kesinleşmiş borçlarda rehin veren şahıs o rehini alan kişi teslim almadan dönebilir.

Soru–22- Rehin alan rehinin telef olmasından sorumlu olur mu?

Cevap–22- Rehin alan rehinin (telef olmasından) sorumlu değildir. Ancak (eğer o rehin ihmalkârlık veya düşmanlık sebebiyle telef olduysa) o zaman sorumludur.

Soru–23- Ne zaman ki hak sahibi hakkı bir kısmını teslim alırsa o rehinden her hangi bir şey o rehin sahibine çıkarıp verebilir mi?

---

[516] Fıkhul İslami edilletuhu, c, 6, sh, 4209; Neylu Evtar, c, 5, sh, 265.
[517] Haşiyetul Beycuri, c, 1, sh, 539; Kifayetul Ağyar, c, 1, sh, 163.
[518] Kifayetul Ağyar, c, 1, sh, 164.
[519] İslam fıkhı ansiklopedisi c, 6, sh, 334.
[520] Fıkhul İslami edilletuhu, c, 6, sh, 4281.

Cevap–23- Ne zaman ki hak sahibi hakkın bir kısmını teslim alırsa (ona rehinden) hiç bir şey çıkaramaz. Ta ki (alacağının) tamamını almadıkça, (alacağını tamamen aldığında rehini rehin aldığı kişiye geri iade eder).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(977) ALTINCI KİTAP BEŞİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[5 فصل] وَالْحَجْرُ عَلَى سِتَّةِ الصَّبِيُّ وَالْمَجْنُونُ وَالسَّفِيهُ الْمُبَذِّرُ لِمَالِهِ وَالْمُفْلِسُ الَّذِى ارْتَكَبَتْهُ الدُّيُونُ وَالْمَرِيضُ فِيمَا زَادَ عَلَى الثُّلُثِ وَالْعَبْدُ الَّذِى لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فِى التِّجَارَةِ وَتَصَرُّفُ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ وَالسَّفِيهِ غَيْرُ صَحِيحٍ وَالتَصَرُّفُ الْمُفْلِسِ يَصِحُّ فِى ذِمَّتِهِ دُونَ أَعْيَانِ مَالِهِ وَتَصَرُّفُ الْمَرِيضِ فِيمَا زَادَ عَلَى الثُّلُثِ مَوْقُفٌ عَلَى إِجَازَةِ الْوَرَثَةِ مِنْ بَعْدِهِ وَتَصَرُّفُ الْعَبْدِ يَكُونُ فِى ذِمَّتِهِ يُتْبَعُ بِهِ إِذَا عُتِقَ.

(978) ALTINCI KİTAP BEŞİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[5 فصل] وَالْحَجْرُ عَلَى سِتَّةِ الصَّبِيُّ وَالْمَجْنُونُ وَالسَّفِيهُ الْمُبَذِّرُ لِمَالِهِ وَالْمُفْلِسُ

İflas eden | Onun malı için | Lüzunsuz sarfeden | Sefih | Deli | Sabi (çocuk) | Altı | Üzerine | Menetme | Fasıl | Beş-inci

الَّذِى ارْتَكَبَتْهُ الدُّيُونُ وَالْمَرِيضُ فِيمَا زَادَ عَلَى الثُّلُثِ وَالْعَبْدُ الَّذِى لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فِى

O köle için | İzin ve-rilmiyor | O köle ki | Köle | Üçte bir | Üzerine | Artırdı | O hasta ki | Hasta olan | Borçlar | Ona kafi gelmiyor | O iflas ki

التِّجَارَةِ وَتَصَرُّفُ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ وَالسَّفِيهِ غَيْرُ صَحِيحٍ وَالتَصَرُّفُ الْمُفْلِسِ يَصِحُّ

Sahih olur | İflas eden | Tasarruf | Sahih | Değil | Sefih | Deli | Sabi | Tasarruf | Ticarette

فِى ذِمَّتِهِ دُونَ أَعْيَانِ مَالِهِ وَتَصَرُّفُ الْمَرِيضِ فِيمَا زَادَ عَلَى الثُّلُثِ مَوْقُوفٌ عَلَى إِجَازَةِ

Zimmette / Başka / Muayyen belirli / O iflas edenin malı / Tasarruf / Hasta / O hasta ki / Arttı / Üzerine / Üçte bir / Durdurulmuş / Üzerine / İzin

الْوَرَثَةِ مِنْ بَعْدِهِ وَتَصَرُّفُ الْعَبْدِ يَكُونُ فِى ذِمَّتِهِ يُتْبَعُ بِهِ إِذَا عُتِقَ.

Varis-lerin / Ondan sonra / Tasarruf / Köle-nin / Olur / Onun zimmetinde / Tabi olundu / O köle ile / Ne zaman ki / Azat olunur

(979) ALTINCI KİTAP BEŞİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(980) Hacr'ın Hükmü

Hacr (yasaklama) altı (kişi) üzerine konulur:

1- Sabi (çocuk).
2- Deli.
3- Sefih malını lüzumsuz harcaması,
4- Müflis (iflas eden) o kimse ki parası borcuna kâfi gelmiyor.
5- Hasta olan kişi ki malının üçte birinden fazlasını (sarf eden kişi).
6- Köle o kimse ki efendisi ticaretine izin vermiyor.

Sabinin, delinin ve sefihin tasarrufları sahih değildir. İflas edenin zimmetindeki tasarrufu (sahihtir) Muayyen malın (tasarrufu sahih değildir.) Hastanın tasarrufunda malının üçte birinin fazlası için varislerin izni gerekir. Bundan sonra kölenin tasarrufu ise kölenin zimmetindeki mal kölenindir. Azat edildiği zaman (tasarruf edebilir).

(981) ALTINCI KİTAP BEŞİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(982) Hacr'ın Delilleri

Hacr'ın hükmü; (Tasarrufları kısaltmak) Hacr (yasaklama tasarrufları kısaltmak) altı kişinin üzerine hacr konulur. Bunun delilleri ise şöyledir.

Harcın meşruluğuna delalet edebilecek üç ayeti kerime nazil olmuştur. [521]

Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı aklı ermezlere (reşit olmayanlara, sefihlere) vermeyin; o mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.[522]

Dikkat edilirse Allah teala sefihlere veli olan bir kimsenin o malı sefihlere teslim etmesinin yasaklamıştır. Çünkü ayette geçen sefih kelimesini mübezzir (savurgan harcadığının hesabını bilmeyen) yani bu gibi küsmelere veli olduğunuz zaman mallarınızı onlara teslim etmeyin ki bu gibi kimseler ne harcadıklarının hesabını kitabını bilmezler. Başka bir ayette ise şöyledir.

---

[521] Fıkhul İslami edilletuhu, c, 6, sh, 4462.
[522] Nisa suresi 4/5.

Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri (gözetip) deneyin, eğer onlarda akılca bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin…[523]

Dikkat edilirse Allah teala; Yetimlerin mallarını korumaları için denenmesini emrediyor ve rüştlük çağını şart koşuyor. Çünkü o çocuk henüz çocuktur alışveriş yapmayı, taarruf etmeyi bilmediği için ona malın teslim edilmemesini emrediyor.

Başka bir ayette ise şöyle buyuruyor. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın, Rabbinden korksun ve borcunu asla eksik yazdırmasın. Şayet borçlu sefih veya aklı zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise, velisi adaletle yazdırsın. [524]

İmamı Şafii bu ayeti kerimede geçen sefih kelimesinin mübezzir (savurgan), zayıf kelimesini küçük çocuk ile akli dengesi yerinde olmayan yaşlı şeklinde bizzat yazdıramayan kimseyi de akli dengesi yerinde bulunmayan kişi olarak tefsir etmiştir. [525]

Başka ayette ise sefih veya mübezzir hakkında şöyle buyuruyor. Çünkü savurganlar şeytanın kardeşleridir. [526]

Sünnetteki delil ise şöyledir: Ka'b b Malik (ra)'den, Peygamber (sav)'in, Muaz'ın malını hacr altına alıp üzerindeki bir borç sebebiyle malı sattığı sabittir. Bu hadisi Darekutni rivayet etmiş, Beyhaki ve Hakim'de sahih olduğunu söylemişlerdir.[527]

Başka bir hadiste ise şöyledir. Urve b. Zübeyr (ra)'den, İmamı Şafii'nin Müsned'inde rivayet edilmiştir. Hz Osman (ra)'da savurganlığı sebebiyle Abdullah b. Cafer'i hacr altına almıştır. [528]

(983) Hacr'ın Meşru Oluşun Ve Hikmetinin Delilleri

Hacr'de gerçek manada insanın haysiyetinin yok edilmesi diye bir şey söz konusu değildir. Hacr, bir merhamet, bir maslahat, bir koruma ve bir dayanışmadır. Çünkü hacr altına alınan kimse için bir merhamettir. [529]

Yani İslam o kişiye acıyor, şefkat ve merhamet gösteriyor. Mesela sefih malının harcmasını bilmiyor, din ise malı boşuna ve gereksiz yere harcanmasın diye o kişiyi tasarruftan menediyor ki, o menhiyat onun malının korunması içindir. Mesela başka bir misal bir çocuk, çocuktur nasıl ve nereye harcayacağını bilmiyor, İslam ona şefkat ve merhamet kanatlarını açıyor onun malını muhafaza altına alıyor, taki o çocuk onu sarfetmesini bilinceye kadar koruyor. Bunun neresinde insan haysiyeti yok ediliyor, dolayısıyla o şeref ve haysiyetini koruyor onu gerçek manada kendisine iade ediyor. Yoksa o çocuk veya sefih veya deli o parasını, malını mülkünü, saçıp savurarak yok edecekler, bunların aklı tasarruf etmeğe yetmediği için bu mallar koruma ve teminat altında kalıyor. Nitekim, çocuk ergenlik çağına erdiğinde, sefih sefihlikten çıktığında, deli, delilikten kurtulduğu zaman, malları kendilerine iade edilir.

(984) Sabinin Tasarruftan Menedilmesinin Delilleri

---

523 Nisa suresi 4/6.
524 Bakara suresi, 2/282.
525 Fıkhul İslami edilletuhu, c, 6, sh, 4463; Ahkamul Kur'an tercümesi, sh, 307.
526 İsra suresi 17/27.
527 NeyluL Evtar, c, 5, sh, 275.
528 NeyluL Evtar, c, 5, sh, 276, 277..
529 İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 504, 505.

Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri (gözetip) deneyin, eğer onlarda akılca bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin…[530]

Yani o çocuk ergenlik rüşt çağında ise malları kendilerine teslim edilir. Teslim ederken şahit tutulması emri veriyor, şöyleki:

…Mallarını kendilerine verdiğiniz zamanda karşılarında şahit bulundurun…[531]

Ebu Davud'un süneninde kaydedildiğinde göre: Bu ise ancak ergenlik çağından sonra gerçekleşir. [532]

Hz. Ali (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kalem üç kişiden kaldırılmıştır.

1- Uyanıncaya kadar uykuda olanın,
2- İhtilam olmayıncaya kadar sabi olanın,
3- Akıllanmayıncaya kadar deli olanın, [533]

Başka bir hadiste ise şöyle rivayet edilir. Hz. Ali (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İhtilamdan sonra yetimlik yoktur. [534] Başka bir hadiste ise:

Hz. Aişe (ra)'dan rivayet edilmiştir. Hayız gören ve baliğa olan bir kadının namazı. Ancak başını örtmesiyle kabul olur. [535] Bu deliller hepsi çocuk hakındadır.

(985) Sefihin Tasarruftan Menedilmesinin Delilleri

Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı aklı ermezlere (reşit olmayanlara, sefihlere) vermeyin; o mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.[536]

Başka bir ayette ise şöyle buyuruyor. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın, Rabbinden korksun ve borcunu asla eksik yazdırmasın. Şayet borçlu sefih veya aklı zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise, velisi adaletle yazdırsın. [537]

Velisi omayan kişinin velisi ululemrdir. [538]

Taberani sahih bir isnat ile rivayetine göre: Aranızdaki sefihlerin elini tutunuz (tasarruflarına engel olunuz) diye buyurmaktadır. [539]

Başka bir hadiste ise şöyledir. Urve b. Zübeyr (ra)'den, İmamı Şafii'nin Müsned'inde rivayet edilmiştir. Hz Osman (ra)'da savurganlığı sebebiyle Abdullah b. Cafer'i hacr altına almıştır. [540]

(986) Delinin Tasarruftan Menedilmesinin Delilleri

Hz. Ali (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kalem üç kişiden kaldırılmıştır.

1- Uyanıncaya kadar uykuda olanın,
2- İhtilam olmayıncaya kadar sabi olanın,
3- Akıllanmayıncaya kadar deli olanın, [541]

---

530 Nisa suresi 4/6.
531 Nisa suresi 4/6.
532 İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 509, 510.
533 Ebu Davud, c, 4, sh, 56, bab, 17, hd, 4403, K, Hudud.
534 Neylul Evtar, c, 5, sh, 279.
535 Tirmizi, c, 2, sh, 215, 216, hd, 377, K, Salat; Ebu Davud, c, 1, sh, 421, 216, bab, 132, hd, 641, K, Salat; İbni mace, c, 1, sh, 214, 215, bab, 132, hd, 655, K, Taharet; Müsnedi Ahmed, c, 6, sh, 150, 218, 259.
536 Nisa suresi 4/5.
537 Bakara suresi, 2/282.
538 Tirmizi, 1102.
539 İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 528.
540 NeyluL Evtar, c, 5, sh, 276, 277.
541 Ebu Davud, c, 4, sh, 56, bab, 17, hd, 4403, K, Hudud.

(987) İflas Edenin Tasarruftan Menedilmesinin Delilleri

Bununla igili deliller ise şöyledir: Eğer borçlu darda ise bir kolaylığa erişinceye kadar (ona) mühlet verin. Eğer bilirseniz, alacağınızı tasadduk edip bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır. [542]

Ebu said el-Hudri (ra) şöyle rivayet etmiştir. Hz. Peygamber (sav) zamanında satın aldığı bir malda zarar etti, borçları çoğaldı. Hz. Peygamber (sav) o kişiye sadaka verilmesini tavsiye etti. Fakat verilen sadakalar borcunu ödeyecek miktara ulaşmadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) o kişinin alacaklılarına şöyle buyurdu. Bulduğunuzu alın sizin için bulduğunuzdan fazlası yoktur. Buğari hariç bir cemaat bu hadisi rivayet etmiştir. [543]

Amr b. Eş-Şerid (ra)'den, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: Ödeyebilecek gücü olan kimsenin ödemeyi savsaklaması bir zulümdür. Böyle bir kimsenin şikayet edilmesi de, cezalandırılması (hapsedilmesi) de helaldır. [544]

Ka'b b Malik (ra)'den, Peygamber (sav)'in, Muaz'ın malını hacr altına alıp üzerindeki bir borç sebebiyle malı sattığı sabittir. Bu hadisi Darekutni rivayet etmiş, Beyhaki ve Hakim'de sahih olduğunu söylemişlerdir.[545] Yine bir hadiste varid olmuştur ki: Müflis (iflas eden)in kim olduğunu bilirmisiniz? Sorusuna (sahabeler) Allah ve Resulü bilir dediler. Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kıyamet gününde adam haccıyla, zekâtıyla, orucuyla gelirki. Fakat (bu adam) onu öldürmüş, ona sövmüş, buna dövmüş, onun hakkını yemiş bunu hakkını gonun hakkını yemiş bunu hakkını gaspetmiş olarak gelir bu kişinin iyiliklerinden alınır hak sahibine verilir. Taki o kişinin hiçbir şeyi kalmıyor o zaman onun hiçbir şeyi kalmıyor o zaman onun günahı ona yükletilerek sonra ateşe atılır. O gün ne dinar ve nede dirhem geçerli değildir: Onun iyilikleri alınır kötülükleri üzerine atılır. Beyhaki zikretmiştir. [546]

(988) Ölüm Döşeğinde Yatan Hastanın Tasarruftan Menedilmesinin Delilleri

Sad b. Ebi Vakkas (ra)'den şöyle rivayet ediliyor. Veda haccı senesinde ağır bir hastalığa yakalandım. Hz. Peygamber (sav) arasıra beni ziyarete gelirdi. Bir defasında dedim ki Ey Allah'ın Resulü (sav) gördüğün gibi ağır bir hastalığa yakalandım. Benim bir tek kızımdan başka varisim yoktur. Malımın üçte ikisini tasadduk edeyim mi? Hayır. Yarısını tasadduk edeyim mi? Hayır. Üçte birini tasadduk edeyim mi? Hayır. Üçte biride çok, fakat üçte birini tasadduk edebilirsin. Senin varislerini zengin bırakman onları fakir bırakmandan el avuç açmalarından daha hayırlıdır, buyurdu. [547]

(989) Kölenin Tasarruftan Menedilmesinin Delilleri

Köle o kimsedir ki efendisi onun ticaret yapmasına izin vermiyor. Sabinin, delinin ve sefihin tasarrufları sahih değildir. İflas edenin zimmetindeki (tasarrufu) sahihtir. Muayyen

---

[542] Bakara suresi, 2/280.
[543] NeyluL Evtar, c, 5, sh, 272; Büyük Şafii fıkhı, c, 4, sh, 349.
[544] NeyluL Evtar, c, 5, sh, 271.
[545] NeyluL Evtar, c, 5, sh, 275.
[546] Haşiyetul Beycuri, c, 1, sh, 543.
[547] Buğari, 1233; Müslim, 1628.

(belirli) malın (tasarrufu sahih değildir). Hastanın tasarrufunda malının üçte birinin fazlası için varislerin izni gerekir. Bundan sonra kölenin tasarrufu ise kölenin zimmetindeki mal kölenindir. Azat edildiği zaman (tasarruf edebilir). [548]

(990) ALTINCI KİTAP BEŞİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Hacr'ın Hükmü

Soru–24- Hacir (yasaklama) kaç kişinin üzerine konulur.

Cevap–24- Hacir (yasaklama) altı (kişi) üzerine konulur.

1. Sabi (çocuk).
2. Deli.
3. Sefih malını lüzumundan fazlasını harcayan,
4. Müflis (iflas eden) o kimse ki parası borcuna kâfi gelmiyor.
5. Hasta olan kişi ki malının üçte birinden fazlasını (sarf eden kişi).
6. Köle o kimse ki efendisi ticaretine izin vermiyor.

Soru–25- Sabinin, delinin ve sefihin tasarrufları (yani harcamada bulunmaları) sahih olur mu?

Cevap–25- Sabinin, delinin ve sefihin tasarrufları sahih değildir.

Soru–26- İflas edenin zimmetindeki tasarrufu sahih olur mu?

Cevap–26- İflas edenin zimmetindeki tasarrufu (sahihtir) Muayyen malın (tasarrufu sahih değildir.)

Soru–27- Hastanın tasarrufunda malının ne kadarı tasarruf etmesi gerekir?

Cevap–27- Hastanın tasarrufunda malının üçte birinin fazlası için varislerin izni gerekir.

Soru–28- Kölenin tasarrufu nasıl olur?

Cevap–28- Kölenin tasarrufu ise kölenin o kölenin zimmetindeki mal kölenindir. Azat edildiği zaman (tasarruf edebilir).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(991) ALTINCI KİTAP ALTINCI BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[6 فصل] وَيَصِحُّ الصُّلْحُ مَعَ الْإِقْرَارِ فِى الْأَمْوَالِ وَمَا أَفْضَى إِلَيْهَا وَهُوَ نَوْعَانِ إِبْرَاءٍ وَمُعَاوَضَةٍ فَالْإِبْرَاءُاقْتِصَارُهُ مِنْ حَقِّهِ عَلَى بَعْضِهِ وَلَايَجُوزُ تَعْلِقُهُ عَلَى شَرْطٍ وَالْمُعَاوَضَةُ عُدُولُهُ عَنْ حَقِّهِ إِلَى غَيْرِهِ وَيَجْرِى عَلَيْهِ حُكْمُ الْبَيْعِ وَيَجُوزُ لِلْإِنْسَانِ أَنْ يُشْرِعَ رَوْشَنًا فِى طَرِيقٍ نَافِذٍ بِحَيْثُ لَايَتَضَرَّرُ الْمَارُّ بِهِ وَلَايَجُوزُ فِى الدَّرْبِ الْمشْتَرَكِ إِلاَّ بِإِذْنِ الشُّرَكَاءِ وَيَجُوزُ تَقْدِيمُ الْبَابِ فِى الدَرْبِ الْمُشْتَرَكِ وَلَايَجُوزُ تَأْخِرُهُ إِلاَّ بِإِذْنِ الشُّرَكَاءِ.

---

[548] Haşiyetul Beycuri, c, 1, sh, 545, 546, 547, 548; Kifayetul Ağyar, c, 1, sh, 165, 166, 167; Şerhi ibni Kasım, sh, 43.

(992) ALTINCI KİTAP ALTINCI BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[6 فصل] وَيَصِحُّ الصُّلْحُ مَعَ الْإِقْرَارِ فِى الْأَمْوَالِ وَمَا أَفْضَى إِلَيْهَا وَهُوَ نَوْعَانِ إِبْرَاءٍ

İbra (bağışlamak) 2 Kısımdır O sulh Ona Vermek O sulh ki Mallar-da Karar-la Beraber Sulh (barışma) Sahih olur Fasıl Altı-ncı

وَمُعَاوَضَةٍ فَالْإِبْرَاءُ اقْتِصَارُهُ مِنْ حَقِّهِ عَلَى بَعْضِهِ وَلَايَجُوزُ تَعْلِقُهُ عَلَى شَرْطٍ وَالْمُعَاوَضَةُ

Muavedeye gelince bir şart Üzerine Onu talik edemez Caiz olmaz Onun bazısı Üzerine Onun hakkında O ibraa Kısaltılır İbraa gelince Yer-ine

عُدُولُهُ عَنْ حَقِّهِ إِلَى غَيْرِهِ وَيَجْرِى عَلَيْهِ حُكْمُ الْبَيْعِ وَيَجُوزُ لِلْإِنْسَانِ أَنْ يُشْرِعَ رَوْشَنًا

Saçak Cadde-ye açılır Eğer İnsan için Caiz olur Alış veriş Hüküm Onun üzerine Cari olur Onun dışında Onun hakkından O-ndan vazgeçer Düşmanlıkta

فِى طَرِيقٍ نَافِذٍ بِحَيْثُ لَايَتَضَرَّرُ الْمَارُّ بِهِ وَلَايَجُوزُ فِى الدَّرْبِ الْمُشْتَرَكِ إِلَّا بِإِذْنِ

İzni ile Ancak Müşterek Sokakta Caiz olmaz Onunla Geçme Zarar vermez Şöyle ki Geçme yeri Yol-lar-da

الشُّرَكَاءِ وَيَجُوزُ تَقْدِيمُ الْبَابِ فِى الدَّرْبِ الْمُشْتَرَكِ وَلَايَجُوزُ تَأْخِرُهُ إِلَّا بِإِذْنِ الشُّرَكَاءِ.

Ortaklar-ın İzniyle Ancak Onu tehir etmesi Caiz olmaz Müşterek Sokakta Kapı Takdim eder Caiz olur Ortaklar-ın

(993) ALTINCI KİTAP ALTINCI BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(994) Sulh (Barıştırmanın) Hükmü

Sulh (barıştırma) ödenmesi gereken mallarda ikrar (kabul)'la sahih olur.O da iki kısımdır. İbra ve muavede.

İbraya gelince bu ibra hakkın bir kısmından vazgeçmedir. Bu vazgeçtiği haktan ta'lik (bir şarta bağlamak) şartıyla caiz değildir.

Muavede'ye gelince (alacaklı kişi alacağına karşı) onun yerine (o belde de bulunması mümkün) olan başka bir şeyi (alacağı) hakkın yerine (almaktır).

Alış verişte cari (geçerli) olanın hükmü (sulhta da geçerlidir).

Bir insan için gelip geçen caddeye (veya sokağa) geçişe zarar vermeyecek (bir şekilde) saçak (veya balkon) bırakması caizdir. (Yalnız) ortaklaşa (kullanılan bir ara) sokağa ortaklardan izin almadan (o sokaktan yararlanmak) caiz değildir. Ancak ortak (komşular) izin verirlerse caiz olur.

Müşterek (kullanılan bir) yolda (kapısını sokağa daha yakın bir yere) Ön (tarafa açması) caizdir. Ama önceden kapısını ön tarafa açmış fakat daha sonra) arka (taraftaki) sokak müşterek (olarak kullanılan) sokağa ortak (komşuların) izni olmadan arka (taraftaki) sokağa (kapı açmak) caiz değildir. (İzin verirlerse caizdir).

(995) ALTINCI KİTAP ALTINCI BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(996) Sulh'un (Barıştırmanın) Delilleri

Sulh'un (barıştırmanın) hükmü: Sulh Kitap, sünnet ve icma ile meşrudur. [549]

Sulh'un kitaptaki delili

Yüce Allah'ın karı koca arasındaki sulhun meşruiyetinden sözederken şöyle buyurur: Şayet bir kadın kocasının uzaklaşmasından (yatağını terk etmesinden, nafakasını ihmal göstermesinden) yahut yüz çevirmesinden korkarsa, sulh ile aralarını düzeltmelerinde her ikisinede vebal yoktur. Sulh daha hayırlıdır. [550] Ayetindeki sulh daha hayırlıdır şeklinde varid olan ifadedir.

Sulh'un sünnetteki delili

Abdullah b. Amr ibni Avf (ra) Peygamber (sav) Bir haramı helal bir helalide haram kılan müstesna sulh Müslümanlar arasında caizdir. [551]

Sulh'un icmadaki delili

Ehli ilmin ittifakı ile sulhun meşruluğunda icma etmişlerdir.[552]

Ümmi gülsüm (ra)'dan Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İnsanların arasını iyileştirip düzelten ve bunun için hayır maksadıyla söz ulaştıran veya hayır kasdıyla söz söyleyen kimse yalancı değildir, buyurdu. [553]

(997) Sulhun Çeşitlerini Beyan Eden Ayetler Ve Hadisler

Mesela şu ayeti kerimelerin her biri sulhun çeşitlerini beyan eder.

1- Eğer onlar barışa (sulh'a) meylederse sende barışa yanaş, Allah'a tevekkül et.[554] Bu ayet devletlerarası sulhu gösterir. Hudeybiyye sulhu gibi.
2- Eğer mü'minlerden iki iki grup birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin. [555] Bu Müslümanlardan iki gurup arasındaki sulhu (barışı) beyan eder.
3- Şayet bir kadın kocasının uzaklaşmasından (yatağını terk etmesinden, nafakasını ihmal göstermesinden) yahut yüz çevirmesinden korkarsa, sulh ile aralarını düzeltmelerinde her

[549] Fıkhul İslami ve edilletuhu, c, 6, sh, 4330.
[550] Nisa suresi, 4/128.
[551] Tirmizi, c, 3, sh, 634, 635, bab, 17, hd, 1352, Ahkam; İbni mace, c, 2, sh, 788, bab, 23, hd, 2353, Ahkam; Ebu Davud, c, 4, sh, 19, 20, bab, 12, hd, 3594, Ukdiye; Ayrıca Hakim ve İbni hibban bu hadisi çıkarmışlardır. Tirmizi hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Neylul evtar, c, 3, sh, 287.
[552] El-Muhezzeb, c, 2, sh, 135; Muğnil Muhtac, c, 2, sh, 241; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 404, 405; et-Tac, c, 2, sh, 221, 222.
[553] Buhari tercümesi ötüken yay, c, 5, sh, 2489; Müslim.
[554] Enfal suresi, 8/61.
[555] Hucurat suresi, 49/9.

ikisinede vebal yoktur. Sulh daha hayırlıdır. [556] Bu ayeti kerimede karı koca arasında geçen anlaşmazlıkların çözümünü ve barışı beyan eder.

4- Sehl b. Sa'd (ra)'den: Kubâ ahalisi birbirleriyle döğüştüler; hatta birbirlerine taş attılar. Bu hâdise Resulüllah'a (sav) haber verilince Resulüllah (sav) hemen: Bizi götüründe aralarını iyileştirip barıştıralım, buyurdu.[557] Bu hadisi şerifte mali durumlara girmeyen, münakaşa eden iki kişi arasındaki barışı beyan eder.

5- Ka'b b. Malik (ra)'den rivayet edildiğine göre oğlu Abdullah şöyle anlatmıştır. Babam Ka'b'ın Eslemi Abdullah ibn Ebi Hadred üzerinde bir mal alacağı vardı. Ka'b borçlu olan Abdullah'a kavuştu ve ondan alacağını istedi. Her ikisi sesleri yükselinceye kadar birbirlerine söylendiler. Bu sırada Hz. Peygamber (sav) bunların yanına uğradı da: Ya Ka'b dedi ve Abdullah'ın üzerindeki alacağının yarısını al der gibi eliyle işaret etti. Bunu üzerine Ka'b'da Eslemi'deki alacağının yarısını aldı ve öbür yarısını terk etti. [558] Bu hadiste insanların anlaşamadığı mali şeyler yüzünden çıkan münakaşa neticesinde insancıl olarak malın bir kısmında vazgeçerek sulhu (barışı) sağlamak için çözüm yollarını eder. Aynı zamanda bu hadis ibarede geçen ibra'yıda açıklayıp delille belgelenmiş oldu. Kısastan dolayıda sulh yapmak caizdir. Bunun delili. Her kime kardeşi tarafından bir şey affolunursa (yani kısas hakkında vazgeçerse) artık örfe uymak ve (diyeti) ödemek lazımdır. [559] İbni Abbas derki. Bu ayeti kerime kasten öldürmenin cezası karşılığında sulh yapmak hakkında olmuştur.[560]

(998) İbra'nın Delili

Ka'b b. Malik (ra)'den rivayet edildiğine göre oğlu Abdullah şöyle anlatmıştır. Babam Ka'b'ın Eslemi Abdullah ibn Ebi Hadred üzerinde bir mal alacağı vardı. Ka'b borçlu olan Abdullah'a kavuştu ve ondan alacağını istedi. Her ikisi sesleri yükselinceye kadar birbirlerine söylendiler. Bu sırada Hz. Peygamber (sav) bunların yanına uğradı da: Ya Ka'b dedi ve Abdullah'ın üzerindeki alacağının yarısını al der gibi eliyle işaret etti. Bunu üzerine Ka'b'da Eslemi'deki alacağının yarısını aldı ve öbür yarısını terk etti.[561] Bu hadiste insanların anlaşamadığı mali şeyler yüzünden çıkan münakaşa neticesinde insancıl olarak malın bir kısmında vazgeçerek sulhu (barışı) sağlamak için çözüm yollarını eder. Aynı zamanda bu hadis ibarede geçen ibra'yıda açıklayıp delille belgelenmiş oldu. Kısastan dolayıda sulh yapmak caizdir. Bunun delili. Her kime kardeşi tarafından bir şey affolunursa (yani kısas hakkında vazgeçerse) artık örfe uymak ve (diyeti) ödemek lazımdır. [562] İbni Abbas derki. Bu ayeti kerime kasten öldürmenin cezası karşılığında sulh yapmak hakkında olmuştur.[563]

(999) Muavede'nin Delili

---

[556] Nisa suresi, 4/128.
[557] Buğari, c, 3, sh, 166, bab, 3, Sulh.
[558] Buğari, c, 3, sh, 170, bab, 10, Sulh; Müslim, c, 2, sh, 1192, bab, 4, hd, 1558, Müsakat.
[559] Bakara suresi, 2/178.
[560] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 418.
[561] Buğari, c, 3, sh, 170, bab, 10, Sulh; Müslim, c, 2, sh, 1192, bab, 4, hd, 1558, Müsakat.
[562] Bakara suresi, 2/178.
[563] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 418.

İddia edilen ve üzerinde sulh yapılan hak bir mal olduğunda davalı o malın bedeli olarak davacıya başka bir mal vererek sulh yaparsa, bu caizdir. [564]

Mesela iddia edilen hak bir ev ise o eve karşılık bir araba veya arsa ile sulh yapmak caizdir. Böylesi bir sulhta alışverişin hükümleri ne ise onun hükmüde odur. Onun için İslam'da ne zarar vermek ve nede zarara uğramak vardır. [565]

(1000) Kısastan Dolayı Sulh Yapmanın Delilleri

Kısastan dolayıda sulh yapmak caizdir. Bunun delili. Her kime kardeşi tarafından bir şey affolunursa (yani kısas hakkında vazgeçerse) artık örfe uymak ve (diyeti) ödemek lazımdır. [566] İbni Abbas derki. Bu ayeti kerime kasten öldürmenin cezası karşılığında sulh yapmak hakkında olmuştur.[567] Bu kısas ister nefis, ister azalarla ilgili olsun sulh yapmak caizdir. Bunun delili şöyledir.

Enes (ra) şöyle rivayet ediyor. Rubeyyin kızkardeşi Ümmi Harise bir kişiyi yaraladı. Akabinde ikisinin taraftarları Peygamberin huzuruna varıp davalarını arzettiler. Resulüllah (sav) kıssası eda ediniz (ve onu hakkı olana teslim ediniz)! Buyurdu. Bunun üzerine Ümmi Rubeyy. Ey Allah'ın Resulü falan kadından kısas talep edilir mi? Vallahi ondan kısas alınmaz, dedi. Resulüllah (sav) Sübhanallah! Ey ümmi Rubeyy kısas Allah'ın yazılı kanunudur, dedi. Kadın yine hayır vallahi o kadından ebediyyen kısas alınmaz dedi. Kadın böyle demekte devam etti ve nihayet yaralının velileri diyeti kabul ettiler (de bu suretle kısas düştü). Bunun üzerine Resulüllah (sav) Allah'ın kullarından öyle kimseler vardır ki (bir mesele de) Allah üzerine yemin etse, Allah muhakkak onu yemininde doğru çıkarır, buyurdu.[568]

(1001) Kısastan Dolayı Sulh Yaparken Allah Üzerine Yemin Etmenin Delili

Enes (ra) şöyle rivayet ediyor. Rubeyyin kızkardeşi Ümmi Harise bir kişiyi yaraladı. Akabinde ikisinin taraftarları Peygamberin huzuruna varıp davalarını arzettiler. Resulüllah (sav) kıssası eda ediniz (ve onu hakkı olana teslim ediniz)! Buyurdu. Bunun üzerine Ümmi Rubeyy. Ey Allah'ın Resulü falan kadından kısas talep edilir mi? Vallahi ondan kısas alınmaz, dedi. Resulüllah (sav) Sübhanallah! Ey ümmi Rubeyy kısas Allah'ın yazılı kanunudur, dedi. Kadın yine hayır vallahi o kadından ebediyyen kısas alınmaz dedi. Kadın böyle demekte devam etti ve nihayet yaralının velileri diyeti kabul ettiler (de bu suretle kısas düştü). Bunun üzerine Resulüllah (sav) Allah'ın kullarından öyle kimseler vardır ki (bir mesele de) Allah üzerine yemin etse, Allah muhakkak onu yemininde doğru çıkarır, buyurdu.[569]

(1002) Allah'ın Haklarından Olan Zinadan Dolayı Sulh Yapmanın Delilleri

Sulh Allah'ın haklarında olan bir husussta olursa, mesela zina gibi mal verip karşılığında sulhu (barışı) gerçekleştirmek hususunda böylesi bir sulhu yapmak caiz değildir. İşte delili.

---

[564] Fıkhul Menheci tercümesi, c, 3, sh, 256; Beycuri, c, 1, sh, 551, 552; Kifayetul Ağyar, c, 1, sh, 167, 168; İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 412.
[565] İbni mace, c, 2, sh, 784, bab, 17, hd, 2340, Ahkâm; Muvatta, c, 2, sh, 745, bab, 26, hd, 31, Ukdiye.
[566] Bakara suresi, 2/178.
[567] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 418.
[568] Buğari, c, 3, sh, 169, bab, 8, Sulh; Müslim, c, 2, sh, 1302, bab, 5, hd, 1675, Kasame.
[569] Buğari, c, 3, sh, 169, bab, 8, Sulh; Müslim, c, 2, sh, 1302, bab, 5, hd, 1675, Kasame.

Ebu Hüreyre ve Zeyd b. Halid el-Cühenî'den şöyle rivayet edilmiştir: "Bir bedevi Rasûlullah'a gelerek şöyle dedi:

- Ey Allah'ın Rasûiü! Allah aşkına senden benim için ancak Allah'ın Kitabı ile hükmetmeni istiyorum.

Hasmı olan ve daha anlayışlı bulunan diğer şahıs da şöyle dedi:

- Evet, aramızda Allah'ın Kitabı ile hükmet ve konuşmak için de bana izin ver.
- Konuş
- Oğlum, hasmım olan şu zâtın yanında hizmetçi bulunuyordu. Derken oğlum onun karısı ile zina etti. Bana da bu zinadan dolayı oğluma recm cezası lazım geldiği söylendi. Ben de 100 koyun ile bir cariyeyi fidye olarak vererek oğlumu kurtardım. Müteakiben meseleyi ilim ehli kişilere sordum. Onlar 'Oğlunun cezası sadece 100 sopa ile 1 yıl sürgündür. Hasmının zina eden karısına da recm lazım gelir' dediler.
- Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki ben sizin aranızda muhakkak Allah'ın Kitabı ile hükmedeceğim: Cariye ile koyunlar tekrar sana iade edilecektir. Oğluna da 100 değnek ile 1 yıl sürgün cezası verilecektir. Ey Uneys! Haydi, şu adamın karısının yanına git, eğer (zina ettiğini) itiraf ederse onu recm et.

Uneys o kadının yanına gitti, kadın da zina ettiğini itiraf etti. Müteakiben Rasûlullah (s.a) onun recmedilmesini emretti ve emri yerine getirildi".[570]

Diğer had cezaları da zina haddine kıyas edilir. Zina ve hırsızlık gibi Allah'ın hakkının galip olduğu tüm hadlerde sulh caiz olmaz. Aleyhinde şahitlik yapmaması için birisine mal vererek sulh yapmak da caiz değildir. Çünkü şahitlik de Allah'ın hakkıdır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Şahitliği Allah için (doğru) eda edin. [571]

Ey iman edenler! Adaleti ayakta tutanlar olun. Allah için şahit olun. [572]

Allah'ın hakkı olan hususlarda sulh yapmak bâtıldır. Allah'ın hakkına rağmen sulh yapıp karşılığında mal alan kişinin o malı iade etmesi farzdır. Çünkü o malı haksız yere almıştır ve o mal haram bir kazançtır. Allah'ın hakkına rağmen mal alarak sulh yapan kişi bilindiği takdirde, kadı onun şahitliğini kabul etmez. [573]

(1003) Umuma Ait Sokağa Veya Caddeye Kapı Veya Saçak Açmanın Deliller

Başkasına ait bir duvara delik açmak, oraya kazık veya çivi çakmak caiz değildir.
İki bina arasında bir duvarın veya herhangi bir yerin kime ait olduğuna dair bilgi olmazsa veya şahitle de ispat yapılamazsa orası her iki bina sahibi için müşterek sayılır. [574]

Başkasının arazisinden veya tarlasının içinden su geçirmek ya da komşusunun avlusuna kar atmak için para mukabilinde bir anlaşma veya bir sulh yapılırsa caizdir.[575]

Duvardan caddeye doğru saçak açmak caizdir. Bunun delili Hz. Peygamberin amcası Abbas'ın mescid yolu üzerindeki evinin oluklarının yükseltilmiş olmasıdır. İmamı Ahmed, Beyhaki ve Hâkim rivayet etmişlerdir. [576]

---

[570] Buğari, c, 3, sh, 167, bab, 5, Sulh; Müslim, c, 2, sh, 1324, bab, 5, hd, 1698, Hudud.
[571] Talak Süresi: 65/2.
[572] Nisa Süresi: 4/135.
[573] Büyük Şafii Fıkhı
[574] Büyük Şafii Fıkhı
[575] Büyük Şafii Fıkhı
[576] Neyl'ül Evtar, Şevkani 5/1278.

Ancak yapılan saçaklardan insanların zarar görmemesi gerekir. Çünkü Resulallah (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar:
"İslamda ne zarar vermek ne de zarara uğramak vardır" [577] buyurmuştur. [578]
Hadiste anlaşılan oluk zarar veriyordu ki Peygamber (sav) onu yükseltmiştir.

(1004)Müşterek Haklar Üzerinde Sıkışıklık Ve Kalabalığa Sebep Olmanın Delilleri

Fakihlerin Sulh bahsinde bir başlık açarak o başlık altında müşterek haklar hususunda müzakere etmeleri âdettir. Burada hangi hususlarda sulh yapmanın caiz olduğunu, hangi hususlarda caiz olmadığını izah ederler. Biz de burada-müşterek haklardan bazılarını açıklamak istiyoruz: [579]

(1005) I) Ruşen, Sabat ve Mîzâb

Ruşen, yükselip duvardan taşmış olan ağaçtır. Buna aynı zamanda kuşun kanadına benzetilerek kanat ve şerefe ismi de verilmektedir. Sabat, iki duvar arasındaki yoldur. Mîzâb ise oluktur. [580]

(1006) A) Bunlar insanların müşterek kullandıkları yerlere yapılır

Bunların hükümlerini kısaca belirtelim: Yollar insanların gelip geçmekte müşterek olarak kullandıkları yerlerdir. Bu nedenle yola pencere açmak, oluğun ağzını yaldan tarafa vermek, insanların gelip geçmesini zorlaştıracak ağaç ve benzeri şeyleri yola uzatmak, iki duvar arasına yol açmak gibi insanlara zarar verecek şeyler yapmak caiz değildir. Çünkü buralar yalnız o kişiye ait değil, tüm insanların müşterek kullandığı yerlerdir. Eğer yola. Bu tür rahatsız edici şeyler yapılırsa, idarecinin onları ortadan kaldırması vacibdir. [581] Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:
İslâm'da ne zarar vermek, ne de zarara uğramak vardır.[582]
İnsanların müşterek kullandığı alanlara, insanları rahatsız edecek bir-şey yapılması halinde, bunları ortadan kaldırma görevi idarecilere aittir. Çünkü halktan birinin bunu yapması fitneye sebep olabilir. Ancak herkes bunların kaldırılması için idarecilere başvurup şikâyette bulunabilir. Eğer müşterek yola yapılan şeyler gelip geçenlere zarar vermeyecek şekilde olur, yol da sadece' yayalara ait olursa, uzun boylu kişilerin sırtında yükle geçmelerine engel olmayacak şekilde yapılan şeyler yıkılmaz veya ortadan kaldırılmaz. Eğer yol sadece yayalara ait değilse, o yoldan at, deve ve araba da geçiyorsa, yola açılan pencere veya iki duvar üzerine yapılan gölgelik, deve üzerindeki hevdec'in değmeyeceği kadar yüksek olmalıdır. Günümüzde ise yüklü araçların rahatça geçebilecekleri kadar yüksek yapılmalıdır. Müşterek yerlere, bu tür şeylerin yapılmasının caiz olduğunun delili şu hadîstir: Rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber, amcası Abbas'ın mescid yolu üzerindeki evinin oluğunu elleriyle yükseltmiştir.[583]
Hadîs mîzâb (oluk) hususunda varid olmuş, diğerleri ise buna kıyas edilmiştir. Bu

---

[577] İbni Mace, 2340, 2341: El Muvatta' İmam Malik, 2/745.
[578] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 325-326.
[579] Büyük Şafii Fıkhı
[580] Büyük Şafii Fıkhı
[581] Büyük Şafii Fıkhı
[582] İbn Mâcc/2340-23-11; İmam Mâlik, Muvatta, 745.
[583] Şevkânî, Ncyl'ul-Evtar, V/278, İmam Ahmed, Beyhakî ve Hâkim

hususlarda sulh yapmak devlet başkanına da, başkalarına da haramdır. Çünkü sözkonusu olan husus (herkesin alıp verdiği) havadır. Hava ise mahal değildir, sadece araziye tabiidir. Yine halka zarar veren bir iş karşılığında para da verilse caiz değildir. Zarar vermediği takdirde ise, onu yapanın hakkıdır. İnsanların geçiş hakkının olduğu yollarda geçenlerden ücret almak ise caiz değildir. [584]

(1007) B) Çıkmaz yola birşey yapmak

Eğer yol bir kişiye aitse ve çıkmaz yol ise, bu tür şeyleri yapmasında sakınca yoktur. Ancak bir grup arasında müşterek yola, diğerlerinin izni olmadan hiçbir şey yapılamaz. Bunun üzerine suih yapmak da sahih olmaz, Yalnız evi çıkmaz sokağa bitişik olan değil, kapısı çıkmaz sokağa açılan herkes o yola ortaktır. Ev sahibi, sokağın başından evinin kapısına kadar ki yola ortaktır. Ondan sonraki ev sahibi ise sokağın sonuna kadar ortaktır. Bu nedenle evinin kapısını geçen kısımda kişinin hakkı yoktur. Dolayısıyla o kısımlarda yapılacak şeyler hususunda o kişiden izin alınması gerekmez,[585]

(1008) II) Sokağa Yeni Bir Kapı Açmak

Açılacak kapı sokağın baş tarafına daha yakınsa, sokağa ortak olan ev sahibinin eski kapısını kapatıp yeni bir kapı açmaya hakkı vardır. Çünkü o kişi eski kapısını kapatıp yeni kapı açmakla sokaktaki hakkının bir kısmından vazgeçmiş olmaktadır. Fakat yeni kapıyı sokağın son tarafına doğru açmak isterse, o kısımda bulunan ev sahiplerinden izin almak zorundadır. İkinci bir kapıyı açtıktan sonra birinci kapıyı kapatmaması da sokağa ortak olan kişilerin izin vermesiyle caiz olur. Eğer diğer ortaklar izin vermezlerse, kapı kapatılır. Ancak sokakta müşterek olan bir mal karşılığında onunla sulh yapılması sahih olur. Çünkü bu bir yerden ortaklaşa yararlanmadır. [586]

(1009) III) Yola Ağaç Dikmek veya Seki Yapmak

Yola ağaç dikmek, seki yapmak veya binaya yola doğru uzanan bir payanda yapmak, -yol geniş olsa da, gelip-geçenlere zarar vermese de, devlet başkanı izin vermiş olsa da-haramdır. Çünkü bunların gelip geçenlere zahmet vermesi mümkündür. Ayrıca zamanla sekinin ve ağacın yeri kişilerin mülkü haline gelebilir. Bu bakımdan bunun üzerine sulh yapmak caiz değildir. Ancak ağaç, tüm müslümanlara ait olmak üzere dikilirse, bunun sakıncası yoktur. [587]

(1010) IV) Başkasının Duvarının Üzerine Mertek Koymak

Bazen bitişik duvar başkasının mülkü olur. Bu durumda başkasının duvarına merteğin veya ağacın başını koymak veya bir ucunu o duvara sokmak, ancak sahibinin izniyle caiz olur. Bu, İmam Şafii'nin yeni mezhebine göre böyledir. Duvar sahibi duvarına ağaç konmasına veya

---

[584] Büyük Şafii Fıkhı
[585] Büyük Şafii Fıkhı
[586] Büyük Şafii Fıkhı
[587] Büyük Şafii Fıkhı

sokulmasına izin vermezse, ona hiçbir şekilde baskı yapılamaz. [588] Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Kardeşinin rızası dışında, hiçbir kişiye kardeşinin malı helâl olmaz.[589]

İslâm'da ne zarar vermek, ne de zarara uğramak vardır. [590]

Fakat İmam Şafii'nin eski mezhebine göre, duvar sahibi duvarına ağaç konmasına razı olmazsa, hâkim cebren onu razı eder. [591]

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Sizden herhangi biriniz komşusunu, kendi duvarına bir ağaç başı koymaktan menetmesin.[592]

Ravi dedi ki: (Ebu Hüreyre bu hâdisi yanındakilere rivayet edince işitenler bunu uzak görüp başlarını öne doğru eğmişlerdi). Sonra Ebu Hüreyre şöyle dedi: 'Ne oluyor ki ben sizleri bu Sünnet'ten yüzçeviriyor görüyorum? Vallahi ben evin duvarına konacak hatıl başını, sizin omuzlarınızın arasına koyarım'.[593]

Duvarın sahibi, komşusunun merteğini duvarının üzerine koymasına İzin verirse, bu, âriye sayılır ve burada âriyenin hükümleri geçerli olur. Merteğin sahibi duvardan bir defa istifade edebilir. Eğer merteğini oradan indirirse veya ağaç kendiliğinden düşerse veya duvar yıkılır da ev sahibi onu tekrar yaparsa, merteği ikinci kez o duvarın üzerine koyamaz. Çünkü bir defa izin vermek, bir defa koymayı gerektirir. Eğer duvar sahibi para karşılığında duvarına ağaç konmasına razı olursa, bu icare sayılır. Eğer ev sahibi 'Ben bu binayı sattım' veya 'Binanın üzerindeki hakkı sattım' derse, en sahih görüşe göre bu akidde hem satış, hem de icare kokusu vardır. Çünkü onunla bir menfaate hak kazanılmaktadır ki bu icaredir, süreklilik arzetmesinden dolayı da bey'dir. [594]

(1011) Sulhun hikmeti

İslam, birlik, beraberlik, kardeşlik, yardımlaşmayı, tefrikayı ve sebeplerini ortadan kaldırma dinidir.[595]

Yüce mevlamız bu konuda şöyle buyurmaktadır:

Hepiniz birden Allah'ın ipine sımsıkı tutunun, tefrikaya düşmeyin. [596]

Birde aranızda mallarınızı batıl sebeple yemeyin. İnsanlardan bir kısmı bile bile günah ile yemek için o malları hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin. [597]

Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl (haksız ve gayri meşru) bahanelerle yemeyin, kendi rızanızla yaptığınız ticaret olursa başka ve nefislerinizi de öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir. [598]

Hz. Peygamber (sav) buğzu ve gereksiz tartışmayı menederek şöyle buyurdu. Birbirinize buğz ve hased etmeyin. Sılayı rahmi kesmeyin. Ey Allah'ın kulları, kardeş olun. [599]

---

[588] Büyük Şafii Fıkhı
[589] İmam Ahmed, Müsned, V/113
[590] İbn Mâcc/2340-23-11; İmam Mâlik, Muvatta, 745.
[591] Büyük Şafii Fıkhı
[592] Buharî/2331, Müslim/1609
[593] Buharı /2331, Müslim/1009
[594] Büyük Şafii Fıkhı
[595] Fıkhul Menheci, c, 3, sh, 252.
[596] Al-i İmran suresi, 3/103.
[597] Bakara suresi, 2/188.
[598] Nisa suresi, 4/29.
[599] Buğari, 121, 5718.

Benden sonra küfre dönüp bazınız bazınızın başını vurmasın. [600]

Peygamber (sav) şöyle buyurdu, Allah o kişiden razı olsunki sattığı zamanda müsamahakâr, aldığı zamanda müsamahakârdır. Borcunu öderken de müsamahakârdır.[601] Başka bir hadiste ise şöyle buyrulmuştur:

İnsanların arasını düzelten, bunun için hayırlı söz söyleyen ve hayırlı söz taşıyan kimse yalacı değildir.[602]

(1012) ALTINCI KİTAP ALTINCI BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Sulh (Barıştırmanın) Hükmü

Soru–29- Sulh (barıştırma) ödenmesi gereken mallarda ikrar (kabul)'la sahih olur mu? Yani şu kadar malı kabul ettim demek gibi.

Cevap–29- Sulh (barıştırma) ödenmesi gereken mallarda ikrar (kabul)'la sahih olur. O da iki kısımdır. İbra ve muavede.

Soru–30- İbra'a nasıl olur izah eder misiniz?

Cevap–30- İbra'a gelince bu ibra'a hakkın bir kısmında vazgeçmesidir.

Soru–31- Bu ibda'a da yani vazgeçtiği haktan talik (bir şarta bağlamak) şartıyla caiz midir?

Cevap–31- Bu vazgeçtiği haktan talik (bir şarta bağlamak) şartıyla caiz değildir.

Soru-32- Muavede nasıl bir şeydir?.

Cevap-32- Muavede'ye gelince (alacaklı kişi alacağına karşı) onun yerine (o belde de) olan başka bir şeyi (alacağı) hakkın yerine (almaktır mesela birisinde parası varsa onun yerine bir şey almak).

Soru–33- Alış verişte geçerli olan bir şeyin hükmü sulhta da geçerlimidir?

Cevap–33- Alış verişte cari (geçerli) olanın hükmü (sulhta da geçerlidir).

Soru–34- Bir insan için gelip geçen caddede veya sokakta geçişe zarar vermeyecek bir şekilde saçak veya balkon bırakması caiz midir?

Cevap–34- Bir insan için gelip geçen caddede (veya sokakta) geçişe zarar vermeyecek (bir şekilde) saçak (veya balkon) bırakması caizdir.

Soru–35-Ortaklaşa kullanılan bir sokak veya caddeye ortakların veya komşuların izni olmadan ön veya arka taraftan kapı açmaları caiz olur mu?

Cevap–35- (Yalnız) ortaklaşa (kullanılan bir ara) sokağa ortaklardan izin almadan (o sokaktan yararlanmak) caiz değildir. Ancak ortak (komşular) izin verirlerse caiz olur. Müşterek (kullanılan bir) yolda (kapısını sokağa daha yakın bir yere) Ön (tarafa açması) caizdir. Ama önceden kapısını ön tarafa açmış fakat daha sonra)arka (taraftaki) sokak müşterek (olarak kullanılan) sokağa ortak (komşuların) izni olmadan arka (taraftaki) sokağa (kapı açmak) caiz değildir. (İzin verirlerse caizdir).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1013) ALTINCI KİTAP YEDİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

---

[600] Müslim, 65, 2559.
[601] Buğari, 1970.
[602] Buğari, 25346; Müslim, 2603.

[7 فصل] وَشَرَائِطُ الْحَوَالَةِ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ رِضَاءُ الْمُحِيلِ وَقُبُولُ الْمُحَالِ وَكَوْنُ الْحَقِّ مُسْتَقِرًّا فِى الذِّمَّةِ وَاتِّفَاقِ مَافِى ذِمَّةِ الْمُحِيلِ وَالْمُحَالِ عَلَيْهِ فِى الْجِنْسِ وَالنَّوْعِ وَالْحُلُولِ وَالتَّأْجِيلِ وَتَبْرَأُ بِهَا ذِمَّةُ الْمُحِيلِ.

(1014) ALTINCI KİTAP YEDİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[7 فصل] وَشَرَائِطُ الْحَوَالَةِ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ رِضَاءُ الْمُحِيلِ وَقُبُولُ الْمُحَالِ وَكَوْنُ الْحَقِّ

Yedi-inci Fasıl Şart-lar-ı Havale Dört Şey-ler Rıza Havale eden Kabul olundu Havale edilen Olma-sı Hak

مُسْتَقِرًّا فِى الذِّمَّةِ وَاتِّفَاقِ مَافِى ذِمَّةِ الْمُحِيلِ وَالْمُحَالِ عَلَيْهِ فِى الْجِنْسِ وَالنَّوْعِ

Kararlanmış Zimmette İttifak O hak ki Zimmette Havale eden Havale edilen Onun üzerine Cinste Çeşitte

وَالْحُلُولِ وَالتَّأْجِيلِ وَتَبْرَأُ بِهَا ذِمَّةُ الْمُحِيلِ.

Zaman-da Zamanın belirlemesinde Kurtulur O hakta Zimmet-inde Havale edenin

(1015) ALTINCI KİTAP YEDİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1016) Havalenin Hükmü

Havalenin dört şartı vardır

1- Havale edenin rızası,
2- Havale edilenin kabulü,
3- Zimmette kararlanmış hakkı olması.
4- Havale eden ve havale edilenin (verilecek olan malın) cinsinde, çeşidinde, zamanda ve zamanın belirlenmesinde ittifak etmeleri (gerekir böylelikle havale edenin zimmetinden) kurtulur. (Havale edilenin zimmetine geçmiş olur).

(1017) ALTINCI KİTAP YEDİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1018) Havalenin Delilleri

Bununla ilgili delil ve belgeler: Ebu Hureyre (ra)'den peygamber (sav) şöyle buyurdu. Zengin kişinin borcunu ödemeye (gücü yettiği halde geciktirip) uzatması bir zulümdür. Sizin biriniz(in isteğinin ödenmesi durumunda) bir zengine havale edildiğinde (havaleyi kabul ile ona) müracaat etsin, buyurdu. [603]

Bu hadis müteffekün aleyhtir (yani bu hadisin üzerinde ittifak vardır). [604] İmamı Ahmedin rivayeti ise şöyledir. Zengin birisinin üzerine havale yapılırsa, o havaleyi kabul etsin.[605] Görüldüğü gibi havalenin meşruluğu sünnet ve icma ile sabittir.

Havalenin Sünnetteki Delili

Ebu Hureyre (ra)'den peygamber (sav) şöyle buyurdu. Zengin kişinin borcunu ödemeye (gücü yettiği halde geciktirip) uzatması bir zulümdür. Sizin biriniz(in isteğinin ödenmesi durumunda) bir zengine havale edildiğinde (havaleyi kabul ile ona) müracaat etsin, buyurdu.[606]

Bu hadis müteffekün aleyhtir (yani bu hadisin üzerinde ittifak vardır). [607] İmamı Ahmedin rivayeti ise şöyledir. Zengin birisinin üzerine havale yapılırsa, o havaleyi kabul etsin.[608]

Havalenin İcmadaki Delili

Ehli ilmin geneli bunun caiz olduğunun üzerinde icma etmişlerdir. [609]

(1019) Ölünün Borcu Birisine Havale Edilebilir Mi? Ve Delili

Ölünün borcu birisine havale edilirse böyle bir fiil caiz olur.

Selem b. el-Ekva (ra)'den; Buhari rivayet etmiş Müslim'de Ebu Hureyre (ra)'den; Ebu Davud Cabir (ra)'den rivayet etmişlerdir. Resulüllah (sav) borçlu olarak ölenin cenaze (namazı) kılmazdı. (Bir gün) bir cenaze getirildi. Resulüllah (sav) onun borcu varmı? Diye sordu. Evet, iki dinar borcu var dediler. Arkadaşınızın namazını kılınız buyurdu. Bunun üzerine Ensar'dan olan Ebu Katade. O iki dinarı ben yükleniyorum, ya Resulüllah dedi. Hz. Peygamberde o adamın namazını kıldı. [610]

İmamı Ahmed'in rivayetinden şöyle geçmektedir. Ölünün borcunu ödemekle ölü borçtan kurtulurmu? Sorusuna Peygamber (sav) evet buyurdular. (Yani o borcun ödenmesiyle kişi borçtan kurtulur).

(1020) ALTINCI KİTAP YEDİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Havalenin Hükmü

Soru–36- Havalenin kaç tane şartı vardır?

Cevap–36- Havalenin dört şartı vardır.

1- Havale edenin rızası,
2- Havale edilenin kabulü,

---

[603] Buğari, c, 3, sh, 55, bab, 1, Havalat; Müslim, c, 2, sh, 1197, bab, 7, Müsakat.
[604] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 292, hd, 898.
[605] Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 463.
[606] Buğari, c, 3, sh, 55, bab, 1, Havalat; Müslim, c, 2, sh, 1197, bab, 7, Müsakat.
[607] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 292, hd, 898.
[608] Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 463.
[609] Fıkhul İslami edilletuhu, c, 6, sh, 4189.
[610] Ebu Davud, c, 3, sh, 638, bab, 22, hd, 3343, Büyû ve Ticarat; Müsnedi Ahmed, c, 3, sh, 330, c, 5, sh, 297, 304; Nesai, c, 4, sh, 66; Sahihi ibni Hibban, c, 5, sh, 25, 26.

3- Zimmette kararlanmış hakkı olması.
4- Havale eden ve havale edilenin (verilecek olan malın) cinsinde, çeşidinde, zamanda ve zamanın belirlenmesinde ittifak etmeleri (gerekir böylelikle havale edenin zimmetinden) kurtulur. (Havale edilenin zimmetine geçmiş olur).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1021) ALTINCI KİTAP SEKİZİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[8 فصل] وَيَصِحُّ ضَمَانُ الدُّيُون الْمُسْتَقَرَّةِ فِي الذِّمَّةِ إِذَا عُلِمَ قَدْرُهَا وَلِصَاحِبِ الْحَقِّ مُطَالَبَةُ مَنْ شَاءَ مِنَ الضَّامِنِ وَالْمَضْمُونِ عَنْهُ إِذَا كَانَ الضَّمَانُ عَلَى مَا بَيَّنَّا وَإِذَا غَرِمَ الضَّامِنُ رَجَعَ عَلَى الْمَضْمُونِ عَنْهُ إِذَا كَانَ الضَّمَانُ وَالْقَدَاءُ بِإِذْنِهِ وَلاَيَصُحُّ ضَمَانُ الْمَجْهُولِ وَلاَ مَالَمْ يَجِبْ إِلاَّ دَرْكَ الْبَيْعِ.

(1022) ALTINCI KİTAP SEKİZİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[8 فصل] وَيَصِحُّ ضَمَانُ الدُّيُون الْمُسْتَقَرَّةِ فِي الذِّمَّةِ إِذَا عُلِمَ قَدْرُهَا وَلِصَاحِبِ

Sekiz-inci, Fasıl, Sahih olur, Zamin(kefil), Borçlarda, Kararlaşmış, Zimmette, Ne zamaz ki, Bilindi, Onun miktarını, Sahibi için

الْحَقِّ مُطَالَبَةُ مَنْ شَاءَ مِنَ الضَّامِنِ وَالْمَضْمُونِ عَنْهُ إِذَا كَانَ الضَّمَانُ عَلَى مَا بَيَّنَّا وَإِذَا

Hak, Talep edilir, Kim ki, Dilerse, Zaminden, Zaminleşmiş (borçlanmış), O borçta, Ne zaman ki, Oldu, Zamin, Üzerine, O şey ki, Beyan ettik, Ne zaman ki

غَرِمَ الضَّامِنُ رَجَعَ عَلَى الْمَضْمُونِ عَنْهُ إِذَا كَانَ الضَّمَانُ وَالْقَدَاءُ بِإِذْنِهِ وَلاَيَصُحُّ

Borçlu, Kefil, Döndü, Üzerine, Borçlanmış, O borçta, Ne zaman ki, Oldu, Zamin, Öder, Onun izni ile, Sahih olmaz

ضَمَانُ الْمَجْهُولِ وَلاَ مَالَمْ يَجِبْ إِلاَّ دَرْكَ الْبَيْعِ.

Alış veriş Derk Ancak Vacip olmaz O borç ki Borç olmaz Meçhul Borçlu

(1023) ALTINCI KİTAP SEKİZİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1024) Zamin (Yükümlülük) Hükmü

Zimmette kararlanmış borçlarda zaminliği (kefil olması) sahihtir. Ne zamanki hak sahibinin müddeti dolmuşsa dilerse kefilden, dilerse de borçludan ister. Zamin ne zamanki borçlunun izniyle (zimmeti kabul ederse) borcun müddeti dolmuşsa alacaklıya (verdiği şeyi) geri alabilir. Bilinmeyen meçhul olan (bir şeyin yükümlülüğü) sahih olmadığı (gibi) o borca zamin olmak da vacip değildir. Ancak derk el Bey'de vacip olur. (Derk el Bey'in zamini mesela. Satılan bir malın bedeli başkasına ait olma şüphesi karşısında kefil olmaktır).

(1025) ALTINCI KİTAP SEKİZİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1026) Zamin'in (Yükümlülük'ün) Delilleri

Bununla ilgili deliller ise şöyledir:

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (sav) üzerinde borç varken ölmüş kimsenin cenazesi getirildi. O bu kimse borcu için fazla bir mal bıraktımı? Diye sorardı. Eğer kendisine o kişinin borcuna yetecek mal bıraktığı söylenirse onun cenaze namazını kıldırırdı. Borç ödeme karşılığı mal bırakmamış ise, Müslümanlara hitaben. Arkadaşınızın namazını kılınız buyururdu. Nihayet Allah kendisine fetihler yolunu açtığı zaman. Ben mü'minlere kendi öz nefislerinden daha yakınımdır. Mü'minlerden kim ölür de bir borç bırakırsa, onu ödemek bana aittir. (Yani Beytu'l Maldan onun borcu ödenecek) mal bırakırsa bu da varislerinindir. [611]

Bu kaynaklar mali yükümlülüklerle ilgili bir nevi kefilliktir, sorumluluğu almaktır.

(1027) ALTINCI KİTAP SEKİZİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Zamin (Yükümlülük) Hükmü

Soru–37- Zimmette kararlanmış borçlarda zaminliği (kefil olması) sahih midir?

Cevap–37- Zimmette kararlanmış borçlarda zaminliği (kefil olması) sahihtir.

Soru–38-Hak sahibinin borç müddeti dolmuşsa dilerse zeminden, (borcun sorumluluğu üzerine alana) dilerse de borçludan borcunu isteme hakkına sahip midir?

Cevap–38- Ne zamanki hak sahibinin müddeti dolmuşsa dilerse zaminden, dilerse de borçludan ister.

---

[611] Buğari, bab, 14; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 293, hd, 900; Müslim, c, 2, sh, 1217, hd, 1619, Feraiz.

Soru–39- Zamin ne (borcun sorumluluğu üzerine alana) ne zamanki borçlunun izniyle (zimmeti kabul ederse) borcun müddeti dolmuşsa alacaklıya (verdiği şeyi) geri alabilir mi?

Cevap–39- Zamin ne zamanki borçlunun izniyle (zimmeti kabul ederse) borcun müddeti dolmuşsa alacaklıya (verdiği şeyi) geri alabilir.

Soru–40- Bilinmeyen meçhul olan bir şeyin yükümlülüğü sahih olur mu?

Cevap–40- Bilinmeyen meçhul olan (bir şeyin yükümlülüğü)sahih olmadığı (gibi) o borca zamin olmakta vacip değildir.

Soru–41-Derk el Bey'i denilen alış veriş nasıldır? Bu alış verişte yükümlülük almak vacip midir?

Cevap-41-Evet. Derk el Bey'de vacip olur. (Derk el Bey'in zamini mesela. Satılan bir malın bedeli başkasına ait olma şüphesi karşısında kefil olmaktır).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1028) ALTINCI KİTAP DOKUZUNCU BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[9 فصل] وَالْكَفَالَةُ بِالْبَدَنِ جَائِزَةٌ إِذَا كَانَ عَلَى الْمَكْفُولِ بِهِ حَقٌّ لآدَمِيٍّ.

(1029) ALTINCI KİTAP DOKUZUNCU BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[9 فصل] وَالْكَفَالَةُ بِالْبَدَنِ جَائِزَةٌ إِذَا كَانَ عَلَى الْمَكْفُولِ بِهِ حَقٌّ لآدَمِيٍّ.

İnsan için
Hak
Onunla
Kefil olunan
Üzerine
Oldu idi
Ne zaman ki
Caizdir
Beden ile
Kefalet
Fasıl
Dokuz-uncu

(1030) ALTINCI KİTAP DOKUZUNCU BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1031) Kefaletin (Kefilin) Hükmü

Kefalet (canıyla kefil) bedenen caizdir. Ne zamanki (nitekim) insanoğlunun üzerinde [612] Kul hakkı için bedeniyle kefilliği caizdir. [613]

(1032) ALTINCI KİTAP DOKUZUNCU BÖLÜMÜN DELİLLERİ

---

n[612] İcra edilmesi gerekli olan kısas ve kazf, yani suçsuz yere iftira gibi hallerde. Kul hakkı varsa bu hak ödenir.

[613] Yani eğer had edilecek kişiyi getirmezse o kefil olan had edilir. Bu kul hakkıdır. Allah'ın hakkı ise, içki içmek, hırsızlık yapmak gibi şeylerden kefalet caiz değildir. Had gerektirir.

(1033) Kefaletin (Kefilliğin) Delilleri

Kefalet (canıyla kefil) bedenen caizdir. Ne zamanki (nitekim) insanoğlunun üzerinde [614] Kul hakkı için bedeniyle kefilliği caizdir. [615]

(1034) Kefalet'in Tarifi

(1035) Kefaletin lügat manası

Kefaletin lügat manası, birşeyi üstlenmek, himayesi altına almaktır. Şu ayet-i kerimede de bu anlamda kullanılmıştır:

Onu Zekeriyya'nın himayesine verdi. [616]

Yani Hz. Zekeriyya onu himayesine alarak bakıp büyütmeyi tekeffül etti. Hz. Peygamber'in orta ve şehadet parmağını işaret ederek söylediği 'Ben ve bir yetimi büyüten kişi böyleyiz' [617] sözündeki kâfil kelimesi de bu anlamdadır.

Yetimin kâfili, onu yanına alan, bakıp büyütmeyi tekeffül eden; bunu kendisine gerekli kılan kimse demektir.

(1036) Kefalet'in ıstılahı manası

Kefalet'in ıstılahı manası, ise başkasının zimmetindeki birşeyi iltizam etmek veya borçlu olan kişiyi huzura getirmeyi tekeffül etmektir;

Yani asıl borçlu borcunu ödemediği takdirde, kefil olan kişinin o borcu ödemeyi tekeffül etmesi veya borcunu ödemeyen asıl borçluyu hâkimin veya alacaklının huzuruna getirmeyi tekeffül etmesidir veya bir şahsa hakkı olan malı, o malı elinde bulunduran bir başkasından alıp yermeyi taahhüd edip kefil olmasıdır.

(1037) Kefalet'in Meşruiyeti

Kefalet meşrudur, bazen de mendub olur. Eğer kefil olacak kişi kendine güveniyorsa, kefaletten ötürü kendisine bir zarar dokunmayacağından eminse, kefil olması mendub (sünnet) olur. Birçok hâdis kefalet'in meşruiyetine delâlet eder:

Seleme b. el-Ekva şöyle anlatıyor: Biz Peygamber'in yanında oturuyorduk. Bir cenaze getirildi. Cenaze sahipleri Hz. Peygamber'e şöyle dediler:

- Ey Allah'ın Rasûlüi Cenaze üzerine namaz kıldır.
- Ölünün üzerinde herhangibir borç var mı?
- Hayır!
- Geride birşey bıraktı mı?
- Hayır!

Bunun üzerine Peygamber cenaze namazını kıldırdı. Bir müddet sonra başka bir cenaze daha getirildi. Yine aynı şekilde, cenaze sahipleri Hz. Peygamber'e şöyle dediler:

---

n[614] İcra edilmesi gerekli olan kısas ve kazf, yani suçsuz yere iftira gibi hallerde. Kul hakkı varsa bu hak ödenir.

[615] Yani eğer had edilecek kişiyi getirmezse o kefil olan had edilir. Bu kul hakkıdır. Allah'ın hakkı ise, içki içmek, hırsızlık yapmak gibi şeylerden kefalet caiz değildir. Had gerektirir.

[616] Âl-i İmran suresi 3/37.

[617] Buhari/4998; Fıkhul Menheci, c, 4, sh, 24.

- Ey Allah'ın Rasûlü! Cenaze üzerine namaz kıldır.
- ölünün üzerinde borç var mı?
- Evet!
- Geride birşey bıraktı mı?
- üç dinar bıraktı.

Bunun üzerine Rasûlullah onun da cenaze namazını kıldırdı. Sonra üçüncü bir cenaze daha getirildi. Onun sahipleri de şöyle dediler:

- (Ey Allah'ın Rasûlü!) Cenaze üzerine namaz kıldır.
- Geride birşey bıraktı mı?
- Hayır!
- Peki ölünün üzerinde borç var mı?
- Üç dinar (borcu var).
- O zaman arkadaşınızın namazını siz kılın. Bunun üzerine Ebu Katacle şöyle dedi:
- Ey Allah'ın Rasûlü! Cenaze üzerine namaz kıldır, onun borcu benim üzerime (vacib)dir.

(Ebu Katade, borcu ödemeyi tekeffül edince) Rasûlullah bu cenaze üzerine de namaz kıldırdı.[618]

Bu hadîs, kefaletin meşru ve caiz olduğuna delâlet etmektedir; zira Ebü Katade ölünün borcuna kefil olmuş, Hz. Peygamber de bunu kabul etmiştir.

Kefaletin meşruiyetine, Hz. Peygamber'in on dinar için bir kişiye kefil olması da delâlet eder.[619]

İleride konuyu işlerken kefaletin meşruiyetine delâlet eden birçok nass zikredilecektir. Ayrıca Hz, Yusuf'un dilinden varid olan şu ayet de kefaletin meşru olduğunu desteklemektedir: Onu (kralın tasını) getiren kimseye bir deve yükü (bahşiş) var. Ben buna kefilim.[620]

İbn Abbas, ayette geçen zeîm kelimesinin kefil anlamında olduğunu söylemiştir.

Biz, bu ayetin kefaletin meşruiyetine delil olduğunu söylemedik, sadece kefalet'in meşruiyetini desteklediğini, kefalet'in meşruiyetiyle uyum içinde olduğunu söyledik. Çünkü bu ayetteki hüküm, bizden önceki bir peygamberin şeriatında varid olmuştur. Bu husustaki sahih görüşe göre ise bizden önceki şeriatlar, bizim şeriatımız değildir.

Evet, nassların, meşruiyetine delâlet ettiği kefalet hususunda müslümanların tümü, her zaman ve mekânda ittifak etmişlerdir.

(1038) Kefalet'in Meşruiyetinin Hikmeti

Kefaletin meşru olması, müslümanlar için bir kolaylık, müslümanların yardımlaşmaları için bir fırsattır. Bazen bir kişi ihtiyaç duyduğu bir malı satın almak istediği halde parasızlıktan ötürü alamaz. Mal sahibi de malını borca vermez veya rehin kabul etmez, rehin kabul etse bile kişinin rehin bırakacak malı yoktur; işte bu gibi durumlarda bir kefıl'e ihtiyaç duyulur. Çünkü mal sahibi kefil ister.

Bazen de kişi memleketinden uzak bir yerde malî bir cezaya çarptırılır. Fakat bunu ödeyemediği için yakasını bırakmazlar. Oysa bir kişi ona kefil olursa, o da memleketine gidip parayı ödeyebilir.

Bazen de kişi, bir malı ariye olarak almaya ihtiyaç duyar, mal sahibi ise malı sağlam

[618] Buharî, bab, 3, hd, 2168, Havalat.
[619] Hâkim , Beyhaki , İbni mace, 2406; İbni Abbas (ra)'den
[620] Yusuf suresi 12/72.

olarak getirecek ve zâmin olacak bir kefil olmadan malı vermez,

Bazen de kişinin elinde gasbedilmiş bir mal olur, o malı sahibine teslim etmek için de zamana ihtiyaç duyulur. Mal sahibi ise onu kefılsiz olarak bırakmaya razı olmaz.

Bu gibi durumlarda, kefalet'in meşru kılınmasındaki maksat açık olduğu gibi, kefalet'e duyulan ihtiyaç da ortadadır. Bu nedenle Allah Teâlâ, kullarının maslahatını gözeterek kefaleti meşru kılmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Allah size kolaylığı diler ve size zorluk dilemez. [621]

Ve size dinde güçlük kılmadı. [622]

Hz. Peygamber de şöyle buyuruyor:

Din kolaylıktır. [623]

Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız.[624]

(1039) Can İle İlgili Yani Nefsle İlgili Kefaletin Delilleri

Ebu ishak es-Sebinin; Harise b. Mudrib (ra)'den. Abdullah b. Mes'ud (ra) ile beraber sabah namazını kıldık, selam verdikten sonra bir kişi kalkıp dedi ki. Allah'a yemin ederim ki ben nefsimden kimseye karşı buğz halde geceledim. Beni Hanife kabilesinden bir kişi beni çağırmıştı. Geceleyin atıma binip yola çıktım, Beni Hanife mescidinin yanına vardığımda bu Abdullah b. En Nevahanın mescididir, müezzinlerinin şöyle dediğini duydum. Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik ederim. Museyleme'nin Allah'ın Resulü şehadet ederim. Ben kendi kendime sen yalan söylüyorsun dedim. Bu arada atımı yavaşlattım. Mescid halkınında aynı şekilde şehadet ettiklerini duydum. Bunu üzerine, Abdullah b. Mes'ud şöyle emir verdi. Abdullah b. En Nevaha'yı bana getirin, onu getirdiler, o da böyle söylediklerini itiraf ederek dedi ki. Evet böyle diyoruz. Peki, niçin Kur'an okuyorsunuz? Sizin şerrinizden emin olmak için okuyoruz. (Yani sizden görünmek için takiyye yapıyoruz. Tevbe et küfürden dön. Abdullah b. Mes'ud'un bu teklifini reddedererek, küfürden dönmekten inat etti. Bunun üzerine Abdullah b. Mes'ud, onun başının vurulmasını emretti. Dışarı çıkarıp başını kestiler. Sonra Abdullah b. Mes'ud (ra) Hz. Peygamber (sav) diğer ashabıyla Beni Hanife kabilesinin halkına ne yapılması hususunda istişare etti. Adiy b. Hatem dedi ki. Bu başını çıkarmış bir küfür çıbanıdır, onu kes (onları öldür) Cerir b. Abdullah ile Eş'as b. Kays ise şöyle dediler. Onlara tevbe teklif et, eğer tevbe ederlerse kabilelerini onlara kefil kıl. Bunun üzerine Abdullah b. Mes'ud (ra) onları tevbeye davet etti, onlar da tevbe ettiler, kabileleride onlara bir daha küfre dönmeyecekleri hususunda kefil oldu. [625]

(Dikkat edilirse kabileleri canlarına karşı kefil oldular. Şayet onlar küfre dönerlerse onların yerine onlar öldürüleceklerdir). Başka bir yerde ise şu ayet bu hadisi teyid etmektedir, şöyleki;

Yakup etrafınızın kuşatılması ve çaresiz kalmamız hariç, onu bana mutlaka, onu bana mutlaka getireceğinize dair Allah adına bana bir söz vermedikçe onu sizinle göndermem dedi. [626]

Başka bir hadiste ise; Kefil sorumludur. [627]

---

[621] Bakara suresi 2/185
[622] Hac suresi 22/78.
[623] Buharî/39.
[624] Buharî/69
[625] Beyhaki, c, 8, sh, 206; Fıkhul Menheci, c, 4, sh, 33.
[626] Yusuf suresi 12/66.
[627] Tirmizi 1265.

(Yani Kefil olan eğer koca kefil olmuşsa kefili olduğu kişiye mükelleftir. Eğer kısas kısas gibi bedeni bir şeyle kefil olmuşsa kefil olduğu kişiyi teslim etmedikçe kısas ona uy kısas ona uygulanır).

Başka bir hadiste ise şöyledir. Amr b. Şuayb (ra) hadlerde kefalet yoktur. [628]

(Yani içki hırsızlık ve zina gibi hadlerde kefalet yoktur. Çünkü bunlar Allah'ın haklarındandır. Bu gibi yerlerde o suçu işleyen kimse ona had uy uygulanır demektir).

(1040) ALTINCI KİTAP DOKUZUNCU BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Kefaletin (Kefilin) Hükmü

Soru–42- Kefalet nasıl caiz olur?

Cevap-42- Kefalet (canıyla kefil)bedenen caizdir.

Soru–43-Bu kefalet nerede ve nasıl olması caiz olur?

Cevap-43-Ne zamanki insan oğlunun üzerinde Kul hakkı için bedeniyle kefilliği caizdir.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1041) ALTINCI KİTAP ONUNCU BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[10 فصل] وَلِلشَّرِكَةِ خَمْسُ شَرَائِطَ أَنْ تَكُونَ عَلَى نَاضٍّ مِنَ الدَّرَاهِيمِ وَالدَّنَانِيرِ وَاَنْ يَتَفَّقَا فِى الْجِنْسِ وَالنَّوْعِ وَأَنْ يَخْلِطَ الْمَالَيْنِ وَأَنْ يَأْذَنَ كُلٌّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ فِى التَّصَرُّفِ وَأَنْ يَكُونَ الرِّبْحُ وَالْخُسْرَانُ عَلَى قَدْرِ الْمَالَيْنِ وَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا فَسْخُهَا مَتَى شَاءَ وَمَتَى مَاتَ أَحَدُهُمَا بَطَلَتْ.

(1042) ALTINCI KİTAP ONUNCU BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[10 فصل] وَلِلشَّرِكَةِ خَمْسُ شَرَائِطَ أَنْ تَكُونَ عَلَى نَاضٍّ مِنَ الدَّرَاهِيمِ وَالدَّنَانِيرِ

On-uncu Fasıl Şirket için Beş Şart-lar Eğer Olur Üzerine Peşin Dirhemlerden Dinarlardan

وَاَنْ يَتَفَّقَا فِى الْجِنْسِ وَالنَّوْعِ وَأَنْ يَخْلِطَ الْمَالَيْنِ وَأَنْ يَأْذَنَ كُلٌّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ

İttifak ederler

---

[628] Beyhaki, c, 6, sh, 77.

Arkadaşı için O ikisinden Bir-i Her İzin verir Eğer Mallarını Karıştırırlar Eğer Çeşitte Cinste Eğer

فِي التَّصَرُّفِ وَأَنْ يَكُونَ الرِّبْحُ وَالْخُسْرَانُ عَلَى قَدْرِ الْمَالَيْنِ وَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا

Onlardan Bir-i Her için Mallar-ı Miktar Üzerine Zarar-ı Kar'ı Olur Eğer Tasarrufta

فَسْخُهَا مَتَى شَاءَ وَمَتَى مَاتَ أَحَدُهُمَا بَطَلَتْ.

Bozulur Onlardan biri-si Öldü Ne zaman Diler-se Ne zaman Onu fesheder

(1043) ALTINCI KİTAP ONUNCU BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1044) Şirket (Ortaklık)'in Hükmü

Ortaklık için beş şart gerekir

1- (Şirketin sermayesi) Dirhemlerden ve dinarlardan peşin olacak.
2- Cinsinde ve nevi'sinde ittifak etmiş olacaklar.
3- İki ortağın malları birbirine karışmış olacak.
4- İki ortak tasarruf yapması için birbirlerine izin vermiş olacak.
5- Karda ve zararda mallarının miktarı kadar olacak. Ortaklardan her biri istediği zaman ortaklığı fesih edebilir. Ortaklardan birinin ölümüyle şirketin hükmü batıl olur.

(1045) ALTINCI KİTAP ONUNCU BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1046)Şirket (Ortaklık)'in Hükmünün Delilleri

(1047) Şirket'in Tarifi

Şirket kelimesinin lügat manası, birbirinden ayırdedilmeyecek şekilde iki malı birbirine katmak demektir. Şu ayet-i kerime'de geçen şürekâu tabiri de bu anlamda kullanılmıştır.

Babası, annesi ve evladı olmadığı halde vefat eden bir erkek veya kadının erkek veya kızkardeşi varsa, vasiyeti ve borcu çıktıktan sonra onların herbirine terekenin altıdabiri düşer. Eğer kardeşler birden fazla iseler, hepsi vasiyet ve borç çıktıktan sonra zarara uğratılmış olmaksızın terekenin üçtebirinde ortaktırlar. Bu, Allah'tan bir tavsiyedir (emirdir). Allah âlim ve halimdir. [629]

[629] Nisa suresi 4/12

Şirket kelimesi, malların karıştırılmasından başka manada da kullanılır. Mesela şu ayette olduğu gibi:
Bana ailemden bir vezir kıl; kardeşim Harun'u! Onunla arkamı kuvvetlendir ve onu işime ortak kıl.[630]

Şirket'in ıstıiahî anlamı ise, bir malda iki veya daha fazla kişinin tayin şeklinde değil, şuyû şeklinde haklarının sabit olmasıdır; yani iki veya daha fazla kişinin bir araziye, hiçbirinin hissesi belli olmadan ortak olmalarıdır. İşte bu, şirketin genel manadaki tarifidir. Bu tarif akidle olan şirketi de, akidsiz olan şirketi de içine alır. Şirket'in hal manasıyla tarifi İse ortakların kendi istek ve iradeleriyle kazanç elde etmek amacıyla yaptıkları bir akiddir.

Gerçekten ortakların çoğu birbirine haksızlık eder. [631]

Dikkat edilirse ayeti kerimeler oraklığı ifade eder. Hadisteki delil ise;

Ebu Hureyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. İki ortaktan biri öbürüne hiyanet etmedikçe onların üçüncüsü benim, biri diğerine hiyanet ettiği zaman bende onların arasında çıkarım.[632] (bu hadis kudsi hadislerdendir, mevlanın buyruğudur).

Yani Allah Teâlâ ortaklara yardım eder, mallarını ve ticaretlerini bereketlendirir. Böylece onlar doğruluk ve emanet üzere yürürler. Onlar ne zaman ki doğruluktan sapar, emanete ihanet ederler, Allah da onların mallarından ve ticaretlerinden bereketi kaldırır, yardımını keser. Böylece onların arasına niza ve husumet girer, ayrılırlar.

Başka bir hadiste ise şöyledir. Sâib b. Ebî Sâib Rasûlullah'ın peygamberlikten önce ticarette ortağıydı. Fetih Günü geldiğinde (Rasûlullah veya Sâib) şöyle dedi. 'Merhaba ey kardeşim! Ey benim muhalefet nedir, çekişme nedir bilmeyen (sevgili) ortağım!,[633]

Bu rivayetteki geçen 'ortağım' ifadesi, -Hz. Peygamber'e ait olduğu kabul edildiği takdirde- şirket'in meşrûiyyetini Hz. Peygamber'in (s.a) ikrar ettiğini gösterir. Şayet bu söz Sâib b. Ebî Sâib'in sözüyse, Hz. Peygamber'in sükûtu, kendisinin bu konudaki takririni gösterir.

Başka bir hadiste ise Abdullah b. Mes'ud (ra)'den ben ve Ammar ve Sa'd bedir günü bir paya iştirak ettik (ortak olduk). [634]

Cabir b. Abdullah (ra)'den Ben hayber'e gitmek istemiştim. Peygamber (sav)'e varıp selam verdim ve kendisine. Ben hayber'e gitmek istiyorum dedim. Vekilimin yanına vardığım zaman ondan (benim hesabıma) onbeş vesk (hurma) al. Eğer senden (benim vekilim olduğuna dair) bir alamet isterse, elini onun köprücük kemiğinin üstüne koy buyurdu. [635] Görüldüğü gibi deliller ortaklığın meşruluğunu gösterir.

(1048) ALTINCI KİTAP ONUNCU BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Şirket (Ortaklık)'in Hükmü

Soru–43- Ortaklık için kaç şart gerekir?

Cevap-43- Ortaklık için beş şart gerekir.

1- Şirketin sermayesi Dirhemlerden ve dinarlardan peşin olacak.
2- Cinsinde ve nevi'sinde ittifak etmiş olacaklar.
3- İki ortağın malları birbirine karışmış olacak.

---

[630] Taha suresi 20/29-32
[631] Sad suresi 38/24
[632] Ebu Davud, 3383, Buyû ve Ticarat; Hakim, c, 2, sh, 52.
[633] Müsnedi Ahmed, c, 3, sh, 425; Ebu Dâvud 4836, Edeb; İbni mace, 2286, Ticarat.
[634] Nesai c, 7, sh, 319, Buyû.
[635] Ebu Dâvud 4832, bab, 30, Akdiye; Buluğul meram, sh, 294, 295.

4- İki ortak tasarruf yapması için birbirlerine izin vermiş olacak.
5- Karda ve zararda mallarının miktarı kadar olacak. Ortaklardan her biri istediği zaman ortaklığı fesih edebilir. Ortaklardan birinin ölümüyle şirketin hükmü batıl olur.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1049) ALTINCI KİTAP ONBİRİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[11 فصل] وَكُلُّ مَاجَازَ لِلْإِنْسَانِ التَّصَرُّفُ فِيهِ بِنَفْسِهِ جَازَ لَهُ أَنْ يُوَكِّلَ أَوْ يَتَوَكَّلَ فِيهِ وَالْوَكَالَةُ عَقْدٌ جَائِزٌ وَلِكُلٍّ مِنْهُمَا فَسْخُهَا مَتَى شَاءَ وَتَنْفَسِخُ بِمَوْتِ أَحَدِهِمَا وَالْوَكِيلُ أَمِينٌ فِيمَا يَقْبِضُهُ وَفِيمَا يَصْرِفُهُ وَلاَيَضْمَنُ إِلاَّ بِالتَّفْرِيطِ وَلاَيَجُوزُ اَنْ يَبِيعَ وَيَشْتَرِى إِلاَّ بِثَلاَثَةِ شَرَائِطَ أَنْ يَبِيعَ بِثَمَنِ الْمِثْلِ وَأَنْ يَكُونَ نَقْدًا بِنَقْدِ الْبَلَدِ وَلاَيَجُوزُ أَنْ يَبِيعَ مِنْ نَفْسِهِ وَلاَيُقِرُّ عَلَى مُوَكِّلِهِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ.

(1050) ALTINCI KİTAP ONBİRİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[11 فصل] وَكُلُّ مَاجَازَ لِلْإِنْسَانِ التَّصَرُّفُ فِيهِ بِنَفْسِهِ جَازَ لَهُ أَنْ يُوَكِّلَ أَوْ يَتَوَكَّلَ

Onbir-inci, Fasıl, Her, O şey ki, Caiz olur, İnsan için, Tasarruf, Onda, Onun kendisiyle, Caizdir, Onun için, Eğer, Vekil edinir, Veya, Vekil olur

فِيهِ وَالْوَكَالَةُ عَقْدٌ جَائِزٌ وَلِكُلٍّ مِنْهُمَا فَسْخُهَا مَتَى شَاءَ وَتَنْفَسِخُ بِمَوْتِ أَحَدِهِمَا

O vekillikte, Vekillik, Bir akittir, Caiz olan, Her için, Onlardan, Onu fesheder, Ne zaman, Diler-se, Fesh eder, Ölmesiyle, İkisinden biri-nin

وَالْوَكِيلُ أَمِينٌ فِيمَا يَقْبِضُهُ وَفِيمَا يَصْرِفُهُ وَلاَيَضْمَنُ إِلاَّ بِالتَّفْرِيطِ وَلاَيَجُوزُ اَنْ يَبِيعَ

Vekil olan, Güvenilir, O vekillik ki, Onu teslim aldı, O teslim aldığında, Onu sarf eder, Mesul olmaz, Ancak, Haddi aşmakta, Caiz olmaz, Eğer, Satar

وَيَشْتَرِى إِلاَّ بِثَلاَثَةِ شَرَائِطَ أَنْ يَبِيعَ بِثَمَنِ الْمِثْلِ وَأَنْ يَكُونَ نَقْدًا بِنَقْدِ الْبَلَدِ وَلاَيَجُوزُ

Caiz olmaz, Belde-nin, Para-sıyla, Peşin, Olur, Eğer, Misli, Fiyatla, Satar, Eğer, Şart-lar, Üç ile, Ancak, Alır

أَنْ يَبِيعَ مِنْ نَفْسِهِ وَلاَيُقِرُّ عَلَى مُوَكِّلِهِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ.

Onun izniyle, Ancak, O-nun Müvekkiline, Üzerine, Karar veremez, Onu kendisine, Satar, Eğer

(1051) ALTINCI KİTAP ONBİRİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1052) Vekâlet (Vekillik)'in Hükmü

İnsanın kendi nefsine (adına) tasarrufu caiz olan her şeyde vekil olması veya vekil edinmesi de caizdir. Vekilliğin akdi de caizdir. Vekil veya müvekkil bunların her ikisi için diledikleri zaman vekâletlerini feshedebilirler. Onlardan birinin ölmesiyle vekâlet batıl olur. Vekil teslim almada ve harcamada kendisine güvenilir. Tefrite kaçmadan (Yani haddi aşmadıkça, ihmalkâr davranmadıkça. Teslim aldığı ve harcama yaptığı şeyden) mesul değildir. (Vekil müvekkilin malını) satması ve alması caiz olmaz. Ancak üç şartla caiz olur.

1- Sattığı (malın) fiyatı (normal bir beldenin) benzeri olmak,
2- (Sattığı malın) parası peşin olmak,
3- (Sattığı malın)parası beldede geçerli para olmak,

(Vekil müvekkilin malını) Kendine alması caiz değildir. (Yine vekil müvekkilin adına) Karar veremez. Eğer müvekkili izin vermişse (o zaman karar verebilir).

(1053) ALTINCI KİTAP ONBİRİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1054) Vekâlet (Vekillik)in Hükmünün Delilleri

Ve dediler ki Allah bize yeter, o ne güzel vekildir. [636] Ondan başka ilah yoktur, sen onu vekil edin. [637] Tevekkül edenler artık Allah'a tevekkül etsinler. [638] (Hud dedi ki) Ben benim sizinde rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim. [639]

Bunların hepsi vekâletin yani vekilliğin delilleridir. Mesela alış verişte vekâlet.

Şimdi siz birinizi bu gümüş paranız ile şehre gönderinde baksın hangi yemeği daha temiz bulursa ondan size bir rızık alıp bir rızık alıp getirsin. [640]

---

[636] Al-i İmran suresi 3/173.
[637] Müzemmil suresi 73/9.
[638] İbrahim suresi 14/12.
[639] Hud suresi 11/56.
[640] Kehf suresi 18/19.

Yine yüce mevlamız karı koca arasında hakemliği zikrederek buyrukta ise vekâlet kastedilir. Koca ehlinden bir hakem kadının ehlinden bir hakem gönderiniz. [641]

Benim bu gömleğini (vekâleten) alıp) alıp götürünüz. [642] Beni (Yusuf (as) kastediliyor) yeryüzünün hazinlerinin başına başına getir. [643]

Görüldüğü gibi ayeti kerimeler vekâleti gösteriyor. Urve el-Bariki (ra) Resulüllah (sav) bana bir dinar vererek koyun almamı emretti (yani ben onun vekili oldum) Ben o bir dinarla iki koyun satın aldım, anlardan birini bir dinara sattım iki koyun ile bir dinarda Peygamber (sav) getirdim. Durumu anlatınca Peygamber (sav) bana Allah senin alışverişin de bereket kılsın diye dua etti. [644]

Hz. Ali (ra) Resulüllah (sav) bana kesilen kurban develerinin çullarını ve derilerini sadaka vermemi emretti (beni vekil tayin etti) dedi. [645]

Mücadele ve çekişmelerde vekillik caizdir. Hz. Ali kardeşi Akil'ı vekil tayin etmiş ve Ebu Bekir (ra) onun için neye hükmederse o benim üzerimedir, demiştir. Hz. Osman'ın katında da Abdullah b. Cafer'i vekil tayin etmiş ve husumette (çekişmede) zorluk vardır. Şüphesiz şeytan husumet (çekişme) anında hazır olur, bende o anda hazır olmayı hoş hoş görmüyorum, demiştir. [646]

Ebu Hureyre (ra)'den Peygamber (sav)'in zina suçu kesinleşen bir kişiyi recmetmek vekil tayin ettiği sabit olmuştur. [647]

(1055) ALTINCI KİTAP ONBİRİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Vekâlet (Vekillik)'in Hükmü

Soru–44- İnsanın kendisine tasarrufu caiz olan her şeyde vekil olması veya vekil edinmesi de caiz midir?

Cevap–44-Evet. İnsanın kendisine tasarrufu caiz olan her şeyde vekil olması veya vekil edinmesi de caizdir.

Soru–45- Vekilliğin akdi nasıl bir akittir.

Cevap–45- Vekilliğin akdi de caizdir.

Soru–46- Vekil veya müvekkil bunların her ikisi için diledikleri zaman vekâletlerini fesih etme hakkına sahip midirler?

Cevap–46- Evet. Vekil veya müvekkil bunların her ikisi için diledikleri zaman vekâletlerini fesih edebilirler.

Soru–47- Vekil veya müvekkil olanlardan birisinin ölmesiyle vekâlet batıl olur mu?

Cevap–47- Vekil veya müvekkil. Onlardan birisinin ölmesiyle vekâlet batıl olur. (Bozulur)

Soru–48-Vekil olan kişi nasıl birisidir ve kimdir?

Cevap–48- Vekil teslim almada ve harcamada kendisine güvenilir. Tefrite kaçmadan (Yani haddi aşmadıkça, ihmalkâr davranmadıkça, teslim aldığı ve harcama yaptığı şeyden) mesul değildir.

Soru–49- (Vekil müvekkilin malını) satması ve alması caiz olur mu?

---

641 Nisa suresi 4/35.
642 Yusuf suresi 12/93.
643 Yusuf suresi 12/55.
644 Buğari, 3443; Tirmizi, 1258.
645 Buğari, bab, 1, Vekale.
646 Beyhaki, c, 6, sh, 81.
647 Buğari, c, 5, sh, 323, Şurut; Müslim 1697, 1698, Hudud.

Cevap–49- (Vekil müvekkilin malını) satması ve alması caiz olmaz. Ancak üç şartla caiz olur.

1- Sattığı (malın) fiyatı (normal bir beldenin) benzeri olmak,
2- (Sattığı malın) parası peşin olmak,
3- (Sattığı malın)parası beldede geçerli para olmak,

Soru-50- Vekil müvekkilin (kendisine vekil olduğu kişinin malını) kendine alması caiz midir?.

Cevap-50- (Vekil müvekkilin malını) Kendine alması caiz değildir. (Yine vekil müvekkilin adına) Karar veremez. Eğer müvekkili izin vermişse (o zaman karar verebilir).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1056) ALTINCI KİTAP ONİKİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[12 فصل] وَالْمُقَرُّ بِهِ ضَرْبَانِ حَقُّ اللَّهِ تَعَالَى وَحَقُّ الْآدَمِيِّ فَحَقُّ اللَّهِ تَعَالَى يَصِحُّ الرُّجُوعُ فِيهِ عَنْ الْإِقْرَارِ بِهِ وَحَقُّ الْآدَمِيِ لَايَصِحُّ الرُّجُوعُ فِيهِ عَنِ الْإِقْرَارِ بِهِ وَتَفْتَقِرُ صِحَّةُ الْإِقْرَارِ إِلَى ثَلَاثَةِ شَرَائِطَ الْبُلُوغُ وَالْعَقْلُ وَالْإِخْتِيَارُ وَإِنْ كَانَ بِمَالٍ اعْتُبِرَ فِيهِ شَرْطٌ رَابِعٌ وَهُوَ الرُّشْدُ وَإِذَا أَقَرَّ بِمَجْهُولٍ رُجِعَ إِلَيْهِ فِي بَيَانِهِ وَيَصِحُّ الْإِسْتِثْنَاءُ فِي الْإِقْرَارِ إِذَا وَصَلَهُ بِهِ وَهُوَ فِي حَالِ الصِّحَّةِ وَالْمَرَضِ سَوَاءٌ.

(1057) ALTINCI KİTAP ONİKİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[12 فصل] وَالْمُقَرُّ بِهِ ضَرْبَانِ حَقُّ اللَّهِ تَعَالَى وَحَقُّ الْآدَمِيِّ فَحَقُّ اللَّهِ تَعَالَى يَصِحُّ

On iki-nci Fasıl Kararlanmış Onunla İki kısım Hakk-ı Allah'ın Yüce Hakk-ı İnsan-ın Hakkına gelince Allah-ın Yüce Sahih olur

الرُّجُوعُ فِيهِ عَنْ الْإِقْرَارِ بِهِ وَحَقُّ الْآدَمِيِ لَايَصِحُّ الرُّجُوعُ فِيهِ عَنِ الْإِقْرَارِ بِهِ وَتَفْتَقِرُ

Dönülür O hakta İkrardan İtiraf Onunla Hakkına gelince İnsan-ın Sahih olmaz Dönülme-si O hakta İkrardan Onunla Muhtaç-tır

صِحَّةُ الْإِقْرَارِ إِلَى ثَلَاثَةِ شَرَائِطَ الْبُلُوغُ وَالْعَقْلُ وَالْإِخْتِيَارُ وَإِنْ كَانَ بِمَالٍ اعْتُبِرَ فِيهِ

O ikrarda İtibar edilir Mal ile Oldu Eğer Serbest olmak Akıllı olmak Baliğ olmak Şart-lar-ı Üç Kadar İkrar Sıhhat-a gelince

شَرْطٌ رَابِعٌ وَهُوَ الرُّشْدُ وَإِذَا أَقَرَّ بِمَجْهُولٍ رُجِعَ إِلَيْهِ فِى بَيَانِهِ وَيَصِحُّ الْإِسْتِثْنَاءُ فِى

İstisna etmek Sahih olur Onu açıklamak Ona Dönülür Meçhul ile İkrar eder Ne zaman ki Rüşt-tür O şart Dördüncü Bir şart-ıda

الْإِقْرَارِ إِذَا وَصَلَهُ بِهِ وَهُوَ فِى حَالِ الصِّحَّةِ وَالْمَرَضِ سَوَاءٌ.

Eşittir Hasta Sıhhat-lı Halde O istisna Onunla Ona ulaştı Ne zaman ki İkrarda

(1058) ALTINCI KİTAP ONİKİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1059) İkrar (İtiraf)'ın Hükmü

İkrar iki kısımdır. Allah'ın hakkı ve kul hakkı Allah'ın hakkına gelince bu ikrardan dönmek sahih olur.[648] İnsan hakkına gelince bunda dönüş sahih olmaz.[649]

İkrarın sıhhatli (olması için) üç şarta ihtiyaç duyulur.

1- Baliğ olmak.
2- Akıllı olmak.
3- Serbest olmak.[650]

Eğer bir mala itibar edilirse bu da dördüncü şart olur. Bu şartta rüşttür.[651] Ne zamanki ikrar eden (kişi) meçhul olan (bilinmeyen bir şeyi) ikrar ederse onu beyan etmesi (açıklaması)gerekir. İkrar ettiği (bir malda o malın kısmını) istisna etmek (ayırmak) sahihtir. Ne zamanki (istisna edilen malın) kendisine ulaşırsa o anda sıhhatli olmasıyla hasta olması arasında (bir fark yok) eşittir.

(1060) ALTINCI KİTAP ONİKİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1061) İkrar'ın (İtiraf'ın) Delilleri

Kişi, bilinmeyen bir şeyi ikrar etse bunun beyanı kendisinden istenecek. İkrarı ile birlikte istisna etmek sahihtir.

İkrar eden kişi ikrarı sıhhatli de olsa hasta da olsa aynıdır.

[648] Yani hırsızlık, içki ve zina gibi bunlar Allah'ın hakkıdır, dönmek sihtir.
[649] Bu haklar kısas, kazf suçsuz yere iftira atmak gibi had gerektiren haklardır.
[650] Yani ikrarı öz iradesiyle herhangi bir zorlama olmadan itiraf etmek.
[651] Rüşt iyi ile kötüyü birbirinden ayırmak, demektir.

İkrar, kişinin kendi zimmetinde başka birinin hakkının bulunduğunu haber vermesidir. Buna itiraf da denir.

İkrarda birinin, başka biri üzerinde hakkı olduğu bilinse, bu durum da dava konusu olduğu zaman hakkı itiraf etmek gerekir. Allahu Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"*Ey iman edenler! Hak üzere olup adaleti yerine getirmeğe çalışan hâkimler ve Allah için doğru söyliyen şahitler olun. Velev ki şahitliğiniz nefsinizin yahut ana-babamzla yakın akrabanızın aleyhinde olsun....*" [652]

Peygamberimiz (s.a.v) den gelen şu rivayettir:

"...Sabahleyin şu adamın karısına git, ikrar (itiraf) ederse onu recm et." Enes, kadına gidince kadın suçu itiraf etti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) emir verdi ve kadın recm edildi.[653]

İcmadaki delili: Âlimler ikrarın meşru oluşundaki ittifaklarıdır. [654]

(1062) Allah'ın Hakkı Ve Kulun Hakkında İkrarın (İtirafın) Delilleri

Cabir b. Abdullah (ra)'den rivayet edilmiştir ki. Maiz b. Malik zina yaptığını Hz. Peygamber (sav)'e itiraf etmişti. Recmedilince Maize taşlar vurulmaya başlandı. Maiz kaçtı onu taşlayanlar yetiştiler ve taşlayarak öldürdüler. Sonra Resulüllah'a onun kaçışı haber verilince. Hz. Peygamber keşke bıraksaydınız, dedi. [655] Başka bir hadiste ise,

Hz. Aişe (ra)'dan Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Müslümanlardan elinizden geldiği kadar cezaları düşürünüz, affetmek hususunda hata etmesi, cezayı tatbik etmek hususunda hata etmesinden hayırlıdır. [656]

Kul haklarında dönmek sahih değildir. O hakkın itiraf edilmesi lazımdır.

(1063) İkrarın Sıhhat Şartlarının Delilleri

Hz. Ali (ra)'den rivayet ettiği hadisi şerifte, Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Kalem üç kişinin üzerinden kaldırılmıştır.

1- Uyanıncaya kadar uykuda olanın,
2- İhtilam olmayıncaya kadar sabi olanın,
3- Akıllanmayıncaya kadar deli olanın, [657]

Bu hadis geçen şartların üçünü kapsıyor, Dördüncünün delili ise zorlama altında olmaması ile alakalıdır.

Ebu Hureyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Allahu teala (cc) ümmetimin göğüslerindeki vesveseleri için onunla amel etmedikleri müddetçe veya onu açıkça söylemedikleri müddetçe günah yazmaz. Allahu teala (cc) ümmetimin zorlaması sebebiyle yaptığı fiilerin günahını yazmaz. [658]

---

652 Nisa suresi 4/135
653 Buhari, bab, 12, hd,2575 Vekale; Müslim, c, 2, sh, 1234, 1325, bab, 5, hd, 1697, K, Hudud; Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 339-340.
654 Fıkhul Menheci tercümesi, c, 4, sh, 332.
655 Buğari, bab, 10, K, Muharibin min ehlil küfri ver riddeti; Müslim, c, 2, sh, 1318, bab, 5, hd, 1691, Hudud.
656 Tirmizi, c, 4, sh, 33, bab, 2, hd, 1424, K, Hudud.
657 Ebu Davud, c, 4, sh, 56, bab, 17, hd, 4403, Hudud.
658 İbni Mace 2044.

(1064) Meçhul Olan Bir Şeyi İtiraf Edenin Delili

Meçhul olan bir şeyi itiraf eden, Onu itiraf eden kişinin itiraf ettiğini açıklaması gaçıklaması gerekir. İkrar ettiği (bir malda o malın bir kısmını) istisna etmek (ayırmak) sahihtir. Eğer (istisna edilen malın) kendisine ulaşırsa o anda sıhhatlı olmasıyla hasta olması arasında (bir farkı yoktur) eşittir. (Ödemesi gerekir) Tafsilat için bakınız. [659]

(1065) İkrarın Rükünleri

İkrarın dört rüknü vardır;
1- İkrar eden: İkrar edenin şartları şunlardır:
a) Akıllı olması.
b) Buluğ çağma girmiş olması. Velisinin izni ile bile olsa çocuğun ikrarı sahih değildir.
c) Seçme hürriyetine sahip olması. Haksız yere zorlanmaması gerekir.
d) Hür olması. Kölenin ikrarı sahih değildir.
e) Hacr edilmemiş olması. Sefihlik veya iflastan dolayı malı hacredilmiş olanın ikrarı sahih değildir. Ancak bu ikrar, ceza, vasiyet, tedbir ve boşama ile ilgili ise sahihtir.
2- Kendisi için ikrarda bulunulan. Bunun için de şu şartlar gereklidir:
a) Hak sahibi olma ehliyeti.
b) İkrar edeni yalanlamaması gerekir.
3- Hakkında ikrar yapılan:
Bunun şartı ikrar eden kişi itirafta bulunduğu zaman, hakkında ikrar yapılan şeyin ona mülk olmamasıdır,
Şayet "Evim, elbisem veya mülküm falanındır" şeklinde söyleyecek olursa, bu bir itiraf değildir.
4- Siga: Bunun şartı ise bir kimsenin. "Falan kişinin boynumda şu şeyi vardır" şeklinde gereklilik ifade eden bir sözüdür. [660]

(1066) ALTINCI KİTAP ONUÇÜNCÜ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[13 فصل]وَكُلُّ مَايُمْكِنُ اْلإِنْتِفَاعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِيهِ جَازَتْ إِعَارَتَهُ إِذَاكَانَتْ مَنَافِعُهُ آثَارًا وَتَجُوزُ الْعَارِيَةُ مُطْلَقَةً وَمُقَيَّدَةً بِمُدَّةٌ وَهِىَ مَضْمُونَةٌ عِلَى الْمُسْتَعسِيرِ بِقِيمَتِهَا يَوْمَ تَلَفِهَا.

(1067) ALTINCI KİTAP ONUÇÜNCÜ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[13 فصل]وَكُلُّ مَايُمْكِنُ اْلإِنْتِفَاعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِيهِ جَازَتْ إِعَارَتَهُ إِذَاكَانَتْ مَنَافِعُهُ آثَارًا

---

[659] Haşiyetul Beycuri, c, 2, sh, 7, 8, 9, 10; Kifayetul Ağyar, c, 1, sh, 178, 179, 180.
[660] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 340.

Eseri
Onun menfaatı
Olur-sa
Ne zaman ki
Onun ariyesi
Caizdir
Onun aynısı
Kalma-sı
Beraber
Onunla
Menfaatı
Mümkün olur
O şey ki
Her
Fasıl
On üç-üncü

وَتَجُوزُ الْعَارِيَةُ مُطْلَقَةً وَمُقَيَّدَةً بِمُدَّةٍ وَهِيَ مَضْمُونَةٌ عَلَى الْمُسْتَعِيرِ بِقِيمَتِهَا يَوْمَ تَلَفِهَا.

Telef ettiği
Gün
Onun kıymetiyle
Ariyeyi alan
Üzerine
Sorumlu-dur
O ariye
Müddetle
Kayıtlanmış
Mutlak
Ariye
Caiz olur

(1068) ALTINCI KİTAP ONÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1069) Ariye'nin Hükmü

Menfaati mümkün olan aynısının kalmasıyla beraber arîye[661]si de caiz olur Eğer arîye eserinin kaması ile menfaat veren bir şey ise, o ariyeyi [662] bir müddetle (süreli) mutlak ve mukayyet [663] (kayıtlı bir zaman ile vermek) caizdir. Ariyeyi alanın üzerine telef ettiği günün kıymetiyle sorumludur. [664]

(1070) ALTINCI KİTAP ONÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1071) Ariye'nin Delilleri

Arîye, mal sahibinin malının menfaatini başkasına karşılıksız olarak bir süreye kadar mubah kılmasıdır.

Arîye, İslam dininin teşvik ettiği iyi amellerden birisidir. Zira insanlar her zaman birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Birinde bulunan bir mal diğerinde bulunmayabilir. Kendisinde bulunmayana yardımcı olunsun diye geçici olarak bir malı verip ondan fayda görmesi iyi işlerdendir.

Delili için Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İyilik ve takvada birbirinize yardım ediniz." [665] Bir diğer ayeti kerimede,

"Maunu (komşuların birbirlerine muhtaç oldukları şeyi) esirgerler." [666] buyurulmuştur.

Hadisten delil. Resulullah (s.a.v.) Huneyn Savaşı için Safvan bin Ümeyye'den birçok zırh emanet olarak almıştı. [667] Bir diğer hadise ise,

Enes b. Malik (ra)'den. Peygamber (sav) Ebu Talha (ra)'den arîye (ödünç olarak) bir at aldı ve ona bindi. [668]

---

[661] Arîye kendisinden faydalanması mubah olan tekrar geri verilmek üzere bir emanet gibidir.

[662] Yani onunla menfaat görür, kendisinde kalır. Mesela keseri götür, işini gör ve geri getir. Kitabı oku, geri getir, gibi şeyler menfaatte verir, aslı da kalır.

[663] Kayıtlı veya kayıtsız. Mesela şu zamana kadar getir, gibi bir zamanla kayıtlamak. Veya ne zaman getirirsen getir, gibi kayıtsız bir şekilde vermek gibi.

[664] Yani o arîye yok olursa onun kıymetini, bedelini ödeyecektir.

[665] Maide suresi: 5/2

[666] Maun suresi: 107/7

[667] Ebu Davud, 3562; Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 341.

[668] Buğari ve Müslim, c, 2, sh, 1803, hd, 2307.

Mesela keseri götür işini gör geri getir, kitabı al, oku geri getir gibi şeylerle yapılması mübahtır. Bakınız şu hadisi şerif şöyle buyruluyor.

Abdullah b. Safvan (ra)'den Resulüllah (sav) Ya Safvan! Sende silah varmı? Dedi. Safvan Ariyet olarakmı, gasb olarak mı (istiyorsun)? Dedi. Hz. Peygamber (sav) hayır (gasb olarak) değil, ariyet olarak (ödünç olarak) dedi, bunun üzerine Safvan otuzla kırk arası silahı ariyet olarak (ödünç olarak) verdi. [669] Başka bir hadiste ise,

Cabir b. Abdullah (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Her kimin işletmediği bir arazisi varsa onu hibe etsin veya ariyet olarak (ödünç Müslüman bir kardeşine) versin, buyurdu.[670]

(Çünkü bu ariyeti vermekle kardeşine yardımda bulunmuş olur ki buda bir nevi yardımlaşmadır. Yalnız o ariyeti alan kişi o ödünç olarak aldığı şeyden geri vermekle o ariyete ihanet etmemekle mükelleftir ki o ariyet onun elinde bir nevi emanet gibidir).

Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor. Allah size emanetleri ehline vermeyi emreder.[671]

Konu ile ilgili bir hadisi şerifte şöyledir,

Hz. Semure (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurduğunu rivayet eder. El (yani ödünç alınan şey) aldığı malı ödeyinceye kadar ondan sorumludur. [672]

Başka bir hadis ise şöyledir. Ebu Hureyre (ra)'den Peygamber (sav) şöyle buyurdu. Sana güvenene emaneti öde, sana hiyanet edene, hiyanet etme. [673]

(1072) Ariyeyi Telefinin Delili

Ariyeyi alanın üzerine telef ettiği günün kıymetiyle sorumludur. (Yani o ödünç aldığı şeyin yok olduğu takdirde onun bedelini ödeyecektir)

Bu konu ile ilgili deliller ise şöyledir.

Ümeyye b. Safvan, Ümeyye babasından rivayet ettiğine göre. Resulüllah (sav) Huneyn gününde ondan (Safvan'dan) Ariyet (ödünç) olarak zırhlar aldı. Safvan Safvan gasb mı? Ya Muhammed (sav) hayır aksine telef olduğu takdirde de bedeli ödenmek üzere alınan ariyettir, dedi. [674]

(1073) Ariyetin Rükünleri

Ariyetin dört rüknü vardır:

1) Muîr (ariyet veren).

2) Müsteîr (ariyet alan).

3) Muâr (ariyet olarak alınan şey).

4) Siga.

Sigada, bir tarafın sözle söylemesi ve diğer tarafın fiilen yapması yeterlidir.

Ariyet verenin şartı; akıl, baliğ, hür ve reşit olmasıdır. Müsteîrin şartı, belli bir kimse olması, mutlak olması ve mutlak tasarruf edebilecek selahiyete sahip olmasıdır.

---

[669] Ebu Davud, c, 3, sh, 823, bab, 88, hd, 3563, İcarat.
[670] Müslim, c, 2, sh, 1174, bab, 16, hd, 1536.
[671] Nisa suresi: 4/58.
[672] Ebu Davud, c, 3, sh, 822, bab, 88, hd, 1561; Tirmizi 1266, Buyû; İbni mace 2400, Sadakat; Müsnedi Ahmed, c, 3, sh, 348, c, 5, sh, 8, 12, 123.
[673] Ebu Davud, c, 3, sh, 805, bab, 78, hd, 3535, Buyû; Tirmizi 1264, Buyû.
[674] Ebu Davud, c, 3, sh, 823, bab, 88, hd, 3563, Buyû ve Ticarat; Müsnedi Ahmed, c, 3, sh, 401, c, 6, sh, 465; Tuhfetul eşraf, c, 4, sh, 190, hd, 4945; Bunu Nesaide rivayet etmiş. Hakim sahih olduğunu söylemiş, c, 2, sh, 47.

Muâr, (ariyet olarak alınan şey) ise, aslı kalıcı olmakla kendisinden fayda görülen her şeydir.

Ariyet olarak alınan şeyin şartı da, ondan faydalanmanın mubah olması ve ondan faydalanırken telef olmayan bir mal durumunda olmasıdır.

Ariyet alınan şeyin kendisinde yahut niteliğinde bir zarar veya bir kusur sözkonusu oluşursa; ariyeti alan kişi, kendisine izin verilen sınırda onu kullanmışsa tazmin etmez. Yani o kusur veya zarar için bir şey ödemez.

Mesela; bir kimse ariyet olarak giymesi için birine bir elbise vermiş ve o da normal şekilde giyip elbise bu normal giyimden dolayı yıpranmışsa, tamamen işe yaramaz duruma düşmüş olsa bile onu tazmin etmez.

Biri, ariyet olarak başkasına bir hayvan vermiş ve hayvan ölecek olursa onu tazmin etmez.

Kendisine izin verilen şekilde kullanmışsa hayvanın sırtının yaralanmasından, topal olmasından sorumlu değildir. Ama izin verilmeyen bir hususta kullanmaktan dolayı ona bir zarar gelmişse, onu tazmin etmekle mükellef olup, telef ettiği günkü rayiç üzerinden zararı öder.

Şartlarından birinin ortadan kalkmasıyla ariyet akdi ortadan kalkar. [675]

(1074) Âriye'nin Meşruiyetinin Hikmet ve Sebebi

Âriye'nin meşru kılınmasının nedeni, Allah Teâlâ'nın müslümanlar arasında emrettiği yardımlaşmanın arîye yoluyla tahakkuk etmesidir.

İyilik etmek ve (fenalıktan) sakınmak hususunda birbirinizle yardımlasın. [676]

Halkın çoğunun; ev eşyası, giyecek, mesken, tarla-bahçe gibi muhtaç oldukları şeylerden yoksun olduklarını görüyoruz. Bunun fakirlik, malın çarşı ve pazarlarda olmaması veya az bulunması veya insanların meşguliyetlerinden ötürü bazı ihtiyaçlarını unutması gibi çeşitli sebepleri olabilir. İnsan bazen -gece veya gündüzün herhangibir saatinde- bu eşyalara ihtiyaç duyabilir. [677]

Bunu elde etmenin tek yolu da komşusundan veya dostundan arîye yoluyla istemektir. Özellikle kocası seferde olan veya ihtiyaç anında evde bulunmayan hanımlar bu tür eşyalara daha çok ihtiyaç duyarlar. Çünkü tek başına olan bir kadın yemek hazırlamak, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve benzen durumlarda ihtiyaç duyduğu eşyayı elde etme imkânına sahip değildir. [678]

Bu durumdaki kişinin, ihtiyaç duyduğu şeyleri komşusundan arîye (emanet) olarak istemekten başka çaresi yoktur. [679]

İslâm dini de kolaylığı ve yardımlaşmayı genel prensip olarak kabul ettiği için halka yardımlaşmayı emretmiş ve kolaylık olması için âriye'yi meşru kılmıştır ki insanlar birbirlerinin eşyalarından istifade etsinler. Ancak bu, mal sahibinin izni ve rızası dâhilinde olmalıdır. [680]

Âriye'nin meşru kılınması maslahatı celb, belayı defetmek, sıkıntıyı ortadan kaldırmak, yoksulluk sebebiyle insanları felakete düşmekten korumak içindir. Halk birbirlerinin yardımına

---

[675] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 342.
[676] Mâide suresi: 5/2.
[677] Büyük Şafii Fıkhı
[678] Büyük Şafii Fıkhı
[679] Büyük Şafii Fıkhı
[680] Büyük Şafii Fıkhı

koştukları müddetçe Allah da onlara yardım eder. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Kul, kardeşinin yardımına koştukça Allah da onun yardımına koşar. [681]

Halk birbirinin yardımına koşmakla, dünyada yapılan iyilik ve ihsandan başka hiçbir şeyin yarar sağlamadığı bir günde kendilerini azap ve ikabdan korumuş olurlar. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

- (Zekât ve diğer) haklarını ödemeyen deve, sığır ve davar sahipleri kıyamet gününde, onlar (tarafından çiğnenip boynuzlanmak) için düz ve geniş bir alana oturtulacak. Sert ayaklıları sert ayaklarıyla onu çiğneyecek, boynuzlu olanları da boynuzlarıyla onu süsecekler. Boynuzluların arasında o gün hiç boynuzsuz veya boynuzu kırık bulunmayacaktır.
- Ey Allah'ın Rasûlü! Bunlardaki hak nedir?
- DöIIük olan erkeklerini ihtiyaç vaktinde emanet vermek. Kova ve bakraçlarını âriye olarak vermek. İhtiyaç sahiplerine bu hayvanların sütü', yünü ve iş yapmasından faydalanmaları için muayyen bir müddetle emaneten vermek. Sürüler subaşlarına getirildiğinde orada bulunan muhtaçlara ve yolculara sütlerinden ikram etmek. Allah yolunda sırtlarına binmek, bindirmek ve yük yükletmek, [682]

(1075) Âriye İle İlgili Meydana Gelen Hükümler

(1076) A) Âriye Olarak Alınan Maldan İstifade Etmenin Sınırı

Arîye olarak bir mal alan kişi o maldan sahibinin izin verdiği ölçüde yararlanabilir. Sahibinin izin vermediği yerlerde onu kullanamaz. Ancak arîye aldığı malı kullandığı yer, mala, sahibinin kullanılmasına İzin verdiği yerden daha az etki yaparsa, kullanabilir. Eğer mal sahibi, verdiği malın kullanılmasına mutlak şekilde izin vermişse, bu hususta herhangibir sınır koymamışsa, o maldan normal bir şekilde istediği yerde istifade edebilir. Mal sahibi kullanılmayacak yerleri belirtirse, orada kullanmak mala daha az etki yapsa dahi orada kullanılamaz. [683]

Zira malın sahibi o malın menfaatinin de sahibidir ve onu teberru etmiştir. Dolayısıyla malının nerede kullanılıp-kuüanılmayacağını belirtme hakkına da sahiptir.

Mal sahibi arazisini mutlak şekilde arîye olarak verirse, arîye alan kişinin o araziye bina yapması veya ağaç dikmesi veya ekin ekmesi caizdir. Çünkü arazi sahibi araziyi mutlak şekilde arîye olarak vermiştir. [684]

Arazi sahibi 'Şu araziyi sana verdim' dese, fakat 'Ondan istifade et' demese, en yaygın görüşe göre arîye sahih olmaz. Arazi sahibi arazisini bina yapmak veya ağaç dikmek üzere arîye olarak verse, o araziye ekin ekilebilir, çünkü ekin, ağaç veya bina kadar araziyi yıpratmaz.[685]

Araziyi en fazla yıpratacak şeye izin verilmesi, daha az yıpratacak şeye izin vermek anlamına gelir. Ancak arazi sahibi, arazisini âriye olarak verirken ekin ekmeme şartıyla vermişse,.ekin ekemez. Arazi sahibi arazisine ekin ekmek üzere âriye vermişse, o araziye ağaç dikilemez, bina yapılamaz. Çünkü ağaç dikmek ve bina yapmak, ekin ekmekten daha fazla araziyi yıpratır. Arazi sahibinin'arazisinin az yıpranmasına razı olması, çok yıpranmasına da razı olduğu/olacağı anlamına gelmez. Arazi sahibi arazisini belli çeşit ekinler için arîye

---

[681] Büyük Şafii Fıkhı
[682] Müslim/988
[683] Büyük Şafii Fıkhı
[684] Büyük Şafii Fıkhı
[685] Büyük Şafii Fıkhı

vermişse, İzin verdiği ve benzeri çeşitleri veya araziyi onlardan daha az yıpratan ekinleri ekebilir. Araziye onlardan daha fazla zarar veren ekinleri ekemez. [686]

Bu hükümler, arîye olarak verilen her mal için geçerlidir. Binmek üzere arîye verilen otomobil, yük taşımada kullanılamaz. Hafif malları taşımak için arîye verilen araba ile demir, çimento ve benzeri gibi ağır maddeler taşınamaz. Bir malı arîye olarak alan kişi bizzat ondan istifade edebildiği gibi vekili de ondan istifade edebilir. Çünkü o malı ister arîye olarak alan kişi çalıştırsın, ister vekili çalıştırsın, malın menfaati onu arîye olarak alan kişinin olur. Ancak vekilin malı yıpratması, arîye olarak alan kişinin yıpratmasından fazla olmamasıdır. Meselâ kişi arîye olarak aldığı bir motosiklete vekilini veya işçisini bindirip ondan o şekilde istifade edebilir. Ancak vekili veya işçisi kendisinden daha ağır olmamalıdır. [687]

(1077) B) Âriye Olarak Alınan Mal Üzerinde Mustair'in Eli

Arîye olarak alınan mal üzerinde mustair'in eli tazminat elidir. Bu bakımdan arîye olarak alınan mal, âriye olarak alan kişinin zimmetine girer. Eğer arîye olarak aldığı mal telef olursa, -ister kendisi kullanırken olsun, ister başka sebeple olsun, ister onu korumada kusurlu davransın, ister davranmasın- ödemesi gerekir. Çünkü o başkasının malını kendi menfaati için almıştır. [688]

Umeyye b. Saffan'ın babası Saffan'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a) Huneyn savaşı için ondan ödünç olarak birçok zırh almıştı. O 'Bu zırhları gasben mi aldın ey Muhammed! Dedi. Rasûlullah 'Hayır, ödenmesi borç olan emanet olarak aldım' buyurdu" [689]

Herhangibir malı arîye olarak alan kişi, malın telef olduğu günkü kıymetini ödemek mecburiyetindedir. İsterse, mal, semavî bir afetle telef olsun hüküm değişmez. Fakat izin verilen şekilde kullanılan malda meydana gelen yıpranma tazmin edilmez. İzin verilen sahanın dışında kullanılan malda meydana gelen yıpranma ve eksiklik, arîye alan kişi tarafından telafi edilmelidir. Yine arîye olarak aldığı malı, kullanılması normal olmayan bir yerde kullanır da bundan dolayı malda bir eksiklik, bir kusur meydana gelirce, arîye alan kişinin bunları telafi etmesi gerekir. [690]

Meselâ oturmak için bir evi arîye olarak alan kişi orada demircilik veya marangozluk yaparsa veya yemekte kullanılan kaplan arîye olarak alıp onlarla kum veya taş taşırsa, malda da bir eksiklik, bir kusur meydana gelirse, bunun zamini olur.[691]

Yine mal sahibi malını istedikten sonra arîye alan kişi onu kullanmaya devam ederse ve malda bir eksiklik- meydana gelirse veya telef olursa, malın zamini olur. Hatta mal sahibi istedikten sonra veya kullanma müddeti bittikten sonra normal şekilde kullanırken malda meydana gelen eksiklikleri de arîye olarak alan kişi ödemek zorundadır. Çünkü malı izinsiz olarak kullanmıştır. [692]

(1078) Tazminat Gerektiren Ve Gerektirmeyen Bir Hususta Tazminat Şartı Koşmak

Arîye olarak alınan mal, izin verilen sınırlar dâhilinde kullanıldığında, onda meydana gelen eksikliklerin telafi edilmesi, telef olduğunda ödemesi gerekmediğini söylemiştik. Yine

686 Büyük Şafii Fıkhı
687 Büyük Şafii Fıkhı
688 Büyük Şafii Fıkhı
689 Ebu Dâvud/3562
690 Büyük Şafii Fıkhı
691 Büyük Şafii Fıkhı
692 Büyük Şafii Fıkhı

arîye olarak alınan mal, izin verilmeyen yerde kullanılır da telef olursa ödenmesi gerektiğini de belirtmiştik. Bu bakımdan arîye akdinde bunun aksi şart koşulursa o şart manasızdır; yerine getirilmesi gerekmez, ancak arîye akdi sahih olur. Âlimlerin bazıları böyle şart koşulduğu takdirde arîye akdinin fasid olacağını söylemişlerdir. [693]

(1079) C) Âriye Olarak Alınan Malın Masrafları Kime Aittir?

Arîye olarak verilen malın masrafı, meselâ çalıştırmak üzere verilen bir hayvanın yem masrafı veya oturmak üzere verilen evin tamir masrafı, malı arîye olarak veren kişiye aittir. Malı arîye olarak veren kişi ister o malın sahibi olsun, ister onu kiralamış da arîye olarak vermiş olsun hüküm değişmez. Çünkü malın masrafı mülke tâbidir. İare ise malik tarafından malın menfaatinin teberru edilmesi demektir. Malın malikine arîye karşılığında birşey vermek vacib değildir. [694]

Arîye alınan malın kulîanma müddeti sona erdiğinde veya arîye akdi fesholduğunda, malı götürüp sahibine teslim etmek vacibdir. [695]

Arîye olarak alınan malın geri götürülme masrafı olursa, o masraf arîye alan kişiye aittir. Çünkü onu götürüp sahibine teslim etmek, arîye olarak alan kişinin üzerine vacibdir ve o malı kendi menfaati için almıştır. Vacibi yerine getirmek için gereken şey de vacibdir. Malı geri götürmek ancak bu harcamayı yapmakla mümkün oluyorsa, bu harcama da vacib olur. [696]

Hz. Peygamber'in şu sözü de buna delâlet etmektedir: Bir şeyi emanet olarak alan kişi, onu sahibine verinceye kadar ondan sorumludur. Yani aldığı malı sahibine teslim edinceye kadar, yapılan masraflar ona aittir. Safvan b. Umeyye'den rivayet edilen bir hâdiste Hz. Peygamber Safvan'a şöyle demiştir: Geri vermek üzere emanet olarak aidim. [697]

Eğer kira ile bir araba alınır da kira müddeti zarfında başkasına arîye olarak verilirse, araba kiralayan kişiye değil de mal sahibine teslim ediliyorsa, geri götürme masrafı mal sahibine ait olur. Çünkü arîye olarak alan kişi burada malı götürme hususunda onu kiralayan kişi gibidir. Öyleyse malı geri götürme masrafı kiracıya değil, mal sahibine ait olur. [698]

(1080) Ç) Âriye Olarak Alınan Malı Geri Götürmek

Arîye akdi, her iki taraf için de caiz bir akiddir; yani malını arîye olarak veren veya o malı arîye olarak alan kişilerden biri istediği zaman -diğerinin haberi ve rızası olmasa dahi- arîye akdini feshedebilir. Bu bakımdan malını arîye olarak veren kişi istediği zaman malını alabilir, hatta malını belli bir vakit için arîye olarak verse dahi o vakit gelmeden önce malını isteme hakkına sahiptir. [699]

Bir malı arîye olarak alan kişi de, istediği zaman malı götürüp sahibine iade edebilir. Taraflardan hiçbiri arîye akdini devam ettirmek zorunda değillerdir. Çünkü arîye olarak verilen mal, şefkat, hayır, sevap ve kişiye iyilik olsun diye verilmiştir. Burada her iki tarafa da herhangibir mecburiyet yüklemek uygun düşmez. Ancak şu husus bundan istisna edilmiştir. Arazisini mezarlık olmak üzere arîye yoluyla veren kişinin ve ölü sahiplerinin bu arîye akdini

---

693 Büyük Şafii Fıkhı
694 Büyük Şafii Fıkhı
695 Büyük Şafii Fıkhı
696 Büyük Şafii Fıkhı
697 Ebu Dâvud, Tirmizı, İbn Mâce
698 Büyük Şafii Fıkhı
699 Büyük Şafii Fıkhı

feshetme yetkileri yoktur. [700]

Arazisini mezarlık olmak üzere âriye yoluyla veren kişi onu geri alamaz, araziyi âriye yoluyla alıp da ölüsünü defneden kişi de defnedilen ceset çürüyüp toprak oluncaya, ondan hiçbir eser kalmayıncaya kadar onu geri veremez. Çünkü defn izinle olmuştur ve izinle defnolunan ölünün mezarını açıp onu başka yere nakletmek insanlık hürmetini yıkmak olur. [701]

Şu husus da bu hükümden istisna edilmiştir: Malını belli bir işte kullanmak üzere arîye olarak veren kişi, malı arîye olarak alan kişinin zarar göreceği bir zamanda malını isterse, malı arîye olarak alan kişinin işini bitirmeden malı iade etme mecburiyeti yoktur. [702]

Meselâ eşyalarını taşımak için arîye yoluyla bir gemi alsa, eşyalar gemiye yüklenip gemi denizde yol almaya başlasa, tam bu sırada gemi sahibi 'malımı ver' dese, gemiyi arîye olarak alan kişinin gemiyi o anda verme mecburiyeti yoktur, [703]

Veya eşya taşımak için bir kamyonu arîye olarak alsa, mal sahibi, başka bir arabanın bulunmadığı -meselâ sahra gibi- bir yerde malını geri istese, onu arîye olarak alan kişinin malı sahibine, zarar görmeden teslim edebileceği bir yere gelinceye kadar teslim etmesi gerekmez. Ancak mal sahibinin malı istediği andan malı teslim etme anma kadar ki süre için, arîye alan kişinin mal sahibine ücret-i misil vermesi gerekir. [704]

(1081) Âriye Olarak Verilen Arazinin İade Edilmesi

Arazi; ağaç dikmek, bina yapmak veya ekin ekmek üzere arîye olarak verilebilir.
Eğer arazi sahibi arazisini bina yapmak veya ağaç dikmek için arîye vermiş, bina yapıldıktan veya ağaç dikildikten sonra malını istemişse ve arazisini arîye olarak verirken dikilen ağaçların veya yapılan binanın kaldırılmasını şart koşmuşsa, şartlara uyulması vacib olur. [705]

Çünkü Hz. Peygamber 'Müslümanlar şartlan üzerindedirler' buyurmuştur; yani koşulan şartları yerine getirmek mecburiyetindedirler. Eğer -sökülme veya yıkılma şartına rağmen- araziyi arîye olarak alan kişi yaptığı binayı veya diktiği ağaçları kaldırmazsa, mal sahibi onları söker, [706]

Arazi sahibi bina yıkılıp ağaçlar söküldükten sonra arazinin tesviye edilmesini de şart koşmuşsa, bu, iki halde de onu ilzam eder ve fakat şart koşmamışsa onu ilzam etmez. Eğer arazi sahibi, arîye alan kişiye yapılan binayı veya dikilen ağaçlan kaldırmayı şart koşmamışsa, araziyi arîye olarak alan kişi istese yapılan binayı veya dikilen ağaçlan söker, isterse bırakır. [707]

Yaptığı binayı veya diktiği ağaçlan kaldırdığında onların kıymeti eksilirse, mal sahibinden hiçbir hak talep edemez. Çünkü bu onun kendi mülküdür, onları söktüğü zaman zararına razı olmuş demektir. [708]

En sahih görüşe göre araziyi teslim aldığı şekil üzere teslim etmesi gerekir; bu nedenle de araziyi tesviye etmelidir. Zira yaptığı binayı veya diktiği ağaçlan kendi isteğiyle sokmuştur, eğer sökmek istemeseydi ona zorla söktürülemezdi. Bu yüzden yaptığı binayı veya diktiği ağaçlan söktükten sonra araziyi tesviye ederek (düzelterek) sahibine teslim etmesi gerekir. [709]

---

700 Büyük Şafii Fıkhı
701 Büyük Şafii Fıkhı
702 Büyük Şafii Fıkhı
703 Büyük Şafii Fıkhı
704 Büyük Şafii Fıkhı
705 Büyük Şafii Fıkhı
706 Büyük Şafii Fıkhı
707 Büyük Şafii Fıkhı
708 Büyük Şafii Fıkhı
709 Büyük Şafii Fıkhı

(1082) Arazi Sahibi Arîye Üç Şeyden Birini Yapmakta Serbesttir

Araziyi arîye olarak alıp ona bina yapan veya ağaç diken kişi yaptıklarını sökmek istemezse, arazi sahibi üç şeyden birini yapmakta serbesttir.

a. Bina ve ağaçlan olduğu gibi bırakır, ücret-i misil alır.

b. Bina ve ağaçları yıkar. Yıkılmamış haliyle yıkılmış hali arasındaki kıymet farkını mustair'e verir. Bina ve ağaçlan yıkma masrafı da kendisine ait olur.

c. Bina veya ağaçları söküleceği günkü kıymetiyle sahibinden satın alır. Bu, icab ve kabul'ü kapsayan bir akid ile olmalıdır.

Muhayyerlik mal sahibine aittir, çünkü ihsan eden, malın sahibi olan odur. Eğer arazi sahibi bu üç seçenekten birini tercih ederse, mustair yaptığı binayı veya diktiği ağaçlan kaldırmaya zorlanır. Arazi sahibi bu üç seçenekten birini tercih etmezse -en sahih görüşe göre- kadı, onlar sulh yapıncaya veya mal sahibi bu üç seçenekten birini tercih edinceye kadar onlardan yüzçevirir. Bazıları şöyle demişlerdir: Hâkim, araziyi ve arazide bulunanları satar, parayı onlar arasında mallarının kıymeti nisbetine göre paylaştırır. Böyle yapılmasının sebebi de husumeti ortadan kaldırmaktır. [710]

En sahih görüşe göre mal sahibi arazisini ister mutlak şekilde arîye versin, ister bir zamanla sınırlandırsın mesele değişmez. Ancak mutlak olarak arîye verilen araziye, arîye alan kişi bina yaparsa veya ağaç dikerse, sonra da onları yıkarsa, ikinci bir kez bina yapması veya ağaç dikmesi ancak yeni bir izinle mümkündür. Eğer izinsiz olarak yaparsa, yaptıklarını yıkıp araziyi tesviye etmeye mecbur edilir. Allah hakikati daha iyi bilir. Bir zamanla sınırlandırılarak arîye verilen araziye, ise -arazi sahibi malını istemedikçe ve müddet bitmedikçe- ara ara fidan dikmek, bina yapmak meşrudur. Arazi sahibi malını geri isterse, daha önce zikredilen hükümler tatbik edilir. [711]

Arazisini ekin için arîye veren kişi, ekin henüz olmadan arazisini geri isterse, -en sahih görüşe göre- araziyi arîye olarak alıp ekin eken kişi ekin yetişip tarladan kaldırıncaya kadar araziyi sahibine teslim etmek zorunda değildir. Çünkü ekin yetişmeden önce kaldırılırsa kıymeti düşer, belki zayi olur. [712]

Oysa ekin muhterem bir maldır. Bu nedenle ekin yetişinceye kadar beklenir, arazi sahibinin malını istediği andan ekinin yetiştiği ana kadar geçen süre için ücret verilir. [713]

Burada âriyenin mutlak şekilde verilmesiyle bir zamanla sınırlandırılması arasında fark yoktur. [714]

Ancak arazi bir zamanla sınırlandırılarak arîye verilmişse, ekin de tayin edilen zaman içinde yetişmemişse, bu da arîye alan kişinin kusuru nedeniyle olmuşsa,

Meselâ tohumu geç atmışsa veya kar ve sel nedeniyle tohum atması gecikmiş de tayin edilen zaman içinde yetişmeyecek bir ekin ekmişse, arazi sahibi, arîye alan kişiyi ekinini kaldırıp araziyi tesviye etmeye -arîye alan kişi bundan zarar görse dahi- zorlayabilir. [715]

Çünkü araziyi arîye olarak alan kişi, sınırı aşmış, zulüm işlemiştir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Haksız yere başkasının yerine ağaç dikenin orada hakkı yoktur. [716]

---

[710] Büyük Şafii Fıkhı
[711] Büyük Şafii Fıkhı
[712] Büyük Şafii Fıkhı
[713] Büyük Şafii Fıkhı
[714] Büyük Şafii Fıkhı
[715] Büyük Şafii Fıkhı
[716] Ebu Dâvud/3073, Tirmizî/1378

(1083) D) Âriye Olarak Alınan Malın Nasıl İade Edileceği Hususu

Arîye olarak alınan mal, örf ve âdette nasıl teslim ediliyorsa sahibine öyle teslim edilmelidir. Arîye olarak alınan malların teslim edilme şekilleri değişiktir. Meselâ kıymetli mücevherler genellikle sahibinin eline teslim edilir. Bazı eşyalar ise genellikle sahibinin evine götürülür veya sahibinin vekiline teslim edilir. [717]

Arîye olarak alınan ev, arazi ve benzeri gibi gayr-ı menkullerin tahliye edilmesi, sahibine teslim etmek sayılır. [718]

(1084) E) Âriye Veren Kişi ile Alan Kişi Arasında İhtilaf Çıkması

Arîye veren kişi ile alan kişi arasında bazı hususlarda ihtilaf çıkabilir. Onlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

a. Geri verme hususunda ihtilaf çıkması

Meselâ arîye alan kişi, aldığı malı mal sahibine verdiğini iddia ederse, mal sahibi de bunu inkâr ederse, yeminle beraber mal sahibinin sözüne itibar edilir. Çünkü inkâr eden odur. [719]

Kaideye göre şahit getirmek müddei'ye, yemin etmek de inkâr edene düşer; yani müddei, malı iade ettiğine dair şahit getirirse müddei'nin sözüne itibar edilir. Çünkü arîye olarak verilen malın, mustair'in eîinde olduğu sabit olmuş, fakat malı sahibine teslim ettiği sabit olmamıştır. Bu durumda malın onun elinde olması asıl kabul edilir. Mal sahibi malı aldığını inkâr etmekle asıl olana sarılmıştır. Yeminle beraber söz asıl olana sarılanın sözüdür. [720]

b. Malın telef olması durumunda çıkan ihtilaf

Arîye olarak verilen mal telef olsa, arîye olarak alan kişi de izin verilen yerlerde ve normal olarak kullanırken telef olduğunu iddia etse, mal sahibi de bunu reddederek izin verilmeyen yerlerde kullanıldığı için telef olduğunu İddia etse, yeminle beraber malı arîye olarak alan kişinin sözüne itibar edilir. Çünkü arîye olarak alınan malın halkın gözü önünde kullanılması adet değildir ki arîye alan kişinin şahit getirmesi gereksin. Bu durumda şahit getirmek imkânsızdır. Ayrıca tazminatta aslolan beraat-ı zimme'dir. Burada mal sahibi tazminat iddiasındadır, mustair de aslolana' yapışarak bunu inkâr etmektedir. [721]

Bu durumda yeminle beraber inkâr edenin (mustair'in) sözüne itibar edilir. Nitekim bunları daha önce belirtmiştik. Mustair doğru söylediğine dair yemin eder ve tazminattan kurtulur. [722]

c. Akdin aslında ihtilaf etmeleri

Mal sahibi 'Ben malımı sana arîye olarak değil, icar olarak verdim' dese, diğeri de 'Sen bana arîye olarak verdin' dese veya mustair 'Malı bana arîye olarak verdin' dese, mal sahibi de 'Sen onu benden gasbettin' dese, -en sahih görüşe göre- yeminle beraber mal sahibinin sözüne itibar edilir;

---

[717] Büyük Şafii Fıkhı
[718] Büyük Şafii Fıkhı
[719] Büyük Şafii Fıkhı
[720] Büyük Şafii Fıkhı
[721] Büyük Şafii Fıkhı
[722] Büyük Şafii Fıkhı

Yani mal sahibi 'Ben malımı icar olarak verdim' diye veya 'Falan kişi malımı gasbetti' diye yemin ederse, onun sözüne itibar edilerek hakkı verilir. Çünkü aslolan, malından yararlanmaya ancak karşılıklı olursa izin verilmesidir. [723]

Mal sahibi yemin ettiği zaman -ücret gerektiren bir zaman geçmişse-ücret-i misil almaya hak kazanır. Mal mevcut ise sahibine teslim edilir, mal telef olmuşsa, ondan faydalanan kişi zamin olur. Mal sahibinin iddia ettiği tazminat, maldan yararlanan kişinin iddia ettiği tazminattan fazla olursa, bu fazlalık için mal sahibinin yemin etmesi gerekir. [724]

Arîye olarak verilen mal telef olursa, telef olduğu günkü kıymetine göre tazmin edilir. Gasbedilen mal telef olursa, gasbedildiği günden telef olduğu güne kadar olan süre içindeki en fazla fiyatı ne ise ona göre tazmin edilir. Eğer kıymet eşit ise ikisi ittifak etmiş olurlar. Aksi takdirde mal sahibi fazlalık için yemin eder. Çünkü taraflar onun üzerinde ittifak etmemişlerdir.[725]

(1085) F) Âriye Akdinin Sona Ermesi

Arîye akdi şu durumlarda sona erer:

a. Mal sahibi âriye olarak verdiği malı isterse, âriye akdi sona erer. Mal sahibinin arîye olarak verdiği malı, arîye müddeti bitmeden önce veya bittikten sonra istemesi hükmü değiştirmez. Çünkü arîye akdi, taraflar için vacib plan bir akid değil, caiz olan bir akiddir. [726]

b. Akdi yapan kişilerden birinin delirmesi veya baygınlık geçirmesiyle âriye akdi sona erer.

Arîye verenle alan kişide bulunması gereken şartların farklı olduğunu söylemiştik. Zira arîye veren kişi teberru ehliyetine, alan kişi de teberru'yu kabul etme ehliyetine sahip olmalıdır. Deli veya baygınlık geçiren bir kimse ise buna ehil değildir. [727]

c. Âriye veren veya alan kişilerden birinin ölümüyle âriye akdi sona erer.

Çünkü arîye akdi, malın menfaatinin mubah kılınmasıdır. Malını arîye olarak veren kişi ölürse mal sahibi yok sayılır, malı arîye olarak alan kişinin ölmesiyle de kendisine verilen izin ve yararlanma ortadan kalkmış olur. [728]

d. Âriye veren veya alan kişinin sefihlikten ötürü hacr altına alınmasıyla âriye akdi sona erer.

Hacr altına alman kişi teberru etmeye veya teberru'yu kabul etmeye ehil değildir. Bu bakımdan onun yaptığı arîye akdi fasid olur. [729]

e. Arazi sahibinin üzerine iflas nedeniyle hacr konursa, âriye akdi sona erer.

İflas nedeniyle hacr altına alman kişinin malını teberru etmeye yetkisi yoktur. Ona teberru yetkisinin verilmemesi, alacaklılarının maslahatı içindir. [730]

---

[723] Büyük Şafii Fıkhı
[724] Büyük Şafii Fıkhı
[725] Büyük Şafii Fıkhı
[726] Büyük Şafii Fıkhı
[727] Büyük Şafii Fıkhı
[728] Büyük Şafii Fıkhı
[729] Büyük Şafii Fıkhı
[730] Büyük Şafii Fıkhı

(1086) ALTINCI KİTAP ONÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Ariye'nin Hükmü

Soru-57- Menfaati mümkün olan aynısının kalmasıyla beraber ariyesi (emanet olarak) vermeside caiz olur mu?

Cevap–57- Menfaati mümkün olan aynısının kalmasıyla beraber ariyesi de caiz olur.

Soru–58- Faydalanılan bir şeyin süreli ve süresiz verilmesi caiz olur mu?

Cevap–58- Eğer arîye eserinin kaması ile menfaat veren bir şey ise, o ariyeyi bir müddetle (süreli) mutlak ve mukayyet (kayıtlı bir zaman ile vermek) caizdir. Ariyeyi alanın üzerine telef ettiği günün kıymetiyle sorumludur.

Soru–59- Ariyeyi alan onun telef edilmesinden sorumlu mudur?

Cevap–59-Ariyeyi alanın üzerine telef ettiği günün kıymetiyle sorumludur.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1087) ALTINCI KİTAP ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[14 فصل] وَمَنْ غَصَبَ مَالاً لأَحَدٍ لَزِمَهُ رَدُّهُ وَأَرْشُ نَقْصِهِ وَأُجْرَةُ مِثْلِهِ فَإِنْ تَلِفَ ضَمِنَهُ بِمِثْلِهِ إِنْ كَانَ لَهُ مِثْلٌ أَوْ بِقِيمَتِهِ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِثْلٌ أَكْثَرَ مَا كَانَتْ مِنَ يَوْمِ الْغَصْبِ إِلَى يَوْمِ التَّلَفِ.

(1088) ALTINCI KİTAP ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[14 فصل] وَمَنْ غَصَبَ مَالاً لأَحَدٍ لَزِمَهُ رَدُّهُ وَأَرْشُ نَقْصِهِ وَأُجْرَةُ مِثْلِهِ فَإِنْ تَلِفَ

On dört-üncü, Fasıl, Her kim, Gasp etti, Mal, Birisi için, Ona lazım oldu, Onu vermesi, Kıymet-i, Onun eksiği, Ücret, Onun benzeri, Eğer, Telef etti

ضَمِنَهُ بِمِثْلِهِ إِنْ كَانَ لَهُ مِثْلٌ أَوْ بِقِيمَتِهِ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِثْلٌ أَكْثَرَ مَا كَانَتْ مِنَ يَوْمِ

O sorumlu olur, Onun benzerini, Eğer, Oldu, Onun için, Benzeri, Veya, Onun değeri, Eğer, Olmaz-sa, Onun için, Benzer-i, Daha çok, O benzer ki, Oldu, Günden

الْغَصْبِ إِلَى يَوْمِ التَّلَفِ.

Gasp, Kadar, Gün, Telef ettiği

(1089) ALTINCI KİTAP ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1090) Gasb'ın Hükmü

Her kim gasbettiği bir malı noksanındaki bedeli kıymetinin ücretini geri verecek. Eğer onu telef ederse onun misliyle sorumludur. Eğer misli varsa misliyle veyahut kıymetiyle. Eğer mislide yoksa gasp ettiği günün en çoğunun bedelinin üzerinde ödeyecek. [731]

(1091) ALTINCI KİTAP ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1092) Gasb'ın Delilleri

Gasb: Kitap, sünnet ve icma ile sabittir.[732]

Başkasının malını gasbedenin üzerinde gasbedilen malın geri verilmesi gerekir. Gaspedilen bir mal değerinden birşey kaybetmişse eksilen nisbetle birlikle geri alınır. Gaspedilen malın telefi halinde varsa benzeri alınır. Benzeri bulunmazsa gasp ile telef günü arasındaki en yüksek değerle değerlendirilir.

Lugatta gasp, bir şeyi zulmen almak ya da haksız yere bir başkasının malına el koymaktır. Gasp haramdır ve faili günahkâr olur.

Başkasına ait olan her hangi bir mala el koymak gasptır. Bu mal hak ve hukuk konusu olan her çeşit maddi varlıktır. Bu varlıklar, para, ev, mal veya benzeri olan herhangi bir şeydir.

Delili. Allah-u Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

Gemi denizde çalışan bir kaç yoksula aitti. Onu kusurlu kılmak istedim, çünkü peşlerinde her sağlam gemiye zorla el koyan bir hükümdar vardı.[733]

Ey iman edenler! Birbirinizin mallarını haksız (batıl) yollarla yemeyin.[734]

"Aranızda mallarınızı haksız yere yemeyiniz." [735]

Şüphesiz ki yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve gelecekte alevli ateşe girerler. [736]

Veda Hutbesi'nde Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurur:

Ebu Bekir (ra) rivayetinde "Kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız, bu beldenizdeki bu ayınızın bu günü gibi birbirinize haramdır." [737]

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

"Her kim başkasına ait bir yerden haksız yere bir karış kadar alırsa Allah kıyamet gününde onu yerin yedi kat dibine batırır " [738]

Said bin Yezid (r.a.) babasından rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Biriniz kardeşinin malını ne cidden, ne de şaka olsun diye almasın. Biriniz kardeşinin asasını (bastonunu) aldığı zaman onu geri çevirsin." [739]

---

[731] Gasp başkasının malını zorla, zulmen elinden almaktır. Kişi aldığın malın ya kendisini veya onun kıymetini ödemek zorundadır.
[732] Fıkhul İslami ve edilletuhu, c, 6, sh, 4786.
[733] Kehf suresi: 17/79.
[734] Nisa suresi: 4/29.
[735] Bakara suresi: 2/188.
[736] Nisa suresi: 4/10.
[737] Buğari ve Müslim, c, 2, sh, 1305, 1306, bab, 9, hd, 1679, Kasame
[738] Buhari, 3026; Müslim, 1610.
[739] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 343.

Başka bir hadiste ise, Enes B. Malik (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Müslüman bir kimsenin malı (başkasına) ancak gönül hoşluğu ile helal olabilir.[740]

Başka bir hadiste ise, Said b. Zeyd (ra)'den Rasûlullah (sav)'den işittim, Kim bir parça yeri haksız (olarak) zaptederse (gasberse kıyamet gününde) yerin yedi katı halka gibi onun boynuna geçirilir. [741] Başka bir hadiste ise,

Enes B. Malik (r.a)'den; Bir hacı, Peygamber (s.a.v) kadınlarından bazısının yanında bulunuyordu. Bu sırada Mü'minlerin analarından birisi bir hizmetçisi ile içi yemek dolu bir çanak göndermişti. (Belki Hz. Aişe) bir eliyle vurdu ve çanağı kırdı. (Çanak kırılıp ikiywe böluündü). Peygamber (s.a.v) hemen iki parçayı birleştirdi ve yemeği tekrar içine koydu. Ve orada bulunanlara: Yiyiniz, buyurdu. Onlar yemeği bitirinceye kadar elçi olan hizmetçiyi ve kırık çanağı alıkoydu, sonra yerine bir çanak verdi ve kırık çanağı alıkoydu.[742]

(1093) Gasb Edilen Mal Geri Ödenir Ve Bunun Delilleri

Râfi b. Hadic (ra)'den, Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Bir kavmin arazisini izinleri olmadan eken kimseye ekinden hiçbir şey yoktur. Onun için ücreti verir.[743]

Başka bir hadiste ise, Saib b. Yezid (ra)'den, Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Sakın sizden biriniz ister şaka ister ciddi olarak kardeşinin eşyasını almasın. Kim kardeşinin asasını alırsa kendisine iade etsin. [744] Başka bir hadiste ise,

Rasûlullah (s.a.v) Şöyle buyurdu; El aldığı malı ödeyinceye kadar ondan sorumludur. [745]

(1094) ALTINCI KİTAP ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM SORULARI VE CEVAPLARI

Gasb'ın Hükmü

Soru-60- Her kim gasbettiği bir malı harcarsa o harcadığınının bedeli olan kıymetinin ücretini ödemesi lazım mıdır?.

Cevap-60- Her kim gasbettiği bir malı noksanındaki bedeli kıymetinin ücretini geri verecek.

Soru-61- Her kim gasbettiği bir malı telef ederse o maldan sorumlu mudur?.

Cevap-61- Eğer onu telef ederse onun misliyle sorumludur. Eğer misli varsa misliyle veyahut kıymetiyle. Eğer mislide yoksa gasp ettiği günün en çoğunun bedelinin üzerinde ödeyecek.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

---

[740] Darekutni es-Sünen, c, 3, sh, 26, hd, 91; Neylul Evtar, c, 5, sh, 355; Nasbu'r Raye, c, 4, sh, 169.

[741] Buğari, bab, 13, Gasb; Müslim, c, 2, sh, 1230, bab, 30, hd, 1610.

[742] Sahihi buhari tercümesi, c, 1, sh, 2297, bab, 34, Mezalim ve'l Gasb; Tirmizi, c, 3, sh, 640, bab, 23, hd, 1359, K, Ahkam; Ebu Davud, bab, 89, hd, 3567, K, Buyû.

[743] Davud, bab, 32, hd, 3403, K, Buyû; Tirmizi, c, 3, sh, 648, bab, 29, hd, 1366, K, Ahkam; İbni Mace, c, 2, sh, 825, hd, 2466, K, Rehin.

[744] Tirmizi, c, 4, sh, 462, bab, 3, hd, 216, K, Fiten; Ebu Davud, hd, 5003.

[745] Ebu Davud, bab, 88, hd, 3561, K, İcare; Tirmizi, bab, 39, hd, 1265, K, Buyû; İbni Mace, 5, Sadakat; Müsnedi Ahmed, c, 3, sh, 348, c, 5, 8, 12, 13.

(1095) ALTINCI KİTAP ONBEŞİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[15 فصل] وَالشُّفْعَةُ وَاجِبَةٌ بِالْخُلْطَةِ دُونَ الْجِوَارِ فِيمَا يَنْقَسِمُ دُونَ مَالاَيَنْقَسِمُ وَفِى كُلِّ مَالاَ يُنْقَلُ مِنَ الْأَرْضِ كَالْعَقَارِ وَغَيْرِهِ بِالثَّمَنِ الَّذِى وَقَعَ عَلَيْهِ الْبَيْعُ وَهِيَ عَلَى الْفَوْرِ فَإِنْ أَخَّرَهَا مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا بَطَلَتْ وَإِذَا تَزَوَّجَ امْرَأَةً عَلَى شِقْصٍ أَخَذَهُ الشَّفِيعُ بِمَهْرِ الْمِثْلِ وَإِنْ كَانَ الشُّفَعَاءُ جَمَاعَةً اسْتَحَقُّوهَا عَلَى قَدْرِ الْأَمْلاَكِ.

(1096) ALTINCI KİTAP ONBEŞİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[15 فصل] وَالشُّفْعَةُ وَاجِبَةٌ بِالْخُلْطَةِ دُونَ الْجِوَارِ فِيمَا يَنْقَسِمُ دُونَ مَالاَيَنْقَسِمُ وَفِى

On beş-inci, Fasıl, Eşlemek, Vacip-tir, Karıştırmakla, Dışında, Komşu, O eşlemek ki, Bölünür, Dışında, O şey ki, Bölünmez

كُلِّ مَالاَ يُنْقَلُ مِنَ الْأَرْضِ كَالْعَقَارِ وَغَيْرِهِ بِالثَّمَنِ الَّذِى وَقَعَ عَلَيْهِ الْبَيْعُ وَهِيَ عَلَى

Hep-sin-de, O şey ki, Nakil edilmez, Yerden, Tarla gibi, Onun dışında, Fiyatıyla, O fiyat ki, Vaki olur, Onun üzerine, Alış veriş, O alış veriş, Üzerine

الْفَوْرِ فَإِنْ أَخَّرَهَا مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا بَطَلَتْ وَإِذَا تَزَوَّجَ امْرَأَةً عَلَى شِقْصٍ أَخَذَهُ الشَّفِيعُ

Acele, Eğer, Onu tehir eder, Beraber, Güç, Onun üzerine, Bozulur, Ne zaman ki, Evlendi, Kadın-la, Üzerine, Pay, Onu alır, Şuf'a payı

بِمَهْرِ الْمِثْلِ وَإِنْ كَانَ الشُّفَعَاءُ جَمَاعَةً اسْتَحَقُّوهَا عَلَى قَدْرِ الْأَمْلاَكِ.

Mehir ile, Benzer-i, Eğer, Oldu, Şuf'a sahipleri, Bir kaç kişi, O hak sahipleri, Üzerine, Miktarı, Mülkleri hisseleri

(1097) ALTINCI KİTAP ONBEŞİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1098) Şuf'a'nın Hükmü

Şuf'a [746] ortaklıkla vaciptir. Komşulukla (vacip) değildir. Şuf'a o şeydir ki taksim edilemiyor.[747] Şuf'a her nakledilmesi (taşınması mümkün olmayan) tarla (bağ, bahçe) gibi (gelir getiren) yerlerde (şuf'a hakkı vardır). O şuf'adırki (aldığı günün)fiyatıyla vaki olur. (Yani o günün fiyatı neyse o fiyatı verip kendi mülkiyetine geçirir). O alış verişi (Yani şuf'a hakkını zaman kaybetmeden) acele etmeli. Eğer alma imkanı olup onu tehir ederse onun (şuf'a hakkı) batıl olur. Ne zamanki bir kadın şuf'a (hakkı olan) payı (üzerine) evlenirse şuf'a hakkı olan (diğer ortaklar o kadına) mihri mislini (vererek onu ortaklıkla ayırabilirler). Eğer şuf'a hakkına sahip olanlar birkaç kişi iseler (herkes) hissesi hakkı kadarıyla şuf'a hakkına sahip olurlar.

(1099) ALTINCI KİTAP ONBEŞİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1100) Şuf'a'nın Delilleri

Şuf'a; Sünnet ve icma ile sabittir:

Sünnetteki delil: Cabir b. Abdullah (ra)'den Peygamber (s.a.v) paylaştırılmamış şeylerde şuf'a yapaılacağı hükmü vermiştir. Şayet sınırlar tespit edilir, yolların nereden geçeği ortaya çıkartılırsa şuf'a olmaz. [748] Bu hadis Muttefekun aleyhtir (Yani bu hadiste ittifak edilmiştir).[749]

İcmadaki delili: Şuf'a'da Müslümanlar icma etmişlerdir.

(1101) Şuf'a, Bir Bedel Karşılığında Yeni Ortak İçin Gerçekleşen Mülkiyet Hakkıdır

Şuf'a, bir bedel karşılığında yeni ortak için gerçekleşen mülkiyet hakkının eski ortak tarafından alınabilme yetkisine denir. [750]

(1102) Şuf'a Hakkı, Eski Ortağın Zarara Uğramasını Önlemek İçin Konulmuştur

Metinde ifade edildiği gibi şuf'a, satılan bir malda eski ortak için yeni ortak üzerine sabit olan bir haktır. İslam dini, zararı önlemek ve düşmanlıkları kaldırmak için şuf' ayı meşru kılmıştır. Çünkü satılan bir malda yabancının oraya yerleşmesi sonucu, meydana gelecek zararı defetmek için satılan şeyi, şuf'a sahibi olan eski ortağın temlik etme hakkı vardır. [751]

Ortaklık malının satımında ortağın, satıştan önce ortağının iznini alması gerekir. İzin almadan satarsa ortağı yeni ortağa kıyasla ona daha fazla hak sahibidir. Şayet ortağı satışa izin verirse o zaman satıştan sonra onun için bir talep söz konusu olamaz.

Peygamber (s.a.v.) bir hadisi şerifilerinde şöyle buyurur:

"Kimin bir hurmalık veya evde ortağı varsa, ortağının izni olmadıkça onu satamaz, ortağı isterse onu alır." [752]

---

[746] Şuf'a ortaklar arasında gerçekleşen mülkiyetin öncelikli satın alma hakkıdır. Yani bir mülkiyetin ortaklığında zoraki almaya da yetkilidir. Mesela bir odanın iki ortaklı olduğunu düşünün, eğer ortaklardan birisi hakkını satarsa ancak o ortağı onu almaya daha yetkili hak sibidir.

[747] Mesela kuyu, hamam, değirmen, helâ gibi şeylerde bölünmesi mümkün olmadığı için bunlarda şufa yoktur. Çünkü bölünmesi mümkün değildir. Mesela bir kuyuyu veya bir helâyı nasıl bölebilirsiniz, bundan dolayı o kuyu veya o helâya ortak olan kişi daha öncelikli hak sahibidir.

[748] Buğari, bab, 1, K, Şuf'a.

[749] Buluğul meram, sh, 301, hd, 922.

[750] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 344-345.

[751] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 344-345.

[752] Buhari, 2l38 : Müslim, 1608.

Yukarıdaki hadisi şeriften de anlaşılıyor ki Peygamber (s.a.v.), taksimatı yapılmamış malda şufa hakkına hükmetmiştir. Şayet ortakların payları arasında sınırlar çizilir veya değişik şekilde benzer işaretler yapılırsa Şuf'a hakkı sakıt olur. [753]

(1103) Şufa'nın Rükûnları

Şufa'nın rükûnlarını şöyle sıralayabiliriz:

(1104) 1) Şefi (Şufa Hakkına Sahip Olan Kişi)

Şufa hakkının, zararı ortadan kaldırmak için meşru kılındığını söylemiştik. Şufa hakkı, taksim edilmemiş olan ortak malda sözkonusudur. Meselâ bir eve, bir araziye ortak olan kişilerin şufa hakkı vardır. Nitekim Hz. Peygamber'in 'Taksim edilmeyen her malda şufa hakkı vardır' sözünden bu açıkça anlaşılmakladır. Ortak olan ev veya arazi taksim edildiği zaman ortaklardan biri kendi payını başkasına satarsa, o ev veya arazinin yolunda, su arkında ortaklıkları devam etse bile diğer ortağın şufa hakkı kalmaz. Çünkü hâdiste 'Sınırlar belli olduktan, yollar açıldıktan sonra şufa hakkı yoktur' buyurulmuştur. [754]

Bunlar hisselerini müstakil olarak almışlardır. Yola, suya ve benzeri şeylere ortak olanlara ise şerik-i muhaîil (karışık ortak) denilmektedir. Karışık ortaklıkta şufa hakkı olmadığına göre, komşulukta şufa hakkı haydi haydi olmaz. Bölünme kabul etmeyen ortak mallarda şufa hakkı vardır. Zira şufa'nın amacı, ortakların zarar görme ihtimalini ortadan kaldırmaktır. Bazen şufa, şufa'dan başka şeylerde de mevcut olur. Çünkü şufa, şeriatta asıl olanın hilafına olarak meşru kılınmıştır ve şeriatta asıl olan, mülk sahibinin mülkünün onun elinden cebren alınmamasıdır. Oysa şufa hakkına sahip olan kişi, müşterinin aldığı malı onun parasını vererek cebren almaktadır. Asıl olandan maksat, hükümlerin çoğunda şeriatın belirlediği yoldur. [755]

Âlimler buna hükmün illeti/nedeni adım verirler. Bazen bunun için kıyas kelimesini kullanırlar. İslâm şeriatında 'Aslın hilafına olan her hususta ancak nass ile hareket edilebilir. Ona hiçbir şey ilave edilemez' kaidesi bulunmaktadır. Bu kaide bazen şu ibarelerle ifade edilir: 'Kıyasın hilafına sabit olan bir şeyin üzerine başkası kıyas edilemez'. Burada taksim edilmemiş ortak malda şufa hakkı bulunduğuna dair sahih ve sarih nass varid olmuştur. Bu bakımdan malını taksim eden ortaklar veya komşu bu hükme ilhak edilemez ve bunun üzerine kıyas yapılamaz. Hz. Peygamber'in 'Kişinin duvarına mertek başı koymakta, komşu herkesten daha fazla hak sahibidir' sözü, komşunun şufa hakkı olmasında sarih değildir. Bu sadece komşunun komşuya İhsan etmesini teşvik etmektir. Ayrıca car kelimesi umumidir; hem ortağı hem de başkalarını kapsar. [756]

Burada onu ortak olarak yorumlamak en uygunudur. Çünkü Ebu Râfi (r.a) onu bu manada kullanmıştır. Zira ortağının evinde bulunan iki odasını, onun satın almasını istemiştir. Evin taksim edilmediği de açıktır. [757] Allah hakikati daha iyi bilir.

---

[753] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 344-345.
[754] Büyük Şafii Fıkhı
[755] Büyük Şafii Fıkhı
[756] Büyük Şafii Fıkhı
[757] Büyük Şafii Fıkhı

(1105) A) Şufa Hakkına Sahip Olanların İhtilaf Etmesi

Şefi'nin (şufa hakkına sahip olan kişinin) ortak olduğu anlaşılmıştır. Bazen hissesini satan ortağın birden fazla ortağı olur ve onların hisseleri, bazen eşit olur. Meselâ üç ortaktan biri malın 1/4'ine, diğeri de 1/4'ine, üçüncü ortak ise malın yarısına (2/4) sahip olursa, onlardan biri hissesini satmak isterse, ortaklar da onun payını almak istiyorlarsa, herbiri hissesine nisbetle alır. Çünkü burada istihkak sebebi mülktür. Onlar mülkte mütesavi oldukları için istihkakda da mütesavi olurlar. [758]

(1106) B) Şufa Hakkının Parçalanması

Şufa hakkı tecezzi (parçalanma) kabul etmez. Bu nedenle şufa hakkına sahip olan kişi ortağının hissesinin ya tamamını alır, ya da tamamını bırakır. Eğer ortaklar birden fazla iseler ve onlardan biri satılan hisseyi almak isLemiyorsa onun şufa hakkı düşer. Geriye kalan ortaklar ise en sahih görüşe göre o hissenin tamamını alıp almamakta muhayyerdirler. Satılan hissenin bir kısmını almak isterlerse bu sahih olmaz. Şufa hakkını düşürmeyen ortağın satılan hisseden kendi hissesi nisbetinde almaya hakkı yoktur. Çünkü böyle olursa satılan mal parçalanır, müşteri ise bundan zarar görebilir. Çünkü maslahat hissenin tamamını almakta veya almamaktadır. Satılan hissenin parçalanması maslahata aykırıdır, [759]

(1107) C) Şufa Hakkına Sahip Olan Ortaklardan Bazılarının Kaybolması

Şufa hakkına sahip olan ortaklardan birinin veya birkaçının kayıp olması durumunda, hazır olan diğer ortaklar şufa haklarını kullanarak satılan hisseyi alan kişinin parasını ödemek suretiyle geri alırlar. Alınan hisse ortaklar arasında hisselerine nisbetle taksim edilir. Bunu daha önce de söylemiştik. Zira kayıp olan ortak, şufa hakkını kullanmayıp düşüren ortak hükmündedir. Hazır olan diğer ortaklara itiraz edecek kimse bulunmadığından onlar satılan hisseyi parasını ödeyerek alıp aralarında hisselerine göre taksim ederler. Onların satılan hisseyi kendi hisseleri nisbetinde almaya haklan yoktur. Çünkü kayıp olan kişinin gelip kendi hissesine düşen oranı almaması ihtimal dâhilindedir. Bu durumda satılan' hisse parçalanır ve alan kişi bundan zarar görebilir. Hazır olan ortaklar satılan hissenin tamamını alırlarsa, kayıp olan ortak geldiğinde o hissedeki payını talep etme hakkına sahiptir. [760]

En sahih görüşe göre hazır olan ortaklar kayıp olan ortak gelinceye kadar satılan hisseyi şufa yolu ile almayı tehir edebilirler. Çünkü o kişinin burada açık bir hedefi bulunmaktadır ve hisselerin tümünü almaya kadir değildir veya ortada olmayan ortak geldiğinde alacağı malı almak istemektedir. [761]

(1108) 2) Meşfu Aleyh (Üzerinde Şufa Yapılan Kişi)

Meşfu aleyh, ortaklardan birinin hissesini alan kişidir. İşte şufa hakkı, bu hisse üzerinde cereyan eder. Bu hissenin, o kişiye bedel karşılığı intikal etmesi şarttır. Bu karşılık bazen mal olur. Mülk ona satın almak veya malî bir bedel gerektiren bir cinayetten ötürü sulh yoluyla

---

[758] Büyük Şafii Fıkhı
[759] Büyük Şafii Fıkhı
[760] Büyük Şafii Fıkhı
[761] Büyük Şafii Fıkhı

intikal etmiş olabilir. Meselâ ödemesi gereken bir diyet karşılığı, onunla sulh yaparak ortak olduğu tarladaki hissesini vermiş olabilir. Ortak olan kişi bu hisseyi şufa yoluyla alabilir. Bazen de kişi ortak olduğu tarladaki hissesini mehir karşılığında veya hul'a bedeli olarak verebilir. Meselâ kadın ortak olduğu maldaki hissesini kocasına, boşanma karşılığı olarak verebilir. İşte bu durumlarda diğer ortaklar şufa yolu ile o hisseyi alabilirler, çünkü bu, bedel karşılığı elde edilen bir maldır ve alışverişe benzer. Şufa, hakkına sahip olan kişi satılan hisseyi, alan kişinin ödediği parayı vererek alır. Eğer bedel misil ise mislini vererek alır, eğer bedel elbise veya mehr-i misil gibi kıymetlendirilen şeylerdense, alışveriş günündeki kıymeti ne ise o kıymeti ödeyerek alır. Bunun payın kıymetinden fazla veya az olması hükmü değiştirmez. [762]

Ortaklardan biri ortak olduğu maldaki hissesini karşılıksız olarak başka birisine verirse, diğer ortaklar o hisseyi şufa yolu ile alamazlar. Meselâ ortaklardan biri hissesini hibe etmişse veya sadaka olarak ver-mişse veya vasiyet etmişse veya o hisse örf yoluyla başkasına intikal etmişse, diğer ortaklar onu şufa yoluyla alamazlar.[763]

(1109) 3) Meşfu Fih (Üzerinde Şufa Yapılan Mal)

Üzerinde şufa yapılan mal (meşfu fih), ortaklardan birinin sattığı, diğer ortakların ise şufa yoluyla almak istedikleri maldır. Bu malın ev, arazi ve benzeri gibi gayr-ı menkul mallardan olması şarttır. Hayvanlarda, ticarî eşyalarda ve benzeri şeylerde şufa hakkı yoktur. [764] Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Şufa, ortaklardan birisinin öbürüne arzetmeden satmak hakkını haiz olmadığı bir arazide yahut arsada yahut bir bahçedeki ortaklık hakkıdır. [765]

Şufa, kıyasın hilafına olarak arazilerde nass ile sabit olmuştur. Bu bakımdan onun manasında olmayan başka mallar ona kıyas edilemez. Zira şufa, daimi olan kötü ortağın (komşunun). Zararına mâni olmak için meşru kılınmıştır. Nakledilebilen ve tahvil edilebilen mallarda ise sürekli komşuluk ve zarar sözkonusu değildir. Arazi ile beraber satılan bina ve ağaçlarda da -araziye tâbi oldukları için- şufa hakkı vardır. Akar ve benzeri mallarda şufa'nın sabit olması için onun taksim edilmeye elverişli olması şartlardır. Taksime elverişli olmasından maksat, taksim edildiğinde faydasının devam etmesidir. Taksim ediciliğinde işe yaramaz hale gelen mal, taksim edilmeye elverişli değil demektir. Taksime elverişli olmayan mallarda şufa hakkı yoktur. Meselâ küçük bir hamam veya küçük bir değirmen taksim edilirse, hiçbir işe yaramaz hale gelir. Hz. Peygamber, taksim edilmemiş ortak mallarda şufa hakkının olduğuna ve fakat sınırlar çizilip yollar açıldıktan sonra şufa hakkının ortadan kalktığına hükmetmiştir.[766]

Bu hâdis, taksimi mümkün olan ve taksim edilmemiş olan her malda şufa hakkı bulunduğuna delâlet eder. Şufa hakkı; taksim, sınır ve yolların vereceği zararları önlemek amacıyla meşru kılınmıştır. Bu ise ancak taksim edilebilen mallarda sözkonusudur. [767]

Bazı kimseler şöyle demişlerdir: Taksim edilmeye elverişli olmasa dahi arazi ve benzeri mallar taksim edilmedikçe onlarda şufa hakkı mevcuttur'. Çünkü Hz. Peygamber'in 'Taksim edilmemiş olan her malda şufa hakkı vardır' sözü umumidir. Ayrıca şufa, ortakların zarar görmelerine mani olmak için meşru kılınmıştır. Taksim edilmemiş mallarda ise zarar daha

---

[762] Büyük Şafii Fıkhı
[763] Büyük Şafii Fıkhı
[764] Büyük Şafii Fıkhı
[765] Müslim/1608, (Cabir b. Abdullah'tan)
[766] Büyük Şafii Fıkhı
[767] Büyük Şafii Fıkhı

fazladır. Çünkü onlarda zarar süreklidir. [768]

(1110) Şuf'anın Şartları

Şuf'a konusu olan malın taşınmaz ve bölünmeye imkânı olan mal olması gerekir. Şu halde bina ve arazi gibi taşınmayan mallarda şuf'a hakkı cari olmaz. Bölünmeye imkânı olan mallarda ise şuf'a vardır. [769]

Şuf'anın genel olarak şartları şunlardır:

a) Kendisinde şuf'a bulunan şeyin arazi, mesken gibi akar diyebileceğimiz gayr-i menkullere bitişik olan ağaçlar, binalar gibi satışa dâhil edilen şeyler.

b) Şuf'a sahibinin, şuf'a hakkı bulunan şeye ortak olması gerekir. Bu nedenle komşulukta şuf'a hakkı oluşmaz.

c) Şuf'a hakkı bulunan şeyin satılma yoluyla mülkünde çıkmış olması şarttır. Bunun için karşılıksız hibe, miras kalma veya vasiyetle elde etme gibi durumlarda şuf'a hakkı yoktur.

d) Şuf'a sahibinin hakkını hemen istemesi gerekir. Yani şuf'a sahibi malın satıldığını öğrendiği zaman şuf'a hakkını talep etmesi gerekir. Özürsüz olarak talebi gecikirse şuf'a hakkı düşer. [770]

(1111) Şuf'a Vacip Oluşunun Delilleri

Cabir b. Abdullah (ra)'den Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Taksim olunmayan her bir ortakta, akarda ve bahçede Şuf'a ile hükmederek, ortağına ilan etmedikçe ortağın hissesini satın alması helal olmaz. Diğer ortak ister alır, isterse bırakır. Ortağın biri diğerine ilan etmeden kendi hakkını satarsa, diğer ortak o mala sahip olmaya başkalarından daha hak sahibidir. [771] Tüm âlimler bu hususta ittifak etmişlerdir. [772]

Başka bir hadiste ise, Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Kimin her hangi bir akar (tarla, bağ, bahçe) veya hurmalıkta bir ortağı varsa ortağına bildirmedikçe o malı satma hakkı yoktur. Razı olursa alır kerih görürse terk eder. [773] Başka bir hadiste ise,

Ebu Rafi' (ra)'den Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Komşu komşuya en haklı şef'idir (şufa sahibidir demek). [774]

Semüre (ra)'den Şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. Evin komşusu, komşunun evine veya tarlasına Rasûlullah s.a.v) daha müstahaktır. (Hak sahibidir demek) [775]

Ebu Davud'un diğer rivayeti ise, Cabir b. Abdullah (ra)'den; Yolları bir olduğu zaman komşu gaib (hazır değilse) beklenir. [776]

Başka bir rivayette ise, Abdullah b. Ömer (ra)'den, Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Şufa' yolları çözmek gibidir (yani aceledir). Bezzar'ın ziyadeliğinde, Gaiba (hazır olmayana)

---

[768] Büyük Şafii Fıkhı

[769] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 345.

[770] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 345.

[771] Buğari, bab, 2, Şuf'a; Müslim, hd, 1608; Nesai ve Ebu Davud'da rivayet etmişler; Neylul Evtar, c, 5, sh, 372.

[772] Fıkhul Menheci, c, 3, sh, 275.

[773] Müslim, hd, 1608.

[774] Buğari, bab, 2, Şufa'.

[775] Ebu Davud, bab, 73, hd, 4517, K, İcare; Tirmizi, hd, 1368, Ahkam; İbni Hibban, Sahih, c, 5, sh, 309; Buluğul meram, sh, 301, 302.

[776] Ebu Davud, hd, 4518, K, İcare; Nesai, c, 5, sh, 103, K, Buyû; Tirmizi, bab, 32, hd, 1369, K, Ahkam; İbni Mace, bab, 6, hd, 2494, K, Şufa'; Müsnedi Ahmed, c, 6, sh, 10; Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 13, sh, 79.

şufa' yoktur. [777] Ayrıca bu hadisi, Bezzar ve İbni Adiyy'de rivayet etmiştir ve senedi zayıf denilmiş. [778] Başka bir hadiste ise, Peygamber (s.a.v) Şöyle buyurdu; Şufa' onu hemen isteyen içindir. [779]

(1112) ALTINCI KİTAP ONBEŞİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Şuf'a'nın Hükmü

Soru-62- Şuf'a hakkı ortaklıkla vacip olur mu?

Cevap-62- Evet. Şuf'a hakkı ortaklıkla vaciptir.

Soru-63- Komşulukla Şuf'a vacip olurmu?

Cevap-63- Hayır. Komşulukla Şuf'a hakkı vacip değildir.

Şuf'a nasıl bir şeydir?

Cevap-64- Şuf'a: O şeydir ki taksim edilemiyor. Şuf'a her nakledilmesi (taşınması mümkün olmayan) tarla (bağ, bahçe) gibi (gelir getiren) yerlerde (şuf'a hakkı vardır).

Soru-65- Şuf'a alan kişi aldığı günün fiyatıyla mı olur?

Cevap-65- O şuf'adırki (aldığı günün) fiyatıyla vaki (geçerli) olur.(Yani o günün fiyatı neyse o fiyatı verip kendi mülkiyetine geçirir).

Soru-66- Şufa hakkını alacak olan kişi hemen mi? onu alması lazım yoksa onu tehir edebilir mi?

Cevap-66- O alış verişi (Yani şuf'a hakkını zaman kaybetmeden) acele etmeli. Eğer alma imkanı olup onu tehir ederse onun (şuf'a hakkı) batıl olur.

Soru-67- Bir kadın şuf'a (hakkı olan) payı (üzerine) evlenirse bu onun mehri misli olabilirmi?

Cevap-67- Ne zamanki bir kadın şuf'a (hakkı olan) payı (üzerine) evlenirse şuf'a hakkı olan (diğer ortaklar o kadına) mihri mislini (vererek onu ortaklıkla ayırabilirler).

Soru-68- Eğer şuf'a hakkına sahip olanlar birkaç kişi iseler bunların şuf'a hakları nasıl belirlenir?

Cevap-68- Eğer şuf'a hakkına sahip olanlar birkaç kişi iseler (herkes) hissesi hakkı kadarıyla şuf'a hakkına sahip olurlar.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1113) ALTINCI KİTAP ONALTINCI BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[16 فصل] وَلِلْقِرَاضِ أَرْبَعَةُ شَرَائِطَ أَنْ يَكُونَ عَلَى نَاضٍّ مِنَ الدَّرَاهِمِ وَالدَّنَانِيرِ وَأَنْ يَأْذَنَ رَبُّ الْمَالِ لِلْعَامِلِ فِى التَّصَرُّفِ مُطْلَقًا اَوْ فِيمَا لاَيَنْقَطِعُ وُجُودُهُ غَالِبًا وَاَنْ

---

[777] İbni Mace, 2500, Şufa'.
[778] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 302; Nasbu'r Raye, c, 4 sh, 176.
[779] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 7, sh, 299.

يَشْتَرِطَ لَهُ جُزْءًا مَعْلُومًا مِنَ الرِّبْحِ وَأَنْ لاَيُقَدَّرُ بِمُدَّةٍ وَلاَضَمَانَ عَلَى الْعَامِلِ إِلاَّ
بِعُدْوَانٍ وَإِذَا حَصَلَ رِبْحٌ وَخُصْرَانٌ جُبِرَ الْخُسْرَانُ بِالرِّبْحِ.

(1114) ALTINCI KİTAP ONALTINCI BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[16 فصل] وَلِلْقِرَاضِ أَرْبَعَةُ شَرَائِطَ أَنْ يَكُونَ عَلَى نَاضٍّ مِنَ الدَّرَاهِمِ وَالدَّنَانِيرِ وَأَنْ

Eğer Dinarlardan Dirhemlerde Peşin Üzerine Olur Eğer Şart-lar-ı Dört Kırad için Fasıl On altı-ncı

يَأْذَنَ رَبُّ الْمَالِ لِلْعَامِلِ فِي التَّصَرُّفِ مُطْلَقًا اَوْ فِيمَا لاَيَنْقَطِعُ وُجُودُهُ غَالِبًا وَاَنْ

Eğer Genel-de Onun mevcudu Kesilmez O şey de ki Veya Mutlak Tasarrufta Çalışan için Mal Sahip İzin verir

يَشْتَرِطَ لَهُ جُزْءًا مَعْلُومًا مِنَ الرِّبْحِ وَأَنْ لاَيُقَدَّرُ بِمُدَّةٍ وَلاَضَمَانَ عَلَى الْعَامِلِ إِلاَّ

Ancak Çalışan-ın Üzerine Mesul olmaz Müddet-le Takdir edemez Eğer Kar ından Bilinen Bir cüz Onun için Şart eder

بِعُدْوَانٍ وَإِذَا حَصَلَ رِبْحٌ وَخُصْرَانٌ جُبِرَ الْخُسْرَانُ بِالرِّبْحِ

Karıyla Zarar-ı Zorlanılır Zarar Kar Hasıl oldu Ne zaman Düşmanlıkla

(1115) ALTINCI KİTAP ONALTINCI BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1116) Kırad'ın Hükmü

Kırad'ın [780] şartları dörttür

1- (Çalıştırmaya verilen sermaye). Peşin dirhem ve dinarlardan olması, (Yani bugünkü manada geçerli olan altın, gümüş gibi para türleri).
2- Mal sahibi (Sermaye verip) çalıştırdığı (kişiye) mutlak (bir şekilde) tasarruf (Harcama yetkisi) vermelidir. Genellikle (piyasada) bulunan (bir maldan olmalıdır).

---

[780] Kırad sermaye birisinde, çalışmakta öbüründe olmak üzere aralarında sağlanan karı iki ortak tarafından bölüşülen bir ortaklıktır.

3- Mal sahibi (Yani parayı veren kişi) çalıştırdığı (kişiye) kardaki payını (miktarını) belirleyip şart koşması, (Mesela karımız yarı yarıya gibi)
4- Bir müddete takdir etmeyecek. [781] Çalışana [782] mesuliyet yoktur. (Eğer o parayı kasdi bir şekilde veya ihmalkârlıkta bulunduysa o zaman) Mesul olur. [783] Ne zamanki (kırad malından) kâr ve zarar hâsıl olması (halinde) zarar, kâr ile kapatılır.

(1117) ALTINCI KİTAP ONALTINCI BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1118) Kırad'ın Delilleri
(1119) Mudâraba Şirketinin Meşruiyeti

Şirketin bu çeşidi caiz ve meşrudur. Sünnet ve İcma bunun meşruiyetine delâlet etmektedir.

Abdullah b. Abbas, babası Abbas b. Abdulmuttalib'ten şöyle rivayet ediyor: "Abbas, mudâraba yoluyla mal verdiğinde çalışan kişiye şunları şart koşuyordu: 'Bu mal ile deniz yolculuğuna çıkmayacaksın, sel tehlikesi olan bir vadiye inmeyeceksin, hastalıklı hiçbir hayvanı satın almayacaksın. Eğer bu şartlara riayet etmezsen zamin olursun'. Abbas'ın böyle şartlar koşması Hz. Peygamberin kulağına gitti. Hz. Peygamber bu şartları geçerli kabul etti". [784]

Süheyb (ra) Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Üç şey vardır ki onlarda bereket vardır: Bir zamana kadar mal satmak, mudâraba (kırad) muamelesi yapmak, evde yemek için buğdayı arpaya katmak. [785]

Her ne kadar bu hâdislerin senedlerinde zayıflık varsa da, bunlar bir araya geldiklerinde kuvvet bulurlar ve delil getirmeye elverişli olurlar. Hele ashabın fiilleri ve icması bunları destekliyorsa! [786] Bu hadisin isnadında Salih ibni Süheyb hali meçhuldur.[787] Abdurrahman ibni Davud diyorki bu hadisin münker olduğu bilinmez varid olunmuş bir hadistir. [788] Başka bir hadiste ise,

Zeyd, babası Eslem'den şöyle rivayet ediyor: "Ömer b. Hattab'ın oğulları Abdullah ve Ubeydullah bir ordu ile Irak seferine çıktılar. Dönüşlerinde Basra valisi Ebu Musa el-Eş'arî'ye uğradılar. Ebu Musa el-Eş'arî onları çok iyi karşıladı ve dedi ki:
- Elimden size faydalı olacak bir iş gelse mutlaka yapardım. Sonra da şöyle devam elti:
- Evet burada hazineye ait biraz mal var. Ben onu emir'ul-mü'minîn'e (halifeye) göndermek istiyorum. O malı size borç olarak vereyim, onunla Irak'tan biraz mal alır, Medine'de satarsınız, anaparayı halifeye teslim edersiniz. Elde ettiğiniz kâr da ikinize ait olur. Onlar kabul ettiler. Ebu Musa el-Eş'arî onlara malı verdi ve Ömer b. Hattab'a malı onlardan almasını yazdı. Abdullah ve Ubeydullah Medine'ye gelince aldıkları malı sattılar ve kâr sağladılar. Anaparayı Hz. Ömer'e verdiklerinde, Hz. Ömer onlara şöyle sordu:
- Bütün ordu sizin gibi borç aldı mı?
- Hayır!

---

[781] Mesela aybaşına kadar paramı çalıştır, gibi bir müddetle bağlamayacak.
[782] Kırat için verilen paranın telefinden, yok olmasından dolayı mesul değildir.
[783] Onu geri öder çünkü o mal onun elinde bir emanettir. O malı kasdi bir şekilde telef ettiği zaman o kişiye ancak ödemek düşer. Ama elinde olmayan bir sebeple yok olursa durum değişir.
[784] Beyhakî, c, 6, sh, 111; Fıkhul Menheci, c, 3, sh, 323.
[785] İbn Mâce, c, 2, sh, 303, bab, 63, hd, 2289,
[786] Fıkhul Menheci, c, 3, sh, 324.
[787] Takribul Tezhib, c, 1, sh, 361.
[788] Mizanul i'tidal, c, 2, sh, 604, 605; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 303.

- Demek sadece siz borç aldınız? Öyleyse hem malı, hem de kârı teslim ediniz.
Bunun üzerine Abdullah sustu. Ubeydullah ise şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emîrî Bu kâr sana ait değil, çünkü bu mal eksilseydi veya helak olsaydı, onu biz ödeyecektik.
Hz. Ömer tekrar 'Ödeyin' dediğinde, Abdullah yine sustu, Ubeydullah ise aynı şekilde karşı çıktı. Bunun üzerine mecliste bulunanlardan biri şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emîri! O malı kırad (mudâraba) yapsanız (nasıl olur)?
- Onu kırad (mudâraba) yaptım.
Böylece ana malı ve kârın yarısını aldı. Kârın diğer yarısını da Abdullah ile Ubeydullah aldılar". [789]

Ayrıca İmam Malikten Şafii Müsned'inde rivayet etmiştir. Şafii yoluyla da, Beyhaki el-Marife adlı eserinde rivayet etmiş, Darekutni es-Sünen'de Abdullah b. Zeyd b. Elsem'den o da dedesinden o da babasından rivayet etmiştir. [790]
Alâ b. Abdurrahman babası tarikiyle dedesinden şöyle rivayet etmiştir: 'Osman b. Affan, Alâ b. Abdurrahman'ın dedesine kârı aralarında ortak olmak üzere çalıştırmak için kırad (mudâraba) olarak mal (sermaye) verdi'. [791]
Hakîm b. Hizam birine mudâraba. Yoluyla mal verdiğinde ona 'Malımla hastalıklı hayvanlar almayacaksın, malımı, sel basması muhtemel olan bir vadiye indirmeyeceksin, malımla deniz yolculuğuna çıkmayacaksın. Bunlardan birini yaptığında malıma zamin olacaksın' diye şart koşuyordu. [792]

Rivayet edilen bu eser'ler, ashab arasında kırad (mudâraba) muamelesi yapıldığına delâlet eder. Onlar bu muameleyi biliyorlar, yapıldığını görüyorlar ve kendileri de yapıyorlardı. Hiç kimsenin bu muameleye karşı çıktığı rivayet edilmemiştir. Böylece mudâraba akdinin meşru olduğu hususunda icma olmuştur.
Bir ayeti kerimede Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. [793] Bu ortaklığında karın miktarını belirlemeli. İşte delil: Onlar üçte birinde ortaktırlar. [794] Sermaye sahibi sermayesini teslim aldıkça aralarındanki bölüşülerek teslim edilir. Bunun delili. Rasûlullah (sav)'in şu hadisidir.

Mü'minin misali tacirin misali acirin misali gibidir. Ona sermayesi teslim edilmedikçe kârıda teslim edilmez. Mü'min bu şekildedir. Onun azimetleri ona teslim edilmedikçe nafilelerde teslim edilemez. [795]

(1120) Kırad (Mukarada Ve Mudarebe)

Kırad, kâr aralarında olmak üzere mal sahibinin sermayesini çalıştırmak için bir kişiye vermesidir. Buna mudarebe de denir. Bu muamelede mal sahibi ile çalıştırıcı ortak olduğu için bazı fıkıhçılar kırad muamelesini bir nevi şirket olarak değerlerdirmişlerdir.
Kıradın delili için fıkıh âlimleri şu ayeti kerimeyi gösterirler.
"...Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşmakta olanlar..." [796]

---

[789] İmam Mâlik, Muvatta, H/687; Beyhakî, Sünen, VI/lll
[790] Tenvirul Havalik şerhil Muvatta, c, 2, sh, 173; Nasbu'r Raye, c, 4, sh, 113; et-Telhisul Habir, 254; Fıkhu'l İslami ve edilletuhu c, 5; Beyhaki es-Sünen, c, 6, sh, 111.
[791] İmam Mâlik, Muvatta, c, 2, sh, 687, 688.
[792] Beyhakî, Sünen, c, 6, sh, 111; Fıkhul Menheci, c, 3, sh, 325.
[793] Zuhruf Süresi: 43/32.
[794] Nisa Süresi: 4/12.
[795] İslam fıkhı ansiklopedisi, c, 6, sh, 136, 344

(1121) Kırad veya mudarebe muamelesi sünnet ve icma' ile sabittir

Peygamberimiz (s.a.v.) bu muameleye cevaz vermiştir.

Hem mal sahibi hem de âmil için kırad akdini feshetme hakkı vardır.

Hikmeti: Çalışıp malı çoğaltmak ve toplum fertleri arasında yardımlaşmayı gerçekleştirmektir.

Kırad muamelesiyle elinde mal bulunmayan kimse mal sahibi olur. Ticarette tercübe sahibi olur. Mal sahibi ile işçi olan emek sahibi arasında yardımlaşma ve istifadenin gerçekleşmesi için bu çeşit ticaret muamelesi meşru kılınmıştır.

Kırad muamelesinin hükmü: Kırad caiz olan bir akiddir. Mal sahibi ile çalıştırıcı olan emek sahibi istedikleri zaman kırad akdini feshetme hakları vardır.

Kırad bir nevi borç muamelesidir de denilebilir. Bu muamelenin meşruiyeti için İbn'ul Munzir şöyle diyor : "Bütün ilim ehli borcun cevazında icma etmişlerdir. Aralarında bir görüş ayrılığı olmamıştır. Cahiliye devrinde de karz muamelesi vardı. İslam da bunu ikrar edip cevaz verdi."[797]

Kırad mudarebe ismiyle de tarif edilir. Mala sahip olan kimsenin emeği karşılığında çalışana ticaret yapmak üzere bir mal vermesi ve şart koştukları orana göre kârın aralarında ortak olması demektir. [798]

Kırad muamelesinde zarar ise sadece mal sahibi tarafından karşılanır. Âmil (parayı veya malı çalıştıran) ise zarardan herhangi bir şey yüklenmez. Çünkü o işinin ve çalışmasının gayretini kaybetmiş olur.

Başka bir tarifle mudarebeyi şöyle açıklayabiliriz: Bir taraftan mal diğer taraftan çalışma (emek) olan bir ortaklık şeklidir. [799]

(1122) Mudâraba Akdinin Meşruiyetinin Hikmet ve Sebebi

Şirketin meşruiyetinin hikmetinin malın artması, toplumun bireyleri arasında yardımlaşmanın tahakkuk etmesi, güç ve imkânların birleştirilerek tekâmülün sağlanması olduğunu söylemiştik. Böylece malı olduğu halde onu çalıştıramayan kişi, çalıştıracak bir kişiye verir; her iki taraf da bundan kazanç elde eder. [800]

Bu mana genel olarak tüm şirket çeşitlerinde olmakla beraber, en iyi şekilde mudâraba akdinde tahakkuk eder. Çünkü burada çoğunlukla malı olmayan kişinin mal kazanma imkânı vardır. Bu bakımdan insanlar arasında yardımlaşma ve birbirinden yararlanmanın tahakkuk etmesi için mudâraba akdine ihtiyaç vardır. [801]

Ayrıca burada genel bir maslahat da bulunmaktadır, böylece insanlar birbirlerini çalıştırabilir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. [802]

---

[796] Müzzemmil Süresi: 73/20.
[797] El-Mecmu', 14/19 1.
[798] Muğnil Muhtac, 1/309.
[799] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 346-347.
[800] Büyük Şafii Fıkhı
[801] Büyük Şafii Fıkhı
[802] Zuhruf Süresi: 43/32.

(1123) ALTINCI KİTAP ONALTINCI BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Kırad'ın Hükmü

Soru–69- Kırad'ın şartları tanedir?

Cevap-69- Kırad'ın şartları dörttür.

1- Çalıştırmaya verilen sermaye). Peşin dirhem ve dinarlardan olması, (Yani bu günkü manada geçerli olan altın, gümüş gibi para türleri).
2- Mal sahibi (Sermaye verip) çalıştırdığı (kişiye) mutlak (bir şekilde) tasarruf (Harcama yetkisi) vermelidir. Genellikle (piyasada) bulunan (bir maldan olmalıdır).
3- Mal sahibi (Yani parayı veren kişi) çalıştırdığı (kişiye) kârdaki payını (miktarını) belirleyip şart koşması, (Mesela kârımız yarı yarıya gibi)
4- Bir müddete takdir etmeyecek. Çalışana mesuliyet yoktur. (Eğer o parayı kasti bir şekilde veya ihmalkârlıkta bulunduysa o zaman) Mesul olur. Ne zamanki (kırat malından) kâr ve zarar hâsıl olması (halinde) zarar, kâr ile kapatılır.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1124) ALTINCI KİTAP ONYEDİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

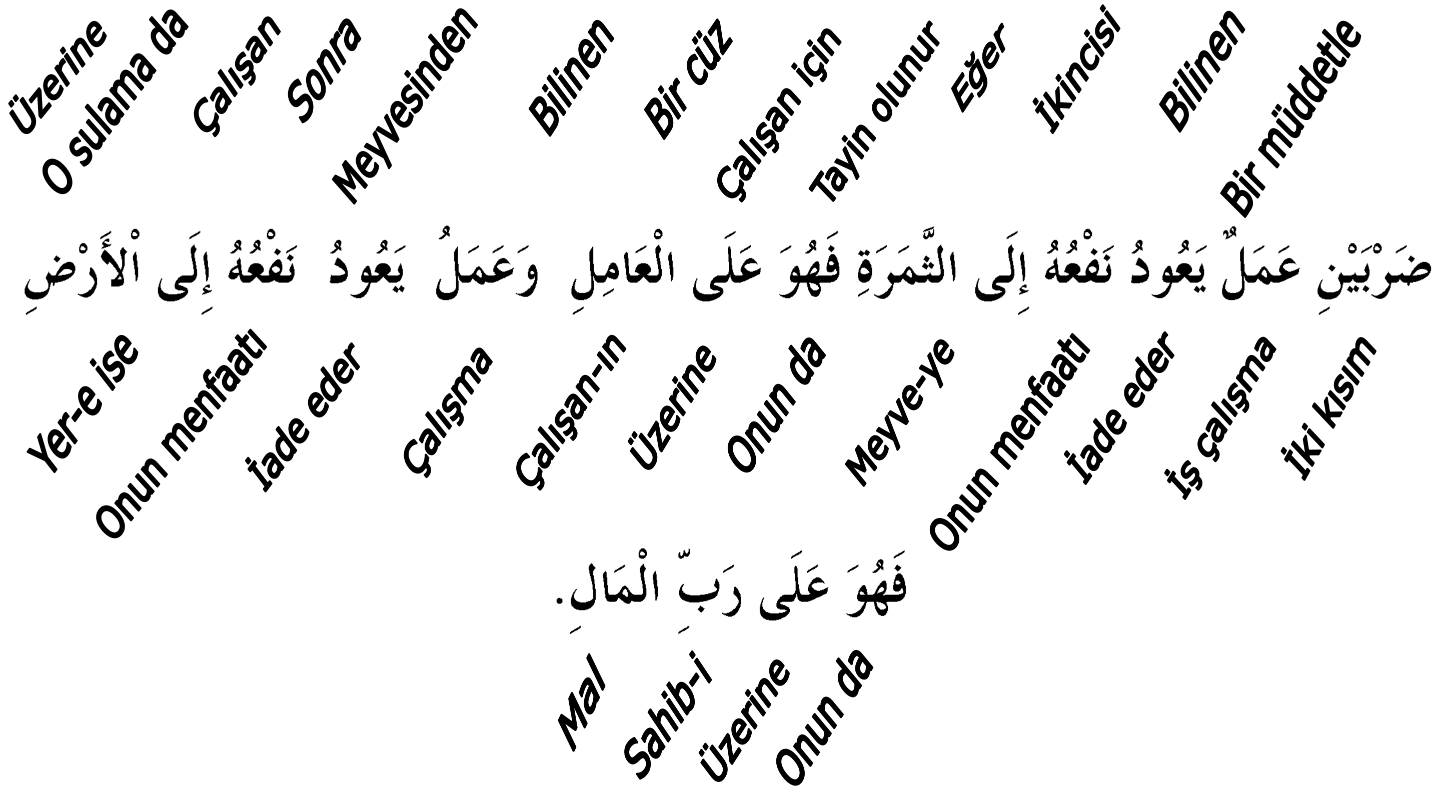
[17 فصل] وَالْمُسَاقَاةُ جَائِزَةٌ عَلَى النَّخْلِ وَالْكَرْمِ وَلَهَا شَرْطَانِ أَحَدُهُمَا أَنْ يُقَدِّرَهَا بِمُدَّةٍ مَعْلُومَةٍ وَالثَّانِى أَنْ يُعَيِّنَ لِلْعَامِلِ جُزْءًا مَعْلُمًا مِنَ الثَّمَرَةِ ثُمَّ الْعَمَلُ فِيهَا عَلَى ضَرْبَيْنِ عَمَلٌ يَعُودُ نَفْعُهُ إِلَى الثَّمَرَةِ فَهُوَ عَلَى الْعَامِلِ وَعَمَلٌ يَعُودُ نَفْعُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَهُوَ عَلَى رَبِّ الْمَالِ.

(1125) ALTINCI KİTAP ONYEDİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[17 فصل] وَالْمُسَاقَاةُ جَائِزَةٌ عَلَى النَّخْلِ وَالْكَرْمِ وَلَهَا شَرْطَانِ أَحَدُهُمَا أَنْ يُقَدِّرَهَا

On yedi-nci
Fasıl
Sulama
Caiz-dir
Üzerine
Hurma
Üzüm
Onun için
İki şart
O ikisin de birisi
Eğer
Onu tak-dir eder

بِمُدَّةٍ مَعْلُومَةٍ وَالثَّانِى أَنْ يُعَيِّنَ لِلْعَامِلِ جُزْءًا مَعْلُمًا مِنَ الثَّمَرَةِ ثُمَّ الْعَمَلُ فِيهَا عَلَى

(1126) ALTINCI KİTAP ONYEDİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1127) Müsakat'ın Hükmü

Müsakat:[803] Sulama, hurma ve üzüm bağlarında caizdir; Sulamanın iki şartı vardır

Birincisi belirli bir müddetle belirlenmeli. İkincisi, amil çalışana o bağın meyvesinden belirli bir miktar tayin etmeli.

Müsakatta Çalışma İki Kısımdır

Birincisi, çalışan amilin yaptığı işi meyveye menfaat sağlıyorsa[804] O işin yapılması çalışana aittir. İkincisi, çalışanın işi araziye menfaat sağlıyorsa [805] mal sahibine aittir.

(1128) ALTINCI KİTAP ONYEDİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1129) Müsakat'ın Delilleri
(1130) Musâkat'ın Meşruiyeti

Müsakatın meşruiyeti: Ebu Hanife dışında bütün ulema ihtiyaç duyulduğu için onun caiz olduğunu kabul ettiler. [806]

Musâkat'ın meşruiyetine hem Sünnet, hem de İcma delâlet etmektedir.

İbn Ömer şöyle rivayet etmiştir: 'Rasûlullah (s.a) Hayber arazisinden çıkan meyveden, ekinden her mahsulün yarısı Hayber ahalisine ait olmak üzere onlarla sulayıp bakma ve ekme

---

[803] Müsakat, sulama. Bir bağın sulamasını, budamasını o bağın belli bir miktar meyvesinde almanın karşılığında yapılan bir akittir.

[804] Yani ağacın sulaması budaması zararlı otları temizlemesi gibi.

[805] Mesela çalışan kişi kuyu kazıp o kuyunun suyu ile suluyor bu kuyu ise arazinin içindedir. Onun suyu o araziye fayda veriyor o kuyunun masrafı mal sahibine aittir. Çünkü o kuyu araziye fayda veriyor. Arazide mal sahibinindir.

[806] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 348, 349.

(muamelesi) yaptı'. [807]

Sahabe, musâkat hususunda icma etmiştir. Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in hilafeti, döneminde Rasûlullah'ın uygulamasını devam ettirdiler. Onlardan hiçbiri bu uygulamaya itiraz etmedi. [808]

İbn Ömer şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a) (Hayber arazisinden ve bahçelerinden) çıkacak ekin ve meyvenin yarısı karşılığında Hayberlilere ortağa verdi.[809] Musâka'da bizi bağlayan delil, Peygamber (s.a.v)'in uygulaması ve bu uygulmadan sonra Hz. Ebu Bekir (ra) ve Hz. Ömer (ra)'ın hilafetlerinden aynı şeyi devam ettirmesine sahabelerden kimsenin buna itiraz etmemesi delilin daha da delilin daha da güçlendirir. Böylesi bir muamelede bunun caiz olduğunu gösterir.

(1131) Musâkat'ın Meşruiyetinin Hikmeti

Musâkat'ın meşruiyetinin nedeni, halkın buna muhtaç olmasıdır. Musâkat'ta zarar vermek ve zarara uğramak sozkonusu olmaksızın halkın maslahatının korunması vardır. Zira bazen kişinin arazisi, ağaçları olur, fakat onlara bakmaktan aciz olur, onlardan istifade edemez. Arazi ve ağaç sahibi, onlara bakmak için işçi tutsa, işçi gerektiği gibi çalışmayabilir veya çıkan mahsul işçinin parasını ödemeyecek kadar az çıkabilir. [810]

Böylece mal sahibi /zarara uğramış olur. Oysa arazi ve bahçe, musâkat akdiyle bir kişiye verilirse, alan kişi -çıkan mahsule kendisi de ortak olduğu için- bütün gayretini sarfederek mahsulü artırır. Böylece hem mal sahibi, hem de arazi veya bahçeyi musâkat akdiyle alan kişi maldan İstifade etmiş olur. Bu muamelede hem mal sahibinin, hem malı işleten kişinin, hem de toplumun maslahatı vardır. [811]

(1132) Musâkat'ın Rükûnları

Musâkat'ın altı rüknü vardır:

1. Mal sahibi (mâlik)
2. Çalışan kişi (âmil)
3- Siga (icab ve kabul)
4. İçinde çalışılacak olan mal (arazi, bahçe v.s)
5. Çalışma (Amel)
6. Mahsul (Meyve)

Bu rükûnların herbirinin de şartları bulunmaktadır. Şimdi rükûnları ve şartlarını - Allah'ın izniyle- beyan edelim: [812]

(1133) A) Mâlik (Mal sahibi)

Mal sahibi, musâkat akdini kendisi için yapıyorsa, tam bir ehliyete sahip olması şarttır. Eğer mal sahibi çocuk, deli veya sefihlik nedeniyle hacr altında olan bir kişi olursa, ihtiyaç ve

---

[807] Buharî, bab, 22, hd, 2203, İcare; Müslim, hd,1551.
[808] Buharı, 22, hd, 2203, İcare; Müslim, c, 2, sh, 1187, hd, 1551, Müsakat.
[809] Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 470, 471, hd, 1408; Buharî, Müslim, c, 2, sh, 1163, bab, 10, hd, 1531; Tirmizi, 41, Ahkam; İbni Mace, 14, Ruhun; Darimi, 23, Buyû; Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 17, 22, 37.
[810] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 348, 349.
[811] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 348, 349.
[812] Büyük Şafii Fıkhı

maslahat da böyle bir akdin yapılmasını gerektiyorsa, onun adına velisi veya mülk üzerinde veli olan kişi akid yapar. Beyt'ul-mal'da veya vakıfta olduğu gibi malın belli bir sahibi yoksa vakfın idarecisi veya hâkim veya hâkimin naibi akdi yapar. [813]

(1134) B) Âmil (Çalışan Kişi)

Çalışan kişi de mal sahibinde bulunması gereken akid ehliyetine sahip olmalıdır. Çalışacak kişi çocuk veya deli olursa akid sahih olmaz. [814]

(1135) C) Siga (İcab ve Kabul)

Musâkat akdinde icab ve kabul şarttır. İcab bazen 'Çıkan hurmanın % 10'u karşılığında seninle musâkat akdi yaptım' şeklinde sarih lafızlarla olur. Bazen de 'Şu ağacı gereken bakım ve çalışmayı yapman karşılığında sana teslim ettim' veya 'Şu ağaçtan çıkan meyve karşılığında çalış' gibi kinayî lafızlarla olur. Bu lafızlar, halk arasmda akid için kullanılmaktadır. Âmil (çalışacak kişi) mâlik'in (mal sahibinin) kendisine şart koştuğu orana razı olduğuna delâlet eden bir lafız kullanırsa musâkat akdi sahih olur. En sahih görüşe göre icare kelimesiyle musâkat akdi yapılmaz. Meselâ mal sahibi '% 10'u senin olmak karşılığında şu bahçeme bakmayı sana icare ettim' derse, musâkat akdi sahih olmaz. Çünkü İcare lafzı, başka bir akde delâlet eden kelimedir. İcare lafzı kullanılan akid, musâkat akdi olmadığı gibi icare akdi de olmaz, zira ücret meçhuldür. Musâkat akdinin sahih olması için kâbul'ün örfen icab'a bitişik olması gerekir. Kişinin İşareti, dilsizin yazısı veya işareti de lafız yerine geçer. [815]

(1136) Ç) İçinde Çalışılacak Olan Mal (Arazi, Bahçe, v.s)

Yani kendisi üzerinde musâkat akdinin sahih olduğu mal. Burada esas olan hurma bahçesidir. Çünkü hurma ağaçları hususunda nass varid olmuştur. Bağ da hurmaya kıyas edilmiştir. Çünkü ikisi de aynı manadadır; fakihler her ikisine de zekât düştüğü hususunda ittifak etmişlerdir. İbn Ömer, Hz, Peygamber'in Hayber halkıyla, çıkan hurmanın bir kısmını vermek üzere musâkat akdi yaptığını rivayet etmiştir. Üzümün hurmaya kıyas edilmesinin başka nedenleri de vardır. Her ikisi de yaş ve kuru olarak yenir. Her ikisi de azık olarak saklanır. Her ikisinin de ne kadar kurusu olacağı yaşken takdir edilebilir. Şafii mezhebinin bazı âlimleri bütün meyvelerde -hurma ve üzüme kıyas ederek- musâkat akdinin olabileceğini söylemişlerdir. Ayrıca hâdiste geçen meyve kelimesi umumîdir. Bu nedenle bu görüş daha kuvvetli ve şeriatın hikmetine daha uygundur; yani bu, insanların maslahatına daha uygundur. Özellikle meyve çeşitlerinin çoğaldığı günümüzde, her türlü meyvede musâkatın sahih olduğu görüşünü kabul etmek kaçınılmaz olmuştur. Nassın hurma üzerine varid olması, Arap yarımadasında özellikle de Hicaz'da hurmanın çok olmasından ileri geliyor olabilir. Buna hâdisin diğer versiyonları da delâlet etmektedir. Bu rivayetlerin çoğunda hurma manasına gelen nahl kelimesi kullanılmamıştır. Allah hakikati daha iyi bilir.

Musâkat akdinin tüm meyve ağaçlarında sahih olduğu görüşü, İmam Şafii'nin kavl-i

---

[813] Büyük Şafii Fıkhı
[814] Büyük Şafii Fıkhı
[815] Büyük Şafii Fıkhı

kadimidir (eski mezhebi/Irak'ta iken yapılan içtihadıdır). Şafii olmayan fakih ve âlimlerin çoğunun görüşü de bu şekildedir. [816]

(1137) D) Çalışma (Amel)

Amel, âmilin ağaçları ıslah etmek, sulamak için çalışmasıdır. Amil, meyvenin artması, güzelleşmesi için her türlü gayret ve çabayı göstermelidir. Meselâ su yollarını açmalı, su arkını temizlemeli, gereksiz otları yol-mah, ağaçların diplerini açmalı, ağaçların aşılarını yapmalı, ağaçlardaki böcekleri temizlemeli, ağaçların göl gel endir ilmesi gerekiyorsa gölgelen-dirrneli, ilaçlama yapmalı, meyveleri toplayıp gerekiyorsa kurutmah, ağaçlar büyük olur da bu işlerin bir kısmını yapmakta zorluk çekerse yardımcı tutmalıdır, yardımcının ücreti kendisine aittir. [817]

Bütün bunlar ve benzerleri çalışanın vazifesidir. Ağacın korunması için her sene yapılması gerekmeyen bir işi yapmak onun görevi değildir. Yeni bir ark açmak, yeni bir kuyu açmak, bahçeye duvar yapmak, kapı takmak, nadas için gereken aletleri almak, su çıkarmak için motor getirmek onun görevleri arasında yoktur. Bunları yapmak mal sahibinin görevidir. Eğer mal sahibi, çalışan kişiye vazifesi olmayan şeyleri yapmasını şart koşarsa, musâkat akdi sahih olmaz. Çalışan da, kendi görevlerinden birşeyi yapmasını mal sahibine şart koşarsa, musâkat akdi yine sahih olmaz. [818]

(1138) Musâkat Akdinin Sahih Olmasının Şartları

a. Âmil tek başına çalışmalıdır.

Yani mal sahibi, çalışan kişi ile bahçe arasından çekilip bahçeyi ona teslim etmelidir. Eğer bahçenin mal sahibinin elinde kalması şart koşulursa veya mal sahibiyle âmilin birlikte çalışması şart koşulursa, musâkat akdi sahih olmaz. Fakat mâlik (bahçe sahibi), âmilin ücretle tuttuğu başka bir kişi eli beraber çalışmalarını şart koşarsa -ki bu ikinci ücretli mal sahibine düşen vazifeleri yapacaktır- musâkat akdi sahih olur. [819]

b. Çalışmanın, tahmini olarak ne kadar süreceği belli olmalıdır.

Bu da üzerinde akid yapılan ağaçların genellikle meyve verdikleri zamanı bildirmektir. Bu bakımdan müddet zikredilmeden mutlak şekilde akid yapmak sahih olmaz. Ayrıca ağaçların meyve vermediği bir zaman için akid yapmak da sahih olmaz. Çünkü bu durumda çalışan kişi, çalışmasının karşılığını alamaz. Ağaçlardan kâr etme imkânının kalmadığı bir zaman için akid yapmak da sahih değildir. En sahih görüşe göre meyvenin olgunlaşma vaktini tayin ve tesbit etmek sahih değildir. Çünkü meyve bazen erken, bazen geç olur. [820]

(1139) E) Mahsul (Meyve)

Bu, musâkat akdinin kendisi için yapıldığı ağaçların meyvesidir.

Meyve hususunda birtakım şartlar vardır:

a. Meyveler, mâlik ile âmile ait olmalıdır.

Ağaçlardan çıkan meyvelerin bir parçasını başka birine verilmesinin şart koşulması caiz

---

[816] Büyük Şafii Fıkhı
[817] Büyük Şafii Fıkhı
[818] Büyük Şafii Fıkhı
[819] Büyük Şafii Fıkhı
[820] Büyük Şafii Fıkhı

değildir. Meyvelerin bir kısmının başka birisine verilmesi şart koşulursa, musâkat akdi fasid olur. [821]

b. Mâlik ile âmil meyvelere ortak olmalıdır.

Eğer çıkan meyvelerin tümünün mâlik veya âmilden birine ait olrrfa şartı koşulursa musâkat akdi fasid olur. [822]

c. Mâlik ile âmil'in hisseleri belli olmalıdır.

Elde edilen meyvelerin kaçta kaçının âmile verileceği akid esnasında tayin edilmelidir. Eğer mal sahibi âmil'e 'Bahçemde çalış, meyvesi aramızda olsun' derse, bu çıkan meyvenin yarısı anlamına gelir. Mal sahibine veya çalışana meselâ 1000 sa' veya 1000 batman meyve gibi belli bir pay tayin edilirse, akid sahih olmaz. Çünkü bahçe, genellikle ya bu kadar meyve verir veya hiç vermez. Bu durumda ikinci akid karşılıktan mahrum kalır. Tıpkı bunun gibi birine paradan muayyen bir miktar verilmesi şart koşulursa akid yine fasid olur. [823]

Çalışanın meyvedeki hakkı, meyvenin ortaya çıkmasıyla sabit olur. Meyve zamanından önce çıksa, bir kısmı da henüz olgunlaşmamış olsa çalışanın hakkı sabittir. Meyveler tamamen olgunlaşmadan önce yapılan musâkat akdi sahih olduğu gibi, henüz ortaya çıkmış veya daha çıkmamışken musâkat akdi yapmak da sahihtir. Çünkü bahçenin işinin yarısı yapılmamıştır. [824]

(1140) Minhac İsimli Kitabta İse Müsâkât Şartları Şöyle Sıralıyor

1- Müsâkâtı ve muzaraatı yapan işçi aynı kişi olmalıdır.

2- Hurmalığı ayrı sulamak veya araziyi ayrı imar etmek zor olmalıdır.

3- En sahih kavle göre her iki akdin arasına bir fasıla girmemelidir. Müsâkât, muzaraattan önce yapılmamalıdır. Ekine elverişli arazinin çok olmasının hükmü, az olmasının hükmü gibidir. [825]

4- Tarafların meyve ve ziraattan alacakları hisse miktarının eşit olması şart değildir.

Mudarebe akdinin müsâkât akdine bağlı olarak yapılması caiz değildir. Bir arazide sadece muzaraat akdi yapılırsa, kazanç arazi sahibine ait olur. İşçinin, hayvan ve kullanılan aletlerin ücreti arazi sahibince ödenir. [826]

Tarladan elde edilen ürün karşılığında tarlayı kiralamanın caiz olmasının yolu şudur: Mal sahibi bir ücret ödemeden ve ayırmadan tarlanın yarısını işçiye iğreti olarak verir. Ayrıca tarlanın geri kalan yarısına ektiği tohumun yarısını da verir. (Böylece işçi elde edilecek ürünün yarısı üzerinde hak sahibi olur.) Veya tarlanın yarışma ektiği tohumun yarısını verir ve tohumun diğer yarısını da işçi vererek elde edilen ürünün yarısı karşılığında işçiyi kiralar. [827]

(1141) Müsâkât Akdinde Bulunması Gereken Şartlar

Meyvelerin sadece mal sahibi ile işçiye mahsus olması ve ikisinin meyve-lerde ortak olması şarttır. Mudarebe akdinde olduğu gibi taraflardan her biri üründen alacağı hisse miktarını bilmelidir. Enzahir kavle göre akid, meyveler görünmeye başladıktan sonra, lakin olgunlaşamaya başlamadan yapılmalıdır. Şayet fidanları dikmek ve büyüyecek ağaçlar

[821] Büyük Şafii Fıkhı
[822] Büyük Şafii Fıkhı
[823] Büyük Şafii Fıkhı
[824] Büyük Şafii Fıkhı
[825] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[826] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[827] Açıklamalı Minhac Tercümesi

taraflardan her birine ait olmak şartı ile müsâkât akdi yapılırsa bu caiz değildir. [828]

Dikili hurma ağaçlarının meyvelerinin bir kısmını yapılan işin karşılığı olarak işçiye verilmesi şart koşulur ve ağaçların çoğunlukla meyve verecek kadar bir süre ortaya koyularak akid yapılması sahihtir. Ağaçların meyve vereceği bir müddet takdir edilmezse akid sahih değildir. Zayıf kavle göre, belirtilen zaman zarfında ağaçların meyve verip vermeyeceği ihtimali ortaya çıkarsa akid sahihtir. [829]

İşçi, ortağının ağaçlarını sulaması üzerine akidleşirse bu sahihtir. Ancak ortağının kendisine alacağı hisseye ek olarak fazla bir hisse vermesi şarttır. Akdin sahih olmasını bir şartı da mal sahibinin işçiye, işi ile ilgili olmayan şeyleri şart koşmamasıdır. İşçi, işi yalnız başına üstlenmeli ve bahçede tek başına yetki sahibi olmalıdır. İşçi iş için takdir edilen bir senelik veya daha fazla olan süreyi bilmelidir. En sahih kavle göre meyvelerin olgunlaşma zamanı gibi belli bir süre takdir edilirse, akid caiz olmaz. Müsâkâtm lafzı ise iş sahibinin işçiye: "Şu kadar ücretle, bu hurmalığı sana müsâkât olarak verdim veya bakımını yapmak üzere sana teslim ettim." demesidir. [830]

Yapılacak iş açıklanmaksızm kabulün dille söylenmesi şarttır. Lafız mutlak olarak söylenirse, her bölgenin çoğunlukla uygulanan örfüne göre kabul edilir. [831]

İşçi meyvelerin ıslahı ve geliştirilmesi için gerekli olan sulama, su kanallarını temizleme, suyun birikmesi için ağaçların diplerindeki çukurların düzeltilmesi, ağaçların aşılarının yapılması, zararlı otların ayıklanması, üzüm ağacının budanması, adete göre üzüm ağacına çardak yapılması, keza en sahih kavle göre meyvelerin korunması, devşirtilmesi ve kurutulması gibi her sene tekrar edilmesi gerekli olan işleri yapmakla yükümlüdür. Ağaçların kurumamasına yönelik işler ile duvar yapmak ve yeni kuyu açmak gibi her sene tekrarlanmayan sabit işler, mal sahibinin yapması gereken işlerdir.

Müsâkât akdi bağlayıcı bir akiddir. İşçi, henüz iş bitmeden çalışmayı bırakıp gider de mal sahibi teberru olarak işi tamamlarsa, işçinin ücreti bakidir. Mal sahibi teberru olarak işi tamamlamazsa, hâkim ücreti işçinin malından ödeterek işi tamamlatır. Şayet mal sahibi hâkime ulaşamazsa, yapacağı harcamalar üzerine şahit tutar ve dilerse ücreti işçiden ister. İşçi vefat eder de geride terike bırakırsa, mirasçıları işi terike malı ile tamamlatırlar. Aynı zamanda mirasçılar, bizzat çalışmak sureti ile veya kendi malları ile işi tamamlayabilirler. Şayet işçinin hıyaneti tespit edilirse, yanma bir gözcü verilir. Mal sahibi gözü ile malı muhafaza edemezse, işçiyi işten el çektirir ve ücretini işçinin malından ödemek sureti ile başka bir işçi tutar. Eğer meyvelerin bir başkasına ait olduğu ortaya çıkarsa, işçi ücretini mal sahibinden ücret-i misil olarak alır. [832]

Rafi ibni Hatic (ra)'den Resûlullah (sav)Tarlaları, (bağları, bahçeleri) kiraya vermekten nehyetti.[833] İbni Hacer bu hadisi açıklarken şöyle diyor. Bu söylenen Rafi ibni Hatic'in tahmin veya zannettiği tiği gibidir. Sonra Cumhur ulema buna cevaziyet vermişse bu rivayette ise Cumhura muhalefet edilmiştir. Hâlbuki Cumhur nehyi aldatma ve bilgisizlik olursa nehiy vardır, demişlerdir. [834] Bu hususla ilgili Buhari tercümesi ötüken yayının dipnotunda şöyle bir kayıt vardır. Rafinin bu sözü ya kendi ictihadıdır yahut bunun cevazına nass tarikiyle bir bilgisi eklenmiştir yahut dinar ve dirhem ile kiranın nehiyde dâhil olmadığını bilmesine dayanmıştır.

---

[828] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[829] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[830] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[831] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[832] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[833] Buğari, bab, 19, Muzaraa; Müslim, 1548.
[834] Fethulbari Şerhi Buğari, c, 5.

Ebu Zerr nushasında burada Buhari dedi ki; el-Leys şöyle dedi şeklinde el-Leys şöyle dedi şeklinde gelmiştir. Bu kısım yukarıdaki senet ile ulanmıştır.[835] Şimdi bu rivayette önceki hadisi zikredelim.

Süleyman b. Harb (ra)'den şöyle rivayet etmiştir. Abdullah b. Ömer (ra)'nın himayesinde olan Nafi şöyle demiştir. Abdullah b. Ömer (ra), Peygamber (s.a.v) zamanında Ebu Bekir (ra), Ömer (ra), Osman (ra) zamanlarında ve Muaviye (ra)'nın emirliği zamanında ekim arazilerini kiraya verirdi. Sonra Rafi' İbni Hatic (ra)'den, Peygamber (s.a.v)'in tarlaları kiraya vermekten nehyettiği rivayet olundu. Bunun üzerine Abdullah b. Ömer (ra) Rafi' İbni Hatic (ra)'e gitti bende onunla beraber birlikte gittik Rafi' İbni Hatic (ra)'den bu rivayetini sordu. O da Peygamber (s.a.v) tarlaları kiraya vermekten nehyetti dedi. Bu cevap üzerine Abdullah b. Ömer (ra) bana hitab ederek. Ey Nafi' sen kesin olarak biliersinki, biz tarlalarımızı Resûlullah (sav)'ın zamanında, tarlanın sulak, verimli yerlerini mahsulü arazi sahibine ait olmak ve samandanda bir verilmek üzere kiraya verirdik, dedi. [836] Bu rivayete baktığımızda önceden önceden geçen rivayette bir zıtlık arzetmektedir. Bu hadisin zahirine bakıldığında bir nevi gibi görüntü vardır, aslında ise. Meçhul şeyler üzerine olan ve zararlı, çekişmeli olabilecek gibi, şeyler üzerine akit yapılırsa işte nehyedilen budur, yoksa mutlak bir şekilde arazi kiraya verilmez diye bir şey yoktur. En doğrusu Allah (cc) bilir. Allah (cc) yar ve yardımcımız olsun.

(1142) ALTINCI KİTAP ONYEDİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Müsakat'ın Hükmü

Soru–70- Müsakat: Sulama, nerelerde yapılması caizdir?

Cevap–70- Müsakat: Sulama, hurma ve üzüm bağlarında caizdir.

Soru–71- Bu sulamanın kaç şartı vardır?

Cevap–71- Bu sulamanın iki şartı vardır.

Birincisi belirli bir müddetle belirlenmeli.

İkincisi, amil çalışana o bağın meyvesinden belirli bir miktar tayin etmeli.

Soru–72- Müsakatta çalışma kaç kısımdır?

Cevap–72- Müsakatta çalışma iki kısımdır.

Birincisi, çalışan amilin yaptığı işi meyveye menfaat sağlıyorsa O işin yapılması çalışana aittir. İkincisi, çalışanın işi araziye menfaat sağlıyorsa mal sahibine aittir.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1143) ALTINCI KİTAP ONSEKİZİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[18 فصل] وَكُلُّ مَا أَمْكَنَ الْإِنْتِفَاعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ صَحَّتْ إِجَارَتُهُ إِذَا قُدِّرَتْ مَنْفَعَتُهُ بِأَحَدِ اَمْرَيْنِ بِمُدَّةٍ أَوْ عَمَلٍ وَإِطْلاَقُهَا يَقْتَضِى تَعْدِلَ الْأُجْرَةِ إِلاَّ أَنْ يُشْتَرَطَ

835 Buhari tercümesi ötüken, c, 5, sh, 2174.

836 Buğari, bab, 18, Muzaraa.

التَّأْجِيلُ وَلاَتَبْطُلُ الْإِجَارَةُ بِمَوْتِ أَحَدِ الْمُتَعَاقِدَيْنِ وَتَبْطُلُ بِتَلَفِ الْعَيْنِ الْمُسْتَأْجَرَةِ وَلاَضَمَانَ عَلَى أَجِيرٍ إِلاَّ بِعُدْوَانٍ.

(1144) ALTINCI KİTAP ONSEKİZİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[18 فصل] وَكُلُّ مَا أَمْكَنَ الْإِنْتِفَاعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ صَحَّتْ إِجَارَتُهُ إِذَا قُدِّرَتْ

Takdir olundu, Ne zaman ki, Onun kiralaması, Sahihtir, Onun aynısı, Kalma-sıyla, Beraber, Onunla, Menfaatı, Mümkün olur, O şey ki, Her, Fasıl, Onsekiz-nci

مَنْفَعَتُهُ بِأَحَدِ امْرَيْنِ بِمُدَّةٍ أَوْ عَمَلٍ وَإِطْلاَقُهَا يَقْتَضِى تَعْدِلَ الْأُجْرَةِ إِلاَّ أَنْ يُشْتَرَطَ

Şart edilir, Eğer, Ancak, Ücret-i, Acele eder, Gerekir, Ona mutlak, Bir iş, Veya, Bir müddetle, İki iş-ten, Birisiyle, Onun menfaatı

التَّأْجِيلُ وَلاَتَبْطُلُ الْإِجَارَةُ بِمَوْتِ أَحَدِ الْمُتَعَاقِدَيْنِ وَتَبْطُلُ بِتَلَفِ الْعَيْنِ الْمُسْتَأْجَرَةِ

Kiralanmışın, Aynı-sı, Telefle, Bozulur, Akdedenler-in, Bir-isinin, Ölümü ile, Kiralama, Bozulmaz, Tehir eder

وَلاَضَمَانَ عَلَى أَجِيرٍ إِلاَّ بِعُدْوَانٍ.

Düşmanlıkla, Ancak, Kiralayanın, Üzerine, Sorumlu olmaz

(1145) ALTINCI KİTAP ONSEKİZİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1146) İcare (Kiralama)nın Hükmü

Her menfaati mümkün olup aslının (aynısının) kalmasıyla beraber kiralanması da sahihtir. Ne zaman iki işten birisiyle mutlak bir şekilde o işte belli bir müddet içinde menfaat sağlandıysa (o kira akdinin) ücretinin acele verilmesi gerekir. Ancak eğer tehir etmeyi şart koştuysa (o zaman acele vermesi gerekmez). Akdi yapanlardan birinin ölmesiyle kiralama akdi bozulmaz. Ancak icara akdi yapılan şeyin telefiyle (yok olmasıyla) kiralama batıl olur.[837] Kiralanan şeyde (Kiracı kiraladığı yerin yok olmasıyla) mesul değildir. Ancak (eğer onun yok

[837] Mesela adam bir ev kiraladı, o evde kendiliğinden yıkıldı, o evde yapılan kiralama akdi kendiliğinden bozulur.

olmasına sebebiyet teşkil etmişse ihmalkâr davranmışsa veya) düşmanlıkla yapılmışsa (o zaman kiracı mesul olur, telef edileni öder).

(1147) ALTINCI KİTAP ONSEKİZİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1148) İcare'nin (Kiralama'nın) Delilleri
(1149) İcare'nin (kiralama'nın) Meşruiyeti

Müslümanlar, Kur'an ve Sünnet'e dayanarak icare'nin meşru ve caiz olduğunda ittifak etmişlerdir. [838]

Şayet sizler için (çocuklarınızı) emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin. [839]

Görüldüğü gibi ayet, boşanan kadınlar çocuklarını emzirirlerse onların ücretlerinin verilmesini, çocukların babalarına emretmektedir. Bu da ücretin, süt verenin hakkı olduğuna delâlet eder. Ancak kadın ücretle emzirmek üzere akid yaparsa, yani 'Ben ücretle emziririm' derse, Çocuğun babası da razı olursa, ücret alabilir. [840]

Akid yapmaksızın çocuğunu kendiliğinden emzirirse, ücret alamaz. Bu, teberru sayılır. Teberru yapan kişi ise, karşılığında hiçbir şey alamaz. [841] Hz. Şuayb ve kızının ağzından ifade edilen şu ilahî kelâm da icare'nin meşruiyetine delildir:

O kadınlardan biri 'Ey baba! Bunu (Musa'yı çoban olarak) ücretle tut. Çünkü o ücretle tutacağın kimselerin en iyisi ve en emniyetli olanıdır' dedi. Babaları (Musa'ya) 'Sekiz sene bana kendini kiralaman şartıyla şu iki kızımdan birini sana nikâh etmek istiyorum, on seneye tamamlarsan o senin lutfundandır, dedi. [842]

İcare'nin meşruiyeti hususunda birçok hadîs bulunmaktadır ki onlardan bazılarını aşağıda nakledeceğiz.

Ebu Hureyre (ra)'den Peygamber (s.a.v) Allah koyun llah koyun güdendenbaşka bir Peygamber göndermedi, buyurdu. Bunun üzerine sahâbileri, sende mi? (koyun güttün) diye sordular, Peygamber (s.a.v) evet bende Mekke abende Mekke ahalisi için kararit (bir para birimi) üzerine (ücretle) koyunu koyunu güderdim.[843]

Bu hadis icare (ücrete) delil olduğu gibi. Bu peygamberlerin, peygamber olacaklara güdücülük yaptırma hikmeti hakkında şöyle denilmiştir. İleride her biri bir ümmetin tin güdücüsü olan pey olan peygamberlere, kulları, idare mühim işini Allah (cc) tarafından öğretme ve tarif için bu bir mukaddime (başlagıç)tır.[844]

Başka bir hadiste ise şöyledir. Süveyd b. Kays (ra)'den şöyle dediği rivayet edilir. Mahrefe el Abdi ile birlikte Hecerden bez alıp Mekke'ye getirdik. Resûlullah (sav) yanımıza yürüyerek geldi ve bizimle bir iç don pazarlığı yaptı. Orada ücretle tartan bier adam vardı. Resûlullah (sav) bu adama, tart ve biraz ağır tut, buyurdu. [845]

Başka bir hadiste ise, kişi çalıştırdığı (ücretli tutup kiraladığı kişinin alınteri kurmadan hakkını vermek. Hadis metni ise şöyledir.

Abdullah b. Ömer (ra)'den Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Ücretli çalıştırdığınız

---

[838] Büyük Şafii Fıkhı
[839] Talak Süresi: 65/6
[840] Büyük Şafii Fıkhı
[841] Büyük Şafii Fıkhı
[842] Kasas suresi: 28/26-27.
[843] Buğari, bab, 2, İcare; İbni Mace c, 2, sh, 726, bab, 5, hd, 2149, K, Ticarat; Ebu Davud, hd, 3366; Tirmizi, 1305.
[844] Sahihi buhari tercümesi, c, 5, sh, 2089.
[845] Ebu Davud tercümesi ve şerhi, sh, 340, 341, bab, 7, hd, 3336; Tirmizi, 66, Buyû; İbni Mace c, 2, sh, 748, bab, 34, hd, 2220, K, Ticarat; Nesai, 54, Buyû; Darimi, 47, Buyû; Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 352.

kimselere ücretini teri kurumadan ödeyiniz. [846]

Ebu Said (ra)'den Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Ücretli çalıştırdığınız kişilere onun alacağı ücreti bildirin. [847] Başka bir hadiste ise, Abdullah b. Abbas (ra)'den, Peygamber (s.a.v) hacamat yaptırmış ve hacamat yapana ücretini ödemiştir. Eğer haram olsaydı Resûlullah (sav) ona ücret ödemeyecekti. [848] Râfi b. Hadic (ra)'den Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Hacamatçının kazancı pistir. [849]

Nevevi Şerhi Müslimde bu hadisi açıklarken. Selef ve halef âlimlerinin çoğunluğuna göre bu kazanç haram değildir. [850] Ebu Davud tercümesi ve şerhinde şöyle kaydedilmiş. Ulemanın Cumhuruna göre kan alma karşılığında alınan ücretin helal olduğu gtin helal olduğu görüşündedir. [851]

Utbe b. Nadr (ra)'den. Peygamber (s.a.v) yanında idik, Nebi (as)'ın Musa (as) kıssasına kadar. (Ta-Sin-Mim) suresini okudu. Sonra şöyle buyurdu. Musa (as) kendisini sekiz veya on sene fercinin korunması (evlenmesi) ve karnını doyması karşılığında kiraladı. [852]

Hz. Aişe şöyle anlatıyor: "Hz. Peygamber ile Hz. Ebubekir, Deyloğulları'ndan sonra Abd b. Adîyoğulları'ndan yol kılavuzluğunda maharetli (Abdullah b. Uraykıt adında) bir kimseyi ücretle tuttular. Bu adam halen Kureyş kâfirlerinin dini üzere (müşrik) idi. Fakat Peygamber ile Ebubekir onun doğruluğuna emniyet ve itimat ettiler de develerini ona teslim ettiler ve üç gece sonra develeriyle beraber Sevr mağarasında buluşmak üzere va'dleşip muahede yaptılar. Bu kılavuz, Peygamber ile Ebubekir'in develeriyle üçüncü gecenin sabahında Sevr mağarasına, onların yanına geldi. Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir, beraberlerinde Âmir b. Füheyre ve kılavuz Abdullah b. Uraykıt olduğu halde yola koyulup gittiler". [853]

Hanzala, Râfi b. Hadîc'e arazi kiralanması meselesini sorduğunda, Râfi cevaben 'Rasûlullah (s.a) arazi kiralanmasından nehyetti dedi. Hanzala der ki: "Bunun üzerine ben 'Altın ve gümüş (para) ile arazi kiralamayı da nehyetti mi?' diye sordum, Râfi 'Altın ve gümüş (para) ile arazi kiralamakta beis yoktur' dedi". [854]

Râfi b. Hadîc'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: 'Biz, Ensar'ın en çok tarlası olan kimseleriydik. Arazinin şurası bizim, şurası da işçilerin olmak üzere tarlalarımızı kiraya verirdik. Bazen arazinin bir parçası mahsul verir, bir parçası vermezdi. Nihayet Rasûlullah bizleri bu teminatsız kira akdinden nehyetti. Fakat gümüş parayla arazi kiralamaktan nehyetmedi. [855]

Hz. Peygamber -bir hâdis-i kudsî'de- şöyle buyurmuştur:

Yüce Allah şöyle buyurdu: 'Üç (sınıf insan) vardır ki kıyamet gününde ben bunların hasmıyım: Bana ismimle akid verip de sonra ahdini bozan kimse, hür bir insanı köle diye satıp da onun parasını yiyen kimse, bir işçiyi ücretle tutup işi tam yaptırdığı halde onun ücretini vermeyen kimse!'. [856]

(1150) İcare (Kiralama) Akdi

---

[846] İbni Mace c, 2, sh, 817, bab, 4, hd, 2443, K, Ruhun.
[847] Neylul Evtar, c, 5, sh, 329; Fıkhu'l İslami ve edilletuhu c, 5, sh, 3802.
[848] Buğari, bab, 18, K, İcare;
[849] Müslim, hd, 1568, K, Musakat;
[850] Nevevi Şerhi Müslim minhac, c, 10, sh, 477; Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 498;
[851] Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 498;
[852] İbni Mace c, 2, sh, 817, bab, 5, hd, 2444.
[853] Buharî/2144 ve başka muhaddisler
[854] Müslim/1547, 1549
[855] Müslim/1547
[856] Buharî/2150, (Ebu Hüreyre'den)

Abdullah b. Ömer (ra)'den Peygamber (s.a.v) Hayber arazisinde de gelirin bir kısmı beytulmâle aid olmak üzere Hayberlilere (kiraya) verdi. Bu akid Peygamber (s.a.v) ve Ebu Bekir (ra) zamanlarında ve Ömer (ra)'ın halifeliğinin başında devam etti.[857]

(1151) İcare Edilen (Kiralanan) Şeyin Yok Olması

Salim (ra)'den o da babasından rivayet etmiş, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Uyuyacağınız zaman evlerinizde ateş bırakmayınız, (yakmayınız). [858]

Başka bir hadiste ise, Ebu Musa (ra)'den şöyle anlatıyor. Bir kere Medine'de geceleyin sahibinin içinde oturduğu ev yandı. Yangın felaketine uğrayan ev halkının hali Resûlullah (sav)'e haber verilince. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu. Şüphe yok ki bu ateş sizin için ancak bir düşmandır. Bu nedenle uyumak istediğiniz zaman ateşi söndürünüz. [859]

(1152) Ücretle Kur'an Okumak Ve Öğretmek Caizmidir?

Ubade b. Samit (ra)'den, şöyle rivayet edilmiştir. Suffe ehlinden bazı insanlara yazı yazmasını ve Kur'an'ı Kerimi öğrettim. İçlerinden birisi bana bir yay hediye etti. (Kendi kendime dedim ki) bu bir mal değildir. Onunla Allah (cc) yolunda ok atarım. Resûlullah (sav)'e gidip sorayım dedim. Varıp Ya Resûlullah (sav) kendilerine yazı ve Kur'an'ı Kerim öğrettiklerimden birisi bana bir yay hediye etti. O mal değil Allah (cc) yolunda ondan ok atarım dedim. Eğer boynuna ateşten bir halka takılmasını istiyorsan; kabul et, buyurdu. [860] Başka bir rivayette ise,

Abdurrahman b. Şibli (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kur'an'ı okuyunuz. Onun hakkında haddi aşmayınız, ondan uzak kalmayınız, onu kazanç metaı yapmayınız, onunla mal biriktirme cihetine gitmeyiniz.[861] Başka bir hadiste ise,

İmran b. Husayn (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kur'an'ı Kerimi okuyunuz ve onun karşılığını Allah (cc)'tan isteyiniz. Şüphesiz sizden sonra Kur'an'ı Kerimi okuyan ve karşılığını insanlardan isteyen bir kavim gelecektir. [862]

Tirmizi; Ebu Derda (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kur'an'ı Kerimi öğretmek karşılığında bir yay alanın boynuna Allah (cc) ateşten bir yay takar. [863]

Süleyman b. Bürde (ra)'den, Resûlullah (sav)'den şöyle rivayet etmiştir. Karşılığında insanlardan yiyecek temin ederek Kur'an'ı Kerim okuyan kişinin yüzü Kıyamet gününde üzerinde et olmayan bir kemik halinde gelir. [864]

Buraya kadar yazdığımız delillerden anlaşılıyor ki. Kur'an'ı Kerim yüce bir kitap olmasına rağmen dünyalık birkaç kuruşa değer verip o yüce bir menfaate alet etmemek onun yüceliğini korumak, gtmemek onun yüceliğini korumak, gelecek yeni bir nesile örnek olmak ve onun yüceliğini korumak hepimize bir boyun borcudur. Mümkün mertebe de bu yüce kitabı okur veya okuturken şahsi çıkarları çıkarları gözetmeden sırf Allah (cc) rızasını dileyerek onun

[857] Buğari, c, 3, sh, 55, bab, 22, İcare.
[858] Müslim, c, 2, sh, 1596, bab, 12, hd, 2015, K, Üşribe; Buğari, 5935.
[859] Müslim, c, 2, sh, 1596, 1597, bab, 12, hd, 2016, K, Üşribe; Buğari, 5936.
[860] Ebu Davud, c, 3, sh, 701, hd, 3416; Ebu Davud tercümesi ve şerhi, c, 12, sh, 458; İbni Mace c, 2, sh, 730, bab, 8, hd, 2157, K, Ticarat; Müsnedi Ahmed, c, 5, sh, 315, 324;
[861] Ahmed b. Hanbel, c, 3, sh, 428, 444.
[862] Ahmed b. Hanbel, c, 3, sh, 357.
[863] Beyhaki, c, 6, sh, 125, 126; Zeylei, c, 4, sh, 138.
[864] Beyhaki, c, 6, sh, 125, 126; Zeylei, c, 4, sh, 138.

ücret ve mükâfatından Allah (cc)'tan beklemek suretiyle o yüce Rabbimizin rızasını ön plana alarak yola çıksak yüce mevlamız celle ve ala bizi ummadığımız bir şekilde rızıklandıracaktır. Hele yaşadığımız bu ele yaşadığımız bu gün için Kur'an'ı Kerimin rafa kaldırıldığı dinsizliğin baş kaldırıldığı dinsizliğin baş gösterdiği, Allah (cc) ve Resûlullah (sav)'e (hâşâ, hâşâ) küfredildiği bir dönemde bu yüce kitabı maddi çıkarlarımıza alet etmemeliyiz. Öyle bir asırda yaşıyoruz ki, insanlar tamamen Kur'an'ı Kerim'den uzaklaştırılmış, müslümanım dediği halde, Kur'an'a düşman olmuş, bilmeden bilgisizliği yüzünden Kur'an'a (haşa) çağ dışı kitabı diyor, dinsiz, kitapsızların onu Kur'an'a yanlış biltapsızların onu Kur'an'a yanlış bilgilendirmesi yüzünde o yüce paha biçilmez kitabı değersiz haline haline getirdiler, ona inanan kişiye, ona inanan kişiye gerici yobaz dediler, ona düşman olana ödüllerle, ödüllendirdiler. Böylesi bir dönemde değerli kardeşlerime avazımın çıktığı kadar sesleniyorum ve özellikle ilim sahibi kardeşlerimden rica ediyorum. Bu gün Kur'an'ı Kerimi anlatma günüdür, insanları Kur'an'ı Kerim etrafında toplanma toplanma günü bu günü bu gündür. Kur'an'ı Kerimi yeni nesillere aktarıp sevdirme günü bugündür. Bununla para kazanma yoluna Bununla para kazanma yoluna gitmeyelim. Şanı Yüce Peygamberlerin ümmetlerine dedikleri sözü söyleyelim. Onlar biz size anlattıklarımıza karşılık sizden bir ücret talep etmiyoruz, bizim ücretimiz Âlemlerin Rabbi Allah (cc)'a aittir, sözleriyle o insanların, sözleriyle o insanların gönüllerini her her gün gün geçtikçe fethediyorlardı. Allah (cc) şöyle sesleniyordu. Sizden ücret istemeyen zatlara uyun ki onlar doğru yola ermişlerdir. [865] Böylesi güzel bir örneğimizi ser örneğimizi sergilersek gilersek göreceğiz, insanlarımız, bölük, bölük Allah'ın dinine göreceğiz, insanlarımız, bölük, bölük Allah'ın dinine gireceklerdir. Zaten insanlarımızı bir ekmeğe muhtaç bir hale gtaç bir hale getirmişlerdir. Adam camiye dam camiye gidiyor camiye yardım, camiye yardım, bir sohbete gidiyor, şuraya yardım buraya yardım diye, diye insanlarımızı bıktırmışlardır. Adam ağzında çıkan ilk söz, kardeşim, Allah'ın evinde bile adamı ra bile adamı rahat bırakmıyorlar. Adam tam namaza başlamışken daha başlamadan caydırıyorlar. Tabii ki ben bunu söylerken haramdır demiyorum. Ben diyorum ki azimet de, ruhsat da vardır, biraz olsun azimetleri tercih edelim, daha derecemiz yüksek olsun. Bu girişten sonra, ücret karşılığında Kur'an öğretmenin cevazı hakkındaki delilleri serdedelim ki Müslüman kardeşim bu hususta bilinçli bir şekilde konuşsun ve ona ona göre amel etsin.

Ebu Said el-Hudri (ra)'den, şöyle rivayet edilmiştir, Peygamber (s.a.v)'in sahabilerinden bir askeri birlik sahabilerinden bir askeri birlik görevli oldukları bir seferde. Bunlar kabilerden bir kabile üzerine indiler ve onlaredan kendilerini konuklamalarını istediler. Fakat o kabile bunları konuk etmekten çekindiler. Bu sırada bu kabilenin seyyidi (reisi, efendileri) (bir akrep tarafından) sokuldu. Bütün kabile halkı harekete geçip onun için her çareye koştular. Fakat ona hiçbir şifa ve fayda vermedi. Kabile halkından bazısı, yakınımıza inen şu kafile halkına gitseniz, belki bunların yanında çare olacak bir şey bulunabilir, dediler. Bunun üzerine kabile halkından bir gurup bunlara geldiler ve Ey Cemaat seyidimiz sokuldu. Onun için her çareye koştuk, hiçbir şey ona fayda vermiyore. Sizden birinizin yanında herhann birinizin yanında herhangi bier şey (bire çare) var mı? Dediler. Kafileden birisi. Evet, (ben varım) Allah'a yemin ederim ki, ben muhakkak dua eder sığınırım. Fakat yine yemin ederim ki biz sizden konuklamamızı istemiştik de siz bizleri konuklamadınız. Artık şimdi bende size bizim için bir ücret tayin etmedikçe, hastalıktan sığındırma duası yapıcı değilim, dedi. O kabile halkı sahabilere bir sürü koyun üzerine sulh yaptılar. O zat sokulmuş olan seyyide sokulmuş olan seyide gitti. Elhamdu lillahi Rabbil âlemin (suresini sonuna kadar okudu, yani fatihayı) okuyor

[865] Yasin Süresi: 36/21.

ve o sokulan kimse üzerine nefes ediyordu. Akabinde seyyid sanki bukağından çözülmüşçesine suratle yürüyerek gitti. Ve kendisinde hiçbir illet kalmadı. O sahabi dedi ki. Kabile üzerinde anlaştıkları ücreti ödediler. Seriyeden bazısı, bu koyunları taksim ediniz, dediler. Fakat dua eden sahabi. Hayır. Peygamber (s.a.v)'e gidip, olup biteni kendisine söylememize ve bize ne emredeceğine bakmamıza kadar, bu koyunları taksim etmeyiniz dedi. Sonra Resûlullah (sav)'in huzuruna ghuzuruna geldiler ve kendisine bunu zikrettiler. Resûlullah (sav) o sahabiye hitaben. Fatiha'nın sığındırıcı tesirli dua olduğunu sana öğreten nedir? Dedi. Sonra o müfreze fertlerine hitaben de, isabet ettiniz. Şimdi taksim ediniz ve beraberinizde benim içinde bir hisse ayırınız. Buyurdu da Resûlullah (sav) gülümsedi. [866] Başka bir hadiste ise,

Abdullah b. Abbas (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Karşılığında ücret aldığınız işlerin en haklı olanı Allah'ın kitabıdır, buyurdu. [867]

Bu verdiğimiz delillerde ücret almanın cevazını bildiriyor.

(1153) ALTINCI KİTAP ONSEKİZİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

İcare (Kiralama)nın Hükmü

Soru-73- Kiralama sahih bir akit midir?

Cevap-73- Evet. Her menfaati mümkün olup aslının (aynısının) kalmasıyla beraber kiralanması da sahihtir.

Soru-74- Bir kiracı kiraladığı bir şeyin ücretini hemen vermesimi lazım dır yoksa tehir de edebilir mi?.

Cevap-74- Ne zaman iki işten birisiyle mutlak bir şekilde o işte belli bir müddet içinde menfaat sağlandıysa (o kira akdinin) ücretinin acele verilmesi gerekir. Ancak eğer tehir etmeyi şart koştuysa (o zaman acele vermesi gerekmez).

Soru-75- Kira akdi yapanlardan birisinin ölmesi ile akit bozulur mu?.

Cevap-75- Hayır. Akdi yapanlardan birinin ölmesiyle kiralama akdi bozulmaz. Ancak icara akdi yapılan şeyin telefiyle (yok olmasıyla) kiralama batıl olur.

Soru-76- Kiracı kiraladığı bir evi veya dükkanı onların kendiliğinden yıkılmasında kiracı ondan sorumlu mudur?.

Cevap-76- Hayır. Kiralanan şeyde (Kiracı kiraladığı yerin yok olmasıyla) mesul değildir. Ancak (eğer onun yok olmasına sebebiyet teşkil etmişse ihmalkar davranmışsa veya) düşmanlıkla yapılmışsa (o zaman kiracı mesul olur, telef edileni öder).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1154) ALTINCI KİTAP ONDOKUZUNCU BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[19 فصل] وَالْجَعَالَةُ جَائِزَةٌ وَهُوَ أَنْ يَشْتَرِطَ فِي رَدِّ ضَالَّتِهِ عِوَضًا مَعْلُومًا فَإِذَا رَدَّهَا اسْتَحَقَّ ذَلِكَ الْعِوَضَ الْمَشْرُوطَ.

---

[866] Buhari tercümesi ötüken, c, 5, sh, 2106, 2107, bab, 16, İcare.
[867] Buğari, c, 3, sh, 53, bab, 16, İcare.

(1155) ALTINCI KİTAP ONDOKUZUNCU BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[19 فصل] وَالْجَعَالَةُ جَائِزَةٌ وَهُوَ أَنْ يَشْتَرِطَ فِي رَدِّ ضَالَّتِهِ عِوَضًا مَعْلُومًا فَإِذَا رَدَّهَا

Onu getirirse
Ne zaman ki
Bilinen
Yerine
O kayıp olan
Getirmekte
Şart eder
Eğer
O ceale
Caizdir
Ceale(ücret tayini)
Fasıl
On dokuz-uncu

اسْتَحَقَّ ذَلِكَ الْعِوَضَ الْمَشْرُوطَ.

Şart edilmiş
Yerine
Bu
Hak eder

(1156) ALTINCI KİTAP ONDOKUZUNCU BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1157) Ceale'nin Hükmü

Ceâle [868] kayıp bir şeyi getirene belirli bir ücretin şart edilmesi (onu getirene bu ücreti vermesi) caizdir. Ne zaman (nitekim o kayıp olanı veya kaçan hayvanı getiren) şart edilmiş ücreti almayı hak eder. [869]

(1159) ALTINCI KİTAP ONDOKUZUNCU BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1160) Ceale'nin Delilleri

Ceâle [870] kayıp bir şeyi getirene belirli bir ücretin şart edilmesi (onu getirene bu ücreti vermesi) caizdir. Ne zaman (nitekim o kayıp olanı veya kaçan hayvanı getiren) şart edilmiş ücreti almayı hak eder. [871]

(1161) Ceâle'nin Tarifi

Lugatta ceâle, kişinin herhangi birşeyi yapma karşılığında herhangi bir kişiye tayin etiği mal demektir. [872]

Ceâle'nin ıstılahı manası ise kişinin, belli bir çalışma karşılığında malum olan bir parayı

---

[868] Ceâle kayıp olmuş bir eşyayı bulmak için, kaçmış bir hayvanı yakalamak için veya herhangi bir işi yapmak ve belirli bir ücret karşılığında yapılan anlaşmadır. Mesela şu eşyamı bulana on milyon para vereceğim veya şu kaçmış hayvanımı getirene şu kadar para veririm demesi o eşyayı bulan ve o kaçmış hayvanı getirene o parayı hak etmiş olur.

[869] Eğer o kayıp olanı ve kaçan hayvanı getirmezse herhangi bir hak iddiasında bulunamaz isterse günlerce o kayıp olan malı ve kaçan hayvanı kovalamış olsun, onun o aradığı günleri boşa gitmiştir. Çünkü o şart edilen şartı yerine gelmemiştir. Bunun için o parayı hak etmemiştir.

[870] Ceâle kayıp olmuş bir eşyayı bulmak için, kaçmış bir hayvanı yakalamak için veya herhangi bir işi yapmak ve belirli bir ücret karşılığında yapılan anlaşmadır. Mesela şu eşyamı bulana on milyon para vereceğim veya şu kaçmış hayvanımı getirene şu kadar para veririm demesi o eşyayı bulan ve o kaçmış hayvanı getirene o parayı hak etmiş olur.

[871] Eğer o kayıp olanı ve kaçan hayvanı getirmezse herhangi bir hak iddiasında bulunamaz isterse günlerce o kayıp olan malı ve kaçan hayvanı kovalamış olsun, onun o aradığı günleri boşa gitmiştir. Çünkü o şart edilen şartı yerine gelmemiştir. Bunun için o parayı hak etmemiştir.

[872] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi

vermeyi kendisine vacib kılmasıdır. [873]

Bu çalışma, belli bir kişi tarafından da, belli olmayan bir kişi tarafından da gerçekleştirilebilir. İleride celâle'nin rükünlarından bahsederken bunlar daha açık olarak izah edilecektir. [874]

(1162) Ceâle'nin Meşruiyeti

Ceâle meşrudur, Ebu Said eî-Hudrî'nin rivayet etiği şu hadîs-i şerif de buna delâlet etmektedir: Hz. Peygamber'in ashabından bir grup yolculuğa çıktılar, bir Arap kabilesinin yanında gecelediler. Onlardan kendilerini misafir etmesini istediler, fakat onlar misafir etmedi. O gece kabilenin reisini yılan ısırdı, her ne yapütarsa bir faydası olmadı. Onlardan bazıları dediler ki: 'Yakınımızda geceleyen şu gruba gidelim, belki onların bildiği bir tedavi yolu vardır'.

Bunun üzerine ashabın yanma gelerek reislerinin yılan veya akrep tarafından ısınldığım, ellerinden gelen herşeyi yaptıkları halde hiçbir netice elde edemediklerini söylediler ve onlardan reislerini tedavi edip edemeyeceklerini sordular. Sahabîlerden biri dedi ki; 'Evet, tedavi edebiliriz. Ancak bizi misafir etmediğiniz için karşılığında bir mal vermedikçe tedavi etmem'.

Böylece bir bölük koyun üzerinde anlaştılar. O sahabî, onlarla beraber gitti, Fatiha Suresi'ni okuyarak yılanın veya akrebin ısırdığı yere tü-kürdü. O kişi, sanki bağlı bulunduğu ipten kurtulmuş gibi sapasağlam oldu, hiçbir acısı kalmadığı halde yürüyüp gitti. O kişiler, üzerinde anlaşılan koyunları (ceâlelerini) verdiler. Sahabîlerden bir kısmı dedi ki: 'Bunu aramızda taksim, edelim'. Bu işi yapan kişi ise şöyle dedi: 'Hayır!
Peygamber'e gidip hâdiseyi anlatıp onun ne diyeceğine bakmadan olmaz'.

Rasûlullah'a gelerek hâdiseyi anlattıklarında, Rasûlullah (s.a) şöyle dedi: 'Fatiha'nın böyle bir faydası olduğunu nereden öğrendin?' Daha sonra Hz. Peygamber söyle buyurdu: 'İsabet etmişsin. Koyunları aranızda taksim edin, bana da bir pay ayırın'. [875]

Hz. Peygamber'in bu sözü, onların yaptıklarını kabul ettiğine ve ceâle'nin meşruiyetine delildir. [876]

Şu ayet-i kerime de bunu teyid etmektedir:

Dediler ki: 'Melikin su tasım kaybettik, onu getirene bir deve yükü (mükâfat) var. Ben buna kefilim'. [877]

Her ne kadar bu hüküm bizden önceki şeriatlarda vârid olmuşsa da bizim şeriatımızda bunu destekleyen deliller vardır. Nitekim yukarıda naklettiğimiz hadîsten bu mânâ anlaşılmaktadır. [878]

(1163) Ceâlenin Meşruiyetinin Hikmeti

Ceâle'nin meşru kılınmasının sebebi, insanların zor durumda kaldıklarında ona ihtiyaç duymalarıdır. Zira kişi bazen bir şeyini kaybeder ve kendiliğinden onu arayıp bulup kendisine

[873] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[874] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[875] Buharî/2156, Müslim/2201
[876] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[877] Yusuf suresi: 12/72.
[878] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi

getirecek kimseye de rastlamaz. İnsanlar mecburiyet nedeniyle ve üstesinden gelemedikleri bu tür işler karşısında kalabilirler. O işin üstesinden gelmeleri muhtemel kişilerin ise paraya ve mala ihtiyaçlarının olması ise gayet tabiidir. İşte bu ihtiyaç ve maslahat nedeniyle ceâle meşru kılınmıştır. [879]

(1164)Ceâle'nin Rükûnları

Ceâle'nin dört rüknü vardır:
1. Akid yapanlar
2. Siga.
3. Çalışma
4. Çalışmanın karşılığı olarak verilen para veya mal

(1165) 1) Akid Yapan İki Kişi

Onlardan biri, çalışma karşılığında ceâleyi kendisine vacîb kılan kişidir. Bu kişinin akil, baliğ ve reşid olması şarttır. Diğer kişi ise, işi (çalışmayı) yapacak olan kişidir. O kişi işi yaptığında ceâle'yi haketmiş olur. Bu kişinin, belirli bir kişi olması şart değildir. Meselâ malı çalınan kişi 'Çalınan arabamı getirene şu kadar mal vereceğim' dediğinde, arabayı kimin getireceğini bilmemektedir. Arabayı kim getirirse -meçhul de olsa- ceâle'yi hakeder. [880]

(1166) 2) Siga

Siga. para karşılığı yapılması istenen işe izin verilmesine delâlet eden lafızdır. Meselâ kişinin 'Çalınmış olan arabamı geri getirene şu kadar para vereceğim' demesi veya kişinin, bir doktora 'Hastamı tedavi edip sağlığına kavuşturursan sana şu kadar para veririm' veya bir öğretmene 'Oğluma okuma vey yazmayı öğretirsen sana şu kadar para vereceğim' gibi lafızlar kullanması sigadır. İşi yapan kişinin bunu kabul etmesi şart değildir. Zira işi yapan kişi meçhul olsa da ceâle geçerlidir. İşin yapılması, ceâle'nin geçerli olması için yeterlidir. [881]

(1167) 3) Çalışma

Bu çalışma, mal sahibinin ceâle'ye hak kazanmak için şart koştuğu çalışmadır ki bu da yukarıdaki örneklerde olduğu gibi çalman malı geri getirmek veya çocuğa okumayı-yazmayı öğretmek veya hastayı tedavi edip sağlığına kavuşturmaktır. İcare'deki menfaat gibi amelin malum olması şart koşulamaz ve amel meçhul olsa da, yani zaman ve çalışmayla sınırlanmamış olsa da ceâle sahihtir. [882]

Ceâle, bir fiil veya bir zamanla sınırîandırılsa da, sınırlandırılmasa da sahihtir. Zira çalınan malı geri getirmek, çocuğa okumayı-yazmayı öğretmek bazen uzun, bazen kısa, bazen zor ve külfetli, bazen de kolay olabilir. Bütün bunlar, yapılan işin kıymeti bakımından meçhul olablir. Ancak ihtiyaç nedeniyle affedilmiştir (hoşgörülmüştür). [883]

---
[879] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[880] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[881] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[882] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[883] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi

(1168) 4) Mal Sahibinin, Çalışmanın Karşılığı Olarak Kendisine Vacib Kıldığı Para veya Mal

Çalışmanın karşılığı olarak tayin edilen malın malum olması şarttır. Çünkü bu akid, karşılıklı ivaz akdidir. Bu akid, meçhul bir ivazla caiz olmaz. Mal sahibi, kaybolan malını geri getiren kişi için meçhul bir ceâle şart koşarsa, akid fasid olur. Ancak işi yapan kişi, ücretin mislini hakeder. Zira sahih olması halinde belli bir malın vacib olduğa her akdin, fasid olması durumunda misli vacib olur. [884]

(1169) Ceâle'nin Hükümleri

Hanefilere göre, ceâle taşıdığı taşıdığı garar (aldatma yani o kaybolan mal bulunmasa o kişi onu aramak için sarfettiği zaman boşa gittiği için, bu bir nevi aldatmadır) bu aldatma sebebiyle caiz değil demişler. Maliki, Şafii ve Hanbelîlerle göre ceâle şer'an caizdir, demişler.[885]

1. Bu akid, caiz olmakla birlikte lâzım değildir.

Çünkü hem mal sahibi, hem de işi yapacak olan kişi dilediği anda -diğer taraf razı olsa da olmasa da, bilse de bilmese de- bu akdi feshedebilir. İvaz sebebiyle akid meçhul bir amel üzerinedir ve bu nedenle taraflardan herbiri için akdin feshi caizdir. Eğer âmil akdi feshederse -birşey yapmış olsa da- hakkını kaybetmiş olur. Çünkü ceâle, iş bitirildiğinde hakedilir. İşi yarıda bıraktığı için hakkı sakıt olmuştur. Zira kişi, ancak işi yaptıktan sonra ceâle'yi haketmiş olur. Şayet iş sahibi -işe başlamadan önce- akdi feshederse, birşey vermesi gerekmez. Çünkü fesh çalışanın menfaatine zarar vermeden önce gerçekleşmiştir. Ancak işe başlandıktan sonra feshederse, yapılan işe mukabil ücret-i misil vermesi gerekir. Çünkü şart-ı ivaz sebebiyle çalışanın menfaatinin bir kısmına zarar vermiştir ve ücretini de ödemesi gerekir. [886]

2. Kişi, ceâle'yi ancak mal sahibinin izninden sonra hakeder.

Meselâ mal sahibi 'Kaybolan falan malımı bulup getirene şu kadar para vereceğim1 dese, bir kişi onun iznini almadan aramaya başlasa Ve kaybolan malı bulup getirse, ceâle'yi almaya hak kazanamaz. Nitekim kayıp bir malı bularak sahibine teslim eden veya birisinin çocuğuna kendiliğinden okumayı-yazmayı öğreten kişi hiçbir ücret talep edemez; zira menfaatini bir bedel olmaksızın bağışlamış olacağından birşey haketme-miştir. Mal sahibi, bir kişiye çalışma izni verirse, o işi çalışma izni almayan bir başkası yaparsa -o kişi halk arasında böyle işleri yapmakla tanınsa bile- hiçbir karşılık talep edemez. Çünkü mal sahibi ona herhangibir şey vermeyi tekeffül etmemiş, o da herhangi bir şey alacağını söylememiştir. Bu bakımdan onun çalışması teberru kabul edilir. [887]

3- Çalışan kişi, ceâle yoluyla tayin edilen ücrete ancak işi bitirdikten sonra müstahak olur.

Meselâ bulunup sahibine teslim edilmesine bağlı olan ceâle, kişinin maıı bulup sahibine teslim etmesinden sonra veya bir çocuğa okumayı-yazmayı öğretmeye bağlı olan ceâle, kişinin çocuğa okumayı-yazmayı öğretmesinden sonra hak edilir.

Çalışmaya birden fazla kişi katılırsa, -bazıları diğerlerinden fazla çalışmış olsa da- ücret,

---

[884] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[885] Fıkhu'l İslami ve edilletuhu c, 5, sh, 3866.
[886] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[887] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi

aralarında eşit şekilde taksim edilir. Zira herbirinin yaptığı işe nisbeüe ceâle tevzi edilene kadar, amel tesbit edilemez. [888]

4. Çalışma sona ermeden önce ceâle'de artırma veya eksiltme yapmak caizdir.

Meselâ mal sahibi, bir kişiye 'Şöyle şöyle yaptığın takdirde sana on dinar vereceğim' dedikten sonra 'Bu işi yap sana 20 dinar vereyim' veya 'Bu İşi yaptığında sana 5 dinar vereceğim' derse, yaptığı eksiltme veya artırma geçerli olur. Ancak bu eksiltme veya artırmanın, kişi çalışmaya başlamadan önce yapılması şarttır. Mal sahibi, kişi çalışmaya başladıktan sonra eksiklik veya fazlalık yaparsa, çalışan kişiye ücret-i misil verilir. Çünkü ikinci, birincisini feshetmiştir. Çalışma esnasında ceâie akdi fes-holduğunda ücret-i misil'e dönülür. Mal sahibi, işe başlanmadan önce eksiklik veya fazlalık yaparsa, çalışacak muayyen kişi de bundan haberdar olmazsa veya ilgili kişiye bildirilmemişse -en kuvvetli görüşe göre- çalışan kişiye ücret-i misil verilir. [889]

5. Mal sahibi ile çalışan kişinin ihtilaf etmesi.

Mal sahibi ile çalışan kişi ceâle'nin şartında ihtilaf ederlerse, meselâ çalışan kişi 'Şu iş karşılığı şu kadar paranın ceâle olarak verileceği hususunda anlaşLık' derse, mal sahibi de 'Ben böyle bir şart koşmadım' derse, burada yeminie beraber mal sahibinin sözüne itibar edilir. Çünkü aslolan, şartın olmamasıdır. Zira çalışan kişi, hem tazminat iddia ediyor, hem de ihtilaf ediyor. Asi ise mal sahibinin yanındadır. Dolayısıyla da yeminle beraber onun sözüne itibar edilir. Ceâle'nin şart olduğu bir çalışmada ihtilaf etmeleri halinde de durum böyledir. [890]

Meselâ mal sahibi 'Ben ücreti, çalınmış olan otomobilimin geri getirilmesi şartıyla tekeffül ettim' dese, çalışan kişi de 'Hayır, sen zayi olan falan malının geri getirilmesi şartıyla ücreti tekeffül ettin' dese veya kişi 'Bu İşi ben yaptım' dese, mal sahibi de 'Hayır, sen yapmadın, falan kişi yaptı' dese, her iki durumda da yeminle beraber mal sahibinin sözüne itibar edilir. [891]

Çünkü çalışan kişi, aslı meydanda bulunmayan birşey üzerine yapılan akidde ceâle'nin şart koşulduğunu, kişinin zimmetinin bu şartla meşgul olduğunu iddia etmektedir. Oysa aslolan beraat-ı zimme'dir. [892]

Mal sahibi ile çalışan kişi ceâle'nin miktarında veya cinsinde ihtilaf ederlerse, meselâ çalışan kişi 'Bana 1000 dirhem vermeyi şart koştun' dese, mal sahibi de 'Ben 500 dirhem vermeyi şart koştum' dese veya çalışan kişi '10 dinarı şart koştun' dese, mal sahibi de '10 dirhemi şart koştum' dese, her ikisi de yemine davet edilir, yemin ettiklerinde ikisinin sözü de düşer. [893]

Mal sahibi ile çalışan kişi, çalışma hususunda ihtilaf ederlerse, meselâ çalışan kişi 'Sadece çalışma karşılığı olarak bana şunu şart koştu' dese, mal sahibi de 'Bu çalışma üzerine şu şartı koştum'.dese, yine aynı şekilde her ikisine yemin teklif edilir, yemin ettiklerinde ikisinin de sözü düşer. [894]

(1170) Ceâle'nin İcare'den Ayrıldığı Hususlar

Ceâle birkaç noktada icare'den ayrılır:

1. Ceâle'de, meçhul bir çalışma caizdir. İcare'de ise çalışmanın belli olması gerekir.

[888] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[889] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[890] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[891] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[892] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[893] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[894] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi

2. Ceâle'de muayyen olmayan işçiyle çalışma caizken, icare'de değildir.
3- Ücretle çalışan kişinin işi-kabul etmesi gerekir. Fakat ceâle'de, çalışanın kabul etme şartı yoktur.
4. Kişi, ancak işi bitirdikten sonra ceâle'yi hak eder. Ceâle'nin, iş bitmeden önce verilmesi şart koşulursa, akid fasid olur. İcare'de ise, ücretin iş bitmeden önce verilmesini şart koşmak caizdir.
5. Ceâle -yukarıda da belirttiğimiz gibi- caiz olan bir akiddir. (Yani taraflardan biri istediği anda onu feshedebilir). Ücret karşılığı yapılan çalışma akdi (icare) ise lüzumlu bir akiddir. (Yani taraflardan biri, diğerinin rızasını almadan akdi feshedemez). [895]

(1171) ALTINCI KİTAP ONDOKUZUNCU BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Ceale'nin Hükmü

Soru-77- Kayıp bir şeyi getirene belirli bir ücretin şart edilmesi onu getirene bu ücreti vermesi caiz olan bir akit midir?

Cevap-77- Ceâle kayıp bir şeyi getirene belirli bir ücretin şart edilmesi (onu getirene bu ücreti vermesi) caizdir. Ne zaman ki (o kayıp olanı veya kaçan hayvanı getirene) şart edilmiş ücreti almayı hak eder.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1172) ALTINCI KİTAP YİRMİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[20 فصل] وَإِذَا دَفَعَ إِلَى رَجُلٍ أَرْضًا لِيَزْرَعَهَا وَشَرَطَ لَهُ جُزْءًا مَعْلُمًا مِنْ رِيعِهَا لَمْ يَجُزْ وَإِنْ أَكْرَاهُ إِيَّاهَا بِذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ أَوْ شَرَطَ لَهُ طَعَامًا مَعْلُومًا فِي ذِمَّتِهِ جَازَ.

(1173) ALTINCI KİTAP YİRMİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[20 فصل] وَإِذَا دَفَعَ إِلَى رَجُلٍ أَرْضًا لِيَزْرَعَهَا وَشَرَطَ لَهُ جُزْءًا مَعْلُمًا مِنْ رِيعِهَا لَمْ

Onun gelirinden
Belirlenmiş
Bir kısmı
Onun için
Şart etti
O yeri
Ekmesi için
Bir yer
Bir adama
Verdi
Ne zaman ki
Fasıl
Yirmi-nci

يَجُزْ وَإِنْ أَكْرَاهُ إِيَّاهَا بِذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ أَوْ شَرَطَ لَهُ طَعَامًا مَعْلُومًا فِي ذِمَّتِهِ جَازَ.

---

[895] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi

Caiz olur | Onun zimmetin de | Beirlenmiş | Yiyecek | Onun için | Şart etti | Veya | Gümüşle | Veya | Altınla | Ona | Ancak | Onu eken | Eğer | Caiz olmaz

(1174) ALTINCI KİTAP YİRMİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1175) Muhabaranın Hükmü

Ne zamanki (bir mal sahibi) tarlasını arazisine ekmesi için bir adama (o tarlanın) gelirinin belirlenmiş bir kısmı (karşılığında) şart (koşup o adamı çalıştırması) caiz değildir. (Yalnız belirlenmiş gelire karşı değil de) O ziraat eken çiftçiye altın, gümüş veya belirlenmiş bir gıda maddesi karşılığında şart koşar, zimmetlendirirse (o arazi sahibi o çiftçiyi böyle bir şartla çalıştırması) caiz olur.

(1176) ALTINCI KİTAP YİRMİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1177) Muhabara'nin Delilleri

(1178) Muzâraa ve Muhâbara'nın Tarifi

Muzâraa kelimesi, ekip biçmek mânâsına gelen zer kökünden gelmektedir. Istılahta muzâraa; tohum, toprak sahibine ait olmak şartıyla mahsulü bölmek üzere araziyi bir işçiye işletmek için vermektir. [896]

Muhâbara kelimesi, toprağı sürüp nadasa bırakmak anlamına gelen hibar kökünden gelmektedir. Muhâbara lugatta yumuşak arazi demektir. Muhâbara'nın ıstılahı anlamı ise tohum işçiye ait olmak şartıyla mahsulü bölmek üzere araziyi işletmeye vermektir. Muzâraa ile muhâbara arasındaki tek fark muzâraa'da tohumun arazi sahibine, mubâbara'da işe tohumun işçiye ait olmasıdır. [897]

Hanzale b. Kays (ra)'den rivayete göre, şöyle demiştir. Rafii bin Hadic'e toprak kirasını sordum. Allah'ın Resûlullah (sav) onu yasakladı, dedi, Ya altın ile gümüş karşılığı olursa? Dedim. Altın ile gümüş karşılığı kiralamada bir beis yoktur, dedi. [898]

Aynı zamanda bu hadisi, Buhari, Ebu Davud ve Nesaide rivayet etmiştir. Ahmed ve bazı Maliklerle Şafiilerin mezhebi budur. Nevevi şöyle demiştir, bu bütün görüşlerin seçilip tercih olanıdır. [899]

Said bin Dahhak rivayet eder. "Hz. Peygamber (s.a'.v.) muzaraadan nehyetti" [900]

(1179) Muzâraa ve Muhâbara Muamelelerinin Meşru Olup Olmadığı

Muzâraa ve muhâbara muamelelerinin her ikisi de -eğer akid sadece toprağın işletilmesi için yapılırsa- batıldır. Meselâ ağaç olmayan bir arazi için veya ağaç olmakla beraber sadece araziyi ekip-biçmek üzere akid yapmak batıldır. [901] Muzâraa ve muhâbara muamelelerinin bâtıl olduğuna şu hadîsler delâlet etmektedir:

Rafi b. Hadic (r.a.)'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Biz Resulullah zamanında araziyi icraya

[896] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[897] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[898] Müslim, 1547, Buyû.
[899] Fıkhus Sünne, trc, c, 2, sh, 195, tercümesi c, 4, sh, 89.
[900] Müslim, 1549.
[901] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi

verirdik, tarlaları mahsulün üçte biri veya dörtte biri ya da kararlaştırılan bir ürün mukabilinde kiraya verirdik. Amcalarımdan biri bize geldi ve şöyle dedi: Resulullah bizleri bizim için menfaatli bir işten nehyetti. Allah ve resulüne itaat etmek ise bizim için daha hayırlıdır. Resulullah arazi icarı yapıp ta tarlaları mahsulün "üçte biri veya dörtte biri ya da kararlaştırılan ürün miktarı karşılığında kiraya vermekten nehyetti ve arazi sahibine tarlasını kendisinin ekmesini yahut başkasına ücretsiz ektirmesini emir buyurdu. Tarlanın (bu şekilde) kiraya verilmesini kerih gördü." [902]

Cabir b. Abdullah şöyle rivayet ediyor. 'Rasûlullah muhâbara'dan nehyetti'. [903]

Şafii mezhebinde muzaraa ve muhabara muamelelerinin caiz olmamasının hikmeti, her iki muamelede de tarladan elde edilecek ürünün bir kısmı mukabilinde işçinin çalıştırılmasıdır. Belirsiz ve bilinmeyen bir ücret üzerine akid yapıldığı için caiz değildir. [904]

Akit ile anlaştıkları işçi aynı olup, yalnız ağaçları sulamak zor ise, müsakat anlaşmasına tabi olarak müzaraa caizdir. Yani meyve veya ekinin bir kısmı karşılığında müsakat ile müzaraa ortaklıkları için her ikisine birden akit yapılırsa caizdir. [905]

Muzaraâ ayrı olursa caiz değildir. Bu durumda meyve mülk sahibinindir ve mülk sahibi; İşçiye emeğinin, hayvanlarının ve aletlerinin ücretini verir. [906]

İşçiye ücret verilmeyip, gelirin aralarında paylaştırılarak müzaraanın haramlığından kurtulmanın yolu şudur: Mülk sahibi işçiyi tarladan yararlanmanın yarısı karşılığında veya tohumun yarısı ve ta'yin olmaksızın tarlanın yarısını icare vererek kişiyi kiralar. Böylece gelir yarı yarıya aralarında taksim edilir. [907]

Muhabere, muzaraâ muamelesinin aynısıdır. Ancak bunda tohumu işçi ödemektedir ki bu muamele de sahih değildir. [908]

Müsakat ile muzaraâ her ikisi birden akitleri yapılsa caiz olduğunu belirtmiştik. Ama müsakat ile muhabere birlikte de akitleri yapılırsa yine de caiz olmaz. Eğer böyle bir muamele yapılmışsa gelir işçinin olup işçi, mülk sahibine icar parasını verecektir. İcar miktarının tayini ise benzerlerine kıyas edilerek tesbit edilir. [909]

Gelir her ikisi arasında paylaştırılmak ve işçiye ücret verilmemek üzere bazı örf ve adetlerde yapıldığı gibi muhaberenin haramlığından kurtulmak isteniyorsa [910] şu yöntem uygulanmalıdır:

Tarla sahibi, tohumun ve emeğinin yarısı ile aletlerinin kullanılması karşılığında tarlanın yarısını kiraya verir. Böylece her biri gelirin yarısını alır. [911]

(1180) ALTINCI KİTAP YİRMİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Muhaberenin Hükmü

Soru-78- Bir mal sahibi tarlasını arazisine ekmesi için bir adama o tarlanın gelirinin belirlenmiş bir kısmı karşılığında şart koşup o adamı çalıştırması caiz olan bir akit midir?.

---

[902] Buhari, 2214; Müslim, c, 2, sh, 1181, bab, 18, hd, 1548, Buyû.
[903] Buharî/2252; Müslim, c, 2, sh, 1175, bab, 16, hd, 1536, Buyû.
[904] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.
[905] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.
[906] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.
[907] Büyük Şafii Fıkhı Tercümesi
[908] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.
[909] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.
[910] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.
[911] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.

Cevap-78- Ne zamanki (bir mal sahibi) tarlasını arazisine ekmesi için bir adama (o tarlanın) gelirinin belirlenmiş bir kısmı(karşılığında) şart (koşup o adamı çalıştırması) caiz değildir. (Yalnız belirlenmiş gelire karşı değil de) O ziraat eken çiftçiye altın, gümüş veya belirlenmiş bir gıda maddesi karşılığında şart koşar, zimmetlendirirse (o arazi sahibi o çiftçiyi böyle bir şartla çalıştırması) caiz olur.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1181) ALTINCI KİTAP YİRMİBİRİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[21 فصل] وَإِحْيَاءُ الْمَوَاتِ جَائِزٌ بِشَرْطَيْنِ أَنْ يَكُونَ الْمُحْيِي مُسْلِمًا وَأَنْ تَكُونَ الْأَرْضُ حُرَّةً لَمْ يَجْرِ عَلَيْهَا مِلْكٌ لِمُسْلِمٍ وَصِفَةُ الْإِحْيَاءِ مَاكَانَ فِى الْعَادَةِ عِمَارَةً لِلْمُحْيَا وَيَجِبُ بَذْلُ الْمَاءِ بِثَلاَثَةِ شَرَائِطَ اَنْ يَفْضُلَ عَنْ حَاجَتِهِ وَأَنْ يَحْتَاجَ إِلَيْهِ غَيْرُهُ لِنَفْسِهِ أَوْ لِبَهِمَتِهِ وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يُسْتَخْلَفُ فِى بِئْرٍ أَوْ عَيْنٍ.

(1182) ALTINCI KİTAP YİRMİBİRİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[21 فصل] وَإِحْيَاءُ الْمَوَاتِ جَائِزٌ بِشَرْطَيْنِ أَنْ يَكُونَ الْمُحْيِي مُسْلِمًا وَأَنْ تَكُونَ

Yirmi bir-inci / Fasıl / İhya etmek / Ölü araziyi / Caiz olur / İki şartla / Eğer / Olur / İhya eden / Müslüman olmak / Eğer / Olur

الْأَرْضُ حُرَّةً لَمْ يَجْرِ عَلَيْهَا مِلْكٌ لِمُسْلِمٍ وَصِفَةُ الْإِحْيَاءِ مَاكَانَ فِى الْعَادَةِ عِمَارَةً

Yer / Hür olmak / Cari olmaz / Onun üzerine / Mülk / Müslüman için / Sıfat / İhya / O sıfat ki / Oldu / Adette(örfte) / İmar(işletme)

لِلْمُحْيَا وَيَجِبُ بَذْلُ الْمَاءِ بِثَلاَثَةِ شَرَائِطَ اَنْ يَفْضُلَ عَنْ حَاجَتِهِ وَأَنْ يَحْتَاجَ إِلَيْهِ غَيْرُهُ

İhya eden için / Vacip olur / Bırakması / Su-yu / Üç ile / Şartla / Eğer / Fazla olur / İhtiyacından / Eğer / İhtiyaç olur / O suya / O-ndan başkası

لِنَفْسِهِ أَوْ لِبَهِمَتِهِ وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يُسْتَخْلَفُ فِى بِئْرٍ أَوْ عَيْنٍ.

Pınar Veya Kuyuda Çekilen su O su ki Olur Eğer Onun hay-vanı için Veya O suya kendisi için

(1183) ALTINCI KİTAP YİRMİBİRİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1184) İhya Etmenin Hükmü

Ölü bir araziyi iki şartla ihya etmek caiz olur

1- İhya eden kişinin Müslüman olması,
2- İhya edilen arazinin üzerinde (hiçbir) Müslüman'ın (veya zimmînin) mülkü olmaması,[912]

İhya edilen arazinin sıfatı yöredeki adetler (üzerinde ihya edilir).

İhya edene üç şartla suyu bırakmak vacip olur.

1- Suyun ihtiyaçtan fazla olması,
2- Başkasının kendisi veya hayvanı suya muhtaç olmaması,
3- Eğer kuyu veya çeşmeden alınan bir su ise. [913]

(1185) ALTINCI KİTAP YİRMİBİRİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1186) İhya Etmek Ve Delilleri

Ölü araziyi işletip dirilmek sünnettir.

Daha önce onarılıp düzeltilmemiş ve hiç kimseye ait olmayan boş bir araziyi işler hale getirmek caiz olmakla birlikle İslam dini bunu maslahatlar için teşvik etmiştir.

İslam dini ekonomik sistemiyle üretime çok önem vermiştir. [914]

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar

" iki günü birbirine eşit olan zarardadır"

Bu hadisi şerif uzaktan yakından konumuzla ilgilidir. Çünkü yüce Allah (c.c.) meşru bir şekilde kullarının çalışıp, gerek kendisine gerek diğer insanlara yararlı olmasını sever. [915]

İnsanoğlunun kimseye zarar vermeyecek şekilde çalışması, yeni yeni çalışma ve üretim alanları bulması hayırlı olan işlerdendir. [916]

Konumuzun aslını teşkil eden boş bir araziyi işletmek, ölü araziyi canlı hale getirmek uygun görülmüştür. [917]

İslam dini, insanların yerleşimde genişleyip yeryüzüne yayılmasını gerekirse dağları ve taşlık bölgeleri de işleterek, servetlerin çoğalmalarını, bolluk ve genişliğin artmasını teşvik etmiştir. Böylece servet ve kuvvet elde edilir. [918]

Yukarıdaki şartlardan da öğrenmiş oluyoruz ki bir araziyi işletene su ihtiyacını karşılamak için ihtiyaçtan fazla olan suyu vermek vaciptir. [919]

---

[912] Zimmî demek kitap ehli olup Yahudi ve Nasranî demektir. Cizye (vergi) verip buna karşı onların malları ve canları koruma altına alınmış olurlar.
[913] Çekilen suyun yerine yeni çıkan suyun doldurmayıp kâfi olmaması halinde vermesi vacip değildir. Eğer o çekilen suyun yerini o kuyudan çıkan su o harcanan suyu dolduruyorsa o sudan başkasına vermek vaciptir.
[914] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[915] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[916] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[917] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[918] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[919] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:
Aişe (r.a)'dan; " Her kim, kimsenin olmayan ölü araziyi işletirse onun hakkıdır." [920]
Başka bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

Abdullah b. Ömer (ra)'den Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; *"Her kim ölü bir araziyi diriltirse, onda sevap yardır ve hayvanların ondan yediği de sadakadır"* [921] Nesai kaydetmiş, İbni Hibban sahih demiştir. [922] Başka bir rivayette ise,

Said b. Zeyd (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kim ölü bir toprağı ihya ederse onundur. [923] Başka bir hadiste ise,

Sa'b b. Cesame (ra)'den, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu; Korumak yalnız Allah'a Resûlune mahsus (bir hakk) tur, buyurdu. [924] Başka bir rivayette ise,

Semüre b. Cündüb (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kim bir toprağı duvarla çevirirse onundur. [925] Başka bir hadiste ise,

Abdullah b. Ömer (ra)'den Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Zübeyre atının bir defa koşması (neticesinde katedeceği mesafa) kadar bir araziyi ve (Zübeyr'de orada) atını koşturmuş nihayet. (Atın gücü ve arazinin sınırı bitiği için hayvan koşmayıp olduğu yerde) durmuş. Bunun üzerine (Zübeyr elinde bulunan) kamçısını (ileriye doğru) atmış. Bunun üzerine (Peygamber (s.a.v) bu araziyi kamçısının eriştiği yere kadar Zübeyr'e verin, buyurdu. [926] Başka bir hadiste ise, Alkame b. Vail (ra)'den, Peygamber (s.a.v); Hadramevt'te bulunan araziyi parselleyerek kendisine vermiştir. [927] Başka bir rivayette ise,

Ebu Hıdaş (ra)'den, Peygamber (s.a.v) ashabından olan muhacirlerden birisinin şöyle dediği rivayet etmiştir. Resûlullah (sav) ile birlikte üç, defa savaşa katıldım. Onu Müslümanlar üç şeyde ortaktırlar. Ot, su, ateş buyurduğunu bizzat işitiyordum. [928]

Bu delillerin tamamı arazi ihyasının cevazını gösteriyor.

Ölü arazi işletilmeyen yahut cahiliye döneminde işletilmiş olup, daha sonra kimsenin onda hakkı bulunmayan meskûn yerlerin harimi olmayan, Arefe, Müzdelife ve Mina'nın dışında olan ve İslam döneminde de kendisine sahip kimsenin bulunmadığı arazidir. [929]

İşletilmediğinin araştırılıp ispatlanmasına gerek yoktur. İşletilmesinin izleri bulunmuyorsa, mesela ağaç, kanal, çevresinde duvar gibi işletildiğine dair alametler yoksa işletilmemiş olduğuna dair yeterli delildir. [930]

Ölü arazi bir İslam beldesinde ise mükellef bile olmazsa Müslüman hükümetten izin almadan onu ihya edip mülkiyetine alabilir. Velevki cahiliye döneminde işlenmiş olduğuna dair alametler bulunsun. Sahibi olmadıkça, onu ihya etme hakkına sahiptir.[931]

Zımmi biri, hükümetten izin almış olsa bile. Ölü bir araziyi ihya ederse, elinden alınır, fakat kullandığı için ondan ücret alınmaz. Herhangi bir Müslüman onu zımmiden alıp, ihya ettiği takdirde hükümetten izin almamış olsa bile mülkiyetine girmiş olur. Gerek zımmi ve gerekse hiç bir dine bağlı olmayan şahıs, ölü arazide avlanabilir. Ondan ot veya odun

---

[920] Buhari, bab, 15, hd, 2210, Muzaraa.
[921] Nesai ve İbn-i Hibban.
[922] Fıkhus Sünne, tercümesi c, 4, sh, 85.
[923] Ebu Davud, 3073; Tirmizi, 1378; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 307, hd, 942.
[924] Buğari, bab, 12, Musakat;
[925] Ebu Davud, 3077.
[926] Ebu Davud, bab, 334, 36, hd, 3074, K, Haraç.
[927] Ebu Davud, 3058, K, Haraç; Tirmizi, 39, Ahkam; Müsnedi Ahmed, c, 5, sh, 399.
[928] Ebu Davud, 3477, İcare; İbni Mace, 6, Ruhun; Müsnedi Ahmed, c, 5, sh, 364.
[929] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[930] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[931] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.

toplayabilir ve müslümanlara zarar dokunmuyorsa toprak alabilir.[932]

Şayet arazi İslam döneminde işlendiğine'dair alametler taşıyor ve sahibi belli değilse; beytülmale ait olup, Devlet Başkanı dilerse onu bekletir, dilerse satar ve parasını sahibine vermek için emanete alır. [933]

Ölü araziyi diriltme, kullanılacağı maksada göre değişir. Bu konuda örfe başvurulur. [934]

Hayvanların barınması için yahut odununu kullanmak için ihya, çevresine duvar çekmekle gerçekleşir. İskân için ihya ediliyorsa, duvarlarını bina etmek ve tavan oluşturmakla gerçekleşir. [935]

Ekin için ihya ediliyorsa; sınırının belirlenmesi, taşlarının ve zararlı-otların ayıklanması, tesviyesi ve yağmur suyu yetmiyorsa kanallar açılması gibi çalışmalarla gerçekleşir. [936]

Bahçe için ihya ediliyorsa, çevresine duvar çekilmesi, yukarıda anlatılan hususların yapılması, fidanların ekilmesi ve kuyusunun temizlenmesi gibi çalışmalarla gerçekleşir. [937]

Ölü bir araziyi ihya ederken, onda işlenmeye ihtiyaç duyan veya duymayan bir maden çıkarsa ihya edene aittir. Çünkü o da tarlanın bir parçasıdır. Ancak onu ihya etmeden önce, onda böyle bir madenin varlığını bilmemesi gerekir. [938]

Şayet biliyor idiyse, maden kendisinin olmayacağı gibi tarla da kendisine ait olmaz. Çünkü baştan niyeti tarlayı ihya değil, o madeni ihya etmektir ki burada sadece menfaat söz konusu oluyor. Onun için caiz olmaz. Hâlbuki boş araziyi ihya etmenin temel hikmeti üretimdir. Öyle bir üretim ki hem o şahıs ve hem de toplumun menfaati sözkonusu olur. [939]

(1187) Ölü Araziyi İhya Etmek

(1188) A) Genel Bilgiler

İslam beldesinde olup hiç işlenmemiş sahipsiz araziyi bir lüman ihya ederse, mülkiyetine geçirmiş olur. Ancak bu arazi zımmiye ait olmamalıdır. Küfür diyarmdaki sahipsiz araziyi ihya etmek onların hakkıdır. Keza menedilmedikleri takdirde müslümân-lar da küfür diyarmdaki sahipsiz araziyi ihya edebilirler. [940]

İmar edilmiş arazi, imar eden kimseye aittir. İmar eden belli değilse ve müslümanlar tarafından işlendiğine dair alametler taşıyorsa, böyle bir arazi yitik mal hükmündedir. Arazi cahiliye dönemine ait alametler taşıyorsa, ihya etmek suretiyle mülkiyete geçirilir. [941]

Meskûn olan bir yerin sahası ihya etmek sureti ile mülk edinilemez. Saha, tam faydalanmak için ihtiyaç duyulan yerdir. Bir köyün harimi; toplantı yeri, atlarının barındığı, develerinin çöküp dinlendikleri yer ve çöplükleridir. [942]

Ölü arazideki kuyunun harimi; oradan su çekenin duracağı yer, havuz, dolap, kuyudan alman suyun hayvanlar veya ziraat için biriktirildiği yer ve suyu çeken hayvanın gidip döndüğü yoldur. [943]

---

[932] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[933] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[934] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[935] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[936] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[937] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[938] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[939] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.
[940] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[941] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[942] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[943] Açıklamalı Minhac Tercümesi

Ölü arazideki evin harimi, çöplük ve karın atıldığı yer ve evin kapısına doğru giden yoldur. Açılan kaynak sularının harimi ise, bir yerde kazılan kuyunun suyunun eksildiği veya kanalının yıkılma korkusunun olduğu yerlerdir. [944]

Etrafı başka evlerle çevrilmiş evin harimi olmaz. Herkes örfe göre mülkünde tasarruf edebilir. Ancak örfe göre aşırı derecede tasarrufta bulunan kimse zamin olur. En sahih kavle göre evi meskûn evlerle çevrili olan bir kimsenin evini hamam veya ahır olarak kullanması, manifaturacılar çarşısında bulunan dükkânım demirci dükkânı olarak kullanması caizdir. Ancak dükkân duvarla ihata edilmiş ve duvarları muhkem olmalıdır. [945]

Harem bölgesindeki ölü araziyi ihya etmek sureti ile ona malik olmak caizdir. En sahih kavle göre, Arafat arazisini ihya etmek sureti ile ona sahip olmak caiz değildir. Ben diyorum ki; Müzdelife ve Mina arazisinin hükmü de Arafat arazisinin hükmü gibidir. Allah daha iyi bilir.[946]

Ölü araziyi ihya etme şekli amaca göre farklı olur. Sözgelimi mesken için ihya edilen ölü arazinin etrafının duvarla çevrilmesi, tavanının bir kısmının yapılması ve bir kapının takılması şarttır. Bir veche göre kapıyı takmak şart değildir. [947]

Hayvanların barınması için ihya edilen arazinin tavanını değil, etrafını duvarla çevirmek şarttır. Kapı takılması konusunda görüş ayrılığı vardır. [948]

Ekin için ihya edilen arazinin etrafını toprakla yükseltmek, araziyi tesviye etmek, normal yağmur suyu kâfi gelmiyorsa, su kanalını açmak lazımdır. En sahih kavle göre ihyanın gerçekleşmesi için arazide ekin ekmek şart değildir. Bostan için ihya edilen arazinin etrafını toprakla yükseltmek, örfe göre çevresini ihata etmek, su kanalını açmak ve mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre fidan dikmek şarttır. [949]

Bir kimse ölü araziyi ihya etmeye başlar da ihyayı tamamlayamazsa veya bir bölgeye taş veya ağaç dikerek işaret koyarsa, ihya edeceği araziyi sınırlamış ve o yere sahip olmaya daha layıktır. Lakin en sahih kavle göre onu satamaz. Ama başkası orayı ihya ederse, onu mülk edinmiş olur. Sınırını belirlediği araziyi ihya için uzun bir zaman alırsa, hâkim kendisine: "Bu araziyi ya ihya et ya da teet." der. Mühlet isterse, kendisine kısa bir mühlet verilir. [950]

Hâkim birisine ihya etmesi için ölü araziden bir parça verirse az önce bahsi geçen ihya için taşla işaret koyan kişi gibi kendisi o araziyi ihya etmeye daha layıktır. Hâkim ölü araziyi bir kimseye verirken, ihya etmeye gücü yetecek kadar vermelidir. Ölü araziyi işaret koyarak sınırlayan kişinin hükmü de böyledir. [951]

En zahir kavle göre hâkim cizye, zekât, kayıp ve otlayamayan güçsüz hayvanlar için ölü arazinin bir bölümünü koruma altına alabilir ve ihtiyaç için koruma altına aldığı arazinin kararını bozabilir. Ancak kendisi veya başkası için bir araziyi koruma altına alamaz. [952]

(1189) B) Müşterek Malda İntifa Hakkı

Ana caddeden faydalanma hakkı, caddeden geçip gitmektir. Böyle bir yolda istirahat etmek veya alış-veriş yapmak gibi bir iş için oturmak caizdir. Fakat gidip gelenlerin yolunu

---

[944] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[945] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[946] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[947] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[948] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[949] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[950] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[951] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[952] Açıklamalı Minhac Tercümesi

daraltmamak şarttır. Yolda oturmak için imamdan izin almak şart değildir. [953]

Yolda oturan kimse hasır gibi bir şey ile kendisine gölgelik yapabilir. İki kişi caddedeki bir yerde aynı anda oturmak isterler de anlaşmazlarsa, aralarında kura çekilir. Zayıf kavle göre ise, imam kendi görüşüne göre birine Öncelik hakkı tanır. [954]

Bir kimse alış-veriş için yolda oturur, sonra oradan ayrılır ve işini terk ederse, hakkını kaybetmiş olur. Şayet bir daha dönmek üzere yerinden ayrılırsa, hakkı bakidir. Ancak ayrılması uzun bir müddet alırsa, hakkını kaybetmiş olur. Bu süre, müşterisi kendisi ile alış-veriş etmeyi kesip bir başkası ile muamele etmeye başlayacak kadar olmamalıdır. [955]

Fetva vermek veya ders vermek için camide bir yer ayıran kimsenin hükmü, alış-veriş yapmak üzere caddede oturan kimsenin hükmü gibidir. Bir kimse camide namaz için bir yerde oturursa, başkasından daha çok oraya hak sahibi olamaz. Şayet bir daha dönmek üzere bir ihtiyaç için ayrılırsa, en sahih kavle göre tahsis ettiği yer o namaz için geçerli sayılır. Her ne kadar kalktığı yere elbisesini bırakmasa da hükmü böyledir.[956]

Bir kimse yoldaki konaklama yerine veya bir fakih medreseye veyahut bir sofi tekkeye önce girerse, bunlar yerlerinden çıkarılamazlar. Şayet alış-veriş gibi ihtiyaçları için yerlerinden ayrılırlarsa, haklarını kaybetmiş olmazlar. [957]

(1190) C) İhya Edilen Araziden Çıkan Madenlerden Faydalanmak

1- Zahir olan madenler: Bunlar herhangi bir çaba sarf edilmeksizin elde edilen madenlerdir. Petrol, kibrit, zift, mumya, saksı maddesi ve değirmen taşı gibi. Bu madenler, bir yeri ihya etmek sureti ile mülk edinilemezler. [958]

Madenlerin bulunduğu araziler ikta (sultan tarafından verilmesi) veya tahcir (taşla işaretlemek) suretiyle mülkiyete tahsis edilemez. İki kişinin gördüğü maden ihtiyaçlarım karşılayamayacak kadar az ise, ilk haber verene ihtiyacı kadar öncelik hakkı tanınır. Daha fazlası isterse en sahih kavle göre isteği reddedilir. Şayet ikisi beraber haber verirlerse, en sahih kavle göre aralarında kura çekilir. [959]

2- Batıni (gizli) madenler: Bunlar, bir çaba sarf edilerek elde edilen madenlerdir. Altın, gümüş, demir ve bakır gibi, En zahir kavle göre bu madenler, kazı veya bir çalışma sonucu elde edilerek mülk edinilemezler. Bir kimse ihya ettiği arazide gizli bir maden bulursa, onu mülk edinmiş olur. [960]

Vadilerde bulunan mubah su ile dağlardaki çeşme sularından herkes eşit olarak istifade edebilir. Bir takım insanlar arazilerini bu sularla sulamak isterler de su herkese yetmezse, en başta olan arazisini suladıktan sonra diğerleri arazilerini sırayla sularlar. Her biri ayak bileklerine yükselecek kadar suyu biriktirebilir. Arazi engebeli ise, yüksek ve çukur olan yerler tek tek sulanır. Bir kimse bu sudan kabını doldurursa, en sahih kavle göre onu mülk edinmiş olur. [961]

Bir kimse faydalanmak amacı ile ölü araziden bir kuyu kazarsa, oradan ayrılıncaya kadar

[953] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[954] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[955] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[956] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[957] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[958] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[959] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[960] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[961] Açıklamalı Minhac Tercümesi

o sudan istifade etmeye daha layıktır. Mülk edinmek maksadı ile veya kendi mülkünde bir kuyu kazarsa en sahih kavle göre çıkan suyu mülk edinmiş olur. [962]

Bir kimse, su mülkü olsun veya olmasın, kendi ihtiyacından fazlasını ziraatı sulamak için dağıtması vacib değildir. Fakat hayvanları sulamak için suyu vermesi en sahih kavle göre vacibtır. [963]

Müşterek olan kanal suyu taksim edilerek verilir. Bunun için nehrin genişliğince bir boru konulur. Borudan eşit olan veya olmayan ölçülerde hisseler adedince delik açılarak taksimat yapılır veya ortaklar anlaşarak bir taksimat yaparlar. [964]

(1191) ALTINCI KİTAP YİRMİBİRİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

İhya Etmenin Hükmü

Soru-79- Ölü bir araziyi ihya etmek caiz olur mu?

Cevap-79- Ölü bir araziyi iki şartla ihya etmek caiz olur.

1- İhya eden kişinin Müslüman olması,
2- İhya edilen arazinin üzerinde (hiç bir) Müslüman'ın (veya zimmînin) mülkü olmaması, İhya edilen arazinin sıfatı yöredeki adetler (üzerinde ihya edilir).

Soru–79- İhya edene suyu bırakmak için kaç şart vacip olur?

Cevap–79- İhya edene üç şartla suyu bırakmak vacip olur.

1- Suyun ihtiyaçtan fazla olması,
2- Başkasının kendi nefsi veya hayvanı suya muhtaç olmaması,
3- Eğer kuyu veya çeşmeden alınan bir su ise.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1192) ALTINCI KİTAP YİRMİİKİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[22 فصل] وَالْوَقْفُ جَائِزٌ بِثَلاَثَةِ شَرَائِطَ أَنْ يَكُونَ مِمَّا يُنْتَفَعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ وَأَنْ يَكُونَ عَلَى أَصْلٍ مَوْجُودٍ وَفَرْعٍ لاَيَنْقَطِعُ وَأَنْ لاَيَكُونَ فِي مَحْظُورٍ وَهُوَ عَلَى مَا شَرَطَ الْوَاقِفُ مِنْ تَقْدِيمٍ أَوْ تَأْخِيرٍ أَوْ تَسْوِيَةٍ أَوْ تَفْضِيلٍ.

(1193) ALTINCI KİTAP YİRMİİKİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[22 فصل] وَالْوَقْفُ جَائِزٌ بِثَلاَثَةِ شَرَائِطَ أَنْ يَكُونَ مِمَّا يُنْتَفَعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ وَأَنْ

Eğer
Onun aynısı
Kalma-sıyla
Beraber
Onunla
Menfaatlenir
O vakıf ki
Olur
Eğer
Şartla
Üç ile
Caiz olur
Vakıf
Fasıl
Yirmi iki-nci

[962] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[963] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[964] Minhac tercümesi

يَكُونَ عَلَى أَصْلٍ مَوْجُودٍ وَفَرْعٍ لاَيَنْقَطِعُ وَأَنْ لاَيَكُونَ فِى مَحْظُورٍ وَهُوَ عَلَى مَا شَرَطَ

Şart etti O şey ki Üzerine O vakıf Mahzurlu Olmaz Eğer Ayrılmayan Tabi olan Mevcut olanı Aslı Üzerine Olur

الْوَاقِفُ مِنْ تَقْدِيمٍ أَوْ تَأْخِيرٍ أَوْ تَسْوِيَةٍ أَوْ تَفْضِيلٍ.

Fazla Veya Eşit Veya Tehir eder Veya Takdimden Vakıf için

(1194) ALTINCI KİTAP YİRMİİKİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1195) Vakfın Hükmü

Vakıf üç şart ile caiz olur

(1) Vakfedilen şey aslı kalması ile beraber menfaat verici olmalıdır.

(2) Aslı üzere mevcut olup kesintisiz olmalı.

(3) Vakfedilen mal mahzurlu (haram mal gibi) olmamalı.

O vakfedilen malın üzerine vakfeden kişinin takdim ettiği şartlara (göre değerlendirir) takdim eder, [965] tehir eder [966] (veya) müsavi tutar.[967] Veya tafdil eder. [968]

(1196) ALTINCI KİTAP YİRMİİKİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1197) Vakf'ın Delilleri

(1198) Vakfın Tarifi:

Vakfın lügat manası, birşeyi hapsetmek, durdurmaktır. Vakfın ıstılahı manası ise bir malın menfaatinin halka tahsis edilerek mülkiyetinin ferdî olmaktan çıkarılması ve Allah'ın mülkü haline getirilmesidir. [969]

(1199) Vakfın Meşruiyetinin Delili

Kur'an ve Sünnet, vakfın meşruiyetine delâlet etmektedir. Hatta vakıf şer'an teşvik edilen, Allah'a yaklaştıran bir iştir. Vakfın Kur'an'dan delili şu ayetlerdir:

Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) infak etmedikçe asla iyiliğe (=birr'e) ermiş olmazsınız. İnfak ettiğiniz herşeyi Allah kesinlikle bilendir. [970]

Enes b. Malik şöyle rivayet ediyor: 'Siz sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) infak etmedikçe iyiliğe (=birr'e) ermiş olmazsınız' ayeti inince (üvey babam) Ebu Talha, Rasûlullah'a gelerek dedi ki:

---

[965] Öncelik tanır. Mesela falana öncelikle şu malımı vakfediyorum gibi.

[966] Geriye bırakır mesela şu sonundaki veya sonradan malımı falana vakfediyorum gibi.

[967] Eşitler mesela şu malımı falan falana eşit bir şekilde vakfediyorum gibi.

[968] Fazlasıyla verir. Mesela şu malımı fazlasını veya daha çoğunu falana vakıf ediyorum gibi.

[969] Büyük Şafii Fıkhı

[970] Al-i İmran suresi: 3/92.

—Ey Allah'ın Rasûlü! Allah Tebareke ve Teâlâ kendi kitabında 'Siz sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe (=birr'e) ermiş ol- . mazsınız' buyuruyor. Mallarımın bana en sevgili olanı da Bîruhâ'dır. [Ravi Enes b. Malik şöyle diyor: 'Bîruhâ,- mescidin karşısında bir bahçe idi. Rasûlullah, bu Bîruhâ denilen bahçeye girer, orada gölgelenir ve onun içindeki güzel sudan içerdi']. İşte bu Bîruhâ bahçesi aziz ve celil olan Allah ve O'nun Rasûlü yoluna sadakadır. Ben bu sadakamın hayrını ve ahiret azığı olmasını ümit ediyorum. Ey Allah'ın rasûlü! Sen bu bahçemi, Allah'ın sana gösterdiği yere sarfet. Güzel, ey Ebu Talha! Bu, sahibine kazanç getiren bir maldır. Biz bu malı senden kabul ettik ve onu tekrar sana verdik. Sen onu en yakın akrabalarına sarfet. Ebu Talhada onu akrabaları üzerine sadaka yaptı. Akrabaları arasında Ubey b.'Ka'b ve Hasan b. Sabit de vardı. [971]

Vakfın meşruiyetine delâlet eden ayetlerden biri de şudur:

Ne iyilik yaparlarsa asla karşılığı kaybolmayacaktır. Allah sakınanları bilendir. [972]

Ayetin metninde geçen hayr geneldir ve tüm hayırları kapsar. Vakıf da o hayırlardan birisidir. Vakfın meşruiyetine delâlet eden hâdislere gelince, bu hususta birçok hâdis vardır. Biz onlardan bazılarını nakledeceğiz.

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; İnsan ölünce, kendisinden bütün amelleri kesilir. Ancak üç şeyden (ötürü) amel kesilmeyip (lehine sevap) devam eder: Devam eden sadakadan, faydandan bir ilimden, kendisine dua eden iyi bir evlattan. [973] Ayrıca Ebu Davud, Tirmizi ve Nesaide rivayet etmişlerdir. [974]

Hâdiste belirtilen 'devam eden sadaka', âlimler tarafından vakfa hamledilmiştir. 'İyi bir evlat', Allah'ın ve insanların hukukuna riayet eden evlat demektir, [975]

İbn Ömer şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, Hayber'de bir araziye nail olmuştu. Birgün bu arazi hususunda kendisiyle istişare etmek için-Peygamber'e geldi ve 'Ey Allah'ın Rasûlü! Ben Hayber'de bir araziye sahip oldum ki kendi nazarımda ondan daha kıymetli bir mala asla nail olmamışımdır. Bu mal hususunda bana ne emredersin?' diye sordu. Rasûlullah 'Eğer istersen aslını hapsedersin (vakfedersin), mahsulünü de sadaka yaparsın' buyurdu. Ömer onun aslını (kökünü) alınıp satılmamak, miras olmamak ve hibe edilmemek üzere tasadduk etti. Gelirinden de fakirlere, hısımlara, mükâteb (kendi hürriyetini satın alma mukavelesi yapmış olan) kölelerin hürriyete kavuşturulmasına, Allah yolundaki işlere, yolculara, konuklara tasaddukta bulundu. Onun idaresini üzerine alan kimseye, mal toplamamak şartıyla örf çerçevesinde ondan yemesinde ve bir arkadaşına yedirmesinde üzerine bir günah yoktur". [976] İbn Şirin, vakfedilen mal hakkında 'Onu kendine mal edinmeksizin başka yerlere sarfedebilir' demiştir.[977] Bu hadis Muttefekun aleyhtir.[978]

Hayber fethedilip de araziler taksim edilirken Hz. Ömer'e de bu arazi düşmüştü. Meşhur olan görüşe göre Hz. Ömer'in bu vakfı, İslâm'da yapılan ilk vakıftır.

Ebu Hureyre (ra)'den, Hz. Halid (ra) zırhlarını ve silahlarını Allah yolunda vakfetti.[979] İbni Mace'nin kaydettiğine göre; Allah'ın Resulü (sav) şöyle buyurdu. Yaydığı ilim bıraktığı Salih evlat, miras bıraktığı Mushaf, yaptığı mescit, yolcular için bıraktığı bina (han) çıkardığı

---

[971] Buharî/607.
[972] Al-i İmran suresi: 3/115.
[973] Müslim/1631 (Ebu Hüreyre'den)
[974] Neylul Evtar, c, 6, sh, 24; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 309, hd, 951.
[975] Büyük Şafii Fıkhı
[976] Buharî/2586, Müslim/l632
[977] Buğari, bab, 19, K, Şurut; Müslim, 1632, Vasiyet.
[978] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 309, hd, 952.
[979] Buğari, bab, 50, Zekat ve Cihad; Müslim, 983, Zekat.

sadaka mü'minin ölümünden sonra ameline ve iyiliklerine dâhil edilir. [980]

Vakıf, sahabîler arasında yaygındır. Hatta Cabir 'Sahabîlerden servet sahibi ölüp da vakıf yapmayan hiç kimse yoktur' demiştir. [981]

İmam Şafii de 'Kulağıma geldiğine göre Ensar'dan seksen sahabî, haram olan sadakalarla tasadduk etmişlerdir' demiş ve arkasından 'Haram olan sadakalardan maksat vakıftır' diye ilave etmiştir. [982]

(1200) Vakfın Meşruiyetinin Hikmeti

Vakfın meşru olduğunu, hatta Allah'a yaklaştırıcı ve sevap olan bir ibadet olduğunu söylemiştik. Şimdi vakfın hikmet ve faydalarını beyan edelim:

1. Malını Allah yolunda vakfettiğinden ötürü, mü'mini Allah'a yaklaştırır.
Mü'min bundan dolayı bol sevaba nail olur ve onun gözünde hayırlı amellerden daha sevimli hiçbirşey olmaz, [983]

2. Mü'minin Allah'a kul olduğunun, Allah'ı sevdiğinin alâmeti olur.
Allah Teâlâ'nın muhabbetine ancak hayırlı ameller sayesinde nail olunabilir.
Sevdiğiniz şeylerden (Allah, yolunda) infak etmedikçe asla iyiliğe (=birr'e) erişmiş olmazsınız.[984]

3. Vakfı sayesinde vefat eden mü'minin amelleri kesilmeden devam eder.
Mü'min ölüp de amelleri kesildiğinde, vakıf sayesinde ameli devam ederek sevabı ruhuna gider. Ölen mü'minin ameli, vakıftan başka salih bir evlat veya faydalanılan bir ilim bırakmakla da devam eder. [985]

4. Vakıf sayesinde Müslümanların ihtiyaçları karşılanır, İslâmî maslahatlar yerine getirilir.
Meselâ camiler, medreseler bina edilir. Âlimlerin ihtiyaçları karşılanır, imamlar ve müezzinler gözetilir. İlimlerin ihya edilmesi için zemin hazırlanır. Fakir, miskin, yetim ve yolda kalmışların ihtiyaçları yerine getirilir. Allah hakikati daha iyi bilir. [986]

(1201) Vakfın Rükünleri

Vakfın rükünleri dörttür:

1- Vakfeden:
Vakfeden kişinin mükellef olması, hür ve serbest olması, hayır yapmaya ehil olması ve vakfettiği şeyin sahibi olması şarttır. Onun için çocuğun, delinin ve bunların velilerinin, zorlanan kişinin, savurganlıktan dolayı malı hacr edilmiş olanın, muvakkat veya sürekli o maldan faydalansın diye kendisi hakkında vasiyette bulunulmuş olanın vakfetme yetkileri yoktur ve vakıfları sahih değildir. [987]

2- Vakfedilen şey:
Bunun şartı belirli bir mal olması, vakfedenin mülkü olması, bir şahsın mülkiyetinden başka birinin mülkiyetine intikale imkânı olması, mubah bir faydasının olması ve bu fayda olurken

---

[980] Fıkhus Sünne, tercümesi c, 4, sh, 175, 176.
[981] Büyük Şafii Fıkhı
[982] Büyük Şafii Fıkhı
[983] Büyük Şafii Fıkhı
[984] Al-i İmran suresi: 3/92.
[985] Büyük Şafii Fıkhı
[986] Büyük Şafii Fıkhı
[987] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363

kendisinin yok olmamasıdır. [988]
Bu şartlarda vakfedilen şeyin tarla ve ev gibi gayrimenkul olabileceği gibi kitap ve buna benzer menkul yahut ortak bir şey de vakf edilebilir. [989]
Kaynar suyun, kuyuların, meyveleri için ağaçların ve süt, yün ve kılları için hayvanların da vakfedilmesi sahihtir. [990]
3- Kendisine vakfedilen: Bu da iki kısımdır:
a) Muayyen (Belirli olan şeyler):
Kendisine vakfedilen muayyen (belirli) bir kimse ise, vakfedilen şeyin ona temlik edilebilecek özelliklerde olması şarttır. Mesela kişinin oğlu olmadığı halde oğluna vakıf yapması sahih değildir. Ayrıca kendisine vakfedilen kimse hazır ise, hemen onun kabul etmesi, hazır değilse haberi duyunca kabul etmesi veya mükellef değilse velisinin bu vakfedilen şeyi onun namına kabul etmesi gerekir. Vakfetme bir ma'siyete de (günaha) sebep olmamalıdır. [991]
Zımmiye, ancak sahip olabileceği (gereğini kullanabileceği) bir şey vakfedilebilir. Onun için zımmi birine Kur'an-ı Kerim ve ilmi kitaplarla müslüman bir köle vakfetmek caiz değildir Mürted, müşrik ve kâfir birine vakf yapılamaz. Yapılsa da sahih değildir. [992]
b) Gayri Muayyen (Belirli olmayan) yerler:
Bunun şartı ise günaha sebebiyet vermemesidir. Âlimlere, mescidlere ve fakirlere vakf yapılabileceği gibi, zenginlere de vakf yapılabilir. [993]
Ayrıca fasık ve zimmîlere de vakfetmek caizdir. Çünkü bu durumdakilere sadaka verilebilir.
4 - Siga:
"Falan şeyi falan kimseye vakfettim" veya "Falan Şeyi falan kimse için sebil ettim" gibi vakfetmeyi ifade eden lafızlardır. [994]
Bunun şartı ise ebedi olmasıdır.
Mesela: "Bir seneliğine vakfettim" demek sahih olmaz. Muhayyerliğin de olmaması gerekir.[995]
Mesela; "Falan şeyi dilediği zaman geri vermesi" yahut "Falan kişinin kendisini ortak etmesi şartıyla vakfettim" demekle de sahih olmaz. [996]
Kişi kendi eli altında bulunan maldan istediği kadar infak edebileceği gibi, o mal, kendisinden hayır görülsün diye kişilere veya herhangi bir hayır kurumuna hayır ettiği şartlar dâhilinde bırakabilir. [997]
Bu aslında çok hayırlı bir iştir. Çünkü malın sahibi mal zimmetinde iken veya kendisi hayattayken istediği gibi hayır için tasarrufta kullanabilir. Ama bu mal vakfettiği zaman ölümünden sonra da varislerinin bu malda herhangi bir hakkı kalmaz. Bu nedenle o mal hayır cihetiyle devam eder. İnsanoğlu hayatta iken böyle bir hayırlı işe teşebbüs etmişse öldükten sonra hayatta iken bu sevabı yapıyormuş gibi kendisi için gelir getiren bir yatırım gibi olur. İnsanoğlu hayattayken böyle hayırlı yollara başvurmamışsa ölümünden sonra o maldan sadır alabilecek hayırlı işler olsa da faydalanabilir diyemeyiz. Ancak başka cihetle faydalanıyorsa arası ayrı, yani Salih çocuk yetiştirmiş. O çocuk Salih olduğu için hayırlara tevessül etmişse o

[988] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[989] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[990] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[991] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[992] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[993] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[994] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[995] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[996] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[997] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363

ayrıdır. [998]
Vakıf apayrı bir konudur. Kendisinden hayır görülsün diye onu hayırlı yerlere hapsetmek. Kendisi bu işe bizzat vesile olduğu için büyük bir hayır adımını atmış oluyor. [999]

(1202) Lâfzî Ve Kavli Vakıf

(1203) 1) Lafzi Vakıf

Bir kimse: "Şu malımı çocuklarıma ve çocuklarımın çocuklarına vakfettim." derse, mal hepsine eşit şekilde paylaştırılır. Keza nesli daha ziyade belirtir veya "Bir batından sonra gelen batma vakfettim." derse, bunun hükmü az önce zikredilen hüküm gibidir. Şayet "Çocuklarıma sonra torunlarıma daha sonra onların çocuklarına nesilleri boyunca vakfettim." derse veya "Çocuklarıma ve torunlarıma bana en yakın olana veya sırayla gelen ilk batınlara." derse, bu tertibe göre vakıftan istifade ederler. En sahih kavle göre kişinin, çocuklarına yaptığı vakfa torunları dâhil olmaz. Zürriyetine, nesline, kendisini takip edenlere ve çocuklarının çocuklarına yaptığı vakfa kızının çocukları da dâhil olur. Ancak: "Onlardan bana nispet edilenlere vakfettim." derse, kızının çocukları vakfa dâhil olmazlar. Şayet kişi malını mevlasına vakfeder de onun da efendisi ve azad ettiği kölesi varsa, onlara paylaştırılır. Zayıf kavle göre böyle bir vakıf geçersizdir. [1000]
Birbirine atfedilen cümlelerden önce belirtilen sıfatlar, cümlede zikri geçenlerin tümü için geçerlidir. Örneğin kişi: "Muhtaç olan çocuklarıma, torunlarıma ve kız kardeşlerime vakfettim." derse, zikredilenlerin tümünde muhtaç olma vasfı aranır. Keza birbirine atfedilen cümlelerden sonra gelen sıfatlar da zikredilenlerinin tümü için geçerli olur. Kişinin şahısları "atıf vavı" ile zikredip istisna edatı ile ayırdığı sıfat da hepsini kapsar. Örneğin kişi: "Çocuklarıma, torunlarıma ve muhtaç olan kız kardeşlerime vakfettim veya ancak onlardan fasık olanlar ayrı." derse fasık sıfatı fasık olanların tümünü içine alır. Yani fasık olanlar vakıftan istifade edemezler. [1001]

(1204) 2) Manevi Vakıf

En zahir kavle göre, belli bir kimseye (veya bir cihete) vakfedilen mal Allah'ın hakkına intikal eder. Yani böyle bir mal insanlara tahsis edilmiş olmaktan çıkar. Vakfedilen mal vakfedenin ve vakfe-dilenin mülkiyetine geçmiş olmaz. Ancak geliri vakfedilenin mülkiyetine geçer. İsterse kendisi bizzat malı işlemek sureti ile ondan istifade eder ve isterse iare veya icar vererek başkası vasıtası ile ondan istifade eder. Böylece vakfın ücret, meyve, yün ve süt gibi menfaatini mülk edinir. Keza en sahih kavle göre, vakfedilen malın artışını da mülk edinir, ikinci bir kavle göre ise, ziyade olan gelir vakıf olur. Vakfedilen hayvan ölürse, derisi vakfedilene tahsis edilir. [1002]

Bir kimse şüphe ile vakıf edilmiş cariye ile cinsel ilişkide bulunursa veya onu nikâhlarsa, -bu nikâhın sahih olduğunu kabul etmemiz halinde, en sahih kavle göre nikâh akdi sahihtir- bu takdirde cariyenin mehri vakfedilen kişiye ait olur. Mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete

---

[998] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363
[999] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363.
[1000] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1001] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1002] Açıklamalı Minhac Tercümesi

göre vakfedilen köle telef edilirse, kendisine vakfedilen kişi kölenin değerini mülk edinemez. Belki o kölenin değeri ile bir başka köle satın alır ve telef olunanın yerine vakfeder. Bu değer ile tam bir köle satın alınamazsa bir kölenin yarısı satın alınır. [1003]

Şayet vakfedilen ağaç kurursa, mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre vakıf malı olmaktan çıkmış olmaz. Belki o kuru hali ile kendisinden istifade edilir. Zayıf kavle göre ise, ağaç satılır. Bundan elde edilen bedelin hükmü, kölenin bedelinin hükmü gibidir. [1004]

En sahih kavle göre, mescidin çürümüş hasırlarını ve kuruyup yakmaktan başka bir işe yaramayan kırılmış ağaçlarını satmak caizdir. Bir mescit yıkılır da tamir edilemezse, her ne şekild olursa olsun satılamaz. [1005]

(1205) 3) Vakfa Yönetici Tayin Etmek

Malını vakfeden kişi vakıf malını kendisinin veya bir başkasının yönetmesini şart koşmuşsa, şart yerine getirilir. Vakıfta bulunan kişi böyle bir şart koşmamışsa, mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre hâkim tarafından yönetilir. [1006]

(1206) Yöneticide Bulunması Gereken Şartlar

Yöneticide bulunması gereken şartlar şunlardır:
1- Adaletli olmak.
2- Ehil olmak. Yani vakfı idare etmeye gücü yetmek
3- Tasarruf yetkisine sahip olmak. [1007]

(1207) Yöneticinin Görevleri

Yöneticinin görevleri ise şunlardır:
1- Vakfın işlerini yürütmek.
2- Malı icare vermek.
3- Malın gelirini toplamak.
4- Geliri hak sahiplerine dağıtmak. [1008]

Yöneticiye bu vazifelerin bir kısmı tevdi edilirse, onları bırakıp diğerlerini yapamaz.
Vakıf sahibi tayin ettiği yöneticiyi görevden alıp bir başkasını tayin edebilir. Ancak malı vakfettiği esnada o kişinin vakfa bakmasını şart koşmuşsa, onu görevden alamaz. Vakıf yöneticisi vakıf malını kiraya verir de o esnada ücretler yükselir veya daha fazla ücret veren biri çıkarsa, en sahih kavle göre akid feshedilemez. [1009]

(1208) ALTINCI KİTAP YİRMİİKİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

[1003] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1004] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1005] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1006] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1007] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1008] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1009] Açıklamalı Minhac Tercümesi

Vakfın Hükmü

Soru–80- Vakfetmek için neler caiz olur?

Cevap–80- Vakıf üç şart ile caiz olur.

(1) Vakfedilen şey aslı kalması ile beraber menfaat verici olmalıdır.
(2) Aslı üzere mevcut olup kesintisiz olmalı.
(3) Vakfedilen mal mahzurlu (haram mal gibi) olmamalı.

O vakfedilen malın üzerine vakfeden kişinin takdim ettiği şartlara (göre değerlendirir) takdim eder, tehir eder (veya) müsavi tutar. Veya tafdil eder. (Fazla verir)

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1209) ALTINCI KİTAP YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[23 فصل] وَكُلّ مَا جَازَ بَيْعُهُ جَازَ هِبَتُهُ وَلاَتَلْزَمُ الْهِبَةُ إِلاَّ بِالْقَبْضِ وَإِذَا قَبَضَهَا الْمَوْهُوبُ لَهُ لَمْ يَكُنْ لِلْوَاهِبِ أَنْ يَرجِعَ فِيهَا إِلاَّ أَنْ يَكُونَ وَالِدًا وَإِذَا أَعْمَرَ شَيْئًا أَوْ اَرْقَبَهُ كَانَ لِلْمُعْمِرِ أَوْ لِلْمُرْقِبِ وَلِوَرَثَتِهِ مِنْ بَعْدِهِ.

(1210) ALTINCI KİTAP YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[23 فصل] وَكُلّ مَا جَازَ بَيْعُهُ جَازَ هِبَتُهُ وَلاَتَلْزَمُ الْهِبَةُ إِلاَّ بِالْقَبْضِ وَإِذَا قَبَضَهَا

Yirmi üç-üncü
Fasıl
Her
O şey ki
Caiz olur
Onun al-ış verişi
Caiz olur
Onu hibe etmesi
Lazım olur
Hibe etmesi
Ancak
Onu tes-lim alması
Ne zaman ki
Onu aldı

الْمَوْهُوبُ لَهُ لَمْ يَكُنْ لِلْوَاهِبِ أَنْ يَرجِعَ فِيهَا إِلاَّ أَنْ يَكُونَ وَالِدًا وَإِذَا أَعْمَرَ شَيْئًا أَوْ

Hibeyi alan
Onun için
Olmaz
Hibeyi eden için
Eğer
Döner
O hibede
Ancak
Eğer
Olur-sa
Baba
Ne zaman ki
İmar etti
Bir şeyi
Veya

اَرْقَبَهُ كَانَ لِلْمُعْمِرِ أَوْ لِلْمُرْقِبِ وَلِوَرَثَتِهِ مِنْ بَعْدِهِ.

Onu boy-nuna aldı
Oldu
İmar ed-ilmiş için
Veya
Boynuna al-mış için
Onun var-isi için
Ondan sonra

(1211) ALTINCI KİTAP YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1212) Hibe (Bağış)'ın Hükmü

Alış verişi caiz olan her (şeyin) onun hibe (bağış) edilmesi de caizdir. Hibe ancak (o hibeyi) teslim almakla) caiz olur. Ne zaman hibeyi alan onu kabzetti (teslim aldı) hibe eden (o hibeyi) geri alamaz. Ancak baba oğluna (veya kızına) hibe etmişse onu geri alabilir. Ne zaman ki bir kimse (birisi için bir şeyi) imar etti veya onu boynuna aldı,[1010] imar edilmiş veya boynuna alınmış,[1011] (ona verilir) ondan sonrada onun varislerine (geçer) [1012]

(1213) ALTINCI KİTAP YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1214) Hibe'nin (Bağış'ın) Delilleri

Hibenin Ayette Delilleri İse Şöyledir

4/4. Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile (cömertçe) verin; eğer gönül hoşluğu ile o mehrin bir kısmını size bağışlarlarsa onu da afiyetle yeyin.[1013] Başka bir ayette ise,

2/177. İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Müttakîler ancak onlardır! [1014] Başka bir ayette ise,

5/2. Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu din) nişanelerine, haram aya, hac kurbanına, (bu kurbanlıklara takılı) gerdanlıklara ve de Rab'lerinden bol nimet ve hoşnutluk isteyerek Kâ'be'ye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınızda (isterseniz) avlanın. Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birtakımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir. [1015] Başka bir ayette ise,

3/38. Orada Zekeriyya, Rabbine dua etti: Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil bağışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin, dedi.[1016] Başka bir ayette ise,

42/49. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. [1017] Başka bir ayette ise,

14/39. «İhtiyar halimde bana İsmail'i ve İshak'ı lütfeden Allah'a hamdolsun! Şüphesiz Rabbim duayı işitendir.» [1018] Başka bir ayette ise,

---

[1010] Yani şu şeyi sana hibe etmek boynuma borç olsun gibi.
[1011] Yani imar edilen şey kimin için imar edilmişse o imar edilene bağışlanır, onun zimmetine geçerek onda kalır ve o onun kendi malı olur.
[1012] Miras olarak kalır ve onların (yani ondan sonra da onun varislerinin) zimmetine geçer.
[1013] Nisa Süresi: 4/4.
[1014] Bakara suresi: 2/177.
[1015] Maide suresi: 5/2.
[1016] Al-i İmran suresi: 3/38.
[1017] Şüra Süresi: 42/42
[1018] İbrahim suresi: 14/39.

3/8. (Onlar şöyle yakarırlar:) Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin. [1019]

33/50. Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin hanımlarını, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği ve elinin altında bulunan cariyeleri, amcanın, halanın, dayının ve teyzenin seninle beraber göç eden kızlarını sana helâl kıldık. Bir de Peygamber kendisiyle evlenmek istediği takdirde, kendisini peygambere hibe eden mümin kadını, diğer müminlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere (helâl kıldık). Kuşkusuz biz, hanımları ve ellerinin altında bulunan cariyeleri hakkında müminlere neyi farz kıldığımızı biliriz. (Bu hususta ne yapmaları lâzım geldiğini onlara açıkladık) ki, sana bir zorluk olmasın. Allah bağışlayandır, merhamet edendir.[1020]

Hibenin Hadiste Delilleri İse Şöyledir

Numan b. Beşir (ra)'den, Kendisi minber üzerinde hutbe yaparken işittim o şöyle diyordu. Babam beşir, (anamın zorlamasıyla) bana bir köle hibe etmişti. Anam Ravaha kızı (babama) sen bu hibeye Resûlullah (sav)'ı şahit tutmadıkça inanmam razı olmam, dedi. Bunun üzerine Beşir Resûlullah (sav)'a geldi de. Ya Resûlullah (sav) Ben amre bintu Ravaha'dan doğan oğluma bir köle hediye verdim. Fakat ya Resûlullah (sav), Amre bana bu hibeye seni şahit tutmamı emretti, dedi. Resûlullah (sav), sen Numana verdiğin hediyen gibi öbür çocuklarına da verdin mi? diye sordu. Beşir, hayır (vermedim) dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sav), Beşir'e Allah'tan korkunuz da çocuklarınız arasında adaletli davranınız, buyurdu. Numan şöyle dedi. Artık babam Resûlullah (sav)'in yanına dönüp geldi Numan'a verdiği hediyesini geri aldı. [1021]

Metinde geçtiği gibi kişi evladına hediye ettiği bir şeyi diğer evlatlarına da aynısını hediye etmesi gerekir, böyle bir hediyeyi veremiyorsa ki bunda adaletsizlik olur, bundan dolayı kişi evladına verdiği hediyeyi geri alma hakkı vardır. Bunun içindir ki İslam daha aile ocağının ilk basamağında iken çocukları arasında adaletli davranmayı emreder. Ve böyle bir hareket ondan sonraki nesile adalet şuurunu aşılar ve bu şuuru ayakta tutabilmek için veli olan kişiyi sorumluluk altında tutarak temel taşı hükmünde olan babaları adaletli davranmaya ve çocuklarına adalet örneği olmaya teşvik eder ki bunda babanın çocukları üzerinde etkisi çoktur. Baba böylesi bir adalet simgesi haline geldiği zaman o çocukları arasında birlik beraberliği bu vesile ile ayakta tutar. Ama günümüzün sözüm ona her sözlerinde şeriat adını ağzına alıp ta şeriatta bi haber olan kendilerine hacı ve hoca adını takıpta evlatların arasını ayıran şu gafil babaların vay haline. Evladım, evladım deyip dururken oğlan olan evlada her türlü bağışı yapar. Kız evladına gelince yahu der, ben buna bağış yapmak mecburiyetinde miyim? Zaten o elin evine gidecek deyip sanki o erkek çocuğu onun evladıdır. Kız çocuğu onun evladı değildir. Be hey gafil adam sen o öz evladın olan kızına diyorsun ki o elin evine gider el malıdır. Peki o zavallı kızın suçu nedir ki sen onu bu ayırımcılığa sürüklüyorsun. Sen diyorsun o elin evine gider ya senin o biricik başına taç ettiğin oğlunu evlendirirken el kızını evine getirmiyormusun? O zaman mademki o evladın el malı ise onu her şeyden mahrum ediyorsun, öbür evine getirdiğin gelinde el kızı, onun oğluna el kızı onun oğluna gelir diye her türlü bağış yetkisini sen kimde alıyorsun. Halbuki bu Allah'ın bir kanunudur. Sen kızını ele verirsin, başka bir elden sen kız alırsın, sonuca baktığın zaman aynı sonuçtur. Ha ele kızını vermişsin, ha elden kız

[1019] Al-i İmran suresi: 3/8.
[1020] Ahzab Süresi: 33/50.
[1021] Buğari, bab, 11, Hibe ve Kitabuş Şehadet; Müslim, c, 2, sh, 124, bab, 3, hd, 1623, Hibe.

almışsın durum aynıdır. Fakat şunu unutmayalım ki, elimizdeki, malımız, mülkümüz, servetimiz, şuyumuz, buyumuz, dediğimiz her şeyimiz. Bunların hiç biri bir şeyimiz değildir. Biz sadece bir emanetçiyiz onun sahibi Allah (cc)'tır. Onun için yarın hesap hesap gününde bu evlatlarımız arasında yaptığımız adaletsizliklerin hesabını Allah (cc)'a vereceğiz.

Bundan dolayı diyorum ki adına, hacı, hoca takıp şeriat kelimesini, kelimeden ibaret olan ağzında düşürmeyen şeriatta bi haber olan bu zavallılara diyorum ki sizin kulaklarınızı Peygamber (s.a.v)'in şu hadisi ile çınlatıyorum, evlatlarınız arasında kız erkek ayırımı yapmadan hangisine ne türlü bağışı yaparsanız yapın, ama evlatlarınız arasında her zaman adaletli davranın ki o evlatlarınız arasında adalet şuuru yerleşsin. Onlara adalet timsali olun. Başka bir hadiste ise,

Abdullah b. Abbas (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Hibesinden (bağışı yaptığında) geri dönen her kişi, kusan sonrada kusmuğunu (yemek için) dönen köpek gibidir.[1022] Başka bir hadiste ise,

Abdullah b. Ömer (ra) ve Abdullah b. Abbas (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Bir kimsenin bir şey bağışlayıp veya bir şey hibe edipte bundan dönmesi helal olmaz. Ancak baba çocuğuna verdiğini geri alabilir. Bir bağışta bulunupta onu geri isteyen kişinin durumu (bir şey) yiyen, doyduğu zaman kusan, sonrada kusmuğunu tekrar yiyen köpeğin durumu gibidir. [1023] Başka bir rivayette ise,

Aişe (r.a)'dan; Resûlullah (sav) Hediyeyi kabul eder ve hediyenin karşılığında hediye verirdi demiştir. [1024] Başka bir rivayette ise,

Abdullah b. Abbas (ra)'den, Adamın biri. Peygamber (s.a.v)'e bir deve hediye etti ve dedi ki sen (sana bağışladığım deveyi kabul edip) razı oldun mu? Peygamber (s.a.v) hayır dedi. Adam bunu (üç defa tekrarlayarak sordu üçüncü defa) efendimiz (sav) evet buyurdu. [1025] Başka bir rivayette ise,

Cabir b. Abdullah (ra)'den, Peygamber (s.a.v) Umra (ömrüm boyunca şu evimi sana bağışladım demesi) ile umranın hibe edilen (bağış yapılan) kimseye ait olacağı ile hükmetti demiştir. [1026] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1027] Başka bir rivayette ise,

Eslem (ra) şöyle demiştir. Ben Ömer b. Hattab (ra)'den işittim, şöyle diyordu. Bir kiseyi Allah yolunda savaşsın diye bir ata bindirmiştim. Atın yanında olan zat, ata iyi bakmadı ve onu zayıflattı. Bende bu atı satar diye düşünerek, onu o adamdan satın almayı istedim. Ve hibe ettiğim bu atı tekrar satın alabilirmiyim diye, Peygamber (s.a.v)'e sordum. Peygamber (s.a.v) eğer o adam bu atı bir dirhem karşılığında versede, artık sen onu satın alma. Çünkü sadakasına dönen (verdiğini alan) kimse, kusmuğuna dönen gibidir, buyurdu. [1028] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1029]

Başka bir rivayette ise, Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) hediyeleşiniz böylece birbirinizi seversiniz. [1030] Başka bir hadiste ise,

---

[1022] Buğari, c, 2, sh, 1240, bab, 2, Hibe.
[1023] Ebu Davud, bab, 81, hd, 3539; Buğari, bab, 12, 28, Hibe; Müslim, bab, 2, hd, 1622; Nesai, c, 2, sh, 265, bab, 2, Hibe, Rukba; İbni Mace, 2337; Sahihi İbni Hibban, c, 7, sh, 289; Hakim, c, 2, sh, 46; Neylul Evtar, c, 6, sh, 12.
[1024] Buğari, bab, 9, Hibe.
[1025] Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 295; İbni Hibban, Sahih, (Mevariduz-zaman) 1146; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 312, hd, 958.
[1026] Buğari, bab, 30, Hibe.
[1027] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 312, hd, 959; Müslim, 23, 25, 26, hd, 1625, Hibat; Ebu Davud, hd, 3555, Buyû, ve İcare; Nesai, c, 6, sh, 273.
[1028] Buğari, bab, 28, Hibe; Müslim, 1620, Hibat.
[1029] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 313.
[1030] Buğari, K, Edeb, babu keblel hediyeti; Hakim, Marifetul ulumul hadis, sh, 80, Kadaiy Şihab, c, 1, sh, 381; Muvatta, c, 2 sh, 908; Tirmizi, 2131.

Enes B. Malik (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Hediyeleşiniz. Çünkü hediye kalbinizdeki buğzu siler. Bezzar zaif bir isnadla rivayet etmiştir. [1031]

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Ey Müslüman kadınlar. Komşu bir kadın; bir koyun paçası bile olsa komşusunun hediyesini sakın küçük görmesin. [1032] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1033] Başka bir hadiste ise,

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Eğer ben koyun ayağı yahut sığır ve davar ayağı yemeğine çağrılsam, muhakkak bu çağrıya icabet ederdim. Yine bana koyun ayağı yahut sığır ve davar hediye edilse, onu muhakkak kabul ederdim. [1034]

(1215) Hibe'nin Tarifi:

Hibe'nin lügat manası, 'herhangi bir istihkak olmaksızın verilen atiyye' demektir. Hibe'de, alan kişi için bir yarar söz konusudur. İşte buna binaen bizzat malların kendisi hibe edilebildiği gibi, bizzat mal olmayan şeyler de hibe edilebilir. [1035] Malların bizzat kendilerinin hibe edilebileceğine delâlet eden ayetler şunlardır:

(Allah) dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. [1036]

İhtiyarlığıma rağmen bana İsmail ve İshak'ı bağışlayan Allah'a hamdolsun. Şüphesiz kî rabbim duayı işitendir. [1037]

Mal olmayan şeylerin hibe edilebileceğine delâlet eden ayetler de şunlardır:

(Ey rabbimizi) Katından bize rahmet ihsan et! [1038]

Kendini Peygamber'e hibe eden ve peygamberin de kendisini almak istediği mü'min kadını (ona helal kıldık). [1039]

Yani kendini mehirsiz olarak Hz. Peygamber'e hibe eden bir kadın Hz. Peygamber'e helâldir.

Hibe kelimesinin manası, rüzgârın esmesini ifade eden hubub'ur-rıh tabirinden gelmekledir. Çünkü burada da ata vardır. Bazıları hibe kelimesinin hebbe maddesinden geldiğini, bunun da uykudan uyanmak anlamında olduğunu söylemişlerdir. Buna göre hibe yapan kişi sanki hibe'de bulunmak için uykudan kaldırılmıştır. [1040]

Hibe'nin ıstılahı manası ise birşeyi karşılıksız olarak başkasının mülkiyetine geçirmektir. Hibe, icab ve kabulden oluşan bir akiddir. Hibe, karşılıksız olması bakımından alışverişten, yaşarken yapılması açısından da vasiyyetten ayrılır. [1041]

Çünkü hibe -ölümden sonra olmak üzere- karşılıksız bir temliktir. Hibe, üzerine vacib olan zekâtı başkasına, temlik etmekten ibaret olan zekâttan da ayrı birşeydir. Çünkü hibe, malı teberru niyetiyle başkasına mülk etmektir. Hibe bu anlamıyla hediye ve sadakayı da kapsamaktadır. Zira hediye ile sadaka da karşılıksız olarak, hayat halindeyken (yaşadığı esnada) başkasına mülk etmektir. Ancak bunlar arasında mana ve hüküm bakımından farklılıklar

---

[1031] Bezzar, Keşful Esrar, c, 2, sh, 394; Heysemi, Mecmuu Zevaid, c, 4, sh, 146; Muvatta, c, 2 sh, 908; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 313, hd, 962.
[1032] Buğari, kitabul hibeti ve fadlihi; Müslim, 1030, Zekat.
[1033] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 314, hd, 963.
[1034] Buğari, bab, 1, Hibe.
[1035] Büyük Şafii Fıkhı
[1036] Şüra Süresi: 42/49.
[1037] İbrahim suresi: 14/39.
[1038] Al-i İmran suresi: 3/8.
[1039] Ahzab Süresi: 33/50.
[1040] Büyük Şafii Fıkhı
[1041] Büyük Şafii Fıkhı

mevcuttur. [1042] Ayrıca hibe bu manaya göre umumidir; yani fakirin zengine, fakirin fakire, zenginin zengine -sevab niyetiyle olsun veya olmasın- birşey vermesi hibedir. Sadaka ise malı, Allah'a yaklaşmak ve sevab kazanmak maksadıyla muhtaç olana mülk etmektir. Hediye ise zahiren sevgi ve saygı nedeniyle birşeyi başkasına temlik etmektir. Sadaka ile hediye arasındaki fark Hz. Peygamber'in şu sözünde ortaya çıkmaktadır. Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber'e bir sığır eti getirildi de 'Bu Berire'ye sadaka olarak verilen ettir' denildi. Bunun üzerine Rasûlullah 'Bu, Berire'ye sadakadır, bize de hediyedir' buyurdu. [1043]

Yani hediyenin, hibenin ve sadakanın veriliş amaçları farklı olabilir. Bundan ötürü de İsim ve hükümleri değişik olmuştur. Buna binaen Hz. Peygamber hediye kabul eder ve yerdi, fakat sadaka (malını) yemezdi.

Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a), (ailesi dışından) bir yiyecek getirildiğinde: '(Bu hediye midir, yoksa sadaka mıdır?' diye) onun mahiyetinden sormak itiyadında idi. 'Hediyedir' denilirse, kendisi ondan yer, 'sadakadır' denilirse ondan yemezdi". [1044]

Ayrıca hibe'de icab ve kabul şarttır, hediye ve sadakada ise icab ve kabul şart değildir. Hz. Peygamber ve ashabı sadaka verirlerdi; fakat icab ve kabul olmazdı. [1045]

Sahabiler Hz. Peygamber'e hediye vermek için Hz. Aişe'nin nöbet gününü beklerlerdi; fakat bu hediyelerde icab ve kabul olduğu nakledilmemiştir. [1046]

(1216) Hibe'nin Meşruiyeti

Hibe, daha önce de belirttiğimiz gibi umumi manasıyla müstehab ve mendübdur. Kur'an, Sünnet ve İcma buna delâlet etmektedir. [1047]

Kadınlara nikâh bedellerini (mehirlerini) müşkilat çıkarmaksızın - (isteyerek) verin! Eğer onlar mehirlerinden bir kısmını kendiliklerinden size hibe ederlerse, onu afiyetle ve güzelce yeyin. [1048]

Yani hanımlarınıza verdiğiniz mehirin bir kısmını onlar size hibe ederlerse, o sizin için helâldir; onu afiyetle yiyebilirsiniz. Bundan ötürü size bir ceza yoktur. [1049]

Yüzünüzü doğuya ve batıya çevirmeniz birr değildir. Fakat (asıl) birr; Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaplara ve peygamberlere iman edenin; akrabalara, yetimlere, miskinlere, yolculara, dilenenlere ve kölelere Allah'ın hoşnutluğu(nu kazanmak) için mal verenin, namazı kılanın, zekâtı verenin, söz verdiklerinde sözlerini yerine getirenlerin, sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenlerin birr'idir. [1050]

Görüldüğü gibi ayette vermek (=hibe etmek), hem muhtaçları, hem de muhlaç olmayanları kapsamaktadır. Muhtaçlara veriien mal sadaka (zekât), muhtaç olmayanlara verilen mal ise hibedir. [1051]

Hibe'nin meşruiyetine delâlet eden birçok hâdis varid olmuştur. Onlardan bir kısmını nakledeceğiz. [1052]

[1042] Büyük Şafii Fıkhı
[1043] Buharî/1424, Müslim/1074.
[1044] Buharî/2437, Müslim/1077.
[1045] Büyük Şafii Fıkhı
[1046] Buharî/2435, Müslim/2441.
[1047] Büyük Şafii Fıkhı
[1048] Al-i İmran suresi: 3/4.
[1049] Büyük Şafii Fıkhı
[1050] Bakara suresi: 2/177.
[1051] Büyük Şafii Fıkhı
[1052] Büyük Şafii Fıkhı

Hz. Aişe şöyle rivayet etmektedir: 'Rasûlullah'ın Ensar'dan birtakım komşuları vardı. Bunların da sağmal hayvanları vardı. Onlar bu hayvanların sütlerini sağıp Rasûlullah'a gönderirlerdi. Rasûlullah da bu sütten bizlere içirirdi'. [1053]

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Ey Müslüman hanımlar! Komşu bir kadın, bir koyun paçası bile olsa komşusunun hediyesini sakın küçük görmesin. [1054] Bu hadis Muttefekun aleyhtir.[1055]

Eğer ben bir zira veya bir küra yemeye davet edilseydim bile yine davete icabet ederdim.[1056]

Hâdiste geçen zira'dan maksat, hayvanın ayağı, küra'dan maksat ise hayvanın baldırındaki ince kemiktir. [1057]

Fukaha, her çeşit hibenin müstehab olduğunda ittifak etmiştir, zira hibe yardımlaşmaktır. Allah Teâlâ da yardımlaşma hususunda şöyle buyuruyor:

İyilik etmek ve (fenalıktan) sakınmak hususunda birbirinizle yardımlasın. [1058]

Hibe, bir insanın kendi hayatında karşılıksız olarak bir malını kesin bir şekilde başkasının mülkiyetine devretmesidir.

Hibede asıl delil şu ayeti kerimedir:

"Kadınlara mehirlerini bir hak olarak verin (bununla beraber) eğer ondan birazını gönül hoşluğuyla size bağışlamış olurlarsa, onu da afiyetle yeyin" [1059]

Hibenin delillerinden biri de Resulullah (s.a.v.)'ın şu hadisi şerifidir:

"Hiç bir komşu kadın, komşu kadının kendisine vereceği en basit bir hediyeyi bile küçümsemesin. Velev ki ona bir koyun tırnağı hediye etmiş olsun" [1060]

Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

"Birbirinize hediye veriniz ki birbirinizi sevesiniz." [1061]

Hibe, kişinin hayatta iken başkasına veya kendisinden hayır umulacak bir yere karşılıksız olarak mal vermek aktidir. Kişi başkasına faydalanması için bir mal verir ve bu malı bir süre sonra ondan alırsa hibe olmayıp arîye olur. Kişi hayatta iken bir malı başkasına vermeyip ancak ölümünden sonra ona temellükte bulunursa bu da hibe olamayacağı gibi vasiyet olur. Karşılık ile olursa satış olur. Bunda alış-veriş hükümleri işler.

Hibe müstehab olduğuna göre, akrabalara hibe etmek daha da faziletlidir. Çünkü bir yardımlaşma olduğu için sıla-ı rahm olan akrabalık bağını daha da kuvvetlendirmektedir. Kız ve erkek çocuğuna hibe eden bir babanın onlara eşit şekilde vermesi sünnettir.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan korkunuz ve çocuklarınız arasında adaletli davranınız." [1062]

Hibeye karşılık verilmesi sünnettir. Hz. Aişe (r.anha) şöyle rivayet eder: "Resulullah hediyeyi kabul eder ve hediye edene hediyesi karşılığında O da bir şey verirdi." [1063]

Herhangi bir şey hibe edildikten sonra onu geri istemek caiz değildir. Geri isteyip alması haramdır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

[1053] Buharî/2428, Müslim/2972.
[1054] Buharî, Kitabul hibeti ve fadlihi, 2427, Müslim, 1030, Zekât.
[1055] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 314, hd, 963.
[1056] Buharî/2429.
[1057] Büyük Şafii Fıkhı
[1058] Maide suresi: 5/2.
[1059] Nisa Süresi: 4/4.
[1060] Buhari, 2427; Tirmizi, 1623.
[1061] El-Muvatta', İmam Malik, 2908.
[1062] Buhari, 2447; Müslim, I623.
[1063] Buhari, 2445.

"Hibe ettiğini geri alan kimse, 'kendi kusmuğuna dönüp yalayan gibidir." [1064] Bu hadis Muttefekun aleyhtir.[1065]

Ana-baba ve dedeler çocuklarına hibe ettiklerini geri alabilirler. Çünkü çocuk ve elindeki her mülkü ana-babasına aittir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bağış veya hibe verip te sonra onu geri almak hiç bir kimseye helal değildir, ancak babanın çocuğuna verdiği müstesna" [1066]

Baba çocuğa herhangi bir şey hibe eder, hibe olan şey çocuğunda mevcut olduğu sürece babanın onu geri alma hakkı vardır. Ama çocuğu hibeyi satmış veya sarfetmişse baba onu talep edemez. Anne ve dede de baba hükmündedir. [1067]

Çocuklarına hibe edenin ayrım yapmaması ve eşit değerde hibe vermesi sünnettir. Şayet kendisine hibe edilenin ihtiyacından dolayı ve sevap için ona hibe verilmişse sadakadır. [1068]

(1217) Umra Ve Rukba

Umra: Mal sahibinin birine, 'Bu malı sana umra ettim'. Veya 'Ömrün boyunca bu malı sana hibe eltim' ya da 'Ömrüm boyunca bu malı sana hibe ettim' gibi sözlerdir. Bu hibe, hibe edenin ömrüne bağlı olduğu için 'Umra' ismini almıştır.

Rukba: Mal sahibinin birine, 'Sen benden önce ölürsen mal bana dönecek, eğer ben senden önce ölürsem sana ait olacaktır' gibi sözlerdir. Bu hibe çeşidinde her biri diğerinin ölümünü beklediği için beklemek anlamına gelen 'Rukba' ismini almıştır.

Peygamberimiz (s.a.v.) bu iki hibe çeşidi ile ilgili şöyle buyurmuştur:

"Umra, verilen kimseye caiz ve rukba da verilen kimseye caizdir" [1069] Alış-verişte olduğu gibi hibenin sınırlı bir zamana bağlanması caiz değildir. Ama yukarıdaki iki hibe çeşidi her ne kadar bir zamana bağlanmış ise de onlar bu kaideden istisna edilmiştir. Resulullah (s.a.v.) bunların hibe olarak cevazını belirtmişlerdir. Bu nedenle koşulan zaman şartı geçersiz ve hibe geçerli kılınmıştır. İmam Malik ve tabiileri 'Umra' hibesinde 'Umrayı alanın ölümü ile mal, onu verene ve onun varislerine, diğer mezheplerde ise 'Hibe olduğu için hibe olanın varislerine geçer, demişler. [1070]

(1218) Akrabalara Yapılan Hibe

Genel olarak hibe mendub olduğuna göre, akrabalara yapılan hibe daha da sevab olur. Çünkü akrabalara yapılan hibe, hem yardımlaşma, hem de sıla-yı rahim'dir. [1071] Allah Teâlâ sıla-yı rahm'i şöyle teşvik etmektedir:

Adıyla birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah(ın azabın)dan ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. [1072]

Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: Her kim ki rızkının bollaştırılması yahut ecelinin geri bırakılması kendisini sevindirirse, sıla-yı rahim yapsın. [1073]

[1064] Buhari, 2478, Müslim, 1622.
[1065] Buluğul meram, sh, 313.
[1066] Tirmizi, 2133; Nesei, 3720; İbni Mace, 2377.
[1067] Kitabul Fıkh âla Mezahibil Erbaa, Hibe Bölümü.
[1068] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 364-365.
[1069] Tirmizi, 1351: Ebu Davud, 3558.
[1070] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 366.
[1071] Büyük Şafii Fıkhı
[1072] Nisa Süresi: 4/1.
[1073] Buharî/1961, Müslim/2557.

(1219) Hibeye, Karşılık Vermek

Kendisine herhangi birşey hibe edilen kişinin, eğer imkânı varsa Hz. Peygamber'e uyarak-hibe eden kişiye karşılık vermesi müstehabdır. [1074]
Hz. Aişe şöyle diyor: 'Hz. Peygamber hediye kabul ediyor ve ona karşılık veriyordu'. [1075]

(1220) Hibe'nin Meşruiyetinin Hikmeti

İslâm'ın hedefi sevgi ve sıla-yı rahim temelleri üzerine bina edilen örnek bir toplum meydana getirmektir. Bu bakımdan fertler arasındaki sevgi ve muhabbeti artırmak için hibe'yi meşru kılmıştır, Zira hibe'de yardımlaşma, ikram, sevgi ve hürmet vardır. İnsan da fıtraten kendisine ikram ve ihsan eden, sevgi ve hürmet gösteren bir kimseyi sevmek üzerinde yaratılmıştır. [1076] Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Hediyeleşiniz, böylece birbirinizi seversiniz. [1077] İmam Malik'in rivayetinde 'Hediye kalbinizdeki buğz'u siler' ibaresi de vardır. Bezzar zaif bir isnatla rivayet etmiştir. [1078]

Hz. Peygamber, hediye ne kadar küçük olursa olsun reddedilmemesini tavsiye etmiştir. Çünkü hediyeyi geri çevirmek, hediye vereni küçümsemek, ona eziyet etmek anlamına gelir ki bu davranış onu fazlasıyla üzen Bu nedenle -yukarıda naklettiğimiz gibi- Hz. Peygamber, ne kadar değersiz olursa olsun komşudan gelen hediyeyi küçümsememeyi, onu kabul etmeyi emretmiştir. [1079]

Her kime Müslüman kardeşinden bir hediye gelirse onu kabul etsin. Çünkü o Allah'ın kendisine gönderdiği bir rızıktır. [1080]

Eğer hibe'yi kabul etmemek İçin şer'î bir sebep varsa, hibe edenin kalbinde kin ve benzeri duyguların oluşmaması için bu sebep açıklanmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber'e ihramlıyken yabanî bir merkep hediye edildiğinde böyle yapmıştır.

Sa'b b. Cessame el-Leysî'den şöyle rivayet edilmiştir: "Rasûlullah'a, Ebvâ'da (yahut Veddan'da) bulunduğu sırada bir yaban eşeği hediye etmiştim. Fakat Rasûlullah bunu (kabul etmeyip) reddetmişti. Rasûlullah benim yüzümdeki teessür alâmetini görünce (gönlümü hoş etmek için) şöyle buyurmuştur:

Biz hediyeni reddetmiyoruz, ne çareki biz ihramlı bulunuyoruz. [1081]

(1221) Hibe'nin Rükûnları Ve Şartları

Hibe'nin üç rüknü vardır:
1. Hibe eden ve hibe edilen kişi
2. Siga.
3. Hibe edilen mal

[1074] Büyük Şafii Fıkhı
[1075] Buharî/2445
[1076] Büyük Şafii Fıkhı
[1077] Buğari, K, Edeb, babu kabulul hediyeti; Hakim, Marifetul ulumul hadis, sh, 80; İmam Mâlik, Muvatta, c, 2, sh, 908, Tirmizî/2131.
[1078] Bezzar, Keşful Esrar, c, 2, sh, 394; Heysemi, Mecmuu Zevaid, c, 4, sh, 146; Muvatta, c, 2, sh, 908; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 313, hd, 962.
[1079] Büyük Şafii Fıkhı
[1080] İmam Ahmed, Müsned, IV/221.
[1081] Buhari/1729, Müslim/1193

Bu rükûnların herbirinin de şartları vardır. [1082] Bunları şöyle açıklayabiliriz:

(1222) 1) Hibe Eden ve Hibe Edilen Kişi

Hibe eden kişinin, hibe ettiği malın sahibi olması ve malında tasarruf etme yetkisine sahip olması şarttır. Bu bakımdan kendi malı olmayan bir-şeyi hibe etmek sahih olmaz. Çocuğun veya delinin de hibesi sahih olmaz, çünkü bunlar teberru ehliyetine sahip değillerdir. Bunların velileri de onların malından hibe edemez. Çünkü hibe, teberrudur; bunun mal sahibine maddi bir yararı yoktur. Veli ise velayeti altında bulunan kişilerin maddî faydaları için çalışmak zorundadır. Sefihlik veya iflas nedeniyle hacr altında bulunan kişinin de hibesi sahih olmaz. [1083]

Kendisine hibe yapılan kişide bulunması gereken şartlar: Kendisine hibe yapılan kişi, hibe edilen malı mülk edinme ehliyetine sahip olmalıdır. Bu bakımdan doğmamış bir kişiye hibe sahih olmaz. Ancak çocuk ve deliye yapılan hibe sahih olur; fakat onların velisi, yapılan hibeyi onlar adına kabul eder. [1084]

(1223) 2) Siga

Siga, icab ve kabul demektir. Hibe eden kişinin 'Sana hibe ettim' veya 'Sana mülk ettim veya 'Sana verdim' veya 'Şu elbiseyi senin için kıldım' demesi icab'tır. Bu lafızların bazıları hibe hususunda sarihtir, çünkü bunlar hibe'den başka bir manaya gelmezler. Bazıları da derhal karşılıksız mülk etmeye delalet ettikleri için, hibe'de kullanılan sarih lafızlar gibidir. [1085]

Bu lafızlar niyete muhtaç değildir, yani bu lafızları kullanan kişi hibe'ye niyet etmemiş olsa bile bu hibe sayılır. Meselâ bu lafızlardan birini kullanan kişi 'Ben bu lafızla hibe'yi kastetmedim' dese bile, onun bu sözü kabul edilmez. Ancak hibe için sarih olmayan birtakım lafızlarda niyet lazımdır. [1086]

Meselâ kişinin 'Sana şu elbiseyi giydirdim' veya 'Seni şu bineğe bindirdim' demesi, niyete muhtaç olan kinayî lafızlardandır. Bu lafızlar hibe niyetiyle söylenirse hibe olur, fakat kişi 'Ben bu lafızla hibe'yi kastetmedim' derse, onun sözüne itibar edilir. Bu durumda verdiği mal hibe değil, emanet olarak kabul edilir. Çünkü bu söz emanet vermeye de delâlet eder. Fakat kişi 'Ben bu malı sana verdim' veya 'Bu mal senindir' derse, bu hibe olur. Çünkü bu lafızlar sarih olarak hibe manasında kullanılır. Kabul'e gelince, kendisine hibe yapılan kişinin 'Ben kabul, ettim' veya 'Razı oldum' veya 'Hibe olarak onu aldım' demesi kabul'dür. [1087]

(1224) Siga'nın Şartları

a. İcab ile kabul peşpeşe olmalıdır.
Yani icab ile kabul arasına örfen fasıla sayılan bir ara girmemelidir. [1088]
b. Siga'da şart bulunmamalıdır.
Meselâ hibe eden kişi 'Eğer Zeyd gelirse, ben şu elbiseyi sana hibe ettim' derse, hibe sahih

[1082] Büyük Şafii Fıkhı
[1083] Büyük Şafii Fıkhı
[1084] Büyük Şafii Fıkhı
[1085] Büyük Şafii Fıkhı
[1086] Büyük Şafii Fıkhı
[1087] Büyük Şafii Fıkhı
[1088] Büyük Şafii Fıkhı

olmaz. Çünkü hibe mülk etmektir. Mülk etme ise, şart kabul etmez. [1089]

c. Hibe, bir vakte bağlanmamalıdır.

Meselâ hibe eden kişi 'Bu kitabı bir ay veya bir sene hibe ettim' derse, hibe sahih olmaz. Çünkü bu şart, akdin gereklerine ters düşer. Akdin gereği, derhal ve mutlak olarak temliktir. [1090]

(1225) ALTINCI KİTAP YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Hibe (Bağış)'ın Hükmü

Soru-81- Alış verişi caiz olan her (şeyin) onun hibe (bağış) edilmesi de caizmidir?

Cevap-81- Evet. Alış verişi caiz olan her (şeyin) onun hibe (bağış) edilmesi de caizdir.

Soru-82- Hibeyi (bağışı) alan kişi o hibeyi teslim almadan obağış caiz olurmu?

Cevap-82- Hibe ancak (o hibeyi) kabzetmekle (teslim almakla) caiz olur.

Soru-83- Hibeyi alan onu kabzetti (teslim aldı) hibe eden o hibe ettiği şeyi geri alabilirmi?

Cevap-83- Ne zaman ki hibeyi alan onu kabzetti (teslim aldı) hibe eden (o hibeyi) geri alamaz.

Soru-84- Bir baba oğluna (veya kızına) hibe etmişse onu geri alabilir mi?

Cevap-84- Evet bu yaptığı bağışı geri almak olmaz. Ancak baba oğluna (veya kızına) hibe etmişse onu geri alabilir.

Soru-85- Bir şeyi bir kimse için imar edip veya onu boynuna alan sana şunu vermek boynuma borç olsun dediği şeyi imar edilmiş veya boynuna alınmış olan kimseye verilirmi?

Cevap-85- Evet verilir. Ne zaman ki bir şeyi imar etti veya onu boynuna aldı, imar edilmiş veya boynuna alınmış, (ona verilir) ondan sonrada onun varislerine (geçer)

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1226) ALTINCI KİTAP YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[24 فصل] وَإِذَا وَجَدَ لُقْطَةً فِى مَوَاتٍ أَوْ طَرِيقٍ فَلَهُ أَخْذُهَا وَتَرْكُهَا وَأَخْذُهَا أَوْلَى مِنْ تَرْكِهَا إِنْ كَانَ عَلَى ثِقَةٍ مِنَ الْقِيَامِ بِهَا وَإِذَا أَخَذَهَا وَجَبَ عَلَيْهِ أَنْ يَعْرِفَ سِتَّةَ أَشْيَاءَ وِعَائَهَا وَعِفَاصَهَا وَوِكَائَهَا وَجِنْسَهَا وَعَدَدَهَا وَوَزْنَ هَا وَيَحْفَظُهَا فِى حِرْزِ مِثْلِهَا ثُمَّ إِذَا أَرَادَ تَمَلُّكَهَا عَرَّفَهَا سَنَةً عَلَى أَبْوَابِ الْمَسَاجِدِ وَفِى الْمَوْضِعِ الَّذِى وَجَدَهَا فِيهِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا كَانَ لَهُ أَنْ يَتَمَلَّكَهَا بِشَرْطِ الضَّمَانِ وَاللُّقْطَةُ عَلَى اَرْبَعَةِ أَضْرُبٍ أَحَدُهَا مَا يَبْقَى عَلَى الدَّوَامِ فَهَذَا حُكْمُهُ وَالثَّانِى مَالاَ يَبْقَى كَالطَّعَامِ الرَّطْبِ فَهُوَ

[1089] Büyük Şafii Fıkhı

[1090] Büyük Şafii Fıkhı

مُخَيَّرٌ بَيْنَ أَكْلِهِ وَغُرْمِهِ أَوْ بَيْعِهِ وَحِفْظِ ثَمَنِهِ وَالثَّالِثُ مَايَبْقَى بِعِلاَجٍ كَالرُّطَبِ فَيَفْعَلُ مَا فِيهِ الْمَصْلَحَةُ مِنْ بَيْعِهِ وَحِفْظِ ثَمَنِهِ أَوْ تَجْفِيفِهِ وَحِفْظِهِ وَالرَّابِعُ مَا يَحْتَاجُ إِلَى نَفَقَةٍ كَالْحَيَوَانِ وَهُوَ ضَرْبَانِ حَيَوَانٌ لاَيَمْتَنِعُ بِنَفْسِهِ فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ أَكْلِهِ وَغُرْمِ ثَمَنِهِ أَوْ تَرْكِهِ وَالتَّطُّوعِ بِالْإِنْفَاقِ عَلَيْهِ أَوْ بَيْعِهِ وَحِفْظِ ثَمَنِهِ وَحَيَوَانٌ يَمْتَنِعُ بِنَفْسِهِ فَإِنْ وَجَدَهُ فِي الصَّحْرَاءِ تَرَكَهُ وَإِنْ وَجَدَهُ فِي الْحَضَرِ فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ الْأَشْيَاءِ الثَّلاَثَةِ فِيهِ.

(1227) ALTINCI KİTAP YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[24 فصل] وَإِذَا وَجَدَ لُقْطَةً فِي مَوَاتٍ أَوْ طَرِيقٍ فَلَهُ أَخْذُهَا وَتَرْكُهَا وَأَخْذُهَا أَوْلَى

Evladır / Onu alır / Onu bırakır / Onu alır / O kişi / Yol-da / Veya / Tenhada / Bir buluntu / Buldu / Ne zaman ki / Fasıl / Yirmi dört-üncü

مِنْ تَرْكِهَا إِنْ كَانَ عَلَى ثِقَةٍ مِنَ الْقِيَامِ بِهَا وَإِذَا أَخَذَهَا وَجَبَ عَلَيْهِ أَنْ يَعْرِفَ سِتَّةَ

Altı / Tarif etmesi / Onun üzerine / Vaciptir / Onu aldı / Ne zaman ki / O buluntu / İkamesinden / Emin / Üzerine / Oldu / Eğer / Onu terk etmesinden

أَشْيَاءَ وِعَائَهَا وَعِفَاصَهَا وَوِكَائَهَا وَجِنْسَهَا وَعَدَدَهَا وَوَزْنَ هَا وَيَحْفَظُهَا فِي حِرْزِ مِثْلِهَا

Onun benzeri / Saklamasında / Onu muha-faza eder / Onun tartısını / Onun sayısını / Onun cinsini / Onun ipini / Onun kesesini / Onun kabını / Şey-ler

ثُمَّ إِذَا أَرَادَ تَمَلُّكَهَا عَرَّفَهَا سَنَةً عَلَى أَبْوَابِ الْمَسَاجِدِ وَفِي الْمَوْضِعِ الَّذِى وَجَدَهَا

Onu buldu / O yerler ki / Yerlerde / Mescidler / Kapılar / Üzerine / Bir sene / Onu tarif eder / Onu mülk edinmek / İsterse / Ne zaman ki / Sonra

فَيهِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا كَانَ لَهُ أَنْ يَتَمَلَّكَهَا بِشَرْطِ الضَّمَانِ وَالْلُقْطَةُ عَلَى ارْبَعَةِ

Dört Üzerine Buluntu Sorumlu olmak Şartıyla Onu mülk edinir Eğer O buluntu için Oldu Onun sahibi Bulmadı Eğer O buluntuyu

أَضْرُبٍ أَحَدُهَا مَا يَبْقَى عَلَى الدَّوَامِ فَهَاذَا حُكْمُهُ وَالثَّانِى مَالاَ يَبْقَى كَالطَعَامِ الرَّطْبِ

Yaş Yiyecek gibi Kalmıyor O şey ki O dört kıs-mın ikincisi Onun hükmü Bunda Devam-ı Üzerine Kalır O şey ki O kısımdan birincisi Kısım

فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ أَكْلِهِ وَغُرْمِهِ أَوْ بَيْعِهِ وَحِفْظِ ثَمَنِهِ وَالثَّالِثُ مَايَبْقَى بِعِلاَجٍ كَالرُطَبِ

Yaş gibi İlaçla Kalır O şey ki O dört kısmın üçüncüsü Fiyatını Muhafaza eder Onu satması Veya Ona borçlanır Onu yemesi Arası Serbesttir O kişi

فَيَفْعَلُ مَا فِيهِ الْمَصْلَحَةُ مِنْ بَيْعِهِ وَحِفْظِ ثَمَنِهِ أَوْ تَجْفِيفِهِ وَحِفْظِهِ وَالرَّابِعُ مَا يَحْتَاجُ إِلَى

Muhtaç olur O şey ki O dört kısmın dördüncüsü Onu muha-faza eder Onu kurutur Veya Onun fiyatını Muhafaza eder Onun sat-masında Maslahat vardır Onda O şey ki Yapar

نَفَقَةٍ كَالْحَيَوَانِ وَهُوَ ضَرْبَانِ حَيَوَانٌ لاَيَمْتَنِعُ بِنَفْسِهِ فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ أَكْلِهِ وَغُرْمِ ثَمَنِهِ أَوْ

Veya Onun fiyatına Borçlanır Onu yemesi Arası Serbesttir O kişi Onun kendisi Men edemez Hayvan İki kısımdır O hayvan Hayvan gibi Nafakası

تَرْكِهِ وَالتَّطُّوعِ بِالْإِنْفَاقِ عَلَيْهِ أَوْ بَيْعِهِ وَحِفْظِ ثَمَنِهِ وَحَيَوَانٌ يَمْتَنِعُ بِنَفْسِهِ فَإِنْ وَجَدَهُ

Onu buldu Eğer Onun kendisi Men eder Hayvan Onun fiyatını Muhafaza etmesi Onu satması Veya Onun üzerine İnfak ile Muti olan Onu terk etmesi

فِي الصَّحْرَاءِ تَرَكَهُ وَإِنْ وَجَدَهُ فِي الْحَضَرِ فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ الْأَشْيَاءِ الثَّلَاثَةِ فِيهِ.

O şeylerde Üç Şey-ler Arası Serbesttir O kişi Şehirde Onu buldu Eğer Onu bır-akması Sahrada

(1228) ALTINCI KİTAP YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1229) Lukata (Buluntu)'nın Hükmü

Ne zaman ki birisi tenha bir yerde veya bir yolda buluntu bulursa kendiside onun gereğini yerine getireceğine güveni varsa onu alır, yoksa bırakır. Ne zaman ki o buluntuyu alırsa onun üzerine altı şeyi bilip öğrenmesi vacip olur.

(1) (O bulduğu şeyin) Onun cildini kılıfını bilmesi.
(2) Onun kesesini kapağını bilmesi.
(3) Onun bağlayan ipini bilmesi.
(4) Onun cinsini bilmesi.
(5) Onun sayısını bilmesi.
(6) Onun tartısını bilmesi.

Onu saklar muhafaza eder. Bir sene boyunca onu mescitlerin kapılarında (genelde insanların girip çıktıkları yerlerde) veya o buluntuyu bulduğu yerlerde tarif ve ilan eder. Buna rağmen sahibi çıkmazsa sorumlu olmak şartıyla kendi mülkiyetine geçirir. (Sahibi çıktığında onu kendisine iade eder).

(1230) Lukatta (Buluntu) Dört Kısım Üzeredir

(1231) Çürümeyen Ve Ezilmeyen Buluntu

Birinci kısım: (Bulunan buluntu çürümeyen ezilmeyen) Aslının kalmasıyla devam etmesinin hükmü (bir sene onu ilan etmektir).

(1232) Çürüyen Ve Ezilen Buluntu

İkinci kısım: Dayanıklı maddeden olmadığı halde (çürüyen ve ezilen) yaş meyve gibi. (onu bulan kişi) onu alıp yemesi (ve sonradan ödemek üzere) ona borçlanması veya onu satıp parasını muhafaza eder. (Sahibi çıktığında ona verir).

(1233) İlaçlama İle Muhafazası Olan Buluntu

Üçüncü kısım: (O buluntu) Eğer bir ilaçlama sonucu maslahatını koruyorsa onu kurutur muhafaza eder, veya onu satar parasını muhafaza eder. [1091]

[1091] Bu da hurma veya kuru üzüm gibi meyvelerde olur.

(1234) Bakıma Ve Nafakaya Muhtaç Olan Buluntu

Dördüncü kısım: (O bulunan buluntu) Bakıma veya nafakaya muhtaç bir şey ise buda hayvanlarda olur. Bu hayvan iki kısımdır. Birincisi: Kendisini muhafaza edemeyen hayvan (koyun ve keçi gibi) bunu (bulan kişi) iki şey arasında serbesttir. Ya onu keser (etini yer) onun fiyatına borçlu olur. Veya onu bırakır nafakasını verir veya satar parasını muhafaza eder. İkincisi: Kendini koruyan muhafaza eden hayvan (at, katır, öküz, gibi). Eğer (bu hayvanlardan birini bulan) sahrada veya çölde onu bırakır. Eğer onu şehir gibi (yerleşim merkezlerinde) bulursa bu kişi üç şey arasında birini yapmakta serbesttir. [1092] (Yani: Ya onu yiyer, kiymetine borçlu kalır, veya onu satar parasını muhafaza eder, veya onu alır bakımını yapar sahibi çıktığında ona iade eder)

(1235) ALTINCI KİTAP YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1236) Lukata (Bulunan Eşya) Ve Delilleri

Lukata, dalgınlıkla yere düşürmek ve benzeri şekillerde sahibinden kaybolan maldır. Lukata'nın delili Allah-u Teala'nın şu kavli şerifidir:
"İyilik ve takva üzerine birbirinizle yardımlaşın" [1093]

Lukatanın meşru olmasında insanlara kolaylık vardır. Çünkü kayıp malı bulan bir kimse sahibine verdiği zaman ona yardımcı olur. Bu sayede insan kayıp malını bulunca gönlü ferahlar ve sıkıntısı gider. Bu nedenle kayıp malı bulup sahibine verenin Allah katında sevabı çok olur. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Kim dünyada Müslüman kardeşinin sıkıntılarından bir sıkıntı giderirse, Allah ondan kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntı giderir" [1094]

Hükmü: Lukatayı bulan kimse kendi nefsine güvenip, hıyanet etmeyeceğini bilirse, onu muhafaza edip sahibine ulaştırmak gayesiyle alması sünnettir. Eğer kendine güvenmeyip hıyanet edeceğini bilirse o zaman alması haramdır.
Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Kayıp malı ilan edip bildirmeden kaldıran kimse dalalettedir." [1095]
Kendisinden başka o malı alacak güvenilir biri yoksa o zaman buluntu malı (lukatayı) alıp koruması vaciptir. Kaybolmuş olan şeyi alıp korumak ve sahibine iade etmek için almak iyiliktir. Zeyd bin Halit (r.a.)'den şöyle bir rivayet vardır.
Resulullah (s.a.v.)'e altın ve gümüşün yitiğinden soruldu. Buyurdu ki:
"Cüzdan ve kesesini bir seneye kadar muhafaza et ve tanıt. Sahibi bilinmezse o senin yanında emanet olarak kalsın. Bir gün sahibi gelirse kendisine ver, sahibi çıkmazsa senindir."
Suali soran kimse bu defa deve yitiğinden sordu:
Resulullah (s.a.v.) yine buyurdu ki;
- *"Ondan ne istiyorsun, onu bırak, onun ayakkabısı ve su tulumu onunla birliktedir, suya gider ve ağaç yer, sahibi onu buluncaya kadar.*
O zat "Koyunun yitiği nedir?" diye sorduğunda, Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

[1092] O üç şey de şunlardır. (1) Ya onu keser etini yer fiyatına borçlu olur. (2) Veya onu alır nafakasını verir besler. (3) Veya onu satar parasını muhafaza eder, sahibi çıktığında ona geri verir.
[1093] Maide suresi: 5/2.
[1094] Müslim, 2699.
[1095] Müsned-İmam Ahmed, 7360.

"Onu al, o ya senin ya kardeşinin ya da kurdundur" [1096]

Enes B. Malik (r.a)'den; Peygamber (s.a.v) yolda bir hurmaya rastladı. Şayet bunu sadaka hurması olmasından korkmasaydım muhakkak onu alır yerdim buyurdu, demiştir. [1097] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1098]

Zeyd b. Halid el-Cuheyni (ra)'den şöyle demiştir. Bir bedevi Peygamber (s.a.v)'e geldi ve ona bulup da kaldırdığı buluntu bir şeyin hükmünü sordu. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Onu bir sene ilan et, sonra bunun kınını (kılıfını) ve ağız bağını saklayıp koru. Bu müddet içinde birisi gelirde o buluntuyu ve onun sıfatlarını sana haber verirse (onu kendisine ver) kimse gelmez ise kendin onunla nafakalan; buyurdu, soruyu soran kişi: ya Resûlullah yitik koyunun hükmü nedir? Dedi. Resûlullah (sav) o (koyun) ya senin ya mü'min kardeşinin yahutta kurdundur. (yani bu yitik koyunu sen alır, ilan ederde sahibini bulamazsan sana aittir. Sen almazda mü'min kardeşin alırsa o, onu alıp koruyan bulunmuş onundur, o da almazsa artık koyun kurdundur, buyurdu. Bu defa o kimse yitik devenin hükmü nedir diye sordu? Bu defa Peygamber (s.a.v)'in yüzü değişti. Ve kayıp deveden sana ne var? O hayvanın tabanı ve su tulumu beraberindedir. (Sahibi buluncaya kadar) kendisi suya gelir ve ağaç yer, buyurdu. [1099] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1100] Başka bir hadiste ise,

Zeyd b. Halid el-Cuheyni (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Yitiği tanıtmadığı sürece ancak sapıklar yanında tutar. [1101] Başka bir rivayette ise, şöyledir.

İyad b. Hımar (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Kim bir yitik malı bulursa bir veya iki adaletli kimseyi (bu emaneti aldığına dair) şahit tutsun, gizlemesin ve kaybetmesin. Eğer sahibi çıkarsa ona versin, eğer çıkmazsa o zaman aziz ve celil olan Allah'ındır, onu istediğine verir. [1102] Başka bir rivayette ise, şöyledir.

Mikdam b. Ma'dikerib (ra)'den, rivayet olunduğuna göre, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Dikkatli olunuz! Yırtıcı hayvanlardan köpek dişli olanlar(ın etini yemek) helal değildir. Ehli eşek (et ile) anlaşmalı ecnebilerin kendilerine ihtiyaç duyulan buluntu malları da helal değildir. [1103] Başka bir hadiste ise,

Abdurrahman b. Osman et-Teymiyy (ra)'den, Peygamber (s.a.v) Hacdaki buluntuyu (almaktan) nehyetti.[1104]

Bir ayeti kerimede ise, Firavun'un adamları onu yitik olarak (denizden) aldılar. [1105]

Said b. Mansur'un Sünen'indeki rivayetine göre. Süneyh b. Cemile şöyle demiştir. Bir sahipsiz çocuk buldum. Onu Ömer b. Hattab'a götürdüm. Beni tanıyan biri, ey mü'minlerin o Salih bir adamdır, dedi Ömer öyle midir? Diye sordu. Adam evet dedi. Ömer (ra) onu götür. O hürdür ve velayeti sana aittir dedi. Nafakası da bize aittir. (Bir lafızda; emzirilmesi bize aittir, dedi. [1106]

5/2. Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu, dinî) işaretlerine, haram aya, (Allah'a hediye edilmiş) kurbana, (ondaki) gerdanlıklara, Rablerinin lütuf ve rızasını arayarak Beyt-i Haram'a

---

[1096] Buhari 2295, Müslim, 1722; Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 397-369.
[1097] Buğari, bab, 6, Lukata; Müslim, 1071.
[1098] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 315, hd, 965.
[1099] Buğari, bab, 2, Dalletil ibili, K, Lukata; Müslim, 1722, K, Lukata.
[1100] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 315, hd, 966.
[1101] Müslim, c, 2, sh, 1351, bab, 1, hd, 1725, Lukata; Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 360; Neylul Evtar, c, 5, sh, 380.
[1102] Ebu Davud, bab, 9, hd, 1709, K, Lukata; Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 162, 266; İbni Mace, 2505; İbni Hibban, Sahih, (Mevariduz-zaman) 1169; Neylul Evtar, c, 6, sh, 30; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 316.
[1103] Ebu Davud, bab, 32, hd, 3454, Et'ime.
[1104] Müslim, c, 2, sh, 1351, bab, 1, hd, 1724, Lukata.
[1105] Kasas suresi: 28/8.
[1106] Fıkhus Sünne, tercümesi c, 4, sh, 139.

yönelmiş kimselere (tecavüz ve) saygısızlık etmeyin. İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz. Mescid-i Haram'a girmenizi önledikleri için bir topluma karşı beslediğiniz kin sizi tecavüze sevketmesin! İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın cezası çetindir. [1107]

Müslüman bir kul din kardeşinin yardımında bulundukça Allah'ta onun yardımında bulunur. [1108]

(1237) Genel Bilgiler

Kendinden emin olan kimsenin buluntu malı alıp kaldırması müstehab, zayıf kavle göre ise vacibtir. Kendinden emin olmayan kimsenin buluntuyu almaması müstehabtır. Fakat en sahih kavle göre alması caizdir. Fasık kişinin buluntuyu alması ise mekruhtur. Mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre, kişinin yitik malı aldığına şahit tutması vacib değildir. [1109]

Fasığın, çocuğun ve zımminin İslam diyarındaki buluntuyu alması sahihtir. En zahir kavle göre, fasığın bulduğu eşya kendisinden alınır ve adil bir kimsenin yanma emanet bırakılır. Fasığın buluntu hakkındaki beyanatına itimat edilmez ve yanma bir gözcü verilir. [1110]

Çocuğun aldığı buluntuyu velisi alır ve ilân eder. Buluntu, çocuk için faydalı ise onun mülkiyetine geçirir. Malı çocuğun mülkiyetine geçirmek, çocuk adına borç almanın caiz olması gibidir. Veli malı almakta kusurlu davranır ve çocuğun elinde iken telef olursa zararı öder. En zahir kavle göre kölenin aldığı buluntu geçersiz olup onu ilân etmesi de geçersizdir. Şayet efendisi kendisinden alırsa, bunun hükmü buluntu malın hükmü gibidir. [1111]

Ben diyorum ki; mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre, kendisi ile sahih kitabet akdi yapılmış kölenin buluntuyu alması sahihtir. Keza bir kısmı hür olan kölenin hükmü de böyle olup buluntu hem kendisinin hem de efendisinin olur. [1112]

Bir kısmı hür olan köle nöbetleşe, yani bir ay kendisi bir ay da efendisi için çalışıyorsa, en zahir kavle göre çalıştığı ay hangisinin sırasına denk gelirse kazancı da ona ait olur. Keza nadir olarak elde edilen kazanç ile alman ücretin hükmü de nöbetleşerek elde edilen kazancın hükmü gibidir. Ancak cinayet ücretinin hükmü böyle değildir, sırasına denk gelen yalnız başına bu ücreti ödemez. Her ikisi kendi aralarında paylaşarak öderler. Allah daha iyi bilir. [1113]

(1238) A) Buluntu Malın Hükmü

Kendini yırtıcı küçük hayvanlardan koruyabilen deve ve at gibi hayvanlar, kaçarak kendini koruyabilen tavşan ve geyik gibi hayvanlar ve uçarak kendini koruyabilen güvercin gibi kuşlar kaybolursa, [1114] bunlar hakkındaki hüküm şöyledir:

1- Sahrada bulunan mal sahibine teslim etmek üzere hâkimin alıp muhafaza etmesi lazımdır. Keza en sahih kavle göre hâkimden başkası görürse alıp muhafaza etmesi lazımdır. Kendini

[1107] Maide suresi: 5/2.
[1108] Müslim, bab, 38, hd, 2699, Zikir.
[1109] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1110] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1111] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1112] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1113] Minhac tercümesi
[1114] Açıklamalı Minhac Tercümesi

tehlikelerden koruyabilen hayvanı temlik maksadı ile almak haramdır.[1115]

2- Bir köyün evleri arasındaki buluntu hayvanı temlik maksadı ile almak, en sahih kavle göre caizdir. Kendini muhafaza edemeyen koyun gibi hayvanı sahrada veya köyde bulup temlik maksadı ile almak caizdir. [1116]

3- Sahrada bir hayvanı bulan kişi dilerse, ilân eder ve mülkiyetine geçirir. Dilerse onu satar parasını alıkoyar ve ilân ettikten sonra mülkiyetine geçirir. Dilerse hayvanı kesip yer sahibi ortaya çıkarsa değerini öder. [1117]

Hayvanı meskûn bir mahalde bulan kimse, üçüncü şıkkın ilk iki şıkkından birisini (alıp mülkiyetine geçirmek veya satmak şıklardan birini) tercih eder. En sahih kavle göre "hayvanı kesip yemek" şıkkı tercih edilemez. [1118]

Mümeyyiz olmayan köle ve hayvan dışındaki buluntu malı almak da caizdir. [1119]

4- Helva gibi kısa zamanda bozulabilen buluntuyu, kişi isterse satıp değerini mülk edinmek üzere ilân eder, dilerse hemen mülk edinir ve onu yer. Zayıf kavle göre meskûn mahalde bulunan böyle bir malın satılması caizdir. [1120]

Buluntuyu ilaçlayarak bekletmek mümkün ise ilaçlayıp bek-letmelidir. Yaş hurmayı kurutarak muhafaza etmek gibi. Şayet satılması muhafaza edilmesinden faydalı ise satılır. Kurutulması faydalı ise ve alan kişi kurutma işini teberru olarak yaparsa, kurutarak bekletir. Şayet kurutmayı teberru olarak yapmazsa, kurutma ücreti için bir kısmını satar. [1121]

Bir kimse buluntuyu muhafaza amacı ile alırsa kendisinde emanet kalır. Şayet hâkime teslim etmek isterse, hâkimin onu teslim alması lazımdır. İlân etmek için almışsa, ekser ulemaya göre ilân etmesi vacib değildir. [1122]

İlân etmek amacı ile aldıktan sonra ona ihanet ederse, en sahih kavle göre zamin olmaz. Fakat hıyanet etmek kastı ile alırsa za-min olur. Hıyanet kastı ile alması halinde onu ilân edip mülkiyetine geçirmesi mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre gerekmez. Şayet ilân etmek kastı ile alır ve mülkiyetine geçirirse, ilân müdde-tince keza en sahih kavle göre, mülkiyetine geçirmeyi tercih etmedikçe ilân müddetinden sonra da emanet hükmündedir. [1123]

Buluntuyu alan kişi cinsini, niteliklerini, miktarını, kılıfım ve bağlama ipini öğrendikten sonra, sokaklarda ve mescitlerin kapısında bir sene boyunca örfe göre ilân eder. İlânı yaparken, ilk hafta her gün sabah-akşam niteliklerini belirtip ilân eder, ikinci hafta ise günde bir defa ilân eder. Ondan sonra haftada bir defa, daha sonra her ayda bir defa ilân eder. En sahh kavle göre bir sene boyunca belirtildiği şekilde art arda yapılmayan ilânlar geçerli değildir. Ben diyorum ki en sahih kavle göre, sene boyunca art arda yapılmayan ilânlar geçerlidir. Allah daha iyi bilir.[1124]

Lükatayı muhafaza etmek niyeti ile alan kişi, ilân ücreti vermesi lazım değildir. Hâkim ilân ücretini devlet hazinesinden öder veya mal sahibi adına borç alır. Ancak mülkiyetine geçirmek amacı ile almışsa, ilân ücretini kendisi öder. Zayıf kavle göre şayet mülkiyetine geçirmemişse, ilân ücreti mal sahibince ödenir. En sahih kavle göre ise değersiz olan buluntu, bir sene boyunca ilân edilmez. Belki genellikle sahibi onu aramaktan vazgeçtiği bir zaman

---

[1115] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1116] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1117] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1118] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1119] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1120] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1121] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1122] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1123] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1124] Açıklamalı Minhac Tercümesi

kadar ilân edilir. [1125]

(1239) B) Buluntu Malın Mülkiyete Geçirilmesi

Bir kimse buluntuyu bir sene boyunca tarif ederse: "Onu mülkiyetime geçirdim." gibi bir lafız söylemedikçe mülkiyetine geçirmiş olmaz. Zayıf kavle göre ise buluntuyu mülkiyete geçirmek için niyet etmek yeterlidir. Başka bir zayıf kavle göre ise, bir senenin geçmesi ile mülkiyete geçmiş sayılır. [1126]

Bir kimse buluntuyu mülk edinir de sahibi ortaya çıkar ve eşyayı iade etmede anlaşırlarsa, anlaştıkları şekilde yaparlar. Şayet eşya sahibi eşyasını ister de onu alan da bedelini vermek isterse, en sahih kavle göre mal sahibinin isteği dikkate alınır. Ma} telef olmuşsa benzerini veya mülk edindiği günkü değerini öder. Şayet mal bir ayıp sebebi ile eksilmişse, en sahih kavle göre mal sahibi onu değer farkı ile birlikte alır. [1127]

Buluntuyu alan kimse kendisine ait olduğunu iddia eder de niteliklerini söyleyemezse veya bir delil gösteremezse, eşya kendisine teslim edilemez. Şayet nitelendirir ve doğru söylediği zannedilirse, kendisine teslim etmek caizdir. [1128] Mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre, eşyayı kendisine vermek vacib değildir. Nitelendiren kişiye buluntu verilir de bir başkası kendisine ait olduğuna dair delil gösterirse kendisine teslim edilir. İlk bulan veya nitelendiren kişi buluntuyu telef ederse, delil gösteren telef edeni zamin kılar, ama karar nitelendiren kişinin aleyhine alınır. [1129]

Ben diyorum ki; en sahih kavle göre harem bölgesindeki buluntuyu alıp temlik etmek helal değildir. Harem bölgesindeki buluntuyu ilân etmek kesinlikle vacibtir. Allah daha iyi bilir. [1130]

(1240) Lukatanın Rükünleri

Lukatanın 3 rüknü vardır.
a) Almak. **b)** Alan. **c)** Alınan.
a) Almak:
Kaybolan malı almaktan ibarettir. Emanetine güvenilen birinin kaybolmuş malı (lukatayı) alması müstehaptır, fasıkın alması mekruhtur. Kayıp mal alındığında şahit tutmak ve malın sıfatlarından bir kısmını onlara anlatmak müstehap olup, sıfatların tamamını söylemek ise mekruhtur.
Şafii alimi İmam Rameli'ye göre bulunan bir şey bırakıldığı takdirde kaybolma ihtimali kuvvetli ise kendine güvenen kimsenin o malı alıp bir seneye kadar tarif etmesi vaciptir.
b) Alan:
Lukatayı alıp yanında muhafaza edip ve daha sonra tanıtabilmek için ilan eden kişinin müslüman, hür, akıllı, mükellef ve sefehtan dolayı malına hacredilmemiş olması gerekir.
İlanda:
'Cinsi; yani altın mı, para mı, döviz mi? Sıfatları; yani Türk malı mı, yabancı mal mı?' şeklinde özelliklerini beyan eder. Fakat miktarı beyan edilmez.

[1125] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1126] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1127] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1128] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1129] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1130] Açıklamalı Minhac Tercümesi

Onu mal edinmek gayesiyle almış ise ilan ücreti kendisine aittir. Mal edinmek niyetiyle değil de,
'Alayım bir gün sahibi çıkar veririm' niyetiyle iyilik olsun diye almışsa ilan ücreti mal sahibine aittir.
Onu mülküne geçirdikten sonra veya mülk edinip harcadıktan sonra sahibi çıkarsa o malı veya o malın bedelini sahibine vermeye mecburdur.
Mekke'de (Harem Bölgesi'nde) görünen herhangi bir şey sadece muhafaza edilmesi için alınır. Çünkü orası kutsal bir beldedir. Dinimiz lukata hükmünde bu kutsal yerler için, böyle bir hüküm getirmiştir.
c) Alınan:
Bunun şartı ise, düşme yahut unutulma ile kaybolan maldır. [1131]

(1241)ALTINCI KİTAP YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Lukata (Buluntu)'nın Hükmü

Soru-86- Birisi tenha bir yerde veya bir yolda buluntu bulursa ne yapması lazımdır?

Cevap-86- Ne zaman ki birisi tenha bir yerde veya bir yolda buluntu bulursa kendiside onun gereğini yerine getireceğine güveni varsa onu alır yoksa bırakır.

Soru-87- O buluntuyu alırsa onu alanın üzerine ne gibi görevler düşer?

Cevap-87- Ne zaman ki o buluntuyu alırsa onun üzerine altı şeyi bilip öğrenmesi vacip olur.

(1) O bulduğu şeyin) Onun cildini kılıfını bilmesi.
(2) Onun kesesini kapağını bilmesi.
(3) Onun bağlayan ipini bilmesi.
(4) Onun cinsini bilmesi.
(5) Onun sayısını bilmesi.
(6) Onun tartısını bilmesi.

Soru–88- O buluntu ne zamana kadar onun yanında kalır?

Cevap–88- O buluntuyu alır ve onu saklar muhafaza eder. Bir sene boyunca onu mescitlerin kapılarında (genelde insanların girip çıktıkları yerlerde) veya o buluntuyu bulduğu yerlerde tarif ve ilan eder. Buna rağmen sahibi çıkmazsa sorumlu olmak şartıyla kendi mülkiyetine geçirir. (Sahibi çıktığında onu kendisine iade eder).

Soru-89- Lukatta (buluntu) kaç kısım üzeredir?

Cevap-89- Lukatta (buluntu) dört kısım üzeredir.

Çürümeyen Ve Ezilmeyen Buluntu

Birinci kısım: (Bulunan buluntu çürümeyen ezilmeyen) Aslının kalmasıyla devam etmesinin hükmü (bir sene onu ilan etmektir).

Çürüyen Ve Ezilen Buluntu

[1131] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 370.

İkinci kısım: Dayanıklı maddeden olmadığı halde (çürüyen ve ezilen) yaş meyve gibi. (onu bulan kişi) onu alıp yemesi (ve sonradan ödemek üzere) ona borçlanması veya onu satıp parasını muhafaza eder. (Sahibi çıktığında ona verir).

İlaçlama İle Muhafazası Olan Buluntu

Üçüncü kısım: (O buluntu) Eğer bir ilaçlama sonucu maslahatını koruyorsa onu kurutur muhafaza eder, veya onu satar parasını muhafaza eder.

Bakıma Ve Nafakaya Muhtaç Olan Buluntu

Dördüncü kısım: (O bulunan buluntu) Bakıma veya nafakaya muhtaç bir şey ise buda hayvanlarda olur. Bu hayvan iki kısımdır. Birincisi: Kendisini muhafaza edemeyen hayvan (koyun ve keçi gibi) bunu (bulan kişi) iki şey arasında serbesttir. Ya onu keser (etini yer) onun fiyatına borçlu olur. Veya onu bırakır nafakasını verir veya satar parasını muhafaza eder. İkincisi: Kendini koruyan muhafaza eden hayvan (at, katır, öküz, gibi).Eğer (bu hayvanlardan birini bulan) sahrada veya çölde onu bırakır. Eğer onu şehir gibi (yerleşim merkezlerinde) bulursa bu kişi üç şey arasında birini yapmakta serbesttir. (Yani: Ya onu yiyer, kiymetine borçlu kalır, veya onu satar parasını muhafaza eder, veya onu alır bakımını yapar sahibi çıktığında ona iade eder.)

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1242) ALTINCI KİTAP YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[25 فصل] وَإِذَا وُجِدَ لَقِيطٌ بِقَارِعَةِ الطَّرِيقِ فَأَخْذُهُ وَتَرْبِيَتُهُ وَكَفَالَتُهُ وَاجِبَةٌ عَلَى الْكِفَايَةِ وَلاَ يُقَرُّ إِلاَّ فِي يَدِ أَمِينٍ فَإِنْ وُجِدَ مَعَهُ مَالٌ اَنْفَقَ عَلَيْهِ الْحَاكِمُ مِنْهُ وَإِنْ لَمْ يُوجَدْ مَعَهُ مَالٌ فَنَفَقَتُهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ.

(1243) ALTINCI KİTAP YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[25 فصل] وَإِذَا وُجِدَ لَقِيطٌ بِقَارِعَةِ الطَّرِيقِ فَأَخْذُهُ وَتَرْبِيَتُهُ وَكَفَالَتُهُ وَاجِبَةٌ عَلَى

Yirmibeş-inci
Fasıl
Ne zaman ki
Bulunuldu
Atılmış çocuk
Ortasında
Yol-un
Onu alır
Onu ter-biye eder
Ona ke-fil olur
Vacip olur
Üzerine

الْكِفَايَةِ وَلاَ يُقَرُّ إِلاَّ فِي يَدِ أَمِينٍ فَإِنْ وُجِدَ مَعَهُ مَالٌ اَنْفَقَ عَلَيْهِ الْحَاكِمُ مِنْهُ وَإِنْ لَمْ

Eğer O maldan Hakim Onun üzerine İnfak eder Mal Onunla beraber Bulunuldu Eğer Güvenilir Elde Ancak Karar veremez Kifayet

يُوجَدْ مَعَهُ مَالٌ فَنَفَقَتُهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ.

Malda Beytül Onun nafakası Mal Onula beraber Bulunmadı

(1244) ALTINCI KİTAP YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1245) Lakit (Bulunan Çocuk)'in Hükmü

Ne zaman ki birisi yolun ortasında terk edilmiş bir çocuğu bulan kimsenin onu alması besleyip terbiye etmesi ona kefil olması kifayeten vacip olur. O bulunan çocuğu karar aldıktan sonra, ancak güvenilir bir ele teslim eder. Eğer o çocukla beraber bir mal bulunursa (İslam Dinin) hakimi (o çocuğun bakımı için) kendisine (yani o çocuk için) harcar. Eğer o çocukla beraber bir mal bulunmazsa (o çocuğun) nafakası beytülmal dan karşılanır.

(1246) ALTINCI KİTAP YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1247) Lakit (Bulunan Çocuk) Ve Delilleri

Yolun kenarında terkedilmiş çocuğu bulan kimseye, çocuğun alınması, beslenmesi ve sorumluluğu kifayeten vaciptir. [1132]

Bulunan çocuk ancak güvenilir bir kişi yanında bırakılır. Eğer çocukla birlikte mal bulunursa, hâkim çocuğun bakımını onun malından harcayacaktır. Eğer çocukla birlikte mal bulunmazsa, çocuğun bakım ve masrafı Beytülmal tarafından karşılanacaktır. [1133]

Lakit, terkedilmiş çocuğa denir.

Lakit'in delili, Allah-u Teala'nın şu ayet-i kerimesidir:

"Bir insanı dirilten sanki bütün insanları diriltmiş gibi olur." [1134]

Hz. Ömer (r.a.) terkedilmiş çocuğun nafakası hususunda sahabelerle istişare etti. Sahabenin tümü terkedilmiş çocuğun nafakası Beyt'ümal"den verilmesi gerektiğini söylediler.[1135]

Terkedilmiş çocuğa sahip çıkmak en büyük hayırlardandır. [1136]

Bir ayeti kerimede ise, Firavun'un adamları onu yitik olarak (denizden) aldılar. [1137]

Said b. Mansur'un Sünen'indeki rivayetine göre. Süneyh b. Cemile şöyle demiştir. Bir sahipsiz çocuk buldum. Onu Ömer b. Hattab'a götürdüm. Beni tanıyan biri, ey mü'minlerin o

[1132] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371.
[1133] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371.
[1134] Maide suresi: 5/32.
[1135] Muğnil Muhtac, 2/421..
[1136] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371.
[1137] Kasas suresi: 28/8.

Salih bir adamdır, dedi Ömer öyle midir? Diye sordu. Adam evet dedi. Ömer (ra) onu götür. O hürdür ve velayeti sana aittir dedi. Nafakası da bize aittir. (Bir lafızda; emzirilmesi bize aittir, dedi. [1138]

5/2. Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu, dinî) işaretlerine, haram aya, (Allah'a hediye edilmiş) kurbana, (ondaki) gerdanlıklara, Rablerinin lütuf ve rızasını arayarak Beyt-i Haram'a yönelmiş kimselere (tecavüz ve) saygısızlık etmeyin. İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz. Mescid-i Haram'a girmenizi önledikleri için bir topluma karşı beslediğiniz kin sizi tecavüze sevketmesin! İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın cezası çetindir. [1139]

Müslüman bir kul din kardeşinin yardımında bulundukça Allah'ta onun yardımında bulunur. [1140]

(1248) Lakit (Buluntu Çocuk) İlgili Genel Bilgiler

Buluntu çocuğu alıp muhafaza etmek farz-ı kifayedir. En sahih kavle göre, terk edilmiş çocuğu alan kimsenin şahit tutması vacibtir. Çocuğu alan kişinin velayet hakkının sabit olması için mükellef, hür, müslüman, adil ve reşid olması gerekir. [1141]

Bir köle, efendisinin izni olmaksızın buluntu çocuğu alırsa, çocuk kendisinden alınır. Çocuğu aldığından efendisi haberdar ise, kölenin yanında kalmasına karar verilir. Efendisinin izni ile almışsa, efendisi almış sayılır. Terk edilmiş müslüman çocuğu fasık, kısıtlı veya kâfir bir kimse alırsa, hâkim tarafından kendisinden alınır. [1142]

İki kişi buluntu çocuğu beraber aldıklarını iddia ederlerse, hâkim çocuğu uygun gördüğü kişiye veya onların dışında bir başkasına verir. İkisi beraber görür de birisi önce davranarak alırsa, diğerinin iddiası reddedilir. Şayet ikisi beraber alır ve her ikisi de almaya ehil iseler, en sahih kavle göre zengin olan fakire ve adil olan adil olmayana tercih edilir. İkisi aynı seviyede iseler aralarında kura çekilir. [1143]

Şehirde oturan bir kimse bir çocuğu görüp alırsa, onu köye götüremez. Ama en sahih kavle göre bir başka şehre götürebilir. Bu kişi yabancı ise, çocuğu kendi beldesine götürebilir. Köyde bulunursa, şehre götürebilir. Köyde yaşayan bir kimse şehirde bir çocuk görürse, bunun hükmü şehirde yaşayan kimsenin hükmü gibidir. Yani çocuğu köye götüremez. Şayet köyde bulursa, çocuğun köyde kalmasına karar verilir. Zayıf kavle göre ise bulan kişi hayvanlarını beslemek için devamlı bölgeden bölgeye göç ediyorsa, çocuk kendisine verilmez. [1144]

Buluntu çocuğun nafakası, buluntu çocuklar için vakfedilmiş umumi maldan harcanır. Veya çocuğun Özel malından harcanır. Özel maldan maksat üzerinde bulunan elbise, altına serilmiş sergi, cebinde bulunan para ve başka şeyler ile beşiği yanma veya altına konulmuş para gibi şeylerdir. Bir evde bulunursa o ev kendisine ait sayılır. Fakat evin altına defnedilmiş mal kendisine ait sayılmaz. Keza en sahih kavle göre, çevresine bırakılmış elbise ve diğer emtia da kendisine ait sayılmaz. [1145]

Çocuğun mal varlığı bilinmiyorsa, en zahir kavle göre devlet hazinesinden kendisine

---

[1138] Fıkhus Sünne, tercümesi c, 4, sh, 139.
[1139] Maide suresi: 5/2.
[1140] Müslim, bab, 38, hd, 2699, Zikir.
[1141] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1142] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1143] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1144] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1145] Açıklamalı Minhac Tercümesi

harcama yapılır. Bu olmazsa, Müslümanlar kendisine kafi gelecek malı borç verirler. Bir kavle göre kendisine nafaka olarak verirler. En sahih kavle göre çocuğu bulan kişi, çocuğa ait olan malı muhafaza eder. Hâkimin izni olmadan malından kendisine harcama yapılamaz diye âlimler görüş birliği etmişlerdir. [1146]

(1249) 1) Buluntu Çocuğun Müslüman Köle Veya Kafir Olduğuna Karar Vermek

İçerisinde zımmi bulunan İslam ülkesinde veya fethedilip sulh yolu ile küffarın elinde kalmasına karar verilen veya cizye ile mülk edindikten sonra içinde müslüman olan ülkede bulunan çocuğun müslüman olduğuna karar verilir. [1147]

Buluntu çocuk müslümanlarm meskûn olmadığı, kâfirlerin olduğu diyarda bulunursa, onun kafir olduğuna; müslümanlarm esir olarak bulundukları veya ticaret maksadı ile bulundukları bir ülkede bulunursa, en sahih kavle göre müslüman olduğuna karar verilir. Bir ülkede bulunan çocuğun, müslüman olduğuna hüküm verilir de zımmi bir kimse kendisinin nesebinden olduğuna dair şahit gösterirse, çocuk nesebine dâhil olur ve küfürde ona tabi olur. Kâfir bir kimse delil göstermeksizin buluntu çocuğun kendisine ait olduğunu iddia ederse, mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre küfürde ona tabi olmaz. [1148] Çocuğun müslüman olduğu iki şekilde daha tespit edilir ki, bu iki şekil buluntu çocuk için geçerli olmaz:

1- Doğum: Hamilelik döneminde annesi veya babası müslüman ise kendisi de müslümandır. Çocuk buluğ çağma erdiğinde küfrü kabul ederse, mürted olur. Hamilelik döneminde annesi ile babası kâfir ise ve sonra birisi müslüman olursa, çocuğun müslüman olduğuna karar verilir. Baliğ olduktan sonra küfrü seçerse, mürted olur. Bir kavle göre aslî kâfir olur. [1149]

2- Esaret Hali: Müslüman bir kimse yanında annesi veya babası olmayan bir çocuğu esir alırsa, çocuk müslüman olmakta ona tabi olur. Şayet zımmi olan kimse bir çocuğu esir alırsa, en sahih kavle göre çocuğun müslüman olduğuna hükmedilmez. Anası-ba-bası zımmi olan mümeyyiz çocuk tek başına İslam'a girerse, en sahih kavle göre müslümanlığı sahih olmaz. [1150]

(1250) 2) Buluntu Çocuğun Köleliğine Veya Hürriyetine Taalluk Eden Hükümler

Buluntu çocuk kendisinin köle olduğunu ikrar etmezse, hür sayılır. Bir kimse onun köle olduğuna dair delil gösterirse, köle olduğu sabit olur. Çocuk bir kimsenin kölesi olduğunu ikrar eder ve o şahıs da onu doğrularsa, sözü kabul edilir. Ancak daha önce çocuğun hür olduğuna dair bir ikrarın geçmemiş olması şarttır. Mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre, onun hürriyetine delil olacak satış ve nikah gibi bir tasarrufta bulunmamış olması şart değildir. [1151]

Bilakis en zahir kavle göre, bu tasarruflarda bulunduktan sonra aslî köle olduğu ve gelecekte olacak hükümler hakkında yapacağı ikrar kabul edilir. Geçmişte başkasına verdiği zarar ile ilgili hükümler hakkındaki ikrarı kabul edilmez. Vermesi gereken bir borcu olur da köle olduğunu ikrar ederse ve elinde malı varsa, borcu o maldan ödenir. [1152]

Bir kimse elinde delil olmadığı halde buluntu çocuğun kendisinin kölesi olduğunu iddia ederse, bu iddiası kabul edilmez. Keza çocuk da o şahsın kölesi olduğunu iddia ederse, en zahir

[1146] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1147] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1148] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1149] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1150] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1151] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1152] Açıklamalı Minhac Tercümesi

kavle göre iddiası geçerli sayılmaz. [1153]

Bir kimse elinde bulundurduğu mümeyyiz olan veya mümeyyiz olmayan çocuğun kendisinin kölesi olduğunu iddia ederse ve bulan kişi tarafından durumu bilinmiyorsa, köle olduğuna hükmedilir. Şayet çocuk buluğ çağma erer de: "Ben hürüm." derse, en sahih kavle göre hür olduğuna dair şahit göstermedikçe iddiası kabul edilmez. [1154]

Bir kimse şahit göstererek buluntu çocuğun köle olduğunu söylerse, iddiası şu şartla kabul edilir: Mülkiyetine geçirme sebebi için şahit göstermelidir. Bir kavle göre sadece: "Mülkümdür." demesi, onun kölesi olduğuna yeterli delil olur. [1155]

Hür ve müslüman bir kimse buluntu çocuğun oğlu olduğunu söylerse, nesebine dâhil olur ve onun terbiyesi ile ilgilemeye kendisi daha layıktır. Bir köle buluntu çocuğu nesebine katarsa, çocuk ona ait olur. Bir kavle göre efendisinin onu tasdik etmesi şarttır. [1156]

Bir kadın buluntu çocuğu nesebine dâhil ederse, en sahih kavle göre ona ait olmaz. Şayet iki kişi buluntu çocuğun kendilerine ait olduğunu iddia ederlerse, müslüman ve hür olan zımmi ve köle olana tercih edilmez, iddiada bulunanların şahitleri yoksa iakidin kime iltihak edeceği kaifçe (bilirkişice) tespit edilir ve hangisinin nesebine katarsa çocuğu o alır. Kaif yoksa veya tespit edemezse veya hiçbirinin de nesebine katamazsa veya her ikisine de dâhil ederse; çocuk buluğa erdikten sonra tabiatı ile onlardan hangisine meylederse, onun nesebine dâhil edilmesi emredilir. Şayet her ikisi bir birine zıt iki şahit gösterirlerse, en zahir kavle göre her ikisinin delili düşer ve kâfirin sözü tercih edilir. [1157]

(1251) Lakit ile İlgili Hükümler

Lakit çarşı, sokak gibi yerlere bırakılan (terkedilen) çocuk demektir. Buna melkut ve menbuz da denir. [1158]

(1252) Lakit'in Alınmasının Meşruiyetine Dair Deliller

Lakit'in (terkedilmiş çocuğun), bulan kişi tarafından alınmasının caiz olduğuna dair Kur'an ve Sünnet'te genel olarak birçok delil vardır. Kur'an-ı Kerİm'den şu ayetleri misal olarak verebiliriz:

Hayır işleyin! Umulur ki kurtuluşa erersiniz. [1159]

İyilik etmek (=birr) ve (fenalıktan) sakınmak (=takva) hususunda birbirinizle yardımlasın. [1160]

Bir insanı dirilten (yaşamasını sağlayan) sanki bütün insanları diriltmiş gibi olur.[1161]

Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: Kim bir mü'minin dünya gamlarından bir gamını giderirse Allah da onun kıyamet günündeki gamlarından bir gamını giderir. Kim, darlıkta olan bir kimseye karşı kolaylık gösterirse Allah da ona dünya ve ahiret darlıklarında kolaylık ihsan eder. Kim bir müslümanı(n ayıplarını) örterse, Allah da onun dünya ve ahirette ayıplarını örter. Müslüman bir kul, din kardeşinin yardımında bulundukça Allah da onun yardımında

[1153] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1154] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1155] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1156] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1157] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1158] Büyük Şafii Fıkhı
[1159] Hacc suresi: 22/77.
[1160] Maide suresi: 5/2.
[1161] Maide suresi: 5/32.

bulunur.[1162]
Bir yetimi büyüten kişiyle ben, cennette şunun gibiyiz. [1163]
Rasûlullah böyle derken şehadet parmağı ile orta parmağını göstermiş ve böylelikle cennette o kişiyle birlikte olacağını kasdetmiştir. [1164]
İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez. [1165]

(1253) Terkedilmiş Çocuğu Almanın Hükmü

Terkedilen çocuğu bulan kişinin onu alıp büyütmesi ve terbiye etmesi güzel birşeydir, O memleket halkı üzerine, o çocuğu alıp büyütmek ve terbiye etmek farz-ı kifaye'dir. Terkedilen çocuk, alınmaz da ölürse o köydeki veya o mıntıkadaki veya o memleketteki tüm insanlar bundan mesul olurlar. Eğer bir kişi terkedilen çocuğu alıp büyütür ve terbiye ederse, o memleketteki halkın tümü mesuliyetten kurtulur. [1166] Bunun delili şu ayettir:

Bir nefse karşılık veya yeryüzünde yapılan bir fesada karşılık değil de sebepsiz yere bir nefsi öldüren, sanki bütün insanları öldürmüş gibidir. Bir nefsi dirilten de sanki bütün insanları diriltmiş gibi olur. [1167]

Öldürmek mutlaka bir kişiye saldırıp vurmakla olmaz, bir kişinin yaşamasını sağlamak elinde olduğu halde ona yardım etmemek, (meselâ aç bir insana yemek vermemek veya terkedilmiş bir çocuğu olduğu yerde bırakarak onu ölüme terketmek) de öldürmek sayılır. [1168]

(1254) Terkedilmiş Çocuğu Alırken Şahit Tutmak

Terkedilmiş bir çocuk bulan kişinin, çocuğu alırken -çocuğun hürriyet ve nesebinin korunması için- şahit tutması vacibdir. Çocukla beraber bulunan para ve diğer şeyler için de şahit tutulmalıdır. Böylece kişi itham olunmaz. Çocuğu bulup alan kişi emin ve adaletli bir kimse de olsa, şahit tutması gerekir. [1169]

(1255) Terkedilmiş Çocuğu Alan Kişide Bulunması Gereken Şartlar

Yukarıda zikrettiğimiz hükümler, terkedilmiş çocuğu almanın hükümleriydi. Terkedilmiş çocuğun mesuliyetinin, o memlekette yaşayan herkesin üzerine olduğunu, onlardan birisi o çocuğa sahip çıktığında, mesuliyetin o memleket halkı üzerinden kalktığını belirtmiştik. Çocuğu alan kişide bulunması gereken şartlar şunlardır:

1. Terkedilmiş çocuk hükmen müslüman olduğunda, o çocuğu alan kişinin müslüman olması şarttır. [1170]
Ancak terkedilmiş çocuk kâfir bir ana-babadan olup da hükmen kâfir olursa, kâfir bir kişinin onu almasında sakınca yoktur. [1171]

2. Terkedilen çocuğu alan kişinin adil bir kimse olması gerekir.

[1162] Müslim/2699, (Ebu Hüreyre'den)
[1163] Buharî/5679, (Sehl b. Sa'd'dan)
[1164] Büyük Şafii Fıkhı
[1165] Tirmizî/1923, (Cerir b. Abdullah'tan)
[1166] Büyük Şafii Fıkhı
[1167] Maide suresi: 5/32.
[1168] Büyük Şafii Fıkhı
[1169] Büyük Şafii Fıkhı
[1170] Büyük Şafii Fıkhı
[1171] Büyük Şafii Fıkhı

Fasık bir kişinin, terkedilmiş bir çocuğu almasına devlet engel olmalıdır. [1172]

3. Terkedilen çocuğu alan kişi reşid olmalıdır.

Terkedilmiş çocuğu, reşid olmayan bir kişi aldığında çocuk ondan geri alınır. Çocuğu alan kişi reşid olur da çocuğu aldıktan sonra bunarsa, çocuk onun yanında bırakılmaz. Malında tasarruf yetkisi olmayan kişinin yanında da çocuk bırakılmaz. [1173]

4. Terkedilmiş çocuğu alan kişi mukim olmalıdır.

Çocuğu alan kişi sefere çıkmak veya başka bir memlekete gitmek isterse, çocuğu ondan almak vacib olur. Zira çocuğu köle olarak satmasından veya benzer birşey yapmasından emin olunamaz. Tüm bu hükümler, hâkimin gözetim ve kararıyla uygulanır. Çünkü hâkim, velisi olmayanın velisidir. Bu bakımdan bulunan bir çocuğun velayeti hususundaki hüküm hâkime aittir. [1174]

(1256) Alınan Çocuğun Nafakası

Terkedilmiş bir çocuğun ya malı vardır veya yoktur. Eğer malı varsa, bu mal onun mülkü olarak kabul edilir. Gerekli şartlara sahip olarak çocuğu alan kişi, hâkimin izniyle o maldan çocuk için sarfeder. Eğer hâkimden izin almadan o maldan sarfederse, onu geri ödemekle mükellef tutulur. Nitekim bir yetimin velisinin yanında bir emaneti olur da veli hâkimden müsaade almadan o emanetten çocuğa sarfederse, o emanetin benzerini veya kıymetini ödemekle mükellef kılınır. Evet, bu mal, ancak hâkimin izniyle sarfedilebilir. Çünkü bu malın velayeti, baba ve dede hariç hiç kimseye verilmemiştir. Bu nedenle terkedilmiş bir çocuğu alan kişiye böyle bir hak haydi haydi verilmez. Hâkim, velisi olmayan kişinin mutlak velisi olduğundan, çocuğun malında tasarruf etmek için hâkimden izin almak gerekir. Eğer kişi çocuğun malından, hâkimden izin almadan çocuk için sarfederse, velayet devreye girer. [1175]

(1257) Terkedilmiş Çocuğun Malı Yoksa, Nafakası Beyt'ul-Mal'dan Karşılanır

Terkedilmiş çocuğun malı yoksa, onun nafakasını beyt'ul-mal'dan karşılamak vacibdir. Bu nafaka mesâlih-i amme payından verilir. Çünkü beyt'ul-mal bu gibi durumlar için vardır. Bu hüküm, icma ile sabit olmuştur. [1176]

Rivayet edildiğine göre Hz. Ömer, terkedilmiş çocuğun nafakası hususunda sahabîlerle istişare etti. Sahabîlerin tümü, terkedilmiş çocuğun nafakasının beyful-maî'dan verilmesi gerektiğini söylediler.

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Kim bir mal bırakırsa o mal kendi mirasçılarına aittir. [1177]

Kim de üzerinde bir borç varken ölürse, o borcu ödemek bana aittir.

Biriniz ölür de bir borç veya evlad-ı iyâl bırakırsa ben onun velisiyim. [1178]

Bu hâdisler terkedilmiş çocuğun malı olmadığında, onun nafakasının beyt'ul-mal'dan karşılanması gerektiğine umumi olarak delâlet etmektedir. [1179]

[1172] Büyük Şafii Fıkhı
[1173] Büyük Şafii Fıkhı
[1174] Büyük Şafii Fıkhı
[1175] Büyük Şafii Fıkhı
[1176] Büyük Şafii Fıkhı
[1177] Bubarî/2268-2269; Müslim/I6I9
[1178] Müslim/1619
[1179] Büyük Şafii Fıkhı

(1258) Terkedilmiş Çocuk Büyüdüğünde Beyt'ul-Mal'dan Karşılanan Nafakanın Bedeli Geri Alınır mı?

Terkedilmiş çocuğa beyt'ul-mal'dan verilen nafaka, çocuk büyüyüp zengin olduktan sonra geri alınmaz. Zira bu pafaka ona borç olarak verilmerniştir. Terkedilmiş çocuğa beyt'ul-mal'dan verilen nafaka, tıpkı kocanın karısına, babanın evladına verdiği nafaka gibidir; yani bu nafaka, çocuğun hakkıdır. [1180]

(1259) Beyt'ul-Mal'da, Terkedilmiş Çocuğa Verilecek Nafaka Olmadığında Ne Yapılmalıdır?

Beyt'ul-mal'da, terkedilmiş çocuklara verilecek nafaka olmadığında, idarecinin zenginlerden borç alıp o çocukların nafakalarını karşılaması vacibdir. Bu borç daha sonra beyt'ul-mal'dan ödenir. [1181]

(1260) Terkedilmiş Çocuğa Gösterilmesi Gereken İhtimam

Yukarıda zikredilen hükümlerden, terkedilmiş çocuğun bakım ve gözetiminin, terbiyesinin ve ona gösterilecek ihtimamın Allah katında çok büyük bir derecesi olduğu anlaşılmış olmalıdır. Bu bakımdan terkedilen çocuk ihmal edilir de zayi olursa, devlet ve toplum günahkâr olur. Çünkü devlet o çocuğun bakımından, gözetiminden ve terbiyesinden sorumludur. Devlet o çocukların masraflarını karşılamak zorundadır. Eğer devletin parası yoksa zenginlerden borç alıp çocukların masraflarını karşılanmalıdır. Daha sonra aldığı borcu, sahiplerine ödemelidir. [1182]

(1261) Terkedilmiş Çocuğun Bakım Ve Gözetimini Üstlenmek, Onun Evlat Edinilmesini Caiz Kılmaz

Terkedilmiş çocuğun terbiyesine, bakım ve gözetimine verilen bu önem, onun evlat edinilmesini caiz kılmaz. Terkedilmiş çocuğu evlat edinmek, evlat edinen kişiyle o çocuk arasında bir neseb bağı meydana getirmez. Allah Teâlâ, terkedilmiş çocuğun bakım ve gözetimini üstlenmekle onu evlat edinmeyi kesin olarak birbirinden ayırmıştır. Terkedilmiş çocuğun bakım, gözetim ve terbiyesini üstlenmek vacibdir, bunun kaynağı da İslâmî kardeşlik ve insanî merhamettir. Evlat edinmenin amacı ise yeni bir neseb oluşturmaktır ki bu haram kılınmıştır. Çünkü neseb, nikâh ve doğumla sabit olur. Terkedilmiş çocukla, onun bakım ve gözetimini üstlenen kişi arasında böyle birşey yoktur. Yabancı bir çocuğu evlat edinmek, onu mirasçı yapmak anlamına gelir, bu da diğer mirasçılara zulümdür. [1183]

Zira Allah Teâlâ, o çocuğa böyle bir hak vermemiştir. Yabancı bir çocuğu evlat edinmek, Allah'ın helâl kıldığı birtakım şeyleri haram, haram kıldığı birtakım şeyleri de helâl kılmak

---

[1180] Büyük Şafii Fıkhı
[1181] Büyük Şafii Fıkhı
[1182] Büyük Şafii Fıkhı
[1183] Büyük Şafii Fıkhı

anlamına gelir. Çünkü evlat edinilen çocuk, tıpkı öz çocuk gibi kabul edilip onunla aynı haklara sahip olmaktadır; öz çocuğa haram olanlar ona da haram, öz çocuğa helâl olanlar ona da helâl kılınmış olmaktadır. Oysa evlat edinen kişinin hanımı, kızı ve diğer mahremleriyle evlenmek- öz çocuğa olduğu gibi- evlat edinilen çocuğa haram değildir. Evlat edinilen çocuğun onlara bakması, onlarla halvet olması -Öz çocuğa olduğu gibi- helâl değildir. Bir çocuğu evlat edinmekle bu hükümler tam tersine döndürülmüş olmaktadır. İşte bu nedenlerden ötürü Allah Teâlâ evlat edinmeyi haram kılmıştır. Çünkü evlat edinmek, soy (neseb) icat etmek ve gerçek nesebin haklarını ve hükümlerini, icat edilen nesebe de vermek anlamına gelir. İslâm, kişiyi evlat edinmekten müstağni kılacak bir yol göstermiştir, bu da terkedilmiş, fakir ve yetim çocukların terbiyesini, bakım ve gözetimini üstlenmektir. Böylece müslümanlar mesuliyetlerin en ağırını, en önemlisini ve en tehlikelisini yüklenmişlerdir. [1184]

(1262) Evlat Edinmenin Haram Olduğunun Delili

Evlat edinmenin haram olduğunun delili şu ayettir: Allah bir adamın içinde iki kalp kılmadı. Kendilerine zıhar yaptığınız hanımlarınızı da analarınız kilmamıştır. Evlatlıklarınızı da oğullarınız yapmamıştır. Bunlar ancak sizin ağızlarınızda (söylediğiniz) sözlerinizdir. Allah hakkı söyler ve O doğru yola hidayet eder. Onları (evlatlıklarınızı) babalarının isimleriyle çağırın. Bu Allah'ın nezdinde daha makbuldür. [1185]

Eğer babalarını bilmiyorsanız, zaten onlar din kardeşleriniz ve yardımcılarmızdır. Eğer bir yanlışlık yaparsanız üzerinize bir vebal yoktur. Fakat kalpleriniz kasıtla hareket ederse (vebal altına girersiniz). Allah bağışlayan ve acıyandır. [1186]

(1263) Cahiliyye Usûlüne Dönmek

Gümünüzde bazı kesimler İslâm'dan önceki cahiliyye usulüne dönmüşlerdir. Çocuğu olmayan bazı insanların, yetimhanelere giderek oradaki çocuklardan evlat edindiklerini, onları kendi neseblerine (üzerlerine) kaydettirdiklerini müşahade ediyoruz. Oysa böyle yapmakla Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını da haram yapmış olmaktadırlar. Çünkü onlar, Kur'an ve Sünnet'in haram kıldığı, menettiği birşeyi yaparak Kur'an ve Sünnet'in emrini çiğniyorlar. Hatta onların yaptığı cahiliyye ehlinin yaptığından daha kötüdür. Zira onlar bu bizim öz evladımız değil, evlatlığımızda' diyorlardı, fakat bugünküler, onların öz, evlatları olduklarını iddia ediyorlar. Böylece aileden olmayan bir kişiyi aileye dâhil ediyorlar. Evlat edinilen çocuğa haram olan şeyleri -meselâ o ailedeki kadınlarla halvet olması, onlara bakması haramken- helâl kılmış oluyorlar. Ona helâl olan şeyleri -meselâ o ailedeki kadınlarla evlenmesi helâl iken- haram kılmış oluyorlar. Ayrıca evlat edinilen çocuk mirasçı yapılarak gerçek mirasçıların hakkı ellerinden alınıp hakkı olmayan bir kişiye veriliyor. Evlat edinmenin mahzurları bunlarla da bitmiyor, daha başka fitne ve fesada da sebep oluyor.
Evlat edinen kişiler bilerek veya bilmeyerek ahirette kıyamet gününde şiddetli azaba mustehak oluyorlar iyilik yaptıklarını zannetmektedirler. [1187]

[1184] Büyük Şafii Fıkhı
[1185] Büyük Şafii Fıkhı
[1186] Ahzab Süresi: 33/4-5.
[1187] Büyük Şafii Fıkhı

(1264) Lakitin Rükünleri

1- Almak:

Terkedilmiş olduğunu bilenlerin sayısı birden fazla ise onu almak farz-ı kifayedir. Onu aldığına ve yanında bulunan şeylere dair şahit tutması gerekir. Şahit bu konuda şahitlik vermediği takdirde, O'na veli olması sabit olmaz ve hâkimin hemen lakiti (çocuğu) elinden alması gerekir. [1188]

2- Lakıt:

Belli bir kefili bilinmeyen, terkedilmiş her çocuktur. Mümeyyiz bile olsa, buluğ çağına ermedikçe çocuk, lakit hükmündedir. Baliğ olan, lakit hükmünde değildir. Şayet bir tehlike ile karşılaşırsa, kurtulması için ona yardımcı olunur. Deli, buluğ çağına ermiş olsa bile, çocuk hükmündedir. [1189]

3- Alan:

Lakiti alacak kişinin şartları:

a) Mükellef olması. b) Hür olması, c) Müslüman olması. d) Adil olması, e) Reşit olması gerekir. [1190]

Mükellef olmayan kişinin, efendisinin izni olmadan kölenin terkedilmiş çocuğu alması caiz değildir. Çocuk, kâfir çocuğu ise alınmaz. [1191]

Darül İslam ve ona bağlı bölgelerde bulunan çocuk, müslüman çocuğu olarak kabul edilir. Ama kâfir kişi onun bir kâfir çocuğu olduğunu, delilleriyle ispatlayacak olursa, dince babasına tabi olduğundan çocuk da kâfir çocuğu olarak kabul edilir. Ama çocuğun bir kâfir çocuğu olduğunu ispatlayamazsa, Dar'ül İslam'da veya ona mülhak olan yerde bulunması sebebiyle müslüman çocuğu olarak kabul edilir ve kâfir onu alamaz. Dar'ül İslam'a mülhak olan yer. Darül Küfür olup, orada müslümanların da bulunduğu yerdir. [1192]

Terkedilmiş çocuğun yanında mal veya para bulunursa hâkimin izniyle çocuğa harcanır. Şayet hakim bulunamazsa şahit tutularak ona harcanır. Terkedilmiş çocuğun yanında para veya mal yoksa ve terkedilmiş olan çocuklar için bir vakıf bulunmuyorsa, nafakası Beytül Mal'a (hazineye) devredilir. [1193]

Şayet Beytül Mal'de ona harcanacak para yoksa yahut Beytül Mal'de bulunan para daha önemli yerlere harcanması gerekiyorsa, hâkim onun namına borç alır ve ona harcar. Ama borç almak da mümkün değilse, o yörenin zenginleri ona borç vermek mecburiyetindedirler. [1194]

Terkedilmiş çocuk hususunda iki kişi anlaşmazlığa düşecek olursa, hâkim, dilediğine onu verebileceği gibi, başka birine de verebilir. Çocuğu aldıktan sonra ihtilafa düşecek olurlarsa ve her ikisi de çocuğu almaya ehil ise, önce alanın hakkıdır. [1195]

Eğer bu konuda da eşit seviyede iseler, zengin fakire tercih edilir ama ikisi bu yönden de eşit iseler aralarında kur'a çekilir. [1196]

(1265) ALTINCI KİTAP YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

[1188] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1189] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1190] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1191] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1192] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1193] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1194] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1195] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.
[1196] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.

Lakit (Bulunan Çocuk)'in Hükmü

Soru–90- Yolun ortasında terk edilmiş bir çocuğu bulan kimsenin onu alması lazım mıdır?

Cevap–90- Ne zaman ki birisi yolun ortasında terk edilmiş bir çocuğu bulan kimsenin onu alması besleyip terbiye etmesi ona kefil olması kifayetten vacip olur. O bulunan çocuğu aldıktan sonra, ancak güvenilir bir ele teslim eder.

Soru–91- Eğer o çocukla beraber bir mal bulunursa ne yapılır?

Cevap–91- Eğer o çocukla beraber bir mal bulunursa (İslam Dinin) hakimi (o çocuğun bakımı için) kendisine (yani o çocuk için) harcar.

Soru–92- Eğer o çocukla beraber bir mal bulunmazsa (o çocuğun) nafakası nasıl karşılanır?

Cevap–92- Eğer o çocukla beraber bir mal bulunmazsa (o çocuğun) nafakası beytülmalden karşılanır.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1266) ALTINCI KİTAP YİRMİALTINCI BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[26 فصل] وَالْوَدِيعَةُ أَمَانَةٌ وَيُسْتحَبُّ قَبُولُهَا لِمَنْ قَامَ بِالْأَمَانَةِ فِيهَا وَلاَيَضْمَنُ إِلاَّ بِالتَّعَدِّى وَقَوْلُ الْمُودَعِ مَقْبُولٌ فِى رَدِّهَا عَلَى مُودِعٍ وَعَلَيْهِ أَنْ يَحْفَظَهَا فِى حِرْزِ مِثْلِهَا وَإِذَا طُولِبَ بِهَا فَلَمْ يُخْرِجْهَا مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا حَتَى تَلِفَتْ ضَمِنَ.

(1267) ALTINCI KİTAP YİRMİALTINCI BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[26 فصل] وَالْوَدِيعَةُ أَمَانَةٌ وَيُسْتحَبُّ قَبُولُهَا لِمَنْ قَامَ بِالْأَمَانَةِ فِيهَا وَلاَيَضْمَنُ إِلاَّ

Yirmi altı-ncı
Fasıl
Emanet mal
Emanettir
Müstehab olur
Onu kabul etmek
Kimse için
Kaim etti
Emaneti
O emanette
Sorumlu olmaz
Ancak

بِالتَّعَدِّى وَقَوْلُ الْمُودَعِ مَقْبُولٌ فِى رَدِّهَا عَلَى مُودِعٍ وَعَلَيْهِ أَنْ يَحْفَظَهَا فِى حِرْزِ مِثْلِهَا

Düşmanlıkla
Söz
Emanet edilenin
Makbuldur
Onu vermesinde
Üzerine
Emanet sahibi
Onun üzerine
Eğer
Onu muhafaza eder
Saklamasında
Onun benzeri

وَإِذَا طُولِبَ بِهَا فَلَمْ يُخْرِجْهَا مَعَ الْقُدْرَةِ عِلَيْهَا حَتَى تَلِفَتْ ضَمِنَ.

Sorumludur Telef etti Ta ki O emanet-in üzerine Gücü yeter Beraber Onu çık-aramaz O emanet İstenilir Ne zaman ki

(1268) ALTINCI KİTAP YİRMİALTINCI BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1269) Vedia (Emanet)'in Hükmü

Vedia [1197] emanetçinin elinde bir emanettir. Emaneti yerine getirebilecek kimsenin kabul etmesi müstehaptır. (güzel bir iştir). Emaneti (alan kişi emanetin telef olmasında, yok olmasında) mesul değildir. Ancak düşmanlık (veya ihmalkârlık sonucu telef edilmişse o zaman mesul olur). Emaneti alan o emaneti sahibine geri verdiği sözü (yani ben verdim demesi) makbuldür. Emanetçi emaneti emanet ettiği kişiden isterse o kişide gücü yettiği halde emaneti vermez ta ki telef oluncaya kadar (bekletirse o emanet telef edilirse o teleften emanetçi) sorumludur. (yani onu öder)

(1270) ALTINCI KİTAP YİRMİALTINCI BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1271) Vedia (Emanet) Delilleri

Kur'an Kerim'de ki deliller ise şöyledir,

4/58. Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz Allah her şeyi işitici, her şeyi görücüdür. [1198]

2/283. Yolculukta olur da, yazacak kimse bulamazsanız (borca karşılık) alınmış bir rehin de yeterlidir. Birbirinize bir emanet bırakırsanız, emanet bırakılan kimse emaneti sahibine versin ve (bu hususta) Rabbi olan Allah'tan korksun. Şahitliği, bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse, bilsin ki onun kalbi günahkârdır. Allah yapmakta olduklarınızı bilir. [1199]

5/2. Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu, dinî) işaretlerine, haram aya, (Allah'a hediye edilmiş) kurbana, (ondaki) gerdanlıklara, Rablerinin lütuf ve rızasını arayarak Beyt-i Haram'a yönelmiş kimselere (tecavüz ve) saygısızlık etmeyin. İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz. Mescid-i Haram'a girmenizi önledikleri için bir topluma karşı beslediğiniz kin sizi tecavüze sevketmesin! İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın cezası çetindir. [1200]

Hadisteki deliller ise şöyledir:

[1197] Emanet bırakılan her hangi bir mala vedia denilir.
[1198] Nisa Süresi: 4/58.
[1199] Bakara suresi: 2/283.
[1200] Maide suresi: 5/2.

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Sana güvenene emaneti öde sana hıyanet edene hıyanet etme. [1201] Başka bir rivayette ise,

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Müslüman bir kul, din kardeşinin yardımında bulundukça Allah da onun yardımında bulunur. [1202]
Mü'minin malının hürmeti, kanının hürmeti gibidir. [1203]

Amr b. Şuayb yoluyla dedesinden. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Emanet bırakılan kimse onun zararını tazmin etmez (ödemez) zayıf bir isnatla rivayet edilmiştir.[1204] Bu hadisin zayıflığın şu kitaba bakınız. Mizanul i'tidal, c, 3, sh, 435 ve c, 1, sh, 287.

Başka bir hadiste ise, Emaneti kabul eden emanetçiye herhangi bir tazminat düşmez. Ancak gafil (ihmalkâr) olan kimse zamin (sorumlu) olur. [1205]

Bu hadislerde gösterilen sorumluluk meselesi olduğu için dikkatli edilmesi lazım gelir ki sorumluluktan kurtulsun. Yoksa ihmalkâr davranılırsa o ihmalkârlığı onun sorumluluktan kurtaramaz. Her şeyin en doğrusunu ve en iyisini bilen Allah (cc)'tır.
Ayrıca emanete hıyanetlik yapmak münafığın alametlerindendir.

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu. Münafığın alameti üçtür. Söz söylediği zaman yalan söyler, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder; va'd ettiği (söz verdiği zaman) va'dinden (sözünden) döner, buyurmuştur. [1206]

(1272) Vedia'nın Tarifi:

Lugatta vedia, birşeyi muhafaza etmesi için başkasına vermek anlamına gelir. Terkeden birşeye de vedia denir. Vedia, terketmek anlamına gelen vedi kökünden gelmektedir. [1207] Nitekim şu hâdiste de vedi kelimesi, terketmek (veda) anlamında kullanılmıştır:

Birtakım kimseler cuma namazlarını terketmekten ya vazgeçerler, yahut da Allah onların kalplerini muhakkak mühürler, sonra da kendileri muhakkak surette gafillerden olurlar. [1208]

Vedia kelimesi şer'an, muhafaza için başkasının yanma bırakılan malın adı olduğu gibi, İyda akdinin de adıdır. Buna göre vedia, muhterem ve hususi bir malı özel bir şekilde korumak, birini vekil kılmaktır. [1209]

Temlik'ten maksat, temiz ve kullanılması mubah olan mallar gibi, mülk edinmesi şer'an caiz olan nesnedir. 'Muhterem ve hususi olmak'tan maksat, temellük edilmesi şer'an sahih olmayan, fakat kendisine mahsus olan av köpeği gibi şeylerdir. 'Muhterem olması'nın manası, telef edilmesi emredilmemiş nesnedir. Vedia'nın rükûnlarından bahsederken bunu izah edeceğiz. [1210]

(1273) Vedia'nın Meşruiyeti

Kur'an, Sünnet ve İcma vedia'nın meşruiyetine delâlet etmektedir:
Şüphesiz ki Allah, sizlere emanetleri sahiplerine teslim etmeyi emrediyor. [1211]

[1201] Ebu Davud, bab, 79, hd, 3535, K, İcare; Tirmizi, bab, 37, hd, 1264.
[1202] Müslim, c, 3, sh, 2074, bab, 11, hd, 2699, Zikir.
[1203] Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 446.
[1204] İbni Mace c, 2, sh, 802, bab, 6, hd, 2401, Sadakat ; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 324, hd, 992.
[1205] Darekutni es-Sünen, 167; Fıkhul Menheci, c, 3, sh, 341.
[1206] Buğari, bab, 7, Vesaya; ve bab, 29, Şehadet.
[1207] Büyük Şafii Fıkhı
[1208] Müslim/865, (Abdullah b. Ömer ve Etm Hüreyre'den)
[1209] Büyük Şafii Fıkhı
[1210] Büyük Şafii Fıkhı
[1211] Nisa Süresi: 4/58.

Şayet birbirinize güvenirseniz, güvenilen kimse emaneti (aldığı borcu) iade etsin.[1212]

Emanet kelimesi, borcu ve korumak üzere teslim edilen herşeyi kapsayan umumi bir lafızdır. Bir malı emanet bırakmak, vedia'dır. Onun sahibine geri verilmesi gerekir. Kendisine emanet bırakılan kişi, emanet bırakanın hakkında hüsn-ü zan beslediği bir kimsedir. Bu nedenle emin olması ve emaneti sahibine teslim etmesi gerekir. Emanetlerin korunmasını ve sahibine geri verilmesini emretmek ise, bunun meşrûiyyetini ilan etmek demektir. [1213]

Vedia'nın meşruiyetine delâlet eden hâdislere gelince, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

(Herhangibir şeyi) sana emanet olarak bırakana, emanetini iade et. Sana hıyanet edene sen hıyanet etme. [1214]

Şöyle rivayet edilmiştir: 'Mekkelilerin Hz. Peygamber'in yanında emanetleri vardı. Hz. Peygamber hicret etmek istediğinde kendisinde bulunan emanetleri Ümmü Eymen isimli cariyesine teslim etti. Hz. Ali'ye de o emanetleri sahiplerine teslim etmesini emretti'. [1215]

Bu husustaki icma'ya gelince, her asırdaki İslâm âlimleri, sahabîlerden bugüne kadar vedia'nın caiz ve meşru olduğunda ittifak etmişlerdir.

Vedianın delili şu ayet-i kerimedir:

"Şüphesiz Allah, sizlere emanetleri sahiplerine testim etmeyi emreder." [1216]

Peygamberimiz (s.a.v.)'nin şu hadis-i şerifi de sünnetten delil olarak gösterilebilir:

"Herhangi bir şeyi sana emanet olarak bırakana; emanetini iade et. Sana ihanet edene sen ihanet etme." [1217]

(1274) Vedia'nın Meşruiyetinin Hikmet ve Sebebi

Vedia'nın müslümanlara kolaylık olması, maslahatlarının gözetilmesi, sıkıntı ve zararlarının defedilmesi için meşru kılındığı açıktır. Böylece müslümanların birbirine yardım etme yolları açılmış olur. Çünkü insan bazen mallarını koruyacak bir kişiye muhtaç olur. Meselâ malını koyacak emin bir yeri bulunmaz veya malını saldırganlardan korumaktan aciz olur. Diğer tarafta ise o malı evine koyacak ve koruyacak emin bir kişi olur. Hiçbir saldırgan onun evine yaklaşmaya, malına el uzatmaya cesaret edemez. [1218]

Bu durumda malını koyacak yeri olmayan veya malını korumaktan aciz olan müslüman, malını bu müslümana koruması için emanet bırakır veya sefere çıkmak isteyen bir müslüman mallarını koruması için, mallarını, onları koruyacak birine emanet bırakma ihtiyacı duyar veya pazardan çeşitli yerlerden çeşitli mallar alan bir kişi, bunları taşıyamadığı için orada bulunan bir esnafa emanet bırakma durumunda kalabilir veya kişi ileride ihtiyaç duyacağı birtakım eşyalar alır, fakat onları koyacak bir yeri olmayabilir. İşte bütün bu durumlarda ihtiyaç, o malların bir yere emanet olarak bırakılmasını gerektirir. [1219]

Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez. [1220]

O halde emanetin- meşru kılınması, müslümanlar için bir kolaylıktır. Mümkün olduğu

---

[1212] Bakara suresi: 2/23
[1213] Büyük Şafii Fıkhı
[1214] Ebu Dâvud/3535, Tirmizî/1264, (Ebu Hüreyrc'den)
[1215] Büyük Şafii Fıkhı
[1216] Nisa Süresi: 4/58.
[1217] Ebu Davud, 3535; Tirmizi, 1264..
[1218] Büyük Şafii Fıkhı
[1219] Büyük Şafii Fıkhı
[1220] Bakara suresi: 2/185.

halde emanet kabul etmemek zorluktur. [1221]

İyilik etmek ve (fenalıktan) sakınmak hususunda birbirinizle yardımlasın. Günah işlemek ve haddi aşmak (düşmanlık) hususunda birbirinizle yardımlaşmayın. [1222]

Emanetin meşru kılınmasında, insanların iyilikte yardımlaşmalarına teşvik, günah ve düşmanlıktan menetmek vardır. [1223]

Müslümanlara kolaylık olması içindir. İnsanlar zaman zaman mallarını ve eşyalarını korumaktan aciz kalabilirler. Bu durumlarda yardımda bulunmaya ihtiyaç duyulur. İşte vedia muamelesi bu durumlar için müstehaptır. [1224]

Böyle durumlarda emanet veya teslim edilicek mala gelebilecek zararı önlemek için bir kimsenin emaneti alması sünnettir. [1225]

Kendisine emanet arzedilen kimse kendisinden emin olup koruma gücüne sahip ise emeneti kabul etmesi vaciptir. [1226]

Ariyette yeterli olan, burada da yeterlidir. Akidde, her iki tarafın mükellef olması şarttır.[1227]

Korunmaya bırakılan malın ise, âyn ve köpek gibi necis bir şey olsa bile faydası olan değerli bir şey olması şarttır. [1228]

Korunmaya teslim edilen şey, kendisine teslim edilenin elinde bir emanettir.

Güvenilir bir kimseye teslimi mümkün ise, o güvenilir kişinin onu korumayı kabullenmesi sünnet, ama başkası yoksa onu kabullenmesi vaciptir. Ayrıca onu teslim alan kişi onu korumaya özen göstermeli ve kendi kusurundan dolayı ona bir zarar gelirse onu tazmin ile yükümlüdür. [1229]

Delilik, baygınlık ve ölüm yahut kişinin artık ona bakmayacağını bildirmesiyle vedia akdi son bulur. [1230]

Bilindiği gibi Şafii Mezhebi'nde köpek büyük necislerden sayılır. Ama kendisinden fayda sadır olacak herhangi bir şeyin beslenmesi, temlik edilmesi caizdir. Bu nedenle vedia olarak birine bırakılan emanetler içerisinde köpek olsa dahi kişinin imkânları dâhilinde o müslüman kardeşine yardımcı olması için o köpeğine dahi bakması sünnettir. [1231]

(1275) Vedia'nın Hükmü

Vedia'nın hükümleri beştir, bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Müstehab olması

Aslolan vedia'nın müstehab/mendub olmasıdır. Ancak vedia'nın müstehab olması, malın kendisine emanet bırakıldığı kişinin emin ve onu korumaya muktedir olmasına bağlıdır. Çünkü mendub olmasının nedeni, emaneti kabul etmekle müslüman bir kardeşine yardım ediyor olmasıdır. [1232] Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Ebu Hüreyre'den: Müslüman bir kul, din kardeşinin yardımında bulundukça Allah da

---

[1221] Büyük Şafii Fıkhı
[1222] Maide suresi: 5/2.
[1223] Büyük Şafii Fıkhı
[1224] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.
[1225] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.
[1226] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.
[1227] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.
[1228] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.
[1229] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.
[1230] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.
[1231] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 374.
[1232] Büyük Şafii Fıkhı

onun yardımında bulunur. [1233]

2. Vacib olması

Bazen vedia'yı kabul etmek, kendisine müracaat edilen kişi için vacib olur. Meselâ emin olan, emaneti korumaya muktedir olan bir kişiye emanet arzedilirse, ondan daha emin olan, malı korumaya daha muktedir olan kimse yoksa emaneti kabul etmesi o kişiye vacib olur. [1234] Çünkü emaneti kabul etmediği takdirde, mal zayi olur. Oysa Hz. Peygamber malın zayi edilmesini nehyetmiştir. [1235]

Mü'minin malının hürmeti, kanının hürmeti gibidir. [1236]

Bir müslüman nasıl din kardeşini müdafaa etmek, kanının dökülmesinden onu muhafaza etmek mecburiyetinde ise, onun malını da korumak, zayi olmaması için muhafaza etmek mecburiyetindedir. [1237]

3- Mekruh olması

Emaneti kabul etmek bazen mekruh olur. Meselâ kendisine emanet bir mal bırakılmak istenen kişi kendine güvenemiyorsa o mala tamah etmekten korkuyorsa, emaneti kabul etmesi mekruh olur. Çünkü emanete hıyanet etmesi, mal sahibinin malının zayi olması sözkonusudur.[1238]

4. Haram olması

Kendisine emanet bir mal bırakılmak istenen kişi, onu koruyamayacağını biliyorsa, emaneti kabul etmesi haram olur. Çünkü burada malın zayi olması sözkonusudur. Malın zayi edilmesi ise yasaklanmıştır. [1239]

5. Mubah olması

Kendisine emanet bir mal bırakılmak istenen kişinin, onu kabul etmesi de, etmemesi de aynı olduğunda, emaneti kabul etmek mubah olur. Meselâ kişi mala tamah etmeyeceğinden emin değilse veya emaneti koruyamama ihtimali varsa, mal sahibi de bunu bildiği halde malını ona emanet bırakmaya razı oluyorsa, emaneti kabul etmesi mubahtır. [1240]

(1276) Vedia'nın Rükûnları ve Şartları

Vedia akdinin üç rüknü vardır:

1. Akid yapan iki kişi

2. Siga

3. Emanet bırakılan mal

Her rüknün de birtakım şartları bulunmaktadır:

(1277) 1) Akid Yapan İki Kişi

Bunlar mal sahibi ile malı emanet -olarak muhafaza eden kişidir. Her ikisinin de vekâlet verme ehliyetine sahip olması şarttır. Çünkü vedia, malın korunması hususunda vekâlet vermedir. Bu bakımdan vekil olma ve vekâlet verme ehliyetine sahip herkese, malın emanet

[1233] Müslim/2699.
[1234] Büyük Şafii Fıkhı
[1235] Buharî/1407, Müslim/593
[1236] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/446.
[1237] Büyük Şafii Fıkhı
[1238] Büyük Şafii Fıkhı
[1239] Büyük Şafii Fıkhı
[1240] Büyük Şafii Fıkhı

olarak verilmesi, onun da emaneti kabul etmesi caizdir.[1241]

Vekâlet bahsinde de geleceği üzere vekil tutanın da, vekil olanın da akîl ve baliğ olması şarttır. Müvekkil olsa da vekilin, vekil olsa da müvekkilin malda tasarrufu sahihtir. Bu nedenle çocuğun ve delinin, emanet vermesi de, emanet kabul etmesi de sahih olmaz. Çünkü bunlar vekâlet verme ehliyetine sahip olmadıkları gibi, mükellef de değillerdir. Sefihlik sebebiyle hacr altına alman bir kişiye de emanet bırakmak sahih değildir. Çünkü emanet (vedia), malî bir tasarruftur, hacr altında olan kişi ise malında tasarruf etme yetkisine sahip değildir. Müslüman olmayan bir kimseye, emanet olarak mushaf bırakmak da sahih olmaz. Çünkü gayr-ı müslimin mushafa dokunması caiz değildir. [1242]

Eğer bir kişi malını, bir çocuğa veya bir deliye emanet olarak bırakırsa, o mal da telef olursa, -onu korumakta kusur işlemiş olsalar bile-çocuk veya deli, mala zamin olmazlar. [1243]

Gayr-ı müslime emanet bırakılan mushafın durumu da aynıdır-, yani mushaf telef olduğunda gayr-ı müslimin onu ödemesi gerekmez. Çünkü mal sahibi, emaneti bırakırken kusurlu davranmış, onu bırakılması uygun olmayan bir yere bırakmıştır. [1244]

(1278) 2) Siga

Siga, icab ve kabuldür. .Meselâ emanet bırakmak isteyen kişinin 'Şu malı sana emanet bırakıyorum' demesi icab, kendisine emanet bir mal bırakılmak istenen kişinin de 'Kabul ettim demesi kabul'dür. Kabul'ün icab'tan önce olması caizdir. Meselâ kişi 'Şu elbiseyi benim yanımda emanet bırak' dese, diğeri de 'Peki bıraktım' dese, akid sahih olur. [1245]

Vedia akdinde, tarafların ikisinin lafzı şart değildir; birinin lafzı, diğerinin fiili yeterlidir. Meselâ emanet bırakan kişi 'Sana şu kitabı emanet bıraktım' dese, diğeri de kitabı eline alıp bir yere bırakırsa, vedia akdi gerçekleşmiş olur veya emanetçi 'Şu eşyayı benim yanımda emanet bırak' dese, mal sahibi de eşyayı ona verse ve bir zaman konuşmasa da vedia akdi sahih olur. Vedia akdinde, akde delâlet eden sarih lafızlar kullanılması şart değildir; vedia niyetiyle, vedia akdine delâlet eden bir karineyle beraber kinayî lafızlar yeterlidir. Meselâ mal sahibi 'Şu malımı yanına koy' veya 'Bunu emanet olarak al' veya 'Ben seni, şu malı koruman için kendime kılıyorum' dese, emanetçi de malı alsa akid sahih olur. [1246]

(1279) 3) Emanet Bırakılan Mal

Emanet bırakılan mal için de vedia kelimesi kullanılır. Emanet bırakılan malın, emanet bırakan kişinin mülkü veya şer'an mal kabul edilen nesnelerden olması gerekir. Meselâ domuz ve lehv (oyun) aletleri gibi şer'an itlaf edilmesi emredilen şeyleri vedia olarak vermek ve almak sahih değildir. Ancak şer'an mal sayılmamakla birlikte kişinin mülkünde olan av köpeği, tezek ve az bir buğday gibi malların vedia olarak verilmesi ve alınması caizdir. [1247]

(1280) Vedia Akdinin Üzerine Terettüb Eden Hükümler

[1241] Büyük Şafii Fıkhı
[1242] Büyük Şafii Fıkhı
[1243] Büyük Şafii Fıkhı
[1244] Büyük Şafii Fıkhı
[1245] Büyük Şafii Fıkhı
[1246] Büyük Şafii Fıkhı
[1247] Büyük Şafii Fıkhı

Sahih olan vedia akdi üzerine terettüb eden hükümleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Malı emanet olarak alan kişinin onu koruması vacib olur. Çünkü mal sahibinin malını herhangi bir kişiye vedia olarak bırakmasının amacı, onun korunmasıdır; yani malını vedia olarak bırakan kişi 'Bu hususta seni emin sayıyorum' demiş olmakta, malı vedia olarak kabul eden de 'Onu korumayı kendime vacib kılıyorum' demiş olmaktadır.[1248] Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Müslümanlar şartlarının üzerindedirler.[1249] Yani müslümanlar kabul ettikleri şartlara riayet etmek mecburiyetindedirler.

2. Malı vedia olarak kabul eden kişi onu hırz-ı misil'de korumalıdır; yani o malı, o tür malların muhafaza edildiği bir mekânda, bizzat korumalıdır. O malı çocuğuna, hanımına veya hizmetçisine emanet olarak bırakamaz. Çünkü mal sahibi, onları değil, kendisini emin saymıştır. Ancak mal sahibi, emanetçiye bu hususta izin vermişse veya emanetçinin, bir özrü varsa, meselâ sefere çıkması gerekirse veya deposu yanarsa veya emaneti sahibine, vekiline veya kadıya teslim edemeyecek bir du-rurrida ise, malın korunmasını başka birine devredebilir.[1250]

Vedia akdi caiz bir akiddir; dolayısıyla akid yapan taraflardan biri istediği zaman akdi feshedebilir. Bu hususta diğer tarafın iznini alması gerekmez; yani mal sahibi her an malını isteyebilir, emanetçi de her an malı geri verebilir. Mal sahibi malını istediğinde, emanetçinin mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde malı teslim etmesi vacibdir. [1251] Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Şüphesiz ki Allah sizlere, emanetleri sahiplerine teslim etmeyi (...) emrediyor. [1252]

Emaneti sahibine geri vermek, onu yüklenip sahibine götürmek demek değildir. Emaneti sahibine teslim etmek, emanet sahibi emanetini istediğinde, onunla malı arasından çekilmek, onun malı almasına izin vermektir. [1253]

(1281) Malı Vedia Olarak Alan Kişinin Mal Hususundaki Durumu

Malı vedia olarak alan kişinin mal Üzerindeki eli, emanet elidir; yani o mal telef olduğunda ona zamin olmaz. Ancak malı korumakta kusur gösterirse veya malın telef olmasına bizzat sebep olursa, onu ödemek zorundadır. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Emaneti kabul eden emanetçiye herhangi bir tazminat düşmez, ancak gafil olan bir kimse zamin olur. [1254]

Eğer emanetçi zamin olursa, insanlar emanet kabul etmekten imtina ederler. Bu da ümmete sıkıntı ve zorluk getirir. Ayrıca emanetçi, emaneti korumayı bir ihsan olmak üzere ve Allah rızası için yüklenmektedir. [1255] Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

Çünkü iyilik edenlerin (muaheze edilmek için) aleyhine bir yol yoktur. [1256]

Ayrıca emanetçinin eli, vedianın üzerinde mal sahibinin elinin yerine geçer. O mal sahibinin elinde heîâk olduğunda nasıl tazminat yoksa emanetçinin elinde de kendiliğinden telef

---

[1248] Büyük Şafii Fıkhı
[1249] Tirmizî/1352
[1250] Büyük Şafii Fıkhı
[1251] Büyük Şafii Fıkhı
[1252] Nisa Süresi: 4/58.
[1253] Büyük Şafii Fıkhı
[1254] Dârekumî/167
[1255] Büyük Şafii Fıkhı
[1256] Tevbe suresi: 9/91.

olduğunda tazminat olmaz. Bu bakımdan mal sahibi, malı emanet olarak kabul eden kişiye 'Bu mal telef olduğunda ödeyeceksin' veya 'Bu mal telef olduğunda- ne şekilde telef olursa olsun- zamin değilsin dese, vedia akdi sahih olmaz.[1257]

(1282) Emanet Bırakılan Malın Tazmin Edilme Zamanı

Vedia olarak verilen malın telef olması halinde, emanetçinin -malı korumada bir kusuru veya saldırganlığı sozkonusu değilse- zamin olmayacağını söylemiştik. Ancak emanetçi şu durumlarda zamin olur:

1. Emanetçi, malı -sahibinin iznini almadan veya geçerli bir mazereti olmadan- bir başkasına teslim eder, mal da telef olursa, malın tazmin edilmesi gerekir. Mal sahibi isterse birinci emanetçiden, isterse de ikinci emanetçiden malının bedelini alır. Ancak ikinci emanetçi, kendisine bırakılan malın bırakan kişiye teslim edilmiş bir emanet olduğunu bilmiyorsa, mal sahibine verdiği bedeli birinci emanetçiden alır, fakat kendisine bırakılan malın, bırakan kişinin malı olmadığını ve sahibinin izni olmadan kendisine teslim edildiğini biliyorsa, ödediği bedeli birinci emanetçiden alamaz. Çünkü kendisi gasıb durumundadır. [1258]

2. Emanetçi korumayı bıraktığında, zamin olur.
Emanetçinin malı korumasının vacib olduğunu belirtmiştik. Emanetçi malı korumayı bırakır, mal da telef olursa, malı ödemek mecburiyetindedir. Emaneti korumayı bırakmanın keyfiyetini şu şekilde izah edebiliriz:

a. Emanet aldığı malı, emniyetli olan ilk mekânından, emniyeti daha az veya emniyetsiz bir mekâna nakletmek, malı korumayı bırakmak anlamına gelir ve mal telef olduğunda ödenmesi gerekir.

Malın nakledildiği ikinci mekân, emniyet açısından birinci mekâna eşit olursa veya birinci mekândan daha emniyetli olursa-, malın telef olması durumunda tazmin edilmez. Ancak mal sahibi vedia akdi yaparken malın bir mekânda durmasını, yerinin değiştirilmemesini şart koşarsa, mal birinci mekândan daha emniyetli bir mekâna taşınmış olsa da telef olması halinde tazmin edilmesi gerekir.

Malın birinci mekândan ikinci mekâna nakledilmesi tehlikeli ise, taşınırken mal da telef olursa yine tazmin edilmesi gerekir. Çünkü mal, emanetçinin kusuru nedeniyle telef olmuştur.

b. Emanetçi, korumak üzere aldığı maldan, mala zarar verecek, malı telef edecek tehlikeleri uzaklaştırmaz, mal da telef olursa, zamin olur.
Malı telef edecek tehlikelerin mümkün olduğu kadar maldan uzaklaştırılması vacibdir, zira tehlikelerin bertaraf edilmesi emanetin korunması cümlesindendir. Meselâ emanet olarak bırakılan bir hayvana, açlık veya susuzluktan ölecek kadar bir süre yem veya su verilmezse, hayvan da ölürse, emanetçi hayvanın bedelini ödemek zorundadır.

Mal sahibinin, hayvanı emanet verirken ver' deyip dememesi hükmü değiştirmez. Çünkü hayvana yem ve su vermek Allah'ın hakkıdır. Emaneti kabul eden kişi bunu kendisine vacib kılmış olur veya emanet bırakılan malın -meselâ yün gibi- arasıra açık havaya çıkarılması, güneşte bekletilmesi gerekiyorsa veya ilaçlanması gerekiyorsa, emanetçi de bunları yapmazsa, mal telef olduğunda bedelini ödemek mecburiyetindedir.

Fakat mal sahibi, emanetçiyi, malı telef edecek tehlikelerin maldan uzaklaştırılmasından nehyederse, mal da telef olursa, emanetçi zamin olmaz. Çünkü mal sahibi malın tehlikelerden

---

[1257] Büyük Şafii Fıkhı
[1258] Büyük Şafii Fıkhı

korunmasını menederek, malı telef etmiş sayılır. Ancak emanet bırakılan bir hayvan olursa, sahibi 'Onu telef et' dese de telef etmekle emanetçi günah işlemiş olur. Fakat zamin olmaz. [1259]

3. Emanet bırakılan mal kullanılırsa, telef olduğunda ödenmesi gerekir.
Emanet bırakılan mal kullanılırken veya kullanıldıktan sonra telef olursa, emanetçi onu ödemekle yükümlü olur. Çünkü malı sahibinden izinsiz olarak kullanmıştır, bu da saldırganlık sayılır. Saldırgmlık vedia akdini bozar, o mal emanet olmaktan çıkar. Bu durumda telef olan mal ödenmek zorundadır. Ancak yeniden vedia akdi yapılır, mal ondan sonra telef olursa, emanetçi zamin olmaz. [1260]

4. Emanetçi, emanet aldığı malı beraberinde sefere götürür, mal da telef olursa, ödemekle yükümlüdür.

Emanetçi, emanet aldığı malı başka bir memlekete götüremez. Çünkü emanet olarak alınan mal hırz-ı misü'de (o tür malların muhafaza edildiği mekânda) korunmak zorundadır, sefer ise hırz-ı misil'den değildir. Emanetçi sefere çıkmak mecburiyetinde kaldığında, emanet olarak aldığı mah sahibine veya onun vekiline vermelidir.

Malın sahibi veya vekilini bulamazsa, adil olan hâkime teslim etmelidir. Hâkim de yoksa emin bir kişiye bırakmalıdır. Emaneti bunlara vermez, beraberinde sefere götürürse, zamin olur. Eğer sözkonusu kişilerden hiçbirini bulamazsa, beraberinde sefere götürmekte mazurdur, zira emin olmayan bir kişiye bırakmaktansa beraberinde götürmesi daha emniyetlidir.

Bu hükümler ağır hastalığa tutulan kişiler için de geçerlidir. Bu du-'rumdaki bir kişi yanındaki emaneti vasiyet etmelidir; yani 'Falan adamın şu malı benim yanımda emanettir' demelidir. Aksi takdirde zamin olur.

Emanet mal, emanetçinin ölümünden sonra telef olursa, vasiyet de etmemişse, o mal mirasından alınır. Zira emanetçi vasiyeti terketmekle, emanet aldığı malı helak olmaya terketmiş olur. Çünkü varisleri -vasiyet yapılmadığı takdirde- o malın emanet olduğunu inkâr edebilirler. Zaten mal da zahiren kişinin malı olarak görünmektedir. [1261]

5. Herhangibir sebep yokken emaneti inkâr eden emanetçi zamin olur.
Mal sahibi malını istediğinde emanetçi inkâr ederse -sonra itiraf etse bile- inkârından sonra mal telef olursa, emaneti ödemek mecburiyetindedir. Çünkü inkâr etmekle elindeki malı gasbetmiş oluyor, gasıbın eli de tazminat elidir.
Emanet mal ne şekilde telef olursa olsun, emanetçi onu ödemekle yükümlüdür. Zira vedia akdi, inkâr nedeniyle ortadan kalkmıştır. Ancak yeni bir akidle yerine gelebilir. Eğer emanetçi, geçerli bir mazeret nedeniyle emaneti inkâr etmişse, mal telef olduğunda ödenmesi gerekmez.

Buna şöyle bir misal verilebilir: Birisi mal sahibini, emanet verdiği malı alması için zorlarsa, bu kişi de bir gâsıb veya zalim ise, emanetçi de malı sahibine teslim ettiği takdirde o gâsıb veya zalimin mala el koyacağını biliyorsa, bu sebeple emaneti inkâr ederse, sonra mal kendi elinde iken telef olursa zamin olmaz, Çünkü burada emanetçinin herhangibir saldırganlığı sözkonusu değildir. [1262]

6. Mal sahibi emanet verdiği malı istediği halde emanetçi vermezse zamin olur.
Emanet (vedia) akdinin caiz bir akid olduğunu, dolayısıyla taraflardan herhangi birinin istediğinde feshedebileceğini, emanetçinin, mal sahibi emanetini istediğinde onu teslim etmesinin vacib olduğunu söylemiştik. Eğer mazereti olmaksızın emaneti sahibine vermekten kaçınırsa, zamin olur. Bir mazeretten ötürü malı sahibine vermeyi geciktirirse, meselâ geri

---

[1259] Büyük Şafii Fıkhı
[1260] Büyük Şafii Fıkhı
[1261] Büyük Şafii Fıkhı
[1262] Büyük Şafii Fıkhı

verilmesi mümkün olmayan bir zamanda istendiği için veremezse veya verdiği takdirde gâsıb veya zalimlerin el koyacağını düşünerek vermezse, zamin olmaz. [1263]

7. Emanetçi, emanet aldığı malı başka mallarla karıştırırsa, zamin olur.

Emanetçinin, emanet aldığı malı hırz-ı misil'de koruması vacibdir. Onu kendi malına karıştırmamalıdır. Emanet malı kasden kendi malına karıştıran emanetçi zamin olduğu gibi, kendiliğinden karışsa yine zamin olur. Çünkü burada emanetçinin kusuru söz konusudur.

Başka bir mala kasden karıştırılan veya kendiliğinden karışan mal o maldan ayılabiliyorsa,, emanetçi zamin olmaz. Fakat karıştırıldığında ayrılması zor olan malları birbirine karıştırmak -meselâ buğday ile arpayı birbirine karıştırmak- emanetçiyi zamin yapar. Çünkü ayrılmanın zor olması, sanki olmaması gibidir. Fakat dinarlar dirhemlere, Türk parası Suriye parasına karıştırılırsa -bunları ayırmak kolay olduğundan- emanetçi zamin olmaz.

Tazmin edilmesi gereken emanet mal, misli olan mallardansa emanetçi onun mislini vermek, tazmin edilmesi gereken emanet mal, bedelli mallardansa emanetçi onun bedelini ödemek mecburiyetindedir. Telef olan malın kıymeti (bedeli), emanet verildiği günden telef olduğu güne kadar ki süre içindeki en yüksek bedelden -tıpkı gasbedilen malda olduğu gibi- ödenir. Emanet malın misli veya bedeli ödendiğinde, emanet mal, emanetçinin mülkü olur. [1264]

8. Mal sahibinin, emanet hususundaki şartına riayet etmemek, emanetçinin zamin olmasını gerektirir.

Meselâ mal sahibi, emanet olarak bıraktığı malın belli bir mekânda muhafaza edilmesini veya belli bir şekilde muhafaza edilmesini şart koşarsa, emanetçi de başka bir mekânda ve başka bir şekilde muhafaza ederse, mal da zayi olursa emanetçi malı Ödemekle yükümlüdür. Çünkü vedia akdinin şartlarına riayet etmemiştir.

Malın muhafaza edilmesi âdet olan şekli bırakıp başka bir tarzda muhafaza etmeye çalışmak da aynen böyledir; yani mal telef olduğunda emanetçi zamin olur. Meselâ 'malın korunduğu sandığa -her zaman bir kilit vurulurken- iki kilit vurulursa, bu hırsızların dikkatini çeker, sandıkta kıymetli bir mal olduğunu düşündürür ve bu hırsızlan kışkırtır. Bu nedenle de sandığa iki kilit vuran emanetçi, mal telef olduğunda ödemek zorundadır' şeklinde zayıf bir görüş vardır.

En sahih görüş, bu durumdaki emanetçinin zamin olmamasıdır. Çünkü emanetçinin yaptığı şey korumayı artırmaktır. [1265]

(1283) Malın İki Kişiye Emanet Bırakılması

Mal sahibi malını iki kişiye emanet bırakırsa, bu emanet de para gibi ikiye bölünebilen cinsten ise, emanetçiler malı ikiye bölerek her biri yarısını muhafaza eder. Eğer biri koruması gereken payı diğerine teslim ederse, mal da telef olursa malın yansını ödemek zorundadır. Çünkü mal sahibi malını onlardan birine emanet etmemiştir.

Bazıları bu durumdaki kişinin zamin olmayacağını, çünkü mal sahibinin ikisinin de malı korumasına razı olduğunu, bu nedenle de onlardan birinin o malı korumak için diğerine verebileceğini söylemişlerdir.

İki kişiye emanet bırakılan mal, bölünmeyecek cinsten ise, onlardan biri diğerine malı korumak üzere verebilir, malın telef olması durumunda da zamin olmaz. Çünkü bölünmesi

[1263] Büyük Şafii Fıkhı
[1264] Büyük Şafii Fıkhı
[1265] Büyük Şafii Fıkhı

mümkün olmayan bir mal, iki ayrı mekânda muhafaza edilemez. Mal sahibi de onların ikisinin bir arada bulunmadığını, malın ancak birinin deposunda veya evinde korunacağını bilmektedir. Buna rağmen malı ikisine birden emanet etmesi, herhangi birinin muhafaza etmesine razı olduğuna delâlet eder. [1266]

(1284) İki Kişinin, Ortak Oldukları Malı Başkasına Emanet Bırakması

İki kişi, ortak oldukları bir malı bir kişiye emanet bıraksa, sonra onlardan biri gelip emanet bırakılan malın tümünü veya kendi payını istese, emanetçi diğer ortak gelmeden emaneti teslim etmez. Çünkü emanetin diğer sahibinin buna rızası olup olmadığı belli değildir. Ancak emanet sahiplerinden biri sadece kendi payını istiyorsa, mesele kadı'ya götürülür, kadı emaneti bölerek onun payını verir. [1267]

(1285) Vedia Akdinin Sona Ermesi

Emanet sahibi emanetini geri alırsa veya emanetçi emaneti sahibine teslim ederse vedia akdi sona erer. Emanetin korunmasının vacib olduğu bir durumda, emaneti sahibine -sahibi istemediği halde- iade etmek haramdır.

Emanetin korunmasının mendub olduğu bir durumda, emaneti sahibine -sahibi istemediği halde- iade etmek de mekruhtur.

Vedia akdi, emanet veren ve emaneti kabul eden kişilerden birinin ölümü ile sona erer. Çünkü akid bu kişiler arasında yapılmıştır. Vedia akdi, akdi yapan taraflardan birinin delirmesi, sürekli baygınlık geçirmesi, sefihlik veya iflas nedeniyle veya hacr altına alınmasıyla sona erer. Mal sahibinin mülkünü satması, hibe etmesi veya benzeri bir muamele yapmasıyla da vedia akdi sona erer. [1268]

(1286) Vedia Akdinin Sona Ermesiyle Emanetin Hükmü Ortadan Kalkar

Vedia akdi, iade veya istirdad'ın gayrısıyla sona ererse, mal emanetçinin elinde kaybolan bir mal gibi şer'î bir emanete dönüşür. Bu durumda emanetçinin o malı sahibine veya velisine -mal sahibi malını istememiş olsa bile- iade etmesi gerekir. İade etmekten maksat, mal sahibine veya velisine, gelip malı almasını söylemektir. Mal sahibi veya velisi yoksa mal kadı'ya teslim edilir.

Eğer emanetçi bu şekilde hareket etmez de vedia akdi sona erdikten sonra mal telef olursa, onu ödemekle yükümlü olur.[1269]

(1287) GENEL BİLGİ, VEDİA (EMANET MAL)

Emaneti muhafaza edemeyen kimsenin emaneti alması haramdır. Vediayı (emanet) muhafaza etmeye muktedir olup emanete riayet konusunda kendisine güvenemeyen kimsenin alması ise mekruhtur. Emanete riayet konusunda kendisine güvenen kişinin emaneti kabul edip

[1266] Büyük Şafii Fıkhı
[1267] Büyük Şafii Fıkhı
[1268] Büyük Şafii Fıkhı
[1269] Büyük Şafii Fıkhı

alması müstehabtır. [1270]

Mudî (emanet sahibi) ile mudeinin (emanetçinin) şartları, müvekkil ve vekilin şartları gibidir. Emanet sahibi: "Bu malı sana bırakmak istiyorum, bu malı muhafaza etmeni istiyorum veya bu malı muhafaza etmen için seni vekil tayin ediyorum." gibi bir lafızla emaneti teslim etmesi şarttır. En sahih kavle göre emanetçinin: "Kabul ettim." demesi şart değildir. Kabul için emaneti alması yeterlidir. Çocuk veya delinin bırakacağı emanet kabul edilmez. Kabul edilip telef olması halinde alan kişi zamin olur. Çocuğa bırakılan mal telef olursa çocuk zamin olmaz. Çocuk malı telef ederse, en sahih kavle göre zamin olur. Sefihlik sebebi ile kısıtlılık altında bulunan kişinin hükmü de çocuğun hükmü gibidir. [1271]

Emanet sahibi veya emanetçi ölür, delirir veya bayılırsa emanetle ilgili hükümler geçersiz kalır. Taraflar diledikleri vakit emaneti geri isteyip, geri verebilirler. Başkasına bırakılan mal, aslında emanet olup arızi bir nedenle zayi olursa emanetçi zamin olur. Arızi nedenler şunlardır:

1- Emanetçi, emanet sahibinin izni ve geçerli bir mazereti olmadan, vediayı bir başkasının yanma bırakması. Bu durumda mal telef olursa emanetçi zamin olur. Zayıf kavle göre ise malı hâkime teslim etmişse zamin olmaz. Emanetçi, malı eli altında bulundurarak korunacak yere taşıması veya müşterek depoya koyması için başkasından yardım istemesi caizdir.

Emanetçi; sefere çıkmak istediğinde, emaneti sahibine veya onun vekiline teslim etmelidir. Malın sahibi veya vekili yoksa hâkime teslim etmelidir. Hâkim de yoksa güvenilir bir kimseye teslim etmelidir. Şayet malı bir yere gömer de sefere çıkarsa ve mal telef olursa tazmin eder. Fakat malı gömdüğü yeri gözetlemesi için orada iskân eden emin bir kimseye bildirir de telef olursa, en sahih kavle göre zamin olmaz. Şayet emanet ile birlikte sefere çıkar da emanet telef olursa zamin olur. Ancak yangın çıkar veya baskın olur veya malı başkasına teslim etmekte aciz kalırsa, daha önce geçtiği gibi zamin olmaz. Yangın, bölgeye baskın yapılması ve malın bulunduğu yerin yıkılmaya yüz tutması gibi mazeretler, sefer mazereti gibi emanetçinin malı başkasının yanma bırakmayı caiz kılan mazeretlerdir.

Emanetçi ölümle neticelenmesinden korkulan bir hastalığa yakalanırsa malı sahibine veya vekiline vermelidir. Malın sahibi veya vekili yoksa hakim veya emin bir kimseye teslim eder veya emaneti birine vasiyet eder. Bu işlemleri yapmaz da mal telef olursa zamin olur. Ani ölüm gibi bir mazeret ile henüz teslim etme imkanı bulmadan mal telef olursa zamin olmaz. [1272]

2- Emaneti bulunduğu yerden veya bir evden daha az korunabileceği bir eve nakleder de bu nedenle emanet zayi olursa zamin olur. Aksi halde nakledilen yer muhafaza bakımından bir önceki yere eşit veya daha güvenceli ise zamin olmaz. [1273]

3- Emanetçi, emanet malı telef edecek durumları önlememesi. Mesela, emanet edilen hayvana yem vermeyi terk eder de hayvan ölürse zamin olur. Eğer sahibi yem verilememesini emretmişse en sahih kavle göre zamin olmaz. Hayvan sahibi emanetçiye bir miktar yem vermişse, hayvana yedirmesi gerekir. Şayet hayvan sahibi yem vermemişse emanetçinin, sahibinden veya vekilinden istemesi gerekir. Onları bulamazsa hâkime müracaat ederek yem vermesini ister. Suya götürmesi için sucuya teslim eder de zayi olursa, en sahih kavle göre zamin olmaz. Güve zarar vermemesi için emanetçinin yün elbiseyi havalandırması lazımdır. Keza bozulmaması için giyilmesi gerekiyorsa, elbiseyi giymesi lazımdır. [1274]

[1270] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1271] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1272] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1273] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1274] Açıklamalı Minhac Tercümesi

4- Emanetçi mal sahibinin malı korumayla ilgili verdiği emre uymaz ve bu sebeple mal telef olursa zamin olur. Mal sahibi emanetçiye: "Şu sandığın üzerinde yatma." der, o da sandığın üzerinde yatar ve ağırlığı sebebi ile sandığın içindeki eşyalar kırılırsa zamin olur. Ancak sandıktaki eşya hırsızlık gibi bir sebeple zayi olursa, en sahih kavle göre zamin olmaz. Keza mal sahibi: "Sandığa iki kilit vurma." der, o da iki kilit vurur ve mal telef olursa zamin olmaz.

Eğer mal sahibi: "Bu parayı koluna bağla." der, o da elinde tutar ve zayi olursa, mezhep âlimlerince kabul edilen rivayete göre, uyku veya unutkanlık gibi bir sebeple telef olursa zamin olur. Birinin gasp etmesi sonucu zayi olursa zamin olmaz. Parayı kolluna bağlamak yerine cebine koyar ve telef olursa, zamin olmaz. Bunun aksini yaparsa zamin olur. Şayet dirhemleri çarşıda birine vedia bırakır ve ne şekilde koruması gerektiğini söylemez, emanetçi de onları koluna bağlasa, elinde tutsa veya cebine koysa ve bu durumda telef olursa, zamin olmaz. Elinde bulundurduğu halde biri gasp ederse tazminat ödemez. Gaflet veya uyku sebebi ile telef olursa tazminat öder.

Mal sahibi emanetçiye: "Malı evde muhafaza altına al." derse, hemen gidip evde muhafaza altına almalıdır. Şayet mazereti olmaksızın eve geç gider ve bu arada mal telef olursa zamin olur. [1275]

5- Emanetçinin yanında bulundurduğu malı o tür malların muhafaza edildiği yerde muhafaza altına almayıp zayi etmesi veya yerini bir hırsıza anlatması veya malı müsadere edecek kimseye anlatması. Zalim biri, emanetçiyi zorlar da malı ondan teslim alırsa, en sahih kavle göre mal sahibi emanetçiden malı tazmin edebilir. Emanetçi de hakkını malı zorla alan kişiden ister. [1276]

6- Emanetçinin emanet maldan faydalanması. Emanetçinin kötü niyet ile elbiseyi giymesi veya hayvana binmesi gibi. Giymek için elbiseyi veya infak etmek için parayj bulunduğu yerden alırsa zamin olur. Şayet almaya niyet edip de almazsa en sahih kavle göre zamin olmaz.

Emanetçi, yanında bulundurduğu emanet malı kendi malına karıştırır da ayıramazsa, emaneti tazmin eder. Vedia olarak aldığı iki kese altını bir birine karıştırırsa, en sahih kavle göre zamin olur. Faydalanmak için veya başka bir şekilde emanete ihanet eder ve sonra bu ihanetten vazgeçerse, tazminat ödemekten kurtulmaz. Yalnız mal sahibi onu emin görerek ibra ederse, en sahih kavle göre tazminat ödemez.

Mal sahibi malını geri istediği zaman, emanetçinin malı geri vermesi lazımdır. Malı geri vermek ise, mal ile mal sahibini baş başa bırakmakla olur. Emanetçi malı geri vermeyi mazeretsiz geciktirir ve mal telef olursa zamin olur.

Emanetçi, emanet malın telef olduğu iddia eder de sebebini açıklamazsa veya hırsızlık gibi gizli bir sebeple telef olduğunu zikrederse, yemini ile birlikte doğrulanır. Eğer yangın gibi açık bir sebeple telef olduğunu söyler de yangının genel olduğu bilinirse, yeminsiz olarak tasdik edilir. Fakat yangın bilinir de genel bir yangın olduğu bilinmezse, yemini ile birlikte tasdik edilir. Yangının çıktığı bilinmiyorsa kendisinden şahit getirmesi istenir ve malın yangın sebebi ile telef olduğu konusunda yemin ettirilir. Malı emin bir kimseye teslim ettiğini iddia ederse, yemini ile tasdik edilir. Malı emin olmayan bir kimseye, meselâ; mal sahibinin mirasçısına verdiğini iddia ederse veya emanetçinin mirasçısı malı sahibine geri verdiğini iddia ederse veya emanetçi sefere çıktığı sırada malı emin bir kimseye teslim ettiğini ve emin kişinin malı

[1275] Açıklamalı Minhac Tercümesi
[1276] Açıklamalı Minhac Tercümesi

sahibine iade ettiğini iddia ederse, belirtilen bu durumların her biri için şahit istenir. Mal sahibi, malı geri istedikten sonra emanetçi malı inkâr eder ve mal da telef olursa zamin olur. [1277]

(1288) ALTINCI KİTAP YİRMİALTINCI BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Vedia (Emanet)'in Hükmü

Soru–93- Vedia nedir?

Cevap-93- Vedia emanetçinin elinde bir emanettir.

Soru–94- Emaneti yerine getirebilecek kimsenin kabul etmesi gerekirmi?.

Cevap-94- Evet. Emaneti yerine getirebilecek kimsenin kabul etmesi müstehaptır. (güzel bir iştir).

Soru–95- Emaneti alan kişi emanetin telef olmasında yok olmasında mesul mudur?

Cevap-95- Hayır. Emaneti (alan kişi emanetin telef olmasında yok olmasında) mesul değildir. Ancak düşmanlık (veya ihmalkarlık sonucu telef edilmişse o zaman mesul olur).

Soru–96- Emaneti alan o emaneti sahibine geri verdiği sözü (yani ben verdim demesi) makbul mudur?

Cevap-96- Evet. Emaneti alan o emaneti sahibine geri verdiği sözü (yani ben verdim demesi) makbuldur.

Soru–97- Emanetçi emaneti emanet ettiği kişiden isterse o kişide gücü yettiği halde emaneti vermez ta ki telef oluncaya kadar onu bekletirse o emanette telef olursa emanetçi sorumlumudur?

Cevap-97- Evet. Emanetçi emaneti emanet ettiği kişiden isterse o kişide gücü yettiği halde emaneti vermez ta ki telef oluncaya kadar (o emaneti bekletirse o da telef edilirse o teleften emanetçi) sorumludur. (yani aldığı emaneti telef ettiği için onu öder).

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

[1277] Açıklamalı Minhac Tercümesi

YEDİNCİ KİTAP

VASİYETLER VE FERAİZ

(1289) YEDİNCİ KİTABIN ARAPÇA METNİ

[7 كتاب] أحكام [الفرائض والوصايا]

وَالْوَارِثُنَ مِنَ الرِّجَالِ عَشَرَةٌ الإِبْنُ وَابْنِ الإِبْنُ وَإِنْ سَفَلَ وَالْأَبُ وَالْجَدُّ وَإِنْ عَلَى وَالْأَخُ وَابْنُ الأَخِ وَإِنْ تَرَاخِى وَالْعَمُّ وَابْنُ الْعَمِّ وَإِنْ تَبَاعَدَ وَالزَّوْجُ وَالْمَوْلَى الْمُعْتِقُ وَالْوَارِثَاتُ مِنَّ النِّسَاءِ سَبْعٌ الْبِنْتُ الإِبْنِ وَالأُمُّ وَالْجَدَّةُ وَالأُخْتُ وَالزَّوْجَةُ وَالْمَوْلاَةُ الْمُعْتَقَةُ وَمَنْ لاَيَسْقُطُ بِحَالِ خَمْسَةٌ الزَّوْجَانِ وَالْأَبْوَانِ وَوَلَدُ الصُّلْبِ وَمَنْ لاَيَرِثُ بِحَالِ سَبْعَةٌ الْعَبْدُ وَالْمُدبِّرُ وَأُمُّ الْوَلَدِ وَالْمُكَاتَبُ وَالْقَاتِلُ وَالْمُرْتَدُّ وَاهْلُ مِلَّتَيْنِ وَأَقْرَبُ الْعَصَبَاتِ الإِبْنُهُ ثُمَّ الأَبُ ثُمَّ أَبُهُ ثُمَّ الأَخُ لِلْأَبِ وَالْأُمِ ثُمَّ الْأَخُ لِلْأَبِ ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ ثُمَّ عَمٌّ عَلَى هَذَا التَّرْتِيبُ ثُمَّ ابْنُهُ فَإِنْ عُدِمَتْ الْعَصَبَاتِ فَالْمَوَلَى الْمُعْتِقُ وَالْفُرُوضُ الْمَذْكُورَةِ فِي كِتَابَ اللَّهُ تَعَالَى سِتَّةٌ النِّصْفُ وَالرُّبُعُ وَالثُّمُنُ وَالثُّلُثَانِ وَالثُّلُثُ وَالسُّدُسُ فَالنِّصْفُ فَرْضُ خَمْسَةٍ الْبِنْتُ وَبِنْتُ الْإِبْنِ وَالْأُخْتُ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ وَالأُخْتُ مِنَ الْأَبِ وَالزَّوْجُ إِذَا لَمْ يَكُن مَعَهُ وَلَدٌ وَالرُّبُعُ فَرْضُ اثْنَيْنِ الزَّوْجُ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدُ الإِبْنِ وَهُوَ فَرْضُ الزَّوْجَةِ وَالزَّوْجَاتِ مَعَ عَدَمِ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الإِبْنِ وَالثُّمُنُ فَرْضُ الزَّوْجَةِ وَالزَّوْجَاتِ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الإِبْنِ وَالثُّلُثَانِ فَرْضُ أَرْبَعَةٍ الْبِنْتَيْنِ وَبِنْتَي الإِبْنِ وَالأُخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ وَالْأُخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ وَالثُّلُثُ فَرْضُ اثْنَتَيْنِ الأُمِّ إِذَا لَمْ تُحْجَبْ وَهُوَ لِلْإِثْنَيْنِ فَصَاعِدًا مِنَ الإِخْوَةِ وَالأَخَوَاتِ مِنْ وَلَدِ الأُمِ وَالسُّدُسُ فَرْضُ سَبْعَةٍ الأُمِّ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الإِبْنِ أَوْ اثَنَيْنِ فَصَاعِدًا مِنَ الإِخْوَةِ وَالأَخَوَاتِ وَهُوَ لِلْجَدَّةِ عِنْدَ عَدَمِ الأُمِّ وَلِبِنْتِ الإِبْنِ مَعَ بِنْتِ الصُّلْبِ وَهُوَ لِلْأُخْتِ مِنَ الْأَبِ مَعَ الأُخْتِ مِنَ الْأَبِ وَالأُمِّ وَهُوَ فَرْضُ الْأَبِ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الإِبْنِ وَفَرْضُ الْجَدِّ عِنْدَ عَدَمِ الْأَبِ وَهُوَ فَرْضُ الْوَاحِدِ مِنْ وَلَدِ الْأُمِّ وَتَسْقُطُ الْجَدَّاتُ بِالْأُمِّ وَالْأَجْدَادَ بِالْأَبِ

وَيَسْقُطُ وَلَدُ الْأُمِّ مَعَ أَرْبَعَةِ الوَلَدِ وَوَلَدِ الْإِبْنِ وَالْأَبِ وَالْجَدِّ وَيَسْقَطُ الأَخُ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ مَعَ ثَلاَثَةٍ الإِبْنِ وَابْنِ الإِبْنِ وَالأَبِ وَيَسْقُطُ وَلَدُ الْأَبِ بِهَؤُلاَءِ الثَلاَثَةِ وَبِالْأَخِ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ اَرْبَعَةٌ يُعَصِّبُونَ أَخَوَاتِهِمْ الإِبْنِ وَابْنُ الإِبْنِ وَالْأَخُ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ وَالْأَخُ مِنَ الْأَبِ وَاَرْبَعَةٌ يَرِثُونَ دُونَ أَخَوَاتِهِمْ وَهُمُ الْأَعْمَامُ وَبَنُو الأَعْمَامِ وَبَنُو الأَخِ وَعَصَبَاتُ الْمَوَلَى الْمُعْتِقِ.

(1290) YEDİNCİ KİTABIN KELİME MANASI

[7 كتاب]أحكام[الفرائض والوصايا]

وَالْوَارِثُنَ مِنَ الرِّجَالِ عَشَرَةٌ الإِبْنُ وَابْنِ الإِبْنُ وَإِنْ سَفَلَ وَالْأَبُ وَالْجَدُّ وَإِنْ عَلَى

Varisler / Erkeklerden / On tanedir / Oğul / Oğlun-un / Oğlu / Eğer / Aşağı inildikçe / Baba / Dede / Eğer / Yüksek Yükseldikçe

وَالْأَخُ وَابْنُ الأَخِ وَإِنْ تَرَاخِى وَالْعَمُّ وَابْنُ الْعَمِّ وَإِنْ تَبَاعَدَ وَالزَّوْجُ وَالْمَوْلَى الْمُعْتِقُ

Kardeş / Oğlu / Erkek Kardeş / Eğer / Uzadıkçe indikçe / Amca / Oğlu / Amca / Eğer / Uzaklaştıkça / Koca / Efendi / Azatlanmış

وَالْوَارِثَاتُ مِنَّ النِّسَاءِ سَبْعٌ الْبِنْتُ الإِبْنِ وَالأُمُّ وَالْجَدَّةُ وَالأُخْتُ وَالزَّوْجَةُ وَالْمَوْلاَةُ

Varisler / Kadınlardan / Yedi tanedir / Kızı / Oğlu / Anne / Nine / Kız kardeş / Koca / Efendisinin hanımı

الْمُعْتَقَةُ وَمَنْ لاَيَسْقُطُ بِحَالِ خَمْسَةٌ الزَّوْجَانِ وَالْأَبْوَانِ وَوَلَدُ الصُّلْبِ وَمَنْ لاَيَرِثُ

Azatlanmış / Her kim ki / Düşmez / Hal ile / Beş / Karı koca / Anne baba / Evlat / Sülbünde öz / Her kim / Varis olamaz

بِحَالٍ سَبْعَةٌ الْعَبْدُ وَالْمُدَبِّرُ وَأُمُّ الْوَلَدِ وَالْمُكَاتَبُ وَالْقَاتِلُ وَالْمُرْتَدُّ وَاهْلُ مِلَّتَيْنِ وَأَقْرَبُ

Akraba İki (Din) millet Ehli Mürted dinden dönen Katil Yazışmalı köle Çocuk Anne Şartlı köle Köle Yedi Hal ile

الْعَصَبَاتِ الإِبْنُهُ ثُمَّ الأَبُ ثُمَّ أَبُهُ ثُمَّ الأَخُ لِلأَبِ وَالْأُمِ ثُمَّ الْأَخُ لِلْأَبِ ثُمَّ ابْنُ الأَخِ

Kardeş Oğlu Sonra Baba-dan Kardeş Sonra Anne Baba-dan Kardeş Sonra Onun babası Sonra Baba Sonra Onun Oğlu En yakın

لِلْأَبِ وَالْأُمِّ ثُمَّ عَمٌّ عَلَى هَذَا التَّرْتِيبُ ثُمَّ ابْنُهُ فَإِنْ عُدِمَتْ الْعَصَبَاتِ فَالْمَوَلَى الْمُعْتِقُ

Azatlanmış Efendisi Yakınları Bulunmaz Eğer Onun oğlu Sonra Tertip sırasıyla Bu-nun Üzerine Amca Sonra Anne-den Baba-dan

وَالْفُرُوضُ الْمَذْكُورَةِ فِى كِتَابَ اللَّهُ تَعَالَى سِتَّةٌ النِّصْفُ وَالرُّبُعُ وَالثُّمُنُ وَالثُّلُثَانِ

Üçte ikisi Sekiz de biri Dörtte biri Yarısı Altı Yüce Allah-ın Kitap Zikredilen Farzlar

وَالثُّلُثُ وَالسُّدُسُ فَالنِّصْفُ فَرْضُ خَمْسَةٍ الْبِنْتُ وَبِنْتُ الْإِبْنِ وَالْأُخْتُ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ

Anne-den Babadan Kız kardeş Oğlu-na Kız-ının Kız-ına Beş (kişiye) Farz olan Yarı paya gelince Altı da biri Üçte biri

وَالأُخْتُ مِنَ الْأَبِ وَالزَّوْجُ إِذَا لَمْ يَكُن مَعَهُ وَلَدٌ وَالرُّبُعُ فَرْضُ اثْنَيْنِ الزَّوْجُ مَعَ الْوَلَدِ

Bir çocuk Beraber Koca İki kişiye Farz-dır Dörtte bir paya gelince Bir çocuk Onunla beraber Olmazsa Ne zaman ki Koca Babadan Kız kardeş

أَوْ وَلَدُ الْإِبْنِ وَهُوَ فَرْضُ الزَّوْجَةِ وَالزَّوْجَاتِ مَعَ عَدَمِ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الْإِبْنِ وَالثُّمُنُ

Sekiz de bir paya gelince / Oğlunun / Çocuğu / Veya / Çocuk / Olmazsa / Beraber / Hanımları / Hanımı / Farzdır / O farz olan / Oğlu / Bir çocuk / Veya

فَرْضُ الزَّوْجَةِ وَالزَّوْجَاتِ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الإِبْنِ وَالثُّلُثَانِ فَرْضُ أَرْبَعَةٍ الْبِنْتَيْنِ وَبِنْتَي

İki kızının / İki kız / Dört kişiye / Farz-dır / Üçte iki paya gelince / Oğlu / Çocuk / Veya / Çocuğuyla / Beraber / Hanımları / Hanımı / Farz-dır

الْإِبنِ وَالأُخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ وَالْأُخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ وَالثُّلُثُ فَرْضُ اثْنَتَيْنِ الأُمِّ إِذَا لَمْ

Ne zaman ki / Anne / İki kişiye / Farz-dır / Üçte bir paya gelince / Babadan / İki kız kardeş / Anne-den / Babadan / İki kız kardeş / Oğlu

تُحْجَبْ وَهُوَ لِلْإِثْنَيْنِ فَصَاعِدًا مِنَ الإِخْوَةِ وَالأَخَوَاتِ مِنْ وَلَدِ الأُمِّ وَالسُّدُسُ فَرْضُ

Farz-dır / Altı da bir paya gelince / Anne-nin / Çocuğundan / Kız kar-deşlerden / Kız kardeşten / Daha fazla / İki kişi için / O pay / Men edilmezse

سَبْعَةٍ الأُمِّ مَعَ الْوَلَدِ أوْ وَلَدِ الإِبْنِ أَوْ اثَنَيْنِ فَصَاعِدًا مِنَ الإِخْوَةٍ وَالأَخَوَاتِ وَهُوَ

O altıda biri / Kardeşlerden / Kız kardeşten / Daha fazla / İki kişiye / Veya / Oğlu / Çocuk / Veya / Çocuğu ile / Beraber / Anne / Yedi kişiyedir

لِلْجَدَّةِ عِنْدَ عَدَمِ الأُمِّ وَلِبِنْتِ الإِبْنِ مَعَ بِنْتِ الصُّلْبِ وَهُوَ لِلْأُخْتِ مِنَ الْأَبِ مَعَ

Beraber / Babadan / Kız kardeş için / O paylar / Öz evlat / Kız-ı / Beraber / Oğlu-nun / Kızı için / Anne / Olmazsa / Yanında / Nine için

الأُخْتِ مِنَ ٱلْأَبِ وَالأُمِّ وَهُوَ فَرْضُ ٱلْأَبِ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الإِبْنِ وَفَرْضُ الْجَدِّ عِنْدَ

Yanında Dede-ye Farz-dır Oğlu Çocuk Veya Çocuk Beraber Baba Farz-dır O altı biri Anne-den Babadan Kız kardeş

عَدَمِ ٱلْأَبِ وَهُوَ فَرْضُ الْوَاحِدِ مِنْ وَلَدِ ٱلْأُمِّ وَتَسْقُطُ الْجَدَّاتُ بِالْأُمِّ وَٱلْأَجْدَادَ بِالْأَبِ

Baba ile Dedeler Anne ile Nineler Sakıt olur Anne-sinin Çocuğundan Bir-i Farz-dır O altıda biri Baba Olmazsa

وَيَسْقُطُ وَلَدُ ٱلْأُمِّ مَعَ أَرْبَعَةِ الوَلَدِ وَوَلَدِ ٱلْإِبْنِ وَٱلْأَبِ وَٱلْجَدِّ وَيَسْقَطُ الأَخُ لِلْأَبِ وَٱلْأُمِّ

Anne-den Baba-dan Kardeş Sakıt olur Dede Baba Oğlunun çocuğu Çocuk Dört tanesi Beraber Anne Çocuk Sakıt olur

مَعَ ثَلاثَةٍ الإِبْنِ وَابْنِ الإِبْنِ وَالأَبِ وَيَسْقُطُ وَلَدُ ٱلْأَبِ بِهَؤُلَاءِ الثَلاثَةِ وَبِٱلْأَخِ لِلْأَبِ

Baba-dan Kardeş ile Üç Bunlar ile Baba Çocuk Sakıt olur Baba Oğlunun Oğlu Oğul Üç Beraber

وَٱلْأُمِّ اَرْبَعَةٌ يُعَصِّبُونَ أَخَوَاتِهِمْ الإِبْنِ وَابْنُ الإِبْنِ وَٱلْأَخُ مِنَ ٱلْأَبِ وَٱلْأُمِّ وَٱلْأَخُ مِنَ

Kardeş Anne-den Babadan Kardeş Oğlunun oğlu Oğlu Onların erkek kardeşleri Asabeler (yakınlar) Dört tanedir Anne

ٱلْأَبِ وَاَرْبَعَةٌ يَرِثُونَ دُونَ أَخَوَاتِهِمْ وَهُمُ ٱلْأَعْمَامُ وَبَنُو الأَعْمَامِ وَبَنُو ٱلْأَخِ وَعَصَبَاتُ

Asabeler yakınlar Kardeş Oğullar Amcalar Oğullar Amcalar Onlar Onların Kız kardeşleri Dışında olamaz Varis olurlar Dört tanedir Babadan

(1291) YEDİNCİ KİTABIN TOPLU MANASI

(1292) Vasiyetler Ve Feraiz'in Hükmü

(1293) Erkeklerden Varis Olanlar

Erkeklerden varis olanlar on tanedir

(1) Oğul.
(2) Oğlunun oğlu, aşağı inildikçe.
(3) Baba.
(4) Dede, dedeler yükseldikçe.
(5) Erkek kardeş.
(6) Kardeşin oğlu uzadıkça, kardeş oğulları.
(7) Amca.
(8) Amcaoğlu uzaklaştıkça, amcaoğulları.
(9) Koca.
(10) Köleyi azat eden efendisi.

(1294) Kadınlardan Varis Olanlar

Kadınlardan varis olanlar yedi tanedir

(1) Kız.
(2) Oğlunun kızı.
(3) Anne.
(4) Nine.
(5) Kız kardeş.
(6) Karı.
(7) Köle azat eden kadın.

(1295) Hiçbir Halde Mirastan Sakıt Olmayanlar

Hiçbir halde mirastan sakıt olmayanlar beş tanedir

(1) Koca
(2) Karı.
(3) Baba.
(4) Anne.
(5) Evlat.

(1296) Hiçbir Şekilde Varis Olmayanlar

Hiçbir şekilde varis olmayanlar yedi tanedir
(1) Köle.
(2) Müdebber. (Azatlığı şarta bağlanan köle).
(3) Çocuk annesi cariye.
(4) Mükateb.(Yazışmalı köle).
(5) Katil.
(6) Mürted. (Dinden çıkan).
(7) İki din ehli. (Dinleri ayrı olan).

(1297) Akrabaların En Yakın Olanları

Akrabaların en yakın olanları oniki tanedir
(1) Oğul.
(2) Oğlunun oğlu.
(3) Baba.
(4) Babanın babası.
(5) Anası ve babası bir olan kardeş.
(6) Babası bir olan kardeş.
(7) Anası ve babası bir olan kardeş oğlu.
(8) Babası bir olan kardeş oğlu.
(9) Amca bu tertip üzere (yani sırasıyla.)
(10) Anası ve babası bir olan amcaoğlu.
(11) Babaları bir olan amcaoğlu.
(12) Eğer yakın akrabalardan (hiç biri) yoksa köleyi azat eden efendisi.

(1298) Mirasta Farz Olanlar

Mirasta farzlar Allah'ın yüce kitabında altı tanedir
(1) Nısıf. (Yarısı).
(2) Rubu. (Dörtte bir).
(3) Sümün. (Sekizde biri)
(4) Sülüsan. (üçte ikisi).
(5) Sülüs. (üçte biri).
(6) Südüs. (Altıda birisi)

(1299) Yarısı Farz Olan Mirasçılar

Yarısı farz olan (mirasçı)lar beş tanedir
(1) Kız.
(2) Oğlunun kızı.
(3) Ana ve babaları bir olan kız kardeş.
(4) Babaları bir olan kız kardeş.
(5) Onunla beraber çocuk olmayan koca.

(1300) Dörtte Birine Farz Olan Mirasçılar

Dörtte birine farz olan (mirasçılar) ikidir
(1) Oğlu veya oğluyla beraber (varis olan) koca.
(2) Oğlu veya oğlunun oğlu ile beraber yoksa bir veya birkaç tane hanımı.

(1301) Sekizde Birine Farz Olan (Mirasçılar)

Sekizde birine farz olan (mirasçılar) (ölünün) oğlu veya oğlunun oğlu ile birlikte birkaç hanımı

(1302) Üçte İkisine Farz Olan Mirasçılar

Üçte ikisine farz olan (mirasçılar) dört tanedir
(1) İki kız.
(2) Oğlunun kızı.
(3) Anneleri ve babaları bir olan iki kız kardeş.
(4) Babaları bir olan iki kız kardeş.

(1303) Üçte Biri Farz Olan Mirasçılar

Üçte biri farz olan (mirasçılar) iki kişidir
Ne zaman ki (o üçte biri) mirasında) men edilmediği takdirde ana. O (mirasta) anne iki veya daha fazla (erkek kız) kardeşlerden olan çocuklar.

(1304) Altıda Biri Farz Olan Mirasçılar

Altıda biri farz olan (mirasçılar) yedi kişidir
(1) Anne ile beraber oğlu veya oğlunun oğlu veya iki ve ikiden daha fazla kız ve erkek kardeşler.
(2) (Altıda bir miras) anne olmadığında ninenindir.
(3) Öz kızı ile beraber oğlunun kızı.
(4) (Altıda bir miras) babaları ve anneleri bir olan kız kardeşle beraber babaları bir olan kız kardeş.
(5) O (altıda birine) farz olan (mirası) Babanın baba ile beraber çocuğu veya oğlunun çocuğu.
(6) Baba olmazsa dedeye (altıda bir miras vermek) farzdır.
(7) Annenin çocuklarından biri (varsa o mirasın altıda birini vermek) farzdır.

(1305) Mirastan Pay Almayanlar

Mirastan pay almayanlar beş kişidir
(1) Anne varken ninelere (miras verilmez).
(2) Baba varken dedelere verilmez.
(3) Oğul, oğlunun oğlu, baba ve dede varken anaları bir olan kardeşe (miras verilmez).

(4) Oğul, oğlunun oğlu ve baba varken ana ve babaları bir olan kardeşe (miras verilmez).
(5) Oğul, oğlunun oğlu, babaları ve anneleri bir olan kardeşe (miras verilmez).

(1306) Dört Kişi Vardır (Kendileriyle Beraber Kız Kardeşlerini Varis Yaparlar)

(1) Oğul. (oğul varis ise kız kardeşi asabe olur).
(2) Oğlunun oğlu (varis ise kız kardeşi asabe olur).
(3) Anaları babalar bir kardeş ise (o anadan ve babadan kız kardeşi asabe olur).
(4) Babaları bir kardeş ise (babalar bir kız kardeşi asabe olur).

(1307) Dört Kişide Vardır, Kendileri Varis Olurlar, Kız Kardeşleri Varis Olamazlar

Dört kişide vardır, kendileri varis olurlar, kız kardeşleri varis olamazlar, onlar da (şunlardır)
(1) Amcalar (varis olurlar amcaların kız kardeşleri varis olamazlar).
(2) Amcaoğulları (varis olurlar onların kız kardeşleri varis olamazlar).
(3) Kardeşin oğulları (varis olurlar onların kız kardeşleri varis olamazlar).
(4) Azadeden efendisinin yakınları varis olur). (Mesela efendisinin amcası varis olur, onun kız kardeşi (yani amcasının kız kardeşi) varis olamaz. Buradaki kasıt yakınlık olması dolayısıyladır. Efendisinin varis olması için ona yakın olan mirasçıların hiçbiri kalmazsa böyledir.

(1308) YEDİNCİ KİTABIN DELİLLERİ

(1309) Vasiyetler Ve Feraiz Hükmünün Delilleri

Feraiz ve mirasın Kur'an'da delilleri:

4/11. Allah size, çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının payının iki misli (miras vermenizi) emreder. (Çocuklar) ikiden fazla kadın iseler, ölünün bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer yalnız bir kadınsa yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, ana-babasından her birinin mirastan altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da ana-babası ona vâris olmuş ise, anasına üçte bir (düşer). Eğer ölenin kardeşleri varsa, anasına altıda bir (düşer. Bütün bu paylar ölenin) yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin size, fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bunlar Allah tarafından konmuş farzlardır (paylardır). Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir. [1278] Başka bir ayette ise,

4/12. Yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra eşlerinizin, eğer çocukları yoksa, bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Çocuğunuz yoksa, sizin de, yapacağınız vasiyetten ve borçtan sonra, bıraktığınızın dörtte biri onlarındır (zevcelerinizindir). Çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. Eğer bir erkek veya kadının, anababası ve çocukları bulunmadığı halde (kelâle şeklinde) malı mirasçılara kalırsa ve bir erkek yahut bir kızkardeşi varsa, her birine altıda bir düşer. Bundan fazla iseler üçte bire ortaktırlar. (Bu taksim) yapılacak vasiyetten ve borçtan sonra, kimse zarara uğramaksızın

[1278] Nisa Süresi: 4/11.

(yapılacak)tır. Bunlar Allah'tan size vasiyettir. Allah her şeyi hakkıyle bilendir, halimdir. [1279] Başka bir ayette ise,

Bundan sonraki ayeti kerimede ise bir veya iki kız kardeşi olan 'Kelâlenin' durumunu açıklıyor.

4/176. Senden fetva isterler. De ki: «Allah, babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkındaki hükmü şöyle açıklıyor: Eğer çocuğu olmayan bir kimse ölür de onun bir kızkardeşi bulunursa, bıraktığının yarısı bunundur. Kızkardeş ölüp çocuğu olmazsa erkek kardeş de ona vâris olur. Kızkardeşler iki tane olursa (erkek kardeşlerinin) bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer erkekli kadınlı daha fazla kardeş mevcut ise erkeğin hakkı, iki kadın payı kadardır. Şaşırmamanız için Allah size açıklama yapıyor. Allah her şeyi bilmektedir. [1280] Başka bir ayette ise,

8/75. Sonradan iman eden ve hicret edip de sizinle beraber cihad edenler de sizdendir. Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (vâris olmağa) daha uygundur. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir. [1281] Başka bir ayette ise,

4/2. Yetimlere mallarını verin, temizi pis olanla değişmeyin, onların mallarını kendi mallarınıza katarak (kendi malınızmış gibi) yemeyin; çünkü bu, büyük bir günahtır. [1282]

4/7. Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır; ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. Gerek azından, gerek çoğundan belli bir hisse ayrılmıştır. [1283] Başka bir ayette ise,

33/6. Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır. Eşleri, onların analarıdır. Akraba olanlar, Allah'ın Kitabına göre, (mirasçılık bakımından) birbirlerine diğer müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar; ancak, dostlarınıza uygun bir vasiyet yapmanız müstesnadır. Bunlar Kitap'ta yazılı bulunmaktadır. [1284]

Feraiz ve mirasın Sünnet de delilleri:

Abdullah b. Mes'ud (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kur'an öğrenin ve onu insanlar öğretin. Feraiz (mirasla ilgili hükümleri) öğrenin ve onu öğretin. Çünkü ben öleceğim ve ilim kaldırılacak. Feraiz hisselerinin ve meselelerinin bir birine karışması ve bunları bildirecek kalmaması yakındır. Müsned'de Ahmed b. Hanbel kaydetmiştir.[1285]

Başka bir hadiste ise, Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Feraizi öğrenin ve öğretin. Çünkü o ilmin yarısıdır. O unutulacak ve ümmetimden ilk çekilip alınacak olan şeydir, buyurdu. [1286] Başka bir rivayette ise şöyledir,

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Kur'an ve feraizi öğrenin ve insanlara öğretin. Çünkü feraiz ilmi kabzolunacak (yani kaldırılıp unutulacak şer'i bir hüküm zayi olacak bundan bütün Müslümanlar mes'uldur). [1287] Başka bir hadiste ise,

Abdullah b. Amr (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; (Dini) ilim(lerin aslı) üçtür. Bunların dışındaki ilim(ler) fazla (dandır. Bunlardan biri) Muhkem (yani ahkâm hükümleri

[1279] Nisa Süresi: 4/12.
[1280] Nisa Süresi: 4/176.
[1281] Enfal suresi: 8/75.
[1282] Nisa Süresi: 4/2.
[1283] Nisa Süresi: 4/7.
[1284] Ahzab Süresi: 33/6.
[1285] Fıkhus Sünne, tercümesi c, 3, sh, 274; Neylul Evtar, c, 6, sh, 61.
[1286] İbni Mace c, 2, sh, 908, hd, 2179, Feraiz; Darekutni es-Sünenin de rivayet etmiştir; Neylul Evtar, c, 6, sh, 61.
[1287] Tirmizi, c, 4, sh, 414, bab, 2, hd, 2091, K, Feraiz; Hakim rivayet etmiş; Tac, c, 2, sh, 250, Feraiz.

ihtiva eden) ayetler. (İkincisi, yürürlükteki) sabit sünnet, (Üçüncüsü) adaletli fariza (yani feraiz ilmi). [1288]

Abdullah b. Abbas (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Miras paylarını (Kur'an'da bildirilen) Sahiplerine veriniz. Bu paylardan geri kalan herhangi bir şeyde baba tarafından en yakın olan kişiye aittir, buyurmuştur. [1289]

(1310) Kâfir Olan Kişi Müslüman'a Mirasçı Olamaz Ve Delili

Usame b. Zeyd (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Müslüman Kafir'e, kafirde Müslüman'a mirasçı olamaz. [1290]

Abdullah b. Mes'ud (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle hüküm verdi. Kız için yarım, oğlun kızı için altıda bir ve geri kalan üçte biride asabelik yoluyla kız kardeşe tahsis etmiştir.[1291]

Abdullah b. Amr (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; İki ayrı dinin mensupları birbirlerine mirasçı olamazlar, buyurdu. [1292]

İmran b. Husayn (ra)'den, demiştir ki. Bir adam Peygamber (s.a.v)'e gelip, oğlumun oğlu vefat etti. Onun mirasından benim (payıma düşecek olan) nedir? Diye sormuş (Peygamber (s.a.v)'de senin (payın) altıda birdir cevabını vermiş ve (adam gitmek üzere) sırtını dönünce onu çağırıp senin için altıda birden başka bir (hisse) daha var demiş, (adam gitmek üzere) sırtını dönünce onu tekrar çağırıp (beriki) altıda bir (hisse) sana (esas hissenin dışında asabe hakkı olarak verilen) bir rızıktır, buyurmuş.[1293] Bu hadis dedenin hissesini gösteren bir belge idi. Şimdi gelen hadis ise,

İbni Büreyde babasında rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v) Ondan başka ana olmamak şartıyla nine için (mirasta) altıda bir (pay) tahsis etmiştir. [1294] Başka bir hadiste ise, Mikdam b. Ma'dikerib (ra)'den, Peygamber (s.a.v) Dayıda mirasçısı bulunmayan kimsenin mirasçısıdır, buyurdu. [1295]

Ebiy emame b. Sehl (ra)'den, Muhakkak ki Resûlullah (sav) şöyle buyurdu. Velisi olmayanın velisi Allah ve Resûludur. Mirasçısı olmayanın mirasçısı dayıdır. [1296]

Ebu Hureyre (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Yeni doğan bir çocuk (işitecek kadar yüksek) bir sesle çıkacak olursa varis kılınır. [1297]

Amr b. Şuayb, babasından o da dedesinden (ra) Peygamber (s.a.v) katil için mirasta bir şey yoktur. [1298]

Ömer b. Hattab (ra)'den, Peygamber (s.a.v) çocuğun yahut ta babanın kazandığı mal onun (hayatta) olan asabesinindir, buıyurdu. [1299]

[1288] Ebu Davud, hd, 2885, K, Feraiz; İbni Mace c, 1, sh, 21, bab, 8, Mukaddime; Tac, c, 2, sh, 250, Feraiz; Neylul Evtar, c, 6, sh, 61.
[1289] Buğari, c, 8, sh, 5, bab, 5, Feraiz; Müslim, c, 2, sh, 1233, bab, 1, hd, 1615, Feraiz.
[1290] Buğari, c, 8, sh, 11, Feraiz; Müslim, c, 2, sh, 1233, bab, 1, hd, 1614, Feraiz.
[1291] Buğari, c, 8, sh, 7, bab, 12, Feraiz.
[1292] Ebu Davud, c, 3, sh, 328, bab, 10, hd, 2911, K, Feraiz; Müsnedi Ahmed, c, 2, sh, 178, 195; Tirmizi, 2108, Feraiz; İbni Mace, hd, 3371, Feraiz; Hakim, Müstedrek, c, 2, sh, 240; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 317, hd, 974.
[1293] Ebu Davud, c, 3, sh, 318, bab, 6, hd, 2896, K, Feraiz; Tirmizi, baba, 9, hd, 2099, Feraiz; Tirmizi hadise sahih demiştir; Bu hadisi kütübis sittenin dördü rivayet etmiş; Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 318, hd, 975.
[1294] Ebu Davud, c, 3, sh, 317, bab, 5, hd, 2895, K, Feraiz.
[1295] Ebu Davud, 2899, 2901, K, Feraiz; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 28, 46, c, 4, sh, 131; İbni Mace, 2534, Diyat; Razi Alail hadis, c 2, sh, 51; İbni Hibban, c, 7, sh, 611.
[1296] Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 131; Tirmizi, 2103, Feraiz; İbni Mace, 2737, Feraiz; Sahihi İbni Hibban, c, 7, 612.
[1297] Ebu Davud, 2920, Feraiz; İbni Hibban sahihi, c, 7, 609.
[1298] Darekutni es-Sünen, c, 2, sh, 96; Mizanul i'tidal, c, 1, sh, 240; Tirmizi, 2109, Feraiz.
[1299] Ebu Davud, 2917, Feraiz; İbni Mace, 2732, Feraiz; Müsnedi Ahmed, c, 1, sh, 27.

(1311) Feraiz İlminin Tarifi

İlim birşey gerçek olarak hangi sıfatta ise onu o şekilde idrak etmektir. Ayrıca zihnin gerçeğe mutabık olarak hükmetmesine de bazen ilim denir. Nitekim belli kaidelere, açıklanmış fenlere de ilim denilmektedir. [1300]

Feraiz kelimesi, fârize kelimesinin çoğuludur ve farzedilmiş anlamına gelir; yani Allah tarafından takdir edilmiştir. Çünkü burada şer'an takdir edilmiş şeyler vardır. Farz kelimesi lügatte takdir etmek anlamına gelir. Şu ayette bu [1301] manada kullanılmıştır:
Onlara farzettiğimizin (takdir ettiğimiz mehirin) yansı vardır. [1302]

Farz, şer'an varis olanlar için şeriatta takdir edilen pay demektir. Feraiz ilmi şer'an mirasların fıkhı ve her hak sahibine terekeden ne kadar -pay düşeceğini bildiren ilim demektir. Bazıları feraiz ilmini şöyle tarif etmişlerdir: 'Fıkhî ve hesabî kaidelerle mirasçının terekedeki hakkının ne kadar olduğunu gösteren bir ilimdir'. Feraiz ilmine, mirasların ilmi de denir. Çünkü terekeden varise düşen paya miras denir. Bu isim şu sözden alınmıştır: 'Falan başkasına mirasçı oldu'; yani 'onun terekesinden bir pay elde etti veya adam onu vefatından sonra bir iş hususunda varis kıldı' demektir. [1303] Şu ayet-i kerimede böyledir:
Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. [1304]
Varis ölen bir kişinin mülkünde ona halef olmaktır. [1305]

(1312) Mirasçı Olmanın Meşruiyeti

Mirasçı olmanın, miras almanın İslâm'da meşru olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Bu Kur'an, Sünnet ve İcma ile sabittir. Mirasın meşruiyetini inkâr eden bir kimse kâfir olur. Ana, baba ve yakınların bıraktıkları terekede erkeklerin hissesi vardır. [1306] Ana, baba ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da pay vardır. O terekenin az veya çoğundan, bu, farz kılınmış bir paydır. [1307]

Miras hususundaki ayetler hem maruf, hem de mirasın meşrûyetini takrir hususunda açıktır

Bu hususta Hz. Peygamber'den birçok hâdis nakledilmiştir. Onlardan bazılarını zikredelim:

Miras paylarını (Kur'an'da bildirildiği gibi) ehline veriniz. Bu paylardan geri kalan herhangi bir şey de baba tarafından en yakın olan erkeğe aittir. [1308]

Feraiz (ilmini) öğrenin ve halka öğretin... [1309]

[1300] Büyük Şafii Fıkhı
[1301] Bakara suresi: 2/237.
[1302] Büyük Şafii Fıkhı
[1303] Büyük Şafii Fıkhı
[1304] Al-i İmran suresi: 3/180.
[1305] Büyük Şafii Fıkhı
[1306] Büyük Şafii Fıkhı
[1307] Nisa Süresi: 4/7.
[1308] Buhari/6351, Müslim/l6l5, (İbn Abbas'tan)
[1309] Hâkim, IV/333, (İbn Mes'ud'dan)

Mirasın meşru olduğu hususunda, ümmet icma etmiştir, hiçbir müslüman buna muhalefet etmemiştir. [1310]

(1313) Feraiz İlminin Dindeki Yeri

İslâm şeriatında miras hükümleri önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü miras meselesi, İslâm nizamının mal hususundaki bir parçasıdır. Neredeyse bunlar Kur'an'da varid olan hükümlerin hepsinden daha fazladır. Hatta bazıları şöyle demişlerdir: 'Usulid-Din (=akaid ilmi) hariç, feraiz ilmi diğer ilimlerin hepsinden üstündür'. [1311]

(1314) Feraiz İlmini öğrenmek ve Öğretmekle İlgili Teşvikler

Hz. Peygamber, müslümanlan miras ilmini öğrenmeye teşvik etmiş, onu ihmal edip ondan yüz çevirmekten de sakındırmıştır. [1312] Bu hususta şöyle buyurmuştur:

Feraiz ilmini öğrenin ve halka öğretin. Ben ölümlü bir kişiyim. Bu ilim gelecekte ortadan kalkacak, fitneler başgösterecektir. Hatta feraiz hakkında iki kişi ihtilafa düşecek, aralarında bu ihtilafı halledecek bir kişi bulamayacaklardır. [1313]

Feraizi öğrenin. Çünkü feraiz ilmi dininizdendir, ilmin yarısıdır ve ümmetimden kaldırılacak ilk ilimdir. [1314]

Bazıları 'Feraiz ilmi, ilmin yansıdır' demişlerdir; yani insanın biri hayat, diğeri de ölüm olmak üzere iki hali vardır. Hayat hali namaz, zekât gibi hususlarla, ölüm hali ise miras, vasiyet ve benzeri hususlarla ilgilidir. [1315]

(1315) Sahabe ve Fakihlerin Feraiz İlmine Verdikleri Önem

Ashab-ı kiram feraiz ilmine çok büyük önem vererek hem öğrenmiş, hem de öğretmişlerdir. [1316]

Hz. Ömer 'Feraiz ilmini öğrenin, zira o dininizdendir' demiştir. Sahabîler arasında Ali b.Ebî Talib, Abdullah b- Abbas, Abdullah b. Mes'ud, Zeyd b. Sabit gibi zatlar feraiz ilmini iyi bilmekle tanınmışlardır. [1317]

Hz. Peygamber, Zeyd b. Sabit'in feraiz ilmindeki bilgisine şahitlik etmiş ve onu bu ilimde herkesin önüne geçirerek şöyle buyurmuştur:

İçinizde feraizi en iyi bilen Zeyd b. Sabit'tir. [1318]

Hz. Ömer 'Kim feraiz ilmini öğrenmek istiyorsa Zeyd b. Sabite başvursun demiştir.

Zeyd b. Sabit vefat ettiğinde Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: 'Bugün Medine'nin âlimi vefat etti'. [1319]

Tâbiin-i kiram da bu hususla ashabın izini takip ederek feraiz ilmine önem verip onu hem öğrenmiş, hem de öğretmişlerdir. Tabiin arasında meşhur olan yedi fakih vardır: Said h.

[1310] Büyük Şafii Fıkhı
[1311] Büyük Şafii Fıkhı
[1312] Büyük Şafii Fıkhı
[1313] Hâkim, IV/333. (Hâkim hadîsin sahih olduğunu söylemiştir.)
[1314] İbn Mâce/2719, (Ebu Hüreyre'den hasen senedle)
[1315] Büyük Şafii Fıkhı
[1316] Büyük Şafii Fıkhı
[1317] Büyük Şafii Fıkhı
[1318] Tirmizî/3794, İbn Mâce/154, İmam Ahmed, Müsned, 111/241
[1319] Büyük Şafii Fıkhı

Müseyyeb, Urve b. Zübeyr, Kasım b. Muhammed, Harice b. Zeyd, Ebubekir b. Haris b. Hişam, Süleyman b. Yesar, Ubeydullah b. Abdullah b. Mcs'ud. Bunlar Medine'nin yedi fakihi olarak bilinmektedir. Bunların arkasından da birçok fakih yetişmiştir. Allah hepsinden razı olup geniş cennetlere yerleştirsin. Bizi de onların yolundan gitmeye, hidayetlerinden faydalanmaya müyesser eylesin. [1320]

(1316) Mirasın Meşruiyetinin Hikmeti

Mirasın meşru kılınmasının birçok hikrru-i' vardır ve bunlar apaçıktır. Onlardan bazılarını şöyle zikredebiliriz: [1321]

A. Miras, insan fıtratını mutmain eunek için meşru kılınmıştır.

Çünkü Allah Teâlâ insanda çocuk sevgisi yaratmıştır. Bu nedenle insan, çocuğunu hayatının zîneti, neslinin devamı olarak görür ve onun için bütün gücüyle çalışır yorulur, her türlü meşakkate katlanır. Bu çalışma neticesinde hayat gelişir ve birçok hayır meydana gelir. Eğer din, mirası haram kılsaydı, insanın çalışma isteği yok olur, ruhu daralır, hayatı kararır, çalışmasının anlamsız olduğunu ve çalışmasından sevdiklerinin değil belki sevmediklerinin faydalanacağını düşünerek çalışmaktan vazgeçerdi. Oysa bu durum fıtrata aykırıdır. Miras haram kılınsaydı ve insanlar bu durumda olsalardı, dinin fıtrata aykırı davranarak insanın saadetini yok ettiği söylenirdi.[1322]

Mal ve oğullar dünya hayatının zînetidir. [1323]

Nitekim Kur'an'ın ifade ettiği gibi; kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşlerden, salma ve güzel atlardan, hayvanlar ve ekinlerden meydana gelen arzulara karşı aşırı sevgi beslemek insana gü/el gösterilmiştir. [1324]

B. Ailede sosyal dayanışmayı güçlendirmek için meşru kılınmıştır.

Bunun en etkili sebeplerinden biri de mirastır, yardımlaşmadır. Bundaki maslahatlar şayan-i takdirdir. [1325]

C. Akrabalık bağlarını güçlendirmek için meş'û kılınmıştır.

Miras sayesinde akrabalık bağlan güçlenir, aralarındaki sevgi ve saygı artar. [1326]

(1317) Feraiz İlminin Kaynağı

Feraiz ilminin kaynağı; Kur'an, Sünnet, İcma-ı ümmet ve ashabın ictihadlarıdır. [1327]

(1318) Feraiz İlminin Gayesi

Feraiz ilminin gayesi, her mirasçıya terekeden ne kadar pay düşeceğini belirtmektir. Feraiz İlminin Konusu Feraiz ilminin konusu terekedir. [1328]

[1320] Büyük Şafii Fıkhı
[1321] Büyük Şafii Fıkhı
[1322] Büyük Şafii Fıkhı
[1323] Kehf suresi: 18/46.
[1324] Büyük Şafii Fıkhı
[1325] Büyük Şafii Fıkhı
[1326] Büyük Şafii Fıkhı
[1327] Büyük Şafii Fıkhı
[1328] Büyük Şafii Fıkhı

(1319) Terekenin Tarifi

Vefat eden kişinin geride bıraktığı menkul gayr-ı menkul mallar, altın, gümüş ve diğer paralar, eşyalar ve benzeri şeylerin tümüne tereke denir. Bunları hak sahiplerine paylaştırmak farzdır. [1329]

(1320) Miras Hükümleriyle Amel Etmek Farzdır

Miras hükümleri; Kur'an, Sünnet ve İcma-ı ümmetle sabit olmuştur. Miras hükümleriyle amel etmek, tıpkı namaz, zekât ve benzeri emirler gibi farzdır. Bunlar Allah'ın kanunlarıdır. Allah bu kanunlarla hem havassın, hem de avamın maslahatını gözetmiştir. İnsanlar kendi, başlarına düşündükleri şeylerde hayır murad etseler de Allah'ın koyduğu hükümler onlar için daha hayırlıdır, daha yararlıdır. [1330]

İşte bunlar Allah'ın hududlarıdır. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ederse, Allah o kimseyi (ağaçlarının) altından nehirler akan cennetlere yerleştirir. O cennetlerde ebedî kalıcıdırlar. Bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne isyan eder, Allah'ın hududunu (koyduğu yasaları) çiğnerse, Allah, ebedi kalmak üzere onu cehenneme sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır. [1331]

Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdikleri zaman mü'min erkekle mü'min kadın için kendi işlerinden "dolayı Allah'ın ve Rasûlü'nün hükmüne aykırı olanı seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne isyan ederse şüphesiz o apaçık bir sapıklıkla yolunu sapıtmıştır. [1332]

(1321) Tereke'ye Bağlı Olan Haklar

Tereke'ye bağlı olan hakların bazıları diğerinden önce gelir. Bu haklan şöyle sıralayabiliriz:

(1322) 1) Ölen kişinin borçları

Alacaklı isterse teçhiz ve tekfinden önce alacağını tahsil edebilir.

(1323) 2) Ölen kişinin teçhiz ve tekfin masraftan

Ölen kişinin teçhiz ve tekfini, vasiyetini yerine getirmeden ve miras paylaşımından önce gelir. Zira ölünün teçhiz ve tekfini farzdır. Ancak bu hususta cimrilik ve israftan kaçınmak gerekir. Ölen kişinin hanımı veya çocuğu ondan birkaç dakika önce ölürse onların teçhiz ve tekfin masrafları da terekeden karşılanır. Ölen kişi fakir olur da malı teçhiz ve tekfin masraflarına yetmezse, hayatta iken nafakası kimin üzerine ise teçhiz ve tekfin masrafları da onun üzerinedir. Furu da olmazsa, onun teçhiz ve tekfin masrafı beyt'ul-mal'dan karşılanır, eğer beytu'l-mal'dan da karışilanamazsa, onun teçhiz ve tekfin masrafları zenginlerden alınarak karşılanır. [1333]

[1329] Büyük Şafii Fıkhı
[1330] Büyük Şafii Fıkhı
[1331] Nisa Süresi: 4/13-14.
[1332] Ahzab Süresi: 33/36.
[1333] Büyük Şafii Fıkhı

(1324) 3) Ölen Kişinin Zimmetine Bağlı Olan Borçlar

Ölen kişinin borçları, teçhiz ve tekfinden sonra ödenir ve fakat vasiyetin yerine getirilmesinden ve miras dağıtımından önce gelir. Bu borçlar ister adak, kefaret gibi Allah hakkı olsun, ister para ve benzeri gibi kul hakkı olsun hüküm değişmez. Ancak Allah hakkı, kul hakkından önce gelir. [1334]

(1325) 4) Ölen kişinin vasiyetleri

Borçlar ödendikten sonra kalan malın üçte biriyle vasiyetler yerine getirilir. Vasiyet, Ümmet'in icmaına göre borçlardan sonra, miras dağıtımından önce yerine getirilir, Kur'an-ı Kerim'de 'Ölünün yaptığı vasiyetten ve borcunun ödenmesinden sonra' buyurularak vasiyetin borçtan önce zikredilmesi, vasiyetin borçtan önce yerine getirilmesi gerektiğine delâlet etmez. Belki buna önem verilmesi gerektiğini gösterir. Çünkü mirasçıların' vasiyet konusunda gevşek davranmaları mümkündür. [1335]

Hz. Ali şöyle demiştir: 'Rasûlullah, borcun vasiyetten önce ödenmesine hükmetti, oysa siz (Kur'an'da), vasiyeti borçtan önce okumaktasınız'. [1336]

(1326) 5) Miras

Miras, terekeye bağlı olan hakların sonuncusudur, mirasçılar arasında paylaştırılması gerekir. [1337]

(1327) Mirası paylaşmanın dört şartı vardır

1. Mirası bırakan kişinin öldüğü kesin olarak bilinmeli veya hükmen ölü olduğuna karar verilmeli veya takdiren ölü olduğuna hükmedilmelidir.

Bir kişinin takdiren ölümüne hükmetmek şudur: Annesinden ölü doğmuş veya annesi hamile iken öldürülmüş çocuk da ölü olarak çıkarılmış olursa, çocuğun cinayetten önce diri olduğuna hükmedilir, bu da kadını öldürenin bir köle vermesini gerektirir. [1338]

Bir kişinin hükmen ölü kabul edilmesi de şudur: Hâkimin, kaybolan bir kişinin öldüğüne hükmetmesi, onun kesin olarak ölmesi gibidir. [1339]

2. Miras bırakan kişi öldükten sonra mirasçının bir an için olsa da hayatta olduğunun kesin olarak bilinmesi gerekir. [1340]

3. Mirasçının, ölen kişiye akrabalık yoluyla mı, nikâh yoluyla mı, velâ yoluyla mı bağlandığını bilmek gerekir. [1341]

4. Mirasa hak kazandıran durumların ayrıntılı olarak bilinmesi gerekir.

Bu, kadı'nm bilmesi gereken bir husustur. Kadı 'Falan adam mirasçıdır' şeklindeki bir şahitliği

---

[1334] Büyük Şafii Fıkhı
[1335] Büyük Şafii Fıkhı
[1336] Tirmizî/2123
[1337] Büyük Şafii Fıkhı
[1338] Büyük Şafii Fıkhı
[1339] Büyük Şafii Fıkhı
[1340] Büyük Şafii Fıkhı
[1341] Büyük Şafii Fıkhı

kabul etmemeli, mirasçı olduğu söylenen kişinin, ölüye yakınlık derecesini tam olarak bilmelidir. [1342]

(1328) Mirasın Hükümleri Mirasın Üç Hükmü Vardır

A. Miras bırakan kişi
Başkasının kendisinden miras almaya hakkı olan ölü.
B. Varis
Bu da mirasın sebeplerinden biriyle ölüye bağlanan.
C. Tereke,
Ölen kişinin bıraktığı tereke [1343]

(1329) Mirasın Sebepleri Sebebin Tarifi

Sebebin lügat manası, kendisi vasıtasıyla başka birşeye yetişmektir. Istılahı manası ise varlığından varlık, yokluğundan ötürü de yokluk lâzım gelen şeydir. [1344]

(1330) Miras Kelimesinin Tarifi:

Miras ve irs kelimeleri aynı manayı ifade ederler. Miras kelimesinin lügat manası 'baki kalan mal' demektir. Masdar manası 'birşeyin bir kavimden başka bir kavme intikal etmesi' demektir. Bu, varise fiilinin mas-darıdır. İrs bazen mevrus yani 'miras olarak elde edilen şey' manasına da kullanılır. Turas manasında da kullanılır. Bunun lügat manası 'geri kalan' demektir.[1345]

Siz turası (mirası) helâl-haram ayırmadan yer-yutarsınız. [1346] Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur:

Bulunduğunuz meşairde vakfelerinizi yapınız. Siz babanız İbrahim'in irs'i (=mirası, âdeti, dininden bir bakiye) üzerinde bulunuyorsunuz. [1347]

İrs (miras) şer'î bir haktır ve tecezzi etmeye (bölünmeye, parçalanmaya) kabiliyeti vardır. Bu hakkın sahibi öldüğünde, onun hakkı başka hak sahiplerine geçer. [1348]

(1331) Mirasın sebepleri

Mirasın sebepleri dörttür. [1349]

(1332) 1) Neseb (Soy)

Neseb vasıtasıyla anne-baba mirasçı oldukları gibi erkek ve kızkardeşler, ana-bababir kardeşlerin çocukları, bababir olan kardeşlerin çocukları gibi anne ve baba vasıtasıyla ölüye

---

[1342] Büyük Şafii Fıkhı
[1343] Büyük Şafii Fıkhı
[1344] Büyük Şafii Fıkhı
[1345] Büyük Şafii Fıkhı
[1346] Fecr Süresi: 89/19.
[1347] Ebu Dâvud/1919, Tirmizî/883, İbn Mâce/3011, Neseî, V/255
[1348] Büyük Şafii Fıkhı
[1349] Büyük Şafii Fıkhı

yakın olanlar da mirasçı olurlar. [1350]

(1333) 2) Nikâh

Nikâh 'sahih olan evlilik akdi' demektir. Bu evlilikte cinsî münasebet gerçekleşmese dahi eşler birbirleriyle evli sayılırlar. Ric'î talakla boşanan ve iddet bekleyen eşler de birbirine mirasçı olurlar. Fasid bir nikâhla evlenen eşler ise cinsî münasebette bulunmuş olsalar da birbirlerine mirasçı olamazlar. Buna binaen velisiz yapılan nikâh, şahitsiz' yapılan nikâh ve muta nikâhı fasid nikâhlardandır, mirasa sebep olmazlar. [1351]

(1334) 3) Velâ

Velâ lugatta yakınlık anlamına gelir. Burada köle âzad etmekten. Gelen velâ kasdedilmektedir. Zira bir köleyi âzad eden kişi onun velisi olur, yani köle ile onun arasında velâ vardır. Bu, bir asabe'dir, sebebi de âzad edenin, âzad ettiği kişi üzerindeki hakkıdır. Âzad eden kişi bu haktan, âzad ettiği kişiye bağışladığı nimetten ötürü, âzad ettiği köleye -İster erkek, İster kadın olsun- mirasçı olur. Ayrıca âzad eden kişinin asabeleri de âzad edilen köleye mirasçı olabilirler. [1352]

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Velâ nedeniyle olan yakınlık, neseb nedeniyle olan yakınlık gibidir. [1353] Fakat âzad edilen köle, hiçbir durumda âzad edenin mirasçısı olamaz. [1354]

(1334) 4) İslâm

Bir müslüman ölür de yukarıda zikredilen şartları haiz bir mirasçısı da olmazsa, onun terekesi beyt'ut-mal'a kalır. Bunun deiili şu hadîstir:

Kim bir yük (çocuk, borç) bırakırsa, o bana aittir. Kim bir mal bırakırsa, o mirasçilannındır. Ben mirasçısı olmayanın mirasçısıyım ve diyetini de ben veririm. [1355]
Yani onun borçlarını öder, diyetini veririz. Peygamber'in bu mirası şahsı için almadığı malumdur. Hz. Peygamber, mirasçısı olmayanın mirasını alıp onu müslümanların maslahatı için sarfederdi. Halife, mirasçısı olmayanın terekesini beyt'ul-mal'a koyabileceği gibi, uygun gördüğü bir kişiye de verebilir; ancak beyt'ul-rnal mukaddemdir. [1356]

Şafii Mezhebinin Müteahhir Uleması'nın Beyt'ul-Mal Hakkındaki Görüşleri

Şafii mezhebinin müteahhir uleması, mirasçısı olmayan kişinin terekesinin beyt'ul-mal'a devredilemeyeceği görüşündedir. Beyt'ul-mal'ın mirasçı olarak kabul edilebilmesi için muntazam olması, yani beyt'ul-Mal'da bulunan malların şer'i ölçülere uygun olarak sarfedilmesi gerekir. Oysa bugün beyt'ul-mal muntazam değildir. Hatta onun Hz. İsa gelinceye kadar intizama sokulacağından da ümitsizdirler. Bu nedenle ölen kişinin terekesinin uzak akrabalara verilmesi ve beyt'ul-mal'a devredil-memesi gerektiğini söylemişlerdir. [1357]

İmam Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Hüseyin er-Râhi -ki İbn

---

[1350] Büyük Şafii Fıkhı
[1351] Büyük Şafii Fıkhı
[1352] Büyük Şafii Fıkhı
[1353] İmam Ahmcd, Müsned, 1/191, 194
[1354] Büyük Şafii Fıkhı
[1355] Ebu Dâvud/2956, (Mikdarn b. Mâdikcrb'den sahih senedle)
[1356] Büyük Şafii Fıkhı
[1357] Büyük Şafii Fıkhı

Muvaffakuddin diye şöhret bulmuştur- Rahabiyye isimli, manzumesinde şöyle diyor: 'Mirasın sebebi üçtür: Nikâh, velâ ve neseb. Bunların üçünden başka mirasın sebebi yoktur'. Dikkat edilirse Beyt'ul-Mal o zaman bile mirasçı olarak sayılmamıştır. [1358]

(1335) Mirasın Mânileri

Lugatta mâni iki şeyin arasına giren duvar, perde gibi engele denir. Istılahı manası İse 'varlığı yokluğu gerektiren, fakat yokluğu ne varlık, ne de yokluk gerektirmeyen şey' demektir. Bunun misali köleliktir. Bir kişide kölelik varsa, köleliğin varlığından ötürü mifasçihğın olmaması gerekir. Fakat kölelik yoksa mutlaka miras verilmesi veya verilmemesi diye birşey sözkonusu olmaz. [1359]

(1336) Mirasın mânileri üçtür

(1337) A) Köleliğin her çeşidi

Bu, hükmî bir aczdir; zira kişi küfrü sebebiyle bu duruma düşmektedir.1 Nitekim bu durum mirasçı olmaya iki taraftan da engeldir; yani köle hiç kimseye mirasçı olamaz. Çünkü mirasçı olması halinde aldığı miras efendisinin olacaktır. Oysa efendisi mirası bırakan kişinin ya-bancisidır. Diğer taraftan başkası da köleye mirasçı olamaz, çünkü kölenin malı olmaz. Onun malı efendisinindir. Ancak kısmen hür, kısmen de köle olan kişi bu hükümden istisna edilmiştir, çünkü o hür olduğu zamandaki çalışmasıyla mülk edinebilir ve bu tür köleye mirasçı olunduğu gibi, o da mirasçı olabilir. [1360]

(1338) B) Katil

Birisini öldüren kişi -ister kasden, ister kazaen öldürmüş olsun- öldürdüğü şahsa mirasçı olamaz. Hatta onun ölümü için emir (hüküm) vermiş, ölümüne sebep olan bir konuda şahitlik etmiş veya onun aleyhine şahitlik yapanı tesviye etmiş olsa da o kişiye mirasçı olamaz. Çünkü katil, nesebi (akrabalığı, yakınlığı) keser, yok eder. Muvalat ise irs'in sebebidir, o kesildi mi mirasçılık ortadan kalkar. [1361]

Kâfirler savaş esnasında esir düştüklerinde köle edilirlerdi. (Yayıncının notu)

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Akrabasını öldüren kişiye (mirastan) birşey yoktur.[1362]

Yakınını öldüren katil vâris olamaz. [1363]

Fakat maktul (öldürülen kişi) katile mirasçı olabilir. Meselâ çocuk babasını yaralasa, bu yara da babasının ölümüne sebep olsa, fakat çocuk babasından önce ölse, babası kendisini öldüren evladına mirasçı olabilir. Çünkü babayı mirastan menedecek bir durum sözkonusü değildir. [1364]

(1339) C) İslâm ve küfür olmak üzere ayrı dinlere mensup olmak

---

[1358] Büyük Şafii Fıkhı
[1359] Büyük Şafii Fıkhı
[1360] Büyük Şafii Fıkhı
[1361] Büyük Şafii Fıkhı
[1362] Ebu Dâvud/4564
[1363] Ebu Dâvud/4564
[1364] Büyük Şafii Fıkhı

Bir kâfir bir müslümana, bir müslüman da bir kâfire mirasçı olamaz. Çünkü aralarındaki velâ kesilmiştir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Müslüman kâfire, kâfir de müslümana mirasçı olmaz. [1365]

İslâm'dan irtidat eden kişi, hiçbir müslümandan miras alamaz, hiçbir müslüman da ondan miras alamaz. Onun malı -ister mürted olduktan sonra kazanmış olsun- ganimet sayılır ve beyt'ul-mal'a aktarılır. Kâfirler ise dinleri değişik de olsa birbirlerine mirasçı olabilirler. Meselâ bir hristiyan bir yahudiye, bir yahudi bir mecusiye, bir mecusi bir putpereste mirasçı olabilir. Zira küfür tek millettir. [1366]

Artık haktan sonra sapıklıktan başka ne var? O halde nasıl döndürülüyorsunuz?[1367]

Fakat fakihler, bu hükümden zımmî kâfiri istisna etmişlerdir; yani zımmî kâfir harbi kâfirden, harbî kâfir de zımmî kâfirden miras alamaz, isterse ikisi de yahudi veya hristiyan olsun. Çünkü aralarındaki yakınlık kesilmiştir. [1368]

(1340) Erkeklerden Mirasçı Olanlar

Erkeklerden nikâh,   neseb ve velâ yoluyla mirasçı olanlar on kısımdır:

1. Ölen kişinin oğlu
2. Ölen kişinin -ne kadar aşağı inerse insin- oğlunun oğlu
3. Ölen kişirnn-babası
4. Ölen kişinin -ne kadar yukarı çıkarsa çıksın- baba tarafından dedesi
5. Ölen kişinin -ana-bababir veya bababir veya anabir- kardeşi
Her ne kadar paylan değişik olsa da Allah Teâlâ kardeşleri mirasçı kılmıştır.
6. Ölen kişinin ana-bababir olan kardeşinin ve bababir olan kardeşinin oğlu
Ölen kişinin anabir kardeşinin oğlu ise zevi'l-erham (uzak akraba) olduğundan miras payı yoktur.
7. Ana-baba bir olan ve bababir olan amca Anne tarafından olan amca ise uzak akraba sayılır.
8. Ana-bababir olan amcanın ve bababir olan amcanın oğlu
Ana tarafından olan amcadğlu uzak akraba sayıldığından mirastan pay alamaz.
9. Öien kişi kadınsa, onun kocası
10. Köleyi âzad eden efendi ve onun asabeleri Maddelerdeki sınıflar aynhrsa onbeş sınıf olur.[1369]

(1341) Kadınlardan Mirasçı Olanlar

Kadınlardan nikâh, neseb ve velâ sebebiyle mirasçı olanlar yedi sınıftır. Maddelerdeki sınıflar ayrılırsa on sınıf olur. Bunları da şöyle sıralayabiliriz:

1. Ölenin kızı
2. Ölenin -ne kadar aşağı inerse insin- kızının kızı
3. Ölenin annesi
4. Ölenin -baba veya anne tarafından- nineleri

[1365] Buharî/6383, Müslim/l6l4
[1366] Büyük Şafii Fıkhı
[1367] Yunus suresi: 10/32.
[1368] Büyük Şafii Fıkhı
[1369] Büyük Şafii Fıkhı

6. Ölenin hanımı veya hanımlan
7. Öleni âzad eden kadın. [1370]

(1342) Tüm Erkek Mirasçıların Birarada Bulunması

Sözkonusu tüm erkek mirasçılar birarada iseler onlardan ancak üç sınıf mirasçı olur. Çünkü bu üç sınıf hiçbir zaman terekeden tamamen mahrum olacak şekilde hacbedilemezler. Bu üç sınıf olduğunda, diğer mirasçılar icma-ı ümmetle sakıt olurlar, çünkü onlar hacbolurlar. Bu üç sınıf ise baba, oğul ve kocadır. [1371]

(1343) Tüm Kadın Mirasçıların Birarada Bulunması

Mirasçı olan kadınların tümü birarada iseler, onlardan ancak beş sınıf mirasçı olabilir. Bunlar ölenin kızı, oğlunun kızı, annesi, ana-bababir kızkardeşi ve hanımıdır.[1372]

(1344) Erkek ve Kadın Mirasçıların Tümünün Biraradâ Bulunması

Ölen kişinin erkek ve kadın mirasçılarının tamamı birarada iseler, onlardan yalnız beş sınıf mirasçı olur, diğerleri miras alamazlar. Mirasçı olan beş sınıf işe ölenin oğlu, kızı, babası, annesi ve ölen erkekse hanımı, ölen kadınsa kocasıdır. [1373]

(1345) Bir Mülâhaza

Fakihler Şöyle demişlerdir: Erkeklerden tek bir mirasçı olursa, mirasın tamamını alır, fakat koca ye anabir olan kardeş bundan istisnadır (ölen kişiyi âzad eden kadın tek başına mirasın tamamınralır), [1374]

(1346) İrs'in Çeşitleri

İrs farz ve asabe yoluyla olmak üzere iki çeşittir.

(1347) Farz'ın Lügat ve Istılahı Mânâsı

Farz lugatta kesmek, takdir etmek anlamına gelir. Farz'ın ıstılahı manası ise mirasçı için şer'an takdir edilen paydır. Bu pay ancak reâ ile yani geride kalan mirası tekrar vermek suretiyle artar, avl ile de eksilir. [1375]

(1348) Mirasçı İçin Allah'ın Kitabı'nda Takdir Edilen Paylar

Allah'ın Kitabı'nda takdir edilen pay; terekenin yarısı (1/2), 1/4'i, 1/8'i, 2/3'si, 1/3'i ve

---
[1370] Büyük Şafii Fıkhı
[1371] Büyük Şafii Fıkhı
[1372] Büyük Şafii Fıkhı
[1373] Büyük Şafii Fıkhı
[1374] Büyük Şafii Fıkhı
[1375] Büyük Şafii Fıkhı

1/6'i olmak üzere altı tanedir. Şöyle de denebilir: 'Terekenin yansı, 2/3'si, onların yarısı, onların yarısının yarısı'. Şöyle de denilebilir: 'Terekenin 1/4'i, 1/3'i ve bunların herbirisinin iki misli ve her-birisinin yarısı'. Başka şekilde de ifade edilebilir. [1376]

(1349) İctihad ile Takdir Edilen Pay

Âlimler, Kur'an'da bildirilen bu altı paya bir pay daha eklemişlerdir. Geri kalan rhaiın 1/3'ine, dede ölen kişinin kardeşleriyle, anasıyla, babasıyla, eşlerden birisiyle beraber mirasçı olur. Bunun izahı -Allah'ın izniyle- ileride gelecektir. [1377]

Ta'sib'in (-Asebe'nin) Mânâsı

Asebe'nin lügat mânası 'baba tarafından gelen akraba demektir. Bu akrabalara asabe denilmiştir, çünkü bunlar ölen kişinin etrafını çevirenlerdir. Birşeyin etrafını çeviren herşey için bu tabir kullanılır. Meselâ başın etrafım saran, çeviren sarığa asabe denir. Bazıları 'Baba tarafından gelen akrabalara asabe denilmesinin sebebi, onların birbirleriyle takviye edilmesidir' demişlerdir.

Asabe'nin ıstılahı mânâsı ise tek olduğunda terekenin tümünü alan, tek olmadığında ise pay sahiplerinden geri kalanların paylarını alan akrabadır. Ancak pay sahipleri paylarını aldıktan sonra geriye birşey kalmazsa kendisi sakıt olur. [1378]

(1350) Pay Sahipleri Mirasta Öne Alınır

Mirasta asabeler ve pay sahipleri olmak üzere iki sınıf vardır. Pay sahipleri diğerlerine takdim edilir. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Miras paylarını (Kur.'an'da bildirilen) sahiplerine veriniz. Bu paylardan geri kalan herhangibir şey de baba tarafından en yakın olan erkeğe aittir. [1379]

(1351) Terekenin Yarısını Alan Kişiler ve Onlarda Bulunması Gereken Şartlar

Terekenin yarısını alan kişiler ve onlarda bulunması gereken şartlar şunlardır: Kadın ölürse kocası onun terekesinin yarısını alır. Ancak ölen karısının -ne kendisinden, ne bir başkasından, hatta ne de zinadan-çocuğu olmaması şartıyla malının yarısını alabilir. Bu hükmün delili şu ayettir:

Eğer çocukları da yoksa hanımlarınızın bıraktığı maiın yarışı (sizindir). [1380]

1. Oğulun oğlu -icma-ı ulema'ya göre- oğul gibidir.
Veled kelimesi, hem öz oğulu, hem de torunu kapsar. Lafız burada hem hakikî hem de mecazî mânâda kullanılmıştır.
2. Oİen kişinin kızı
Ölenin kızının terekenin yarısını alması için iki şart vardır:
a. Tek kız olmalıdır.

[1376] Büyük Şafii Fıkhı
[1377] Büyük Şafii Fıkhı
[1378] Büyük Şafii Fıkhı
[1379] Buharî/6351, Müslim/1615, (İbn Abbas'tan)
[1380] Nisa Süresi: 4/12.

b. Beraberinde onu asabe yapacak kardeşi bulunmamalıdır.
Bu şartlara sahip olan kız, terekenin yarısını alır. Bunun delili şu ayettir:
Eğer (kız çocuk) bir tane ise ona (terekenin) yarısı düşer. [1381]
3. Ölenin oğlunun kızı
Bu da üç şartla terekenin yarısını alır:
a. Tek olmalıdır.
b. Beraberinde onu asabe yapacak kardeşi bulunmamalıdır.
c. Onunla beraber ölen kişinin -erkek veya kız- çocuğu olmamalıdır.
Ölen kişinin oğlunun kızı bu şartlara sahip olduğunda icma ile terekenin yansını alır.
Şöyle denmiştir: 'Oğulun evladı ister erkek, ister kız olsun, mirasta babalarının yerine kaim olurlar'.
4. Ölenin ana^bababir olan kızkardeşi Bu da dört şartla terekenin yarısını alır:
a. Ölenin oğlu, kızı, oğlunun oğlu veya kızının kızı gibi çocukları olmamalıdır.
b. Ölenin, babası ve dedesi gibi mirasçısı olmamalıdır.
c. Tek olmalıdır.
d. Beraberinde onu asabe yapacak kardeşi olmamalıdır. Ölenin kızkardeşinin terekenin yarısını alacağının delili şu ayettir:
Eğer bir erkek çocuksuz olarak vefat ederse, yalnız (ana-bababir veya sadece bababir olan) bir kızkardeşi varsa, ona, bıraktığı malın (terekenin) yarısı verilir. [1382]
5. Ölenin bababir olan kızkardeşi
Ölenin bababir olan kızkardeşinin terekenin yarısını alabilmesi için şu beş şarta sahip olması gerekir: Bu beş şartın dördü yukanda (ana-bababir olan kızkardeşin şartlarında) geçmişti. Beşinci şart ise ölenin anabababir erkek veya ana-bababir kizkardeşi olmamasıdır. Ölenin bababir kızkardeşinin bu şartlara sahip olduğunda terekenin yarısını alacağının delili, yukarıda ana-bababir olan kızkardeşin terekenin yansını alacağına dair zikrettiğimiz ayettir. Çünkü ayette geçen kızkardeş, icma-ı ulema ile hem ana-bababir olan, hem de bababir olan kızkardeşe delâlet eder. [1383]

(1352) Terekenin 1/4'ini Alan Kişiler Ve Bunlarda Bulunması Gereken Şartlar

Terekenin 1/4'ini -gerekli şartlara sahip olduktan sonra- alan iki sınıf şunlardır:
1. Ölenin kocası.
Kocanın, ölen hanımının terekesinin 1/4'ini alabilmesi için, ölen hanımının, kendisinden veya bir başkasından erkek veya kız çocuğu olmalı veya erkek çocuğunun evladı olmalıdır. Bunun delili şu ayettir:
Eğer (hanımlarınızın) çocukları varsa, (bıraktığı terekenin) 1/4'i sizindir. [1384]
Daha önce miras ve hacb meselesinde, oğulun evladının oğul gibi olduğunu belirtmiştik,
2. Ölenin karısı veya karıları
Ölenin karısı veya kanlan, kocaları çocuksuz olarak öldüğünde terekenin 1/4'ini alırlar. Bunun delili de şu ayettir:
…Eğer çocuğunuz yoksa bıraktığınız malın 1/4'i eşinizindir. [1385]

1381 Nisa Süresi: 4/11.
1382 Nisa Süresi: 4/176.
1383 Büyük Şafii Fıkhı
1384 Nisa Süresi: 4/12.
1385 Nisa Süresi: 4/12.

(1353) Terekenin 1/8ini Alan Kişiler Ve Bunun Şartları

Ölen kişinin terekesinin 1/8'ini sadece hanımı veya hanımları alabilir. Bunun şartı da ölen, kişinin erkek veya kız çocuğunun olması veya çocuğunun evladı olmasıdır. Bunun delili de şu ayettir:

Eğer çocuğunuz varsa (bıraktığınız malın) sekizde biri eşinizindir. [1386]

(1354) Terekenin 2/3'sini Alacak Kişiler Ve Bunun Şartları

Terekenin 2/3'sini alacak olanlar dört sınıftır. Her sınıfın da birtakım şartları vardır:

1. Ölen kişinin iki veya daha fazla kızı

Ölenin iki veya daha fazla olan kızlarının terekenin 2/3'sini almalarının şartı, onları asabe yapacak kimsenin, yani ölenin oğlunun olmamasıdır. Bu şarta sahip olan kızların terekenin 2/3'sini alacaklarının delili şu ayettir:

Eğer kız çocukları ikiden fazlaysa terekenin 2/3'si onlarındır. [1387]

Kızlar, iki de olsa, ikiden fazla da olsa terekenin 2/3'sini alırlar. Hz. peygamber, Sa'd'ın iki kızına babalarının terekesinin 2/3'sini vermiştir. [1388]

2. Ölenin oğlunun iki veya daha fazla kızı Bunlar iki şartla malın 2/3'sini alırlar:

a. Onları asabe yapacak bir kardeşleri olmamalıdır.

b. Ölenin erkek veya kız çocuğu olmamalıdır.

Ölenin oğlunun iki veya daha fazla kızlarının terekenin 2/3'sini alacaklarının delili kıyastır; yani ölenin kız torunları, ölenin kızlarına kıyas edilmiştir veya bunlar benat kelimesinin kapsamına girerler. Çünkü bu lafız hem hakikî hem de mecazîmânâda kullanılmaktadır. [1389]

3. Ölenin ana-baba bir olan iki veya daha fazla kızkardeşi Bunlar üç şartla terekenin 2/3'sini alırlar:

a. Onları asabe yapacak bir kardeşleri olmamalıdır,

b. Ölenin erkek veya kız çocuğu olmamalıdır.

c. Ölenin baba veya dede gibi bir mirasçısı olmamalıdır.

Ölenin ana-bababir olan iki veya daha fazla kızkardeşlerinin, terekenin 2/3'sini alacaklarının delili şu ayettir:

Eğer kızkardeşleri iki ise, onlara, bıraktığı malın 2/3'si düşer. [1390]

4. Ölenin bababir olan iki veya daha fazla kızkardeşi

Bunlar da dört şartla terekenin 2/3'sini alırlar: Üç şartı, yukarıda ana-bababir olan kızkardeşler hakkında geçmişti. Dördüncü şart işe ölenin ana-bababir olan erkek, kardeşinin veya ana-bababir olan bir kızkardeşinin olmamasıdır. Ölenin bababir olan iki veya daha fazla kızkardeşinin, terekenin 2/3'sini alacağının delili icma'dır; zira icma'ya göre sözkonusu ayet sadece ana-hababir ve bababir olan kızkardeşler hakkındadır, anabir olan kızkardeşler hakkında değildir.[1391]

Cabir b. Abdullah şöyle anlatıyor: "Ben hastalanmıştım, Rasûlullah ziyaretime geldiğinde beni baygın vaziyette buldu. Sonra beraberinde Ebubekir olduğu halde yaya olarak (tekrar) bana

---

[1386] Nisa Süresi: 4/12.
[1387] Nisa Süresi: 4/11.
[1388] Tirmizî/2093, Hâkim, İV/334
[1389] Büyük Şafii Fıkhı
[1390] Nisa Süresi: 4/176.
[1391] Büyük Şafii Fıkhı

geldiler. Rasûlullah ab-dest aldı ve abdestinin suyundan (bir miktar) benim baştma döktü. Hemen ayıldım. Sonra 'Ey Allah'ın Rasûlü! Malım hakkında ne karar vereyim veya servetimi ne yapayım?' dedim. Bana hiç cevap vermedi". Cabir'in dokuz tane kızkardeşi vardı. Nihayet miras ayeti denilen şu ayet nazil oldu; [1392]

Senden (kelâle hakkında) fetva isterler. Onlara de ki: 'Allah size kelâle hakkında fetva veriyor: Eğer bir erkek çocuksuz olarak vefat ederse, yalnız (ana-bababir veya sadece bababir olan) bir kızkardeş varsa, ona, bıraktığı malın yarısı verilir. Kızkardeşi çocuksuz ölürse, erkek kardeş onun mirasçısı olur (malın hepsini alır). Eğer kızkardeşleri iki tane ise, onlara, bıraktığı malın 2/3'si düşer. Eğer erkek ve kızkardeşler mirasçı kalmış ise, erkek, kadının iki hissesi kadar alır. Allah sapıtmamanız için size hükümleri açıklıyor. Allah herşeyi bilendir. [1393]

Cabir b. Abdullah 'Bu ayet benim hakkımda nazil oldu' demiştir. [1394]

Terekenin 1/3'ini Alacak Olanlar ve Bunun Şartları

Terekenin 1/3'ini alacak olanlar iki sınıftır:

1. Ölenin annesi

Ölenin annesi iki şartla terekenin 1/3'ine sahip olur:

a. Ölen kişinin erkek veya kız çocuğu olmamalı, erkek veya kız çocuğa torunlar da dahildir.

b. Ölenin ana-bababir veya bababir veya anabir kardeşi olmamalıdır.

Ölenin annesinin, zikredilen şartlara sahip olduğunda terekenin 1/3'ini alacağının delili şu ayettir:

Eğer (ölenin öz) çocuğu yoksa ve ana-baba mirasçı olursa, annesine 1/3 vardır. [1395]

2. Ölenin birden fazla olan anabir kardeşleri

Ölenin birden fazla olan anabir kardeşleri -ister erkek, ister kız olsun- terekenin 1/3'ini eşit şekilde paylaşırlar. Burada erkek ile kız arasında fark yoktur. Ölenin birden fazla olan ana bir kardeşlerinin, terekenin 1/3'ini alabilmeleri için şu şartların bulunması gerekir:

a. Ölenin oğlu, kızı, oğlunun oğlu, oğlunun kızı gibi bir mirasçısı olmamalıdır.

b. Ölenin baba ve dede gibi mirasçı olacak kimsesi olmamalıdır.

Ölenin birden fazla olan anabir kardeşlerinin, terekenin 1/3'ini alacaklarının delili şu ayettir:

Eğer kardeşler birden fazla iseler, hepsi vasiyet ve borç çıktıktan sonra zarara uğratılmış olmaksızın terekenin 1/3'inde ortaktırlar. [1396]

Ayette geçen '1/3'inde ortaktırlar' ibaresinin zahirinden, 1/3'in aralarında eşit bir şekilde paylaştırılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Ölenin kardeşleri bulunduğu halde dede bazen terekenin 1/3'ini alır. Bunun tafsilatı dede ve kardeşler bahsinde -Allah'ın izniyle- beyan edilecektir. [1397]

(1355) Terekenin 1/6'ini Alacak Olanlar Ve Bunun Şartları

Terekenin 1/6'ini alacak olanlar yedi sınıftır ve herbirinin şartları vardır: [1398]

1. Ölenin babası

Ölenin babası, ölenin oğlu veya kızı veya oğlunun oğlu veya oğlunun kızı gibi mirasçıları olduğunda terekenin 1/6'ini alır. Eğer pay sahiplerinden birşey artarsa onun tamamını alır. Bu

---

[1392] Büyük Şafii Fıkhı
[1393] Nisa Süresi: 4/176.
[1394] Tirmizî/2098
[1395] Nisa Süresi: 4/11.
[1396] Nisa Süresi: 4/12
[1397] Büyük Şafii Fıkhı
[1398] Büyük Şafii Fıkhı

hususu -Allah'ın izniyle- ileride açıklayacağız.

2. Ölenin annesi

Ölenin annesi iki şartla terekenin 1/6'ini alır:

a. Ölenin varis olacak dalı (çocukları veya torunları) olmalıdır. (Bunu daha önce de belirtmiştik.)

b. Ölenin kardeşleri olmalıdır.

Ölenin annesi ile babasının -zikredilen şartlar olduğunda- terekenin 1/6'İni alacaklarının delili şu ayettir:

(Ölenin) ana ve babasından herbirine, eğer ölenin çocuğu varsa, terekenin 1/6'i vardır.[1399]

Annenin terekenin 1/6'ini alabilmesinin şartlarından biri de şu ayette zikredilmiştir:

Eğer (ölenin) kardeşleri varsa, terekenin 1/6'i annesinindir. [1400]

3. Ölenin baba tarafından dedesi

Ölenin baba tarafından dedesi, şu şartla terekenin l/6'ine sahip olur:

a. Ölenin çocuğu olmalıdır.

b. Ölenin babası olmamalıdır.

Çünkü baba olursa, dedeyi mirastan mahrum eder. Çünkü ölen kişiye baba dededen daha yakındır. Dedenin terekenin 1/6'ini alacağının delili, icma ve 'Ölenin ana ve babasından herbirine, eğer ölenin çocuğu varsa, terekenin 1/6'i vardır' (Nisa/11) ayetidir. Çünkü bazen dedeye de 1/6 verilir.

4. Ölenin ninesi veya nineleri

Nine, ister baba, ister ana tarafından olsun, bir şartla terekenin 1/6'ini alır. O şart ise hine ile beraber, ölenin annesinin bulunmamasıdır. Eğer birisi ölür de nineleri (babasının annesi ve annesinin annesi) hayatta olursa, terekenin 1/6'ini eşit şekilde paylaşırlar. Ancak baba tarafından olan nine, oğlu (öienin babası) hayattayken mirastan pay alamaz. Zira 'Ölüye bir vasıta ile bağlanan kişi, o vasıta ortada oldukça mirastan mahrum kalır' kaidesi vardır.

Ölenin ninesinin veya ninelerinin, şartlar bulunduğunda terekenin 1/6'İni alacaklarının delili şu hâdistir: 'Hz. Peygamber, (ölenin) iki ninesine terekenin 1/6'ini verdi'. [1401]

Kabisa b. Züveyb şöyle rivayet etmektedir: "Bir nine Ebubekir'e gelerek ondan mirasını istedi. Ebubekir ona 'Allah'ın Kitabı'nda sana hiçbir hisse yok, Rasûlullah'ın Sünneti'nde de sana hiçbir hisse yok; maamafih sen dön de ben (meseleyi) bazı kişilerden soruşturayım' dedi. Ebubekir, (meseleyi) bazılarına sorunca Mugire b. Şube, 'Rasûlullah'ın yanında bulundum; nineye 1/6 hisse verdi' dedi. Ebubekir 'Seninle beraber (bunu duyan) başkası var mı?' diye sordu. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme ayağa kalkarak Mugire b. Şübe'nin sözlerini tekrarladı. Bunun üzerine Ebubekir nineye terekeden 1/6 hisse verdi.

Sonra başka bir nine, Ömer b. Hattab'a gelerek ondan mirasını İstedi. Hz. Ömer ona şöyle dedi: 'Allah'ın Kitabı'nda sana hiçbir hisse yok. Fakat (senin alacağın) işte o altıda birdir. Eğer ikiniz bir araya gelirseniz aranızda müşterektir ve hanginiz tek başına bulunursa onundur". [1402]

Evet, âlimler, bir nineye 1/6 hisse verileceği, eğer nine iki tane olursa l/S hissenin ikisine paylaştırılacağı hususunda icma etmişlerdir.

5. Ölenin oğlunun kızı veya kızları

Ölen kişinin oğlunun kızı veya kızları, üç şart mevcut olduğunda terekenin İ/6'ini alırlar:

a. Ölen kişinin oğlunun kızı veya kızları, ölenin kızıyla beraber olmalıdır (ölen kişinin kızı

[1399] Nisa Süresi: 4/11.
[1400] Nisa Süresi: 4/11.
[1401] Hâkim, Müstedrek, IV/340
[1402] Tirmizî/2102

olmamalıdır).
b. Ölen kişinin erkek çocuğu olmamalıdır.
c. Ölen kişinin oğlunun kızını veya kızlarını asabe yapacak biri, meselâ oğlunun oğlu olmamalıdır.
Bu şartlar bulunduğunda oğulun kızı veya kızları terekenin 1/6'ini alırlar.
Rivayet edildiğine göre Ebu Musa'ya Ölünün kızına, oğlunun kızına ve kızkardeşine ait miras hisseleri sorulduğunda Ebu Musa şöyle demiştir: 'Terekenin yarısı ölünün kızına, diğer yarısı da kızkardeşine aittir. Abdullah b. Mes'ud'a git (bu meseleyi ona da sor), sanırım o da benim gibi hüküm verecektir!'
Mesele İbn Mes'ud'a sorulup, Ebu Musa'nın cevabı ve onun tarafından gönderildiği haberi verilince, Abdullah b. Mes'ud 'Eğer ben oğulun kızını mirastan mahrum edersem, elbette dalâlete düşmüş olurum, hidayete erenlerden olmam!' (diye bir mukaddime ile söze başlayıp şöyle devam etti): 'Bu meselede ben Peygamber'in hükmettiği şekilde hükmederim (ki o da şudur): Ölünün kızı terekenin yansını alır, oğulun kızı da iki 1/3'i tamamlamak için 1/3 alır. Geri kalan (1/3) de kızkardeşin payı olur!'
Ravi Huzeyl şöyle dedi: "Biz Ebu Musa'ya gelip İbn Mes'ud'un fetvasını kendisine haber verince 'Aranızda bu hıbr (=büyuk âlim) bulunduğu sürece bana birşey sormayınız' dedi". [1403]
6. Ölen kişinin bababir olan bir veya daha fazla kızkardeşleri
Ölenin bababir olan bir veya daha fazla kızkardeşleri şu şartlar bulunduğunda terekenin 1/6'ini alırlar:
a. Ölen kişinin oğlu, oğlunun oğlu, oğlunun kızı gibi mirasçısı olmamalıdır.
b. Ölen kişinin babası, babasının babası gibi mirasçısı olmamalıdır.
c. Ölen **k**işinin ana-bababir olan erkek kardeşi olmamalıdır.
d. Ölen kişinin ana-bababir olan bir kızkardeşi olmamalıdır.
e. Ölen kişinin bababir olan erkek bir kardeşi olmamalıdır.
Bu şartlar bulunduğunda ölen kişinin bababir olan bir veya daha fazla kızkardeşleri terekenin 1/6'ini alırlar. Bu hükmün delili icma ve kıyastır. Ölen kişinin tek kızıyla beraber, oğlunun kızlarının da miras almalarına kıyas edilmiştir.
7. Ölen kişinin anabir erkek kardeşi veya kızkardeşi
Ölen kişinin anabir erkek veya kızkardeşinin terekeden 1/6 hisse alabilmeleri için şu iki şartın bulunması gerekir:
a. Ölen kişinin, anabir erkek veya kızkardeşini hacbedecek bir yakını olmamalıdır.
b. Ölen kişinin anabir erkek veya kızkardeşi tek olmalıdır.
Eğer birden fazla -iki, üç, dört- olurlarsa, daha önce de belirttiğimiz gibi terekenin 1/3'ini alırlar. Bunun delili şu ayettir:
Babası, annesi ve evladı olmadığı halde vefat eden bir erkek veya kadının erkek veya kızkardeşi varsa, vasiyeti ve borcu çıktıktan sonra onların herbirine terekenin 1/6'i düşer. Eğer kardeşler birden fazla iseler; hepsi vasiyet ve borç çıktıktan sonra zarara uğratılmış olmaksızın terekenin 1/3'inde ortaktırlar. [1404]

(1356) Mirasçılardan Terekenin 1/3'inin Sahipleri ve Terekeden Artan Malın 1/3'ini Alacak Olanlar

[1403] Buharî/6355
[1404] Nisa Süresi: 4/12.

Terekeden artan malın 1/3'ini şu iki sınıf alır: [1405]
I. Ölenin baba tarafından dedesi
Dede, ölenin ana-bababir olan veya bababir olan erkek veya kizkardeşleriyle beraber olduğunda, terekeden artan malın 1/3'ini alır.
II. Ölenin annesi
Ölenin annesinin, terekeden artan malın 1/3'ini alması, umeriyyeteyn ve ğareviyyeteyn isimli iki meselede olur. Bu iki meseleye umeriyyeteyn denmesinin sebebi, Hz. Ömer'in terekeden artan malın 1/3'ini ölenin annesine vermiş olmasıdır. Buna ğareviyyeteyn denmiştir, çünkü bu meselese-Ager denilen yıldız gibi parlak ve meşhur olmuştur. Umeriyyeteyn denen İki mesele şudur:

a) Bir kadının geride kocasını, annesini ve babasını bırakarak ölmesi,
b) Bir erkeğin geride karısını, annesini ve babasını bırakarak ölmesi.

Birinci mesele'de koca terekenin yarısını, anne kalan yarının 1/3'ini alır. Geriye kalan ise babanın olur. Meselâ terekenin tamamı 6 lira olsa, 3 lirasını koca, 1 lirasını anne, 2 lirasını da baba alır.
İkinci mesele'de ise hanım terekenin 1/4'ini, anne geriye kalanın 1/3'ini, baba da geri kalanı alır. Meselâ terekenin tamamı 12 lira olsa, 3 lirasını hanım alır, 3 lirasını da anne alır, geriye kalan 6 lirayı da baba alır.
Anne, birinci meselede 1/6, ikinci meselede 1/4 almaktadır. Fakat fakihler 1/6, 1/4 yerine, Kur'an'in ibaresine ters düzmemesi için "geriye kalanın 1/3'i" ifadesini kullanmışlardır.
Eğer (ölenin öz) çocuğu yoksa ana ve babası mirasçı olursa, annesine 1/3 vardır. [1406]
Bu iki meselede anneye, geri kalan malın 1/3'inin verilmesinin sebebi şudur: Anneye terekenin 1/3'i verilirse, ölen kişinin ilk nesebi olan babadan fazla almış olur; yani baba bir pay alırken anne iki pay almış olur.
İkinci meselede ise baba fazla alır; anne 4 pay alır ki bu terekenin, üçte biridir, baba ise 5 pay alır, bu da terekenin geri kalanıdır.
Erkek ile kadın aynı derecede eşit olurlarsa, şeriatta esas olan kadına erkeğin payının yarısı kadar verilmesidir. Meselâ ölen kişinin hem oğlu, hem de kızı olursa erkek 2, kız ise 1 hisse alır. İşte bu kaideye binaen anneye, baki kalanın 1/3'i verilmiştir. Nitekim Hz. Ömer böyle hükmetmiş, ashabın cumhuru da ona muvafakat etmiştir. [1407]

(1357) Ta'sib'le (Asabe'de) Miras

Daha önce asabe'nin, kişinin erkek akrabaları olduğunu, onlara bu ismin verilmesinin kişiyi çepeçevre sarmış olmalarından, ona kuvvet yerip destek olmalarından kaynaklandığını söylemiştik. Yine asabe tek olduğunda terekenin tümünü, pay sahipleriyle beraber olursa pay sahiplerinin paylarından geri kalanı alacağını söylemiştik.

Asabe çoğuldur, tekili ise asib'dir. Fakat fakihler çoğul olan asabe kelimesini tekil yerine kullanmışlardır. Çünkü asabe tek olduğunda, bir topluluk gibi terekenin tamamını alır.

(1358) Asabe Yoluyla Mirasın Meşruiyeti

Asabe yoluyla mirasın meşru olduğuna hem Kur'an, hem de Sünnet delâlet etmektedir.

1405 Büyük Şafii Fıkhı
1406 Nisa Süresi: 4/11.
1407 Büyük Şafii Fıkhı

Allah çocuklarınız hakkında, erkeğejki kadının payı kadar pay vermenizi tavsiye eder (emreder). [1408]

Eğer erkek ve kadın kardeşler mirasçı kalmış ise erkek kadının iki hissesi kadar alır. [1409]

Bu iki ayet ölen kişinin oğlunun ve kardeşinin asabe yoluyla mirasçı olduğuna ve bunlardan birinin bulunması halinde ölenin kızkardeşini de asabe yapacağına delâlet eder.

Asabe yoluyla mirasın meşruiyetinin Sünnet'ten delili ise şu-hâdistir:

Mirası (Kur'an'da bildirildiği gibi) sahiplerine dağıtın. Geriye kalanı da ölenin en yakın erkek akrabasına verin. [1410]

(1359) Asabe'nin Kısımları

Asabe biri ncseb'den, diğeri de sebeb'den olmak üzere iki kısımdır. Sebep nedeniyle asabe olmak, köleyi âzad etmekle olur. Köleyi âzad eden kişi veya kişiler ortada olmadığı zaman onların asabeleri köleye asabe olurlar. Fakat bunlarla köleyi âzad eden kişinin arasındaki nesebe bir kadın girmemelidir. Ancak burada bu konuya dalmayacağız; zira bu" hususun hemen hemen hiçbir örneği mevcut değildir. Bu, geçmiş tarihlerde kalmış bir meseledir ve insanların çoğu bu mesele hakkında bilgiye ' muhtaç değildir. [1411]

(1360) Neseb'den Gelen Asabeler

Neseb'den gelen asabeler, erkek varisler bahsinde saydığımız kişilerdir. Ancak onlardan ölen kadın ise kocası ve ölenin anabir olan kızkardeşi istisna edilmiştir. Bunlar pay sahibidirler. Bu bakımdan ölen kişinin babası, dedesi, oğlu, oğlunun oğlu, ana-bababir olan kardeşi, ba-babir olan kardeşi, ana-bababir olan kardeşinin oğlu, bababir olan kardeşinin oğlu, ana-bababir olan amcası, bababir olan amcası, ana-ba-

Daha önce geçmişti.

Bababir olan amcasının oğlu, bababir olan amcasının oğlu o kişinin asa-besi'dir. Ölen kişinin mirasçısı olmaz da asabelerinden biri olursa, terekenin tümünü alır. Eğer ölen kişinin mirasçıları olur, bir de asabesi olursa, asabe terekeden artan malı alır. Asebelerden bir kısmının ise -baba, dede gibi- miras paylan vardır. [1412]

(1361) Neseb'den Gelen Asabe'nin Kısımları

Neseb'den gelen asabe üç kısımdır: [1413]

I. Bizzat asabe olan

II. Başkası vasıtasıyla asabe olan

III. Başkasıyla beraber asabe olan Şimdi bunları teker teker inceleyelim.

(1362) I) Bizzat Asabe Olan

[1408] Nisa Süresi: 4/11.
[1409] Nisa Süresi: 4/176.
[1410] Büyük Şafii Fıkhı
[1411] Büyük Şafii Fıkhı
[1412] Büyük Şafii Fıkhı
[1413] Büyük Şafii Fıkhı

Bizzat asabe olan, ölünün nesebinden gelen, fakat ölü ile arasında herhangibir kadın bulunmayan kişidir. Bunların bahsi daha önce geçmişti.

(1363) Bizzat Asabe Olan Kişinin Neseb Cihetleri

A. Oğulluk ciheti
Bunlar Ölen kişinin dallarıdır (evlatlarıdır). Ölen kişinin oğlu, oğlunun oğlu gibi ne kadar aşağı inerse insin erkek soyu onun asabesidir.
B. Babalık ciheti
Bunlar da ölen kişinin babası, dedesi, dedesinin dedesi gibi asıllarıdır.
C. Kardeşlik ciheti
Bunlar da ölünün babasının dallarıdır. Fakat bunlarla ölen kişi arasındaki nesebe- bir kadın girmez. Muselâ ana-bababir olan kardeş, bababir olan kardeş, ana-bababir olan kardeşin oğlu, bababir olan kardeşin oğlu gibi.
D. Amcalık ciheti
Bunlar ölen kişinin dedesinin dallandır. Yine onlarla ölen kişi arasında herhangibir kadın yoktur. Meselâ ana-bababir olan amca, bababir olan amca, ana-bababir olan amcanın oğlu, bababir olan amcanın oğlu gibi. [1414]

(1364) Bizzat Asabe Olan Kişinin Mirasçı Olması Şu Temeller Üzerine Bina Edilir

a. Geride kalan cihetin herhangibir ferdi, kendisinden önceki cihetin bir ferdi olursa mirasçı olamaz.
Çocuklar ve çocukların çocukları varken baba ve dede, babaları varken erkek ve kızkardeşler, erkek kardeş varken amcalar asabe yoluyla mirasçı olamazlar.
b. Akrabaların tümü baba ve dede, oğul ve oğulun oğlu, kardeş ve kardeşin oğlu, amca ve amcanın oğlu gibi aynı cihetten olursa asabe yoluyla mirasçı olamazlar.
Meselâ ölen kişinin dedesi ve babası hayatta ise dede torunun mirasından asabe yoluyla pay alamaz. Oğulun oğlu, oğulla beraber olursa asabe yoluyla birşey alamaz. Diğer asabeler de bunlara kıyas edilir. Diğer bir ifadeyle ölen kişiye bir vasıta ile yetişen kişi, o vasıta mevcut oldukça asabe yoluyla mirasçı olamaz.
c. Asabeler, akrabalık yönünden aynı olur da akrabalığın kuvvet derecesinde değişik olurlarsa, miras hususunda en kuvvetlisi diğerlerine takdim edilir.
Meselâ ana-bababir olan kardeş, bababir olan kardeşten, ana-bababir olan amca, bababir olan amcadan önce gelir.
Câberî, bu kaideyi şöyle ifade etmiştir: 'Önce takdim edilen cihet yoluyla, sonra akrabalık yoluyla, sonra akrabalığın kuvvet derecesiyle, sonra asabe yoluyla mirasçı olur1.
d. Mirasçılar hem cihet, hem derece, hem de derecenin kuvveti açısından eşit olurlarsa, hepsi asabe yoluyla mirasçı olur.
Bu durumda asabelerin tümü -ölen kişinin geride, kalan üç oğlu veya ölen kişinin geride kalan dört erkek kardeşi gibi- terekeyi aralarında eşit bir şekilde paylaşırlar. [1415]

[1414] Büyük Şafii Fıkhı
[1415] Büyük Şafii Fıkhı

(1365) II) Başkası Vasıtasıyla Asabe Olmak

Mirasın payı olup da kendisiyle beraber bir erkek kardeşi olan kadın asabe olur ve pay sahipliğinden asabeliğe geçer. Meselâ ölen İşinin kızı, erkek kardeşiyle beraber olursa veya Ölen kişinin anababir olan kızkardeşi, ana-bababir olan erkek kardeşiyle beraber »lursa asabe olur. Anabir olan kızkardeşler bu kaideden istisnadır, onlarla beraber olan erkek kardeş bizzat asabe olmadığı için kızkardeşlerini de asabe yapamaz. Başkası vasıtasıyla asabe olanların akrabalık derecesi, akrabalık kuvveti açısından eşit olmalıdır.

Bu bakımdan ana-bababir olan kızkardeş bababir olan kızkardeşiyle beraber olursa asabe olmaz, yalnız mirasta pay sahibi olur. Çünkü o, bababir olan kardeşinden akrabalık bakımından daha kuvvetlidir. Ölen kişinin kızı, oğlunun oğluyla beraber olursa asabe olmaz, çünkü onun derecesi torundan daha kuvvetlidir.

Ancak derecenin eşit olması kaidesinden şu durumda olan kişi istisna edilmiştir: Ölen kişinin oğlunun kızları, oğlunun oğlunun' oğluyla (erkek torunun oğluyla) beraber olursa, her ne kadar bu torunun akrabalık derecesi onlardan daha zayıfsa da torunun oğlu onları asabe yapar. Ayrıca ölen kişinin iki tane kızı ve oğlunun kızları varsa, iki kız terekenin 2/3'sini alır, oğulun kızlarına terekeden birşey verilmez. Bu durumdayken ölen kişinin oğlunun oğlunun oğlu olursa, oğlunun kızlarını (yani halalarını) asabe yapar; onlarla beraber terekeden geri kalanı paylaşırlar.[1416]

Başkası vasıtasıyla asabe olmanın şartı, terekenin 2/3'sini ve yarısını alan erkek kardeşleriyle beraber olmaktır. Bunları da şöyle sıralayabiliriz:

A. Ölen kişinin oğluyla beraber kalan kızları asabe olurlar.

B. Ölen kişinin kızlarıyla beraber, oğlunun oğlu olması halinde halalarını asabe yapar.

C. Ölen kişinin ana-bababir olan kızkardeşleriyle beraber ana-bababir olan erkek kardeşi bulunduğunda, kızkardeşlerini asabe yapar.

D. Ölen kişinin bababir olan kızkardeşleri, ölen kişinin bababir olan erkek kardeşiyle bulunursa asabe olurlar. [1417]

(1366) Başkası Vasıtasıyla Asabe Olmanın Delili

Başkası vasıtasıyla asabe olunabileceğinin delili şu ayetlerdir:

Allah çocuklarınız hakkında erkeğe iki kadının payı kadar pay vermenizi tavsiye eder (emreder). [1418]

Eğer erkek ve kadın kardeşler mirasçı kalmışsa erkek kadının iki hissesi kadar alır. [1419]

Ölen kişinin oğlunun kızları, ölenin kızlarına kıyas edilmiştir. Erkek ve kızkardeşler ibaresi, hem ana-bababir, hem de bababir kardeşleri kapsamaktadır. [1420]

(1367) III) Başkasıyla Beraber Âsabe Olmak

Başkasıyla asabe, kişinin anabir kızkardeşleri veya kızıyla birlikte bababir kızkardeşleri

---

[1416] Büyük Şafii Fıkhı
[1417] Büyük Şafii Fıkhı
[1418] Nisa Süresi: 4/11.
[1419] Nisa Süresi: 4/176.
[1420] Büyük Şafii Fıkhı

veya oğlunun kızıdır (kız torunudur).

Ölen kişinin geride iki kızı ve onlarla beraber ana-bababif veya ba-babir olan kizkardeşi kalırsa, iki kız terekenin 2/3'sini pay olarak alırlar, ana-bababir veya bababir olan kızkardeş ise geriye kalan malın 1/3'ini asabe yoluyla alır. Bunlar gibi ölen kişinin ana-bababir olan kızkardeşleri veya bababir olan kızkardeşleri, oğlunun kızıyla veya kendi kızlarıyla beraber kalırlarsa onlar da terekeyi aynı şekilde paylaşırlar. [1421]

Başkasıyla beraber asabe olmanın delili, ölen kişinin kızının, oğlunun kızının ve kızkardeşinin miras payları sorulduğunda İbn Mes'ud'un verdiği cevaptır.- 'Bu meselede ben Peygamber'in hükmettiği şekilde hükmederim (ki o da şudur): Ölünün kızı terekenin yansını alır, oğlunun kızı da iki 1/3'i tamamlamak için 1/3 alır. Geri kalan (1/3) de kızkardeşin payı olur'. [1422]

(1368) Babanın Mirastaki Durumları

Babayı, miras hususunda pay sahipleri ve asabeler arasında zikretmiştik. Babanın mirastaki durumlarını şöyle özetleyebiliriz:

1. Babanın mirastaki birinci durumu, mirastan pay sahibi olmasıdır.

Ölen kişinin oğlu, oğlunun oğlu gibi erkek çocuğu olmadığında babası mirasta pay sahibi olur.

2. Babanın mirastaki ikinci durumu ise asabe yoluyla mirastan istifade etmesidir.

Ölen kişinin oğlu, kızı, oğlunun oğlu veya oğlunun kızı gibi evlatlan olduğunda babası asabe yoluyla mirastan istifade eder.

Birinci durumun delili şu ayettir:

Eğer (ölenin öz) çocuğu yoksa ve ana-babası mirasçısı olursa, annesine 1/3 vardır, (geri kalan da babanındır). [1423]

İkinci durumun delili ise şu ayettir:

Ölen kişinin) ana ve babasından herbirine, ölenin eğer çocuğu varsa, terekenin l/6(i vardır. [1424]

Anneye 1/3 hisse verildikten sonra, geriye kalan mal babaya aittir. Çünkü Kur'an-ı Kerim anneye 1/3 hisse verdikten sonra, babanın hissesi hususunda sükût etmiştir. Bundan anlaşılır ki geriye kalan malı, baba asabe yoluyla elde eder.

3- Babanın mirastaki üçüncü durumu ise, mirastan hem pay alması, hem de asabe yoluyla istifade etmesidir.

Meselâ ölen kişinin geride-kızı veya oğlunun kızıyla babası da kalırsa, baba mirastan 1/6 pay alır, terekeden artanı da asabe yoluyla alır. Bunun delili şu hadîstir:

M i ras% paylarını (Kur'an'da bildirilen) sahiplerine veriniz. Bu paylardan geri kalan birşey de baba tarafından en yakın olan erkeğe aittir. [1425]

Yukarıda zikrettiğimiz meselede baba, ölen kişiye en yakın erkek olduğundan terekeden 1/6 hisse alır, ölen kişinin kızı da payını aldıktan sonra geriye kalan mal asabe nedeniyle babaya ait olur. [1426]

[1421] Büyük Şafii Fıkhı
[1422] Buharî/6355
[1423] Nisa Süresi: 4/11.
[1424] Nisa Süresi: 4/11.
[1425] Buhari 351 Müslim/l6l5
[1426] Büyük Şafii Fıkhı

(1369) Dedenin Mirastaki Durumları

Dedeyi de hem pay sahipleri, hem de asabeler arasında zikretmiştik. Dedenin de tıpkı baba gibi üç durumu vardır. Dede de bazen mirastan sadece pay alır, bazen sadece asabe nedeniyle mirastan istifade eder, bazen de mirastan hem payı olur, hem de asabe nedeniyle istifade eder. Dede, bu hususlarda aynen baba gibidir. Ancak bazı durumlarda babadan ayrılır,[1427]

(1370) Dedenin Babadan Ayrıldığı Durumlar

Dede, miras payında babadan üç durumda ayrılır:
1. Ölen kişinin, dedesiyle bababir ana-bababir veya bababir olan erkek veya kızkardeşi varsa dedenin durumu babadan ayrılır. Baba aynı durumda olduğunda onları hacbeder (mirastan mahrum eder), dede ise onlarla beraber -ileride geleceği gibi- mirasa ortak olur.
2. Dede, Hz. Ömer'e nisbet edilen ve umeriyyeteyn diye bilinen iki meselede babadan ayrılır.
Bu meselelerde anneyle beraber dede mirasçı olursa, anne malın 1/3'ini alır, fakat anneyle beraber baba mirasçı olursa, anne malın tümünün değil, geriye kalanın 1/3'ini alır.
3. Babaanneyi hacbeder, fakat dede anneyi hacbedemez.
Ölen kişinin babası ve babaannesi kalırsa, babaanne oğlu (baba) tarafından hacbolunur, fakat dede onu hacbedemez. Çünkü babaanne ölüye dede vasıtasıyla bağlı değildir. Nitekim dedenin durumu da kendi annesini hacbetmek hususunda baba (=oğlu) gibidir. Çünkü onun (dedenin) annesi de -babaannenin babaya bağlı olduğu gibi- kendisine bağlıdır. En doğrusunu Allah bilir.[1428]

(1371) YEDİNCİ KİTABIN SORULARI VE CEVAPLARI

Vasiyetler Ve Feraiz'in Hükmü

Soru: Vasiyetler ve feraiz kitabında kaç bölüm vardır?

Cevap: Vasiyetler ve feraiz kitabında bir fasıl (bölüm) vardır.

Vasiyetler ve feraiz bölümü:
Erkeklerden varis olanlar.
Kadınlardan varis olanlar.
Hiçbir halde mirastan sakıt olmayanlar.
Hiçbir şekilde varis olmayanlar.
Akrabaların en yakın olanları.
Mirasta farz olanlar.
Yarısı farz olan mirasçılar.
Dörtte birine farz olan mirasçılar.
Sekizde birine farz olan (mirasçılar).
Üçte ikisine farz olan mirasçılar.
Üçte biri farz olan mirasçılar.
Altıda biri farz olan mirasçılar.
Mirastan pay almayanlar.

[1427] Büyük Şafii Fıkhı
[1428] Büyük Şafii Fıkhı

Dört kişi vardır (kendileriyle beraber kız kardeşlerini varis yaparlar).
Dört kişide vardır, kendileri varis olurlar, kız kardeşleri varis olamazlar.
Birinci bölüm: Vasiyetin hükmü

Soru–1- Erkeklerden varis olanlar kaç tanedir?

Cevap–1- Erkeklerden varis olanlar ondur.

(1) Oğul.
(2) Oğlunun oğlu, aşağı inildikçe,
(3) Baba.
(4) Dede, dedeler yükseldikçe.
(5) Erkek kardeş.
(6) Kardeşin oğlu uzadıkça, kardeş oğulları,
(7) Amca.
(8) Amcaoğlu uzaklaştıkça, amcaoğulları,
(9) Koca.
(10) Köleyi azat eden efendisi,

Soru–2- Kadınlardan varis olanlar kaç tanedir.

Cevap–2- Kadınlardan varis olanlar yedi tanedir.

(1) Kız.
(2) Oğlunun kızı.
(3) Anne.
(4) Nine.
(5) Kız kardeş.
(6) Karı.
(7) Köle azat eden kadın,

Soru–3- Hiçbir halde mirastan sakıt olmayanlar kaç tanedir?

Cevap–3- Hiçbir halde mirastan sakıt olmayanlar beş tanedir.

(1) Koca.
(2) Karı.
(3) Baba.
(4) Anne.
(5) Öz evlat.

Soru–4- Hiçbir şekilde varis olmayanlar kaç tanedir.

Cevap–4- Hiçbir şekilde varis olmayanlar yedi tanedir.

(1) Köle.
(2) Müdebbir. (Azatlığı şarta bağlanan köle).
(3) Çocuk annesi cariye,
(4) Mükateb.(Yazışmalı köle).
(5) Katil.
(6) Mürtet. (Dinden çıkan).
(7) İki din ehli. (Dinleri ayrı olan).

Soru–5- Akrabaların en yakın olanları kaç tanedir?

Cevap–5- Akrabaların en yakın olanları on iki tanedir.

(1) Oğul.
(2) Oğlunun oğlu.
(3) Baba.

(4) Babanın babası.
(5) Anası ve babası bir olan kardeş,
(6) Babası bir olan kardeş,
(7) Anası ve babası bir olan kardeş oğlu,
(8) Babası bir olan kardeş oğlu,
(9) Amca bu tertip üzere sırasıyla,
(10) Anası ve babası bir olan amcaoğlu,
(11) Babaları bir olan amcaoğlu,
(12) Eğer yakın akrabalardan (hiç biri) yoksa köleyi azat eden efendisi.

Soru–6- Mirasın Farzları Allah'ın yüce kitabında belirtilen paylar kaç tanedir?
Cevap–6- Mirasın Farzları Allah'ın yüce kitabında belirtilen paylar altı tanedir?

(1) Nısıf. (Yarısı).
(2) Rubu. (Dörtte bir).
(3) Sümün. (Sekizde biri)
(4) Sülüsan. (üçte ikisi).
(5) Sülüs. (üçte biri).
(6) Südüs. (Altıda birisi)

Soru–7- Yarısı farz olan mirasçılar kaç tanedir?
Cevap–7- Yarısı farz olan mirasçılar beş tanedir.

(1) Kız.
(2) Oğlunun kızı.
(3) Ana ve babaları bir olan kız kardeş.
(4) Babaları bir olan kız kardeş.
(5) Onunla beraber çocuk olmayan koca.

Soru–8- Dörtte birine farz olan (mirasçılar) kaç tanedir?
Cevap–8- Dörtte birine farz olan (mirasçılar) ikidir.

(1) Oğlu veya oğluyla beraber (varis olan) koca.
(2) Oğlu veya oğlunun oğlu ile beraber yoksa bir veya birkaç tane hanımı.

Soru–9- Sekizde birine farz olan mirasçılar kimlerdir?
Cevap–9- Sekizde birine farz olan mirasçılar şunlardır.
Ölünün oğlu veya oğlunun oğlu ile birlikte bulunup ta varis olan bir veya birkaç karı.

Soru–10- Üçte iki payına farz olan (mirasçılar) kaç tanedir.
Cevap–10- Üçte iki payına farz olan (mirasçılar) dört tanedir.

(1) İki kız.
(2) Oğlunun kızı.
(3) Anneleri ve babaları bir olan iki kız kardeş.
(4) Babaları bir olan iki kız kardeş.

Soru–11- Üçte bir payı farz olan (mirasçılar) kaç kişidir?
Cevap–11- Üçte bir payı farz olan (mirasçılar) iki kişidir.

(1) Ne zamanki (o üçte biri) mirasında) men edilmediği takdirde ana.
(2) O (mirasta) anne iki veya daha fazla (erkek kız) kardeşlerden olan çocuklar.

Soru–12- Altıda bir payı farz olan mirasçılar kaç kişidir?
Cevap–12- Altıda bir payı farz olan mirasçılar yedi kişidir.

(1) Anne ile beraber oğlu veya oğlunun oğlu veya iki ve ikiden daha fazla kız ve erkek kardeşler.

(2) O (altıda bir miras) anne olmadığında ninenindir.
(3) Öz kızı ile beraber oğlunun kızı.
(4) O (altıda bir miras) babaları ve anneleri bir olan kız kardeşle beraber babaları bir olan kız kardeş.
(5) O (altıda birine) farz olan (mirası) Babanın baba ile beraber çocuğu veya oğlunun çocuğu.
(6) Baba olmazsa dedeye (altıda bir miras vermek) farzdır.
(7) Annenin çocuklarından biri (varsa o mirasın altıda birini vermek) farzdır.

Soru–13- Mirastan pay almayanlar kaç kişidir?

Cevap–13- Mirastan pay almayanlar beş kişidir.

(1) Anne varken ninelere (miras verilmez.
(2) Baba varken dedelere miras verilmez.
(3) Oğul, oğlunun oğlu, baba ve dede varken anaları bir olan kardeşe (miras verilmez).
(4) Oğul, oğlunun oğlu ve baba varken ana ve babaları bir olan kardeşe (miras verilmez).
(5) Oğul, oğlunun oğlu, babaları ve anneleri bir olan kardeş varken babaları bir olan kardeşe (miras verilmez).

Soru–14- Dört kişi vardır Kendileriyle beraber kız kardeşlerini asa be yaparlar. Bunlar kimlerdir?

Cevap–14- Evet. Dört kişi vardır (Kendileriyle beraber kız kardeşlerini asa be yaparlar).

(1) Oğul.(oğul varis ise kız kardeşi asa be olur).
(2) Oğlunun oğlu (varis ise kız kardeşi asa be olur).
(3) Anaları babalar bir kardeş ise (o anadan ve babadan kız kardeşi asabe olur).
(4) Babaları bir kardeş ise (babalar bir kız kardeşi asa be olur).

Soru–15- Dört kişide vardır, kendileri varis olurlar, kız kardeşleri varis olamazlar, onlar kimlerdir?

Cevap–15- Dört kişide vardır, kendileri varis olurlar, kız kardeşleri varis olamazlar, onlarda (sırasıyla şunlardır.)

(1) Amcalar (varis olurlar amcaların kız kardeşleri varis olamazlar).
(2) Amcaoğulları (varis olurlar onların kız kardeşleri varis olamazlar).
(3) Kardeşin oğulları (varis olurlar onların kız kardeşleri varis olamazlar).
(4) Azat eden efendisinin yakınları varis olur). (Mesela efendisinin amcası varis olur, onun kız kardeşi (yani amcasının kız kardeşi) varis olamaz. Buradaki kasıt yakınlık olması dolayısıyladır. Efendisinin varis olması için ona yakın olan mirasçıların hiçbiri kalmazsa böyledir.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

(1372) YEDİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN ARAPÇA METNİ

[1 فصل] وَتَجُوزُ الْوَصِيَةُ بِالْمَعْلُومِ وَالْمَجْهُولِ وَالْمَوْجُدِ وَالْمَعْدُومِ وَهِىَ مِنَ الثُّلُثِ فَإِنْ زَادَ وُقِفَ عَلَى إِجَازَةِ الْوَرَثَةِ وَلاَتَجُوزُ الْوَصِيَّةُ لِوَارِثٍ إِلاَّ اَنْ يُجِيزَهَا بَاقِى الْوَرَثَةِ

وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ مِنْ كُلِّ بَالِغٍ عَاقِلٍ لِكُلِّ مُتَمَلِّكٍ وَفِى سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى وَتَصَحُّ الْوَصِيَّةُ
إِلَى مَنِ اجْتَمَعَتْ فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ الْإِسْلَامُ وَالْبُلُوغُ وَالْعَقْلُ وَالْحُرِّيَةِ وَالْأَمَانَةُ.

(1373) YEDİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN KELİME MANASI

[1 فصل] وَتَجُوزُ الْوَصِيَّةُ بِالْمَعْلُومِ وَالْمَجْهُولِ وَالْمَوْجُدِ وَالْمَعْدُومِ وَهِيَ مِنَ الثُّلُثِ

Bir-inci, Fasıl, Caiz olur, Vasiyet, Bilinen, Bilinmeyen, Hazır olan, Hazır olmayan, O vasiyet, Üçte birinden

فَإِنْ زَادَ وُقِفَ عَلَى إِجَازَةِ الْوَرَثَةِ وَلَاتَجُوزُ الْوَصِيَّةُ لِوَارِثٍ إِلاَّ اَنْ يُجِيزَهَا بَاقِى الْوَرَثَةِ

Eğer, Fazla, Durdurulur, Üzerine, İcazet izin, Varis-lerin, Caiz olur, Vasiyet, Varis için, Ancak, Onaizin verir, Kalan, Varis-i

وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ مِنْ كُلِّ بَالِغٍ عَاقِلٍ لِكُلِّ مُتَمَلِّكٍ وَفِى سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى وَتَصَحُّ الْوَصِيَّةُ

Sahih olur, Vasiyet, Her, Baliğden, Akıllı-dan, Her için, Mülk edinmiş, Yol-un-da, Allah, Yüce, Sahih olur, Vasiyet

إِلَى مَنِ اجْتَمَعَتْ فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ الْإِسْلَامُ وَالْبُلُوغُ وَالْعَقْلُ وَالْحُرِّيَةِ وَالْأَمَانَةُ

Kadar, Toplanmasından, Kendisinde, Beş, Haslet, Müslüman olmak, Baliğ olmak, Akıllı olmak, Hür olmak, Emin olmak

(1374) YEDİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN TOPLU MANASI

(1375) Vasiyetin Hükmü

Vasiyet bilinen, bilinmeyen, hazır olan, hazır olmayan, (şeylerle vasiyet yapmak) caizdir. O vasiyetin (miktarı malın) üçte biridir. Eğer bu malın üçte birinden fazla vasiyet (yapıldıysa) o vasiyet varislerin izni üzere durdurulur. (Yani vasiyetin hükmü malın üçte biridir. O malın üçte biri verilir, fazlalık olan mal durdurulur). Tek bir varis için vasiyet yapmak caiz olmaz. Ancak kalan (diğer varisler o kişi için) izin verirlerse (o zaman) caiz olur. Her baliğ ve akıllı mülk edinmesi için (şâhısa veya) yüce Allah'ın yolunda (harcanması için yapılan her vasiyet) sahih olur.

Vasiyeti (yapan kişide) beş haslet (şart)'ın kendisinde toplanmasıyla (yaptığı vasiyet) sahih olur.

(1) Müslüman olmak.
(2) Baliğ olmak.
(3) Akıllı olmak.
(4) Hür olmak.
(5) Emin olmak.

(1376) YEDİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN DELİLLERİ

(1377) Vasiyet'in Delilleri

Vasiyetin Kur'an'ı Kerim'de delilleri

2/180. Birinize ölüm geldiği zaman, eğer bir mal bırakacaksa anaya, babaya, yakınlara uygun bir biçimde vasiyet etmek Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur. [1429]

4/11. Allah size, çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının payının iki misli (miras vermenizi) emreder. (Çocuklar) ikiden fazla kadın iseler, ölünün bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer yalnız bir kadınsa yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, ana-babasından her birinin mirastan altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da ana-babası ona vâris olmuş ise, anasına üçte bir (düşer). Eğer ölenin kardeşleri varsa, anasına altıda bir (düşer. Bütün bu paylar ölenin) yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin size, fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bunlar Allah tarafından konmuş farzlardır (paylardır). Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir.[1430]

4/12. Yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra eşlerinizin, eğer çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Çocuğunuz yoksa sizin de, yapacağınız vasiyetten ve borçtan sonra, bıraktığınızın dörtte biri onlarındır (zevcelerinizindir). Çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. Eğer bir erkek veya kadının, anababası ve çocukları bulunmadığı halde (kelâle şeklinde) malı mirasçılara kalırsa ve bir erkek yahut bir kızkardeşi varsa, her birine altıda bir düşer. Bundan fazla iseler üçte bire ortaktırlar. (Bu taksim) yapılacak vasiyetten ve borçtan sonra, kimse zarara uğramaksızın (yapılacak)tır. Bunlar Allah'tan size vasiyettir. Allah her şeyi hakkıyle bilendir, halimdir. [1431]

5/106. Ey iman edenler! Birinize ölüm gelip çatınca vasiyet esnasında içinizden iki adalet sahibi kişi aranızda şahitlik etsin. Yahut seferde iken başınıza ölüm musibeti gelmişse sizden olmayan, başka iki kişi (şahit olsun). Eğer şüpheye düşerseniz o iki şahidi namazdan sonra alıkorsunuz; «Bu vasiyet karşılığında hiçbir şeyi satın almayacağız, akraba (menfaatine) de olsa; Allah (için yaptığımız) şahitliği gizlemiyeceğiz, (aksini yaparsak) bu takdirde biz elbette günahkârlardan oluruz» diye Allah üzerine yemin ederler. [1432]

Vasiyetin Hadiste delilleri

Abdullah b. Ömer (ra)'den, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Vasiyet edecek bir şeyi bulunan herhangi bir Müslüman bir kimseye vasiyeti yanında yazılı bulunmadıkça iki gece geçirmesi helal olmaz, buyurdu. [1433] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1434]

[1429] Bakara suresi: 2/180.
[1430] Nisa Süresi: 4/11.
[1431] Nisa Süresi: 4/12.
[1432] Maide suresi: 5/106.
[1433] Buğari, c, 3, sh, 185, 186, K, Vesaya; Müslim, c, 2, sh, 1249, hd, 1627, Vasiyet.
[1434] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 321.

Sa'd b. Ebi Vakkas (ra)'den, Peygamber (s.a.v)'e Ya Resûlullah ben malımın hepsini vasiyet etmek istiyorum. Hayır dedi. Yarısını edeyim dedim. Hayır dedi. Üçte birini vasiyet edeyim dedim. Evet dedi, üçte bir kâfidir. Üçte bir de (aşağısına nisbetle) çoktur. Ey çünkü ey Said. Sen mirasçılarını zengin bırakman onları insanlara el avuç açarak dilenir, fakirlik halinden bırakmandan hayırlıdır. [1435] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1436] (Yani hadiste ittifak vardır)

Aişe (ra) anamızdan rivayet edildi. Peygamber (s.a.v)'e bir şey söyle dedi. Anamın canını Allah (cc) ansızın aldı. Ben öyle sanıyorum ki eğer anam konuşabilseydi. Sadaka yapacaktı. Şimdi ben anam adına sadaka yapayım mı? Diye sordum. Peygamber (s.a.v) evet anan adına sadaka yap, buyurdu.[1437] Bu hadis Muttefekun aleyhtir. [1438] (Yani hadiste ittifak vardır)

Ebu Umame (ra)'den Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu; Şüphesiz Allah (cc) her hak sahibine hakkını vermiştir. Varise vasiyet yoktur. [1439]

(1378) Vasiyetin Tarifi

Luğatta vasiyet 'bağlamak, bitiştirmek anlamına gelir. İysâ kelimeside aynı anlamdadır. Vasiyet, ism-i meful (vasiyet edilen şey manasına). [1440] Ayette kullanılmıştır:

Vasiyetlerinizin ve borcunuzun ifa edilmesinden sonra... [1441]

Vasiyet kelimesi masdar olduğunda iysâ manasını ifade eder ve nitekim şu ayette de bu anîamda kullanılmıştır:

Ey mü'minler! Birinize ölüm(ün belirtileri) geldiği zaman, vasiyet anında aranızda sizden olan iki adil kimseyi şahitlik için tutun. [1442]

Fakat fakihler, iki kelime arasında fark olduğunu söyleyerek, İysâ kökünden gelirse, kişinin ölümünden sonra küçük çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek ve malmı kullanmak üzere bir, başkasına yetki vermesi anlamına gelir; vasiyet kökünden gelirse, bir kimsenin ölümünden sonraya bağlı olmak üzere kendisine ait bir mala bir başkasını sahip ve malik kılması anlamına gelir demişlerdir. [1443]

Şer'an ölümünden sonraya bağlı olan bir hakkı bir başkasına teberru etmeye vasiyet denilmesinin sebebi, vasiyet eden kişinin bu teberru ile ahiretin hayrını, dünya hayrına bağlamasıdır. [1444]

(1379) Vasiyetle Temlik Etmek İle Diğer Temlik Çeşitleri Arasındaki Fark

Vasiyetin tarifinden, vasiyet ile temlik etmekle, diğer temlik çeşitleri arasındaki fark açığa çıkar. Zira vasiyetteki temlik, ölümden sonraki zamana izafe edilmiştir. Vasiyetteki gibi akidlerdeki temlik ise yaşarken temliktir. [1445]

[1435] Buğari, c, 3, sh, 186, bab, 2, Vesaya; Müslim, c, 2, sh, 1250, bab, 1, hd, 1628, Vasiyet.
[1436] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 321, hd, 985.
[1437] Buğari, c, 3, sh, 193, bab, 19, Vesaya; Müslim, c, 1, sh, 696, bab, 15, hd, 1004, k, Zekat.
[1438] Buluğul meram min edilletil ahkâm, sh, 322, hd, 986.
[1439] Müsnedi Ahmed, c, 4, sh, 238 ve c, 5, 267; Ebu Davud, c, 3, sh, 824, bab, 88, hd, 3515, İcarat; Tirmizi, c, 3, sh, 424, hd, 2212, Vesaya; İbni Mace c, 2, sh, 905, bab, 6, hd, 2713, Vesaya.
[1440] Büyük Şafii Fıkhı
[1441] Nisa Süresi: 4/12.
[1442] Maide suresi: 5/106.
[1443] Büyük Şafii Fıkhı
[1444] Büyük Şafii Fıkhı
[1445] Büyük Şafii Fıkhı

(1380) Vasiyetin Meşruiyetine Dair Delil

Vasiyetin meşruiyetine hem Kur'an, hem Sünnet hem de ashabın tatbikatı delâlet etmektedir. Ayrıca âlimler de vasiyet hususunda icma etmişlerdir. [1446]

Kur'an'dan delili şu ayetlerdir:

İçinizden birine ölüm gelip-çattığında eğer bir mal bırakacak olursa, anaya-babaya ve akrabalara adil bir tarzda vasiyet etmesi, üzerine ' farz kılınmıştır. Bunlar muttakiler üzerinde (sabit) bir haktır. [1447]

Ayetteki 'farz kılınmıştır' ibaresinden maksat, vasiyet etmenin hayırlı olduğudur. 'Adil bir tarzda vasiyet etmek' ibaresinden maksat da mirasçılara zulmetmeyecek şekilde davranmaktır.

Ey mü'minler! Sizden birine ölüm(ün belirtileri) geldiği zaman, vasiyet anında aranızdan iki adil kimseyi şahitlik için tutun. [1448]

Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur:

Vasiyet etmek istediği birşeyi bulunan bir müslümana vasiyeti yanında yazılı bulunmadıkça iki gece yatması muhakkak surette caiz değildir.[1449]

Mahrum, vasiyetten mahrum kalandır. [1450]

Vasiyet üzerine ölen kişi yol ve sünnet, takva ve şahitlik üzerine bağışlanmış olduğu halde ölmüştür. [1451]

Ashab-ı kiram ise mallarının bir kısmını, Allah'a yaklaşmak için vasiyet ederlerdi. Rivayet edildiğine göre sahabîler vasiyetnamelerinin başına bismilhhirmhmanirrahim yazarlar ve şöyle devam ederlerdi:

Bu vasiyet falan oğlu falanın vasiyetidir. O, Allah'tan başka ilah olmadığına, Allah'ın bir ve tek olduğuna, ortağı bulunmadığına şehadet eder ve yine Muhammed'in Allah'ın kulu ve rasûlü olduğuna, kıyametin geleceğine, onda şek ve şüphe olmadığına, Allah (Teâlâ'nın kabirdekileri hasredeceğine şehadet eder. Falan oğlu falan vasiyet eder ki aile fertlerinden geride kalanlar gerçekten mü'min iseler Allah'tan korksunlar, aralarını düzeltsinler, Allah ve Rasûlü'ne itaat etsinler. Onlara Hz. İbrahim'in ve Hz. Yakub'un oğullarına vasiyet ettiğini vasiyet ediyorum: 'Ey oğullarım! Allah sizin için bu dini seçti. (O halde siz de) ancak müslümanlar olarak can verin' [1452]

Bu husustaki icma'ya gelince, fakihlerin tamamı Hz. Peygamber döneminden beri vasiyetin caiz olduğunda görüş birliğine varmışlardır. Hiç kimsenin vasiyeti men ettiği nakledilmemiştir. [1453]

(1381) Hayatta İken Sadaka Vermek Vasiyetten Daha Üstündür

Hayatta iken verilen sadaka, ölüm sonrası için vasiyet edilen sadakadan daha üstündür. Çünkü hayatta iken verilen sadakanın ecir ve sevabı daha öncedir. [1454] Ayrıca mü'minin imanında sadık olduğuna, hayır ve ihsana rağbet ettiğine delâlet eder. Artık hayırlarda yarışın.[1455]

[1446] Büyük Şafii Fıkhı
[1447] Bakara suresi: 2/180.
[1448] Maide suresi: 5/106.
[1449] Buharî/2587, Müslim/1627, (Abdullah b. Ömer'den)
[1450] İbn Mâce/2700
[1451] İbn Mâce/2701
[1452] Bakara suresi: 2/132; Abdurrezzak, el-Musannef
[1453] Büyük Şafii Fıkhı
[1454] Büyük Şafii Fıkhı
[1455] Maide suresi: 5/48.

Birinize ölüm gelip de 'Ey rabbim! Beni yakın bir süreye kadar erte-, leseydin de sadaka verip iyilerden olsaydım' demesinden önce size ' verdiğim rızıktan (Allah için) harcayın. [1456]

Ebu Hüreyre şöyle rivayet ediyor: Rasûlullah'ın huzuruna bir kimse gelerek şöyle dedi:
- Ey Allah'ın Rasûlü! (Sevapça) hangi sadaka daha büyüktür?
- (Sevabı büyük sadaka) senin sıhhatli, son derece mala düşkün, fakirlikten korkar, zenginlikten hoşlanır bulunduğun halde verdiğin sadakadır. Can boğaza gelip de 'bu malım falan içindir, şu malım da falan içindir' diyene ve bunu da varislerin olana kadar geri bırakma. [1457]

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Ölümüne yakın bir köle âzad eden kişi, karnı doyduktan sonra "bağışta bulunan gibidir.[1458]

(1382) Vasiyetin Meşruiyetinin Hikmeti

Şer'î kaidelere göre, kişinin malında hiçbir hakkı kalmadığı zaman vasiyet etmesi caiz olmaz. Zira ölüm mülkiyeti izale eder. Fakat hikmetlerle dolu olan şeriat, vasiyeti caiz kılmıştır. Çünkü vasiyette hem vasiyet yapanın, hem akrabaların, hem de toplumun maslahatı vardır. Vasiyet yapan kişi ecir ve sevap kazanır, ölümünden sonra güzel bir hatıra bırakmış olur. Akrabaların maslahatına gelince, vasiyet genellikle mirasçı olmayan akrabalara yapılır, böylece onlar da o maldan faydalanmış olurlar, zira o kişiler genellikle o mala muhtaçtır. Toplumun maslahatına gelince, vasiyet mescidler, medreseler, kütüphaneler, hastaneler ve benzeri umumi hayırlara açılan bir kapıdır. Ayrıca fakirler, yetimler, âlimler ve mücahidler için de bir kapıdır. Vasiyetin İslâm'ın sosyal dayanışma kanunlarından bir kanun olduğu ve bunda birçok hayır ve faydanın bulunduğu gizli değildir. [1459]

(1383) Vasiyetin Hükmü

İslâm'ın başlangıcında anne-babaya ve yakın akrabalara vasiyet etmek Bakara suresinin 180. ayeti ile vacib kılınmıştı. Daha sonra bu hüküm miras ayetleriyle neshedilmiştir. Ayrıca bu vücubun neshedildiğini bildiren hâdisler de vardır. Vasiyet etme hükmü, mirasçılar dışındaki kişilere ve hayır yollarına tahsis edilmiştir. Bu da varislerin rızası haricinde malın 1/3'inden fazlasının vasiyet edilemeyeceği hükmüyle sınırlandırılmıştır.

İbn Abbas şöyle demiştir: "Allah Teâlâ 'Sizden birinize ölüm gelip çattığı vakit eğer mal bırakacaksa, anaya-babaya ve yakın akrabaya meşru bir surette vasiyette bulunmak, takva sahipleri üzerine bir hak olarak farz kılındı1 (Bakara/180) buyurarak vasiyeti farz kıldı. Bu ayeti, miras ayetleri [1460] neshetti". [1461]

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Ulu ve yüce Allah, her hak sahibine hakkını vermiştir; artık varise vasiyet yoktur. Çocuk yatak sahibine aittir; zina edenin hakkı taştır (mahrum edilmektir). [1462]

Allah Teâlâ (varislerden) her hak sahibine hakkını verdi. (Bundan böyle) varislere vasiyet yoktur. [1463]

[1456] Münafikun Süresi: 63/10.
[1457] Buhari/1353müslim/1032
[1458] Tirmizî/2124, (Ebu Derda'dan)
[1459] Büyük Şafii Fıkhı
[1460] Nisa Süresi: 4/11-12.
[1461] Ebu Dâvud/2869, Tırmızî/2118
[1462] Tirmizî/2122, Nescî, VI/247
[1463] Ebu Dâvud/2870, (Ebu Umame el-Bahilî'den)

(1384) Vasiyetin Diğer Hükümleri

Vasiyetin, mirasçılara yapılmamak şartıyla mendub olduğunu söy-lemiştikrFakat bazı durumlarda vasiyet etmek farz, haram, mubah veya mekruh olabilir. [1464]

(1385) Vasiyetin Vacib Olduğu Durumlar

Bir kişinin üzerinde zekât, hac gibi şer'î bir borç varsa, kişi de onun zayi olacağından korkuyorsa, vasiyet etmesi vacib olur. Yine kişinin birisinde emanet ve alacakları varsa, vasiyet etmesi vacibdir. Zira vasiyet etmediği takdirde, onların zayi olma ihtimali vardır.[1465]

(1386) Vasiyetin Haram Olduğu Durumlar

İşlenmesi şer'an haram olan birşeyi -şarap veya ahlâka aykırı şeyleri-vasiyet etmek haram olduğu gibi, bunları yerine getirmek de haramdır. Mirasçılara zarar vermek amacıyla yapıjan vasiyet de haramdır. Bu, şer'an kendilerine takdir edilmiş olan payı almalarını engellemek için yapılan vasiyettir. Allah Teâlâ bu tür vasiyetten nehyetmiştir:[1466]

Eğer kardeşler birden fazla iseler hepsi vasiyet ve borç çıktıktan sonra zarara uğratılmış olmaksızın terekenin 1/3'inde ortaktırlar. Bu Allah'tan bir tavsiyedir (emirdir). Allah bilendir, halimdir.[1467]

Şehr b. Havşeb, Ebu Hüreyre'nin, kendisine Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu tahdis etmiştir: 'Erkek veya kadın altmış sene taat ile meşgul olurlar ve ölüm gelip çattığında vasiyet hususunda (varislerine karşı) zarar verecek şekilde hareket ederler, böylece cehennem ateşi kendilerine vacib olur'. Sonra Ebu Hüreyre bana şu ayetleri okudu: 'Varislere zarar vermemek şartı ile vasiyetin ve borcun ödenmesinden sonra... Bu Allah'tan bir tavsiyedir (emirdir). Allah bilendir, halimdir. İşte bunlar Allah'ın hududlarıdır. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ederse, Allah o kimseyi (ağaçlarının) altından nehirler akan cennetlere yerleştirir. O cennetlerde ebedî kalıcıdırlar. Bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir' [1468]

(1387) Vasiyetin Mubah Olduğu Durumlar

Kişinin ilim ve salah ile meşhur olmayan bir dostuna veya bir zengine vasiyet etmesi mubahtır. Eğer onlara yaptığı vasiyetle sıla-yı rahimi kasdederse, mendub olur, çünkü burada taat mânâsı vardır. [1469]

(1388) Vasiyetin Mekruh Olduğu Durumlar

Malı az olan, aynı zamanda mirasçıları bulunan kişinin vasiyet etmesi mekruhtur. Fasıklara, günahkârlara vasiyet edildiğinde onların bu mai ile günah işleyecekleri sanıİıyorsa,

[1464] Büyük Şafii Fıkhı
[1465] Büyük Şafii Fıkhı
[1466] Büyük Şafii Fıkhı
[1467] Nisa Süresi: 4/12.
[1468] Nisa Süresi: 4/12-13; Tirmizî/2118, Ebu Dâvud/2867
[1469] Büyük Şafii Fıkhı

onlara vasiyet etmek mekruh olur. [1470]

(1389) Vasiyetin Rükûnları Ve Her Rüknün Şartları

Vasiyetin dört rüknü vardır:
a. Vasiyet eden
b. Kendisine vasiyet edilen
c. Vasiyet edilecek mal
d. Vasiyet sigası
Bu rükûnların da ayrı ayrı şartlan bulunmaktadır. Şimdi bunları beyan edelim: [1471]

(1390) Vasiyet Eden Kişide Bulunması Gereken Şartlar

Vasiyet, ancak şu şartlara sahip olan bir kimseden sadır olursa geçerli kabul edilir:
1. Akıllı olmak.
Bu şart hibe ve teberrularda daha da önem kazanır. Bu bakımdan delinin veya bunayan kişinin vasiyeti sahih olmaz. Baygın ve sarhoş olan kişinin de vasiyeti geçerli değildir. Çünkü bunlar teklifin esası olan akıldan mahrum olmuşlardır.
2. Baliğ olmak.
Buluğ çağına gelmenin, mükellef olmanın esasını teşkil ettiğini daha önce belirtmiştik. Öyleyse mümeyyiz dahi olsa çocuğun vasiyeti geçerli olmaz. Zira çocuk, teberru ehliyetine sahip değildir.
3. İstek ve iradeyle vasiyet etmek.
Bu bakımdan vasiyete zorlanan kişinin yaptığı vasiyet sahih olmaz. Vasiyet, hakkını teberru etmek olduğundan, teberru edenin kendi isteğiyle yapması şarttır.
4. Hür olmak.
Kölenin -bu kölenin mudebber veya mukateb olması hükmü değiştirmez- vasiyeti geçerli kabul edilmez. Çünkü köle mâlik değildir; köle ve malı efendisinindir.
Şeriat vasiyeti mirasçı olmayanlar için meşru kabul etmiştir. Bu nedenle mirasçılar vasiyete dahil değildir.
Vasiyet şartlarına binaen şu iki sınıfın da vasiyeti sahih olur:
a. Kâfirin vasiyeti sahihtir. Çünkü kâfir teberru ehlidir.
b. Sefihliğinden ötürü hacr altında olan kişinin vasiyeti sahihtir.
Çünkü sefihin ibaresi sahihtir, ayrıca ölümden sonra da sevaba ihtiyacı vardır. [1472]

(1391) Kendisine Vasiyet Yapılan Kişide Bulunması Gereken Şartlar

Kendisine Vasiyet yapılan kişide bulunması gereken şartlar, kişinin muayyen ve gayr-ı muayyen olmasına göre değişir. [1473]

(1392) Muayyen Bir Kişiye Yapılan Vasiyetin Şartları

Kendisine vasiyet edilen muayyen kişide bulunması gereken şartlar şunlardır:

[1470] Büyük Şafii Fıkhı
[1471] Büyük Şafii Fıkhı
[1472] Büyük Şafii Fıkhı
[1473] Büyük Şafii Fıkhı

a. Vasiyet eden kişi öldüğünde kendisine vasiyet edilen kişi, mülke sahip olacak durumda olmalıdır.

Bu bakımdan ölmüş bir kişiye veya hayvana vasiyet etmek sahih olmaz. Çünkü ölü ve hayvan mülke sahip olamaz. Ancak kişi 'Şu parayı falan hayvana yem alınmak üzere vasiyet ediyorum' dese, vasiyet sahih olur ve o para hayvanın sahibine teslim edilir, zira hayvanın yemi sahibinin üzerinedir. Hayvanın sahibi de vasiyet edenin arzusunun yerine gelmesi için o para ile hayvana yem almalıdır.

Variyet yapılırken ana rahminde bulunan bir çocuğa vasiyet yapılırsa, vasiyet sahih olur. Çocuk annesinin karnından diri olarak ve hayan müstakırre ile -ki en azı altı aydır- dünyaya gelirse vasiyetin gereği yapılır. Hamileliğin en az süresi altı aydır.

b. Yapılan vasiyet günaha vesile olmamalıdır.

Müslüman bir köleyi bir kâfire vasiyet etmek caiz olmaz, müslüman-larla savaşanlara silâh veya mal vasiyet etmek de caiz değildir. Çünkü bunlarda günaha vesile olmak vardır.

c. Vasiyet edilen kişi belli olmalıdır.

İki kişiden birine yapılan vasiyet sahih olma'z. Çünkü kendisine vasiyet edilen kişi meçhuldür.

d. Kendisine vasiyet yapılan kişi, vasiyetin yapıldığı zamanda mevcut olmalıdır.

Vasiyet yapıldıktan sonra ana rahmine düşen çocuğa ve vasiyet yapıldıktan sonra bina edilen mescide vasiyet etmek sahih olmaz. Belli bir kişiye yapılan vasiyete, bir mescidin inşasına, tamirine veya diğer maslahatlarına yapılan vasiyetler de ilhak edilmiştir. Medreseler, ribatlar, hastaneler ve imarethaneler de mescid hükmündedir. Çünkü bunların tümünde Allah'a yaklaşmak sözkonusudur. Bunlar, itibari bir şahsiyete sahiptirler. Bunlara vasiyet etmek, onlar üzerine vakıf yapmak gibidir. Kişi vasiyet lafzını mutlak olarak kullanarak 'Ben şu mescide vasiyet ettim' dese, onun tamirinden ve diğer masraflarından bahsetmese, vasiyet sahih kabul edilir ve o mai mescidin maslahatlarına sarfedilir, çünkü örfün gereği budur. Zikredilen şartlardan anlaşılmıştır ki katile vasiyet etmek sahihtir (maktul kendi katiline vasiyet edebilir). Zira bu, hibeye benzer bir akidle başkasına mal vermektir. Diğer mirasçılar razı olduğunda, mirasçıya da vasiyet sahih olur. Bu husus daha sonra beyan edilecektir. [1474]

(1393) Muayyen Olmayan Kişiye Yapılan Vasiyetin Şartları

Muayyen olmayan kişiye yapılan vasiyet, fakirler, âlimler, mescidler, medreseler gibi genel cihetlere yapılan vasiyetlerle aynı şartlara sahiptir; yani haram ve mekruh cihetlere vasiyet yapılmamalıdır. Bu nedenle kâfirlerin mabedlerine veya oyun ve eğlence binası yapılmasına vasiyet etmek sahih değildir. [1475]

(1394) Kendisine Vasiyet Yapılan Umumi Cihetler Şunlardır

1. Allah yolunda vasiyet etmek.

Kişi 'Ben malımın 1/3'ini Allah yolunda vasiyet ettim' dese, vasiyeti sahih olur. Bu, Allah'a yaklaştırıcı bir fiildir. Vasiyet edilen bu mal zekât ehli olan gazilere verir. Bunlar şu ayette zikredilmişlerdir: [1476]

Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak yalnızca ihtiyacından fazla malı olmayan

---

[1474] Büyük Şafii Fıkhı
[1475] Büyük Şafii Fıkhı
[1476] Büyük Şafii Fıkhı

fakirlere, (hiçbirşeyi olmayan) miskinlere, zekât toplama işinde görevli olan amillere, kalpleri (İslâm'a) ısındırılacak-lara, kölelere, borçlulara, Allah yolundakilere ve yolda kalmış olanlara tahsis edilmiştir. [1477]

2. Âlimlere vasiyet etmek.

Kişi 'Malımdan 100.000 dinarı vasiyet ettim' dese, vasiyeti sahih olur. Çünkü âlimler, kendilerine vakfedilen malı mülk edinebilirler. Âlimlere in-fak etmek de Allah'a yaklaştınci bir ameldir. Âlimlere vasiyet edilen mal, İslâm âlimlerine; yani tefsir, hadîs, fıkıh, usul-ü fıkıh, akaid ve benzeri ilimlerle meşgul olanlara sarfedilir. Çünkü âlimler lafzı örfen bunlara hamledilir. Bu nedenle âlimlere vasiyet edilen mal edebiyatçılara, doktorlara, mühendislere ve benzeri bilim adamlarına verilmez. Ancak örf değişir de âlimler lâfzı, dinî ilimlerle meşgul olan kişiler ile bilim adamlarını kapsayan ortak bir lafız halini alırsa, o zaman âlimlere yapılan vasiyetin kapsamına her türlü ilimle uğraşıp diploma alan kişiler de dâhil olur.

3. Fakirlere vasiyet etmek.

Fakirlere vasiyet edildiğinde miskinler, miskinlere vasiyet edildiğinde de fakirler buna dahil olurlar. Fakirlere vasiyet edilen mal, onlardan üç kişiye verilirse vasiyet yerine gelmiş sayılır. Çünkü çoğulun en azı üçtür.

4. Ehl-i beyte yapılan vasiyet.

Kişi 'Malımın 1/3'ini ehl-i beyt'e vasiyet ettim' dediğinde, o mal Benû Hâşim ve Benû Muttalib'ten olanlara verilir. Onlardan üç kişiye vermek yeterlidir.

5. Akrabalara yapılan vasiyet.

Akrabalara yapılan vasiyete, baba ve ana cihetinden tüm akrabalar dahil olur. Ancak bundan, miras düşen akrabalar hariçtir.

6. Hac ve umreye gidecekler için vasiyet.

Kişi 'Malımdan 100.000 dinarı hac ve umreye gidecekler için vasiyet ediyorum' derse, vasiyeti sahih olur. Çünkü hac ve umre Allah'a yaklaştırıcı amellerdendir. Vasiyet edilen bu mal, hac ve umreye gidecek olanlara sarfedilir.

Kişinin kendisi için hacca gitmeyi vasiyet etmesi ve bunun yerini belirtmesi halinde vasiyetine uygun olarak biri vekil tutulur. Kendi memleketinden veya mîkat yerinden biri onun yerine hacca gönderilir. Eğer mutlak şekilde söyler de mekân belirtmezse, onun yerine mîkattan ihrama girilir. Bu da lafzı, derecelerin en düşüğüne hamletmek demektir. Günümüzde olduğu gibi örf değişir de mîkat yeri belli olmazsa, vasiyet eden kişinin memleketinden biri hacca gönderilir. [1478]

(1395) Vasiyet Edilen Malda Bulunması Gereken Şartlar

Vasiyet edilen malda bulunması gereken şartlar şunlardır:

I. Vasiyet edilen mal, kendisinden yararlanılması helâl olan mallardan olmalıdır.

Çalgı ve kumar aletleri gibi kendilerinden yararlanılması haram olan birşeyi vasiyet etmek sahih olmaz.

II. Vasiyet edilen malın devredilmesi meşru olmalıdır.

Bu bakımdan kısas hakkı veya şufa hakkı bulunan bir malı vasiyet etmek sahih olmaz. Çünkü bu malın devredilmesi caiz değildir.

Yukarıdaki şartlara binaen şu durumlarda yapılan vasiyet sahih olur:

[1477] Tevbe suresi: 9/60.

[1478] Büyük Şafii Fıkhı

a. Meçhul olan bir malı vasiyet etmek sahihtir.
Meselâ ana karnında bulunan bir yavru, memelerde olan bir süt, koyunlar üzerinde bulunan yün vasiyet edilirse, sahih olur. Varis bunlarda, miras bırakanın halefi olduğuna göre, kendisine vasiyet edilen de böyledir. Ayrıca vasiyette meçhuîiyet geçerlidir.

b. Vasiyet yapılırken ortada olmayan bir mal vasiyet edilirse, vasiyet sahih olur.
Meselâ kişi 'Bahçemde olacak meyveleri vasiyet ediyorum' veya 'Eğer hayvanım doğurursa vasiyet ediyorum' derse, vasiyeti sahih olur. Vasiyette yanılmak mümkün olmakla beraber, halka genişlik ve şefkat olsun diye bu tür vasiyet sahih kabul edilmiştir. Bu bakımdan vasiyet sırasında ortada bulunmayan birşeyi mülk edinmek, tıpkı selem, musakat ve icar muamelelerinde ortada bulunmayan şeyleri mülk edinmek gibi caizdir. Kişinin sekizinci ayda kuzuları teslim etmek üzere parasını peşin alması veya üç ay önce sulama ve icare akdini yapıp mahsulünü üç ay sonra alması ve bunları mülk edinmesi caiz olduğu gibi, vasiyet esnasında ortada olmayan birşeyin vasiyet edilmesi ve bunun mülk olması caizdir.

c. Mübhem bir lafızla vasiyet yapmak sahihtir.
Meselâ kişi 'Şu iki elbisemden birini vasiyet ettim' dese, vasiyeti 'olur' Çünkü vasiyet hususundaki bu tür hatalar vasiyetin sıhhatine vermezler. Vasiyet edilen iki elbiseden, hangisinin vasiyet edildiğine mirasçılar karar verir.

d. Malın bizzat kendisi vasiyet edildiği gibi, malın geliri de vasiyet edilebilir.
Geliri (akarı) olmasa da malın bizzat kendisi vasiyet, edilebildiği gibi, malın geliri de vasiyet edilse vasiyet sahih olur. Geliri olmayan malların bizzat kendisi vasiyet edilebilir, çünkü bu tür mallar icare, iare, ibaha ve benzeri yollarla kendisine vasiyet edilen kişiye gelir getirmek imkânına sahip olabilirler.' Bu bakımdan malın bizzat kendisi bir kişiye, o malın geliri veya kullanımı da başka bir kişiye vasiyet edilebilir. Meselâ kişi 'Şu ev Zeyd'indir, fakat oturma hakkı Hâlid'indir' diye vasiyet edebilir.

e. Av köpeği, zibil, Sirke yapılmak için sıkılan ve hürmeti olan şarap gibi kullanılması helâl olan necasetleri vasiyet etmek sahihtir. Çünkü bunlan mülk edinmek caizdir, bunları zayi eden sahibine tazminat öder. Ayrıca bunlar miras olarak intikal eder. [1479]

(1396) Vasiyet Sığasında Bulunması Gereken Şartlar

Vasiyet sığasının şartlarını şöyle sıralayabiliriz:

A. Vasiyet sarih veya kinayî bir lafızla olmalıdır.
Meselâ kişinin 'Falan için 1000 dirhem vasiyet ettim' veya 'Falana benim ölümümden sonra 1000 dirhem verin' veya 'Benim ölümümden sonra malımı filana verin' veya 'Bu mal benim ölümümden sonra falanındır' gibi lafızlar sarih lafızlardır. Sarih bir lafızla vasiyet gerçekleşir.

Lafız sarih olduğu için kişinin 'vasiyeti kasdetmedim' demesine bakılmaz. Dilsiz bir kişinin anlaşılır bir işareti de sarih lafız hükmündedir.
Kinayî lafızlarda ise lafızla beraber niyet de gerekir. Çünkü kinayî lafızlar vasiyetten başka mânâlara da gelirler. Meselâ kişinin 'Benim bu kitabım Zeyd'indir' demesi kinayî lafızlardandır, onunla beraber niyetin de bulunması gerekir ki -tıpkı alışverişte olduğu gibi- vasiyet akdi gerçekleşsin.

B. Kendisine vasiyet yapılan kişinin de bu vasiyeti kabul etmesi şarttır.
Ancak vasiyet, fakirler ve âlimler gibi umumi sınıflara olursa kabul şartı aranmaz. Zira burada kabul mümkün değildir. Vasiyet eden kişi öldüğünde bu mal âlimlere ve fakirlere taksim edilir.

[1479] Büyük Şafii Fıkhı

C. Kendisine vasiyet yapılan kişinin vasiyeti kabul etmesi, vasiyet yapan kişinin ölümünden sonra olmalıdır.
Vasiyet edilen kişi, vasiyet eden ölmeden önce 'Vasiyeti kabul ettim' veya 'Vasiyeti kabul etmiyorum' derse, onun sözüne itibar edilmez. Zira vasiyet eden kişi ölmeden önce onun hakkı yoktur. Bu durum aynen alışverişten önce şufa hakkını iskat etmeye benzer. Buna binaen kendisine vasiyet yapılan kişi, vasiyet yapan şahıs ölmeden önce vasiyeti kabul etse bile, vasiyet yapanın ölümünden sonra reddedebilir veya kabul edebilir. Çünkü red veya kabulde esas olan, vasiyet eden kişinin ölümünden sonra olmasıdır. Buna binaen kendisine vasiyet yapılan kişi vasiyet yapan şahıstan önce ölürse vasiyet geçersiz olur. Çünkü vasiyet edilen mal, vasiyet yapan kişi ölmeden vasiyet yapılan kişinin mülküne geçmez. Kendisine vasiyet edilen kişi vasiyet edenden sonra ölürse, Ölmeden önce de vasiyeti kabul etmiş olursa vasiyet sahih olur, onun mirasçıları onu kabul veya reddetme hususunda onun yerine geçerler. [1480]

(1397) Vasiyetin Sınırları

a. En uygun vasiyet, malın 1/3'ini veya daha azını vasiyet etmektir.
Sa'd b. Ebî Vakkas'tan şöyle rivayet edilmiştir: 'Veda haccında ölüme yaklaştığım bir hastalıktan dolayı Rasûluilah beni ziyarete geldi. Ben dedim ki:
- Ey Allah'ın Rasûlü! Görmekte olduğunuz şu hastalık, bende bu dereceye ulaşmıştır. Ben servet sahibiyim. Bir tek kızımdan başka da bana vâris olacak kimse yoktur. Bu bakımdan malımın 2/3'sini tasadduk edeyim mi?
- Hayır tasadduk etme!
- Yarısını edeyim mi?
- Hayır! 1/3'ini tasadduk et, (hatta) 1/3 de çoktur. Ey Sa'd! Senin, vârislerini zengin bırakman, onları muhtaç ve halka (sadaka için) ellerini açar bir haîde bırakmandan daha hayırlıdır. Ey Sa'd! Allah rızası için sarfettiğin her nafakadan şüphesiz ecir alacaksın. Hatta hanımına yedirdiğin bir lokmadan da ecir alacaksın. [1481]
Vasiyet eden kişi Rasûlullah'm sünnetine muhalefet ederse, bu vasiyetin hükmü nedir?
İmam Şafii bu hususta şöyle demiştir: 'Malın üçte birinden fazlasını vasiyet etmek şer'an mekruhtur, fakat vasiyet sahihtir. Ancak-malın üçte birinden fazlası vasiyet edildiğinde bu vasiyet varislerin müsaadesiyle yerine getirilebilir'.
Varisler bu fazlalığı reddederlerse, bu fazlalık hakkındaki vasiyet icma ile geçersiz olur. Çünkü malın üçte birinden fazlası varislerin hakkıdır. Varisler bu fazlalığı kabul ettikleri takdirde vasiyet yerine getirilir. Bu da mal sahibinin î/3'den fazlasında da tasarruf etmesini geçerli kılar.
Vasiyet eden kişinin mirasçıları yoksa ve malının üçte birinden fazlasını vasiyet etmişse, 1/3'inden fazlası için yapılan vasiyet geçersiz olur. Çünkü bu mal müslümanların hakkıdır ve onu geçerli sayacak muayyen kimseler yoktur. Bu nedenle Rasûlullah'ın 'Malının 1/3'ini tasadduk et. (Hatta) 1/3'i de çoktur' sözüne dayanarak vasiyetin malın üçte birinden az olmasının müstehab olduğu söylenmiştir.
Ayrıca Hz. Peygamber'in 'Varislerini zengin bırakman, onları muhtaç ve halka (sadaka için) ellerini açar bir halde bırakmandan daha hayırlıdır' sözünden de bu mânâ anlaşılır.

[1480] Büyük Şafii Fıkhı
[1481] Müslim/1628, Buhari/2591

b. Maî, vasiyet sırasında değil, vasiyet edenin öldüğü andan itibaren dikkate alınır. Çünkü vasiyet edilen mal, ancak vasiyet eden kişinin ölümünden sonra mülk edinilebilir. Meselâ kişi 1000 lira vasiyet-etse, vasiyet ettiği zaman malı da 3000 lira olsa, fakat vefat ettiğinde 2000 lirası kalmış olsa, vasiyet 2000 liranın 1/3'i için geçerli olur. Fazlası mirasçıların iznine bağlıdır, izin verirlerse geçerli olur, vermezlerse geçersiz kabul edilir.

c. Vasiyet edilen malın 1/3'i, vasiyet eden kişinin borçlan çıktıktan sonra tayin edilir; yani önce kişinin boçları çıkarılır, geriye kalan malın 1/3'i verilir.
(Miras taksimi) ölünün yaptığı vasiyetten ve borcunun ödenmesinden sonradır. [1482]
Borcun vasiyetten önce geldiği hususunda icma vardır. Kişinin borcu bütün malı kadarsa, yaptığı vasiyet geçerli olmaz. Kişi çeşitli vasiyetler ve teberrular yapmışsa, bunlar da malının 1/3'ini geçiyorsa, mirasçılar bu fazlalığı kabul etmeseler bile onlar şu tertibe göre verilir:

1. Teberruların bir kısmı acil, bir kısma da süreli ise acil olan teberrulann süreli olanlardan önce ödenmesi gerekir. Çünkü acil olarak ödenmesi gereken teberrudan dönülemez, fakat süreli olanlardan dönülmesi mümkündür. Sözgelimi bir kişi evini 1000 lira bedelle vakfetse, 1000 lira da vasiyette bulunsa, öldüğünde de terekesi 3000 lira ise vakıf öne alınır, vasiyet ise ilga edilir. Ancak mirasçılar vasiyeti geçerli kabul ederlerse mesele değişir. Çünkü ölüm hastalığı esnasında terekenin 1/3'inden yapılan teberru geçerlidir.

2. Kişi, teberrulan Ölümünden sonraya bağfşlamışsa ve teberrular da malının üçte birinden fazla ise, mirasçılar da bu fazlalığı kabul etmezlerse, teberrular sıraya konularak malın 1/3'inden ödenir. Meselâ kişi Zeyd'e 100 lira, Halid'e 50 lira, Amr'a da 50 lira vasiyet etse, malının 1/3'i de 100 liraya tekabül ediyorsa, Zeyd'e 50 lira, Halid'e 25 lira, Amr'a da 25 lira verilir.

3. Ölüm hastalığı esnasında yapılan vakıf ve sadaka gibi teberrular derhal geçerli kabul edilir.
Bu teberrular malın 1/3'ini aşıyorsa, teberruların yapılış sırasına göre sıralanırlar, malın 1/3'i bitinceye kadar onlar sırayla ödenir. Birinciyi ikincinin önüne almanın nedeni, birincinin daha kuvvetli olmasıdır. Çünkü en baştaki mirasçıların geçerli sayıp saymamalarına bağlı değildir.

4. Ölüm hastalığında yapılan ve derhal verilmesi gereken leberrular sıraya konulmaz.
Çünkü onların birinin diğerinden öne alınmasının hiçbir nedeni yoktur. Tüm teberrular bir araya getirilir ve malın üçte birinden ödenir. [1483]

(1398) Mirasçılara Vasiyet Etmek

Vasiyetti vasi olan, mirasçı olmayanlara vasiyet yapılmasıdır. Çünkü vasiyetin amacı, kişinin hayattayken yapamadığı, elden kaçırdığı fırsatları telafi ederek sevap kazanıp Allah'a yaklaşmasıdır. Varis ise terekeden payını zaten almaktadır. Fakat kişi mirasçılardan birine vasiyet ettiğinde bunun hükmü nedir? [1484]

Şafii mezhebinin en meşhur görüşüne göre mirasçıya vasiyet etmek caizdir. Fakat bu vasiyet, diğer mirasçılar izin verdiğinde yerine getirilir. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

Şüphesiz Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Öyleyse varise vasiyet yoktur.[1485]

Varise vasiyet caiz değildir. Ancak diğer varislerin bunu geçerli sayması hariç. [1486]

[1482] Nisa4/11
[1483] Büyük Şafii Fıkhı
[1484] Büyük Şafii Fıkhı
[1485] Tirmİzî/2141, Ebu Dâvud/2870

Varis olmayan kişiye malın üçte birinden fazlasını vasiyet etmek, varise vasiyet etmeye kıyas edilerek üçte birden fazlası varislerin iznine bağlanmıştır.

Mirasçılardan birine yapılan vasiyet hususunda, vasiyet yapan kişi hayatta oldukça diğer mirasçıların izin verip vermemesine bakılmaz. Çünkü mal sahibi hayatta oldukça mirasçıların malda hakkı yoktur. Bu bakımdan varise yapılan vasiyeti, vasiyet yapan kişi hayattayken diğer varisler kabul edebilir, vasiyet eden kişi öldükten sonra bundan vazgeçebilirler veya önce reddedip sonra kabul edebilirler.

Kendisine vasiyet yapılan kişinin varis olup olmadığına, vasiyet esnasında değil, vasiyet yapan şahsın ölümü halinde bakılır. Meselâ kişi kardeşine vasiyet ederse, vasiyet esnasında da çocuğu yoksa daha sonra ölmeden önce bir çocuğu dünyaya gelince vasiyet sahih olur ve yerine getirilmesi gerekir; zira erkek çocuk olduğunda, kardeş, mirasçı olmaz.

Mirasçıya yapılan vasiyeti, diğer mirasçıların bir kısmı kabul eder, bir kısmı da reddederse, vasiyet, vasiyeti kabul edenlerin hissesinden yerine getirilir, vasiyeti reddedenlere normal payları verilir. Ancak vasiyet yerine getirilirken, vasiyeti kabul eden miras sahiplerinin hisselerine göre ayarlanır.

Mirasçıya vakfetmek, hibe etmek, onu mirasçıların hakkı olan bir alacaktan ibra etmek de vasiyet etme hükmündedir. Bütün bunlar, vasiyet eden kişinin ölümünden sonraki mirasçıların iznine bağlıdır. Bu hüküm ölüm hastalığında yapılan vasiyetler için geçerlidir. [1487]

(1399) Vasiyetten Dönmek

Vasiyet alışveriş ve nikâh akdi gibi lüzumlu akidlerden değil, caiz akidlerdendir. Bu bakımdan vasiyetlerin tümünden veya bir kısmından vazgeçmek mümkün olduğu gibi, onlarda değişiklik yapmak da mümkündür. Çünkü vasiyet ediien mal, hayatta kaldıkça vasiyet edenin müi-kündedir ve dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. [1488]

(1400) Vasiyetten Dönmenin Keyfiyeti

Vasiyetten dönmek, vasiyetten dönmeye delâlet eden lafızlarla olur. Meselâ kişi 'Ben vasiyetimi bozdum' veya 'Vasiyetimi iptal ettim1 veya 'Malım mirasçılanmındır' derse vasiyetinden dönmüş olur. Vasiyet ettiği malda tasarruf etmek de vasiyetten dönmeye delâlet eder. Meselâ kişi vasiyet ettiği malı satarsa veya mehir olarak verirse veya birine hibe ederse veya borcuna karşılık rehin verirse, bütün bunlar kişinin vasiyetten döndüğüme delâlet eder. Ayrıca şu durumlar da kişinin vasiyetinden döndüğüne delâlet eder:

1. Kişi belli bir buğdayı vasiyet eder, sonra o buğdayı başka bir buğdaya katarsa, bu işlem onun vasiyetinden döndüğüne delâlet eder.
Çünkü vasiyet edilen buğdayı diğerinden ayırıp vermek mümkün değildir.

2. Kişi bir yığın buğdaydan bir ölçek vasiyet eder, sonra onu daha temiz bir buğday ile kanştırırsa, bu işlem onun vasiyetinden döndüğüne delâlet eder. Çünkü vasiyet ettiğimiktarı ayırması mümkün değildir.

3. Kişi bir yığın buğdaydan 1 sâ vasiyet eder, sonra da o buğday yığınına, aynı temizlikte bir yığın buğday katarsa, bu işlem onun vasiyetinden döndüğüne delâlet etmez. Çünkü katılan

---

[1486] Darekutni ıv /152(İbn Abbastan)
[1487] Büyük Şafii Fıkhı
[1488] Büyük Şafii Fıkhı

buğday diğer buğday yığınında bir değişiklik meydana getirmez. Vasiyet edilen buğdaya, daha düşük kalitede bir buğday katarsa, vasiyet yine geçerli olur. Zira bu, vasiyetten sonra meydana gelen bir kusur sayılır ve vasiyete zarar vermez.

4. Kişi bir buğdayı vasiyet eder-sönra onu un yaparsa veya tohum olarak tarlaya saçarsa veya bu unu vasiyet eder sonra onu hamur yaparsa veya bir pamuğu vasiyet eder sonra onu ip yaparsa veya bir ipi vasiyet eder sonra onu kumaş yaparsa veya bir kumaşı vasiyet eder sonra onu elbise diktirirse veya bir arsa vasiyet eder sonra o arsa ü/erine bina yaparsa veya arsaya ağaçlar dikerse, bütün bunlar vasiye1 ren döndüğü anlamına gelir. Böyle hükmedilmesinin iki sebebi vardır:

a. Kendisine vasiyet edilen kişi, vasiyet edilen mala sahip olmadan önce bu hakkı ortadan kalkmıştır. Bu durum, vasiyet ediien malın Lelef olması gibidir.

b. Bu ve benzeri tasarruflarda vasiyetten vazgeçme anlamı vardır. İysâ (Vâsi) Tayin Etmek

Biz vasiyet kelimesinin anlamını izah ederken vasiyet ile iysâ kelime-:erinin aynı kökten geldiğini söylemiştik. Fakat fakihler, iysa'yı, baliğ olmayan veya aciz olan kimselerin durumlarına nezaret eden vâsi manasında kullanmışlardır. Buna binaen iysâ, kişinin ölmeden önce itimad etliği bir kimseye; çocuklarına bakmayı, vasiyetlerini yerine getirmeyi, borçlarını ödemeyi ve yanındaki emanetleri sahiplerine iade etmeyi vasiyet etmesi, onun da kabul etmesidir. [1489]

(1401) Vâsi'nin Tarifi

'Vâsi, ölen bir kişinin çocuklarına göz-kulak olmak, ölen kişinin yanında bulunan emanetleri sahiplerine iade etmek, borçlarını ödemek, vasiyetlerini yerine getirmek üzere ölen kişinin hayattayken tayin ettiği kişidir. [1490]

(1402) İysâ'nın Hükmü

İysâ'da asıl olan, onun mendub olmasıdır. Fakat bazı durumlarda vacib olur.

Evzaî şöyle demiştir; 'Eğer çocukların dedesi vâsi ve veli olmaya ehil değilse, babanın ölmeden önce çocuklarına vâsi tayin etmesi vacibdir. Bu vasinin güvenilir ve işbilir olması da gerekir. Zira çocuklara vâsi tayin edilmezse, zalim bir kadı veya bir başkası çocukların haklarını, mallarını gasbedebilir. Bu nedenle baba her ne kadar hasta olup ölümle pen-çeleşiyor olsa da çocuklarının malını muhafaza etmek babanın üzerine vacibdir'.

Bacurî de İbn Kasim üzerine yazdığı haşiyede şöyle diyor: 'Normal durumda (yukarıda zikredilen durumda) vâsi tayin etmek sünnettir. Ancak yerine getirilmesi gereken, şahitleri de olmayan bir hakkı yerine getirmek için vâsi tayin etmek vacibdir. Zira burada vâsi tayin etmemek o hakkın zayi olmasına yol açar'.

Bunlardan anlaşılıyor ki üzerinde başkasının hakları varsa veya kişinin başkaları üzerinde hakları varsa ve şahit de yoksa bu hakların zayi olmaması için vâsi tayin etmek vacib olur. Çünkü vâsi tayin edilmezse bu haklar zayi olur ve ölen kişinin çocukları zarara uğrar. Eğer böyle bir durum sözkonusu değilse vâsi tayin etmek müstehab olur. [1491]

[1489] Büyük Şafii Fıkhı
[1490] Büyük Şafii Fıkhı
[1491] Büyük Şafii Fıkhı

(1403) Vâsi Tayin Etmenin Meşruiyetinin Hikmeti

Vâsf tayin etmenin meşru kılınmasının nedeni, buna ihtiyaç olması ve halkın maslahatlarının göze ti İm esidir. Zira insan birtakım alacak-vereceklerini halletmeden ölüm döşeğine düşebilir. Meselâ ölüm döşeğine düşen kişinin borçlan veya alacakları olabilir veya yanında birtakım emanetler bulunabilir veya haklarını ve mallarım koruyamayacak küçük çocukları olabilir, işte böyle durumlarda hakların yerine getirilmesi için vâsi tayin etmek meşru kılınmıştır. [1492]

(1404) Vâsi'de Bulunması Gereken Şartlar

Vasi'nin, kendisini vâsi tayin eden kişinin ölümünden sonra onun mallarında tasarruf etme yetkisine sahip olduğunu söylemiştik. Vasi'nin kendisine devredilen haklan yerine getirmesi için şu şartlara sahip olması gerekir:

a. Mükellef olmalı

Yani akil ve baliğ olmalıdır; zira akü ve baliğ olmayan kişi kendi işlerini yürütme ye? Kişine bile sahip değildir.

b. Hür olmalı

Zira kölenin hiçbir malda tasarruf etme hakkı yoktur, isterse efendisi vâsi olmasına izin vermiş olsun.

c. Müslüman olmalı

Bir müslümana, kâfirlerden biri vâsi olamaz. Çünkü kâfir sürekli itham altındadır. Allah Teâlâ kâfirleri müslümanlar üzerine veli kılmamıştır.

Allah elbette kâfirler için mü'minlerin aleyhine bir yol kılmamıştır. [1493]

Ey iman edenler! Sizden olmayanı sakın sırdaş edinmeyin. (Çünkü) onlar* sizi saptırmaktan geri kalmazlar ve sizin sıkıntı çekmenizi temenni ederler. [1494]

Fakat bir zımmî, diğer bir zımmî'yi veya bir müslümanı vâsi tayin edebilir.

d. Adil olmalı.

Adil olmaktan maksat, büyük günahlara yaklaşmamak, küçük günahlarda da ısrar etmemektir. Vâsi tayin edilen kişide zahirî adaletin bulunması yeterlidir, onun içi Allah'a aittir. Bu bakımdan fasığın vâsi tayin edilmesi sahih olmaz. Çünkü vasilik veliliktir ve güvenilir olmayı gerektirir. Fasık ise güvenilir değildir.

e. Tayin edilen vâsi, malda tasarruf yapmaya ehil olmalıdır.

Sefih, hasta, ihtiyar, bunamış, hafıza. Kaybına uğramış kişiyi vâsi tayin etmek sahih olmaz. Zira bu tür kişileri vâsi tayin etmenin hiçbir faydası yoktur. [1495]

Vâsi'de bulunması gereken şartlardan, şu kişileri vâsi tayin etmenin caiz olduğu anlaşılmaktadır:

1. Kör olan bir kişi vâsi tayin edilebilir.

Çünkü gözleri kor olan vâsi, görmenin şart olduğu hususlarda vekil tayin ederek görevini yapabilir.

2. Kadın vâsi tayin edilebilir.

[1492] Büyük Şafii Fıkhı
[1493] Nisa Süresi: 4/141.
[1494] Al-i İmran suresi: 3/118.
[1495] Büyük Şafii Fıkhı

Çünkü kadın malda tasarruf etme yetkisine sahiptir. Hz. Ömer'in, kızı Hz. Hafsa'yı vâsi tayin ettiği rivayet edilmiştir. [1496]
Hatta kadında vasilik şartları mevcutsa, çocuklarına vâsi olmak hususunda başkalarından daha evladır. Çünkü çocuklarına karşı herkesten daha şefkatlidir. [1497]

(1405) Vâsi ve İysâ ile İlgili Birtakım Hükümler

Vâsi ve İysâ ile ilgili bazı hükümleri şöyle sıralayabiliriz:

a. Vâsi, kendi yerine başka birini vâsi tayin edemez.
Çünkü birinci vasi'yi tayin eden kişi, ikinci vasi'nin tasarrufuna izin vermemiştir. Bu hüküm mutlak olarak vâsi tayin edilmesi halinde veya vasinin, yerine vekil tayin edemeyeceği şartıyla vâsi tayin edilmesi halinde geçerlidir. Fakat vâsi tayin eden kişi izin verirse, vâsi kendi yerine bir başkasını vâsi tayin edebilir.

b. İysâ'da, bir vakte bağlamak veya birşeye talik etmek caizdir.
Meselâ kişi 'Ben falan adamı, oğlum baliğ oluncaya kada vâsi tayin ettim' veya 'Kardeşim gelinceye kadar' veya 'Ben ölünce' dese, bu caiz olur. Çünkü iysâ, vasiyet gibi halaya tahammül eden bir muameledir. Ayrıca iysâ, emirlik gibidir. Hz. Peygamber, Zeyd b. Hârise'yi Mûte savaşı için emir tayin ettikten sonra 'Eğer Zeyd şehid olursa, Cafer emirdir, o da şehid olursa Abdullah b. Revaha emirdir' demiştir.

c. Kişi, iki şahsı vâsi tayin eder de 'Ancak ikisi birden tasarruf edebilir' derse, bunların hiçbiri tek başına tasarruf edemez. Bu, birinci durumda şarta binaen, ikinci durumda da ihtiyata binaen böyledir.

Eğer kişi vâsi tayin ederken 'Onların herbiri tasarruf yetkisine sahiptir' veya 'İkisini de vâsi tayin ettim Veya orbiri benim vasimdir' dese, ikisi de tek başlarına tasarruf yetkisine sahip olur, çünkü onları tayin eden kişi bu hususta izin vermiştir.

d. İysâ akdi, caiz bir akid olduğundan geri dönmek mümkündür.
Vâsi tayin eden kişi, İstediği zaman vasi'yi azledebilir. Vâsi, tıpkı vekil gibidir. Fakat bu azl, vasiyeti yerine getirmek sadece ona düşmediği takdirde caizdir. Meselâ vâsi, vasilik görevini bıraktığında kendini tayin eden kişinin malının zalimler tarafından gasbedileceğini veya yağma edileceğini zannediyorsa kendini vasi edemez; zira hak sahibinin haklarının gözetilmesi, tehlikenin bertaraf edilmesi gerekir.

e. Tayin edilen vâsi'nin, baba ve dede gibi çocuklar üzerinde velilik hakkı olan kişilerden olması gerekir.
Bir babanın, dedeleri hayatta olduğu müddetçe çocuklarına başka vâsi tayin etmesi caiz değildir. Çünkü dedenin veliliği şer'an sabiitır ve onun velilik hakkı başkasına devredilemez. Evlendirme hususunda da durum aynıdır; yani dede, oğlunun kızını re'sen evlendirebilir. Baba 'Sen benim kızımı evlendiremezsin' diyemez.

f. Çocuk baliğ olduktan sonra vâsi ile ihtilafa düşer ve 'Sen benim malımı israf etmişsin' derse, vâsi'ye yemin etmesi teklif edilir, eğer yemin ederse israf etmediği kabul edilir. Çünkü o emin bir kişidir.

Eğer çocuk baliğ olduktan sonra 'Vâsi, bana malımı vermedi diye İddia ederse, bu hususta çocuğa yemin teklif edilir, eğer yemin ederse mal çocuğa verilir. Bu hüküm şu ayetten anlaşılmaktadır:

[1496] Ebu Dâvud/2789
[1497] Büyük Şafii Fıkhı

Yetimlere mallarını verdisini/ zaman, yanlarında şahit bulundurun. [1498]
Ayrıca vâsi olan kişi eğer malı çocuğa teslim etmişse, bu hususta beyyine bulmakta zorluk çeker. [1499] En doğrusunu Allah bilir.

(1406) YEDİNCİ KİTAP BİRİNCİ BÖLÜMÜN SORULARI VE CEVAPLARI

Vasiyetin Hükmü

Soru-16- Vasiyet nasıl caiz olur?

Cevap-16- Vasiyet bilinen, bilinmeyen, hazır olan, hazır olmayan, (şeylerle vasiyet yapmak) caizdir.

Soru-17- Vasiyetin miktarı malın ne kadarını kapsar?

Cevap-17- Vasiyetin (miktarı malın) üçte biridir.

Soru-18- Eğer bu malın üçte birinden fazla vasiyet yapıldıysa o vasiyetin durumu nasıl olur?

Cevap-18- Eğer bu malın üçte birinden fazla vasiyet (yapıldıysa) o vasiyet varislerin izni üzere durdurulur. (Yani vasiyetin hükmü malın üçte biridir. O malın üçte biri verilir, fazlalık olan mal durdurulur).

Soru-19- Tek bir varis için vasiyet yapmak caiz olur mu?

Cevap-19- Hayır. Tek bir varis için vasiyet yapmak caiz olmaz. Ancak kalan (diğer varisler o kişi için) izin verirlerse (o zaman) caiz olur.

Soru-20- Kimler vasiyeti yapmaya yetkilidirler?

Cevap-20- Her baliğ ve akıllı mülk edinmesi için (şahısa veya) yüce Allah'ın yolunda(harcanması için yapılan her vasiyet)sahih olur.

Soru–21- Vasiyeti yapan kişide kaç haslet (şart)'in kendisinde toplanmasıyla (yaptığı vasiyet) sahih olur?

Cevap–21- Vasiyeti (yapan kişide) beş haslet (şart)'ın kendisinde toplanmasıyla (yaptığı vasiyet) sahih olur.

(1) Müslüman olmak.
(2) Baliğ olmak.
(3) Akıllı olmak.
(4) Hür olmak.
(5) Emin olmak.

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِى ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (المطففين)26

«Onun sonu misktir. Bunda imrenecekler imrensin.» Mutaffifin –26.

[1498] Nisa Süresi: 4/6.
[1499] Büyük Şafii Fıkhı